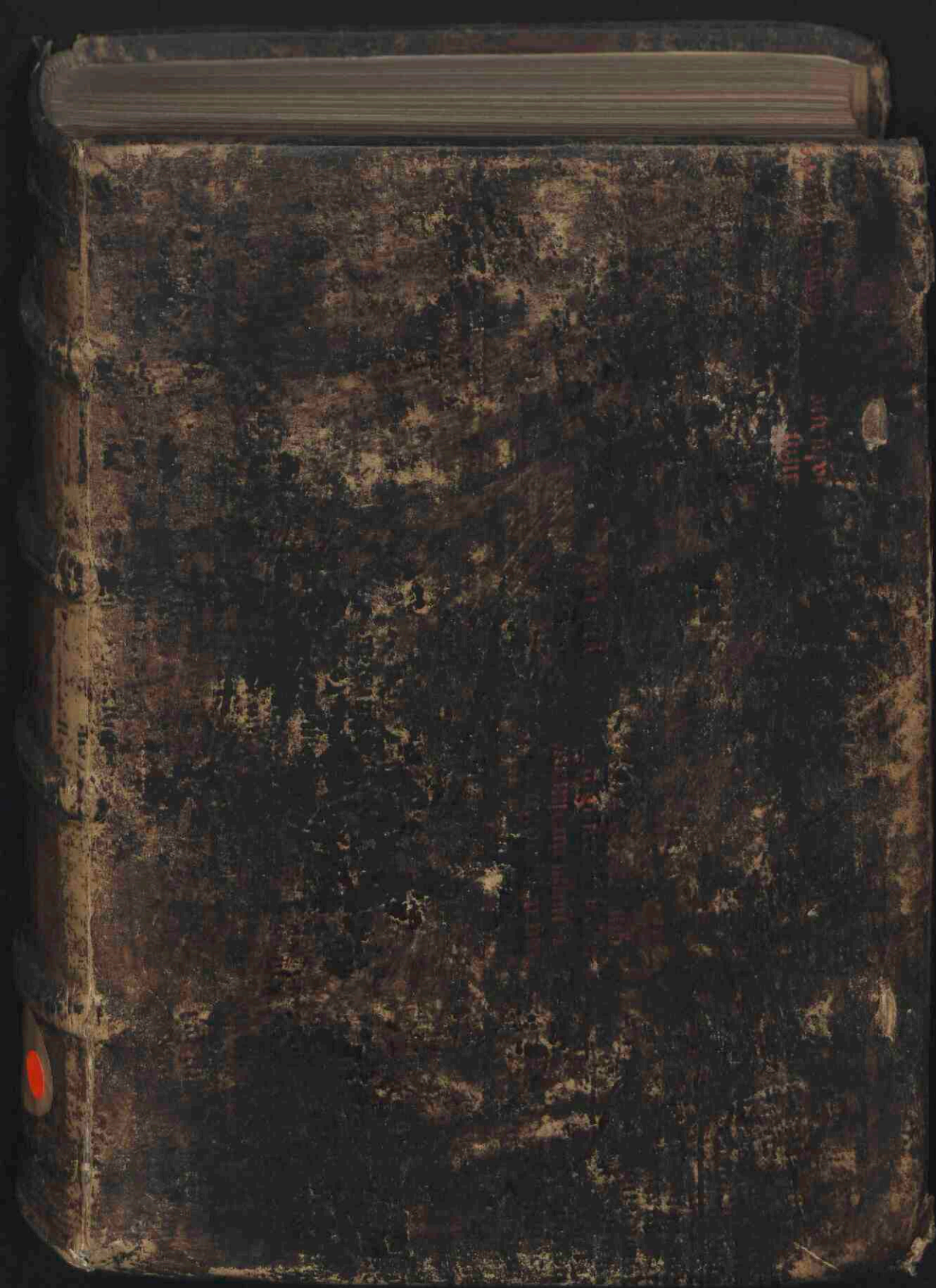




Postilla Anthonii Corvini, in Epistolas et Evangelia, cum de tempore, tum de sanctis, totius anni, per ipsum autorem denuo recognita & locupletata ...

<https://hdl.handle.net/1874/395377>



Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell

Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection

Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:

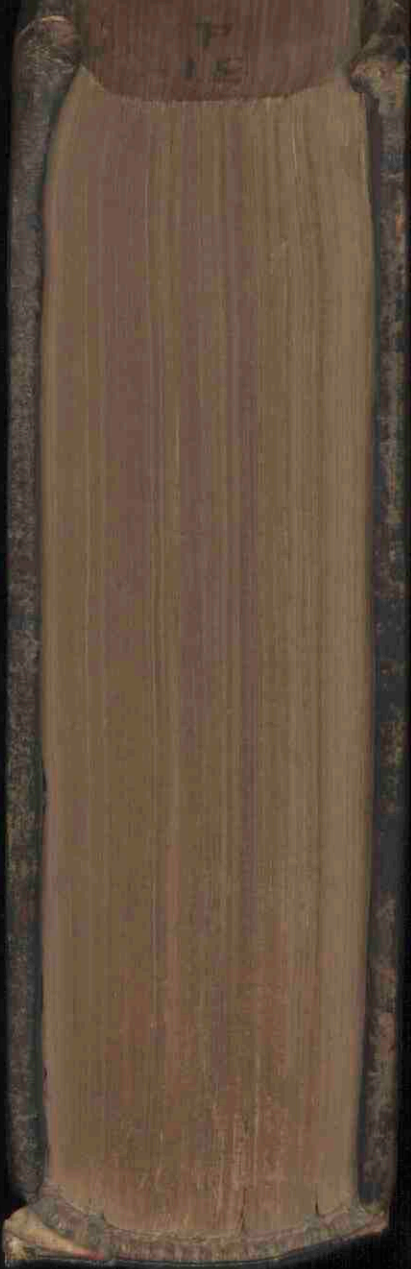
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

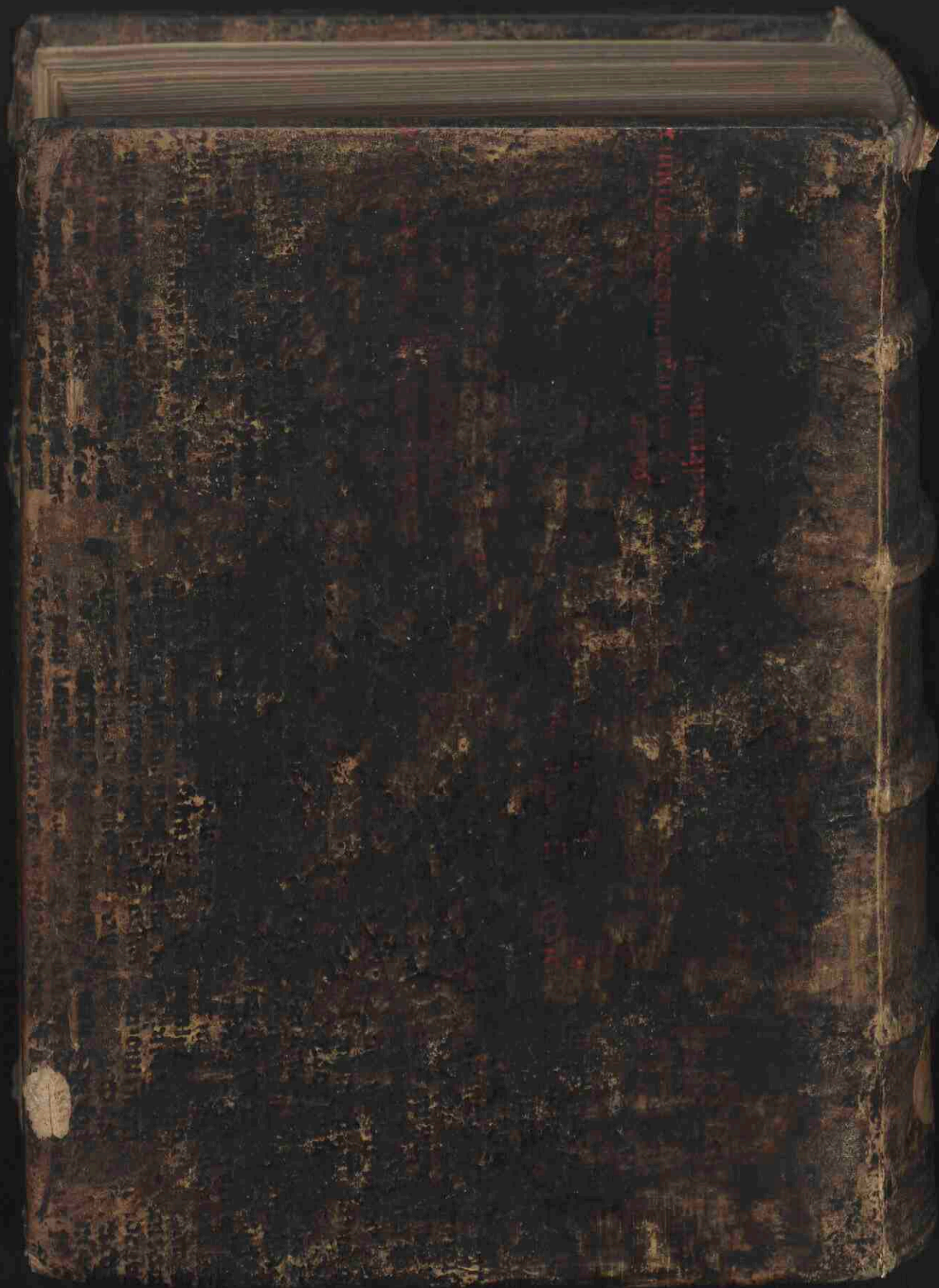
Kast 106

Pl. 1 N° 2



15
p





coe ar' epi. In lxxij. de ordibz non
re audis. In lxxij. de cor epi. In
lxxix. de no ordinatis ne t' ecc'a mlt
m'et. In lxx. ne aliq's ordiet. In n
mulo. In lxxi. ne aliq's
suo epo. In lxxij. nec
has quidam q's & d'm
at. In lxxij. de his
adissuecudie abierit.

q's t' v'io sic ordinandus. In lxxv. de
q'se'ct'm e'p'oz a t'p'e ordinand'm e'p'oz
& a de t'p'ibz ordinand'm alioz e'lico'z.
In lxxvi. de ieiunijs q'suoz q'm. In
lxxvij. & lxxvij. de etate ordinand'oz.
In lxxix. repet' de eleam r'v'oz
pot'ntiat. In lxxx. m' q'bz loas sic or
dinandi epi & ar' epi. In lxxx. & in
alijs noue seg'nibz repet' q'da de p
ceptis aplice i'gle & maxie de g'i
nena e'lico'z. In xa. de h'ans & ho
nestis opibz e'lico'z. In xaj. de m
e'cc'adi t' ecc'a & d' el'a potestare. In
xaj. de obediencia m'ioz & g'mari'oz.
In xaj. de legato r'v'oz pot'ntias
& de p'sup'sionibz archidiaconoz. In
xvi. de excessibz p'sb'oz. In xvi. &
in xvij. & xvij. de districtis p'at'ibz se
larum ecc'az. In xviij. de no ordina
dis ignotis. In xviij. de auctorita
te ar' e'p'oz & p'mati. In .c. de v'su
pallij. In .c. ne p'mas didat absq'
p'mapis auctoritate.

causa p's d'i ecc'e eo q' districta e' p
pres. cas. xxxvi. In sing'is aut
pouit causis p'leo q'ones. In q' illaz
allegat. q' & q' t' eade fundus diffi
ciliu s'bz es vt p' p' r'oca ad et'au
iudiciu t'p'mat.

Quia r'gi ea agut de symonia co
tines & se vij. q'oes. In p'ma q'it
v' eme p'malia sic mortale p'cau
c' aff'mata e' va. In pa au t'p'e s'm
ecce p'most'is p'cauia sic ex'ge
da p' soluta e' neg'a e' va. In ca
v' s'mpe'ia ecce eme sic symoniac
c' aff'mata e' va. In q'ra v' alle sic r'
c'm'd c' p' co t'g'no'are symonia

Biblia et interpretes

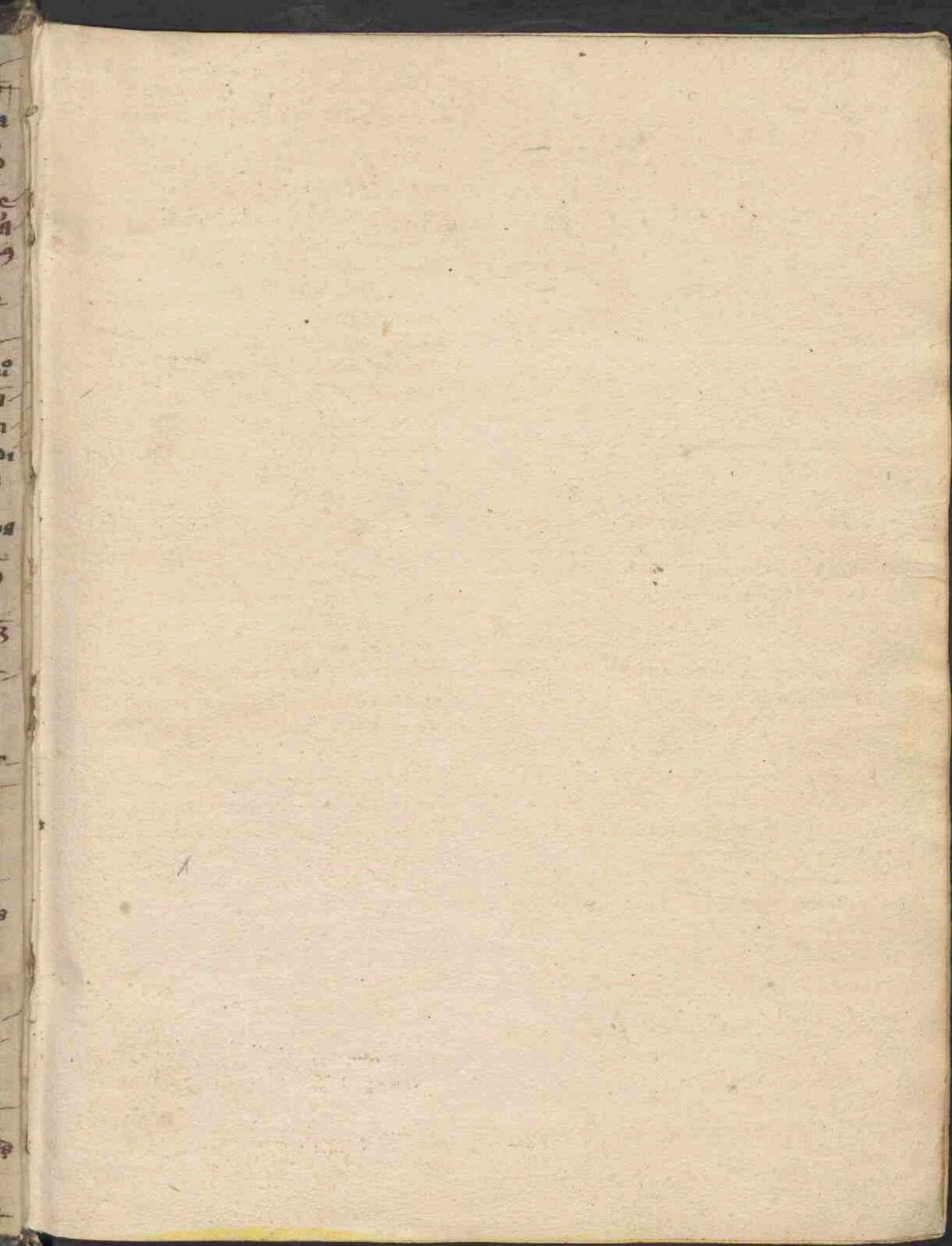
L. 106 L. m. 2
Quarto n. 29.

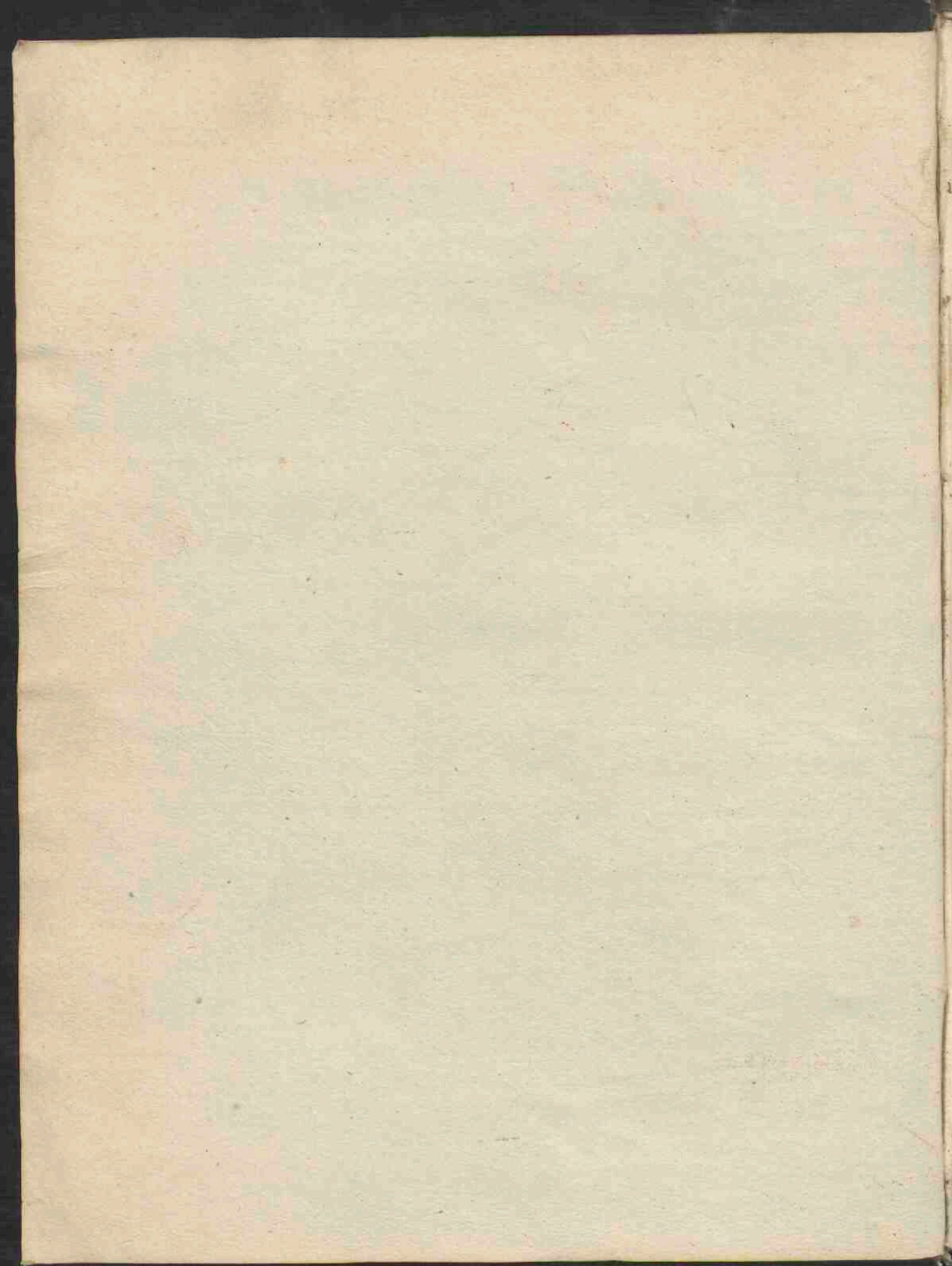
exaust' p'm. In q'ra v' h'ec ar' ci
verine illd' b'nf'u q' p't' s'p'e r'eg' s'it
soli. de rigore m'is m'me de m'a
sec'9. In lxxra au illi q' ab eo ita t'p'co
la n' sic ab'iaedi soli
remane. In vij. h'ic
si sic r'ap'ied' m'ep'la
ex dispe'stione sic sec'9.

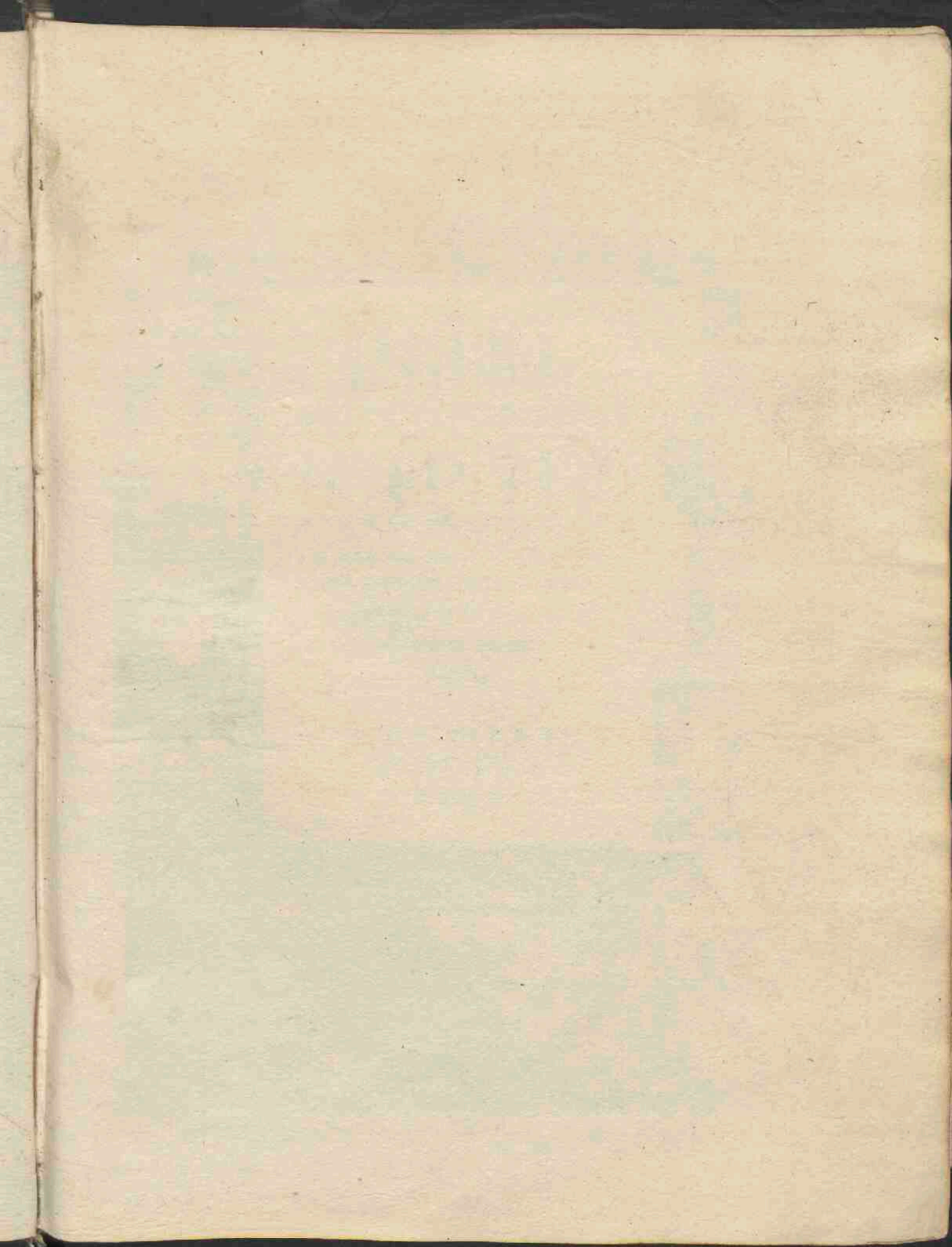
causa ea t' alie x' t'p'tes agut de
ordine iudiciu. ponit aut' i' pa
ca octo q'oes. In p'ma q'it v' t'man
festis sic ordo iudiciu ob'stad' soli.
& v'q' n' sic notaria. In pa v' spolia
& ab aliq' sic iudiciu. soli au resti
tuc'oeu no. In d. q' pena sic f'endi
q' t' acc'oe deficiant soli r'atione. In
q'ra si deficere acc'oe aroze reus
sic coged' ad f'sa. soli n' n' p'ma
& publica laborer. In q'ra au d'ioz
testimonio e'p'e sic q'dep'ad' soli c'9
ap'na e' va. In lxxra q' r'emedio
ca v'lenet soli p' ap'la'oeu au s'maz
p'p'9. In vij. au l'ya ad acc'oeu
e'lico'z s'mt adm'edi soli. de iure a
riq' sic seais de nouo. In vij. q' h'
acc'oeu debeat f' soli t' s'p'tis

causa ea xi h'z q'oes. In p'ma an r'e
tuc'oeu si danda quibz soli n' ca
sibz. In pa & ca de dila'oeibz q'm &
q' p'aco s'mt dade soli. ad arbit' r'i
iudias. In q'ra v' t'p'anes s'mt
r'ap'ied' soli m'me m'ua n' t' do
mestica s'bz t'p'are p't. In vi v' reus
ex' p'mia q'duct'9 sic soli n' n' p
ap'la'oeu. In vij. v' d'mnos p't
ce iudex. soli. p't d'mz rollat ab ecc'a
In vij. v' e'p'e p't ab alio iudiciu so
li n' n' a xij e'p'is t' r'ep'ata s'ma s'm
no pot'ntia. In ix v' absens aliq's
sic iudiciu p'ac'ad' soli n' n' sic
absens p' g'mia. In x v' defiac
res t' p'mo capitulo sic adm'edi ad
s'p'aa. soli n' n' p'p'9. In xi v' acc'oeu
t' t' acc'oeu v're p' acc'oeu soli n'
n' de maiore ca d'mis

va'ca ea vi h'z q'oes. In p'ma q'it







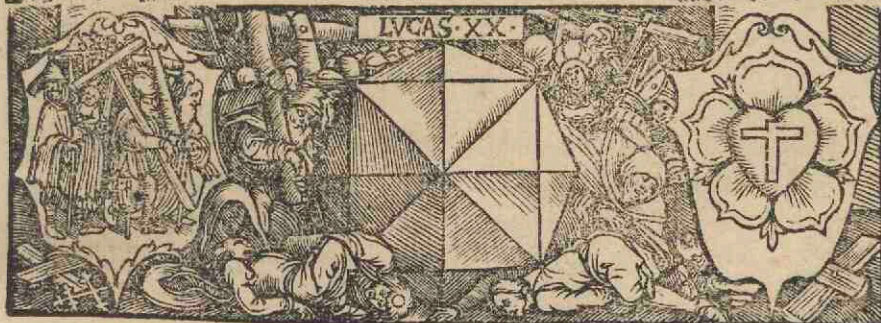
N. S. C.

N. 31. d.



Postilla.
ANTHONII CORVINI,
IN EPISTO-
LAS ET EVANGELIA, CVM
de Tempore, tum de Sanctis, totius
anni, per ipsum Authorem denuo
recognita & locupletata,
ut sequens indicat
pagella.

CVM GRATIA ET
PRIVILEGIO
Cæsareo.



Jonim Buesell.



ADIECTA SVNT HVIC OPERI

per Autorem ipsum, in singulas Epistolas, in
singula denique Euangelia ceu scholia
quædam & Loci, sed ita adnota-
ti, ut uel prolixi Commen-
tarij uice esse pos-
sunt.

ADIECTI ITEM SVNT IN DO-

mini Passionem Loci, antehac
non æditi.

Hinc igitur Lector, lege, & noua hac no-
stra opera feliciter frue.

CORVINVS AD

Lectorem.

Doctrinæ famam multi uenantur & aurum

Scriptores, cæca qui ratione docent.

Principio nobis quæretur gloria Christi,

Quod superest totum proximus ipse feret.

Quæ res seu fraudi fuerit, seu commoda nobis,

Si placeam Christo, magni ego non facio.

**SPLENDIDISSI-
MIS, VIGILANTISSIMIS, ET PRV-
DENTISSIMIS VIRIS, CONSVLIBVS,**
adeoque Senatoribus Urbis Rigæ in Liouonia omnibus,
dominis suis, & amicis insigniter charis,
Antonius Corvinus,



RATIAM ET PACEM PER CHRIS-
tum optat. Quam me uarie adfecerint, Viri clarissimi,
istæ uestræ per hosce dies præter expectationem redditæ
literæ, quibus ad sacrosanctum docendi in Vibe uestra mu-
nus uocare me dignati estis, uix uerbis consequi queam. Si-
mul enim & gaudium & merorem legenti attulerunt. Gaudium & uolupta-
tem inde cœpi, quod uos candidissime erga puriorem, hoc est, Euangelij do-
ctrinam sensi adfectos esse. Et quis non libenter audiat, ueritatem propagari,
quàm latissime? Sed nunciatur interim Andrea Knopfen, qui magna cum lau-
de hætenus ad Ecclesiæ uestræ gubernacula sedet, mors, quicquid id gaudij fu-
it, in uniuersum labefecit, præsertim cum sollicitius perpenderem, quàm è re Ec-
clesiarum non sit, hisce temporibus talibus uiris orbari. Et profecto si uotis pro-
moueretur aliquid, uel superstitem adhuc esse, uel alium, illius per omnia simi-
lem, contingere ciuitati uestræ aliquid scelerissimæ, optarem. Quia uero uotis pro-
ficitur nihil, & plane inexorabiles istæ mortis præfides Parca à Poetis fingun-
tur, satius arboror domini uoluntatem hac in re & agnoscere & amplecti, at-
que inani merore & luctu præter decorum confici. Ac quidem quod ad illius
personam attinet, non luctum, non lachrymas, non quærimonias, sed summam
omnium congratulationem, siquidem ad Ecclesiam tantum incommodum nõ re-
diisset, merebatur. An non enim gratulari ijs, qui è diuino exilio reuersi, pa-
tria, parentibus, uxori, liberis, propinquis, amicis redduntur, solemus? Certe
carnis sarcina tectus, & in mundo hoc, tot malis & breuio constitutus, in exilio
nobiscum prorsum miserabile fuit. Iam uero cum deposita corporis mole, in
2 æternam

æternam illam patriam cum reuocatus tum receptus sit, ubi meror gaudio, mors uitæ perpetuitate fluxa ac caduca sempiternis permutantur, quis congratulatione quàm lachrymis digniorẽ esse neget? Vestram uicem potius, qui tam fido pastore, tam frugi operario, tam sincero doctore orbatı estis, doleo. Enim uero quod talis fuerit, & uos testes estis, & tota uicinia, ut audio, clamat, & scriptum illud, quod in Epistolâ ad Romanos ante annos aliquot ædedit, abunde testatur. Est tamen quod me rursus in tam acerbo casu nonnihil soletur, Quæritis istuc quid sit? Sunt ciuitates pleræq; non omnino insensæ ueritati Euangelicæ, ut quàm (siue adacti à multitudine, siue ultro ac sponte) utcuq; serant & audiant. Sed interim erga concionatores suos, tam sunt & ingrata & illiberalis, ut quosdam etiam insigniter doctos negligant, uix quadraginta uel sexaginta aureorum salario dignos iudicantes. Quasi uero tantula pecunia, ad uxoris, liberorum, & familiæ sustentationem (reliqua necessaria taceo) in annum integrum sufficiat. Quis hic speret, in demortuorum uxores ac liberos beneficium collocaturas, id quod tamen merebantur, quæ in uiuos tam fuerunt parca & sordida? Auariciæ quorundam, ut à qua longissime abesse concionatorem deceat, non patrocinator unquam. Interim tamen eorum causa, qui in uerbi ministerio ad summam inopiam adiguntur, idq; auditorum uitio, negligenda non est, præsertim cum is neglectus sæpenumero multorum in Ecclesia malorum causa, & ceu origo quædam extiterit. Clamabat Paulus in Epistola Corinthijs dicata: Si nos uobis spiritualia seminauimus, magnum est si carnalia uestra metamus? Si alij potestatis uestræ participes sunt, quare nõ potius nos? haud dubie futurum ueritus, id quod pe detentim etiã fieri uidemus, ut hanc in doctores illiberalitatem & uitiosam parsimoniam, uerbi quoque cum neglectus tum contemptus subsequatur. Et quid hac re certius? Sed cum uideam ab hoc uitio prorsus alienos esse uos, adeoq; summũ esse apud uos, ijs qui uera docent, præmium, ita ut in demortuorum quoq; familias suis officiosissimi, in spem maximã erigor, fore, ut semper ista uestra liberalitate uiros dignos habituri siis. Ad hæc non possum non hoc uestrum institutum laudibus uel in cælum ferre, adeo que quibus optimi & sincerrissimi prædicatores, contingant, pronunciare dignissimos. Pergite tantum laudem hanc, ad posteros etiam transmutare solidam.

De me

De me, cui summam in Ecclesijs dignitatē obtulistis, sic res habet. Non illibenter in Euangelica semente faciendā operam uobis nauaturus eram, præsertim tam candide erga ueritatem adfectis, tam pijs, tam bonis, tamq̃ honorifice de me sentientibus. Sed ita Landgrauio Hessorū principi meo illustrissimo & clementissimo, propter collata in me beneficia, obstrictus sum, ut ditionem illius, nisi clementer permissus, haud ita facile deseruius sim. Huc accedit, quod illustrissimæ quoq; dominæ, dominæ Elizabethæ, ex nobilissima Marchionā Brandenburgensium prosapia ortæ, principi Braunsiugianæ & Leunenburgianæ, dominæ meæ clementissimæ, à concionibus sum interdum, Landgrauio ipso sic permittente. Quæ cum arcem quandam haud ita procul à Viueinhufio inhabitet, sæpe me huius rei gratia accersiri ad se iubet. Matrona prorsus digna, quæ in tam sancto ac pulchro instituto, non solum non destituatur, uerum etiam certatim omnium bonorum studijs ac precibus iuuetur. Quanquam cur non ingenuè fateor, isti tantæ provinciæ quam offertis, prorsus idoneum non esse me? Vos quidē pro uestra erga omnes bonos integritate, magna uobis de me pollicemini, adeoq; maiorem quā reuera sum facitis: id quod ferē fit, ubi ex amore iudicium sumitur. Sed planē impudens, & frontis perfrictæ sim, si Pythici istius oraculi ἡγορᾶς ἀντιμνησθῆναι immemor, ea quæ mihi tribuitis uos, agnoscam, Meo me pede metior, quam mihi curta domi supellex sit, noui optime. Ne tamen omnino istum erga me animorum uestrorum candorem uidear non amplexari, meq; uobis posthac deuinctum futurum sateri, scripto hoc facere apud me constitutum est, quorū præsens alioqui apud præsentes, si liceret, facturus eram. Quæritis quod nam hoc sit scriptum? Enarrationem illam meam in Dominicarum Epistolas, ipse per hosce dies latinam feci, multis additis, multis purgatis, addita etiam alicubi perspicuitate maiore. Reliqua ita recognouimus, ut tamē eam uersionem bona ex parte reliquerimus intactam, idq; propter facilitatem, quæ apud uulgus sacerdotum, quibus liber hic ædatur, uel inprimis opus est. Adieci mus in singulas Epistolas, in singula item Euangelia, tam de tempore, quā de sanctis, ut uocant, ceu scholia quædam & locos latine à nobis ante triennium scriptos, Qui quanquā & ipsi ante hac excensi, adeoq; Ioanni Ficino Hesiaco Cancellario, Mæcenati meo candidissimo, nuncupati sint, tamen iam nunc

et purgatiores et nitidiores prodeunt. Neque enim falsus omnino est Mimus
iste prouerbialis: Discipulus est prius posterior dies. Quicquid autem in hac
editione mihi uindicare, uel propter Epistolarum uersionem, uel eorum quæ
superfunt recognitionem possum, id totum uestris nominibus nuncupatum, in
publicum emitte libuit. Quod si cui minutiora hæc uidebuntur (minuta au-
tem esse fateor) quàm quæ alijs dicata ante hæc, nunc de nouo tam egregie præ-
stantibus uiris, tam egregie ciuitati, tam amplo ordini adscribantur, iam uos a-
nimus potius, è quo quicquid huius fit, proficiscitur, atque rem ipsam spectabi-
tis, memores beneficia non tam in rebus, quàm in ipsa benefaciendi uoluntate
consistere. Memoriae proditum est, Aeschinem, cum Socrati pro sua quisq; fa-
cultate discipuli numerarent aliquid, dixisse: Nihil præceptor, dignum te quod
dare tibi possim inuenio, et hac una ratione pauperem me esse sentio: Itaq; do-
no tibi quod unum habeo, meipsum. Hoc munus rogo qualecunq; est, boni con-
sulas, cogitesq; alios cum multum tibi darent, plura tamē sibi reseruasse. Quid
ni, respondit Socrates, tu mihi magnum dederis munus, nisi paruo forsant te æ-
stimas? Vicit Aeschines, hoc munere, ueluti hac de re Seneca inquit. Alcibiadis
parem diuitijs animum, et omnium iuuenum opulentorum munificentiam. Hu-
ius Aeschinis exemplo, si quod offero munusculum, istis uestris uirtutibus in-
dignum est, id quod libenter fateor, dono quoque meipsum uobis, ea lege et
conditione, ut quanquàm præsens præsentibus, uel commodare uel prodesse
possum nihil, nihilo secius tamen absens absentibus pro uirili semper inseruiam.
Hoc et ego de me uobis semel polliceor, et uos ex animo dici uel persuasissi-
mi esse debetis. Equidem scio librum ipsum haud ita magni precij esse, neque
tam splendide, tanto orationis adparatu, tali ordine dici omnia, atque sæculi hu-
ius nasus poscat. Sed à perpenderibus recte, quibus, quando et quibus de cau-
sis scripserim, dubium non est, quin ueniam facile impetraturus sim. Principio
enim sacrificulorum uulgo, et idionis sub Papatus tyrannide constitutus scripsi.
Qui cum partim indocti, partim pauperes sint, opus est, ut crassam quandā tra-
ctandarum concionum formam, quam inter concionandū, ceu mercuriales quas-
dam statuas, sequamur, habeant. De ijs qui uillanis Ecclesijs præfetti sunt, hæc
loquor, ne quis putet me turbato ordine, rusticis quoq; promiscue concionandi
potestatem

poteſtatem facere. Deinde iuuenis ſcripſi, tyro tyronibus, germanus germa-
nis, idq; tum cum ſectis & ſimulatibus feruerent omnia, ac cœlū terræ, iuxta
prouerbium, ubiq; miſceretur. Atq; hic non tam mihi tyrocinijs & præexerci-
tamenti huiusmodi prodeſſe, quàm imperitam multiuudinem cum ſacrifico-
rum tum idiotarum, à curioſis diſputationibus auocare, adeoq; ad ſimplicem
ac ſanum ſcripturæ intellecū reuocare uolui, neminem interim lædens, nemi-
nem odioſius perſtringens, præterquam Anabaptiſtas. Nam ei hominum ge-
neri etiam occulto quodam naturæ ductu ſum inſenſiſſimus. In iuſtificationis
negocio, præcipuam operam dedi, ut fidei dignitas conſeruaretur, ut tamen
nihilominus operum quoq; doctrina, idq; eatenus quatenus par eſt, urgere-
tur. Id. n. ſæculum hoc periculoſiſſimum, totq; malis ſecundū poſcere uideba-
tur, Quid? Vbiq; hoc egi, ut officiij memor, ſolum Chriſtum, & hunc crucifi-
xum, docerem, prædicarem, urgerem, inculcarem. Hoc enim Euangelicæ do-
ctrinæ præconem uel in primis decere indicabam. Lex eſt apud Platonem, Le-
gatos aut præcones, ſi quæ commiſſa ſibi ſini falſo nunciarint, dicendaue ta-
cuerint uel rursus ab hoſtibus aut amicis redeuntes, quæ ab illis acceperunt,
aliter atq; acceperunt retuliſſe reperiantur, quaſi deorum mandata, legationes
quæ cōtempſerint, in iudicium deferri, & iudices pro magnitudine rei, quid pa-
ni, quidue dare ipſos oporteat, ſi damnati fuerint, ſtatuerere debere. Quàm hic
Plato in Prophanis cauſis fidem exigit, an non hæc in ſpiritualibus quoq; ne-
gocijs meruo præſtanda eſt? Aut Chriſtum qui prædicant, legati non ſunt? Le-
gatione inquit Paulus pro Chriſto ſungimur, tanquam Deo per nos exhorta-
tante. Item ad Eph. 6. Pro Euangelio legatione ſungor in cathena. Qui uerbū
igitur recte ſectantes, & iuſtificationis negocium ſincere tractant, & Chri-
ſtum in omnibus faciunt omnia, eos ego hac legatione recte ſungi arbitror.
Nihil enim uel ad uerbum illius addunt, uel auferunt ab eo. Sed quo me rapit
orationis impetus? ſcio participatione uere bonos eſſe uos. Boni igitur etiam
munuſculum hoc meum, qualecunq; tandem ſit, indubie conſuletis. Va-
lete uiri clariſſimi, & Coruinum ex animo ueſtrum eſſe perſuaſi eſtote, ex
Vuicenhuiſio anno 39. Menſe Iulio

HELII EOANI HESSI DE PRIORI
locorum Coruini æditione, ad Ioannem Ficinum
Cancellarium Hessiacum sententia.

Heroum si grata tibi Ficine feruntur.
Munera, si regum quaecumque probas,
Cur non huius ames uelut aurea dona libelli,
Quem dat amicitiae dextra benigna tibi?
Quem tibi Coruini studijs labor auctus honestis.
Regis ab æthereâ protulit arce domus.
Hunc nisi & argento meliorem credis & auro,
Te quoque cum populo uana probare putem.
Sed quia te noui talem qui friuola spernas,
Omnia Christi dogmata uera probes.
Non metus est, quin hunc etiam digneris honore,
Quo consueuisti cætera ferre, librum.
Illæ tuæ quoniam pars non læuis addita famæ est.
Iudicio debet charior esse tuo.
Nec dare quod posset melius Coruinus habebat,
Nec melius quicquam tempora nostra ferunt.

IOANNES GLANDORPIVS
Vtilis est large tractandis copia rebus.
Ocia si cui sint atque laboris amor,
Gratiora at breuitas semper, seu cura negoti,
Distineat, seu sit mollis & alta quies.

Adde

Quisquis Christigenas gnauus sectare camcenas,
Quisquis habet sanctum sorte ministerium.
Hæc pius in sacrum pia commentaria uerbum,
Ex quibus ad populum concio docta uenit.
Omnia quæ strictim tradunt methodumq; sequuntur,
Non prolixa nimis, non operosa nimis.
Conueneratus adi, studio lege, uolue, reuolue,
Et bene Coruino, qui dedit ista faue.

IDEM AD LECTOREM.

Fixa uiatori triceps quod præstat imago,
Dum peregre ignotis sessus oberrat agris.
Quod Pharos undigæue confert è littore Cymbe,
Lucida cum supero cecidit ab axe dies.
Filia quod AEGIDÆ tribuerunt Gnosia forti.
Munera quo uictor per caua cæca redit.
Hoc tibi scripturæ qui sulcas æquora sacræ,
Abdita qui rectum per loca quæris iter.
Coruinus docto præbet nitidoq; libello,
Coruinus studijs fautor ubiq; tuis.
Qua uia uera docet factibus præluce, & addit,
Stamina quæ posito tuta sequare metu.

PHILIP.

PHILIPPVS MELANCHTHON SVO

Antonio Cornino S. D.

I Nitinere absolui utcumq; uersiculos, de angelico carmine, quos tibi mitto.
 Non Hercle quod genus ipsum uersuum mihi satis faciat, sed ut meam fi-
 dem lberem. Memini enim me discedentem promittere. Contextui autem li-
 bentius, quia cum eo labore, coniuncta erat recordatio tui, cuius ingenium
 & uirtutem maxime amo. Contemplabere autem te ipsum in hoc carmine.
 Nam te quoq; angelum talem esse statuo, qui hoc carmen cœleste præcinat ps
 pulis, & diuina dona proferat ad Ecclesiam. Quare cum leges, non solum no
 stri memineras, sed illius quoq; angelici cœtus, & cogitabis omnes quotquot
 Christum prædicamus, mutuo inter nos amore deuinctos esse debere,
 ueluti sunt angelici isti spiritus. Sic enim fiet, ut communi studio
 ornemus Euangelium. Bene & feliciter Vale & rescri-
 be. Postridie Calendas Ianuarij. Anno
 Domini.

M. D. XXXV.

ZENION

ZENION A PHILIPPO MELANCHTHONE

missum Antonio Coruino in auspicio Anni 1535.

qui utinam sit faustus & scelix Reipublicæ
& Ecclesiæ.

Quare ad pastores primum uox nuncia uenit
Angelicus summa quam tulit arce chorus?
Nempe ut præcipue pastores carminis huius,
Gentibus autores esse, ducesq; uelint.
Vt summo patri ueri reddantur honores.
Et toto fiat notus in orbe Deus.
Ac late in mundo spargantur munera Christi,
Quæ sunt placati pignora certa patris.
Et curent ut sit peccata Ecclesia Christi,
Concordiq; regant ore fideq; gregem.
Sit procul à Christi discordia sæua ministris,
Namq; Deus poterit non nisi pace coli.
Nulla lues ouibus tantum non ulla uenena,
Quantum pastorum dissidia ipsa nocent.
At generi humano tunc aurea uiuitur ætas,
Tunc animi capiunt gaudia uera pij.
Cum summi patris est uere patefacta uoluntas,
Et cum nos curæ nouimus esse Deo.
Cumq; unà Christum tranquilla Ecclesia uoce,
Concinit & studio laudat ubiq; pari.
Hæc præcepta canit cæcus pastoribus ille,
Officij memores & iubet esse sui.
Quod quicumq; facit bona uera & maxima cunctis,
Adferri, quæq; ætas nulla abolere potest.
Et quoniam angelicum cælestibus inchoat hymnum,
In terris uere est angelus ipse Dei.

CORVI.

CORVINVS AD LECTOREM

SEMPER Laconicæ breuiloquentiæ studiosus fui, præsertim in docendo. Etiam si interim Atticam quoque redundantiâ illam, non solum non fastidierim, uerum etiam unice semper admiratus sim, sed ecce dum Laconissimi nimium sum amans, in obscuritatis uicium incido: fortassis ut uerum esse ostendam illud, Dum breuis esse laboro, obscurus fio. Nam cum germanicas illas demegorias scriberem, existimaui tum demum me officio recte functum, si omnia & ad uulgi captum dicerem & quàm breuissime. Huc accessit typographorum importunitas, qui cum æditionem accelerarent, eoque semper sicubi cessabam, urgerent, factum est, ut uulgatum illud *αὐτὸς ἑρπύων* uolens nolens transgredi sim coactus. Quis autem non uidet, nimiam in ædendis libris celeritatem, & perspicuitate ferè obesse, quæ non infima orationis uirtus est, & lapsus nonnunquam aliquod secum trahere? Id autem mihi accidisse, sic properanti, sic breuiloquentiam amanti, inter religendum ipse iam sensi, sed tamē tolerabiliter. Alicubi in explicatione rerum maximarum, ita Laconem ago, ut aliquod irrepsert, uel meo fortassis, cum celerrime omnia scriberem, & non relecta VVittembergam mitterem, uel typographi uitio. Quia uero Germanis germanicæ scripsimus, breui etiam germanico libello hisce de rebus & rationem reddituri sumus, & locos aliquod maiori perspicuitate tractaturi, Tu tantisper, candide lector, dum hæc fiant, omnia in bonam partem interpretare, & me contra eos, qui cum ipsi præstent nihil, omnium tamen labores iniquissime proficiunt, tuere gnauiter, non futurum eius beneficij, si quando facultas dabitur, immemorem,

VALE.

INDEX IN EXPLI- CATIONEM EVANGELIORVM ET EPISTOLARVM DOMINICALI

um, Antonij Coruiui, locorum obseruatu dignissi-
morum, in margine notatorum.

A		inter Baptisma Ioannis & Christi	
In Abraha sinu esse,	161	discrimen.	19
Abusus tollendi,	196	Benedicere.	28. 269. 313
Adam & Christus.	67	Bona accepta diligenter conseruan-	
Adam introduxit mortem.	105	da sunt.	99
Adorare.	36. 278	Bonus ager.	62
Aduentus Christi.	4. 10	Bona opera.	133. 178. 191. 347
Alligare.	317	Bona uoluntas.	25
Anabaptista.	218. 262. 282. 290	Brachium.	321
Angeli praedicatores.	113	C	
Angeli seruiunt electis.	37	Carnalis cognatio nihil prodest co-	
Anima.	320	ram Deo.	268
Anima morbus.	235	Carnis fructus.	37. 316. 118. 144
Animositas eorum qui spiritu san-			146. 150. 231. 274. 281. 293.
cto illustrantur.	117	Caro odit crucem.	76
Apostolatus.	11	Caro nihil potest quam peccare.	182
Apostolorum missio.	118		131.
Apostolorum officium.	140. 301	Causa caecitatis doctissimorum.	78
Apostoli cur dicti beati.	208	Charitas Christiana erga Deum.	
Apostolorum autoritas.	237		145. 186
Apostolorum merces.	281	Charitas quatenus in nobis perfecta	152
Apostoli regibus & prophetis pra-			
lati.	209	Christus qualis uir sit.	5
Arrogantia.	47	Christi nomen.	31
Ascensionis fructus.	301. 305	Christus uerus homo.	29
Auaria idolatriam coniunctam		Christus uerus Deus.	54. 287. 362
habet.	84	Christi bonitas.	15. 50. 92. 323. 331
Auditus cordis.	268	Christus uerus Messias.	25
B		Christus inuenitur in uerbo.	41
Baptismus.	20. 31. 151. 176. 303. 304	Christi officium.	20. 40. 343
Baptismus infantium.	304	Christus potest & uult uiuare.	54
		Christus	

INDEX.

Christus uult rogari.	51	Conscientie refocillatio querenda	
Christus uult enutrire credentes.	98	est apud Christum.	287
Christus sollicitus pro nobis est.	9	Consolatoria sententia.	122. 128
Christus uicit Satanam.	82	Credere in Christum.	152
Christus uenit propter peccatores.		Credentium semper mira fuit pauci	
65. 252. 331. 323. 334. 165. 345		tus.	285. 62
Christus est uerus agnus paschalis.		Cruce unde ueniat.	340
	371	Cruce Mariae & Ioseph.	41
Christus cuius filius sit.	232. 331	Cruce comprobatur fides.	55. 345
Christus solus mediator noster.	136	In cruce respiciendum est ad bonam	
Christo seruire.	217	uoluntatem.	45
Christum sequi fit dupliciter.	263	In cruce deficere.	71
Christus loquitur interdum ut homo		cultus Dei uerus pugnat cum falso.	
interdum ut Deus.	327		217
Christi fuga in Aegyptum.	277	cura infidelis prohibetur.	218
Christi praeceptum de charitate.	340	cursum Euangelij.	10
Christus inseruiuit imbecillitati no-		D	
stra.	296. 329. 297	Dei opera contraria rationi.	32
instituit suos.	297	Dei uerbum sanctificat omnia.	32
in media laticia lachrimabatur.	6	Dei uoluntati sunt omnia resignan-	
Christi osiores & crucifixores	77	da.	51
Christianorum oblationes.	38	Dei amoris exemplum.	98
Christiana fortitudo.	270. 265	in Dei forma esse.	106
Circumcisio.	31	Dei cognitio gratiarum secum ad-	
Caecum esse.	92. 299. 360	fert actionem.	218
Caelestia bona qui possideant.	327	Dei sollicitudo pro nobis.	49. 278
Cena dominica.	31. 291. 364	Deo non est praescribendum, neque	
Cognitio peccati est spiritalis pau-		tempus, neque locus.	87
peritas.	14	Deus uiuat in omni necessitate.	87
Cognoscere Christum.	123	Deus uincit diabolum, & nos in illo.	43
Concionatoris munus.	14		46
Concilia errauerunt.	132	Deus non est respector personarum.	
Condemnare.	169		46
Condemnatio.	307	Deus seruit nobis per angelos suos.	112
Confessio Apostolorum de Christo.	315		128
Conformem esse Christo.	324	Deus nutrit nos, sed per media	174
Coniugij honesti commoda.	321	Deus uisitat nos dupliciter.	313
		Dextera	

INDEX.

<i>Dextera dei.</i>	272	<i>uoluptates.</i>	62. 280
<i>a diabolo obsessum esse.</i>	92	<i>Fidem sequitur uera confessio.</i>	294
<i>Diaboli non dissentiunt.</i>	93	<i>Fides sola persistit in certamine con-</i>	
<i>dies.</i>	1	<i>scientia.</i>	307
<i>dies reuelationis christi quis.</i>	228	<i>Frangere panem.</i>	294
<i>digirus dei.</i>	93		G
<i>dilectio nostra debet esse perfecta.</i>	99	<i>Gentium uocatio.</i>	26. 50. 86. 123. 157
<i>dilectio magistra omnium legū.</i>	226	<i>Gladius in corde Mariae.</i>	29
<i>diffensio Christi & mundi.</i>	314	<i>Gratiarum actio.</i>	24. 99. 294
<i>diuitem esse quid.</i>	160	<i>Gratiarum actio praepostera.</i>	200
<i>diuitum natura.</i>	333	<i>Gratia dei & misericordia.</i>	64.
<i>diuites quid condemnet.</i>	72		156. 197. 235. 248. 306.
<i>doctrina Moysi & christi.</i>	105	<i>Gratiam inuenire, non est prome-</i>	
<i>docendi munus.</i>	296	<i>reri.</i>	290
<i>dormire.</i>	11		H
<i>dubitatio ubi, ibi mens tranquillatio</i>	118	<i>Hanc testimonium de Christo.</i>	29
<i>est.</i>		<i>cum Haereticis quid agendum.</i>	61
	E	<i>Homicidium.</i>	179
<i>Ecclesiae data promissio.</i>	316	<i>Homo nouus, uetus.</i>	232
<i>Edere & bibere in regno Christi.</i>	329	<i>Hospitalitas.</i>	137
<i>Educatio puerorum.</i>	30	<i>Humanae doctrinae mendacium.</i>	132
<i>Electio.</i>	56. 65	<i>Humana praesumptio.</i>	326
<i>Euangelij summa.</i>	23. 266	<i>Hypocriticos natura.</i>	165. 166. 324
<i>Euangelij lumen gloria domini.</i>	32		334. 347. 359. Poena, 610.
<i>Euangelij cursus.</i>	6. 175. 209. 331		240. 249.
<i>Euangelium creditum saluat.</i>	197		I
<i>Euangelium saltem praedicandum.</i>	304	<i>Idololatria.</i>	187
	F	<i>Ieiunium Christianum.</i>	69. 137
<i>Fatuus.</i>	179	<i>Iesus tantum iustificat.</i>	31
<i>Falsi christiani.</i>	71	<i>Iesum anathema uocare.</i>	192
<i>Fides.</i>	24. 29. 31. 50. 291. 300. 323.	<i>Ignauia perniciofa.</i>	190
	73. 61. 78. 87. 320. 145. 169. 201.	<i>Imitari deum.</i>	84
	231. 254. 260. 270.	<i>Impietatis fructus.</i>	180
<i>Fidei analogia sequenda.</i>	42. 347	<i>Incredulitas fons omnis peccati.</i>	302
<i>Fides aliena.</i>	51. 224. 235		296. 303.
<i>Fides crescat & augeatur.</i>	243	<i>Incredulitatis exempla.</i>	292. 270.
<i>Fidem remouantur cura, diuitiae, &</i>			308.
		<i>Incredulitatis poena.</i>	195. 367
			2. Infidelitas

INDEX

<i>Infidelitas excæcat nos</i>	218	<i>manus domini.</i>	313
<i>Infirmetas & merus Apostolorum</i>		<i>manuum impositio.</i>	204. 308
<i>& discipulorum.</i>	117. 132. 137	<i>mansiones in regno patris.</i>	299
<i>Infirmi sunt ferendi.</i>	326	<i>mansuetudo.</i>	344
<i>Ingratitudo Iudeorum.</i>	274	<i>de Maria.</i>	23. 284. 318. 319. 321
<i>In inferno sepeliri.</i>	161	<i>matrimonium</i>	45
<i>Inuidens non habet excusationē.</i>	170	<i>mercenarius pastor.</i>	122
<i>Intercessio uiuentium sanctorum</i>	83	<i>merces iustorum.</i>	266
<i>de Ioanne.</i>	4. 15. 19. 312	<i>ministri uerbi non contemnendi.</i>	338
<i>Irrisores.</i>	258	<i>miraculorum usus.</i>	272
<i>Iudicare.</i>	169	<i>miracula uerbi testimonia</i>	244. 304
<i>Iudicium.</i>	132	<i>misericordem esse.</i>	6. 344. 169
<i>Iusticia.</i>	132	<i>modestia.</i>	16
<i>Iusticia duplex.</i>	178	<i>mori in peccato.</i>	119
<i>Iusticia fidei.</i>	4	<i>mundicies cordis.</i>	344
<i>Iustificationis modus.</i>	324	<i>mundana prudentia.</i>	190
<i>Iusticiariorum natura & consuetu-</i>		<i>mundus obduratus.</i>	213
<i>do.</i>	66. 280	<i>mundus suggillat dicta & facta Chri-</i>	
	K	<i>stionum.</i>	92. 340. 350
	L	<i>mutum esse.</i>	92. 303
<i>Labor.</i>	124. 218		N
<i>Lampades sine oleo.</i>	347	<i>in Naui esse.</i>	55
<i>Laticia electorum.</i>	9	<i>in Necessitate respiciendum est in</i>	
<i>Legis prædicatio prior est.</i>	20	<i>uoluntatem dei.</i>	77
<i>Legis usus duplex.</i>	25. 226	<i>Nicodemi descriptio.</i>	150
<i>Legis abrogatio.</i>	31. 210. 284	<i>Novissima fiunt peiora prioribus,</i>	
<i>Lex perfecta quæ.</i>	133	<i>quando uerbum dei negligitur.</i>	94
<i>Lex spiritalis est.</i>	157. 231	<i>Nox.</i>	1
<i>Libertas.</i>	94		O
<i>Litera.</i>	201	<i>Officium & persona sunt distinguen-</i>	
<i>Lucernæ ardentes.</i>	266	<i>da.</i>	169
	M	<i>Opera tenebrarum.</i>	1
<i>magistratus.</i>	276	<i>Opera charitatis.</i>	165
<i>magistratus quatenus oporteat obe-</i>		<i>Opera testificantur tantum de fide.</i>	
<i>dire.</i>	124		319
<i>mali semper bonis admixti sunt.</i>	60	<i>Oratio.</i>	137. 314. 353
<i>mammon habet multos ministros.</i>	24	<i>Orandum quomodo sit.</i>	78. 135.
	218		136. 219.
			<i>in Ora-</i>

INDEX.

in Oratione non debemus esse pusillanimes,	46	Possessio terræ.	344
		in Precibus quantum exaudiamur.	249
P		Præcepta dei tenemur seruare.	248
Pacifici qui sunt.	345	Prædicatoris uocatio ac doctrina legitima debet esse.	309
Pax Christi & diuina.	118. 136.	Prædicandi diligentia.	173. 267
56. 146. 296.		Prophetiarum ueritas.	279
Pax mundi.	146	Prophetare.	185. 273
Papiste.	186	Prudentia serpentina.	253
Paracletus.	140	Pseudopropheta.	10
Paradysus.	67	Puerorum obedientia.	41
Pascere.	122. 174. 276	Pueri quomodo efficiamur.	337.
Passio Christi.	76. 352		
Pastor bonus.	122. 310. 175	Q	
malus.	309. 310.	R	
ad Patrem ire.	127	Racha.	170
Patres quatenus sequendi.	277	Ratio humana & curiositas.	112
Pauperes suscipiunt uerbum.	24	Regnum cælorum.	59. 261
Pauper in scripturis.	160. 343	Regnum Christi.	126. 145. 253
Peccatorum confessio.	200. 334	261. 329. 336. 360.	
Peccatum nihil est nisi infidelitas.	132	Regnum dei uidere quid.	150
	164	Regnum Caesaris.	253
Peccator impudens.	164	Relinquere omnia.	175. 282
Peccator agnoscens se peccatorem.	164. 165	Remissio peccatorum.	364
Peccati reliquæ.	176	Remittere.	180
à Peccatis liberari.	112. 248. 118	Renasce.	151
Peccatum originale ingens reatus.	265	Resurgendum esse cum ceciderimus	356
	93	Resurrectio Christi.	111. 118. 291
Peccatum in spiritum sanctum.	46	S	
Penuria in matrimonio.	165	Sacerdotes sumus omnes Christiani.	113. 136
Perdita ouis.	82	Sacramentum noui testamenti.	31
Periculo se nemo committere debet.	103. 127. 141. 341	Sacramenta potentia habent à uerbo.	304
	226	Sacra scriptura omnia quæ ad salutem necessaria sunt, continet.	161.
Persecutio.	4. 14. 323. 350	368.	
Pœnitentia.	277		
Pœnitentia fera.	316	a 3 Sancti	
Porta inferorum.			

INDEX.

<i>Sancti qui?</i>	42	<i>Tentatio christi est nobis uictoria.</i>	81
<i>Sanctos honorare.</i>	263		
<i>Sapientes in scriptura qui dicuntur</i>	286. 273	<i>quando Tentamur uoluntas dei est.</i>	81
<i>Satanas est christi & credentium</i>		<i>Tentare deum.</i>	82. 187. 289
<i>hostis perpetuus.</i>	60	<i>Testificari de christo.</i>	285
<i>Satan est princeps mundi</i>	83	<i>Thomæ incredulitas.</i>	117. 170
<i>Satanam oportet cedere christo.</i>	92	<i>Timor duplex.</i>	276
<i>Scandalum duplex.</i>	337	<i>Tituli ac triumphi apostolici.</i>	67
<i>Scandala uitare.</i>	15	<i>Tristitia christianorū uertetur in</i>	
<i>Securitas nocet.</i>	10	<i>gaudium</i>	128
<i>Sectarij.</i>	71		
<i>Sermo salutis.</i>	295		
<i>Seruus.</i>	44	<i>V</i>	
<i>Signa confirmant fidem.</i>	21	<i>Ventris cura.</i>	82. 98
<i>de Simeone.</i>	28. 285	<i>Verbum externum</i>	65. 71. 239. 303
<i>Sollicitudo & cura uentris.</i>	10	<i>Verbi dei potentia & uirtus.</i>	105.
<i>Sollicitudo prohibetur.</i>	218	<i>263. 274. 223. 364.</i>	
<i>Somnus.</i>	1	<i>in Verbo manendum.</i>	71. 105.
<i>Spes quid.</i>	167	<i>147. 268. 369.</i>	
<i>Spiritus efficacia.</i>	71. 142. 201.	<i>Verbum dei custodire non leuis ars</i>	
<i>305. 343.</i>		<i>est.</i>	269
<i>Spiritus sanctus quid faciat.</i>	131.	<i>Verbi operarij ministri.</i>	261
<i>140. 146.</i>		<i>Veritas.</i>	300. 361
<i>de Spiritu sancto promissio.</i>	131	<i>Vestimenta ouium.</i>	185
<i>Spiritus dona.</i>	192	<i>Vestis nuptialis.</i>	240
<i>Surdum esse.</i>	92	<i>Vigilare</i>	11
		<i>Vigilia defunctorum.</i>	161
		<i>Vita inculpata.</i>	94
		<i>Vocatio externa.</i>	66
<i>T</i>		<i>Vocatio duplex.</i>	262. 333
<i>Tempus acceptum.</i>	78	<i>Vocatio nostra quo spectet.</i>	171
<i>Tenebra.</i>	307		
<i>Tentatio quare à deo imittatur.</i>	55		

FINIS.

I

LECTIO IN DO-

MINICA PRIMA ADVENTVS

ex epistola ad Roma. Cap. 13.



RATRES CVM SCIAMVS TEMPVS,
quod tempestiuum sit, nos iam à somno expurgi
sci: Nunc enim propius adest nobis salus quam
tum, cum credebamus. Nox progressa est, dies
autem appropinquat. Abijciamus igitur opera tenebrarum,
& induamur arma lucis: tanquam in die compositæ ambu-
lemus, non comessationibus & ebrietatibus, & cubilibus ac
lasciujs, non contentione & æmulatione, sed induamini
Domínium Iesum Christum. Et carnis curam ne agatis ad
concupiscentias.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Romanos Paulus in hac lectione
hortatur, Ut quum Christi doctrinam
& receperint & amplexi sint, ea eti-
am designent quæ Christiano digna
sint nomine. Estq; totus hic locus pa-
ræneticus.

som-
nus.

Somni nomine torpor, acedia, ig-
nauia, deniq; quicquid cum fidei ope-
ribus pugnat, intelligendum venit.
Neq; enim qui semel Christo dedere
nomina, à bonis operibus uacare, sed
potius abundare iisdem debent.

Salus abest, ubi Christus ignora-
tur, etiam si credatur adesse.

Nox, cæcitas est, ignorantia Chri-
sti & Euangelij, quam comitari solet
infidelitas. Quemadmodum rursus,
dies est, tempus reuelati Euangelij,
quod fidem secum aduehit.

Nox.

Dies.

Opera tenebrarum, opera carnis
sunt, siue crassa illa uitia, quæ mundus
etiam detestatur, siue hypocrisis tan-
dem intelligas.

Opera
tene-
brarum.

Christus lux est. Hunc quisquis
fide apprehendit, is & contra Sata-
nam probe armatus est, & se nunquã
non bonis operibus reddit commenda-
bilem.

Crassa

DOMINICA PRIMA

Crassa aliquot uicia enumerat Paulus, quibus ferè uita nostra contaminari solet, comeffationem uidelicet, ebrietatem, uenerem, contentionem & æmulationem. Vuliq; ut hæc ipsa, modo Christiani esse uelimus, fugiamus modis omnibus.

Christum induit, quisquis et baptismo ablatus est & credit, & hanc ipsam fidem charitatis operibus cõprobat.

Carnis curam ad concupiscentias agunt, qui bonis Dei creaturis, non ad necessitatem, sed ad luxum & abundantiam abutuntur.

BREVIS ET COMPENDIARIA

huius lectionis enarratio.

Quemadmodum in Euangelio huius diei graphice admodum Christus à bonitate nobis depingitur, adeoq; per illam ipsam descriptionem, solida in illum, perinde atq; regem & seruatorem nostrum fides requiritur: ita per huius quoq; Epistolæ lectionem ad fidem iuxta ac bona opera, quæ ceute testimonia fidei esse solent, ab A-

postolo inuitamur. Cæterum ad quos scribit, ij iam pridem per uerbum & fidem nacti erant, & Christum cognouerant, ut scias exhortationem hic institui, quo in cœpto fidei cursu perdurent. Huncq; ipsum cursum, uitæ sanctimonia, quæ per omnia Euangelicæ ueritati respondeat, comprobent. Sic enim inquit.

Cum sciamus, quod tempestiuum sit nos à somno expergisci.

Ex ijs uerbis facile liquet, Romanos in uerbo probe instructos fuisse. Neque enim ad eum modum loquitur, ad quem loqui cum rudibus Christianarum rerum solemus, sed potius ad perpetuam constantiam eius, qui iam omnia probe didicerint, hortatur, quæ admodum Christus quoq; eos beatos pronūciat in Euangelio, qui ad finem usq; in fidei professione perseuerent,

neq; ullis persecutionum procellis de terreri hinc se patiantur. Sed quid tandem Romani sciūt? Indubie quod tempestiuum sit, à somno expergeferi. A quo autem somni genere? An non singulis diebus mane à somno surgitur? Apostolus hic Allegoricos, non de corporali sed spiritali somno loquitur, ut sit sensus: Diu fuistis ueræ fidei expertes, ita ut neque DEVM in Christo

Christo cognoueritis recte, neq; ipsis cordis adfectibus eidem seruiueris. Nam Euangelij nuncium, quod certo uirtus Dei est ad salutē omni credenti, quemadmodum supra audiistis, nondum ad uos perlatum erat. At uero cum hoc ipsum iam et audieritis, et receperitis, et Dei erga uos uoluntatem hinc perdidiceritis, ita ut ignari non sitis, diffidentiae, caecitatis, ignauiae, & acediae somnum profligari e cordibus uestris, adeoq; designari apud uos, quae Euangelicae professioni cōsentanea sint, oportere, idcirco danda uobis opera modis omnibus est, ut in ccepto fidei cursu (ea enim uos pios et Deo acceptos uel sola facit) perduceatis, adeoq; uitae innocentia de illa testificemur. Nam ignorantiam praetercere iam non potestis, cum ipse Apostolum apud uos scripto hoc iam egerim, adeoq; iusticiae ac salutis uiam di-

ligentissime uobis commōstrari. Existimabatis. quidem, antea quam Christum per Euangelij praedicationem cognosceretis, seruire uos Deo, eumq; cultum, quem tum eidem praestabatis, uerum & germanum esse, quique uel damari uel contemni non posset, quemadmodum nos quoque in Iudaismo persuasi eramus, legis opera in speciem tantum, absq; cordis adfectibus facta, iustificare. Ceterum quo nunc mecum exorto Euangelij iubare gradum fecistis? Nimirum eō, ut sciatis propius iam nunc nostram esse salutem, atque tum cum credebamur. Persuasi estis, istos uestros tam stultos et uarios cultus, adeoq; ab hominibus excogitados, meram idololatricam esse. Ego quoque eō deueni, ut illam nostram in lege iusticiam, nil nisi hypocrisin fuisse, sciam. Quid mulus?

Nox progressa est, dies autem appropinquauit.

Noctē uocat Apostolus, quicquid in mundo à fide alienum est, adeoque quicquid cum uerbo Dei pugnat. Diem uero uocat, tempus reuelati Christi et Euangelij, adeoq; iusticiae illius quae Deo probari solet, quemadmodum alibi quoq; facit, ubi inquit: Fui

stis quondam tenebrae, nunc autem lux in Domino, Item Propheta: Populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam. Iam cum lux illa et diues diuinæ ueritatis et iusticiae Romanis (non aliter atq; hodie nobis) per Euangelium manifestatum esset, et
 „ „ „ illuxisset,

DOMINICA PRIMA

illuxisset, exhortari illos, ut ne acceptabile illud gratiæ tempus ulla incuria negligerent, uoluit, ueluti alibi quoq; dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem, ut nō uituperetur ministerium nostrum. Item Christus: Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis &c. Quo pacto autem tempus illud salutis & iusticiæ obseruatur? Fide adprehendenda est do-

ctrina Euangelij, adeoque aduigilandum, ut ne ullam uel crucem, uel persecutionē ab ea nos diuellere sustineamus. Euangelium enim fide adprehensum, liberat à peccatis, adeoque salutem confert et iusticiā, idq; citra adminiculum omnium humanorum operum. Interim tamen fidē huiusmodi nō oportet ociosam, sed uitæ integritate & charitatis operibus ornatā esse, quemadmodum in sequentibus Apostolus etiam dicit.

Abijciamus igitur opera tenebrarum, & induamus arma lucis.

Quid opera tenebrarum & lucis arma uocet, ex præcedentibus nullo negotio uidere est. Porro opera tenebrarum, non solum uocat crassa illa et extrema uitia, qualia sunt homicidium, adulterium, & reliqua id genus, uerum etiam quicquid extra fidem sit, ut cunque tandem in oculis carnis speciosum adpareat. Quomodo enim externa illa operum larua placere Deo posset, cum etiam ludæorum sacrificijs, quæ tamen præceptum et uerbum habebant, propter incredulitatem, quoque ipsi iusticiam metiebantur, delectatus non sit? Non sum locutus cum patribus uestris, dicit apud Hieremiam, & non præcepi eis in die qua eduxi

eos de terra Aegypti, de uerbo holocaustatum & uictimarum, sed hoc uerbum præcepi eis dicens: Audite uocem meam, & ero uobis Deus, et uos eritis mihi populus, & ambulate in omni uia, quam mandauī uobis, ut bene sit uobis. Ad eum modum Paulus quoque à Romanis, imò omnibus Christianis, uitæ innocentiam & bona opera exigit. Opera nostra cum ex fide dimanare debent, tum charitate condita esse: ueluti in eodem capite inquit: Charitas proximo malum non operatur, itaque legis consummatio est charitas. Cōuersatio præterea nostra cum summa honestate coniuncta esse debet, adeoque ex fide proficisci: Nisi .n.

ex

ex fide proficiscatur, & uerbo cōsen-
tanea sit, hypocrisis rectius atq; Chri-
stiana conuersatio diceretur. Qua de
causa consequenter etiam dicit.

Tanquam in die honeste ambulemus, non comessatio-
nibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciuijs, non con-
tentione & æmulatione, sed induamini Dominum Iesum
Christum.

Audis perinde atq; in die ambula-
re nos debere? In die ambulant quot
quot carnis maliciam deponentes, sic
uitam influunt, quæ & Christi do-
ctrinæ respōdeat, & Christianos ma-
xime deceat. Atq; de hoc operum ge-
nere apud Ioannem inquit: Qui opera-
tur ueritatem, uenit ad lucem, ut con-
spicua fiant facta ipsius, quod per De-
um sint facta. Obserua autem, tria po-
tissimum uitia prohibere Apostolum:
Abundantiam scilicet cibi & potus,
lasciuia & odium, propterea quod
potissimū ijs malis corrumpi mundus,
aq; bono ad malum auocari soleat.
Quæ res Sodomā euerit ac Gomo-
ram? An non quod per Apostolū hic
uetatur, crapulæ et incontinentiæ stu-
dium? ueluti Hezēkiel etiam testatur,
dicens: Ecce hæc fuit iniquitas Sodo-
mæ sororis tuæ, superbia, saturitas pa-
nis, & abundantia, & ocium ipsius
& filiarum eius etc. Vbi rerum omni-
um est copia, ibi morum et uitæ cor-
ruptela etiam sequatur necessum est.

Quid putas ab initio mundi patrarint,
imō hodie etiam patrent odium & in-
uidiam? Quoties Patrem irriuerunt
in filium? filium contra patrē? germa-
num contra germanum? denique quot
dissoluerunt amicitias? Cum igitur
Apostolus uideret futurum, ut præ-
sertim postremis hisce temporibus id
genus uitia rerum potirentur, admo-
nendos non solum Romanos, uerume-
tiam omnes in genere Christianos iu-
dicauit, ut profligatis ijs ipsis uitijs,
Christum tantum induerent, perinde
ac si dictū esset: Christo per baptis-
mum insiti estis, cuius etiam doctrinā
ita uerbo apprehendistis, ut dubium
non sit quin membra illius & fratres
eff. Et sitis. Si hæreditatis igitur illius
quam & uerbo promisit, & in spe pos-
sidendam hic obtulit, participes per-
manere uultis, iam omne uitiorum ge-
nus e consortio uestro profligatis, a-
deoq; iuxta uerbi præscriptum uitam
iustitiae necessum est. Quod si inte-
rim corporis queq; curam agere uul-

DOMINICA PRIMA

tis, uidete ut ne lasciuendi ansam eidē
prebeatis. Si continere nō potestis, u-
xores ducite. Si ad uindictæ cupida-
tem ira uos pertrahere conabitur, uin-
cite odium, uincite inuidentiā, uidete
ne peccetis. Non solū enim in fide per-
seuerare Christianum oportet, uerū
etiam perpetuum cum ijs rebus, quæ
Christianismo aduersantur, bellum
gerere. Ecce ad quem modum diuus
Paulus Romanos, fidem, charitatem,
uitæ innocentiam & sanctimoniam do-
ceat, qua in re ita tamen sermonem at-
temperat, ut fidem coram Deo, ope-
ra uero coram hominibus iustificare
tantum, ubiq; fateatur.

EVANGELIUM IN PRIMA dominica aduentus, Matthæi. 21.

Mar. 9 **E**T cum appropinquassent Hierosolymis, & uenissent
Luc 19 Bethphage ad montem Oliueti, tunc Iesus misit duos di-
102, 12 scipulos, dicens eis, Ite in castellum quod contra uos est, &
statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, solui-
te & adducite mihi: & si quis uobis aliquid dixerit, dicite:
Dominus his opus habet, & confestim dimittet eos. Hoc au-
tem factum est, ut adimpleretur quod dictū est per prophe-
tam dicentem: Dicite filiæ Zion, ecce Rex tuus uenit tibi
mansuetus, sedens super asinam & pullum filium subiuga-
lis. Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Ie-
sus, & adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt super
eos uestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurima
autem turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alij autem ce-
debant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Turba au-
tem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabāt dicen-
tes: Hosanna filio Dauid, Benedictus qui uenit in nomine
Domini, Hosanna in excelsis.

LOCI HVIVS EVANGELII,

Aduentus

Aduentus Domini in Ierusalem du-
as potissimum res complectitur.

Principio mansuetudinem illius mi-
rifice nobis commendat, nimirum qua
bonam orbis partem ille cturus ad se
erat. Nihil enim hic neque tyranni-
cum, neq; regale, quo quis deterreri
posset, geritur, sed modestiæ ac humi-
litis plena sunt omnia.

Deinde Christi regnum, quale fu-
turum sit adumbratur, nimirum spiri-
tuale & internum. Neque enim pom-
pæ huius nouitas, uel tantillum habet,
unde regum aliquod in terris fastigi-
um sperari possit.

Huc facit citatus de spirituali hoc
regno ex Zacharia locus, in quo tam-
etsi rex dicatur, tamen addita uoca-
bula, pauper & mansuetus, ut ne cor-
porale regnum aliquod cum Anaba-
ptistis somniemus, prohibent.

Hæc omnia probe appensa ac dis-
cussa, fidem nostram mirifice tum ex-
citant, tum augent, tum corroborant.

Lucas in descriptione huius histo-
riæ Christum, conspecta Hierosoly-
ma illachrimasse dicit, Iudæorum ma-

licia indubie eas illi lachrymus excu-
tiente. Ad eum modum nos quoque er-
ga fratres affectos esse conuenit. Ni-
mirum ut lapsis non insultemus, sed
adhibita oratione compatiamur.

Alacritas discipulorum, asinam ac
pullum adducentium. Eorum præter-
ea, qui auditis Domini iussis, iumenta
iuxta Marcum dimiserunt, officium:
diuinitatem Christi arguunt. Neque
enim tanta utriusq; fuisset alioqui obe-
diendi uoluntas, & promptitudo.

Turba aduentantem & insiden-
tem asino Christum Dauidis filium
appellat, eidemq; prospera omnia im-
precatur. Vnde pius lector discet, eos
demum uere confiteri Christum, qui
& Deum & hominem confiteantur:
hominem inquam, qui certo carnem
è uirgine Maria sumpserit. Locus con-
tra Anabaptistas.

Cætera quæ hic geruntur, ut ex-
terna sunt, ita tamen pium multitudi-
nis effectum arguunt.

Allegoriam qui uolet, aliunde pe-
tat. Nos locos Euangeliorum ostende-
mus quàm simplicissime.

EXPOSITIO HVIVS EVANGELII.

Posteaquam apud omnes electos est, & in his postremis temporibus,
iam inde à principio mundi obseruatū præstante singulari gratia Dei, cõtra
inferorum

Zach.
9.

DOMINICA PRIMA

Gen. 15 inferorum portas præclara uictoria
 abac. 2 recuperatum, quod sola fides faciat iu-
 Ioan. 3 stos, probos, & beatos propter Chri-
 stum, erit profecto summe necessari-
 um, ut nos, quos Deus ad munus docen-
 di Euangelij uocauit, doctrinam fidei
 unâ cum poenitentia fideliter ac sum-
 ma seueritate inculcemus. Neque enim
 somnum capit hostis ille doctrinæ hu-
 ius, nec ullo pacto à malitiosa nequi-
 tia & fraude desistere potest. Omni-
 no necesse est ei, ut Zifania, quæ
 sunt falsa doctrina, inter triticum semi-
 net, datoque damno se clam è medio p-
 ripiat. Imò si quando de fide cõcionan-
 dum est, oportet ut diserte populo lo-
 quamur, quid sit fides quam scriptura
 commendat, unde proficiatur, & qd
 in nobis operetur, quos habeat fructus
 & quæ contraria &c. Alioquin nun-
 quam deerit aduersarijs nostris quod
 dicant, quod huiusmodi doctrina de-
 mus occasionem peccandi, & prohi-
 beamus bona opera facere. Vi uero
 huius rei formam quandam breuiter
 præscribam, animaduertere debes, q
 fides sit uera fiducia & solida spes in
 Deum, quod Deus per Iesum Chri-
 stum remittat peccata, faciat nos iu-
 stos, & largiri uelut uitam æternâ, si-
 ne ullo merito operum, ex mera gra-

tia et misericordia. Et talem fidem ex
 nobis ipsis non habemus, sed necesse
 est, ut per uerbū Euangelij & per spi-
 ritum sanctum in nobis fiat. Quando
 uero per uerbum & per spiritum san-
 ctum ita in nobis facta est uiua et effi-
 cax, tunc facit nos propter Christum
 probos, iustos, et beatos, sicut testatur
 Propheta Abacuc, cum inquit: Iustus
 ex fide uiuet. Nec potest talis fides si-
 ne spe et dilectione existere. Necesse
 est ut diffundat sese, & per bonâ con-
 uersationē & Christiana opera con-
 spicua reddatur, nō pro natura et con-
 suetudine hypocrisis, quæ fidei cõtra-
 ria est, sed ex bona uoluntate, et cor-
 de non ficto. En, huiusmodi fides est
 de qua hic loquit, quæ etiam scriptu-
 ræ diuinæ testimonio commendatur.
 Simili ratione de poenitentia Christia-
 norū doceas oportet: quod poenitere
 nihil aliud sit, quàm ex toto corde do-
 lere super peccatis, ab his desistere,
 et per fidem deinceps iusticiæ uiuere.
 Verū de his aliàs, nūc uideamus, quæ
 in hoc Euangelio tractanda ueniunt.

Principio consideremus quid nos
 ad hanc fidem, de qua in præsentia di-
 ximus, proueheri & incitare possit,
 id quod sine dubio egregie præstat
 placidissimus ille aduentus Domini no-
 stri

Ro. 10

Iusti-
cia fio
dei.
Gal. 5.

Mat. 7
Pœni-
tentia.
Eph. 4

Aduen-
tus
Christi
in Hie-
rusalē,
psal 19

stri Iesu Christi in urbem Hierosolymam. Quid enim nō bonitatis ac mansuetudinis in eo pellucet? Alij principes dominiq; quoties in regna & principatus suos recens ingrediuntur, magna pompa horribiliq; comitatu procedunt, sicut scriptum est: Hi in curribus &c. Atque illi ipsi confidunt in currus & equos. Noster autem Christus, tamen si constitutus sit Dominus cœli & terræ, Matthæi ultimo, tamen ut pauper eques uenit, asino insidens, pauperi & contempto comitatu stipatus, quod quidem coram mundo non solum nullam commendationem habebat, uerum etiā omnibus affatim risus, & contemptus, materiam præbebat. Atqui hoc totum, si in corde meditatum fuerit, edocet nos, qualis uir Christus sit, tum quid unumquemque Christianū conueniat ab eo expectare. Est autem talis uir, qui ne minē a se repellit aut deterret, sed qui omnes homines ad se inuitat & allicit. Siquidem profecto etiam propter ea in hunc mundū uenerat, quod omnes homines suo tantum merito esset seruaturus. Ideo tanta humanitate se nobis offert, non solum uerbis & doctrina, sed etiam operibus & miraculis. Adhæc, existimo quod Propheta

in spiritu uiderit hanc clementiam ac bonitatē Christi, quando ingenti cordis affectu clamabat. Disrumpelos & descende. Imò uero & Euangelista ideo tam diligenter Zachariæ testimonium adduxit: ut mansuetudinem Christi, qua omnes iuuare contendit, probe inculcaret, dicens: Ecce Rex tuus uenit tibi mansuetus &c. Hæc uerba omnia Emphatice dicta sunt. Etenim dum significanter loquitur. Ecce, fieri non potest, quin rem magni momenti agat. Iam uero nihil aliud corā agebatur, quā quod Christus placidissimo suo ingressu in Ierusalem, maxima beneficia ac optimam uoluntatē suam erga nos uoluit commendare, ac si diceret: Tu contempra turba mea, iacuisti hæctenus sub grauissimo iugo legis oppressa, quā cum nullo modo potueras præstare, nec tibi nec alijs auxilio fuit. Insuper ante aduentum meum, nihil aliud habuisti quā promissionem. Age uero, faciam nunc finem miseriæ tuæ & ærumnarū. Auferam maledictionem legis, condonabo tibi omnia peccata tua, ac uitam æternam impetrabo. Hæc ego sane possum, cū sim Rex & Dominus peccati, mortis, Sathana & inferni. Nec possum modo, sed uolo etiam, cum sim mitis &c.

a, Ad

Qualis
uir
Christi
sit

Isai.
46.
Zach.
9.

Acto.
15.

Christi
sit
Rex,

DOMINICA PRIMA

Ad hunc modum proponit nobis di-
 ctus Propheta Zacharias hoc opus
 Mat. 21 Christi. Iam qui ex hoc loco ita Chri-
 stum cognoscere discit, ut ex toto cor-
 de una cum populo dicat: Benedictus
 qui uenit in nomine Domini, & cre-
 dit, quod hic Christus cum omnibus
 bonis suis ex mera gratia sibi donatus
 sit, is à peccatis liberat^{us}, iustus & pro-
 bus est, sicuti scriptura dicit: Qui in
 eum credit, non confundetur, sed ha-
 bebit uitam æternam. Ioan. tertio.

Bona
 opera. Secundo, docet nos hoc Euangeli-
 um uera bona opera, quæ sunt Chri-
 stianorū, per quæ dicta fides illustris
 & conspicua efficitur, id quod inde
 adeo uenit, quod proponit nobis Chri-
 sti compassionem et lachrymas in hoc
 ingressu. Utinam uero totus mundus
 sciret, quæ sacra scriptura diceret bo-
 na opera esse. Et decet profecto, ut
 ministri uerbi seueriter & diligenter,
 prudenter, tamen ad bona opera ho-
 mines adhortentur, cū iam totus mun-
 dus magno impetu ad mala feratur.
 Etenim quàm necessariæ sunt admo-
 nitiones quibus incitantur homines, ut
 quod rectum est faciant, tam perni-
 ciosa est cōfidentia in merita operum
 & propriam iusticiam. Sunt autem
 ista reuera bona opera, quoties per di-

lectionem, proximi necessitatem, pau-
 pertatem, infirmitatē, miseriam & ad-
 uersitatem meam duco, ei^{que} in omni-
 bus ex animo adsum. Sicut uidemus
 in Paulo, cum inquit ad Galatas sex-
 to: Operemur bonum, cum ergo om-
 nes, tum uero maxime erga domesti-
 cos fidei. Et in prima ad Timotheum
 capite sexto: His qui diuites sunt in
 præsenti seculo præcipe, ne elato sint
 animo, neque spem ponant in diuitijs
 incertis, sed in Deo uiuere & c. ut be-
 nefaciant, ut diuites sint operibus bo-
 nis, ut faciles sint ad impartendum, li-
 benter communicantes & c. Hic audi-
 mus quod Sanctus Paulus non solum
 ad bona opera inuitat, uerumetiā quæ
 sint bona opera nominatim ostendit,
 nimirum ut de omnibus bene merea-
 mur, & libenter largiamur. Huc per-
 tinet quod est apud Esaiam Prophe-
 tam: Et carnem tuam ne despexeris.
 Hunc locum si diligenter excusseris,
 adhibitis in consilium, quæ ibi à Pro-
 pheta tractantur, procul dubio uidebis
 qd uocet bona opera. Imo omnes Pro-
 phetæ in tantum hæc opera urgent, ut
 etiam libere ausint profiteri, nullū cul-
 tum Dei quicquā ualiturum, in quo
 dilectio proximi non inueniat^{ur}. Osee
 sexto. Complacitum est mihi in mise-
 ricordia

esse mi
sericor
dem.

ad Phi
lemonem.

ricordia & nō in sacrificio. Misericor
dem esse, significat hoc loco beneface
re proximo, sicuti Lucæ. 6. Iam quem
admodum Christus seruiuit nobis, do
ctrina, uita, miraculis, morte, resurre
ctione, breuiter nullo non officio hu
manitatis, Ita uult ut nos quoq; proxi
mo seruiamus, corpore & fortunis om
nibus, ita tamen ne ullam fiduciam in
hæc opera collocemus, aut ea iræ Dei
opponamus, sed fidem nostram his te
stemur, & in lucē prodamus. Nam &
Sanctus Paulus declarauit huiusmodi
operibus fidem suam. Et ut alia eius o
pera præteream, quid uideretur tibi de
hoc opere, quo Onesimum pauperem
et miserum subleuauit? Hunc cum uel
let Philemoni reconciliare, nominat e
um cor suum. An nō hæc magna pars
dilectionis est? Deinde ita fugam O
nesimi excusat, quod fuerit etiam ne
cessaria, quo post casum non solum fi
delis minister, sed etiam frater Phile
moni fieret. Postremus bonus ille Pau
lus, etiam damnū in se recipit, quo Do
minum fugitiuus seruus affecerat, sibi
q; uult imputari hoc quicquid sui dam
ni. An non sunt hæc opera bona? Esto
sanē, quod alia opera in speciem quo
que magna uideantur, sed nomen bo
norum operum obuiere nō possunt,

quando his indigentes non subleuan
tur: Sicut Lucas Vuitenbergensis no
uit egregie pingere, et q; hoc ipsum
præclarum opus, sed quid mihi adfert
commodi, quoties aut necessitate, aut
infirmirate premor? Opera bona de
bent tantum proximo & indigē ser
uire. Hoc etiā docet Christus in hac
historia, dum in media leticiæ popu
li, qui ei ut filio Davidis omnia læta ac
prospera optabat, & pro uiribus nihil
non honoris deserebat, amarè lachry
matur. Quid putas lachrymas ei ex
cussit? Miseria & calamitas populi,
sicut ipse testatur, in cor eius penetra
uerunt. Nam quousq; tempus uisitati
onis suæ noluerunt intelligere, necesse
fuit, ut perirent, corpore, anima, hono
re, ac bonis omnibus. Hæc Christus
non ignorat, & propterea lachryma
tur. Ad hæc præmonet eos fideliter,
quo tale damnū discant cauere. Verū
hæc omnia frustra. Iam quemadmodū
Christus non dissimulat iacturā popu
li, sed omnibus modis præuenire, & è
medio auferre cōtendit. Ita debemus
et nos, quando ad cognitionē Dei per
uenimus, omnē curam et necessitatem
proximi suscipere, siue corporalem, si
ue spiritualement, siue magnam, siue par
uam, operamq; dare, ut non solū nihil
damni

Chri
stus in
media
leticia
lachry
maba
tur.

DOMINICA SECUNDA

damni rebus suis accersat, sed etiam
 Gal. 6. *etiam Pauli: Alter alterius onera por-
 tate, & sic perficietis legem Christi,* omni tempore per nos impleatur, &
 Deus Pater per opera nostra sine in-
 termissione glorificetur. Amen.

LECTIO IN SECUNDA DOMINICA ADVEN-

tus ex Epistola Pauli ad Romanos. Capite. 16.

FRatres. Quæcunque præscripta sunt, in nostram doctri-
 nam præscripta sunt, ut per patientiam & consolationem
 scripturarum spem habeamus Deus autem patientiæ & con-
 solationis det vobis idem mutuo inter uos sentire, secundū
 Iesum Christum, ut unanimiter uno ore glorificetis Deum,
 ac patrem Domini nostri Iesu Christi. Quapropter assumi-
 te uos inuicem, quemadmodum & Christus assumpsit nos
 in gloriam Dei.

LOCI HVIVS LECTIIONIS.

Verum scripturæ usum discas ex
 hac Epistola. Cum enim Apostolus,
 quicquid scriptū sit, nostra causa scri-
 ptum esse dicat, opus certe est, ut fa-
 miliarem nobis scripturam faciamus.
 Sic enim fiet, ut per patientiam et spei
 firmitudinem constanter ea quæ in sa-
 cris literis promissa nobis sunt expe-
 ctemus. Vt idem sentiamus, ut uno o-
 re Deum patrē ac filium ipsius Chri-
 stum glorificemus, non est uirium no-
 strarum, sed ipsius Dei opus. Huc per-
 tinet imprecatio illa: Deus patientiæ
 & consolationis det vobis &c.

Christus circumcisionis minister,

hæc est, Iudæorū, quibus peculiariter
 promissus erat, doctor & conciona-
 tor fuit, locus de ueritate promissionū
 Iudæis Christi doctrinæ (Dei.
 cōtempторibus succedere gentes, qua
 in re obseruabis diligentissime, quod
 Paulus dicit: causam uocationis genti-
 um, misericordiam fuisse. Neq; enim
 si hæc constiterint, locus relinquetur
 nostris operibus.

Vocationem hanc scripturis con-
 firmat Paulus exemplo nos docens,
 ut in omnibus quæ uel dicimus uel scri-
 bimus, scripturis nitamur.

In fine huius lectionis, gaudium et
 conscientia

conscientiæ pacē à Deo Romanis Apostolus imprecatur. Vt iterum uide

as, Deum per spiritus potentiam omnia operari in omnibus.

BREVIS HVIVS LECTIIONIS EXPO.

Quales nos erga eos, qui iustum fidei robur consecuti nondum sunt, gerere debeamus, docet Paulus in principio decimi quinti capitis ad Romanos: nimirum quod huius farinae hominum imbecillitas iure tantisper tollatur, dum et ipsi in uirum perfectum grandeſcant. Nam Christus quoque Dominus noster ita nobis & inseruiuit, et peccata nostra in humeros suos tranſtulit, ut è Satanæ faucibus, qui alioqui merito deuoraturus nos erat,

plane nunc liberati ſumus, ueluti scriptum eſt. Obprobria exprobanum tibi ceciderunt super me. Iam cum ea in re officio probe functus eſſet, adeoq; exempli uice, quod imitarentur Rom. Christum, qui & ipse infirmitates nostras patientissime tolerarit, proposuisset, citato etiam scripturæ, quo suam doctrinam confirmaret, testimonio, cepit tandem nacta occasione de totius scripturæ usu uerba facere, dicens.

Quæcunque scripta sunt, in nostram doctrinam præscripta sunt.

Obserua scripturam propter nos diuinitus donatam eſſe, quò uidelicet illa ipsa præuia, ad iusticiam & salutem erudiremur. Si scripturis enim animi nostri ad pietatem formari debent, iam relegatis hominum traditionibus præsertim ijs quæ scripturis consentaneæ non sunt, in scripturas etiam oculos defigamus necessum eſt, ut quæ teste Paulo ad doctrinam et eruditionem nostri donatæ sunt, illo modo qua frõte, quo prætextu, neglectis scripturarum sancturiginibus, humanorū somniorum tor

rentes turpidissimos cõplecti quis posset, cum non solum Paulus, uerum etiam Christus ipse diuersum doceat? Scrutamini, inquit, scripturas, illæ enim testimonium perhibent de me. Profecto hæc me uerba, non ad humanas traditionunculas, sed ad sacrarum literarum studium inuitant & rapiunt, ut quod abunde docere possit, qua quis ratione & iustificari & saluari debeat. Sacrarum literarum, inquam, unde & quid Deo & quid hominibus debemus, recte perdiscitur. Exempli gratia.

DOMINICA SECVNDA

tia. Christum tibi diuina bonitas, ueluti scriptura ubiq; testatur, unā cum omni illius iustitia, sapientia, bonitate, et meritis totum donauit, idque citra operum tuorum respectum gratuito. Atque pro tanto beneficio, nihil aliud sibi rependi uult, atque ut illum ipsum Christum audias. Iam si scire uoles, hoc ipsum ate Deum exigere, introspicienda tibi scriptura erit, præsertim ubi inquit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, Hunc audite &c. Quemadmodum uero gratuito tibi a Deo Christus, ut saluus per eundem fieres, donatus, ita exempli quoque loco tibi propositus est, ut qualem ille se erga te gessit, talem tu quoq; te geras erga proximum,

Vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.

Christi et Euangelij confessio, nunquam non adiunctam persecutionem habet. Mundus enim huic doctrinae generi insensus est, propterea quod humanis uiribus ubiq; derogat. Iam si perdurare in id genus persecutionibus debemus, opus patientia erit, ueluti scriptura dicit: In patientia possidete animas uestras. Hanc uero patientiam ubi queramus? Hic mihi scriptura operam nauet oportet. Ea enim & intellecta

num, id quod iterum scriptura docet, inquiens: In hoc uocati estis, quoniam et Christus afflictus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut in seque remini uestigia ipsius etc. Huc indubie respexit Paulus, cum Romanos ad ferendam infirmitatem quorundam hortaretur, et Christi exemplum ipsidem proponens, et scripturā de hac Christi bonitate testantem citans. Quia uero etiam scripturae auctoritate, hac ueluti nacta occasione, tam mirifice extulit, opus est, ut scripturis etiam solis credamus, inq; ea dies noctesq; meditemur. Sic enim fiet, ut nō solū Christū, perinde atq; seruatore nostrū, uerum etiam omnium aduersitatū leuamē inibi reperiāmus, ueluti in sequentibus dicitur.

probe, et in animi penetralia traiecta, haudquaquam in impatientiae cecum demergi me sinet. Quid? Vbi fides per scripturae consolationem, ad patientiam accesserit, ibi spes quoq; praesto est. Spes inquam, qua coelestia illa bona, ac futura beatitudinem aliquo usque possidere ccepit, eoq; impauida perdurat, etiamsi ab omnibus illis signis, in hodierno Euangelio commemoratis, uno simul die adobrueret. Imo quorsum

quorsum attineret, hic despondere a-
nimus, scripturæ pariter ac spei subsi-
dio munitum, cum Christus ipse dicat,
ut capita, si quando hæc eueniant, at-
tollamus, ad propinquare enim redem-
ptionem nostram? Quare si nos uera
præditi essemus fiducia, si idem per om-
nia sentiremus, inq; sano scripturæ in-
tellectu perduraremus, haud ita fa-

Deus autem patientiæ & consolationis det uobis idem
mutuo inter uos sentire &c.

Ex ijs uerbis luce clarius patet, pa-
tientiam ac consolationem nostram in
uniuersum à Deo esse. Neque enim ui-
deo, cur alioqui ab Apostolo cum pa-
tientia tum consolationis Deus dici
debuerit. Præterea hoc quoq; dubi-
um non est, quin laudare Deum, idem
inter nos mutuo sapere, infirmos in fi-
de iuxta Christi exemplum, suscipe-
re, non uirium nostrarum opera sunt,
sed à Deo donentur. Iam cum omnia
hæc à Deo expectanda sunt, adeoque
natura nostra procliuor ad ea sit, quæ
ijs rebus aduersantur, opus certe est,
ut quicquid id est, apud Deum exem-
plo Pauli queramus. Is enim orat, ut
Romanis Deus det idem sapere, &c.
Ad eum modum diuus quoq; Iacobus
perfectionem omnem in sua Epistola
Deo attribuit, dicens; Omne donum

cile nobis, uel periculosissima hæc
tempora, uel commemorata à Christo
signa nocitura essent. Tamen si quod
imbecillitati nostræ deest, id apud cœ-
lestem illum patrem per Christum que-
ramus oportet; propterea quod solus
ille & fidem & spem & consolatio-
nem largiatur, ueluti in sequentibus
quoq; uidere est.

optimum, & omne donum perfe-
ctum è supernis est, descendens à pa-
tre luminis, apud quem non est trans-
mutatio, nec cōuersionis obumbratio.
Et quemadmodum idem Iacobus per-
fectionem nostram Deo commode a-
scribit, ita uiam etiam indicat, qua im-
petrari possit, sic enim inquit: Si cui ue-
strum deest sapientia, postulet ab eo
qui dat, nempe Deo, qui dat inquam
omnibus simpliciter, nec exprobat, et
dabitur ei, &c. Quod hic de sapien-
tia Iacobus dicit, idem de omnibus do-
nis spiritualibus intelligendum est. Pa-
tientiam enim, consolationem fidei, ac
spiritus concordiam æque caro ex se
non habet, atq; sapientiā. Qua de cau-
sa etiam Deus & uult rogari, & opem
suā inuocari modis omnibus. Queris
uero an opitulari uelit? Reuera uult.

Quod

DOMINICA SECUNDA

Quod ipsum si ex nulla re alia posset deprehendi, certe tamen uel hinc palam fieret, quod per filium suum Christum, ex quo Iudæis ac gentibus pro

fuit & salutem impertijt. Principio quod Iudæis benignissimè & profuerit et inseruiuerit, fatetur ingenue hic Paulus dicens:

Illud autem dico, Iesum Christum fuisse ministrum circumfisionis &c.

Palam hic audis Christum in hoc è cœlis descendisse, ut & minister & concionator Iudæorum fieret. Promiserat enim patribus, quod ducem illis missurus esset, qui & à peccatis eos liberare, & per uerbi prædicationem ad iusticiam uocare et inuitare deberet: id quod re ipsa præstitum etiam est. Quin Christus in suo officio tam diligenter concionator egit, ut iure tandem exclamaret: Ierusalem Ierusalem, quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis suis, et noluisti, etc. Secundo gentibus quoque, cum à Iudæis contemnerentur et exhiberentur in seruitutem, adque coenam illam gratiæ diuinæ et Euangelij gratuito easdem admisit, ueluti spiritus sanctus antea præ-

dixerat, adeoque ab Apostolo hic locis aliquot scripturæ conuincitur. In summa. Satis superque Deus in hoc quod Christum et in terras nostri causa dimisit et seruatorem constituit, ut erga nos adfectus sit, declarauit. Cur de bonitate igitur illius dubitaremus? Quid præterea uetat, quo minus pro augmento fidei, pro patientia, pro consolatione, pro spe, proque spiritus unitate eundem interellemus? Adeamus cum fiducia thronum gratiæ, simus candide adfectu erga quoslibet, ac de in huiusmodi cantilenam occinamus cum Apostolo, Deus spei impleat omnes homines omni gaudio et pace, ut exuberent in spe per potentiam spiritus sancti. Amen.

EVANGELIUM IN SECUNDA DO-

minica Aduentus, Lucæ. 21.

ETerunt signa in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione, sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient

superuenient uniuerso orbi. Nam uirtutes cœlorum moue-
buntur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nu-
be cum potestate magna & claritate. His autem fieri incipi-
entibus, respicite & leuate capita uestra, quoniam appropin-
quat redemptio uestra.

Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam & omnes
arbores, cum producunt iam ex se fructum, scitis, quoniam
prope est æstas. Ita & uos cum uideritis hæc fieri, scitote, quo-
niam prope est regnum Dei. Amen dico uobis, quia non
præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cœlum & ter-
ra transibunt, uerba autem mea non transibunt.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Magnam esse Christi pro suis, tum
curam tum sollicitudinem uel ex hoc
Euangelio apparet, in quo tam fideli-
ter, quæ aduentum illum nouissimum
præcessura sint, prædicit. Neq; enim
leue beneficium est imminentis aliquē
commonefacere periculi. Et Christi-
ani his uerbis, quæ tanta mala uentu-
ra nunciant, confirmati, in omnem ha-
rū rerum euentū tanto sunt paratiores

Enarraturus tamen hoc Euan-
gelium, probe perpendat oportet,
quæ tandem signa ex 24. Matthei-
capite referri huc debeant. Quod
enim dicit. Quum uideritis hæc om-
nia fieri, &c. Non de eclipsibus solis
& lunæ, stellarumq; casu tantum in-
telligendum est, sed de ijs quoq; quæ

antea cōmemorauerat. Qualia sunt:

Vbertas sectarū, quæ magna est, ita
me Christus amet, hoc nostro seculo.

Euangelij cursus non omnino in
scelix, ni sectarum malitia tot modis
eidem obstaret.

Crux & persecutio. An non enim
crudelissime in uerè Christianos hoc
tempore seuitum est?

Bellum, quo totus fere orbis & cō-
cussus est hætenus, & ne adhuc qui-
dem concuti desijt.

Pestis, quæ iam continuis aliquot
annis in Germania grassata est.

Annone caritas, quam nihilomin⁹
ac alia mala sensimus.

Crapula & luxus, quo malo nihil
hodie est in Germania, Germania au-

b tem

DOMINICA SECUNDA

tem? Imò in toto fere orbe vulgatus. Hæc omnia inquam, probe perpēdat oportet, Euangelium hoc qui enarraturus est.

Post signorum enumerationem, eamq; diligentem, maiestatem secundū aduentum, in qua ad iudicium Christus uenturus est, diligenter discutiet. Videre enim hic est magnificam quandam hypotyposin, quæ probe appensa, facile Christiano cōtra omnes persecutionum & malorum procellas, robustus ac constantiā suppeditura est.

Quod dicit ab arbore fici discite similitudinem, exhortatio est ad uigilantiam, Vult enim semper excubare nos Christus, inq; occursum suum paratos esse, uidelicet ut ne amato mœtu inter oscitantes, ueluti de improviso opprimamur.

Magna uerbi maiestas sit necessū est, de quo dicitur? Cælum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. Quare uerbo si quis nitatur et munitus sit, iam si fractus illabatur orbis, ferient ruinæ, opinor impavidum.

EXPOSITIO HVIVS EVANGELII.

In hoc Euāgelio primum exhibetur nobis ingens Christi sollicitudo pro nobis. Tamen si enim hoc loco de multis & horribilibus signis loquar, quæ ante aduentum eius fieri debēt, noluit tamen committere, ut sui consolatione destituerent, sed edocuit eos quam humanissime, quo pacto se gerere deberent, si quando tribulatio istius temporis ingrueret. Nec uoluit eos clam esse, quid sequiturum sit has tribulationes, nimirum finis peruersi & maledicti mundi. Tamen si autem hæc signa in primis terribilia erūt, multumq; tremoris & anxietatis secum adducunt, nihilominus electis nullo modo

nocebunt, cum hæc omnia longe ante præscierint. Imò respicient & leuabūt capita sua non aliter atq; hi qui ex huiusmodi signis diem redemptionis ex omnibus malis præ forib⁹ esse sciunt. Et quod Christus tum demum omnium Tyrannorum, Principum & Dominorum, Regum & Caesarum potentiam sublaturus sit, ac Patri suo cœlesti traditurus. 1. Corinth. 15. Deinde, cum sciant iuxta dictum Pauli, q. electis omnia cooperantur in bonum norunt profecto etiam hæc signa huc referenda esse. Similiter non uulgare consolationem continent, quod Christus alibi dicit; Omnes capilli capitis uestri

Latī
cia ele
ctorū.

uestri numerati sunt. E contra contēptores uerbi et Euangelij magna securitate contemnent hęc signa, sæpiusq; illud iterabunt: Pax & securitas. Itē.

Quid si cœlum ruat? Tandem uero ingentes terrores incurrent, quia enim uoluptatib⁹ mundi huius immersi sunt nullam spem in Christum collocant, & propterea capita sua in hunc saluatorem attollere non possunt. Quapropter non erit hoc loco opus ita longiori explicatione signorum, ut opus est sincera admonitione ad fidem, quo nos in Christo & Christus in nobis maneat. Siquidem ubi hoc fit, ibi neq; signa neq; terrores ulli, imo neq; peccatum, neq; Diabolus, neq; infernus, neq; mors poterunt nobis nocere. Vis autem liquido scire, quis in Christo maneat, & in quo Christus? Ioannes aperte hoc ipsum loquitur: Qui seruat præcepta eius, in illo manet, et ipse in eo. Quale hoc præceptum est? Ut credamus in nomine filij eius Iesu Christi, & diligamus alterutrum. i. Ioan. 3. Placet tamen ut breuiter hęc signa perstringamus, quæ Lucas commemorat, quo omnibus notum sit, quatenus iam sint facta, & quatenus sint futura. Principio dicit, quod multi Pseudo propheta uenient et seducunt mul-

tos. O quam horrendum hoc est, siquidem in nomine Christi uenient. Verū considera hic sollicitudinem Christi pro te, & iussa illius exequere, tunc nihil periculi erit. Nolite credere ait Christus, nullam eis fidem adhibete. Huc pertinet Antichristus unā cum falsa sua doctrina, & externo cultu Dei, de quo loquitur altera Epistola ad Thessalo. Cap. 2.

Secundo. Verba Euangelistæ indicant, quod crapula & immodica cupiditas opum magno impetu irrumpet. Quo loco iterum Christus nostri curam gerit, & ait: Cauete.

Tertio, Euangelium annunciari debet ubiq; id quod iam re ipsa fieri uideamus, ita ut necesse sit fateri, quod tot retro annis Euangelium tam pure predicatum non sit, sicuti iam uideamus. Postremo Sol, Luna & stellæ splendore suo naturali destituentur.

Adhæc sequentur anxietates Gentium, præ timore & expectatione, quæ superuenient universo orbi, sonitus maris & fluctuum, commotiones cœlestium uirtutum, & si quæ alia signa sunt, quæ à Christo commemorantur. Age uero, tenes iam quæ signa necesse sit uenire, Insuper audisti q.

uentris
cura &
folici-
tudo.

Cursus
Euan-
gelij.

Rom 3

b 2 bis

ioan.
15.

Pseudo
propheta.
12.

his qui in Christo sunt, nihil terroris incutient. Deinde cogita, ut hic Christus fide apprehendas, ueluti talem
 1. Pet. 5 Dominum, qui tui curam gerat, te fideliter admoneat, denique qui tecum mansurus sit, usque ad consumationem mundi. Ita nulla res erit, quæ tibi poterit nocere.

Secundo, ostendit Christus in hoc
 alter aduen 19 Christi filio. Euangelio maiestatem posterioris aduentus sui, non ob aliā causam, nisi quia suos consolatur, impijs uero horribilem terrorem incutit, dum ait: Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum potestate magna et claritate, quod dicitur. Tu contempta turba mea, grauiam passa es in mundo facta es omnium peripsema propter uerbum meum, imo hoc nomine nullum non periculum subiisti fortunæ, honoris, uitæ, et c. Age uero in hunc intueri, in quem fiduciam tuam collocasti. Qualis tibi nunc uidetur mea potentia? Vbi nunc apparent, qui te persecuti sunt? Quo potentia eorum peruenit? Vbi conspiciuntur nunc pompa, et magnificentia hostium tuorum? Omnes confusione et ignominia perierunt, damnati corpore et anima in perpetuum. Et sicuti miseria tua iam finem habitura est, ita eorum perpetua infelicitas et cō-

demnatio nunc primum incipiet in æuum duratura. Non sit tibi terrori potentia mea, quam modo uides. Magis pro te quam contra te erit. Similiter nec maiestas mea, licet magna, te terreat. Quo enim maior est, hoc maius auxilium tibi de me polliceberis. Sine tantum uideamus, quid possint hostes uerbi Dei. En hoc modo manifestat, quod maiestas diuini iudicii nobis qui eius Euangelio credimus, et propterea ueluti oues occisionis omni tempore reputamur, non solum non sit terrori uerumetiam consolationi. Nobis inquam qui ei fidem adhibuimus, quia nos audiemus latissimam uocem: Venite benedicti Patris mei. Et tunc re ipsa experiemur quid sit quod Paulus ait: Scio enim cui credidi, et certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem. Contra, tunc uidebunt hostes Euangelij, quem sint persecuti, et num Christus dissimulaturus sit ea omnia, quæ electis Dei contigerunt mala. Ibi erit fletus et stridor dentium, infernus et interna mors.

Tertio habemus in hoc Euangelio synceram admonitionem ut omnem securitatem carnalem abijciamus, ac demus operam, ut nostri rationem habeamus, et ad gloriosum aduentum

Domi.

Mat 25

ioan. 19.

securitas non cecit.

Domini nostri Iesu Christi semper simus parati. Quia enim corda nostra commouit & accendit, atque his uerbis (respicite & leuate capita uestra) omnem terrorem discussit, uult nos quoque commonesceri, quo paremus nos ad hæc tempora, idque agit similitudine agresti & populari, dicens: Vide te ficulneam et omnes arbores, cum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas. Ita et uos cum uideritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. Attende, probe nos tenere uult ut cum hæc signa fiant sciamus quod tunc finem mundo sit impositurus. Verum impij secure contemnunt & dicunt: Non uidet nos Deus, dereliquit terram etc. Attamen Christiani curam & rationem huius temporis habent, quemadmodum fidelis seruus facere solet, qui expectat Dominum suum quando reuertatur à nuptijs. Et ut intelligas quod singulari studio memores nos esse istius diei uoluerit, concludit concionem suam hoc uerbo, uigilate, Quo pacto autem uigilandum est? Neceffe est ut uiuam & ardentem fidem habeamus, quæ per dilectionem sit efficax, sicuti quinq; prudentes illæ uirgines. Hoc enim significat uigilare sicut contra dormire ni-

hil aliud est quam uerbum Dei contemnere in infidelitate manere ac plane nihil boni facere. Iam quod putas reperiri ex nobis omnibus, qui tam salutare et gloriosum aduentum expectent, aut propterea uigilent. Immo totus mundus stertit. Nox & tenebræ comprehenderunt quicquid est in uniuersum. Quapropter tu qui minister Verbi es, imitare Christum, insta iterum atque iterum, uoca ad penitentiam, corripe malos, consolare bonos, cura sit tibi, ne Deus sanguinem peccatoris de manu tua requirat. Neque enim frustra est quod Dominus in animo secum uoluit. Ipse enim dixit, & necesse est ut fiat. Cælum & terra transibunt, uerba autem eius non transibunt. Si quod tuum est feceris, nec desistas admonere ex animo, et si fieri potest ut maior pars non obtemperet, sed uelut Sodomitæ peccatorum suorum mensuram adimpleant, attamen reperietur aliquis bonus ager, qui semen uerbi Dei recipiat ac fructus pariat. Studiū uero & sedulitas tua, mercede sua non frustrabitur, sicut testatur scriptura dum ait: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. Intra in gaudium Domini tui.

Dormi
re,

Math.

25

Ezec. 9

Luc. 12

Mat. 25
vigila
re.

DOMINICA TERTIA
LECTIO IN TERTIA DOMINICA ADVEN-

tus ex Epistola Pauli priori ad Corinthios cap. 4.

FRatres: Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei. Quod superest autem, illud requiritur in dispensatoribus, ut fidus aliquis reperias-
tur. Mihi uero pro minimo est, ut à uobis disjuter, ut ab hu-
mano iudicio, immo nec me ipsum disjudo. Nullius enim
rei mihi conscius sum, sed per hoc non iustificatus sum. Cæ-
terum qui me iudicat, Dominus est, Proinde ne ante tem-
pus quidquam iudicetis, donec uenerit Dominus, qui & il-
lustraturus est occulta tenebrarum, & patefaciet consilia
cordium, ac tunc laus erit unicuique a Deo.

LOCI HVIVS LLECTIONIS

Paulus in prioribus quatuor capiti-
bus Epistolæ ad Corinth. in pseudo
apostolos, qui æstimationem illius a-
pud Corinthios labefactare stude-
bant, non nihil inuehitur, obiter osten-
dens & Christianæ doctrinæ sum-
mam & quales Verbi ministros esse o-
porteat. Atq; huc potissimum perti-
net præsens lectio.

*Apo-
stola-
tus.* Est autem Apostolatus, non tyran-
nis, non dominium, sed seruitus & mi-
nisterium, imò alienorum bonorū seu
dispensatio quædam.

Quemadmodum in dispensatori-
bus fluxarum rerum, unum hoc ut fi-
di sint requiritur, ita in concionatori-
bus quoq; unū hoc requiritur, ut non

sua, sed Dei mysteria dispensent. Vo-
cat autem mysteria Dei Euangelium,
in quo spiritalia illa quæ per Chri-
stum accepimus bona, delitescunt, ade-
o que electis offeruntur. Locus con-
tra humanas traditiones.

Talem se gerat concionator, ut non
tam in uerbi administratione, quàm ui-
tæ instituto, placeat domino. Quod
si hic coortus mundus iudicio suo non
prosciderit, dicamus cum Apostolo,
mihi pro minimo est, Vt à uobis iudicer

Cauendum hic est, Vt ne nimium no-
bis propter innocentiam uel placea-
mus, uel plandiamur. In multis enim
delinquimus omnes, & delicta om-
nia intelligit nemo.

A temarijs

Psalm. 18 A temerarijs iudicijs non tam pri-
uata, quàm in officio constituta perso-
na abstinere debet, praesertim si ocul-
ta sint, de quibus ferenda est senten-
tia. Alijs iudicandi potestatem, in ofi-

cio constitutis personis, non adimit.

Occulta Deus sibi iudicanda refer-
uari uoluit, Vt qui solus et tenebrarū
occulta illustret, & cordium consilia
patesfaciat.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Quemadmodū Euāgelica huius diei
lectio, germanū & uerum conciona-
torem, qui quanquā carcerum squa-
lores ferre cogatur, nihilominus tamē
Discipulos suos et erudiat, et ad Chri-
stum ableget, depinxit: ita Paul⁹ quo-
q; ea de re uerba hic facit. Nam quod
suum & omnium concionatorum offi-
cium sit, quo loco, quaq; dignitate ha-
bendi sint, ita nobis ponit ob oculos,
ut prolixis glossis haud quāquā hic
opus sit. Exiit tantum Deus, ut quot-
quot officio hoc fungimur, adeoq; in
Mosaica cathedra sedemus, ea quae
nos decent perpetuo faciamus. Quo
loco autem haberi uult Apostolus? q;
que iacet officium? Pro Italiae Prin-
cipe, aut Satrapa quopiā haberi uult?
Minime gentium, sed pro Christi mi-

nistro: Christi inquam, qui & ipse in
hoc mundo, tamen si cceli & terrae Do-
minus esset, non Principatum quae si-
uit aliquem, sed omnium nostrum mi-
nister factus est, ita ut postea discipu-
los etiam suos ad praedicandum aman-
daturus, omnem fastum, adeoq; om-
nem principatus adfectionem ijsdem
interdixerit, omnibus ex a quo homi-
nibus illos subiiciendo. Sic enim ad e-
os in Euāgelio Ioannis loquit: Quem
admodum misit me Pater, ita & ego
mitto uos. Qua uero lege missus erat
Christus? Non ut sibi famulitium hic
ingens pararet, sed ut omnium famul⁹
esset. Quare cum minister Hero suo,
a quo missus est, maior non sit, non ab-
surde cum Paulo concionatores om-
nes dixerint.

Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensa-
tores mysteriorum Dei.

An non hinc liquet ministros non Do-
minos nos esse debere? Cuius uero
Ministri? Mundi huius? non, sed Chri-

sti. Quibus autem rebus ministrare ei
de debemus? Praeter quam quod soli-
da fide ipsos nos adhaerescere illi par-

est, operam alijs impendere etiam debemus, quo uidelicet per uerbum, in fide, & institui & perseverare possint. Quicquid enim ea in re ceteris hominibus præstat, ipsi Christo (quemadmodum in omnibus charitatis operibus) præstatur. Imo cum semel Christo ministerium meum addixerim, qui rectius illi atque docendo alios inseruiam? Ipse pro sua persona, opera mea opus non habet. Opus autem habent ij, à quibus nondum cognoscitur, & tamen interim ad uitam prædestinati sunt, ueluti in Euangelio ipsemet dicit: Pauperes semper habebitis uobiscum, me autem non semper habebitis. Scio proprie locum hunc de charitatis operibus, quibus proximo in necessitatibus succurrit, intelligi oportere. An non autem hoc quoque charitatis opus est ad iustitiam erudire multos, inque ueritatis negotio instituere? Meo iudicio non potest maius in proximum

Quod superest autem, illud requiritur in dispensatoribus, ut fidus aliquis reperiatur.

Hæc uerba, Euangelij concionatoribus, iugiter ab oculis uersari debebant. Quorsum enim attinet ministrum dici, si non fideliter seruias? Iacobus & Hieremie tempore, Pseudoprophetae et Sacerdotes, fidorum mi-

collocari beneficium. Partamen est, ut in hoc officio, quo obstricti Christo pariter & proximo sumus, fidus et probos ministros agamus. Quod si quaeris quare ratione fidesse hic possumus, respondeo. Tum fidus sum, cum me mysteriorum Dei, Dei inquam, non humanarum traditionum dispensatorem esse memini. Quæ nam sunt illa mysteria? Dei mysterium Euangelium est, in quo cœlestia & diuina illa bona, quæ per Christum accepimus, abscondita & ueluti tecta sunt. Iam si illa ipsa bona per uerbum fideliter erogentur, ita ut uerbi puritatem humanorum somniorum spurcicies non commaculet, ueritum dispensatores sumus officio nostro non aliter satisfacientes ac Dauid, cum diceret: Docebo iniquos, iniquos inquam, uias tuas, & impij ad te conuertentur. Imò Paulus ipse tale quiddam exigit ubi inquit.

ministrorum, et dispensatorum titulos. Quia uero fidi non erant, adeoque somniorum suorū, non uerbi Dei dispensatores erant, audire coacti sunt: Propheta & sacerdos polluti sunt & in domo mea inueni malū corū, Quam hodie

hodie, Deum immortalem, numerus est, doctorum, concionatorum, & scribarum, fidam dispensationem iactantium, qui se interim multis flagitijs nobilitant? Et tamen id genus rabulæ, Cæsari, Regibus, & Principibus sunt à latere, relegatis interim

ijs, qui uerbum domini recte & inculcate docet, Sed ea ingratitudo ueri concionatoris animum turbare non debet, præsertim cum omnium Ecclesiasticorum ab initio etiam, ea fortuna fuerit, Quin potius cum Paulo dicat.

Mihi uero pro minimo est, ut à uobis diiudicer, uel ab humano die &c.

Hæc profecto fidi concionatoris & serui Iesu Christi uerba sunt, & qui stationem suam, etiamsi totus contra uerbum insaniret mundus, haud ita facile deserturus sit. Partes suas agere uult, adeoque provinciam sibi demandatam diligenter, ne quid desideretur administrare. Quod si tum nihilominus iudicari & damnari à mundo debeat, id boni se consulturum, & causam suam Deo commissurum. Imò causam suam ne ipsi quidem, quantum uis nullius sibi in officio suo negligentia, conscius sit, nec iustificaturus est, nec damnaturus. Damnare seipsum non uult, propterea quod conscius sibi non est, ullum hominem suis concionibus (id quod falso illi impingebant Pseudapostoli) seductū esse. Ad

eum modum iustificare quoque se non uult, propterea quod coram Deo nullus possit esse innocens, sed iudicium hisce de rebus Deo committere. Exemplo Prophetæ David dicentis: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine. Item iuxta illud: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Ecce quàm egregie iudicium huius mundi contemnat Apostolus, quàmque gnauiter officium suum, ut quod recte se administrasse sciebat, tueatur. Interim tamen ingenuæ confessus, quod & homo sit, & per humanam imbecillitatem alicubi impingere potuerit. Postea per Apostrophem, conuerso ad intempestiuos istos iudices, sermone, sic inquit.

Proinde ne ante tempus quicquam iudicetis, donec uenerit Dominus, qui illustraturus est occulta tenebrarum &c.

b s Paulus

Paulus hic idem, quod Christus in Euāgelio Lucæ docuerat, dicit. Sic enim ibi inquit: Nolite iudicare, ut ne iudicemini. Obserua q̄ Paulus significanter, ante tempus neminem iudicare debere, dicit. Cum enim hic uerba faciat, de ijs rebus, quæ & in apertum nondum prolata sunt, & non priusquam in maiestate sua Christus uenerit iudicari debeant, iam uerisimile non est, concionatoribus & magistratui iudicandi potestatem adeptam esse. Quod si id genus iudicia, quæ et à concionatoribus per uerbum, & à magistratibus per gladium exercent, tolli è rebus mortalium deberet, quid tandem futurum in mundo esset? Quam

diu politica rationes, publica tranquillitas, & civilis concordia harmonia illa consistere possent? Videmus omnia ferè in mundo infeliciter succedere, etiam tum cum egregie & concionatores & magistratus officium suum faciunt. Quæ futura autem esset rerum facies, si ij cessarent? Quare ita Apostolū hic oportet intelligas, quod de ijs rebus tantum dicat, quæ in cordis recessibus adhuc latent, & publice ignorentur. Ea enim Dei iudicio permittendæ sunt, qui indubie etiam in illo die, tam ea quæ occulta, quam quæ manifesta sunt, iudicaturus est. Mali præmi ibi damnatio, boni merces uita æterna erit.

EVANGELIUM IN TERTIA DOMINICA Aduentus. Matthæi. ii.

Ioannes autem cum audisset in uinculis opera Christi, mit- tens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ auditis & uidetis. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur, & beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.

Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum uidere? Arundinem quæ uento agitur? Sed quid existis uidere? Hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur in domibus regum

gum sunt: Sed quid existis uidere? Prophetam? Etiam dico uobis, & plus quam Prophetam. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Ioannes quod fidelem concionato- rem decet, discipulos suos ad Christum qui docere iam cœperat, ablegat, non quod Messiam eum esse ignorarit, sed ut ijs quoque, quos & docuerat et baptizauerat, innotesceret. Ad quem modum omnes Ecclesiæ doctores, auditores suos ad Christum, eiusque uerbum remittere debent.

Christus & uerbis & factis, Ioannis discipulos blandissime excipiens, qualis erga omnes peccatores futurus sit, declarat.

Quod ad doctrinam attinet. Pauperes, inquit, accipiunt lætum illud Evangelij nuncium, id quod renunciare uos Ioanni oportebit. Est autem hæc paupertas, non sordida illa mendicitas, sed spiritus paupertas.

Quod ad facta attinet. Cæci uident, inquit, claudi ambulant, leprosi mundantur &c. Nimirum ad prophetiam alludens, quæ id genus miracula tempore Messiae euentura prædixit. Esa. 35 Locus est apud Esaiam.

Diuinitas Christi sub forma crucis delitescit & tecta est. Quæ crux multos deterret, ut à professione Evangelij resiliant: Sed beatus est, qui memor quod in illo ipso Christo utcumque coram mundo abiecto, omnes scientiæ & sapientiæ Dei thesauri sunt absconditi, hac crucis forma non offenditur. Locus de offendiculo.

Magnificum habet Ioannes hic encomion. Principio enim à constantia laudatur, quæ uel in primis concionatorem decet & Episcopum. Qui si præditi hoc dono non sint, & ad quæuis uel peruersæ doctrinæ uel persecutionis auram trepidarint, metus est ne non sibi solum obfint, uerum etiam toti Ecclesiæ.

Laudatur & à uitæ asperitate, sed quæ nemo facile, nisi tam opulente spiritu perfundatur, atque perfusus ille fuit, imitabitur. In deserto enim agere, tamque tenui cibo contentum esse, ut non cuius datum, ita quoque præceptum non est. Imò quod Ioannes hoc nomine hic

DOMINICA TERTIA

Elia 2. hic laudatur, eo fit, ut Prophetia &
4^o. angelici nūcij ueritas hinc illucescat.
Luc. 1. Frugalitatem tamen et sobrietatē hic
 sibi cōmendari meminerit Episcopus.

Postremo laudatur & a Prophe-
 tia dono, sed ita, ut ob Christum, quē

& aduenisse iam & præsensem intēr
 ipsos uersari ostendebat, omnibus eti-
 am Prophetis præsferatur. Iam uide an
 non merito tam egregius Christi te-
 stis, ad recipiendam Christi doctri-
 nām nos permouere debeat.

EXPOSITIO HVIVS EVANGELII.

Munus
 concio
 nato-
 ris.

Pœnite
 re in
 scriptu-
 ra.
 Psalm.
 30.

Principio docemur in hoc Euange-
 lio quid ministros Verbi, cum in do-
 ctрина, tum in uita conueniat obserua-
 re. Ita enim Ioannem nobis proponit,
 ut nemo ausit negare, quin bonus fue-
 rit prædicator uerbi. Est autem munus
 ueri concionatoris, ut unā cum fide
 quæ est in Christum, seueriter etiam
 pœnitentiam doceat. Pœnitere uoco,
 cum ex animo displicet peccata, cum
 resipiscunt homines a peccatis, et post
 hac uiuunt iusticiæ, sicut scriptura lo-
 quitur de hac pœnitentia: Recede à
 malo & fac bonum. Item, Qui furaba-
 tur, ne furetur amplius. Omnino ne-
 cesse est ut peccata & corruptam na-
 turam meam agnoscam, si quid mihi
 utilitatis adferre debet prædicatio de
 Christo. Iam si ad talem cognitionē
 corruptæ naturæ, odiumq; peccati ue-
 niendum mihi est, tunc necessario mi-
 nister uerbi legem proponere mihi
 debet, eaq; terrere ac dicere: quod

omnis caro scenum sit, & omnis glo-
 ria eius quasi flos agri, hoc est, quod
 sim magnus perditus peccator, & q;
 nihil uiribus meis queam, ideoq; nec
 gloriari de me quicquā possim. Rom.
 3. Vbi talis cognitio peccati est, ibi
 cum fructu Euangelium seminatur, in
 quo solummodo propter meritū Chri-
 sti offertur & donatur nobis remissio
 peccatorum. Atque hæc fortasse pau-
 pertas est, de qua Christus in hoc E-
 uangelio loquitur. Hæc duo reperies
 in Ioanne. Primum docet pœnitenti-
 am, & concludit omnes homines sub
 peccato, ne quis gloriatur. Propterea
 baptizat quoq; homines aqua, ueluti
 signo pœnitentiæ. Deinde cū iam po-
 pulum in cognitionem peccati duxit,
 docet etiam Euangelium, dicens: Ecce
 agnus Dei, qui tollit peccata mundi.
 Fungit hoc modo Ioannes officio bo-
 ni concionatoris, in eoq; perseverat, a-
 deo ut discipulos suos nusquam mittat

Cogni-
 tio pec-
 cati, est
 spiri-
 tualis
 pauper-
 tas.

Rom. 3

Ioan. 1

nisi

nisi ad Christum, non quòd dubitet de Christo, sed ut ipsi quoq; discerent, quòd solus Christus esset mundi saluator, & talis de quo Ioannes fuerat testificatus. Laudat itaq; Christus eum propter constantiam, & ait: Non est arundo quam uentus hinc inde agitat: nec ab his quæ hodie docuit, cras diuersa docet &c. Huc pertinet etiam, quòd Ioannes plusquàm Propheta est. Et hoc denuo ad officium eius referri debet. Priores Propheta tantum uaticinati sunt de Christo Domino & saluatore nostro uenturo. Ioannes uero iam præsentem digito demonstrauit. Vis autem plura audire de uita Ioannis, præterea quæ sunt in 3. cap. Matthæi? Audi quid hic Christus dicat. Non est mollibus uestibus amictus. Hoc est, uita eius non est occupata uoluptatib; sed mortuus est omni carnali concupiscentiæ et superbiæ, uiuitq; iusticiæ Dei. Nec sedet in palatijs Regum, sed in uinculis. Iam sicut Ioannes ministerium suum synceriter administrauit, & conuersatione honestam retinuit, ita & ministros Euangelij facere conuenit.

Secundo, ita depicta est in hoc Euangelio persona Christi, ut agnoscas Christum fuisse facilem, clementem,

& humanū. Nam discipulos Ioannis, licet adhuc incredulos, non solum nō reijcit, aut duriter alloquitur, sed etiam placidissime uerbis & operibus erudit. Ite, inquit, & renunciate Ioanni quæ uidistis: Cæci uidēt, claudi ambulāt &c. q. d. Ioannes apprime nouit ex Propheta, qualia opera Messias factururus sit. Itaq; renunciate ei quæ uidistis, et deinde poterit docere uos, an ego ille sum Messias, de quo oracula Prophetarum extant, an uero alius quispiam sit expectandus. Hæc autē sunt Propheta uerba: Deus ipse ueniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum.

Pergit Christus & ait: Pauperes lætum accipiunt Euangelij nuncium. Quasi denuo diceret: Hactenus Moses & legem habuistis, sed Moses uobis spiritū largiri non potuit, per quem legi a uobis satisfactum fuisset. Nunc longe aliam concionem auditis, Euangelij uidelicet, per quod his qui pauperes spiritu sunt, & peccata sua agnoscunt, gratis propter Christum sine ullo merito operum remittuntur peccata, donatur spiritus sanctus, datur adoptio & hæreditas filiorum Dei, modo

Esa. 35

Ioan.
nis ui
ta.Boni
tas
Christi

DOMINICA TERTIA

modo credant in Christum &c. Ad eundem modum loquitur etiam Sanctus Paulus: Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. Loquitur etiam Christus in hanc sententiam: Dicite Ioanni: Ecce, annuntietur pauperibus, hoc est, contritis conscientijs, quæ in se omni consolatione & auxilio destituuntur, lætum nuncium, nimirum quod meo beneficio post hæc sint habituri propitium Deum, & Patrem clementissimum, remissionem omnium peccatorum, iusticiam & salutem æternam, sine ullo operum merito, ex mera gratia & misericordia. Quod si hæc denuo Ioannes audierit, aperte uobis fatebitur, Messias ne sim an non. Neque enim fugere eam potest, cui nam tale nuncium commissum sit, ut annunciet hominibus. Vide in hunc modum Christus erudit discipulos Ioannis, non solum uerbis, sed factis quoque, ut credant, & salutem consequantur. Si quis tam externe per hoc uerbum Christi, & interne per spiritum eius fuerit doctus, & hunc tantummodo Christum pro Messia & saluatore agnoscat, is quoque per eundem habebit uitam æternam, Ioannis 17.

scandala uitare,

Tertio docet Christus in hoc Euangelio, ut uitemus scandala, & ait: Bea-

tus est, qui non fuerit scandalizatus in me, hoc est, in contempta persona mea, quam sustineo. Quamuis enim in hunc mundum ueneram, te etiam ignominiosa specie crucis, attamen reuera is sum, de quo Pater meus cælestis locutus est in hunc modum: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite. Ad eundem modum, licet uerbum meum simplex & stultum uideatur coram sapientibus et iusticiarijs huius mundi, attamen eius modi doctrina est, ac tanti facienda est, quod omnes qui per eam credunt, salutem consequantur. Nam sermo meus non est meus, sed eius qui me misit &c. De hac potentia uerbi diuini & Euangelij, loquitur etiam Paulus in Epistola ad Corinthios: Notum autem uobis facio fratres Euangelium, quod Euangelizauis uobis, quod accepistis, in quo & statis, per quod & salutem consequimini &c. Audis quod per Euangelium homines saluantur? Si uero prædicatio Euangelij beatos facit, necessario longe precior erit doctrina Euangelij, quam sit ea, de qua hypocrita, & qui ex operibus iusticiam coram Deo statuunt, magna sibi pollicentur. At ita euenire solet, quod uitres ueteres mustum Euangelij cape-

Matth. 17.

Ioan. 1

1. Cor. 15.

Matth.

re non

re non possunt. In hac opinione uersa-
bantur Iudei simul & Pharisei, quod
Christus pro more Regum & Princi-
pum huius mundi esset dominaturus.
Quia uero tali potentia coram hoc
mundo clarus non fuit, propterea nec
doctrinam eius magnificiunt, inò ni-
hil minus persuasum habent, quam q-
talis uir esset uerus Messias. Quæso
quid hic faciendum censes homini car-
nali, siquidem contemptus ille Chri-
stus corā mundo, adeo difficulter ag-
noscitur? Non est in hac re utilius con-
siliū, quā ut discamus in uerbum e-
ius respicere, ab hoc pendere, & ope-
ra eius secundum scripturam expen-

dere. Hoc si factum fuerit, non ita fa-
cile in Christo domino & saluatore
nostro scandalizatus fueris. Iam con-
sidera quod duplex sit scandalū: Ali-
ās fides scandalum patitur, ueluti cum
pro salubri Euangelij doctrina som-
nia hominum docentur, De hoc scan-
dalo ferè scriptura loquitur. Aliās sit
scandalum dilectionis, quoties neces-
sitati proximi mei nō consulo, aut pub-
licam pacem inturbabo. Matthæi. 17.
In summa Christus non uult, ut quis-
quam doctrinam eius contemnat &
fastidiat, etiamsi coram Phariseis &
sapientibus huius mundi parua fuerit
existimationis.

LECTIO IN QVARTA DOMINICA AD-

uentus ex Epistola Pauli ad Philippenses capite. 4.

FRatres: Gaudete in Domino semper, & iterum dico, gau-
dete. Modestia uestra nota sit omnibus hominibus, Do-
minus prope est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni preca-
tione, & obsecratione cum gratiarum actione petitiones uest-
ræ innotescant apud Deum. Et pax Dei quæ superat om-
nem intellectum, custodiat corda uestra, & sensus uestros
per Christum Iesum.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Paulus in hac lectione Philippen-
ses hortatur ad cordis ac conscientie
gaudium, id quod ferè fidem comitari
solet. Neq; enim dicit, adficiat uos gau-

dium huius mundi, sed in Domino gau-
dete. Hortatur & ad modestiā, quæ Modest-
uel in primis decet Christi discipulos. tia.
Neq; .n. cura hanc uirtutē, quæ de se
uel

DOMINICA QVARTA

uel parum uel nihil, de alijs uero & candidè & multum sentit, constare Christianismus poterit.

Sollicitudo de uictu ac alijs necessarijs rebus Christiano permissa non est. Cur istud? Quia Dominus prope est, nunquam non rationem nostri habiturus, modo seduli sumus in precationibus, in obsecrationibus, in gra-

tiarum actionibus, ita ut petitiones nostrae semper innotescant apud Deum.

Corda & sensus nostri ita demum & custodientur & pacificabuntur, si pacem cum Deo habeant. Haec autem pax per quem contingit? per Christum Iesum, id quod hic testificatus est Apostolus.

Mat 6

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

In hac lectione Apostolus Philippenses hortatur, ut in Domino, semper gaudeant, qua in re probe obseruandū est, quod de carnali ac umbratiko illo mundi gaudio non dicit, sed de eo potius quod sit in Domino. Quale autem hoc est genus gaudiij? Sæpe antehac diximus, peccatorum remissionem, iusticiam & uitam æternam, gratuito propter Christum contingere hominibus, eoq; tantorū beneficiorum cumulum, fide tantum adpræhendi oportere. Nam si nostra merita ac opera hic admitterentur, inq; iustificationis negotio regnare deberent, iam nunquam non dubitaremus, neque unquam corda nostra (neque enim in lueta conscientia subsistunt opera) pos-

sent pacificari. Quod uero corda nostra pacificantur, sola fides efficit, cū remissionem peccatorum, adeoq; iusticiam per Christum impetrat. Ibi tum gaudiū & pax est. Propter quod certum sumus, quod neq; accusari à peccato, neq; ab ulla creatura damnari possumus. Atq; de hoc pacis & gaudiij genere propheta multa prædicant: Lætabuntur, inquit Esaias, coram te, sicut qui lætantur in messe, quando diuidunt spolia. Item David: Lætamini in Domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde. Et alibi: Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in eum, & laudabuntur omnes recti corde. De huiusmodi pace Paulus quoque accipiendus est, ubi inquit.

Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete &c.

Temporarium

Temporarium & carnale gaudium finem habet, adeoq; facile uel mutatur uel impeditur, quemadmodum Ecclesiastes Salomonis inquit: Dixi in corde meo, uadam & adfluam delictis, & fruor bonis, & uidi quod hoc quoque esset uanitas. Risum reputavi errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? At uero spirituale gaudiū, & e fide dimanans, perpetuū est, neq; ulla ratione immutatur, sed quanto magis à mundo impetitur, tanto confiden-

Modestia uestra nota sit omnibus hominibus &c.

Modestus est, qui censui suo, ac opinioni non fidit nimium, sed alijs se accommodans, aliena quoque sinit esse aliquid. Atq; hæc uirtus Christianos uel in primis decet. Corruptus enim ita est & uiciatus mundus, ut per tinacia hic nihil prorsus promoueat. Quod si modesto per omnia Christianus sit, adeoq; in rebus nihil ad fidem pertinentibus, facile cedat alijs, iam etiam eos modestia huiusmodi ad fidem interdum allicit, qui ægrè aliò qui huc se allici sustinissent. Imò cur uirtutem hanc amplecti non perge-

Dominus prope est. Nihil solliciti sitis.

Audis hic eam sollicitudinem, quæ nostram erga amicos & inimicos cū modestiam tum charitatem, remorari

tius frontem exporrigit, propterea q; certo scit, neque aduersariis neq; persecutionibus ullis, à Deo diuelli se posse. Quare Apostolus quoque huius rei gratia, cum res tam preciosa sit, secunda & læta conscientia, bis atque iterum dixit, ut in Domino læti simus & gaudeamus. Iam quemadmodum Apostolus à Philippensibus tranquillam conscientiam, ita ab omnibus Christianis ex æquo modestiā erga omnes homines requirit. Sic inquit.

remus, cum præceptum à Christo, ut inimicis etiam prosumus, habeamus. Quanquam negari interim non potest, in ijs rebus, quæ temporariæ & caducæ sunt, cum damno interdum coniunctam esse huiusmodi modestiam. Sed quid tum postea? Si fidere Deo ac uni genito eius filio Iesu Christo possemus, adeoq; iuxta sacrarum literarum præscriptum uiueremus, nullam indubie inopiam uel in spiritualibus uel corporalibus rebus sensuri unquam essemus, uel Apostolo teste, sic inquitente.

fortassis posset, ab Apostolo prohiberi? Ah si nos fideremus, Deum in oculis ferremus, erga proximum benefici

DOMINICA QVARTA

& modesti, profligata omni pertina-
cia, essemus, iam uel dormientibus no-
bis ut uulgo dicitur, temporaria bona
obuentura essent. Quod si quæris,
Quis igitur (ubi; credēbus & con-
donantibus nobis) uictum & alia ui-
tæ necessaria suppeditabit nobis? Au-
di respondentem Apostolū: Domin⁹

prope est, nihil solliciti suis. Prope est
Dominus? qui antehac per uerbū cœ-
lestia bona donauit nobis? Iam corpus
quoq; hoc olim uermibus p̄ esca expo-
nendū, citra nostrā curā, conseruabit,
pascet, uestiet, modo p̄ rebus necessa-
rijs, orationes nostræ Deū identidem
interpellare non cessent, ueluti sequit̄.

Sed in omni precatōe & obsecratōe cum gratiarum
actiōe, petitiōes uestre &c.

Pro cœlestibus & spiritualibus bo-
nis, indefinenter Dominus interpel-
landus est. Nemo hoc negat. Interim
tamen orandum etiam est, ut quotidia-
num panem habeamus, id quod ab
ipso etiam Christo in Euangelio Ma-
thæi iussimus. Quod si harum re-
rum gratia serio, & fide pleni Deum
interpellauerimus, dubium non est,
quin a Domino exaudiendi, adeoque
quicquid uel corpori uel animæ de-
est, habituri simus. Id enim in scrip-
turis ubiq; nobis promissum est: Pro-
p̄ est Dominus, inquit Psalter, omni-
bus inuocantibus eum. Item Christus
in Euangelio: Quærite in primis reg-
num Dei, & omnia hæc adjicientur
uobis. Taceo hic tot Patriarcharum

& Prophetarum exempla, quos se-
dibus suis excitos, in alienis terris, de-
fendit, conseruauit, paut, Iure enim
id genus exemplis ad fidem inuita-
mur. Et quid multus? Si cœlestium bo-
norum participes esse possemus, cer-
tè caduca illa facile adijcerentur no-
bis. Equidem fateor, aliquid esse, si
quis terrenas opes, Deo largitore &
honesto titulo possideat. Habes enim
unde egenibus largiendo, pietatem
exerceas. Quanto autem intervallo
putas cœlestes illas opes, post se relin-
quere id quod temporarium est? Non
paruo certe. Qua de causa Aposto-
stolus etiam contentus, de tempora-
rijs breuiter dixisse, ad cœlestiarum
sus conuertitur ac dicit.

Pax autem Dei, quæ exuperat omnem intellectum, custo-
diet corda uestra, &c.

Conscientia

Conscientiæ pacem, de qua ante-
hac sæpe diximus, Dei pacem uocat
Apostolus, propterea quod à Deo,
non à mundo donetur. Interim etiam
confuetur, huiusmodi pacem, omnem
rationem exuperare, neq; ulla ratione
ab humanis uirib; adprehendi posse.
Quocirca cum hæc pax, tam precio-
sa res sit, iam recte atq; ordine Aposto-
lus facit, quod tam preciosas opes Phi-

lippensibus imprecatur. Ceru enim
est, corda & sensus nostros custodi-
ri in Christo Iesu non posse, nisi pax
hæc adsit. Custodiri igitur corda &
illos ipsos sensus nostros, cum Philip-
pensibus, in Christo Iesu uolumus: Pa-
cis huius gratia Deum interellemus,
certi, quod à Deo propter Christum
exaudiendi, adeoq; perpetuam pacem
in hac & æterna uita habaturi simus.

EVANGELIUM IN QVARTA

Dominica Aduentus, Ioannis. i.

Miserunt Iudei ab Hierosolymis Sacerdotes & Leuitas,
ut interrogarent eum, tu quis es? Et confessus est, & nō
negauit. Et confessus est, quia non sum ego Christus. Et in-
terrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: Non
sum. Propheta es tu? Et respondit: Non. Dixerunt ergo ei:
Quis es, ut responsum demus his qui miserunt nos: Quid
dicis de te ipso. Ait: Ego uox clamantis in deserto, dirigite
uiam Domini, sicut dixit Esaïas Propheta.

Et qui missi fuerant, erant ex Phariseis. Et interrogaue-
runt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es
Christus, neq; Helias, neq; Propheta. Respondit eis Iohannes,
dicens: Ego baptizo in aqua, medius autem uestrum ste-
tit, quem uos nescitis, Ipse est qui post me uenturus est, qui
ante me factus est, cuius ego nō sum dignus, ut soluam eius
corrigiam calciamenti. Hæc in Bethabara facta sunt trans
Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans.

LOCI HVIVS EVANGELII.

c 2 Quemadmodum

DOMINICA QVARTA

Quemadmodum in proxima Evangelij lectione, à constantia Ioannes laudatus est, ita exemplum eius rei hic quoq; habes egregium. Oblatum enim Christi, Eliæ, ac Prophetæ honorem ut constantissime spreuit, ita tamen quis, & à quo missus esset indicauit.

Equidem Christus non erat. Elias quoq; ille Thesbi, qui in igneo curro olim sublatu non apparuit, non erat. Denique ex eo Prophetarum genere, de quo ipsi percunctabantur, non erat. Interim tamen doctrinæ suæ & uocationis rationē reddens: Clamantem in deserto uocem esse fatetur se. Hoc est, eum concionatorē, quem aliquando Esaias capite 4. Christo uiam præparaturum prædixerit.

Obserua, concionatores non do-

minari, ac rerum potiri oportere, sed docere. Quemadmodum Paulus quoque Episcopum uult esse non percussorem, sed doctorem. Locus contra Anabaptistas.

Caro rerum spiritualium adeo nō est intelligens, ut etiam si quid è scripturis audiat, capere tamen, nisi spiritui intus doceatur, non possit. Eius rei exemplum in Sacerdotibus & Levitis hic habes, qui uera ac recta respondentem Ioannē, idq; ex scripturis, tantum abest ut intelligant, ut multo etiā incertiores, q̄ dudum fuerāt, abierint.

Egregie de Christo testificatur Ioannes. Quum enim subodoraretur in sidiosam hanc percunctationē totam uergere in Christi odium, ingenue et suam humilitatem agnoscit, & Christi dignitatem prædicat.

EXPOSITIO HVIVS EVANGELII.

Quemadmodum in superiori Evangelio audiuim⁹ insignem cōmendationem Ioannis propter constantiā, qua præditus fuit, ad eundem modum hoc quoque loco ab Euangelista extollitur. Nam dum à Sacerdotibus interrogatur, an se Christum esse fateatur, & ob eam causam magni nominis uir potuisset haberi, summoq; honore af-

ficiendus uideretur, nullo modo tamen passus est, ut aliter de ipso quisquam sentiret, quā reuera erat Fateatur ingenue, quod non sit Christus, cum sciat eum honorem nulli mortaliū cōpetere magis, quā soli Christo, propter quem uenerat Ioānes, ut ei uiam pararet. Adhæc neq; Helias esse uult, siquidem de Helia Thesbite interro-

interrogabant, qui in ignito currurap-
tus est. Quamuis uero in spiritu &
uirtute Heliae ambulabat, attamen non
erat is Helias, de quo querebant. Simi-
liter nec prophetam se esse uoluit, quod
neceſſe ſit omnes prophetas in uetus
teſtamentum relegare, ſe uero pertine-
re ad nouum teſtamentum. Sicut etiam
ſcriptura teſtatur: Omnes prophetæ
& ipſa lex uſq; ad Ioannem propheta
uerunt. Iam quemadmodum expenden-
dum uenit, quam præclara conſtantia
præditus fuerit Ioannes in conſeſſio-
ne ſua de Chriſto. Ita conſiderandum
quoq; eſt quam grauiter bonus ille uir
fuerit tentatus. Qui miſſi fuerant, erant
ex Sacerdotibus & Leuitis, ſelectiſſi-
mi ex Phariſæorum ſecta, quæ reli-
quis ſectis omnibus longe prælucebat.
Qui uero hos miſerant, erant ex urbe
Hieruſolyma, adeoq; totus ſenatus e-
ius ciuitatis, quæ erat metropolis lu-
deæ. Quæſo uero, quem non commo-
ueret tantorum uirorum autoritas? tam
inſignis legatio, tamq; egregia cõmen-
dato honoris quem Ioanni deſerebã?
At ſciebat Ioannes, quod propriam glo-
riam quærerent, ſicut etiam Ioan. 5.
apparet. Ideo ait, & conſitetur quod
neq; Chriſtus, neq; Helias, neque Pro-
pheta ſit, ſed uox clamantis in deſer-

to &c. Hoc autem ſcriptum eſt in no-
ſtram doctrinam, & propter nos, quo
& nos in conſeſſione ueritatis perſi-
ſtamus, nullius gloriam niſi Dei quæ-
rentes, nihil morantes, aut pollicita-
tiones, aut blanditias, aut etiam com-
minationes totius mundi. Corde enim
creditur ad iuſticiam, ore fit conſeſſio
ad ſalutem, ad Romanos capite 10.

Secundo, oſtendit hoc Euangelium
uocationem Ioannis ad munus ſuum.
Non exiſtimandum eſt quod temere
aut fortuito ita fiat, imò multo magis
propterea fit, ut nos inde diſceremus,
ne quis ſeipſum ad munus docendi E-
uangelij intrudat, niſi per legitima me-
dia à Deo fuerit uocatus. Eſt enim hu-
ius uocationis fructus, ut pure tradat
uerbum Dei, ſicut uidet in Aaron, Eſa-
ia, Chriſto, Apoſtoliſ, & alijs fide-
libus miniſtris. Quoties loquitur Chri-
ſtus in Ioanne, quod ſit à patre miſſus?
Idem uidemus in Paulo, quod ſe ubiq;
nominat ſeruum Ieſu Chriſti, et Apo-
ſtolum, ſed uocatum. E contra non fit
ſine magna iactura Chriſtianorum,
quando miniſter ſe ingerit ad docen-
dum non uocatus. Vbi enim uocatio
fuerit falſa, nec ex Deo, ibi nec recta,
nec uera doctrina eſſe poteſt. Huius
rei horrendum admodum exemplum

voca-
tio Io-
annis,

Ioan. 9
& 6. &
ubique
Rom. 1

Hic. 23

DOMINICA QVARTA

habes in religiosis nostri tēporis, qui sub Papa uiuunt. Aliunde enim quam per ueram portam ingressi sunt, & i-

Acto. 20. An non & Paulus eadem in Actis A-

postolicis loquitur? Et ex uobis ipsis exorientur uiri loquentes peruersa? Hic habes diabolicam uocationem illo-

rum qui peruersa docent. Habes istius uocationis fructus. Vt uero S. Ioānes indicaret uocationē suam diuinā esse,

ait: (Omnino enim responsum expe-

ctabant) Ego uox clamantis in deserto. &c. q. d. Vos scitis ex Propheta Esaia, quod praecepsus quidam sit Messiam, ut praearet ei uiam. Insuper ignorare non potestis, quod is in eodē loco uocetur uox clamantis. Illa ipsa uox ego sum, ideoq; à Deo missus sum, nec ex me quicquam facio horū quae facio. Iam quemadmodum minister à Deo missus, uerbum Dei docere debet, idq; ad exemplū Ioannis: ita quoque loco Dei suscipi & audiri debet.

Tertio, Videmus in hoc Euangelio quid possit caro, quae per spiritū Dei renouata non est. Voco autē carnem totam naturam humanam, quae ex se nullum alium feri fructum, nisi peccatum, sicut scriptura ait. Quod natum est ex carne, caro est. Ioa. 3. Huius rei

praeclarum exemplum hic habes. Venerant ad Ioannem ex Iudaeis, qui probitate & eruditione reliquis omnibus praepollebant, audieruntq; quis illum ad docendum & baptizandum miserit, & hoc ex eo Propheta, quem sibi peculiarem habebant, attamen ne sic quidem Ioannem intellexerunt. Qua propter ex hoc loco discas, quod Dei & Christi saluatoris nostri cognitio non per uires nostras, sed per spiritū Christi uenit. Donum Dei est, ne quis gloriatur. Sapientia tua est stultitia coram Deo, nam sic loquitur scriptura: Perdam sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentium reijciam. Quod si nec prudentes & sancti Sacerdotes & Leuitae sine spiritu Domini nostri Iesu Christi uerbum Dei apprehendunt, nec tu proculdubio sine gratia Dei adducis ut credas.

Quarto. Discrimen facit Ioannes in hoc Euangelio inter suum & Christi Baptismum, ita, dum ait: Ego baptizo in aqua, et praedico poenitentiam. Christus uero non solum aqua baptizat, Sed remittit etiam peccata, & in fundi spiritum sanctum. Attende uero quod Ioannes non facit discrimen inter externum signum aquae, quam ipse ministrabat, & istius quam dabat Christus.

Discrimen inter Baptismū Iohannis & Christi

Caro.

Christus. Idem est externum signum
Christi & Iohannis. Nam & Iohan-
nes prædicat uerbum & baptizat a-
qua, quemadmodum etiam Apostoli
faciunt. Ioannis. 4. Sed distinguit Io-
annes officium & personam Christi
à sua persona & officio. Nam Chri-
stus, sicut dictum est, præter id quod
prædicat & aqua baptizat, remittit
etiam auctoritate sua peccata, donat
spiritum sanctum, qui corda nostra il-
luminet & renouet, id quod Ioannes
facere non potest nisi ministerio. Atq;
hæc est causa, quare tantopere Iesum
Christum Dominum nostrum com-
mendet & laudet, uidelicet, quod ip-
se sit ille agnus Dei, qui tollit peccata
mundi. Item, Ipse est qui ante me fu-
it, & post me uenturus est, hoc est,
qui maior sit Ioanne, & qui peccata
remittit. Item, Ego non sum dignus, ut

soluam eius corrigiam calciamenti.
An non hoc est Christum uere cog-
noscere, laudare, & describere? At-
tamen quando baptizamur, simul &
Ioannis & Christi Baptismo bap-
tizamur, hoc est, necesse est ut uetus
ille Adam antea occidatur, id quod
per signum hoc externum significa-
tur, antequam Christus igne & spiri-
tu baptizet. Adhæc ueniendum est
in agnitionem peccatorum per prædi-
cationem Ioannis. Ita cum in hunc mo-
dum in cognitionem peccati ducti fue-
rimus, tunc Christus locum inuenit
officij sui exercendi, ut peccata remit-
tat, & spiritum suum in corda nostra
infundat, quod etiam facturus est, iux-
ta uerba Ioannis: Hic est, qui bap-
tizat in spiritu sancto. Hoc necesse est,
ut fides apprehendat, si noua creatu-
ra fieri uolumus.

Legis
prædi-
catio
prior
est.

IN DIE NATIUITATIS CHRISTI

Lectio ex Epistola Pauli ad Titum. cap. 3.

POSTquam benignitas & humanitas apparuit seruatoris
nostri Dei, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos,
sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per la-
uacrum regenerationis ac renouationis spiritus sancti, quem
effudit in nos opulente per Iesum Christum seruatorem no-
strum, ut iustificati gratia illius, hæredes efficeremur iuxta
spem uitæ æternæ, Fidelis sermo,

IN DIE NATIVITATIS LOCI HVIVS LECTIONIS.

Paulus quanquam in tertio capite ad Tuum praecepta de moribus tradat, tamen divinae quoque bonitatis ac misericordiae, unde salus nostra dimanavit magnitudinem, obiter reficit, ostendens nimirum, nisi fides perpetuo quae bonitatem hanc adprehendat, adsit, cetera opera nostra apud Deum parum ualitura esse.

Miseri
cordiae
comen
datio.

Operum nostrorum in salutis negotio, adeo nullam rationem habitam hic adserit Apostolus, ut etiam nominatim ea ipsa rejiciat, commendatur Dei, qua sola servati sumus, misericordiae.

Salus nostra quanquam per Christum parta sit, tamen non nisi per uerbum, electus communicatur. Iam cum

uerbo adiunxerit Sacrosancta illa Baptismi & Eucharistiae symbola, æquum est, ut de Sacramentis, propter uerbum ac praeceptum Christi quod coniunctum habent, magnifice sentiamus.

Obserua Baptismi dignitatem. Ne que enim abs re dicitur, quod lauacrum regenerationis sit, in quo opulente donetur spiritus. Baptismus.

In fine huius lectionis iterum observa, quod gratiae iustificatio, ac hæc reduas uitæ æternæ adscribitur. Prodest enim probe hæc contra defensores nostrarum uirium & nosse & meminisse. Ad hæc constare Christi gloria haud poterit, nisi dogma hoc cum Paulo constanter tueamur.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Euangelica huius diei lectio, qua Euangelista Lucas belle admodum, ut Christus in Bethlehem natus, ut pastoribus iuxta gregem suum excubantibus manifestatus, ut denique Deus ab angelis laudatus sit describit, dictum mirum, quam bonitatem Dei, gratiam & misericordiam nobis commendat, id quod agnoscere etiam docuit nos, proque tantis beneficiis perpetuo gratias agere. Quemadmodum enim Zacha-

rias cantat, Per viscera misericordiae Dei nostri, uisitauit nos oriens ex alto. Illuminare ijs qui in tenebris & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Iam ut hac in re officio egregie functus est Euangelista, ita in hac lectione Apostolus quoque officio egregie fungitur. Ingenue enim confitetur, quod ijs, qui antea insipientes, immorigeri, errabundi, adeoque omnibus carnis uoluptatibus addicti fuerant,

fuerant, alia cognitio obtigerit, ab eo die, quo manifestata su bonitas et humanitas Dei seruatoris nostri. Frequenter hæc uerba, apparere, illucescere, lux, dies in scripturis occurrūt, aliaq;

Benignitas & humanitas seruatoris nostri Dei. &c.

Proprie h.c. Apostolus loquitur, de tempore gratiæ, in quo gratiam suam Deus orbi, principio per filium suum Christum, deinde per Apostolum tam benigne obtulit. Est autem benignitas nihil aliud, atq; bonitas gratia et misericordia Dei. Humanitas autē siue ^{φιανθρωπία} eo refertur, ut sciamus, q; omnibus hominibus ex æquo bene uelut, quod neminē (modo fides adsit) abigere a se decreuerit, deniq; quod omnī saluē et quæsierit antea et adhuc quærat, quemadmodum uidere etiam sit Matth. ii. Vbi sic inquit, Venite ad me, quotquot laboratis et onerati estis ego reficiam uos. Audis quam benigne nos ad se uocet, trahit, inuitet? Profecto qui ad eū modum allicit nos, adeoq; gratiam suā immerentibus offert, eum supra modum et benignum et humanum esse oportet, præsertim cum operum ac meritorum nostrorum, ne uerbo quidem mentionē faciat, et thesaurum cælestium illorum bonorum

id genus. Significant autem reuelationem Christi & Euangelij, quemadmodum de apparitione hic quoque loquitur. Quid uero apparuit?

plane gratuito impertiat, id quod in illius persona Esa. quoque facit, ubi inquit, Omnes sitientes uenite ad aquas, et qui non habetis argentiū, properate emite, et comedite. Venite emite absque argento, et absque ulla commutatione unum et lac. etc. Propheta hic uerbum Domini quo diuina bonitas, gratia, et misericordia nobis offeruntur, principio aquam uocat propterea quod per huiusmodi aquā uera nobis contingat refocillatio, uel Christo ipso teste, Qui, inquit, biberit de aqua, quam ego do, in æternū non sitiet. Deinde uinū uocat, propterea quod omnem ē cordibus nostris mcerorem excutit. Postremo lac uocat, propterea quod hoc ipso et nutriamur, et ad perfectionem educemur. Iam uerbum hoc gratiæ per Christum orbi reuelatum & adnunciatum est. Num propter præcedentia merita? Nihil minus, sed quemadmodum Apostolus inquit.

Non ex operibus iustitiæ, quæ faciebamus nos, sed secundum suam misericordiam &c.

Qui

IN DIE NATIVITATIS

Qui posset diuina bonitas, per quā remissionem peccatorū nanciscimur, ab Apostolo honorificentius cōmendari? Contra, quid posset contra operum nostrorum dignitatē, in iustificationis negotio dici durius? Plena enim & aperta uerba sunt, quod benignitas & humanitas Dei, nō propter nostra opera, quæ à nobis facta erāt, sed gratuito orbi illuxerint. Item, quod secundum suam misericordiā saluos nos fecerit. Quare etiā cum Apostolo dicamus & concludamus necessum est, quod in causa remissionis peccatorū, iustificationis, & uitæ æternæ, nullum ho-

minis meritum, quantumuis etiā in speciem sit iustum, sed sola bonitas, gratia, & misericordia Dei, fide adprehensa, admitti debeant. Contra, quod in causa fidei fructus & obedientiam concernente, opera cōspici, modis omnibus oporteat, ita tamen ut & in iustificationis negotium non admisceantur, & idoli uice non habeantur. Et quid moror? Luce clarius hic uidemus, salutem nostram, è sola Domini bonitate, gratia, & misericordia pendere, neque aliud hic requiri, quàm ut discamus, quo pacto, & per quid tantorum bonorum participes fiamus, uidelicet.

Per lauachrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, &c.

Diligenter obserua, quod Baptismum Apostolus regenerationis lauachrum uocat. Neque enim hæc propter aquā dicuntur, sed hac de causa, quod huiusmodi aqua cū uerbo, præcepto, & ordinatione diuina coniuncta, salubris & sacrosancta facta sit. Interim istuc negat nemo, aquā, quatenus uerbum Dei, præceptum & ordinationē non habet, nudum & merum elementum esse. Attamen maior est eius aqua, ad quam præceptum & Christi uerbum accedunt, efficacia, atque nos somniamus. Cur alioqui ab Apostolo

lauachrum regenerationis diceretur? Neque enim regeneratio citra Christi cum uerbum tum spiritū fieri potest, ueluti Christus ipse inquit in Euangelio Ioannis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnū Dei. Quod si Baptismus regenerationis lauachrum esse debet, iam spiritū quoque ac remissionem peccatorū, largiatur necesse est. Si spiritum autē largitur & remissionem peccatorū, iam Dei & uerbum & præceptum habet, oportet, præsertim cum per uerbū & spiritus & fides donentur. Ro. 10.

Que

Quæ omnia (nimirum quod Baptismus, uerbum, præceptum, ordinationem Dei, spiritum sanctum & remissionem peccatorum habeat) cum ita sint, quis igitur Baptismi dignitatem eleuare audeat? Certe hic pro lauacro regenerationis habendus est, per quod bonitas diuina, gratia & misericordia, spiritus sanctus & remissio peccatorum

Vt iustificati illius gratia, heredes efficeremur, iuxta spem uitæ æternæ &c.

Haecenus Apostolus breuibus, sed tamē efficacissimis uerbis ostēdit, quomodo & per quid gratia illa Dei, quæ omnibus hominibus per dilectum filium suum exhibuit, erogetur, nimirum per uerbum & sacramenta, quæ et spiritum impertiant, & nouam creaturam efficiant. Iam uero quid huiusmodi res, fide adprehensæ, efficiant, & commodent, ostensurus est. Quia in re non frustra id (uerbi gratia) repetitur. Vt enim illam ipsam ubiq; perinde atq; principalem salutis nostræ causam, effert & prædicat, ita hic quoq; dicturus est. Quamquam uerbum ipsum & sacramenta, ueluti media quædam sint, per quæ & fides & spiritus & regeneratio donentur, tamē sciri interim oportere, quod tantæ res, nō propter meritam nostram, uel præcedentiam, uel subsequentiam, sed ex mera gratia donentur,

donentur. Valde enim perspicue dicitur, quod in hoc regenerationis lauacro, spiritus sanctus opulente in nos effusus sit per Iesum Christum, ita ut in posterum nihil spiritualium bonorum nobis defuturum sit, sed potius & filiorum cum Christo, ius & hereditatis æternæ præmium habere debeamus, quemadmodum hic quoque sequitur.

quemadmodum ad Romanos quoque scribit Apostolus: Si ex gratia, iam nō ex operibus, alioqui gratia non esset gratia. Ad eum modum id quoq; fateor, quod fide adprehensa gratia iustos ac uitæ æternæ heredes efficiat, id q. alioqui nullum hominis uel opus, uel meritum posset efficere. An non hoc est Dei gratiam pro dignitate extulisse, operibus uero nostris omnem gloriam diuinam ademisse? Aut clarioribus uerbis dici posset, quod per gratiam iusti ac heredes uitæ æternæ fiamus, atq; hic factum est? Taceo, quod per gratiam hanc fide adprehensam, cœlestium bonorum thesaurum spe iam pridem possidere inceperimus, quemadmodum rursus, de impijs quoque, ni respiciant, adeoque profligata infidelitate, Christo adhærere incipiant, lata iam pridem sententia est, quod

IN DIE NATIVITA.

perpetuos cruciatus habituri sint. Qui non credit, inquit Christus, iam iam damnatus est. Et quid moror certum hic doctrinae genus habemus, ni mirum, quod sola gratia, sine operum nostrorum subsidio, iusti, et salvi, haeredes Dei efficiamur, de quo Aposto-
 lus etiam dicit, quod indubitatus sermo sit: Ab hac doctrina, propitio Christo, perpetuo diuelli non sustinebimus, & salutem nostram gratiae tantum diuinæ acceptam relaturi, & nihilominus, quicquid tandem coelestis ille Pater à nobis exigit, facturi.

EVANGELIUM IN NATIVITA.

te Domini Luce 2.

EXiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur uniusuersus orbis, Hæc descriptio prima, facta est Præsidente Syriae Cyrenio. Et ibant omnes, ut profiterentur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilea, de ciuitate Nazareth in Iudæa, in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethlehem, eo quod esset de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore quæ erat prægnans.

Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersori.

Et pastores erant in regione eadem uigilantes & custodientes uigilias noctis super gregem suum. Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos. Et timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: Ecce, n. euangelizo uobis gaudium magnum, quod erit uniuerso populo, quia natus est uobis hodie saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Et hoc uobis signum: Inuenietis infantem pannis inuolutum & positum in præsepio. Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ coelestis laudantium Deum & dicentium, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus bona uoluntas.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Edictum hoc Cæsaris Augusti, cui parere etiam coacti sunt Iudæi, scriptum ex Iudea iam pridem sublatum esse, indicat. Eoq; hunc puerū qui uita scripturæ testimonia, ex uirgine in Bethlehē natus sit, uere Messia esse.

Ioseph ac maria iam pridem per fidem iustificati, inq; numerum filiorū Dei adsciti, impio ac prophano tamē pareni magistratui. Egregius locus contra Anabaptistas, qui obediētiā impijs principibus non deberi, contendunt hoc tempore.

Natiuitas Christi, ut despicabilis coram mundo fuit, natus enim puer sacris inuoluitur, inq; præsepe ponitur, ita coram Deo Patre & angelis, sacrosancta et ueneranda fuit, Quia in re obserua: Quicquid in oculis hominum stultum sit et abiectum, id coram Deo sacrosanctū et sublimē esse. Contra: Quicquid sublimē sit corā mundo id coram Deo uere despicabile esse.

Natiuitas nostra, quia immunda est per hanc Christi natiuitatem purgata melius habet, modo fides adsit, quæ certo credat hunc puerum sibi natum esse. Paruulus, inquit Esai. natus est

nobis. Obserua Emphasim in pronomine, nobis.

Pastoribus, hoc est, hominibus plane despicabilibus, Christi natiuitas annuntiatur. Cur hic nulla habet Herodis, summorū Pontificū aut Phariseorū ratio? Respōdeat Maria: Esuriētes implet bonis, diuites dimittit inanes.

Perculsis pastoribus dicitur: Noli te timere. Euangelica uox est quæ statim copiosius describitur, Annuncio, inquit Angelus, uobis gaudium magnum. Quod nam, amabo, gaudium? Natus est uobis seruator hodie, Christus Dominus in ciuitate Dauid. O uere magnum gaudium, quodq; facile conscientiam, si fide apprehendatur, tranquillare queat.

Verbo hic additur signū unde signorū usum discas. In hoc .n. dant, ut fidē nostrā confirment et corroborent.

Angelorū uoces Deum Glorificantium adeoq; pacē ac bonam uoluntatē hominibus imprecantium, commonescere nos debent, ut nos quoq; pro tanto beneficio semper gratias Deo agamus, dicentes. Gloria in excelsis Deo. ect.

EXPOSITIO HVIVS EVANGELII.

In hoc Euangelio peragitur primum

salutaris natiuitas Domini nostri Iesu Christi

Nati-
tas chri-
sti.

Ma. 9.

Christi, quæ principium et fons est salutis nostræ ac uitæ æternæ. Quapropter cōuenit, ut omnes homines hanc natiuitatē saluatoris nostri, quemadmodum ab Euangelista describit, in intimos cordis recessus reponant, ac sæpe iterum reuoluant quo ex meditatione harum rerum accendant, illuminentur, & latentur, utq; puerum recens natum per uerbum fidei in corda recipiant et custodiāt, Nam quo humilior hic partus coram mundo apparet hoc salubrior et utilior est his, qui hunc per fidē apprehendūt. Quod uero nullus æstimationis corā hoc mundo habitus sit, inde colligere licebit, q; Ioseph et Maria non secus ac reliqui subditi, ascendunt de ciuitate Nazareth in ciuitatem quæ uocatur Bethlehem, ut prestēt superiorib; suis obedientiā, penderētque tributum sicut cæteri. Quis præcor hic credidit Mariā fore matrē Dei, quæ non aliter incedit ad hanc professionem, quam reliquæ mulieres plebæ et contēptæ. Similiter ait quoq; Euāgelista, q; in diuersorio Bethlehemitano fuerit habita, sine ullo respectu aut cura quorūcūq; ita, ut Christū dilectū filium, quem ibidē peperit, quo scriptura impleteretur, necesse habuerit pannis inuoluerē, &

ponere in præsepio. Quid hic audis præcipuum in quo gratificatū sit Mariæ atq; Christo? Nihil sane hic est nisi nuda paupertas: Contēpta est Maria, contēptus Ioseph, contēptus et puer. Neq; .n. hic audis, q; quisquam sit, qui curam pro his gerat, sed audis, q; non sit ipsis locus in diuersorio. Iam uicissim expende quam magnifica & gloriosa in cælo fuerit hæc natiuitas, quantumuis abiecta supra terrā. Angelus Domini astat pastoribus uigilantibus, et custodiētib; uigilias noctis super gregē suum, et annunciat eis gaudium magnum, q; omni populo futurū erat, quia natus est Christus Dominus et saluator in ciuitate Dauid etc. Habes iam quis nuncius fuerit tam gloriosæ natiuitatis tum, quam præclarū nunciū attulerit, et adhuc non magni momenti apud te sit, q; hunc puerum Christum, Dominum et saluatōrē conueniat nominare? Quomodo posset Christus illustrius describi? aut Euangelij summa compendiosus compræhendi? Deniq; quæ ratione melius aut magnificentiū peragi hoc negocium potuisset, quā ab angelis peractū est? Imò quando miseri illi pastores in tāto terrore fuerant, quo pacto melius consolari potuissent quā ab angelo? Ait. n.

Nolite

paup-
tas
ria.

Nun-
us
uita-
Christi

sum-
ma
uani-
liq.

Nolite timere. O lætū et iucundū nū-
cium, q̄ etiā propter peccata quæ no-
biscum in mundū produxim⁹, non sit
timēdum. Quomodo? Quia natus est
hodie nobis talis saluator, qui peccata
mūdi tollet, ac passionē et mortē suam
omnib⁹ credētib⁹ uitam æternam im-
petrabit. Quapropter etiā æquū erit,
ut hæc natiuitas, ex qua tanta bona
tantamq̄ læticiam percepim⁹, glorio-
sa sit in oculis nostris, nostra natiuitas
est impura, peccatis obnox⁹ et male-
dicta. Christi uero pura est, innoxia
et sancta. Quod si cōdēnatio nostræ
natiuitatis tolli et imitari debet, neces-
se est, ut per purā et imaculatam nati-
uitatē Dom. nostri Iesu Christi fiat.
Quid? potest ne ideo hæc corporali-
ter hominib⁹ communicari? Non, sed
spiritualiter per uerbū necesse est ut
assequamur, cuiusmodi uerbū hoc est
Tale est: dū angelus ait: Vobis hodie
nat⁹ est saluator. Per hoc uerbū com-
municat nobis Christi natiuitas, q̄ si
idē quoq̄ ex Propheta audire uolue-
ris, sic habet: Puer nat⁹ est nobis, et fi-
lius datus est nobis. In puero significa-
ta est humanitas Christi, in filio autē
diuinitas. Talis puer nat⁹ et dat⁹ est
qui su natura Deus et homo Cui dat⁹
Nobis, nobis, inquit: Hic necesse est
oculos fidei aperire. Nam multi sunt,

qui tametsi credant Christum esse na-
tum, tamē sibi natū esse non credunt,
et ideo applicant animū ad opera, qui-
b⁹ confidūt se iustitiam et saluē pos-
se consequi, perinde ac si propria iusti-
tia in iudicio Dei consistere possem⁹.
Ne te seducas dilecte fili, neq̄ n. hoc
modo se res habet, sed sicut David ait
Non inires in iudiciū etc. Quia non iu-
stificabit in cōspectu tuo omnis uiuēs,
non requiruntur hic opera, sed gratia
et misericordia quærenda est. Et pro-
pterea qui credit q̄ Christ. su nat⁹, da-
tus, q̄ carnē assumpserit, su mortuus,
resurrexit, et ascēderit in cælum pro-
pter iustificationem nostri, is est mun-
dus à peccatis, iustus, beat⁹, Christi
frater, et filius Dei. Atq̄ hāc fidē pro-
culdubio ueluti gratus homo in poste-
rum bonis operibus, dilectione proxi-
mi et cōuersione honesta declarabit.

Secundo, cōsiderandum est in hoc
Euāgelio, quales hi sint, quib⁹ tam sa-
lutaris natiuitas christi nūciat, nimirū
pauperes et contempti pastores. Sed
quamobrē non anūciat diuitib⁹, potē-
tibus, et sanctis in Hierusalem? Ideo
quod quæ stulta erant secundum mun-
dum delegit Deus ut pūderet sa-
pientes. Diuites Nobiles & potentes
huius mundi non magnificiunt pu-
erū Iesum sed habent peculiare quen-

Psal.
14. 2.

Eides.
Fidei.
fructus

paupe-
res sul-
cipiunt
uerbū
Dei.
1. Cor.
1.

Nostra
natiui-
tas est
immū-
da,

1. Cor.
1.

IN DIE NATIVITA.

dam Deum, in quem fiducia sua pup-
 pim & proram, ut dicitur, collocant,
 Mamō uidelicet, factum, potentiam, diuitias,
 & potentissimum Deum Mammona.
 Ad eundem modum iustitiarum quoque,
 ut uocantur suum quendam Deum ha-
 bent, nimirum fiduciam in propria me-
 rita, de quo falso Deo Esaias ait: Ope-
 ra manuum suarum adorauerunt. Ad
 quid precor prodesset natiuitas Chri-
 sti huiusmodi hominibus etiam si ip-
 sis fuerit nunciata? Non est dandum
 canibus quod sanctum est, & marga-
 ritæ non sunt proiciendæ ante por-
 cos. Qui in aliam quandam creatu-
 ram confidit præterquam in Chri-
 stum, huic Christus inutilis est. Simili-
 ter qui per alia quædam media iustifi-
 cationem quærit quam per Christum,
 huic quoque Christus inutilis est sicut
 multis in locis. Paulus testatur in Epi-
 stola ad Galatas. Si per legem est ius-
 titia, Christus frustra mortuus est.
 Quia uero hic Christus noster tale
 correquirat, quod nec in ulla bonam
 di huius, nec in potentiam aut prop-
 iam iustitiam confidat sed pendeat tan-
 tum ab eius passione, morte et merito,
 ideo non elegit nisi pauperes, sed non
 eos qui secundum mundum & carnem
 pauperes sunt, sed pauperes spiritu,

hoc est, qui agnoscunt peccata sua, im-
 bellicitatem infidelitatem, et corrup-
 tam naturam suam, & qui solummo-
 do in uerbo eius permanēt. Et ad hos
 alibi etiā ait: Venite ad me omnes qui
 onerati estis, & ego reficiam uos. Itē.
 si quis sitit ueniat ad me et bibat. Hæc
 & similia uerba diuites, & qui iustiti-
 am ex operibus statuunt, non requi-
 runt, nec suscipiunt, de quibus etiam
 Maria in cantico canit quod dimittan-
 tur innanes, sed pauperes, quibus ni-
 hil propriæ iustitiæ est, ex qua salutē
 sibi polliceantur. Propterea, hæc na-
 tiuitas Christi, & hoc lætium nunciū
 tantummodo pastoribus anuntiatur.

Tertio, discendum est ex hoc E-
 uangelio quod quando per ministros
 uerbi, qui serē in scripturis per ange-
 los significantur, salutaris hæc natiui-
 tas Christi offertur, nosque certo cog-
 nouimus salutem nostram in illa consi-
 stere, nullo modo committendum ue-
 nit, ut tanti beneficii immemores aut
 ingrati unquam depræhendamur, sed
 multo magis eandem cum perpetua
 gratiarum actione laudemus & extol-
 lamus, semperque cum Angelis cana-
 mus: Gloria in excelsis Deo. Landa-
 tur hic Deus ab Angelis & celesti
 exercitu, propter hanc potissimum
 causam,

Mat.
 Mar.
 ioan.
 12.

Mat.

Pauper-
 res,

Grati-
 rum
 actio.

causam, quòd ex mera gratia & mise-
 ricordia donauerit mundo saluatore,
 unigenitum filium, ut per ipsum adiu-
 esset omnibus hominibus ad uitam æ-
 ternam, imò ut ipsius beneficio, pecca-
 tum, mors, diabolus, & infernus aufe-
 rentur. An non hoc beneficium laude
 & commendatione dignum est? Imò
 nemo mortalium pro dignitate com-
 mēdare potest. Nihilominus persisten-
 dum est, & dicendum cum Propheta
 Dauid: Lauda anima mea Dominum,
 laudabo Dominū in uita mea, psallam
 Deo meo quā diu fuero. Considera
 autē, quòd hic honor, & hæc gratia-
 rum actio Deo tribui non potest, ubi
 Christus noster aut nō fuerit, aut non
 satis cognitus, & quòd nulla pax aut
 bona uoluntas extra Christum apud
 nos mansura sit. E contra, ubi Christi-
 est, & per uerbum cognitus fuerit, ibi
 cognoscitur etiam pater eius cœlestis, ^{10a. 17}
 laudatur & extollitur, ueluti talis Pa-
 ter, qui donauerit nobis Christū fili-
 um suum in mundi saluatorem. Reperi-
 tur etiam ibi uera pax, dum credimus
 quòd Deus Pater nolit nos cōdemna-
 re propter Christū, sed quòd ex gra-
 tia uelit nos suscipere & dare uitā æ-
 ternam. Deniq; quis præcor bono ani-
 mo esse nolit, postea quā Angelos au-
 dit hanc cordis pacem ad nos perfer-
 re? Præter hæc omnia beneplacitum
 est Deo de nobis ppter filiū suum, ha-
 bentq; uicissim credentes beneplacitū ^{Bona uoluntas.}
 in omnibus operibus eius, sine fine ite-
 rantes: Gloria in excelsis deo, & in
 terra pax, hominibus bona uoluntas.

DOMINICA A NATALI DOMINI, LE.

Etio ex Epistola Pauli ad Galatas. cap. 4.

FRatres: Dico autem, quamdiu heres puer est, nihil differt
 a seruo, cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus &
 curatoribus est usq; ad tempus, quod præscripsit Pater. Sic
 & nos, cum effemus pueri, sub elementis mundi eramus, in
 seruitutem adaacti: At ubi uenit plenitudo temporis, emisit
 Deus filiū suum, factum ex muliere, factum legi obnoxia-
 um, ut eos qui legi erant obnoxii, redimeret, ut adoptione
 ius filiorum acciperemus. Quoniam autem estis filij, emisit
 Deus spiritum filij sui in corda uestra, clamantem, Abba pa-
 ter,

DOMINICA POST

ter, itaque iam non est seruus, sed filius, quod si filius, & hæres Dei per Christum.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Insigni similitudine Paulus hic legis usum docet. Quod enim hæres puer est, sub tutoribus adhuc, ut ne quid suo arbitratu agat, constitutus, hoc ipsum nos quoque sumus, quatenus lex in nos habet imperium.

**Legis
usus
duplex** Est autem legis usus duplex, politicus uidelicet & spiritalis. Politice lex carnales, ut ne in omne flagitiorum genus ruant præcipites, coarctet. Spiritualmente conscientiam percellit, perterrefacit, terret & occidit, ita ut plane seruos constituat.

Sed hanc legis tyrannidem Christus non sinit esse perpetuam. Quem admodum enim Iudæos, adueniens in mundum, ab hisce legalibus elemen-

tis, sub quibus seruitute durissima premebantur, liberauit, ita nos quoque legis prædicatione percussos, liberabit, modo gratiæ tempus quod per uerbum nunquam non annuntiatur nobis, fide adpræhendamus. Obserua solū Christum & abrogatorem legis esse & impletorem.

Liberati ab onere & maledictione legis, spiritū Christi nanciscimur, ita ut & in numerum filiorum Dei adsciscamur & nihil contantes, Abba pater dicere audeamus.

Qui per fidem filij Dei fiunt, ij coheredes quoque Christi sint oportet. Magna me hercle consolatio, si fide in cordis penetralia traiciatur.

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Galatas diuus Paulus, per Euangelij prædicationem Christo lucrificerat, adeoque in ijs rebus, quæ ad iustificationis causam pertinent, sic instituerat, ut merito in ccepto cursu perdurare, neque aliud doctrinæ genus amplecti debuerint. Sed statim post illius discessum, falsi Apostoli à synecruitate huius doctrinæ & fidei iusti-

cia abductos, ad operum fiduciam pertraxerunt, ita ut scribere ad illos, adeoque doctrinam hanc de fidei iusticia, contra id genus lupos, defendere coactus sit. Et cum in hac disputatione, opera legis, perinde atque ad iustificationem nihil facientia, in uniuersum reieciisset, uoluit per occupationem rhetoricam etiam ijs, qui fortassis

fis

sis dicturi, essent. Si opera legis non ostendere, facit autem hoc ipsum per iustificat, cur igitur à Deo præcepta Allegoriam, dicens.

Quamdiu hæres puer est, nihil differt à seruo, cum sit Dominus omnium, &c.

Crassa hac allegoria indicare uult Apostolus, legis officium non esse, ut uel iustificet, uel saluet, uel filios Dei efficiat, sed quod tutores sint demortuorum parentum filijs, id ipsum nobis esse legem. Tutores relictis pueris, atq; parentibus curæ suæ concreditis non permittunt quiduis, sed ferulam potius adhibent, relictæ hæreditatis usum non prius iisdem permittentes, quam tempus à patre præscriptum appetat. Imò quantumuis certum sit, uere illos hæredes esse, tamen ut seruorum loco aliquandiu habeantur, ferendum illis est. Ad eum modum, suum quoq; populum Deus per legem, tantisper dum semen illud ueniret, in quo omnes gentes benedicendæ erant, coercere & in officio continere uoluit. Et uehementer falluntur, qui existimant huiusmodi legis operibus, quam uel iustificari, uel saluari coram Deo debuisse. Quare obseruandū etiam est, cur potissimum lata lex, adeoque quis proprie usus illius sit. Est autem legis usus duplex. Primus tempo-

rarius est, adq; politicas rationes & publicam pacem pertinet. Alius spiritalis est, adeoq; ad conscientiam pertinet. De priore scriptura loquitur: Lex ex fide non est, sed homo faciens eam, uiuet in ea. Exempli gratia, Cum Moses Legem in specie præstans, non adulterium committo, non occido, alienam rem non sublego, tum mihi pœna quæ extimescenda non est. De altero utidem scriptura dicit, præsertim Paulus ubi ad Romanos inquit: Per Legem cognitio peccati. Et quanquam hic legis usus priori excellentior est, tamen impossibile est, ut uel iustum uel saluum efficiat. Quid enim prodest scire, quid faciendum, quid omittendum sit, si aliam interim legem in membris meis sentiam, priori legi obstitent? Certè scientia harum rerum, ad nihil prodest aliud, quam ut excarnifecet, ut occidat, ut ad desperationem adigat, utq; ad ima tartara demergat. Imò nisi in huiusmodi luctu, inq; talibus conscientia cum angustiis tum terroribus, Euangelij imber Christo me per-

d. 2. funderet,

DOMINICA POST

funderet; iam Moſi Lex non ſolum me non iuſtificaret uel conſolaretur, uerum etiam multo timidiorem redderet, qua de re iterum Apoſtolus inquit: Lex iram operatur, ut ſit ſententia. Vos Galatæ ex lege iuſticiã quæritis, quod impoſſibile eſt. Neq; enim in hoc lata eſt lex: Sed in hoc potius data eſt, ut & coerceat nos, et peccatum oſtendat, non aliter atque pueris conſtitui tutores ſolent, à quibus &

ad iuſtam ætatem educentur, & ita coerceantur, ut etiam à ſeruis haud ita multum diſcrepent. Ad eum modum nos quoque, cum pueri adhuc eſſemus, hoc eſt, increduli, ſub elementis externarum traditionum captiui detinebamur, hoc eſt, ſub lege: quæ ut maxime bonos operarios reddat, tamen iuſtificare non poteſt. Scire autem, unde iuſticiam conſequamur, uultus?

Vbi autem uenit plenitudo temporis, emiſit Deus filium ſuum, &c.

Hic iam nunc Apoſtolus oſtenſurus eſt, quis tandem nos à lege (quæ tantum damnat ac conſcientias perterrefacit) liberarit, nimirum Deus per filium ſuum Ieſum Chriſtũ. Quis autẽ ſuit liberationis huius ordo? Habuit ſuum Lex præſcriptũ à Deo tempus. Simul atq; uero ea tempora appropinquarent, in quibus tot promiſſiones Dei, toties à Prophetis repetitæ, impleri debuerunt, pacti ſui recordatus eſt Deus, adeoq; quemadmodũ Maria, dicitur: Suſcepit Iſrael puerũ ſuum, ſicut locutus fuerat patribus noſtris, Abraham & ſemini eius in ſæcula. Demiſit enim in terras, non Angelum aliquem, ſed filium ſuum unigenitum (ad quem ita apud Pſaltem inquit:

Filius meus es tu, ego hodie genui te) idq; in hoc, ut & carnem è Maria uirgine aſſumeret, & totam legis maledictionem in ſe unum deriuaret. Id enim eſt, ſub lege factum eſſe. Quibus uero hiſce rebus commodauit? Nimirũ ijs, qui ſub lege erant. Quid eſt, ſub lege eſſe? Propter transgreſſionẽ, legis maledictioni obnoxiiũ eſſe. Propterea enim damnat lex, quod non impletur. Vt igitur omnes quotquot ſub lege ſunt, à legis maledicto liberarentur, adeoq; in poſterum & filij & coheredes Chriſti fieret, ductus in enarrabili bonitate ſua Deus, miſit & donauit filium ſuum unigenitũ, nuſquam aliò ſpectans, quàm ut omnes in illum credentes, tantorum beneficiorum participes

participes fierent, adeoq; in album filiorum & vere liberorum numerarentur. Imò præterquàm quòd filium pro nobis tradit, omnibus legis maledi-

Quoniam estis filij, emisit Deus spiritum filij sui in corda uestra clamantem, &c.

Diligenter Christiane lector observa, quòd legis à qua damnamur abrogationem, redemptionem nostram, ius filiorum, & spiritus sancti missionem, non humanis meritis uel operibus, sed diuinæ tantū bonitati ac gratiæ adscribit. Probe enim hæc & obseruata & fide adprehensa, fidem nostram mirifice corroborant. Quin & animi permultum hic nobis textus adferre contra inferorum portas deberet, in quo tam clare dicitur, esse nos

Itaq; iam non seruus, sed filius: quod si filius, & hæres Dei per Christum. &c.

Audis quòd per Christum post hac, non serui, sed filij esse debeamus? Ad hunc modum Euangelista quoq; Iohannes inquit: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius. An non iterum hic audis, potestatem à Deo oblatam nobis esse, ut filij Dei fiamus? Obserua autē non frustra addi ijs qui credunt in nomine eius. Destituti enim uera fide, non dei, sed diaboli filij sumus. Quòd si etiam

etionibus in unum hunc cumulatis, donat etiam spiritum sanctum, qui in harum rerum cognitionē nos perducatur, ueluti uidere est in sequentibus.

filios Dei. Quid potestatis enim, uen dicare sibi in filios Dei Satan potest? Imò non solum inter filios Dei numeramur, uerumetiam Christi spiritu donati sumus, ita ut & agnoscere Deum uere, & Abba pater, dicere possimus. Sed corde magis uerba hæc adprehendi, credi, perpendi, quàm exponi uolunt. Quis enim tantum beneficiū, quo Christo insui sumus, unā cum illo effecti massa, p dignitate prædicare queat? Huc pertinent, quæ sequuntur.

cum Galatis, omnia in speciem legis opera præstaremus, tamen si non adesset fides, inanem operā sumeremus. Hæc omnia Simeon quoque & Anna, (qui non meritis ullis aut operibus, sed Christo solum, in quem fides oculos defigere debet, iusticiam suam in hodierno Euangelio acceptam referunt) probe nouerunt, nouerunt autem? imò apud alios quoq; testificant. Eadem igitur habes? Iam hæres quoq;

DOMINICA POST

Dei es. Per quem? per Christum, qui passione, morte, à peccatis, Satana & abrogauit legem & sanguine suo, inferno miseros nos liberauit.

EVANGELIUM IN DOMINICA

prima à Natiuitate Domini. Lucæ. 2.

ET erant Pater & Mater eius mirantes super hæc quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruïnam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut retientur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Hanna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser. Hæc processerat in diebus multis, & uixerat cum uiro suo annis septem a uirginitate sua. Et hæc uidua usq; ad annos octoginta quatuor, quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus feruens nocte ac die. Et hæc ipsa hora superueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem in Hierusalem.

Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Gallilæam, in ciuitatem suam Nazareth: Puer autem crescebat & confortabatur, plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Mira de puero Iesu in templo Simeon prædicarat, nimirum quod seruatorem suum uiderit, quo uiso facile uel mortem ipsam contemnere queat, Recte igitur & Ioseph una cum Maria mirantur, tanta tamq; magnifica dici de puero. Neq; enim, si quis recte perpendat quid sit, saluatorem, lumen

gentium, gloriam Israel dici, leuis causa fuit huius admirationis.

Christus & in ruïnam & resurrectionem multorum positus est. Pharisæi & omnis illa bono operariorum sex, qui Christum fidei iusticiam prædicantem ridendi, despiciunt, exhibent et persequuntur, impingunt hic. Et cum

Matth.
16.

ab operum confidentia, qua nihil potest excogitari uel nocentius, uel periculosius, diuelli nolint, sit ut meriti & passionis Christi participes esse nequeant. Qui uero de suis uiribus desperantes, in Christi meritum ac bonitatem tantum desigunt oculos, ij ut meritorum Christi soli participes erunt, ita ne inferorum quidem portis succumbent. Quod si etiam per naturæ imbecillitatem aliquid se indignū designarint, tamen Christo propicio nunquā non resurgent, uel scriptura testis: Septies cadit iustus & resurgit.

Cum audis Christum in signū positum esse cui contradicetur, memine ris talem uerbi ac Christianorum omnium fortunam perpetuo fore. Neque enim est seruus maior Domino.

Et Mariæ hic uentura crux prædicatur, ut ne inopinatum ac nouum aliquid accidere sibi existimet, si quando aliter ac uelit tractari filium suum uideat.

Christus fidei iusticiam prædicat, quum contra hypocritæ operum iusticiam strenue interim tueantur. Quia in re, quia à uerbo ne latum quidem digressum Christus discedit, excitat contra se iusticiariorum istorum furorē, adeo ut etiam uiros sanguinum esse ap

pareat, qui antea uisi & habiti erant omnium sanctissimi. Atq; hoc est multorum cogitationes reuelari.

Hanna Prophetissa ait idem ac Simeon, de Christo uaticinata egregie, qualis futurus sit, testificatur. Qua in re obserua honestas matronas, sic ubi opus sit, æque de Christo atque uiros testificari posse, eoq; recte inter eos numerari, de quibus Petrus dicit: Vos autem genus electum &c.

Quod à mariti morte octoginta amplius annis cœlis uixerat, quod præterea ieiunijs corpus domando ac orando fideliter Deo seruierat, rem fecit & gratam Deo & uehementer laudandam, Sed hic obserua, iustificatam prius per fidem fuisse. Porro Prophetissa fuit. Si Prophetissa fuit, iam spiritu sancto adflata quoq; fuerit necessum est. Si spiritu adflata fuit, iam fide quoque prædita fuit. Fide, inquam, quæ sola peccatorum remissionem assequitur, operibus postea de illa ipsa tantum testificantibus.

Nulli tamen uiduæ, ut continentie hoc exemplum imitetur, futurus autor sum, nisi simili dono sit prædita.

Puer Iesus crescit, spiritu corroboratur, gratus cum deo tum hominibus, idq; aliorum puerorum instar hu

DOMINICA POST

mano more, Locus de uera incarnatione Christi contra Anabaptistas.
EXPOSITIO HVIVS EVANGELII.

In hoc Evangelio duplex testimo-
niū de puero Christo habemus, quòd
fuit uerus ille Messias, & benedictum
illud semen Abraham, in quo omnes
gentes erant benedicendæ. Primo ha-
bemus magnificum testimonium Si-
meonis, qui iam longo tempore expe-
ctabat consolationē Israel. Et respon-
sum acceperat à spiritu sancto, non ui-
surum se mortem, nisi prius uideret
Christum Domini. Cum uero Ioseph
& Maria in die purificationis eorum,
puerum Iesum tulissent in Hierusalem,
ut sisterent eum domino, darentq; ho-
stiam pro consuetudine, ecce Simeon
quoq; per spiritum uenit in templum,
accipit puerum in ulnas suas, nominat
que saluatorem à Deo missum, lumen
gentium, & gloriam plebis Israel. De
inde optat parentibus & puero omnia
leta fausta; (hoc enim est benedice-
re, sicut Gene. 24.) Ad Mariam ue-
ro ait: Ecce positus est hic in ruinam,
& in resurrectionem multorum in Is-
rael, & in signum cui contradicetur.
Ex his uerbis Simeonis manifestum
est quòd Christus fuit uer⁹ Messias, et
mundi saluator, in scripturis promiss⁹,
et hoc qui cur nominaret eum saluatore,

lumen, & gloriam Israelis, si nec iuu-
re, nec conseruare, nec iustificare pos-
set? Imò si non ipsa salus esset, per quā
sanitatem consequamur, profecto con-
temnendus saluator posset uideri. Ad-
hæc, nec gentium lumen, diceretur, si
non omnes homines illuminaret. Imò
uero, si non esset Israeli quod gloria-
ri posset de hoc puero, nequaquam
nominandus esset gloria plebis Isra-
el. Deinde perpende num omnes ho-
mines hunc saluatorem & hoc lumen
agnoscant. Ecce positus est (ait Sime-
on) in ruinam. In ruinam, quomodo?
Quod multi scandalum patientur in
illo, quando uidebunt eum assumpta
forma serui, non pro more Regum &
principum incedere, præsertim hi qui
non credunt, sed in opera propria con-
fidunt, qui iusticiam quæ coram Deo
est, ex operibus, & nō ex gratia quæ
runt cōstituere, de quibus postea Pau-
lus loquitur. Ignorantes iusticiā Dei,
& suam quærentes statuere, iusticiæ
Dei non sunt subiecti. Vide tales sunt,
qui cum audiunt iusticiam Dei com-
mendari, tamen credere nolunt, neq;
enim ferre possunt, quod quæ suis ui-
ribus faciunt, omnino sint reiicienda;

Quapropter

Simeon
nis te-
stimo-
nium
de Chri-
sto,
Leuit.
124

Bene-
dicere
quid.

Ioan. 1

Esa. 8

Ro. 10

Gladi-
us in
corde
Mariæ

Quapropter persequantur hanc do-
ctrinam, scandalizantur in Christo,
perdurant in incredulitate, ne unquam
salutem consequantur. Sunt tamen
etiam inter hos nonnulli, quibus Chri-
stus in resurrectionem potius est, sed
his tantummodo, qui de seipsis despe-
rant, & cognoscunt, quod non sit aliud
nomen sub Sole datum hominibus, in
quo oporteat nos saluos fieri, nisi so-
lummodo nomen Christi. Tales sunt
qui per Christum ad uitam æternam
quoque referuantur, quemadmodum
Propheta Esaias ait: Ecce ego ponam
in Sion lapidem angularem, in funda-
mento fundatum, & omnis qui cre-
dit in eo, non pudebit. Si nunc petis
ut Christus ponatur tibi non in rui-
nam, sed in resurrectionem, age, rei-
ce omnem fiduciam operum abs te, am-
plectere Christum ueluti uerum sal-
uatorem huius mundi, tunc nec portæ
inferorum præualebunt aduersum te.
Quod si uideas bonam partem homi-
num hanc doctrinam de Christo nol-
le suscipere, defendere uero iustitiam
operum, & fidei iustitiam reiicere, me-
mineris horum quæ hic Simeon loqui-
tur, quia Christus in signum positus
est, cui à multis contradicetur. An fru-
stra dictum esse putas, quod gladius

pertransiturus sit cor Mariæ? Non po-
terat Simeonem latere, quod Chri-
stus Dominus noster, nihil non mali
propter doctrinam suam esset passu-
rus. Ideo prædicit Mariæ, quod una
cum dilecto filio grauissimos dolores
subitura esset, ut reuelarentur cogita-
tiones eorum, qui tamen si sanctissimi
omnium haberentur, reuera tamen o-
mnium improbißimi essent. Habes iam
testimonium iusti illius Simeonis de
Christo, quod sit filius Dei, uerus
Messias, & saluator totius mundi.

Secundo, habemus hoc loco testi-
monium Hannæ prophetissæ de Chri-
sto. Præterquam enim quod Euange-
lista honestam illius conuersationem
describit, etiam addit: Et hæc ipsa ho-
ra superueniens confitebatur Domi-
no, & loquebatur de illo omnibus,
qui expectabant redemptionem Is-
rael. Obserua ordinem huius testi-
monij. Principio laudat & commen-
dat Deum non ob aliam causam, quam
quod in hoc puero cognouisset non so-
lum immensam Dei clementiam, ue-
rum etiam omnes Prophetias esse com-
pletas, tum quod iam aduenerit acce-
ptabile illud tempus, in quo Christus
nascetur, & in quod Deus ipsam
uoluerit reservari. Et decet profecto,

Hannæ
testimo-
nium de
Christo

Ephæ, 5

Joel, 2
Act, 4
Esa, 28

Mat, 16.

DOMINICA POST

ut Christiani ex animo gratias agant Deo patri pro tanto beneficio, quod per hunc puerum uoluerit nos redimere ab omnibus malis. Certè hæc Hanna cognoscit & fatetur, quod ex nobis ipsis nihil possumus, & propterea laudat Deum, quod ipse dederit nobis è cælo saluatorem. Ut uero reliquis quoque idem esset notum, loquitur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel. Sed quid loquitur de illo? Proculdubio nihil aliud quam quod antea Simeon. Simeon autem dixerat hunc puerum esse saluatorem & lumen gentium. Hoc confirmat Hanna, & dicit uersari eum iam præ oculis nostris, coramque adesse, quem tanto tempore expectassent. Fatetur ingenue, præcationes suas, ieiunia, uiduarum, honestam conuersationem, nullius esse momenti, si non per hunc puerum ex gratia fiat iusta & sancta, & ab æterna morte redimatur. Ex hoc loco cõuenit omnes mulieres, uiduas, & uirgines, exemplum capere, ut in cognitione Christi, in pia & honesta uita, & in uero Dei cultu, Hannæ uestigia insistant. Ipsa quidem non ignorat, quod necesse sit per fiduciam in hunc puerum saluari eam, hoc iustificari per ueram fidem in Christum.

Adhæc probe tenet, quod oporteat fidem uiam & efficacem esse. Hanc certificationem fidei omnes habere debemus, alioqui fides, quæ nos iustos facit, non est reuera in nobis, sed multo magis persuasio quædam, ac falsa opinio de Christo.

Tertio, confirmat hoc Euangelium articulum fidei nostræ, in quo confirmemur, quod Christus natus sit ex Maria uirgine. Nam sicuti necesse est ut credam, quod hoc uerum sit, ita oportet ut uera fide statuam, quod Christus naturaliter, sicuti alij homines creuerit ætate, sensu, fortitudine, prudentia, & spiritu. Non quod spiritus sanctus ab initio non fuerit in illo, sed ideo, quod quo plus ætate processerit, hoc maior factus sit, et quo maior, hoc prudentior, quo prudentior, hoc fortior spiritu, coram Deo, in seipso, et coram omnibus hominibus. Breuiter, Euangelista dum ait: Puer autem crescebat et confortabatur spiritu, plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo; Indicat, quod puer ipse indies multum promoueret probitate & sapientia. Optandum autem esset summis uotis, quod nostri quoque pueri consimiliter educarentur, ut quod bonum & iustum est sedulo facerent.

Christus
status
erus
homo

Concio
Hannæ

Puer

Educa-
tio pue-
rorum.
Puer Iesus crescebat & conforta-
batur in spiritu. Nostros uero liberos
in carnali sensu sinimus perire nec
quicquam solliciti sumus, ut per uerbū
Dei ad fidem & honestatē perducantur.
Christus crescebat sapientia, no-
stri uero pueri stulticia. Vis scire quid
sit in causa? Parētes sunt in causa, qui

liberos suos non instituunt ad mode-
stiam & probitatē, nec uerbo Dei tra-
dunt erudiendos. Et ideo gratia Dei
in ipsis esse nō potest. In summa, Sicut
Christus uerus Deus est, ita etiā iux-
ta hoc Euangelium uerus homo, in hoc
missus à Patre in hunc mundū, ut nos
per eum habereamus uitam aeternam.

IN DIE CIRCUMCISIONIS LEGI

consuevit, Epistola illa, Apparuit gratia, &c.

quam supra tractauimus.

EVANGELIUM IN DIE CIRCUM-

cisionis Domini. Lucæ 2.

Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcidere-
tur puer, uocatum est nomen eius Iesus, quod uocatum
est ab angelo, priusquam in utero conciperetur.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus circumcisionis minister
futurus, adeoq; totā postea legē quo
ad iustificationis causam attinet, abro-
gaturus, circumcidi & ipse sustinet.

Fuit autem circumcisio gratiæ si-
gnū. Abrahæ ac posteris eius à Deo
donatum, ut iecti inter ipsum ac Deum
fcederis, nunquam non eos commone-
faceret.

Ad hæc in circumcisionis nego-
cio, non tam res ipsa, quam uerbum ac
præceptum Dei urgebantur. Quid

enim signa sunt, siue noui siue ueteris
Testamenti, si à uerbo & præcepto
Dei separentur.

Ad hunc modum & de Baptismo
& de cœna dominica dicimus, quod
certissima sint gratiæ signa, quæ nos
promissionū Christi semper commo-
nefaciant.

Ad hæc nihilo secius in signorum
nostrorum negotio, præceptū Chri-
sti ac uerbum urgemus, atq; olim In-
dæi res eas urserunt.

Verbo.

IN DIE CIRCVN.

Tit. 3.

Verbo autem hic quis pondus detrahere audeat? Baptismus propter annexum uerbum, regenerationis laucrum Paulo dicitur: Quis igitur Baptismum pro re sacrosancta non habeat? Sic & coena propter Christi cum præceptum tum uerbum, coniunctam remissionem peccatorum habet, modo ea quæ ibi promittuntur, si de apprehendantur. Quis igitur ex coena remissionem peccatorum explodere audeat?

Testis & signum eius rei est, uerum Christi corpus comesum & sanguis ipsius haustus ibi, Sic enim Chri-

stus: Hic est sanguis meus, qui pro uobis effundetur in remissionem peccatorum.

Circumcisio externa, eius quæ spiritu fit, significatio fuit, Sic & qui Baptizantur, in Christi mortem Baptizantur, ut per omnia conformes fiant imaginibus ipsius.

Pueri in ueteri lege octauo die circumcisi, arguunt nostros quoque pueros à Baptismo, qui circumcisioni successit, arcendos non esse. Locus contra Anabaptistas.

Nomenclatura pueri Iesu, quodnam futurum sit eius officium indicat. Iesus enim seruatorem significat.

EXPOSITIO HVIVS EVANGELII.

Gal 4.
Esa.
44.

Principio, quia Euangelista Lucas tam diligenter descripsit natiuitatem Christi, pergit nunc deinceps enumerare, quid utilitatis & commodi nobis attulerit, uidelicet quod per Christum sublatum sit à nobis onus & iugum legis, deturque cor liberum & spiritus uoluntarius, qui non coactus timore poenæ, seruet mandata Dei, & faciat quod iustum est. Nam luce clarius apparet, nec negari potest, quod cum lex spiritalis sit, nec solum externa opera, sed multo magis adfectus cordis requirat, nemo mortalium suis

uiribus ei satis facere queat, sicut etiam testatur Petrus in actis: Quid tentatis Deum, ut imponatur iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Iam uero necesse est unum ex his fieri, ut aut lex impleatur, aut nos condemnemur, sicut scriptura ait: Male dictus omnis, qui non permanferit in omnibus, quæ scripta sunt in Libro legis. Age, hoc loco audio, quod lex perfectione omnino requirat, et uicissim sentio nihil horum in me esse, unde perfici possit. Quid hic mihi faciendum est?

Chri-

Christum, qui legi pro te satisfecit, & te à maledictione liberauit, fide apprehendere debes. Ipse enim est finis legis, ut Paulus ait, in quo omnis qui credit iustificatur. Item alibi, Vbi uenit plenitudo temporis, emisit Deus filium suum, factum ex muliere, factum legi obnoxium, ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret, ut adoptione ius filiorum acciperemus. Atq; hoc pertinet, quod Christus quoq; se passus est circumcidi. Significat enim hoc factum, uenisse Christum ut legem pro nobis impleat, & nos à maledictione legis liberos reddat, ut per doctrinā Euangelij communicet nobis spiritum suum, ut per illum renouati, in posterum non coacte, sed libere & ex dilectione faciamus, quæ Deus requirit à nobis.

Secundo, animaduertendum & sciendum est, quod circumcisio fuit signum fœderis, quod pepigit Deus cum Abrahamo, imò & cum semine eius. Gene. 17. Nec datum est hoc signum ut per illud iustificarentur homines, sed ut hi qui diuinam promissionem audirent, in fide confirmarentur, ut que Iudæi à reliquis gentibus & incredulis discernerentur. Vnumquodq; autem signum habet suam promissionem, cui necesse est, ut cor acquiescat

& credat, ut Genesis. 6. promittitur Noë, quod per diluuium non sit periturus. Et in signum huius promissionis habet arcam, quam iussus est à Deo ædificare. Item eodem cap. 6. etiam promittitur ei, quod mundus in posterum per diluuium non sit periturus. Et in signum huius rei dedit ei iridem. Ad eundem modum etiam hic fit. Deus promisit se fore Deum Abrahamæ & semini eius. Et propterea confert ei signum circumcisionis, qua confirmat & certificat fidem eius, ne ullo modo dubitet, sed firmiter credat, quod Dominus promissa seruaturus sit. Attamen has res sic intelligas oportet, uidelicet, quod quæ promissa sunt non accipiamus propter externum signum, sed propter uerbū, in quo signum continetur, & nostra fides iam est affectuata. Omnino necesse est ut spirituale adiungatur corporali, & internum addatur externo. Externa circumcisio nihil est, si non circumcisio cordis, quæ spiritu fit, accedat, quæ etiam per externam significata est. Deuterono. 10. Circūcidite præputium cordis uestri. Si itaq; Iudæo externa circumcisio profuit, oportet ut firma fide in mandata & promissiones Dei peperderit, quandoquidem externum illud signum

verbū
Fides.

Circū
cisio.

signum

IN DIE CIRCVN.

Sacra-
mentū
noui te-
stamenti

Baptis-
mus.

Cena
domi-
nica,
2. Co-
rin. 11.

signum nihil aliud facit, nisi quod con-
firmat & corroborat, sicut uides in
Gedeone, ludicum sexto. Ad eum
modum loquitur etiam de signis noui
Testamenti, ueluti si quando Baptis-
mum tantum respiciam in aquam, nihil pro-
derit mihi externa illa immersio a-
qua, si uero Christi mandata & pro-
missiones intuear, quibus haec aqua
sanctificatur, & his credo, & hoc pa-
cto etiam interne Baptismi per spiri-
tum sanctum, tunc Baptismus re uera
mihi ualde utilis est. Habet enim uer-
bum & promissionem Dei, neq; fru-
stra uocatur à Paulo lauacrum re-
generationis. Similiter quando in cce-
na Dominica non respicio in manda-
tum & promissionem Christi, nec fi-
de ad sumendum illam accedo, tunc ci-
bus & potus corporis & sanguinis
Christi, non solum non conducit mihi,
sed multo magis ad condemnationem
facit, sicut Paulus ait de his, qui indi-
gne sumunt. Quando uero Christi
mandatum, & uerbum, & promissio-
nem intueor, tunc cibus & potus cor-
poris & sanguinis Christi plurimum
mihi prodest, quia in uerbo reperio
remissionem peccatorum, & in sacra-
mento siue externo signo confirmatio-
nem fidei meae inuenio. Est autē ani-

mauertendum, quod Christiani lo-
co circumcisionis habent Baptismum,
à Ioanne quidem inchoatū, per Chri-
stum uero confirmatū. Marci ult. Et
sicuti circumcisio pueris communicata
est, Ita Baptismus etiam nostris pueris
conferri debet, etiam si phanatici Ana-
baptistae diuersa doceant.

Tertio, discimus ex nomine, quod
puero Christo inditur, & antea ab
Angelo annunciatum est, quod in ne-
gocijs fidei & iustificatione nostram
concernentibus, nulla opera, nulla me-
rita ualeant coram Deo, sed gratia
tantū & misericordia, quam in Chri-
sto toti mundo exhibuit. Nam nomen
Iesus, si interpreteris, saluatorem si-
gnificat. Nec existimes nudum nomē
esse, sed est res ipsa, opus & executio
in illo, sicut etiam Paulus ait: Christus
Iesus factus est nobis à Deo sapien-
tia, iustitiaq; & sanctificatio, & re-
demptio, quemadmodum scriptū est,
Qui gloriatur, in Domino gloriatur.
Et in Actis: Nec enim aliud nomen
est sub cælo datum inter homines, in
quo oporteat nos saluos fieri &c. An
non & Matthaei primo dicitur: Is
saluum faciet populum suum à pecca-
tis suis? Itaq; si per merita, passionem
& mortem Iesu Christi iustificamur,
quorsum

Baptis-
mus
paruum
lorum

telus in
tum in
ificat

1. Cor.

Nomen
Christi

quorsum peruenit gloria operum nostrorum? Non enim hic de meis operibus, sed de Iesu Christo conuenit gloriari. Huc pertinet si quid uspiam de nomine & merito Christi in ueteri ac nouo Testamento legitur. Hæc autem summa esto. Tamen si necesse sit, adeo que requiratur à Christiano, ut operibus dilectionis & alijs diuinis exercitijs fidem suam declaret, attamen nullum opus iustificat illum, nisi solummodo meritum Christi.

Quarto, docet nos hoc Euangelium, quod uerbum Dei & opera eius semper pugnent cum ratione. Si enim ratione nostra metiri contendimus, hoc quod in circumcisione fit, ualde ridiculum apparet, quod Deus tam pudendum membrum tali mandato ornauerit. Sed quid facias cum ita fiat? Deus non eligit res quæ nobis placent, & magni nominis loco ha-

bentur, sed quæ contempta et abiecta sunt coram oculis nostris. Et hoc propter hanc causam, ut ratio nostra captiuam se tradat uerbo & operibus Dei, utq; nos, non quæ nobis magnifica uidentur & placent, sed quæ ipse elegit, commendemus. Circumcisio quidem res fuit uulgaris & obscura, sed quando accedebat mandatum & promissio Dei, facta est magnificum, salutare, & diuinum opus. Similiter contempta res est aqua Baptizari, si uero mandatum, promissio, & uerbum diuinum adiungatur, res est supra modum salutaris & preciosa. Itaque tametsi coram mundo uideantur opera esse contempta, si quis Baptizetur, attamen Baptismus qui loco circumcisionis introductus est, opus magnificum & preciosum in oculis nostris uideri debet, quod Christi mandatum & promissionem habeat.

verbi
Dei san-
ctificat
omnia

IN EPIPHANIA DOMINI LECTIO

ex Esaiâ Propheta cap. 60.

Surge, illuminare Hierusalem, quia uenit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te uidebitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos, & uide, omnes isti congregati sunt, uenerunt tibi.

IN EPIPHANIA.

tibi. Filij tui de longe uenient, & filia tua de latere surgent. Tunc uidebis & afflues, & mirabitur ac dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium uenerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, dro- medarij Madian & Ephra. Omnes de Saba uenient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Egregium hic habes de Christi regno uaticinium, loquitur autem Prophetia ad spiritualem Hierusalem, ut uerbi ac Euangelij lucem reuerenter excipiat, discussaq; animi caligine, docilem se praebeat. Esse enim in foribus lumen, adeoque Domini gloriam super omnes electos exorituram.

Lumen
Euange-
lij Glo-
ria Do-
mini,

Lumen, Euangelium est, quo cordis nostri tenebrae discutiuntur. Gloria Domini, aeternas opes, aeternam iustitiam, aeternam item Dei sapientiam significat, quae omnia certo obtingent ijs qui in Christum credituri sunt.

Quotquot extra spiritualem hanc Hierusalem sunt, tenebrae & caligo sunt, etiamsi in speciem sint omnium sanctissimi.

IOAN. 1

Lumen hoc Euangelij, & Domini gloria, Iudaei magno suo malo despernati sunt. Quare & gentibus in hoc lumine ambulandi potestas obla-

ta est. Filij regni ob incredulitatem foras eiectionis.

Multos ab omnibus terrae angulis filios Ecclesia uisura & habitura est, inter quos etiam capita pleraque rerum conspiciet. Atque scilicet hic uerbi cursus, ineffabili hanc ipsam perfundet leticia.

Multitudinem maris, insulas maris mediterranei uocat. Madianitae uersus Mare rubrum sunt. Ephra pars est Arabiae felicitis. Saba in oriente est, & thure abundat, ut sit sententia, In omnibus terrae partibus, suauissimus ille odor Euangelij spargetur. Ac deinceps futurum est, ut se suaque omnia Christo dedant, quotquot doctrinam hanc acceperint.

Dedere te tuaque omnia Christo, nihil esset, nisi Domini quoque laudem annunciares perpetuo. Hinc Psaltes ait: Semper laus eius in ore meo.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Prophetiam haec lectio, de regno

Christi, De Euangelio, de Ecclesia, deque

deq; gentium uocatione habet, candi-
do plane lapillo notandam. Sed opus
est, si recte eandem intelligere ueli-
mus, ut prius, quod Prophetarum offi-
cium fuerit, qui ante Christum natum
Iudaica genti prophetauerunt, scia-
mus. Duplex autem fuit officij illorū
ratio. Principio in praesentia uitia in-
uehebantur, qualia sunt, idololatria,
diffidentia, tyrannis magistratus, ho-

Surge illuminare Hierusalem, quia uenit lumen tuum &
gloria Domini super te orta est, &c.

Spiritualem Hierusalem Propheta
ijs uerbis alloquitur, ut uidelicet, in-
uenturum Christum, qui suo tempore
uenturus, inq; misericordia & misera-
tionibus uisitaturus illos sit, oculos de-
figant, uerbum illius amplectantur, a-
deoq; cum impijs & contemptoribus
tempus illud gratiae non negligant.
Certo enim, lumen illud, quod omnes
qui Euangelio credituri sint, illumina-
bit, suo tempore ad futurum essetan-
tum ut ipsi cordis sui & diffidentiae te-
nebras discutiant, & uenienti aliquan-
do luci locū cedant. Quid? Adeo Pro-
pheta de aduentu Christi & Euange-
lij certus est, ut de ijs rebus, quae futu-
ra adhuc erant, non aliter loquatur,
atq; si iam in foribus essent. Dicit e-
nim, Venit lumen tuum, & gloria Do-

micidium, adulterium, & alia id ge-
nus, quibus inquinari caro, ubi per uer-
bum & spiritum non renouatur, so-
let. Deinde uaticinari interdum sole-
bant, de futuro Christi regno, de fu-
tura Euangelij praedicatione, deq; Ec-
clesiae illud ipsum uerbum recipientis,
maiestate. Atque huc, recitata iam ex
Esaia Propheta lectio pertinet, quae
ad hunc modum habet.

mini super te orta est. Lumen uocat
Christum, id quod ipse quoque Chri-
stus facit, ubi inquit: Ego sum lux
mundi. Vocat autem Christum lu-
men, non eam ob causam solum, quod
perpetuam & nunquam desitutam cū
Patre claritudinem habeat, uerum eti-
am quod omnes, uerbo illius fidem ha-
bentes, ad salutem & iusticiam illumi-
net. Ad quem modum dicit: gloriam
quoque Domini super illos exortam
esse. Vocat autem Domini gloriam,
aeterna illa bona, iusticiam & sapien-
tiam Dei, quae per Christum nobis
Pater, ex mera gratia & misericor-
dia, exhibuit, dedit, donauit. Notan-
dum est quod dicit, tuum lumen. Vo-
cula enim illa (tuum) palam ostendit,
illucescere quidem ubiq; lumen eius.
c modi,

IN EPIPHANIA

modi, sed tamen à pusilla illa Christi
anorum turba tantum conspici, ueluti
in Euangelio suo Ioannes quoque in-

quit, Lux in tenebris lucet, & tene-
bræ eam nō comprehendunt. Item
in hoc loco Propheta.

Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos. Su-
per te autem orietur, &c.

Quod tam manifestis uerbis hic
dicit, super te, gloria Domini exorta
est, dubio procul in hoc facit, ut osten-
dat, eam Euangelij lucem, & hoc tam
acceptum gratiæ tempus, non ab om-
nibus, sed solum à cœlesti illa Hierusa-
lem, hoc est, pusillo isto Christi gre-
ge, obseruari & intelligi, aliam uero
turbam, in qua sint, sapientes huius
mundi, potentes, bonoperarij, & hy-
pocritæ, planè hic cæcutire & cæcam
esse. Cur istuc? Quia enim in Chri-
sto, ac doctrina illius offenduntur, a-
deoq; fiduciam operum, fidei iusticia

Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendo-
re ortus tui, &c.

Iudæis Christum, ac Euangelij læ-
tum illud nuncium, in primis mitti ac
reuelari oportuit, propterea quod pa-
tribus illorum peculiariter promissio-
nes hac de re factæ erant. Post uero,
cum bona pars eam gratiam adsperna-
retur, congregare Ecclesiam suam
Christo, ex gentibus etiam libuit, a-
deoq; Euangelicæ gratiæ alios popu-
los & que atq; Iudæos facere partici-

potiorem habent, id quod factum sci-
mus, cum Christi tum Apostolorum,
imò nostro quoq; tempore fieri, nimi-
rum quod hypocritarum gens, maxi-
ma cum meritorum Christi iniuria,
operum iusticiam defendere pergit.
Id genus homines, quia cum Gergese-
nis Christū ab se ablegant, in caligine
& tenebris maneant necessum est, ex
orto interim super credentiū albo E-
uangelicæ ueritatis iubare. Cæterū pu-
sillus ille Christi grex, nō solum è Iu-
dæis, uerumetiā ex gentib; quoq; coi-
bit: ueluti cōsequēter Propheta dicit.

pes, quemadmodum etiam dicit in E-
uangelio Matthæi, Multi uenient ab
oriente & occidente, & recumbent
cum Isaac & Iacob in sinu Abraham, fi-
lij autem regni eiicientur foras. Iam in
hac ipsa gentium uocatione obserua,
per opera ne, an per gratiam in Eccle-
siam admittamur? Neq; enim adseue-
rare quisquam potest, gentes quæ ido-
latriæ tum adhuc erant addictissi-
mæ, ope-

ma, operibus tantum beneficium pro-
meritas esse. Si operibus uero merita
gratiam nō sunt, sed potius saluē gra-
tuito habent, quorsum ergo iactamus
nostra merita? Ex Hierusalem exiit
uerbū, cui fidem nos habere oportet.
Non enim nostra opera, sed fides in il-
lud ipsum uerbū, ut & in Christiano
rum gregem recipiamur, et inter filios
Dei habeamur, efficit. Atq; ibi iū am-

Leua in circuitu oculos tuos & uide, Omnes isti congre-

gati sunt, uenerunt tibi, &c.
Principio hic Ecclesiam Prophe-
ta, ut frontem exporrigat, hortatur,
uisitā nimirum, quā benigne De-
us gentes ad resipiscētiā ac fidei iu-
sticiā uocaturus sit, adeoq; ex Iudæ-
is pariter ac gentibus unum ouile fa-
cturus. Null⁹ hic prærogatiua aliqua
gaudebit, sed omnes ex æquo iustici-
am sibi ac salutem, propositam & ob-
latam, gratuito uidebunt: tantum ut
utrinq; tam Iudæus quā gentilis, hūc
thesaurū fide adpræhendant, adeoq;
acceptū illud gratiæ tempus reueren-
ter amplectantur. Secundo Propheeta
indicat, ex omnibus terræ finibus uen-

Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian &

Epha, &c.
Enumerati hic populi omnes in ori-
ente habitant, adeoq; camelus & dro-

bulatur in illo lumine & splendore,
quæ Hierosolymis primum, abiecto
Christianorum gregi, illuxere, ita, ut
etiam homines huc, cum ē primoribus
tum ex infima plebis sece, properent
concordi quadā & fidei & adfectuū
sinceritate, Christi regnū promouen-
tes. An non magno putas, cum hac fi-
unt, Ecclesiā adfici gaudio? Imo ab ip-
so Propheeta huc inuitatur, ubi inquit:

turos, qui fidei sinceritate Deum, &
alijs donis proximum agnitori, ac lo-
cum in Ecclesia aliquē quæsituri sint.
De longe, inquit, filij & filia ueni-
ent, qui se suapte sponte suāq; omnia,
id quod filios frugi decet, Ecclesiæ ad
obediendum dedituri sunt. Multitudo
item maris, & gentium fortitudo, ad-
uolabit, Christum hunc & uerbum il-
lius auditura. Multitudinē maris Pro-
pheta uocat, omnes populos, iuxta
mare et in occidentē cōmorantes, quē
admodum in sequentibus de iisdem
quoque populis loquitur, qui in ori-
ente habitant.

medarijs, quos pleriq; camelos mino-
res uocant, utuntur, quemadmodum

IN EPIPHANIA

hic uidere est. Arabia, quam per Ma-
dian & Ephra intelligit, aurum ha-
bet. Sabæa & Panchæa thus adfert.
Audient autem & eæ regiones, læ-
tum illud Euangelij nuncium, adeoq;
agnito Christo toti in hoc erunt, ut ui-
uis illis Dei templis seruiant & com-
modent. Quemadmodum etiam Ma-
gi illi, qui ex oriente uenientes, Chri-
stum & adorarunt & muneribus or-
narunt, futurum significauerunt. Quæ
munera autem Deo præ cæteris pla-
citura putas? Nimirum ea de quibus di-
cit: Laudem Domino prænuñciabunt.
Vnum enim hoc sacrificium à Chri-
stianis exigit, ut Euangelion confite-
antur, Deum laudent, alios doceant,
adeoq; omnibus uiribus in hoc sint, ut
Christi regnum ac Euangelium quàm
latissime propagetur, ueluti Dauid in-
quit: Nunquid manducabo carnes tau-
rorum, aut sanguinem hircorum pota-

bo? Immola Deo sacrificiũ laudis etc.
Hic si rem penitus aliquanto introspi-
ciamus, iam Prophetia hæc adeoque
promissio illa Abrahe facta (nimi-
rum quod Pater futurus esset multa-
rum gentium) impleta sunt. Ex omni-
bus enim populus Ecclesiã suam con-
gregauit, neq; ulla regio est, etiam si
ubique uerbum ab omnibus receptum
non sit, in qua bonus ille Euangelij o-
dor, non sit sparsus. Quid? Merito
cum Propheta dicimus: Extendit pal-
mites suos usque ad mare, & usq; ad
flumen propagines eius. Et quem hu-
iusmodi Ecclesiæ status, ad læticiam
non commoueat? Cui non adlube-
scat? Certè si gaudium Angelis in cœ-
lo adfert, unius peccatoris resipiscen-
tia, iam nos quoq; unã cum Christi Ec-
clesia uniuersa, propter tot regionum
& populorum conuersionẽ, frontem
exporrigere debemus.

EVANGELIUM IN EPIPHANIA

Domini. Matthæi. 2.

CUM natus esset Iesus in Bethlehem Iudæg. in diebus He-
rodis Regis, ecce Magi ab oriente uenerunt Hierosoly-
mam, dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? uidis-
mus enim stellam eius in Oriẽte, & uenimus adorare eum.

Audienis autem Herodes Rex, turbatus est, & omnis Hie-
rosolyma cum illo. Et congregans omnes Principes Sacer-
dotum,

dotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt: In Bethlehem Iudææ: Sic enim scriptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Iudæ, nequaquam minima es in principibus Iudæ: Ex te enim exiet mihi dux, qui regat populum meum Israel.

Tunc Herodes clam uocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ aparuerat eis, & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis, renunciate mihi, ut & ego ueniens adorem eum.

Qui cum audissent Regem, abierunt. Et ecce stella quam uiderant in Oriente, antecedebat eos usque dum ueniens staret supra ubi erat puer. Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno ualde. Et intrantes domum, inuenerunt puerum, cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum. Et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham: Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Gen. 12
& 22. Magi qui ex Oriente Hierosolymam uenerunt quæsitum regem Iudæarum recens natum, uocationem gentium adumbrant. Neque enim Iudæorum Deus tantum est is, qui dixit: In semine tuo benedicent omnes gentes. Obserua omnes gentes Christum agnitas.

Euangelij lux & uerbi maiestas, omnem carnis tum prudentiam, tum iusticiam, tum potentiam, percellit &

perterrefacit. Hinc Herodes, postea quam natum Iudæis Regem audit, cum omnibus Hierosolymitanis turbatur, ac in rabiem agitur. Obserua totum hic pro parte accipi.

Vis liberi arbitrij in summis Pontificibus & Scribis, seipsam hic prodit. Quanquam enim belle scripturam de loco in quo nasci Christus debebat, citent, adeoque iam natum à Magis au-

e 3 diunt,

IN EPIPHANIA

diant, tamen tantum abest, ut cum iisdem eo properent, ut etiā omnia quæ hic dicuntur & geruntur, cōtemnant.

Herodes clam Magos allocutus, adeoq; suum officium, si puerum natum resciscat, pollicitus, exemplo memorabili nos docet, quā execrabilis res sit hypocrisis. An nō enim execrabile est, quod adoraturum se promittit, quem si licuisset interfeciturus erat? *Qua de re Psaltes ait: Venenum aspidum sub labijs eorum.*

Magnam hic Dei sollicitudinem pro suis uidere est. Stella duce sedibus suis magos exciuerat. Eadem stella duce ad locum in quo puer erat eos dem perducens. Post, quum actus in rabiem Herodes, de interficiendo pu-

ero consilium iniisset, admoniti per Angelum noctu, per aliam uiam ad suos reuertuntur.

Signum fidei in Magis est, quod inuentum puerum tam honorifice salutant, reuerentur, adorant, adeoq; muneribus quisque suis honorant. Atque o ingratitudinem huius seculi. Veniūt Magi isti è longinquo quæsitum & adoratum Christum Dominum nostrum, quum nos quibus domi indies prædicatur, eundem contemnamus.

Circumstantiæ in principio huius Euangelij, uidelicet locus & Herodis persona, ad Prophetiam Michæ & Iacob respiciunt. Adeoq; Christū uere Mesiam esse testificantur.

EXPOSITIO HVIVS EVANGELII.

Euangelista Matthæus, postea quā primum promissionem Dauidi & reliquis Patribus factam, deinde Angelum, Ioseph, Esaiam, ueluti certissimos testes Natiuitatis Christi in mediū adduxisset, pergit nunc in hodierno Euangelio, dum circumstantias quasdam describit, comprobare, q. hic puer sit Christus & uer⁹ ille Mesias, Patribus olim promissus, nunc uero mundo exhibitus ut perficeren-

tur in eo omnia. Sunt autem circūstantiæ locus & tempus. In Bethlehem Iudææ (ait Euangelista) natus est Iesus. Habes iam locum. Est autem omnib⁹ manifestum, quod hæc ciuitas ad natiuitatem Christi fuerit ordinata, longeq; ante à Prophetis uaticinatum, & sic esset futurum. Quapropter audacter ex hoc loco concludendum est, quod hic puer recēs natus Mesias sit. Sunt autem hæc uerba Prophetæ: Et

Chri-
stus ue-
rus Mes-
ias,

Locu

Mich

tu

tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es, &c. Ex te enim exiit mihi Dux, qui regat populum meum Israel. Iam duplex est Bethlehem, altera sita in Gallilæa in tribu Zabulon, altera uero in terra Iuda. Quia uero Euangelista diserit & expressis uerbis Bethlehem in terra Iuda indicat, & tam apte cum Prophetis congruit, quæso qua fronte Iudæus negare audeat, quod hic Christus non sit uerus Messias. Iam quemadmodum locus, ita & tempus optime quadrat, sicuti Genesis quadragesimo nono per Patriarcham Iacob definitum erat. Sic autem ibidem dicitur: Non auferretur scptum de Iuda, neque Dux de humeris eius, donec ueniat qui mittendus est. Ex hac Prophetia liquet, quod tunc necesse sit Christum nasci, quando regnum Iudæorum ita fuerit sublatum, ut iam nullus amplius Rex aut Dux de tribu Iuda regnet. Hoc autem fiebat per hunc Herodem, qui non de tribu Iuda, nec de sanguine Iudaica natus, sed Edomita & alienigena fuit, à Romanis in regem constitutus. Quare nec hoc loco pertinax Iudæus negare potest, quin Christus sit filius Dei & uerus Messias. Quamuis optandum esset, atque omnium uotis expetendum

ut huic natiuitati tantum Iudæi, & non multi etiam Christianorum contradicerent. Nam tamen si crebro dicamus & confiteamur, quod Christus filius Dei natus sit ex Maria uirgine, attemen cum intelligere nolumus, quare hoc factum sit, non uideo quid utilitatis inde ad nos redeat. Oportet te scire & confiteri, quod tibi, tibi inquam, in redemptionem & salutem natus sit. Similiter quod pater solummodo in hoc filio cognosci & glorificari uelit. Si quis iam Christianorum in merita operum suorum confidit, & his felicitatem æternam consecuturum se sperat, is tam grauiter & contumeliose natiuitati Christi contradixit, ac si Iudæus quispiam hoc fecisset. Qui autem confuetur, quod per meritum Christi tantum iustus fiat, is habet uitam æternam. Ioannis. 3.

Secundo, discimus ex hoc Euangelio, quod Christus non tantum propter Iudæos, sed etiam propter Gentes in hunc mundum uenerit: imo declaratur per hos Magos: qui Christum quærunt, quod Euangelij prædicatio à Iudæis auferri, et Gentibus conferri debeat, idque propter hanc causam, quod tamen si primum à Christo, deinde ab Apostolis Euangelium audierit,

Esa. 9.

voca-
tio gen-
tium.

contempserunt tamen, persecuti sunt,
Act. 12 & conuicijs à se repulerunt. Quæso
 te per Christum, quis ex omnibus Iu-
 daeis currit, ut hunc puerum quærat?
 tamen si uulgo notum fiat, quod Rex
 ipso iam præsto adsit? Gentes tan-
 tum quibus nunquam Deus fuit, ab
 Oriente ueniunt, iam diu sciscitantes
 & quærentes de hoc puero, donec
 inueniant. Jam q̄ deinceps Iudæi pro-
 pter incredulitatem sunt abiecti, ius-
 to Dei iudicio factum est, meritoq̄
Ro. 11. ab omnibus dici potest: Iustus es Do-
 mine, & iustum iudicium tuum. Con-
 tra, quod nos miseræ Gentes suscep-
 tæ, & in Euangelij consortium uoca-
 tæ sumus, mera gratia & misericor-
Psalm. dia Dei est. Et si quod nos decet face-
118. re uellemus, nunquàm esset cessandū
 à gratiarum actione, pro tam immen-
 sa clementia Dei, qua donati sumus.
 Quod uero miseræ Gentes ex gra-
 tia uocatæ sumus ad cognitionem E-
Ma. 65 uangelij, ex uerbis Esaie Prophetæ
 demonstratur, dum inquit: Quæsitus
 sum ab his, qui non interrogauerunt,
 inueniuntur ab his, qui non quæsie-
 runt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego in-
 ueniuntur sum à gente quæ nomen me-
 um non inuocauit.

Audis, quod hi inuenient eum, qui

nunquam quæsiuerūt? An non hoc sig-
 nificanter admodum de nobis Gen-
 tibus dicitur? Discendum igitur ex hoc
 loco & cognoscendum, quod uita æ-
 terna non uenit ex meritis operum no-
 strorum, sed ex gratia. Et statuendū,
 uerissimū esse illud Pauli: Gratia sal-
 uati estis per fidem, ne quis glorietur.

Tertio, ex hoc Euangelio discim⁹,
 quàm misera & deplorata res sit car-
 nalis homo, in quo uetus ille Adam
 per spiritum & fidem nondum morti-
 ficatus est. Magi ueniunt Hierosoly-
 mam ab oriente, sciscitantur de Rege
 Iudæorum recens nato, subinducant
 quod stellam eius in Oriente uiderint,
 uenerintq̄ adorare eum, hoc est, ex-
 hibere reuerentiam & honorem: Hic
 conueniebat ut tota ciuitas Hierosoly-
 morum impigre cum omni reuerentia
 & læticia, hunc Regem quæsisset,
 suscepissetq̄, quandoquidem tot annis
 aduentum eius expectassent. Scie-
 bant enim ex Prophetia Iacob, quod
 ad hæc tempora certo uenturus es-
 set. Sed quid faciunt? Non solum He-
 rodes Rex turbatus est cum hæc au-
 diuisset, sed etiam omnis Hierosoly-
 ma cum illo, hoc est, maior pars ciui-
 um, in primis hi, qui cū iusto illo Sime-
 one & Hanna redemptionē Israelis nō
 expetebant,

Eph. 1.

Ador-
rati

Gen. 49.

Pro-
dus
saris.

expectabant. Vbi nunc manent tam
multæ promissiones? Quomodo recor-
dantur Prophetiæ Iacob? Quid hic
prodest esse sub lege Moysi? Herodes
sane uidetur sibi iustas habere causas
turbationis suæ, tamen si frustra & nõ
necessaria fuit. Quid uero causæ Iu-
dæi prætendunt, quibus ex hoc Rege
certa redemptio promissa fuit, Habes
hoc loco consuetudinem & naturam
carnis. Hæ sunt nostræ uires, hæc est
possibilitas. Caro enim aliter facere
nequit. Peccatis subiecta est Ephe. 2.
Nec alios produci fructus, nisi pecca-
tum, siue externe, ut sunt manifesta
flagitia, siue interne, ut sunt opera in-
speciem bona, quibus sibi ipsa placet
& adulatur. Et omnino quæ diligere
debet, hæc odio habet, quæ uero o-
dio essent habenda, hæc diligit, atque
in his rebus quæ Dei honorem & no-
stram salutem concernunt, semper con-
trarias partes persequitur. Itaque ne-
cesse est, ut caro & natura per spiri-
tum sanctum renouetur in nobis, &
ad timorem Dei & dilectionem pro-
ximi pertrahatur, alioqui perpetuo
manebit caro, hoc est, indurata & ex-
cæcata, ad Romanos octauo.

Quarto, docet nos hoc Euange-
lium, in eo quod Magi ab Angelo ad-

monentur, ut per aliam uiam reuertan-
tur in regionem suam, quod Deus Pa-
ter noster cœlestis, uelut clementer cõ-
seruare, custodire & defendere, non
solum ab internis & spiritualibus pe-
riculis, sed etiam ab externis & cor-
poralibus, omnes eos, qui dilectum fi-
lium eius Iesum Christum cognoscunt,
honorant, adorant, omnem fiduciam
cordis in eum collocant, & in poste-
rum gratiarum actione, dilectione,
conuersatione, & uita fidem suam de-
clarant, sicuti hi Magi muneribus suis. Angeli
An non dilectio Dei erga nos res ma-
gna est? ut etiam necesse sit Angelos è
cœlo descendere, & ministrare in ne-
cessitate electis Dei? Sed ita se res ha-
bet. Non solum Angeli, sed omnes
creaturæ omnibus Christianis neces-
sario adiumento sunt ad salutem. Prin-
cipio cogitur stella Magis seruire, De-
inde Sacerdotes & seniores populi
etiam his coguntur inseruire, dum in-
dicant ubi Christus sit nasciturus. Po-
stremo etiã Angelus confert ipsis ob-
sequia sua, nec permittit ut reuisant
impium Herodem, qui non solum erga
puerũ recens natũ hostilem animum
gerebat, sed erga ipsos etiam Magos
insincero corde fuit. Huc peruenit
illud de Angelis, quod est in Epistola

DOMIN. PRIMA POST

ad Hebræos. Nonne omnes sunt admi-
nistratores spiritus, qui in ministerium
emittuntur propter eos, qui hæredes
erunt salutis? Item Psalmus trigessimus
tertius: Immutet Angelus Domini in
circuito timentium eum, & eripiet eos.

Gen. 14

Gen. 19

Similiter etiam Angelus necesse ha-
buit liberare Loth ex incendio Sodo-
mitico. An non etiam Angelus Domi-
ni eduxit filios Israel ex Aegypto.

Act. 12

Quidam non etiã Angelus Petrum e-

uinculis liberauit? Quere si nos sedu-
lo daremus operã, & hunc Christum
unã cum ipsis Magis cognosceremus,
ueneraremur, adoraremur, & utulos
labiorum nostrorum ei offerremus, sicut
Oseas inquit, profecto inueniremus
quoq; coram Deo eandẽ consolatio-
nem, auxiliũ & patrocinium, quæ nõ
solũ hi Magi, sed omnes electi ab ini-
tio mundi cõsecuti sunt, adeo ut etiam
Deus per angelos suos seruiat nobis.

Q. 11

DOMINICA PRIMA EPIPHANIAE

Lectio ex Epistola Pauli ad Romanos cap. 12.

Obsacro igitur uos fratres per miserationes Dei, ut præ-
beatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, acce-
ptam Deo, rationalem cultum uestrum. Et ne accommode-
tis uos ad figuram seculi huius, sed transformemini per re-
nouationem mentis uestre, & probetis, quæ sit uoluntas
Dei, quod bonum est acceptumq; & perfectum. Dico enim
per gratiam, quæ data est mihi, cuiuslibet uersanti inter uos, ne
quis arroganter de se sentiat, supra quam oportet de se senti-
re: sed ita sentiat, ut modestus sit & sobrius, ut cuiusq; partitus
est Deus mensuram fidei.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Verum & Germanũ Dei cultum
docet hæc lectio. Quemadmodum
enim in lege corporales oblationes of-
ferebant Sacerdotes, ita postea quã
spiritualia facta sunt omnia, spiritu-
ales quoq; hostias nunc offeramus o-
portet.

Habes uero egregium locum hic
de spirituali Christianorum sacerdo-
tio. Certe Sacerdotes omnes sunt,
quotquot in Christum credimus, mo-
do offerre ea, quæ ad sacerdotum hoc
pertinent, non cessamus.

Christi
ani Sa-
cerdot-

Vis

Chri.
niano.
rū obla
tiones.

Vis autē scire, qualem abs te Deus oblationem exigit? Præbete, inquit Paulus, corpora uestra hostiam uiuentem etc. hoc est, Renuncia prauis affectibus, abdica terrenas uoluptates, & ita morere peccato, totus uiuas instituta. Hæc enim illa est hostia, quam offerre Deo Christiani debemus.

Qui renouati mente, ad figurā huius seculi non accommodant sese, ij Dei uoluntatem ita probant, ut etiam quod probauerunt ultro præstent.

BREVIS HVIVS LECTIIONIS EXPO.

In hodierna lectione uidemus, inter Mosi ac Apostolorum officium, ingens discrimen esse. Moses sua præcepta, quæ à Deo acceperat, additis minis, & obiurgationibus, populo Iudaico tradidit: ita ut transgressoribus statim iram, iudiciū Dei, & æternam damnationem intentaret. At uero longe aliter faciunt Apostoli. Modeste enim homines in causis fidei instituūt, postea etiam, ut in doctrina huiusmodi perseuerent, exhortantes, quod & ipsum obsecrando & obtestando fa-

Qui uero mundi huius moribus sese accommodantes mente renouati non sunt, ij neq; Dei uoluntatē, neq; quid bonū uel perfectū sit probare possunt.

Generalis hic exhortatio subiicitur, ut modeste se gerant in omnibus, quotquot Christianismū proficiunt. Quamquam enim non eadem omnibus contingant dona, adeoq; alius aliū hic excellat, tamen nihil esse ostendit, cur cristas erigant, cum multi unū corpus sint in Christo.

Quod si exhortando nihil impetrant, aut promouent, iam an obiurgando & minando efficere aliquid possint, periculū faciūt. Ita hic Paulus quoq; facit. In prioribus capitibus disputarat, de peccato, de lege, de gratia, de fide, de electione, qua in re ita etiā Romanos instituerat, ut hac ipsa doctrina hodie quoq; contentos nos esse oporteat. Iam ad eam doctrinam, præcepta quoq; aliquot, ad externam uitam formandam, & mores nostros pertinentem, addere uult, dicens.

Obsecro uos fratres per miserationes Dei.

Hic neq; Moysen audio, neq; legislatores aliquem, sed Euangelij ac gratiæ ministrum, Romanos, ut in eo

doctrinæ genere, quod ab se audierint permaneant, modestissime exhortantem. Et ut tanto maius pondus habeat hæc

DOMI. PRIMA POST

hæc exhortatio, tantôq; honorificen-
tius, ueritatis apud illos ratio habea-
tur, obsecrat per miserationes Dei.

Vt præbeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam,
acceptam Deo, &c.

Obserua sacrificium quoddam hic
à Christianis exigi. Sunt ne igitur Sa-
cerdotes? Maxime. Fides enim, qua
ad præhendi uerbum solet, non solum
remissionem peccatorum, iustitiam,
& uitam æternam per Christum im-
petrat, uerum etiam Reges & Sacer-
dotes efficit, qui ipsi ad thronum gra-
tiæ accedere per Christum, pro con-
donatione delictorum orare, adeoq;
oris laudem unâ cum omnium adse-
ctuum mortificatione, offerre possint.
Atq; de hoc sacerdotio & regno, Ioan-
nes in Apocalypsi intelligendus est,
ubi inquit: Constituisi nos Deo Re-
ges & Sacerdotes, & regnabimus su-
per terram. Quia uero Reges & Sa-
cerdotes sumus, ostendere etiam, quòd
sacrificij genus à nobis requirat Deus,
uoluit. Non autem de utulis, hircis,
agnis, &c. dicit, cuius sacrificij usus
in ueteri lege erat, sed quòd corpora
propria mortificare debeamus. Quo
pacto fit istud? Veterem Adamum,
omnes prauos adfectus, omnem con-
cupiscentiam, è cordibus nostris pro-

Sed quò exhortatio hæc spectat po-
tissimum? Istuc textus ipse indi-
cabit.

figare debemus, ita ut ea tantum &
faciamus & designemus, quæ Deo
Patri nostro placeant, non quæ car-
ni suauia sint, id enim filios Dei de-
cet. Hæc hostia, uiua hostia est, ne-
que enim in occidendis pecudibus, sed
adfectuum mortificatione consistit.
Quin sancta quoque hæc est hostia.
Sanctificata enim est, àque peccatis
mundata, propterea quòd ad Dei uo-
luntatem tantum accommodat sese.
Imò, fieri non potest, cum huiusmo-
di hostia in fide fiat, ac cognitione
Christi, eoq; rationalis Dei cultus
sit, quin uehementer Deo placeat.
Obserua autem duplex sacrificij ge-
nus esse. Sacrificium uidelicet recon-
ciliationis, & sacrificium gratiarum
actionis. Sacrificium reconciliationis
nihil aliud est, atque Christi meri-
tum, quod uidelicet pro nobis mor-
tuus est, adeoq; illa ipsa sua morte
omnibus hominibus, quatenus credunt,
salutem impertijt. Sacrificium gratia-
rum actionis, humanū opus est, quod
Deo mortificata carnis uoluntate, ab
homini-

hominibus offertur, cum uidelicet beneficia Dei in Christo agnosco, laudo, effero, prædico &c. Atq; huc referenda sunt, quæ Apostolus quoq; de spiritualibus hostijs hic differit. Sed num ijs hostijs offerendis omnes ex

Et ne accommodetis uos ad figuram huius sæculi, sed transformemini per renouationem mentis uestre, ut probetis quæ sit, &c.

Mundus non solum carnalibus illecebris, cupiditatibus, & omnibus malis obnoxius est, uerū etiam in ea quæque est sententia, ut arbitretur, si opera aliquot faciat in speciem, quod tum uere Deo seruiat. Quod ipsum in causa etiam est, quod Prophetis perpetuum est cum id genus hominibus certamen. Iam neq; hac in re, neq; aliàs, ad sæculi figuram accommodare nos debemus, sed potius de transformandis sensibus nostris cogitare. Hoc autem quomodo fit? Per spiritum & fidem, ubi semel enim Deum in Christo, adeoq; beneficia, per eundem orbi exhibita, & cognoui & fidem nactus sum, ibi post etiam sollicitus sum, quo pacto in illa ipsa fide & crescere &

Dico enim per gratiam quæ data est mihi, cuiuslibet uersanti inter uos, &c.

Gratiam suam Deus pro suo arbitratu imperiū hominibus. Hunc tali di

& quo idonei sumus? Minime gentium. Hypocritæ enim quantumuis corporis castigationē, & multijugā gratiarum actionē iactēt, tamen nihilominus hypocritæ sunt. Paulus hic cor fide plenum ac innoctū requirens, inquit:

grandescere debeā. Atq; tum mihi uoluntas Dei, in horas etiā mihi fit perspectior, ad quam totis etiam uiribus me accommodo. Scire autē quæ sūt hac in re uolūtas Dei cupis? Indicabit hoc ipsum Apostolus tibi, sed alibi, ubi inquit: Hæc est uoluntas Dei, sanctificatio uestra, hoc est. Ab omnibus peccatis, carnalibus desiderijs, temporarijs uoluptatibus, prorsus uult uos & mundatos esse Deus, & sanctificatos, ita ut soli sibi seruiatis, & proximū etiam, si par uobis in acceptis donis non sit, nō aspernemini. Nam quicquid à Deo accepistis, debet prius in Dei gloriā, deinde in proximi cōmodum & utilitatem erogari: ueluti in sequentibus quoq; Apostolus dicit.

gnatur dono, illum alio, Neq; in hac donorum distributione, a quoquam in

DOMI. PRIMA POST

ius uocari potest, ut in qua suam, non nostram spectet uoluntatem. Quin confiteri potius hic omnes ex æquo debemus, quod omnia bene fecerit & recte ordinauit. Iam si maius mihi donum, atq; alijs, obligit, eò & ad gloriam Dei propagandam & proximi utilitatem uti debeo, non huius rei gratia erectis cristis, & contempto proximo efferrì. Qui quinq; talenta habent, uti ijsdem ad Dei gloriam & proximi commodum debent. Quibus uero aut duo contigerunt aut unum, eos quoq; ad eum modum facere par est. Quod si cristas mihi hinc desumpsero, & supra proximum elatus fuero, iam & creatori & largitori horum donorum ingratus sum, & Ecclesia, cui ijs rebus inferuire debebam, incommodo. Sed cur, bone Deus, effe-

rimur, cum unum in Christo simus corpus? Aut membrum aduersus membrum efferrì, ac dicere potest, non est tua mihi opus opera? Manuum auxilio os sine damno non destituitur, rursus oris adminiculo manus carere non possunt, & sic de reliquis. Quare suum quisque donum, quod à Deo natus est, in proximi usum conferat. Quia in re, si iuxta Pauli doctrinam, hic nobis præscripta, fuerimus dicto audientes, iam in extremo illo die, cum pecuniam suam repetiturus est Christus, paratam mercedem habebimus, fin uero dicto audientes hic non fuerimus, sed acceptis donis ad turbandas Ecclesias, id quod philantia laborantes solent, usi fuerimus, iam in illo ipso die paratam etiam habebimus poenam.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Prima Epiphaniæ, Lucæ 2.

ET cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi, consummatisq; diebus cum redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu, uenerunt iter diei, & requirerant eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes regressi sunt in Hierusalem, requirētes eum. Et factum post triduum, inuenerunt illum in templo, sedentem in medio

Docto.

Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupēbant autem omnes, qui eum audiebant, super intelligentia & responsis eius.

Et uidentes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Ecce Pater tuus & ego dolentes quærebatimus te. Et ait illis: Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis, quod in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt uerbum quod locutus est ad eos. Et descendit cum eis, & uenit Nazareth, & erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Ioseph ac Maria quanquam iustificati per fidē iam pridem essent, eoq; lege opus non haberent, tamen ne cui sint offendiculo, profisciscuntur & ipsi ad festum Iudæorum Hierosolymam. Exemplum charitatis est.

Christus cum legisperitis & doctoribus conferens ac disputans, cur in mundum missus, quidq; ubi ad maturam ætatem peruenerit facturum sit, indicat. Nimirum ut nos de uoluntate patris sui certiores faciat. Præludium quoddam est prædicandi Euangelij.

Cruce non parua fuit Iosephi ac Mariæ quod perditū puerum nix post tertium diem inueniunt.

Mat. 10 Christus compellatus à matre, durius aliquanto respondet, nimirum ut

doceat negotio Patris sui & Euangelico omnia postponenda esse, etiam Patrem & Matrem, imò quicquid ea in re remorari nos uolet.

Habendam tamen parentum maximam rationē esse, si contra uerbum nihil uel exigant uel præcipiant, suo nos exemplo docet. Post habitā enim cum Phariseis & scribis disputationem submittit se illis, adeoq; domum cum illis reuertitur.

Maria & Ioseph Christum Hierosolymam ubi tradebatur lex, perducunt, docere omnes parentes uolunt, uti statim ab ipsis incunabulis liberos suos in uerbo Domini institui curent, propterea quod ætas illa in quamlibet sequax esse solet materiā.

BRE.

DOMIN. PRIMA POST
BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Singulari quadam diligentia Lucas Euangelista pueritiam Christi descripsit, tamen nonnullas res, ut fugam in Egyptum, silentio præterierit. Et quia res ardua & magni ingenij est, quod Christus duodecim solūmodo annos natus, cū doctissimis qui fuerunt Hierosolymis, disputatione quadam congregatus est, ideo Lucas hæc tam magnifica uoce uoluit describere, & in nostri cōsolationem docere. Primo, quod Christus uenerit doctor in hunc mundum. Tamen si enim illo tempore, in quo primum specimen disputationis suæ exhibuit, nōdum inchoauerit munus prædicandi (id quod ante trigessimū ætatis suæ annū non contigit) uoluit tamen hoc facto nobis significare, quod officium & ministerium eius futurū esset, usq; ad tempus passionis suæ, nimirum, q; uersari uellet in scripturis, hanc illustrare, & salubrem doctrinam tractare. Ad hæc, nolle se intricare negocijs ciuilibus, sed in his occupari quæ ad gloriam Patris illustrandam spectarent. Iudæi sane pro suo captu arbitrabātur (in qua opinione etiam numperstant) quod Christus in magna pompa & potentia regnum suum ad-

ministraturus esset in hoc mundo. Sed non reperitur in aulis Principum, sed in templo, in quo scrutatur legem Domini, & uult ut de se postea audiat, quod regnum eius non sit de hoc mundo. Qu. d. Non potest sane nō uerum esse, quod constitutus sim Rex super Zion montem, at hoc regnum meum spirituale, non carnale est. Sceptrum regni mei est sanctum Euangelium, quo eos rego, quos mihi Pater dedit, quemadmodum etiam secundus Psalmus de me loquitur: prædicans præceptum eius. Hic audis me missum esse ad docendum. Quia uero Christus doctor est, & in doctrina ipsius æterna uita continetur, Iohannis sexto, æquum etiam censerī debet, ut solummodo eius doctrinam suscipiamus, ei fidem adhibeamus, nec ulla somnia humana patiamur ab illa nos diuellere. Admonemur enim passim in scripturis ut huic Christo auscultemus, maxime cum sit ipsa ueritas, Esa. 55. Inclinate aures uestras & uenite ad me, attendite, et sanabitur anima uestra. Si iam desero Christum, qui est fons uitæ meque illis dedo qui diuersa docent ab eo, tunc necessario in errores & perpetuam damnationem incuro. Si

Christi
officiū

Ioan. 8

Ioan. 8
Psal.

uero

uero auribus cordis illum audio, & doctrinam eius suscipio, tunc sine dubio docebit me, externe quidem per uerbum suum, interne uero per spiritum sanctum, & tandem merito suo faciet me uitæ æternæ participem.

Secundo, docet hoc Euangelium, quo pacto parentes liberos suos ad honestatem & timorem Dei debent educare, idq; inde adeo uenit, quod Ioseph & Maria assumunt secum puerum Iesum Hierosolymam ad festum Paschæ, ut unâ cū reliquis Iudæis ibidem cultum diuinum à Mose præceptum, offerendo, sacrificando, & comedendo perageret, septimâq; die legem Domini audiret. Hoc quamuis Christo per sua persona necesse non fuit, uoluit tamen sicut alius uiuere sub lege, quousque totam legem impleret & abrogeret. Atq; hoc ipso docuit nos, quod sicut reuera humanam naturam assumpsit, & homo factus est (idq; propter nos tantum) ita etiâ ætate, sapientia, gratia indies, auctior atq; auctior processit, & pro conditione aliorum puerorum, etiam à suis parentibus educatus est. Quia autem hic puer suis tantopere obedit, & pro consuetudine humana ad cultum diuinum tam diligenter instituitur, conuenit etiâ ut nostri pue-

ri similiter ad timorem Dei, & conuersationem honestam coram hominibus instituatur. Nam incredibile est, quanti referat, ut hæc pædagogia suscipiatur. Imò nisi res tanti momenti esset, crederes ne Deum tanta seueritate uoluisse Iudæis mandare, ut liberos suos in timore Dei erudirerit? Nemo illo melius nouerat, quod adolescens iuxta uitam suam, etiam cum senuerit, non recedat ab ea. Ideo dicit Deus. 6. Eruntq; uerba hæc quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in iunere, dormiens atque consurgens &c. Quod si hæc in iuuentute non fient, profecto cum ad senectam peruentum fuerit, omnium difficillime morigerabuntur. Sed reclamas & dicis: Ego concionator non sum. Ad hoc cum ipso Augustino respondeo: Quod concionator est in suggestu, hoc quilibet Paterfamilias in sua domo. Et sicut prædicator redditurus est rationem omnium suorum in nouissimo die, ita tu quoq; de liberis tuis & familia tota rationem reddes iusto iudici. Quapropter etiam atque etiam considera, ne in hac re negligens inueniaris.

Teruo, subijcitur nobis ob oculos
f in hoc

DOMINI. PRIMA POST

Cruz
Mariæ
& Ioseph,

in hoc Evangelio cruz Ioseph & Mariæ, quam propter amissum puerum tulerunt. Ipsa enim Maria fatetur, quod non sine magno dolore quæsierit filium. Verum hæc cordis inestitia prima non fuit, cum sit antea quoque experta, quid tantus animi dolor possit, ut cum coacta est fuga secedere in Aegyptum, propter sauciam Herodis,

Mat. 2.

Attamen intollerabiliorem dolorem excitauit hæc amissio, quam fuga in Aegyptum, in qua puerum secum gestabat. Itaque si Christus nec dilectissimæ Matri pepercit, quin docere uoluerit, quod per multas afflictiones oporteat

Mat. 14.

nos intrare in regnum celorum, certe nec nos sine cruce manere patietur. Quid putas tum animi fuisse Mariæ, quando dilectissimum filium amisit. Proculdubio sic cogitauit: Hem Deus hunc filium commisit tibi, ut illius curam haberes, sed qui fit, quod iam perdo illum? Certè hoc tua culpa fit. Fortassis sic iam usum est Deo, ne tu posthac illius curam geras. Huiusmodi cogitationes sine dubio cor Mariæ non den-

Psal. 24.

dis mucronibus pupugerunt. Non enim solum filio, sed etiam fide erga Deum priuat, dum hæc cura semper remordet: Deus irascitur tibi, & fortasse non uult, ut tu amplius filio eius nutrican-

di officium præstes. Hæc sunt grauissimæ tentationes, in quas Deus suos aliquandiu labi sinit, ne in qua re sese effeferant, sed ut cognoscere discant, quod omnis perseverentia ab ipso proficiscatur expecteturque. Quemadmodum & Maria nusquam nisi in templo consolationem accipit, in quo etiam filium inuenit, non ociosum, sed Verbum Dei præ manibus habentem. Nihil consolationis apud cognatos & notos reperit, sicut nec in ipsa urbe Hierosolymorum, sed solummodo in Templo. Similiter & nos, quoties in tribulationes incidimus, imò in grauissimas tentationes, quas nemo intelligit, nisi expertus didicerit, nullibi locorum, nisi apud Christum auxilium & consolationem querere debemus, qui nusquam nisi in templo, hoc est, in uerbo suo se conspiciendum præbet, etiamsi nunquam ad tempus sese ab oculis nostris subducat. Crede solum, & noli desperare. Nam sic pronunciat scriptur: Non in perpetuum irascetur.

Quarto, discimus hic obedientiam liberorum erga suos parentes. Nam tametsi Christus matri suæ dicebat, quod oporteat ipsum esse in his quæ Patris sui erant, attamen submisit sese ei, postquam absoluisset iam opus Pa-

Christus
stus
uent
in act
bo.

et c.

Pater
ram
bedic
tia.

iris

iris sui cœlestis, & concessit cum parentibus domum. Neq; solum hinc discimus, quod obedientia parentibus præstanda sit, uerumetiam quousq; talis obedientia pertingat, & quatenus sit præstanda. Quando parentes fidei tuæ in Christum non sunt impedimento, sed ad eam te quoque student promouere, ac tecum consentiunt, tunc nullo modo obsequium ipsis denegare debes. Habes enim præter hoc exemplum, etiam mandatum Dei, uidelicet: Honora Patrem & Matrem tuam. Atque huic adeo præcepto annexa est promissio, quam reliqua præcepta non habent. Ex quo satis apparet,

quod permagni referat hoc præceptum obseruare. At si parentes à fide in Christum, ad ueteres abusus & traditiones hominum te uellent reuocare, aut etiam transuersum rapere, tum scias quod iam non amplius obediendum sit parentibus, quantum quidem ad religionem attinet, sed sequendum esse dictum Christi: Qui non odit Patrem & Matrem &c. non est me dignus. Ad hunc modum facit Christus: Quando oportuit illum in negocijs esse Patris sui, deserebat Ioseph & Mariam. His autem peractis, rursum suis factus est subditus.

DOMINICA SECVNDA EPIPHANIAE

Lectio ex Epistola Pauli ad Romanos cap. 12.

FRatres: Habentes autem dona iuxta gratiam datam nobis uaria: siue prophetiam, iuxta portionem fidei: siue ministerium, in administratione. siue qui docet, in doctrina: siue qui exhortatur, in exhortatione: qui impertit, in simplicitate. qui præest, in diligentia: qui miseretur, in hilaritate.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Parænetica est hæc Lectio, et prior ita coheret, ut diuelli non possint, proinde eam enarraturus opus est, ut illam de humano corpore ac membris similitudinem alius repetat. Ita enim Christiani inter nos deuincti sumus, ut

quemadmodum præstabiliora membra humiliora non despiciunt, sed officio suo adiuvant, ita pro sua quisq; portione, quicquid largiente Domino potest, in corporis commodum conferre debet.

Qui docent ac enarrandarum scri
f. a plurimum.

DOMI. SECUNDA POST

analo-
gia fi-
dei se-
quēda.
pturarum donum nacti sunt, ita do-
cent, ut ne à fidei Analogia, uel latum
unguem, quòd dicitur, discedant.

Dilectionis cum in officijs tum in
donis omnibus habenda est ratio, ut
quæ non solum conceditum munus
diligenter exequi, uerum etiam quic-
quid Apostolus in hac lectione exi-
git, ultro præstare soleat, præsertim
si quod hic dicitur simulata non sit.

Torporem & accediam ubiq; dam-
nant sacrae literæ, perpetuum spiritus

feruorem, in omnibus actionibus no-
stris exigentes.

Obserua in hac lectione, Quot. Sano
qui
quot in Christum credunt, sanctos
dici. Ut uideas non illis sanctis opera
nostra, qui è uinis excefferunt opus
esse, sed ijs tantum qui in carne adhuc
degunt.

Malum bono compensare, de ijs
qui nos infectantur loqui bene, præ-
cepta non consilia sunt, quemadmodum
Sophistæ canillari solent.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Lectio hæc apud diuum Paulum,
ei Epistolæ, quam superiori Domini-
ca & legimus & tractauimus, statim
subiungitur. Pertinet autem & ipsa
ad rationem donorum, quæ à Deo e-
lectis per gratiam conferuntur, qua-
re etiam illa de corpore humano &
membris tractata tum similitudo, pro-
be hic perpendenda est. Non parum
enim refert, scire, quòd omnes electi
& credentes unum in Christo cor-
pus sint, eoq; alterum alterius ope &
auxilio carere non posse, ueluti etiam
in uno corpore membra multa sunt,
quæ tamē diuersa habent officia. Imò
sicubi sit Ecclesia, in qua mutua illa iu-
uandi & inseruiendi concordia non

perinde conspiciatur, atque in mem-
bris humani corporis conspicitur, quo-
modo Ecclesiæ nomen mereri ea po-
terit? Fieri non potest, quin sectæ hic
& omnis generis dissensiones irre-
pant. Proinde, ut maxime diuersa sint
eorum qui Christo adhærescunt, cum
dona tum officia, tamen nusquam aliò
conferri debent, quam ut Christi glo-
riæ promouendæ, & proximorum u-
tilitati studeant: id quod hic summa-
tum & generatim dictum esto. At ue-
ro iam nunc in specie de Christiano-
rum cum donis tum officijs dicturus
est, Apostolus, adeoque ut quodque
administrari debeat ostensurus, dicit
enim,

Habentes

Habentes dona, iuxta gratiam datam uobis, uaria, siue prophetiam, &c.

Duplex Prophetiæ genus est, Futura prædicere, & sacras literas interpretari. Qui futura olim prædixerūt, nihil annunciare, præterquàm quod uerbo Dei & Analogiæ fidei consentaneum esset permissi sunt. Imò hoc genus homines uidētes appellati sunt, propterea quod usque adeò uera & certa prædicebant, ut non audita, sed uisa annunciare uiderentur. Huiusmo-

Siue ministerium, in administratione, &c. Puto Apostolum hic de eo ministerij genere loqui, quo Diuus Stephanus cum uiris aliquot pijs, in Apostolorum actis functus est, quale est, infirmos ac pauperes inuiscere, adeoq; necessaria ijsdem subministrare, quæ admodum nostra quoque ætate ciuitates pleræq; diaconos habent, qui et

Siue qui docet, in doctrina, siue qui exhortatur in exhortatione, &c.

Supra dixit, doctrinam nostram, fidei analogam esse debere. Iam uero in hoc nostro officio, diligentiam quoque non uulgarem requirit, ut uerbum urgere, etiamsi parum promoueamus, aut non multum respiciant, pergamus. Ministerium enim ipsum administrari, & uerbum urgeri oportet, ut ne

di fides in enarratione scripturarum quoq; requiritur, ut nimirum fidei sit analogæ: Nisi enim enarrationes nostræ cum fide consentiant, deprauatores potius, quàm enarratores dicendi sumus. Imò enarrationes nostræ peti è scripturis, non in scripturas excogitari debent, uel Apostolo Petro teste: Qui loquit, tanquàm sermones Dei. Hactenus de Prophetia. Sequitur.

Sacramentorum administratione & alijs rebus pauperibus inseruiunt. Siue uero de hoc ministerio, siue de alio loquatur, tamen uidendum ei est, qui hac uocatur, ut summam diligentiam adhibeat, præsertim cum quicquid huius sit, Christo ipsi fiat. Sequitur tertium.

ullus excusationi, in extremo illo die, pateat locus, ueluti Christus quoq; dicit. Nisi uenissem & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Hanc in docendo assiduitatē Propheta quoque requirit dicens: Clama ne cesses, Annuncia populo meo scelera eorum. Item Apost. in Epistola Timotheo di-

DOMI. SECVNDA POST

cata: Inſta oportune, & importune, &c. Obſerua, Doctrinam & exhortationem coniungi, adeoq; alterum ab altero diuelli non poſſe. Porro ſimulatq; ueritatis ignarus, uiam Domini

edoctus eſt, iam exhortationem quoque accedere huc, ut in recepto doctrinæ genere perſeueret, ac ſedulo promoueat, oportet. Sequitur quartum.

Qui impertit in ſimplicitate, &c.

De Diaconatus officio, de quo antea diximus, intelligi hæc quoque poſſunt, ut ſit ſententia. Quibus ea prouincia, ut pauperibus præſint, deman data eſt, ij eandem ſic adminiſtrent, ut ne, hypocritarum more, hominibus tantum placere ſtudeant. Ita præterea impertiant, ut neceſſitati eorum,

qui Eleemoſynam accipiunt potius, atque ad ſectibus proprijs inferuire uideantur. Niſi enim hæc in donando ſimplicitas adſit, iam & miniſterium ipſum proſtituitur, & in ſimplicitate, quemadmodum Apoſtolus uſſit, non donatur. Sequitur quintum.

Qui præeſt in diligentia.

Quemadmodum rectores ſuos & gubernatores habet Eccleſia: ſic in politiis quoq; rationibus capita ſunt ac primores, qui præſint cæteris. Iam cum & in ſpirituali regno, quod per uerbum adminiſtratur, & in externa politiâ, in quo lex & gladius dominantur, ordinatio & præceptum Dei ſit, opus proſectum eſt, ut in utroque regno ij, penes quos rerum ſumma eſt, præſint in diligentia, ueluti hic Apoſtolus præcipit. Quicquid enim miniſtrorum uerbi incuria neglectum fuerit, id è manibus illorum etiam re-

quiretur, ueluti ad Prophetam Hieremiam dictum eſt: Si peccatori peccatum ſuum non annunciaueris, ſanguinem illius de manu tua requiram. Sic à magiſtratu quoque, ſi quid illorum culpa fuerit prætermiſſum, requiretur, præſertim quum iudicium, in quo negligentes fuerunt, non illorum, ſed teſte Ioſua, Domini ſit. Nota, quod Magiſtratus ſimul & Chriſtianus eſſe poteſ. Nam cur alioqui Paulus, priores hic, perinde atq; Chriſti membra alloqui, in animum induxiſſet? Sequitur ſextum.

Qui miſeretur in hilaritate, &c.

Idem

Idem hic docet Apostolus, quod Christus in Euangelio, ubi inquit: Estote misericordes, sicut Pater uester in caelis misericors est. Crassius autē aliquanto id dictum exponit Apostolus, cum inquit, misericordiam in summa hilaritate exercendā esse, praesertim cum & coacta seruitia Deo non placeant, & ultroneus populus huc pertineat, ueluti alibi quoq; dicit Apostolus: Hilarem datorem diligite Deo. Iam quisquis regno Christi insit⁹ est, adeoq; ad seruendum membris illius, siue ex officio, siue spontanea animi promptitudine (idq; de suo) fertur, is in hilaritate istuc ipsum faciat, nihil minus ueritus, quā frustraneū esse, quicquid huius sit, sed potius sic cogi-

Studio non pigri Spiritu feruentes, spe gaudentes, in adflictione patientes, &c.

Hæc uerba peculiarem à nobis diligentiā, Zelum, ac spiritum, exigunt, neq; ullam in actionibus nostris, uel simulationem uel hypocrisin ferre uolunt, sed tale potius cor requirunt, quod sincerum sit in omnibus ijs quæ agit, siue ea ad fidem siue ad proximi dilectionem pertineant. Quod si obiceris, quis semper spiritu feruere, in spe gaudere, inq; tribulationibus patienti animo esse potest. Quis malū bo-

ter, Ea demum ratione, diuitias illas cumulare sese, quas fures non furentur, & tineæ non arrodant. Atq; huc nunc pertinet, quicquid de fraterna charitate, necessitatibus sanctorū, & hospitalitate, in lectione hac dictum est. Neq; enim opus est, ut ad singula Apostoli præcepta, singulas glossas adiiciamus, praesertim quum omnia ferè, quæ tractanda in hac lectione supersunt, fraterna charitas, & misericordia erga proximum comprehendant. Hoc tantum obserua diligentissimè, quod in omnibus nostris actionib⁹ quibus & Deo & proximo obstricti sumus, seruum omnium ac summam diligentiā, ablegata omni hypocrisi exigat. Huc .n. pertinet, quod sequit⁹.

no semper compenses? Iam quidem donare tibi cogor hoc, quod magna hic sit humani cordis imbecillitas, sed tamen consiliū ea in re propositū habemus, quod tuto sequi possum⁹, nimirū huiusmodi. Sin egocium tibi imbecillitas hæc facessere cœperit, adeoq; ad uindictæ cupiditatē, adq; impatientiā te adigere, confugies ad Christum, utq; Christianam tibi fortitudinē hic & constantiam suppediet, orabis.

DOMI. SECVNDA POST

Nam Apostolus ipse huius rei gratia præcipit, ut orationi instemus, certus nimirū, q̄ indubie exaudiendi sumus.

Quin ipse quoque Christus, eam ob causam in Euangelicis lueris, toties nobis pollicitus est, si serio oremus, fore etiam tum, ut exaudiamur, quod probe illi perspecta fuit naturæ nostræ imbecillitas. Indefinenter igitur oremus, principio ut sincere semper er-

ga Deum adfecti simus, deinde, ut Ecclesiæ illius nunquam non prosumus, amicos & inimicos æque diligamus, adeoq̄ ea semper designemus, quæ ab Apostolo in hac lectione, designare & facere iussi sumus. Si serio enim ad gratiæ thronum hic accesserimus, iam certo etiam bonum illum nobis daturus est spiritum, qui omnia hæc in nobis & operetur & perficiat.

EVANGELIVM IN SECVNDA

Dominica Epiphaniæ. Ioannis. 2.

Nuptiæ factæ sunt in Chana Galliliæ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente uino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est mulier? Nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunque dixerit uobis, facite. Erant autem lapideæ hydræ sex positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singuli metretas binas uel ternas.

Dicit eis Iesus: Implete hydras aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte architriclino, Et tulerunt. Vt autem gustauit architriclinus aquam uinum factum, & non sciret unde esset, ministri autē sciebant, qui hauserant aquam, uocat sponsum architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem seruaisti bonum uinum usque adhuc.

Hoc fecit initium signorū Iesus in Chana Galliliæ, & manifestauit gloriā suam, & crediderunt in eum discipuli eius.

L O G I

Gen. 2. Nuptias Christus propterea quod
Patris sui & institutionem & uer-
bum habent, sua ac matris præsencia,
imò & insigni miraculo cohonestat.
E quibus prudens lector facile iudica-
bit, thorum immaculatū matrimonij,
esse Deo quā gratissimum.

Maria misericordiæ affectu ta-
cta, quum uini inopia in nuptijs labo-
raretur, causam pauperis sponsi apud
filiū agit, charitatē nobis cōmendans.

Commendet & fidem nobis. Quū
enim pro sponso orans, audiret: Quid
mihi tecum est mulier? Nō despondet
subito animum, sed persuasa filiū pe-
tenti denegaturum nihil: Quodcunq;
inquit ad ministros, dixerit nobis, fa-
cite. Talem esse oportet & in nostris
orationibus fidem, si quod rogamus
impetrare uolumus, iuxta illud: Opor-
tet accedentem credere.

Qui hac Mariæ intercessione fre-
ti, patronam eam, quæ Deum pro no-
bis interpellat, faciunt, ij mihi parum
cōsiderate facere uidentur. Viua enim
hic pro uiuis orat, quod genus oratio-

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Principio ex hoc Euāgelio sit ma-
nifestum, quod matrimonium necessa-
rio ualde placeat Deo, quādoquidem

nis nemo est qui unquā exhibarit.
Orate, inquit Iacobus, pro inuicem, ut
saluemini. Iaco. 5

Quod durius Matri respondet
Christus, eo fit, ut ostendat neq; per-
sonarum respectorem esse sese, neq;
ullam unquā carnis prærogatiuam
apud se ualituram. Sic Ieremias: Do- Iere. 5.
mine, inquit: oculi tui respiciūt fidem.
Quod uero nihilominus & exaudit
matrem & sponsi subuenit inopiæ,
partim eo fit, ut nobis persuadeat cer-
to nos exaudiendos in orationibus,
etiāsi dilatio aliquāta interdum huc
accedat, partim ut credamus nihil ijs,
qui sibi in matrimonij molestijs fidāt,
defuturum.

Moderatū uini usum in nuptijs &
honestis conuiuijs ferre Deus potest,
crapulā & ebrietatē ferre non potest.
Sic Paulus. Modico uino utere, pro- 2. Ti. 3
pter crebras infirmitates tuas. Item
Ecclesiasticus. Vinum in incunditatem Eccl. 31
creatum est.

Miraculo hic Apostolorum fides
nonnihil confirmata est.

Christus nuptias non solum præsenti-
a sua, sed etiam clarissimo miraculo
ornauerit. Et quomodo non placeret
f s Deo

Mari.
moniu

DOMI. SECVNDA POST

Deo creatura & ordinatio sua? Om-
nino necesse est ut bonum sit quod se-
cit ipse. Gene. 1. Hoc cognitu necessa-
rium unicuique Christiano est, qui se in
hunc uitæ statum dare uoluerit. Ratio.
In primo libro Mosi ostenditur, quod
propter transgressionem parentum no-
strorum, qui primi fuerunt, gravis ad-
modum crux matrimonio imposta sit.
Vir, inquit in eo loco Deus, comedet
in sudore vultus panem suum. Mulier
autem in dolore concipiet & pariet fi-
lios, & sub potestate viri erit, &c. Et
talem crucem etiam S. Paulus uidit,
ubi dicit: Ad afflictionem tamen carnis
habebunt tales. Iam si hic status tot
tribulationibus obnoxius, non etiam
suas quasdam consolationes à Deo ha-
beret, quis præcor eum uellet ample-
cti? quis commodum censeret contra-
here matrimonium? imò quis tot in-
sultus omnis generis aduersitatum uel-
let ferre? Quare discendum nobis
erit, ut quandoquidem ipse Deus hunc
statum instituit, & per Christum tam
præclare ornauit, quod reuera nihil
aliud sit, quod sub hac cruce lateat,
nisi mera gratia & misericordia Dei.
Si uero sub hac cruce, curis & labo-
ribus huius uitæ, tanta gratia Dei ab-
scondita est, nemo profecto abster-

reretur, ab hoc genere uitæ, quan-
tumuis acerbis sibi nonnunquam uideat
esse ferenda, quin potius modis omni-
bus operam dare debet, ut in cruce ad
bonam Dei uoluntatem erga nos re-
spiciat, per quam, si quæ sunt afflictio-
nes, immittuntur. In hoc .n. peregrina-
mur in hoc mundo, ut nostra uoluntas
frangatur, Dei uero, quæ semper bo-
na est erga nos, fiat. Ideo, si quis ad
celibatum se non esse idoneum sentit,
& propterea horrendam illam sen-
tentiam Pauli euitare uult, ubi dicit:
Scortatores regni Dei hæreditatem
non accipient, contrahat matrimonium,
in quo etsi non omnino securam &
tranquillam uitam agere datur, tamen
hoc se consolari potest, quod in statu
uitæ à Deo ordinato uiuit, & qui à
Christo magnifice ornatus & confir-
matus sit. Si uero datum tibi est donum
continentiæ, non iam illico ad mona-
stera currendum esse censeas, sed ma-
neas sub obedientia parentum & ma-
gistratus, nihilominus conseruans in
gratiarum actione hoc donum Dei.
Nam caste uiuere bonum est, pote-
ritque non immerito casta uita uocari ad
Hebræos, & Hiob. 31. At subducere
se se obedientiæ, quæ debetur paren-
tibus & magistratui, bonum non est.

Secundo,

Deus
sollici-
tus est
pro no-
bis.

Pen-
uria in
matri-
monio

Secundo, uidemus hoc in Euange-
lio, quanto opere curæ sint Deo illi, qui
iuxta mandatum eius hoc genus uitæ
ingrediuntur, seq; Deo fide submit-
tunt, quod uidelicet in nulla necessua-
te aut tentatione quantumuis magna
succumbent, aut etiam expertes con-
solauonis relinquuntur. Sed hic requi-
runt fides, quæ si uera & recta in no-
bis fuerit, tunc nec Christus obliuiscet
tur suæ promissionis, quam in hoc ui-
uo & efficaci exemplo nobis propo-
suit. Quid sit autem? Deficit uinum.
Et quemadmodū hic penuria uini est,
ita etiā in matrimonio multa sunt quæ
desyderantur. Nunc huius rei penuria
laboratur, nunc uero alterius. Iam pe-
nuria ad manum non est, postea non
habemus unde uestiamur, modo cibus
non suppetit, statim uero nec potus
etiam, & alia id genus multa. At uero
Christo domino nostro cordi est no-
stra indigentia. Et sicut in his nuptijs
ex aqua uinum facit, eoq; facto solli-
citudinem suam pro nobis declarat.
Ita & nostri curam suscipiet, si in hoc
uitæ statu uiuentes, uera cordis fida-
cia ei adhaerimus. Nec inopiæ solum
nostræ qualicunq; consulat, sed etiam
uxorem & liberos, imò totam fami-
liam pro sua ineffabili clementia &

bonitate enutriet. Certè enim promi-
sit (ut Matthæi 6.) ac quam plurimis
exemplis promissionem suam confir-
mauit, ut nullo modo liceat nobis esse
incredulos, sed necesse habeamus fi-
dem adhibere promissioni Dei in om-
nibus. Quis Iacob precor enutritus, Gen. 32
quādo baculo innixus, Iordanem tran-
siit, ac in Mesopotamiam profectus
est? Quis uero Ioseph in Aegypto? Gen. 35
aut quis Israelita in deserto? Certè
famis aut inopiæ causa à matrimonio
absterreri non debes, sicut iam multi
faciunt. Sis tantum intrepido animo,
ac rem ipsam in timore & amore Dei
aggredere, labora etiam iuxta uoca-
tionem tuam diligenter, sicut tibi à
Deo præceptum est, & per Christi
beneficium omnem fiduciam tuam in
Deum colloca, tunc reuera experie-
ris, quod Deus non minorem sollicitu-
dinē pro te habeat, quam pro dilecto
illo Patriarcha, & pro omnibus ele-
ctis ab initio mundi habuit.

Tertio, docemur in hoc Euange-
lio, cum Maria bono quodam affectu
filio suo indicat, quod uinum non ha-
beant, ac nihilominus durum respon-
sum propterea accipit, quod Deus
personarum respector non sit, nec ul-
lam carnalē affinitatē aut cōsanguini-
tatem

Deus
non est
respec-
tor
perso-
narum

DOMIN. SECUNDA POST

catem apud se quicquam ualere sinat, sine fide & dilectione. Quid profuit Iudæis quibusdam, quod ex cognitione Christi fuerunt? Quid quæso consecuti sunt, quando gloriabantur se esse filios Abraham? Certe Deus in negotio fidei ac æternæ salutis non considerabit, unde uenerim ego, aut ex quo natus sim, sed scrutabitur num uera cordis fiducia ab ipso pendeam,

- Ioan. 8. Ieremiæ: Domine oculi tui fidem in-
tuentur. Vide quid fiat in Euange-
lio Lucæ? Extollit uocem quædam
mulier de turba, & dicit: Beatus uen-
ter qui te portauit, & ubera quæ suxi
sti. At quid respondet Christus? Quin-
imo, Beati qui audiunt uerbum Dei,
& custodiunt illud. Quasi. d. Certe
mater mea non erit propterea beata,
quod me in mandum produxerit, sed
quod crediderit, quemadmodum etiam
Elizabeth repleta spiritu sancto tes-
tatur, dum ait: Beata es quæ credidi-
sti. Si tu iam perinde ut mater mea cu-
pis esse beatus, age, audias uerbum
meum, firma fide retineas, &c. Ad
hunc modum alloquitur etiam Chri-
stus matrem suam in templo Lucæ 2.
Item, quando indicabatur ei. Ecce ma-
ter tua & fratres tui foris quærunt te.
Respondit eis: Quæ est mater mea,

& fratres mei? Qui enim fecerit uo-
luntatem Dei, hic frater meus, & so-
ror mea, & mater est, Ex hoc se-
quitur, quod nemo præ alio ullam
prærogatiuam habeat coram Deo.
Quod si credo in Christum, tunc ha-
beo uitam æternam, Si uero non cre-
do, condemnatus sum, etiamsi Christi
mater aut frater essem.

Tertio proponitur nobis in Maria illustre exemplum, quomodo fides in oratione adfecta esse debeat, ita uide-
licet: Si quando Deum Patrem in ne-
cessitate tua inuocas, & ipse non ita
statim te exaudit, imò si ita res appa-
reat ipsa, quasi nihil uspiam sit uel spei
uel auxilij, sed omnia sint conclama-
ta, nihilominus animo deiici aut despe-
rare nō debes, quia in tali silentio quo
plane destituti esse uidemur, certa est
consolatio, & sub ista negatione, non
non, uera affirmatio, ita, ita, recōdita
est. Hoc enim habet Deus inter cate-
ra sibi peculiare, ut tantisper differat
auxilium suum, donec actum esse ui-
deatur de omnibus rebus, nec quicquid
ex ulla parte spei appareat, quo eius
tantummodo auxilium conspicuū red-
datur, & innotescat mundo. Potuisset
etiam Senaherib & Assyrios retra-
here & cohibere, qui ad deuastandā
urbem

In or-
tione
non
beni-
esse
sillan-
men

Art
gan
qu

urbem Hierosolymorum uenerunt, an-
tequam ipsi ad urbem castra posuis-
sent, sed permisit Iudæos non solum
obsideri, uerum etiam extrema omnia
experiri, adeo ut plane actum de se
esse arbitrarentur, & ecce mirabili-
ter à Deo per Angelum liberantur.
Israelitæ quoq; non antea liberati sunt
à Pharaone donec magno numero
equitum insequente, intra montes &
mare rubrum fuissent conclusi, ubi

tanta fuit trepidatio, ut putarent im-
possibile fore, ut quisquam ex ipsis
iram Pharaonis posset effugere. At
Deus statim iniecit illi frena. Hæc o-
mnia optime nouit Maria. Itaque ta-
met si Christus dicat: Quid mihi tecū
est mulier? non tamen illico absterre-
tur, quantumvis duriter Christus ipsam
allocutus sit, sed dicit ministris: Quod
cunq; dixerit uobis, facite. Ideo asse-
cuta est etiam quod petierat.

DOMINICA TERTIA EPIPHA. LECTIO

ex Epistola Pauli ad Rom. cap. 12.

FRatres: Non alta sapientes, sed humilibus uos accommo-
dantes. Ne sitis arrogantes apud uos metipsos, neq; cuius-
quam malum pro malo reddatis. Prouide parantes honesta
in conspectu omnium hominum: si fieri potest, quantum in
uobis est, cum omnibus hominibus in pace uiuentes, non
uosmetipsos ulciscētes, dilecti, quin potius date locum iræ,
Scriptum est enim. Mihi ultio, ego rependam, dicit Domi-
nus. Si igitur esurit inimicus tuus, pasce illum, si sitit, da illi
potum. Hoc enim si feceris, carbones ignis coaceruabis in
caput illius. Ne uincaris à malo, sed uince bono malum.

LOCI HVIVS LECTIIONIS.

Arro- Hæc quoq; lectio præcepta de mo-
gan- ribus tradit, ac quidem primo Arro-
quid. gantiam prohibet, perinde atq; parum
dignam Christiano nomine. Voco aut
arrogantiam, quum quis meliorem se
iudicat, quàm qui alteri cedere de-
beat. Atq; id uirij ferè cum uindictæ
cupidine coniunctum est.

Honestas uitæ ac morū, Christia-
no modis omnibus necessaria est.

De nullare minus, quàm de malo Deu. 32
retaliando sollicitus esse Christianus
debet, ut qui Deū ipsum, uindicem ac
ultorem iniuriarum suarum certo ha-
biturus sit, uel scriptura teste.

Carbones ignis in caput inimici

DOMI. TERTIA POST

conseruant, qui beneficia in illū cumu-
lare, ut cūq; tandē ſeuiat, nō ceſſant.
BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Quemadmodū in proximā domi-
nicā lectione, ita hic quoq; qualem
Chriſtiani conuerſationē eſſe oportet,
audis. Cāterū cum tota hęc le-
ctio de operibus diſſerat, opus eſt, ut
diligētē etiā Chriſtiana opera popu-
lo inculcentur, ea tamen lege, ut & ſi
dei dignitas interim non lædatur, &
iuſtificationis negociū recte tractet,
quemadmodū Chriſtus quoq; in hu-

ius diei Euangelio fidē efferit & præ-
dicat ubi inquit: Tantam fidē in Iſrael
nō inueni. In cōſcientiā enim lucta, adeoq;
iuſtificationis negocio, nihil eſt
quod opera iactes, ſed in gratiā & mi-
ſericordiam oculos deſigas neceſſum
eſt, id quod fidei eſt proprium. Iacto
autē fidei fundamento, iam tum opera
quoque charitatis urgenda ſunt, idē
Apoſtoli exemplo, ſic inquentis.

Non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes.
Nolite eſſe arrogantes &c.

Ante omnia ijs inſidiari ſolet Sata-
nas, qui maximis à Deo ornati donis,
Eccleſiæ ſtatum promouere poſſent.
Quare cum probe norit, carni ſubli-
mia quæq; adlubere, ſpecioſas ei-
dem, fucatas, ac in ſpecie pulcherri-
mas inſtillat cogitationes, iſq; iſtis à
ſano ſcripturæ intellectu abductos, ad
ea, quæ ſcripturæ conſentanea non
ſunt, rapit: uelut hoc tēpore Anaba-
piſtas, de corporali quodā Chriſti re-
gno, quod in hoc mundo cum ſumma
iuſtitie adminiſtratione futurum ſit,
garrere & ſomniare uidemus. Quod
ſi hic cauti non ſimus, adeoq; inſtiga-
torem diabolū audierimus, iam a-
ctum de nobis eſt. Præterquā enim

quod ſpecioſis iſtis cogitationibus ſe-
ducti, ſcripturam deſerimus, in ſpiri-
tuale etiā quandam arrogantia dila-
bimur, ita ut de nobis iſtis magnifice,
de cæteris uero prorsus nihil, uel cer-
te parū ſentiamus. Et cum acceptis à
Deo donis, cum ad gloriam Dei pro-
pagandā, tum, ad proximi cōmodum
uti de beamus, contra Deū ac proxi-
mum iſdem utimur, ita ut non imme-
rito occinat Maria: Fecit potentiam in
brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente
cordis ſui. Cōtra hunc animi faſtum,
adeoq; ſpiritualē ſuperbiā illam Apo-
ſtolus hic loquitur, utq; aliter adfectū
ſumus hortatur, perinde ac ſi dicturus
eſſet. Quisquis inter uos, qui Chri-
ſtiano

stiano nomine censemini, peculiare ali-
quod spiritus donum, nactus est, ca-
ueat à diabolo sibi, ut ne uel seduca-
tur, uel contra proximum efferatur,
sed Deo potius hoc ipso seruiat & Ec-
clesiæ, ne propter talenti accepti abu-
sum in ius aliquando uocetur. Quod
si etiam sapientia, ac prudentia omnes
anteccelleremus mortales, tamen sume-
re cristas id circo, aut eos qui inferio-
res nobis uidentur, perinde atq; humi-
repantes, contemnere non debemus,
sed potius eò eniti, ut sapientia nostra
ac donis, quæ à Deo accepimus, illo-
rum insipientiam & imbecillitatem
subleuemus. Atq; huc pertinet quod

Nemini cuiquam malum

In præcedentibus, fastum, arro-
gantiam, & spirituales superbiam
prohibuit Apostolus. Iam uero quum
id genus homines nulli credere, nihil
prorsus condonare sciant, imò ne tan-
tillum quidem perpeti uelint, ostende-
re uult, non solum Christiano, si iniu-
ria adficiatur, patientia opus esse, ue-
rum etiam malum bono uinci oportere.
Et quemadmodum honestas quæ-
dam lucere in omni uita nostra debet:
sic hac quoq; in re honesti esse debe-
mus, ut oñes nostros ac hostes, be-
neficijs nostris potiusquàm maleficijs

Propheta etiã contra huiusmodi ani-
morum nostrorum fastum uocifera-
tur, ac dicit: Væ qui sapientes estis in
oculis uestris, & apud uosmetipsos
prudentes, &c.

Sublimiũ enim ac maximarũ rerũ
cognitio, arrogantia parit. Arrogan-
tia uero proximi contemnit, adeoq;
præ sua sapientia omnes pro saxis ha-
bet, ad impatientia interim adeoq; ma-
li retaliationẽ propensissima, id quod
indies uidere est in supercilioso hoc
hominũ genere. At uero Christianos
ad eum modum adfectos esse nõ opor-
tet, sed potius in sequentibus docen-
tem Apostolum audire, dicit enim-

in partes nostras pertrahamus. Hoc
enim nomine & apud Deum & apud
homines efficimur commendabiles.
Maiora etiam & plura hac ratione
patramus, quàm si rixaremur, conten-
tiosi essemus, & talioni studeremus.
Ad hunc modum Christus quoq; in
Euangelio dicit: Diligite inimicos ue-
stros, Benedicite male dicentibus uos.
Benefacite ijs qui uos oderunt. Orate
pro calũniantibus & persequentibus
uos, ut suis filij Patris uestri qui in cœ-
lis est. Sinit enim oriri solẽ suũ super
malos & bonos, & pluit super iustos

DOMI. TERTIA POST

et iniustos. Huiusmodi uerba probe
introspecta, hoc sibi uolunt, quod
Christianum omnibus ex æquo be-
nefacere, ac pati studere, uel Chri-
sto ac Paulo iudice, in gentium nume-
ro et incredulorum haberi oporteat.
Est tamen interim obseruandum quod
dicit: Si fieri potest. Item: quantum in
uobis est, &c. Sunt enim plerique, con-
tra ueritatis negocium ita efferati ut
blasphemarum suarum, neque finem,
neque modum ullum inuenire possint.
Horum institutum uel probare, uel

ferre, neque à Christo, neque à Pau-
lo iussi sumus. Nam Christus id genus
homines pro Publicanis et Ethnicis
haberi uult, et Paulus Satanæ, ex-
communicatos tantisper tradit, dum
resipiscant et in uiam redeant, id
quod Alexandri et Hymeriei exem-
plum satis arguit. Quin hæc potius
est, cum Christitum Pauli sententia,
ut in causis ad nos pertinentibus, pa-
tiamur, cedamus, cōdonemus, adeoque
malum bono compensemus, ueluti in
sequentibus quoque dicit.

Non uosmetipsos ulciscentes dilecti, sed date locum
iræ, &c.

Multis uerbis à uindictæ cupidita-
te nos absterret Apostolus. Attamen
ut interim etiam uideamus, Deum stu-
dia eorum, qui suos persequuntur, no-
minis sui gratia, probare nec posse nec
uelle, scripturæ autoritate confirmat,
quod iram suam in illos ac furorem
effusus sit, adeoque pœnam suo tem-
pore de illis sumpturus. Et profecto
consolatione plenum est, quod tam si-
gnificanter Paulus dicit, Deum ipsum
tueri nos uelle, adeoque eos qui nos
persequuntur, sui iudicij et pœnæ se-
ueritati reseruare. Imò cur ipsum me
ulcisci cuperem, cum Deus ipse ratio-
nem mei habere, adeoque uicem meam ul-

cisci uelit? Sic enim inquit apud Zache-
riam. Qui tangit uos, tangit pupillam oculi
mei. Aut ultione mea plus me esse tu-
rum sperem atque Deum ipsum? Indulge-
re non nihil adfectibus possem, et cau-
sam meam reddere deteriore, consule-
re mihi hac uindictæ cupiditate non
possem. Sed permitti hic Christianis
nec debet nec potest ultio. Cur igitur?
Et qui dixit: Mea est uindicta, ego, re-
pendam. Hæ uoculæ, mea, et ego, uin-
dictam omnem nobis inhihet, inque uniuersum
nec odiū, nec inuidiam iratis permit-
tūt. Quod si temperare nobis quin ali-
quid faciamus, non possumus, iam quod
sequitur facere sedulo studeamus.

Si esurit inimicus tuus, pascere illum: si sitit, da illi potum. Hoc enim si feceris, &c.

Ut erga proximum adfectus esse debeas, an non hic audis manifestissimè? Neque enim hic ut malum malo, sed ut bono malum compenses dicitur. Quod si ea res carni etiam, haud ita suavis sit, quod nimirum retaliandis malis studere non debemus, tamē non est cur hic uel tantillum tergiersemur, si modo Christiani esse uelimus, adeoque Regni Dei fieri participes. Quid? Hoc quoque cauendum est, ut ne ex id genus præceptis, consilia, quæ uel omitti, uel præstari nostro arbitratu possint, faciamus. Christus enim illa ipsa non solum addita pœnæ interminatione, seruari iussit, uerum opere quoque, cum cruci adfixus pro crucifigentibus se oraret, impleuit. Itidem Diuus Paulus fecit, nihil ueritus anathema pro fratribus fieri, à quibus tamen omnis generis malis afficiebatur, si salus illorū hac ratione promoueri

posset. Quid Diuus Stephanus, cum lapidibus adobrueretur, fecit? An non is quoque pro inimicis suis Deum interpellauit? Ad hunc modum nos quoque facere æquum est, adeoque id genus præcepta, non pro consilijs, sed pro præceptis habere. Quod si aliter fecerimus, certe nos pœna manebit. Sin uero dicto hic fuerimus audientes, iam tum ignitos carbones in capita hostium nostrorū coaceruabimus. Carbones super caput inimici congregare, est beneficijs eò aliquem perdere, ut sibi ipsi etiam, quod nihil mali merentibus nobis incommodarit, succenseat. Ecce, Sic charitatis opera ubi que docet Apostolus, quæ de fide, fucata ne an uera sit, testificari solent. Faxit Deus, ut fidei doctrinam probe adprehendamus, adeoque operibus bonis perpetuo eidem testimonium perhibeamus.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Tertia post Epiphaniā. Matthæi. 3.

Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbae multæ. Et ecce Leprosus ueniens adorabat eum dicens: Domine, si uis potes me mundare. Et extendens manū Iesus, tetigit eum dicens: Volo, mundus esto. Et confestim

g est

DOMINI, TERTIA POST

est mundata lepra eius. Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris, sed uade ostende te Sacerdotibus, & offer munus tuum, quod praecepit Moyses, in testimonium illis.

Cum autem introisset Capernaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, Puer meus iacet in lecto paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Iesus: Ego ueniam & curabo eum. Et respondens Centurio ait illi. Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic uerbum, & sanabitur puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, uade, et uadit, & alteri, ueni, et uenit, & seruo meo, fac hoc, & facit. Audiens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico uobis, non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem uobis, quod multi ab oriente & occidente uenient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in regno coelorum, filij autem regni eijicientur in tenebras exteriores: Ibi erit fletus & stridor dentium: Et dixit Iesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi: Et sanatus est puer eius ex illa hora,

LOCI HVIVS EVANGELII.

Bina habet fidei exempla hoc Evangelium.

Primum in leproso. Is enim quam credebat facile ac nullo negotio restituere Christum sibi posse sanitatem, tamen totam rem illius perimit arbitrio, non ignarus, Deum, si quid secus atque ipsi placet oremus, offendi. Ad eum modum nos quoque in oratione effectos esse oportet. Cum fiducia orare debemus, sed tamen in

rim quod oramus illius committere bonitati. Ipse enim solus quibus rebus opus habeamus nouit.

Alterum fidei exemplum in Centurione uidere est, cum enim rogatus Christus & uenturum se & seruum illius curaturum perbenigne pollicitus esset. Respondit: Non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic uerbum, & sanabitur puer meus, Haec autem uera fides est, uerbo credere, etiam si

EPIPHA. DOMINI.

L

ampli & præsens corpore Christus nõ
sit, & omnia aduersa appareant. Sic
Ro. 4. Abraham cõtra spem in spe credidit.

Christus & leprosi & Centurio
nis fide uictus, utrunq; exaudit, quod
que uolebant præstat, pari bonitate
nos quoque exauditurus, modo à fide
non sit uacua oratio nostra. Huc per-
tinet suauissima illa uox: Volo, esto
mundus.

Quod leprosus Sacerdotibus iube-
tur ostendere sese, ad legis præcep-

tum pertinet, quæ per mortem Chri-
sti nondum abrogata erat. Quare au-
ricularis illa confessio, quã tamen pro-
pter clauium usum nõ damnamus om-
nino, probari hinc non potest.

Vocatio gentium manifestissimis
uerbis hic prædicitur: Multi, inquit,
uenient ex oriente & occidente. Ad-
dit autem, fore, uti Iudæi excacati
per incredulitatem in perpetuas tene-
bras deturbentur. Ea de re lege Pau-
lum in Epist. Romanis dicata cap. 9.

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

In hoc Euangelio primũ uidemus,
boni-
tas
Christi
quanta bonitate, clementia, & dile-
ctione Christus complexus sit, non
solum leprosum, sed Ethnicum etiam
Centurionem, imò uero quantopere
paratus sit nobis omnibus sese totum
exhibere, si modo morbum nostrum
agnoscimus, & ipsum ut fidelissimum
animæ medicum quærimus, auxilium
& gratiam ab eo expectamus. Sunt
autem omnino uiua exempla, quæ hic
proponuntur nobis. Primum benefici-
um amoris & beneuolentiæ Christi
conferitur leproso. Nam ad instanti-
am & petitionem eius extendit Iesus
manum suam, & tetigit eum, dicens:
Volo, mundus esto. O summam cle-

mentiam. Quamprimum leprosus uni-
cum uerbum dixit, quo sanitatem pe-
tijt, illico paratus est Christus, & in-
uat. Deinde attende, quod hæc dictio
uolo, nõ sit neq; uana, neq; ociosa, sed uolo,
plena omnis consolationis. Nam quæ
in isto uerbo leproso promittit, uult
nobis omnibus in genere esse promif-
sa, quo etiam certificat & confirmat
corda nostra, ne dubitemus, quin para-
tus sit in omni necessitate sine ulla re-
pulsâ promptissimum suum auxilium
nobis conferre. Huc pertinet etiam q.
apud Marcum est, quod Iesus miser- Cap. 1.
tus sit hominis huius. In hac enim com-
miseratione uidemus, quod reuera cor-
di su Christo nostra miseria, & quod

DOMI. TERTIA POST

Comite
ratio
Christi

Mat. 15

Mat.
tio gen
tum.

talem Pontificem habeamus, qui ex corde afficiatur sensu infirmitatum nostrarum. Ad Hebræ. 4. Quemadmodum uero bonitas & dilectio Christi in leproso sese aperit & ostendit, Ita etiam offertur & commendatur nobis placidissima uoluntas, & mitissimum cor Christi in hoc, quod ethnico Centurioni tam cito pollicetur, ad primam etiam petitionem, se uenturum esse, & curaturum puerum eius. Tamen enim Christus non uenerat, nisi ad perditas oues domus Israeliticæ, tamē hoc facto uoluit significare, quod post resurrectionem suam Iudæos & Gentes ad communionem unius fidei esset uocaturus, quemadmodū etiam hic loquitur, quod multi ab oriente et occidente uenient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob, in regno ccelorum. Itaque dum Deus Pater ccelestis tam opulente gratiam & misericordiam suam in Christo Iesu Domino nostro ab omni parte nobis ostendit & exhibet, conuenit etiam ut nos hanc gratiam agnoscamus & fide apprehendamus, quo corpore & anima in perpetuum ab ipso custodiamur & seruemur.

Secundo, habemus hoc loco duo egregia exempla fidei, alterum lepro-

si, alterum uero Centurionis. Quod autem leprosus rectam & ueram fidem habuerit, ex illo fit manifestum quod ad Christum properat, illius auxilium implorat, & confitetur quod ipse sibi nullam opem ferre possit. Et quamuis lege Mosi à communione hominum erat separatus, & propterea eos uitare debebat, tamē ad Christum accurrit, ea animi fiducia fretus, quod ipse sit Dominus legis & lepræ. Quo facto expressit naturam fidei, quæ non festinat, nisi ad Christum, ab hoc in omni necessitate consolationem & auxiliū expectat, nec patitur se quicquam remorari, dum modo hoc Christo potiatur, Sicut apud Matthæum de cæcis scriptum est, qui quo magis turba increpabat eos, ne clamarent, hoc magis clamabant. At hic leprosus unde consecutus est talem fidem? Audierat quod Christus summa humanitate atque clementia præditus esset, quodq; prompte admodum & officiose omnibus infirmis suam opem communicaret, atq; ex hoc auditu huiusmodi fiduciam de Christo concepit, quod certo sibi quoq; auxilium ferret, sicut alijs quàm plurimis sæpe auxilio fuisset. Et hæc est uera fides, uidelicet cū credo, quod Deus Pater uelit me per Christum

Exco
pla
del.

Matth
201

Fidei

Christum sanum, iustum, & beatum
facere, sine ullo merito operum meo-
rum, ex mera gratia & misericordia,
Huiusmodi fides fuit etiam in Centu-
rione. Quia enim ex auditu Euange-
lij didicit et cognouit, quod Christus
esset Dominus peccati, & omnium in-
firmitatum, non solum credidit tunc
Christum posse opitulari, si præsens
adesset, uerum etiam si absens unicum
tantum uerbum diceret, ideoq; non
uult ut ædes suas subeat, sicut Chri-
stus obtulerat se facturum, sed tantū
uerbum dicat, & sanaretur puer eius.
Ego, inquit, etiā habeo sub me seruos,
quibus si dixero, ueni, illico ueniunt,
& si dixero, abi, statim recedunt.
Quanto magis necesse est ut illa fiant
quæ tu iubes, cum non sis talis Centu-
rio, qualis ego sum, sed Dominus cœli
& terræ. Hanc fidem commendat ip-
se Christus, & dicit: quod tantam fi-
dem in Israel non inuenerit. Iam si tu
quoq; à lepra falsæ doctrinæ munda-
ri uis, & in Euangelio constanter usq;
ad finem perseuerare, age, implora
Christum, ut spiritum & gratiam su-
am tibi impertiat, & dicet tibi: Volo,
dabo tibi spiritum meum. Porro, site
atque tuos & corpore & anima sal-
uari uis, inquire Christum, & despe-

ra de te ipso, tunc dicet tibi: Fiat tibi
sicut credidisti.

Tertio, discimus ex hoc leproso,
quod quicquid petierimus in oratione
nostra, hoc totum resignemus diuinæ
clementiæ ac uoluntati, consideran-
tes quod salutis nostræ usque adeo ig-
nari sinus, ut nesciamus quid orare
debeamus sicut oportet. Leprosus pe-
tit à Christo sanitatem, ea tamen lege
& conditione, si non sit contra Dei
uoluntatem, ac suæ ipsius animæ salu-
tem. Quo significare uoluit, si corpo-
ris sanitas occasionem præberet faci-
endi quæ pugnarent cum uoluntate
Dei, quod tunc mallet corpore etiam
infirmo fauorem & gratiam Dei reti-
nere, quam in iram Dei corpore eti-
am firmo & pulchre ualente incide-
re. Sed hæc cognoscere non est cuius
uis. Caro enim nunquā non refor-
midat crucē, conaturq; excutere quic-
quid uspiam est passionum, nec in e-
am cognitionem assurgere potest, ut
cogitet Deum propterea suis immitte-
re nonnunquā tribulationes, quo
carnem rebellem & lasciuam cohibe-
at & obrundat, ut spiritui subiecta fi-
at. Quapropter hæc & huiusmodi
alia exempla sunt obseruanda, & di-
scendum ex ipso, quid in oratione no-

volun-
tati
dei om-
nia
sunt re-
signan-
da.

DOMI. TERTIA POST

Matth. 20. bis ueniat obseruandum, Mater filiorum Zebedæi petijt cum filiis, ut alter ad dexteram, alter uero ad sinistram in regno Christi sederet. At passi sunt repulsam, quod petitio eorū fuit contra uoluntatem Dei. Nam Christi regnum non corporale, sed spirituale esse debebat. Adhæc Christus quoque in horto rogauit Patrem, ut transferretur ab eo calix passionis suæ, ita tamen, ut ius & uoluntatem faciendi illud, penes Patrem suum statueret, dicens: Veruntamen non mea uoluntas, sed tua fiat. Atq; hoc illud est, quod nos etiam in oratione Dominica docuit. Quomodo autem ad Dei uoluntatem nos debeamus componere & accommodare, præclarum exemplū in Dauide habemus. 2. Regum. 15.

Quarto, docet nos hoc Euangelium, ad quid prosit aliena fides, nimirum ut pro alijs, incredulis adhuc, intercedat, & ad cognitionem fidei adducat, sicut Centurio pro puero suo rogauit. Quod uero per meam fidem alius quispiam iusticiam & salutem esset consequuturus, fieri non potest, quia scriptura dicit: Iustus ex fide sua uiuet. Attende uero quod diserte dicit, sua fide. Nam hoc pacto ab uno quoq; propriam fidem exigit. Et in E-

pistola ad Romanos dicitur: Euangelium est potentia Dei ad salutem, sed ad datur, omni credenti. Requirit itaque Paulus in singulis propriam fidem. Ex hoc sequitur, quod infantes qui baptizantur, non baptizantur in alienam fidem Ecclesiæ, sed necesse est ut propriam & peculiarem fidem habeant. Ecclesia potest quidem orare pro infantibus, ut Deus per spiritū sanctum propriam fidem in eis excitet & operetur, alioqui uero necesse est, ut quisq; paruulorū pro se fidem suam habeat. Manent enim hæc sententiæ firmæ & inconcussæ: Qui credit in eum non confundetur. Item: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, &c. Sed reclamas & dicis. Qui nam quæso infans credere posset, cum adhuc sit expers rationis? Respondeo. Fides est donum Dei, sicut Paulus inquit. Iam si Deus operatur in senibus fidem, nec ratio quicquam confert ad hoc, poterit etiam sine dubio in infantibus fides operari. An non Ioannes Baptista, et Ieremias Propheta sanctificati erant cū adhuc essent in utero matris? At necesse est in his fidem fuisse, siquidem sine fide nemo Deo placere aut sanctus esse potest. Hebræi. 11. Si uero si des in Ieremia & Ioanne fuit, cū non

dum essent nati, idq; operatione spiri-
tus sancti, necessario sequit, quod De-
us in unoquoq; infante fidem excita-
re possit. Et ut breuiter summam com-

plectar, aliena fides potest quidē ora-
re ac intercedere pro me, at propria fi-
des facit me propter Christū iustum,
beatum, et filium Dei-Ioannis primo.

DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAE

LECTIO ex Epistola Pauli ad Roma. cap. 13.

FRATRES: Nemini quidquam debeatis, nisi hoc, ut inuicem diligatis. Nam qui diligit alterum, legem expleuit. Si quis dem illa. Non mœchaberis: non occides: nō furaberis: non falsum testimonium dices: non concupisces, & si quod aliud praeceptum, in hoc sermone summam comprehenditur, nempe: Diliges proximum tuum, sicut teipsum. Dilectio proximo malum non operatur. Consummatio itaque legis est dilectio.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Dilectionem, perinde atque certissimum fidei fructum, nusquam non urget Apostolus, Christi opinor exemplo, qui dilectione, ceu tessera quam, cognosci uoluit suos discipulos.

Quod ad iustificationis causam adtinet, Legem, præter unum Christū, implet nemo, quod uero attinet ad fi-

dei fructum, hoc est, obedientiam, dilectio legem implet.

Qui uere & ex animo proximum diligunt, ij nec furantur, nec adulterantur, nec occidunt, nec falsum testimonium dicunt &c. Propterea quod memores semp sunt Euangelicæ regulæ. Quod tibi nō uis fieri, alij ne feceris.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Quid Christianus magistratui debeat, multis uerbis Apostolus ad Romanos ca. decimo tertio ob oculos nobis posuit, ut uidelicet in omnibus corporalibus rebus, negocijs, & actioni-

bus, ad politicas rationes nos accommodemus, ac obedientes simus. Facile autem persuadeor, cū tam diligenter & anxie Apostolus inculcet, Magistratum, ordinatione diuina constitutum

DOMI. QVARTA POST

esse, cui mos geri debeat (nisi forte contra Deum ac illius ordinationem pugnare uelimus) fuisse etiam Pauli temporibus, qui Christianæ libertatis beneficium, ad carnis cupiditates ac inobedientiam trahere conati sint, ita ut rei necessitate coactus sit, falsissima hac opinione profligata, quo loco magistratum haberi conueniat, ostendere. Quemadmodum nostro quoque sæculo opus est, exacerbatis populi erga magistratum animis, adque inobedientiam propensis, ut internam Christianorum libertatem caute & prudenter doceamus, neque ansam ullam ad obedientiæ frena laxanda, præbeamus. Equidem uerum est, quod à peccato, morte, Satana, & inferno li-

Nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis, &c.

Hoc est. Ita erga magistratum, in omnibus ijs quæ huc pertinent, adferti sitis, ut nihil præterquam sola charitas (ea enim ut supra diximus, nunquam satis redditur) reddenda supersit, nisi forte à professione ueritatis Euangelicæ transuersos uos agere conetur. Hic enim Petrinum illud pluris faciendum est: Oportet Deo magis obedire quam hominibus, atque illorum autoritas. Alias uero in externis & ciuilibus causis, caue eidem resi-

berati sumus, uel scriptura teste: Si uos filius liberauerit, uere liberi eritis, sed interim spiritualis hæc libertas, Dei ordinationem non tollit è rebus mortalium, sed potius si uerba facienda sunt de publica honestate, omnium mensuram constituit. Quare Paulam etiam hic, de externa uiuendi ratione oportet intelligas, ut quam plane uelit politicis rationibus & magistratui subiectam esse, ita ut cui tributum debeas, tribui des, cui uectigal, uectigal des, cui honorem, honorem des, cui timorem, timorem des. Atque hisce in rebus tale cor exigit, quod nulli præterquam charitatem, nihil prorsus debeat. Ea enim nunquam satis exeri potest. Sic enim inquit.

stas, etiamsi dare cogereris, quæ iure daturus alioqui non esses, ueluti Christus quoque inquit: Qui te percusserit in maxillam unam, obuerte illi & alteram, Tollenti tunicam, dimitte & pallium &c. Quod autem magistratui, idem omnibus quoque hominibus facere debes. Credo uero ne fallito, ciuili fidei tenax esto, nemini imponito, ita ut præter dilectionem nihil cuiquam debeas. Nam ut Apostolus consequenter dicit,

Qui

Qui diligit proximum, legem impleuit, &c.

Supra dictum est. Apostolum hic, civilis honestatis, conuersationis, & obedientiæ causam agere. In causa enim iustificationis ad hunc modum loqui solet. Ex operibus legis, non iustificabitur omnis caro. Cur istuc? Quia enim, si eum de quo alibi dicitur, finis legis Christus, ad iustitiam omni credenti, excipias, nemo est, qui satisfacere legi possit. Iam cum de ea legis impletione, quæ soli Christo accepta refertur, hic non loquatur, sed externam Christiani conuersationem & mores tantum formet, certè non immerito dicit, externam illam legis obedientiam, in charitate sitam esse. Christo enim hic adstipulatur, ubi inquit, Diliges Deum ex toto corde, &c. Item diliges proximum sicut te

Siquidem illa. Non adulterabis, non occides, non furaberis, &c.

Ad tedium usq; diximus hactenus, germanam ac ueram fidem, à charitatis condimento uacuum non esse, quod si ea non adsit, iam tum ne fidem quidem uerā esse ibi posse. Vbi erga charitas Christiana est, sibi altera quoque decalogi pars præstatur, præsertim cum amor erga proximum nihil mali designet, sed id potius, quod sibi fieri

ipsum. In his duobus enim præceptis, uniuersa lex, & Propheta pendunt. Huc locus quoq; ille apud Oseam pertinet, tones à Christo citatus. Misericordiam uolo non sacrificiū. Hæc cæca Iudæorū & Phariseorū gens ignorauit prorsus, persuasa nimirū, si opera ac cæremonias legis, uel in speciem præstaret, iam tum, utcumq; parua charitatis haberetur ratio, legi per omnia satisfactum esse. Sed multum hic à scopo aberratum est. Neq; enim Deo ullum opus, quantumuis in speciem iustū & admirabile, probatur, quod nō cordis condiat charitas erga proximum. Imò si fides atq; hæc charitatis illecebræ adsint, iam sponte & hilariter, cum Deo tum proximo inferuimus, quemadmodum sequitur.

uelit, facere soleat. Exemplis istuc probari uis? Ioseph in Aegypto, an non explere cum uxore domini sui animum illicitæ uenere, adeoq; in precio apud eandem esse, potuisset? Et tamen à tam scædo facto abhorruit. Cur istuc? Herum suum, id quod frugis seruum decebat, charum habebat ex animo. Atq; hæc ipsa dilectio effecit, ut

DOMI. TERTIA POST

violare uxorem illius, uliro sese pro-
stituentem, non uoluerit. Talem se,
idem Ioseph, postea quoq; cum Domi-
nus in uniuersa Aegypto delectus, a-
deoq; super omnia Pharaonis bona
oeconomus constitutus esset, gessit.
Pharao omnem illi in toto regno po-
testatē dederat, ita ut magnā auri &
argēti uim cumulare potuisset, si mali
hominis officio fungi, et perfidus esse
uoluisset. Quid uero fecit? Magistra-
tum suū ac Dominū diligebat, quare
etiam non suū, sed regis ubiq; quære-
bat cōmodum, quemadmodū in libro
Geneseos uidemus, quod quintam in
Aegypto partem, ad Pharaonē per-
traxerit. Consimilis charitas Dauidē

quoq; ne in oblatum hostem, Saulem
seuiret, remorabat. Contentus enim
fuit, quod simbriam tantum uestimen-
ti illius præscedisset, qua ceu signo
quopiam confirmaret, filiū mortis fu-
turum, si exemplo illius, contra chari-
tatem, agere statuisset. Hæc & alia id
genus exempla, satis superq; osten-
dunt, quod recte dixerit Paulus:
Charitatem non committere adulte-
rium, non occidere, non furari, &c.
Sed omnium potius morem gerere
uoluntati. Imo, quis naturam chari-
tatis depingere potuisset artificio-
sius? adeoq; in compendium ueluti
redigere, atque in sequentibus, facit
Apostolus?

Dilectio proximo malum non operatur. Consummas-
tio itaq; legis est dilectio, &c.

Facilia hæc sunt, neque quicquā
difficultatis habent, modo diuina ope
adiuti, & adpræhenderemus audita,
& re ipsa præstaremus. Quanquā
si inter Christi discipulos numera-
ri, adeoq; Christiani esse uolumus,
opus certē est, ut apud omnes con-
spicua sit charitas nostra. Aequis a-
lioqui animis seramus oportet ut iux-
ta scripturæ sententiam (In hoc co-

gnoscent omnes, quod mei sitis disci-
puli, si charitatem habueritis inter uos
mutuam) coram Deo pro Turcis &
gentibus habeamur. Certē nostro hoc
seculo nihil est, quod charitatem ma-
ximopere iactemus, ut quæ apud om-
nes propemodum neglecta iaceat. Fa-
xit autem Deus, ut copiosorem apud
nos fructum, atq; hæcenus, in poste-
rum producat, Amen.

EVANGELIUM IN QVARTA DOMI-

nica post Epiphaniæ. Matth. 9.

Et

Mar.
Luc. 8

ET ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus, ipse uero dormiebat. Et accesserunt ad eum discipuli eius, & suscitauerunt eum, dicentes: Domine salua nos, perimus. Et dixit eis Iesus. Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgens imperauit uentis & mari, & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia uenti & mare obediunt ei;

LOCI HVIVS EVANGELII.

Fides nostra sit ne uera an secus, sciri non potest, nisi exploretur tentatione. Porro si quis anteaquam ingrediebantur nauim discipulos percontatus fuisset, fiderent ne Christo an secus? Haud dubie respondissent: Fidemus, sed quam uera hæc responsio futura fuerit, rei euentus docuit.

Apostolorum fides quanquam hic uacillet, tamen quo nihil est in rebus deploratis consultius, ad Christum confugiunt, præsens periculum eidem indicantes, adeoque opem implorantes, id quod nobis quoque, si quando persecutionum undis obruamur faciendum est.

Christus uti fidem nostram probet, interdum dormire se simulat, hoc est, non prius exaudit, quam omnia uideantur desperatissima. Ibi tum, modo clamore & expergefaceret ipsum

orationibus nostris non cessemus, de Psal. 19 sancto auxilium mittit nobis, & de Sion tuetur nos, quod sentiens sponsa in canticis: Dilectus meus, inquit, stat post parietem, inspiciens per fenestrâ, prospiciens per cancellos. Cant. 2

Christus orationibus Apostolorum è somno ueluti expergefactus, primo incredulitatem ipsiusdem exprobat, hoc ipso indicans. Incredulitatem in cruce subsistere nullo pacto posse. Subsistere aut fidem, ut quæ contra spem etiâ in spe credere & fidere norit, posse. Rom. 4

Deinde diuinam potentiam suam declaraturus, mari imperat ut quiescat. Quod imperium mira statim serenitas subsequuta est. Qua in re obserua, auxiliari Christum nobis & posse & uelle. Potest, quia Deus est: uult, quia misericors est. Sed fidem hic exigit, quæ nihil dubitet.

Populus

DOMI. QVARTA POST

Populus hoc miraculo ueluti attonitus, Christum quidem non agnoscit uere, sed tamen de eo maius quiddam suspicari incipit, quam de homine.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Principio in hoc Evangelio inspicienda & consideranda est persona Christi, quæ nobis tam accurate depicta & ob oculos posita est, ut nemo ausit negare, quin talis uir plus quam homo fuerit. Nam quod sedet in navi & fertur supra aquas, adhuc quod dormit etiam, opera adhuc humana sunt & uulgaria, imperare autem uentis & mari, ut dicto obediant fiatque magna tranquillitas, hoc profecto omnes uires humanas excedit, adeoque ipsam naturam, nec est in cuiusquam potestate nisi solius Dei sui. Iam uero quia Christus talis hoc loco describitur, ut qui opera supra naturam fecerit, adeoque naturæ impossibilia, ideoque necessario sit uerus Deus, erunt etiam oculis fidei inspicienda hæc opera, & ex his perpendendum, qualis uir sit Christus, & quid in necessitatibus nostris quibuscumque ab eo conueniat expectare. Hæc persona citra controuersiam ualde potens est, siquidem uno uerbo tam horribiles uentos, & saeuam adeo tempestatem sedauit. Quin & postea con-

quis est iste, inquit, cui mare etiam & uenti obediunt? Talia sunt fidei principia, ad quam sensim peruenitur.

fessus est, quod huic personæ data sit potestas in cælo & in terra. Matthæi ult. Si autem Christus uerus homo & Deus est, licebit etiam proculdubio, ut in hunc confidenter confidamus, omnem curam & sollicitudinem nostram illi committamus, eiusque auxiliū in omni necessitate & tribulatione secure imploremus. Ipse enim est qui potest iuuare, quemadmodum etiam hoc miraculo & alijs multis, quæ ab initio mundi facta sunt, potenter declarauit. Ad hæc non solum potest, sed uult etiam iuuare, sicut ex hoc loco nos uoluit animaduertere. Et licet expressis uerbis, ut in superiori Evangelio, non dicat uolo, attamen re ipsa declarat quod uelit iuuare, siquidem tam cito ad Apostolorum preces tempestatem sedauit.

Ex hoc loco animaduertendum est, quod Christus multifariam nos ad se inuitat & allicit. Interdum enim agit hoc nudis & apertis uerbis, ut Matthæi 12. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Idem agit interdum occultis incita-

Christus uerus Deus.

incitationibus miraculorū & operum
 suorum, sicut in hodierno Euangelio.
 Fiat autem quocunq; ipsi uisum fuerit
 modo, nobis certe discendum ex eo
 uenit, quod Christus adesse nobis ue-
 lit auxilio & consolatione, in quibus-
 cunq; periculis tam corporis quam a-
 nimæ, modo cum ipso in naui per-
 manserimus, hoc est, uniti cum ipso
 per fidem. Quod si uero interdū lon-
 gior tibi mora uideatur quam ut fer-
 re possit, aut si pro tuo captu graui so-
 mno oppressum esse existimes, aut de-
 niq; plane oblitum esse tui, attamen ne
 deijctaris animo aut desperes, sed cla-
 ma ad ipsum unā cum Apostolis, aut
 cum ipso Dauide: Exurge, quare ob-
 dormis Domine? & tunc re ipsa expe-
 rieris minime uanum esse, quod etiam
 alibi à Dauide dicitur: Ecce non dor-
 mitabit neq; dormiet, qui custodit Is-
 rael.

Secundo, docet hoc Euangelium,
 quibus rebus uera fides à fucata di-
 gnosci & cōprobari possit, nimirum
 cruce & persecutione. Profecto Apo-
 stoli sine dubio in ea erant opinione,
 quando cum Christo nauem sunt in-
 gressi, quod optima fide præditi
 essent, nullisq; tentationibus aut perse-
 cutionibus quantumuis magnis ab ea

possent auelli. Sed quid sit ingruente
 necessitate ipsaq; morte ob oculos uo-
 litante? Ecquid sibi nūc constant? Mi-
 nime uero. Nihil hic fuit nisi ingens
 terror, tremor, & desperatio. Tunc
 uero minime omnium in mentem ipsis
 ueniebat, quòd Dominum maris &
 uentorum secum in naui haberet, imò
 uero, ut in Euangelista Marco licet ui-
 dere, plane opinabantur, quòd Deus
 omnē curā de ipsis abiiecisset, essentq;
 omnino derelicti ab ipso, quòd dor-
 miat etiam, nec sit sollicitus tantillum
 quid rerum agant, aut contingat eis:
 Vnde etiam dicūt. Præceptor non est
 tibi curæ quòd perimus? Ecce nihil hic
 audis nisi incredulitatē. Hoc loco ani-
 maduertendum est, quòd omnes tenta-
 tiones electorum ita à Deo ordinatæ
 sint, ut cedant ipsis in bonum, quo se-
 curitatem & ferociam carnalem ca-
 stiget & refrenet, doceatq; eos ne
 fiant inflati & tumidi, sed discant om-
 nia quæ possunt nemini nisi Deo re-
 ferre accepta. Scimus enim quam au-
 dax, temeraria, & rebellis caro sit, si
 non huiusmodi uerberibus & plagis
 ad patientiam & humilitatem fuerit
 adusfacta. An non & S. Petrus con-
 fidenter de se prædicabat, quòd para-
 tus esset etiam in mortem ire cum
 Christo?

Cruce
 cōpro-
 batur
 Fides.

Mar. 4

Deus
 quare
 tentat
 suos.

DOMIN. QVARTA POST

Christo? An non & filij Zebedaei affirmabant, se calicem quoq; uelle bibere, quem Christus bibiturus erat? Sanè praesumptio aderat, probata autem fides non aderat. Ad eundem modum omnes non sumus affecti, nisi uirtute spiritus sancti infirmitas nostra in ueram fortitudinem fuerit transformata. Magnifice quidem & cum magna expectatione de negotio Euangelico, de cruce, de patientia, & id genus alijs, loquimur. Quando uero crucem ipsam praeforibus esse uidemus, quando luctandum & dubio Marte dimicandū est cum ipso peccato, morte, diabolo, et inferno, illico frigemus & plane inutiles sumus, ac re ipsa experimur, nos nunquam ueram fidem habuisse, nec synceriter unquam & ex animo erga Euangelium fuisse affectos. Iam qui in cruce, in persecutione, in tribulationibus, in periculis, adeo leuiter deficiunt, & Christū abnegant, nec propter ipsum uel tantillum periculi, si foret necesse, uolunt perferre, & in ea abnegatione etiam ad finem usq; perstant, hi nunquam nemicam quidem uerae fidei habuerunt, sed umbram tantum & laruam fidei. Itaq; audient etiam in illa die: Discedite a me maledicti in ignem aeternū.

1. Ioā. 2
Mat. 25

At qui sibi probe conscij sunt, quod nihil suis uiribus efficiāt coram Deo, & praeterea infirmitatem suam agnoscunt, nec aliunde perseverantiam in cruce, nisi à Deo per Christum petūt & expectant, nullo modo à Christo separabuntur. Tamen si enim fides illorum infirma admodum in cruce nonnunquam fuit, non tamen protinus in desperationem prolapsi sunt, sed patientiam & perseverantiam à Deo petierūt, unde factū est, ut auxilio Christi & uirtute spiritus sancti omnes tentationes euicerint. Similiter & Apostoli qui cum Christo in nauē erāt, fecerunt. Siquidem quando fides ipsorum infirmior erat, quā ut possit cum ipsa mortis necessitate consistere, excitauerūt Christū, atq; auxilium eius implorauerunt, à quo etiam in tali necessitate nō uulgarem consolationem acceperunt. Itaq; diximus q; necesse sit fidem non aliter probari cruce, persecutione, & omnis generis tribulationibus, quam argentum igne purgatur & examinatur. Quod si in persecutione constans & firma permanserit, tunc recta & minime fucata est, & regni cēlorum hereditatem accipiet. Matth. 5. Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, quoniam illorum

illorum est regnum cœlorum. At si lubrica & inconstans fuerit, & Christum in gratiam hominū abnegauerit, tunc habebit perpetuā damnationem.

Christus fert in firmam tē apostolorū
 Quarto, consolatur nos hoc Evangelium in hoc, quod Christus tam clementer infirmitatem Apostolorū suo rum tulit, nec eos à se illico abegit, tametsi fides eorum nondum fuerat perfecta. Reprehendit quidem incredulitatem eorum, at non eiecit eos. Tam si Christus Apostolos suos cum infirmi essent tam patienter tulit, nec repulit à se propter infirmitatem, donec in fide solidiores & robustiores facti sunt, certe & nostrā imbecillitatem

tollerabit, & in fidei fortitudinē commutabit, si modo peccata & corruptā naturam nostram agnouerimus, & in oratione indefinenter auxiliū eius implorauerimus, dicentes: Domine adauge nobis fidem. Proponitur etiā nobis hoc exemplum Christi ad imitandum, nimirū ut infirmos in fide suscipiamus, non contemnamus nec reiiciamus, sed donec ad cognitionē fidei uenerint, patienter toleremus ac feramus, quemadmodū S. Paulus in multis locis docet, præsertim in Epistola ad Romanos. Nec frustra est quod Christus ad Petrum dixit: Tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

Luc. 17

Ro. 14

DOMINICA QUINTA POST EPIPHANIAE

Lectio ex Epistola Pauli ad Colossenses cap. 3.

FRatres: Sitis igitur induti, tanquam electi Dei, sancti & dilecti, uiscera miserationū, comitatem, modestiam, mansuetudinem, lenitatem, sufferentes uos inuicem, & condonantes uobis mutuo, si quis aduersus aliquē habuerit querelam: quemadmodum Christus condonauit uobis, ita & uos. Super omnia autem hæc, charitatem, quæ est uinculum perfectionis: & pax Dei palmam ferat in cordibus uestris, in quam & uocati estis in uno corpore, & grati sitis. Sermo Christi inhabitet in uobis opulente, cum omni sapiētia. Docete & commonete uos inuicem cantionibus & laudibus & cantilenis spiritualibus, cum gratia canentes in corde uestro Domino. Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia

DOMI. QUINTA POST

omnia in nomine Domini Iesu facite, gratias agentes Deo & Patri per illum.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Commodissime Christianam doctrinam tradunt Ecclesijs, qui principio fidei iustitiā, ac deinde iactō fidei fundamento opera docēt. Neq; enim praecepta illa de charitate ac morum honestate, uel tantillum prodesse, ni si des hac accederet. Sic nusquam non Paulus primo fidem dein charitatis opera docet, id quod in hac quoq; lectione uidere est.

Electio Obserua quod sanctitas nostra, non nostris operibus, sed diuinā electioni adscribitur. Locus contra humana merita.

Christi exemplo nos, ut faciles ad condonandum sumus, hortatur Apostolus.

Ecl. 4 Charitas ita perfectionis uinculū

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Iterum in hac lectione, ut bonis operibus fecundi sumus, admonemur. Et certe non omnino male quadrat, cum in Euangelicis historijs serē fides & exigitur & tractetur, quā huiusmodi res per Christum gestas, & adprehendat, & uti iisdem discat, ut etiam ex Epistolis, quā potissimum opera, fidem comitari debeant, populo

est, si mutuo amore, pace, concordia cohaereamus, neq; ullis dissensionum turbis diuelli sustineamus, iuxta illud funiculus triplex difficile rumpitur.

Christi pax, conscientiae tranquillitas est, quam nō nisi uocatis in unum corpus, Christus largiri solet, id q; grati agnoscere debemus.

Verbum diligenter doceri uult in Ecclesijs, ita ut etiam per Psalmos, Hymnos, & spiritualia cantica doceri & commune fieri uelit, tantū abest, ut uerbum Dei ociosum apud nos esse oporteat.

Nihil incipiendum, nihil faciendum, quod non cedat in Christi gloriam, per quem Deo Patri nunquam non debemus agere gratias.

ostendantur, & inculcent. Quāquā enim negari non potest, quin fides coram Deo & iustum & pium & saluum efficiat, tamen nihilominus in opera erumpere eandem, ardere intus, & charitate commendabilem fieri, oportet. Alioqui fidei nomen, fides, nō mereretur, sed potius falsa quaedam de Christo persuasio, adeoq; mera hypo-
crisis

crisis esset. Probe hæc perspecta erant Apostolo. Quare non solum si dei iusticiam diligenter ubique urget, & prædicat, uerum etiam opera quod docet, id quod cum in dicata Colossensibus Epistola è qua hodierna

Sitis induti, tanquam electi Dei, sancti ac dilecti, uiscera miserationum. &c.

Carnales & mundo dediti homines in hoc ornāt sese, ut carni ac mundo placeant, omnes animi cogitationes etiam huc dirigentes, ac operam in eam rem locantes, quemadmodum Diuus Ioannes quoque inquit: Quicquid est in mundo, ueluti concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & fastus uitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est. At uero ad eum modum ornare Christianus sese non debet. Quomodo igitur? Ornatum illius internum ac spiritualem esse conuenit. Principio Christum per fidem induere debet, quò Deo placeat, quemadmodum alibi Apostolus inquit: Induimini Dominum Iesum Christum. Hoc uestis genus Prophetæ etiam sibi dari optabat, cum præcabatur: Sacerdotes tui induantur iusticia, & sancti tui exultent. Deinde charitatis uestimentis ornari debet, quò uidelicet internam iusticiam, ex-

lectio desumpta est, tum in reliquis quoque uidetur manifestissime. Sunt autem unius farine opera ferè, quorum mentionem facit, si quis rem penitus introspectat, uidelicet charitatis. Sic enim inquit.

Dei, sancti ac dilecti, uiscera

terna illa & ciuilis probitas comitentur, Apostolus hic uiscera miserationum uocat, hertliches erbarmen. Certe misericordia erga proximum adfici, præclarum charitatis opus est, id quod ex uerbo Domini satis abunde liquet. Attamen ni ex fide, ac cordis adfectibus dimanet, mera hypocrisis & simulatio est, quo loco omnia ferè opera ex fide non prouenientia habentur. Tam ut proximo, nec in speciem, nec propter popularem auram captandam, id quod hypocritarum est, sed ex animo profusius, uiscera ipsa miserationum Apostolus exigit, ita tamen ut magis oret quàm præcipiat. Obserua autem, quòd Colossenses ac omnes ex æquo Christianos, sanctos uocat, qui & electi a Deo sint & dilecti. Hac enim re, & gratiam Dei, perinde atque principalem salutis nostræ causam, efferre, & nobis omnem gloriandi occasionem uult adhibere,

DOMINI, QUINTA POST

mere. Quemadmodum autem uiscera miserationum exigere à nobis uoluit, ita in sequentibus pleraque alia requirit, uidelicet.

Comitatem, modestiam, mansuetudinem, lenitatem, suffe-
rentes uos inuicem &c.

Comem esse, nihil aliud est, atque propensam animi uoluntatem, gestibus, uerbis, & re ipsa, erga quoslibet exercere. Modestum esse, perinde est, atque de se parum, aut certe nihil, de alijs uero magnifice sentire & candidare. Mansuetudo iracundiam cohibet, ac malum bono compensat. Lenitatis & patientiæ uirtus in cruce & afflictionibus ferè conspicitur. Iam id genus indumenta, an non mire ornati Christiani animum? Certè erga amicos comem esse, uirtus est, haud ita ardua, & teste Christo, hic ne in publicanis quidè & peccatoribus desideratur aliquid. At uero erga inimicos comem esse, ijsdem condonare, iniurias illorū patienter ferre, haud ita uulgaris uirtus est. Imò nisi hoc in nobis per fidem operetur spiritus, iam in uiribus nostris æque situm est, atque cochleari quopiam ipsum mare exhaurire uelle. Neque ad rem uel tantillum facit, quòd plerique hic, Philosophorū aliquot mansuetudinem & patientiam iactant. Præterquàm enim quod propter uulgi adplausum fecerunt om-

nia, hypocriti etiam laborarunt. Eam ob rem Christus etiam in Euangelio dicit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Perinde ac si dicturus esset. Nihil de se sentire, omnia omnibus condonare, omnia sufferre, nemo à seipso discat facile. Ego huc, ariis huius magister, uocer necessum est. Verbum meum diligenter auditum, spiritum adfert. Spiritus fidem operatur. Fidem excipit charitas. Charitas deinde comis est, non inflatur, nō superatur ab ira, suffert omnia, condonat omnia, præsertim cum me, dominū ac magistrum suū, erga inimicos semper sic adfectū fuisse, norit optime. Huiusmodi Christi exemplum, Apostolus quoque in hoc citat, ut semper apud nos cum amicorū tum inimicorum eadem habeatur ratio. Inimicos, quatenus ex obstinata malitia contra uerbū non sentiunt, comitate hac, in nostras partes pertrahere possumus. Quin apud amicos quoque, eatenus prodest, ut idem inter nos semper sentiamus, adeoque in perpetuam concordia coalescamus. Cur alioque in sequentibus apostolus diceret? Super

Super omnia autem hæc charitatem habete, quæ est uinculum perfectionis.

Eatenus perfectionis uinculum est charitas, quatenus, ut idem sentiamus, doceamus, credamus, neque facile sentis ac dissensionibus inuoluamur, efficit, quemadmodum Salomonis Ecclesiastes quoq; dicit: funiculus triplex, difficile rumpitur. Quare opus etiam est, Christianos hoc charitatis funiculo copulari, ita, ut discordia pror-

sus nulla, concordia uero permultum apud nos conspiciatur. Ibi enim cordis tranquillitatem sensuri sumus, etiam si mille periculis, persecutionibus, & angustiis premeremur, tantum abest, ut non uictores hic abituri, aut impatientes futuri simus, id quod Colossensibus consequenter etiam Apostolus imprecatur, dicens.

Et pax Dei palmam ferat in cordibus uestris, in quam & uocati in uno corpore. &c.

Ingens est inter Dei, & mundi pacem, discrimen. Mundana pax, diuturna non est, adeoq; facile labefactatur. Quid? Propter leuissimas causas interdum uiolatur. At uero diuinæ pacis, longe alia ratio est. Ea enim corda nostra ita moderat, ut frontem nunquam contrahamus, ut promissionibus Dei fidamus, imò ut animo inuicti simus, etiam si ipsæ inferorum portæ nos uel

impeterent, uel subuertere conarentur.

Quin hac de causa quoque Dei pax uocatur, quòd non nisi largitore Christo contingat, quemadmodum Apostolus dicit: in hanc pacem, in uno corpore, uocatos nos esse, Vocari autem in eâ pacem sumus? Iam Deo quoq; non nostris uiribus, accepta referri debet.

Quin agnito tanto beneficio, grati esse etiâ debemus, ueluti apostolus subdit.

Sitis grati.

Ingratitudinis uicium, tantum est, ut non solum Ethnici, uerum etiam omnes ex æquo Christiani, eidem sint merito insensissimi. Imò si in ciuilibus rebus, apud Persas ingratus, capite plectebatur, qua sæueritate putas Deum in id uicij, propter spirituali-

um rerum contemptum, animaduersurum? Donauit filium suum nobis unigenitum, Euangelij lucem, & cum filij iræ essemus, contulit & ius filiorum nobis. Præsertim uero hisce nostris temporibus, cum humanarum traditionum tendiculis, miserrime

DOML. QVINTA POST

irretiti effemus, summa bonitate hinc nos liberatos, in pristinam libertatem adseruit, quæ res uel sola, perpetuam à nobis gratitudinem exigit. Sed uisumus grati? Quod ad me attinet, certè fateor, neque uerbis, neque re ipsa, eam me gratitudinem, quam propter tantum beneficium & debebam Deo

& adhuc debeo, rependisse. Et uereor bonam eorum, qui Euangelium hodie iactant, partem, mecum hic impingere. Quid ergo facto opus est? Ut resipiscamus. Quo pacto ad hanc resipisceniam peruenitur? Si Apostoli doctrinam hic sequamur, dicentis.

Sermo Christi habitet in uobis opulente, cum omni sapientia. Docetē & commonete uos inuicem, cantilenis spiritalibus, &c.

Hic audis Christi doctrinam in uobis habitare debere, sed opulente, & cum omni sapientia. Hoc est, Si spiritalis ille fidei ac charitatis ornatus, tam perfectæ, quàm oportuit, apud uos non conspiciatur, tamen danda uobis opera est, ut uerbum ipsum opulente apud uos tractetur & urgeatur. Vbi enim uerbi copia est, ibi quid cuique desit ostendi potest. Quin de resipiscen-
tia quoque ibi, quotquot saluti suæ rationem habent, cogitant. Præterea, ubi cum sapientia docetur uerbum, ibi nullis glossematibus uiciatur, nullum humani cordis somnium admittitur, sed omnis opera huc potius confertur, ut ne scopus ille, in iustificationis negotio ex literis sacris, præfixus nobis, loco moueatur. Quin

alter alterum hic & docet & admonet, Deum propter ingentia illa beneficia, quibus nos etiamnum in horas perfundat, magnificandum & extollendum esse perpetuo & indefinenter, ad quod doctrinæ & exhortationis genus, Psalmi etiam, cantiones, & spirituales cantilenæ adhiberi solent. Imò nihil hic uel fit, uel inchoatur, uerbo Domini ubique rerum habenas moderante, quod non cum in gloriam Dei, tum Ecclesiæ cōmodum cedat. Obserua Paulum de docendi & exhortandi officio perinde loqui, atque si omnibus hoc ipsum Christianis commune esset, id quod reuera etiam est, modo ordo ille interim in Ecclesia seruetur, ut non nisi qui uocatus legitime huc est, doceat.

EVAN

EPIPHA. DOMINI.
EVANGELIVM IN DOMINICA

LIX

Quinta post Epiphaniæ. Matthæi. 13.

Aliam parabolam proposuit, dicens: Simile est regnum
celorum hominī qui seminavit bonum semen in agro
suo. Cum autem dormirent homines, uenit inimicus eius,
& superseminauit Zizania in medio tritici, & abiit. Cum au-
tem creuisset herba & fructum fecisset, tunc apparuerunt &
Zizania. Accedentes autem serui patrisfamilias, dixerunt
ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? un-
de ergo habet Zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fe-
cit: Serui autem dixerunt: Vis, imus & colligimus ea? Et ait:
Non, ne forte colligentes Zizania, & eradicetis simul cum
eis & triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem, &
in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum Zi-
zania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum
autem congregate in horreum meum.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus parabolam hanc, roga-
tus à discipulis, ipsemet explicat. Ac
quidem bonum semen filios regni uo-
cat. Quis uero semen hoc seminat? Fi-
lius hominis, inquit. Hic obserua inter
filios regni eos tantū numerari, quos
Christus ipse uerbo suo huc traxerit,
fideq; donarit. Vbi hic uis liberi arbi-
trij? Quid hic tribuitur nostris operi-
bus ac meritis? plane nihil. Vnus Chri-
stus iustificationis & salutis nostræ
autor, hic nobis proponitur.

At uero inter Christum ac Sata-

nam irreconciliabile odium ac bellum
est. Porro Christus uerbo suo unum
hoc agit, ut pñ, ut boni, ut sancti sim⁹,
quum contra Satanas totus in hoc sit,
ut nos reddat quā deterrimos, ut
transuersos nos agat à professione ue-
ritatis Euangelicæ. Breuiter, ut nos se-
cum in gehennam abducatur. Hinc tor-
hæreticorum examina, & tanta pseu-
dapostolorum hubertas.

Iam quanquā hac ratione fiat, ut
maior sit hypocritarum atq; bonorum
numerus, sintq; impñ pñs semper ad-

DOMI. QVINTA POST

mixti, tamen tolerari debent, propter
ea quod Deus uni sibi imperiū in cor-
da reſeruarit. Neque magiſtratu ali-
am animaduersionem permiſerit, atq;
in externa flagitia.

Mat. 7 Pœna tamen huiusmodi hypocri-
tas manet. In fine enim ſæculi, filius
hominis per Angelos Zicania à triti-
co, hoc eſt, pios ab impijs, ſeparabit.
Pijs uitam æternam donaturus, impi-
os in æternos cruciatus deturbaturus.

Admonendi hic principes ſunt &
magiſtratus, quum Anabaptiſtarum
furor mire hoc ſæculo graſſetur, uti

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

**Regnū
celorū** Hanc ſimilitudinem ipſe Chriſtus
ad petitionem Apoſtolorum ſuorum
expoſuit, in qua expoſitione ſatis de-
clarauit, quid in Eccleſia ſeu Chriſtia-
niſmo (quem ſic pro natura ſcripturæ
uocat regnum cœlorum) fieri neceſ-
ſe ſit, ita nimirum, ut ſemper mali bo-
nis ſint admixti, donec Chriſtus in ex-
tremo iudicio emittet Angelos ſuos,
ut ſegregent oues ab hædis. Volumus
tamen & in hoc Euangelio expende-
re, quid præcipuum in doctrina Chri-
ſtiana hic ſit traditum, ſiquidem nihil
non ſacroſanctum & ſalutare eſt,
quod ex Chriſti ore uenit.

Primum, in expoſitione huius E-

prudenter agant cum hac hominum
genere. Si ſeditioſi non ſunt, ſi non in-
terturbant reſpublicas, ſi non propa-
lam blaſphemant ſacramenta ac E-
uangelium, iam poteſtate ſua uiri in e-
os non poſſunt. Stat enim ſententia:
Sinite utraque crefcere ad meſſem uſ-
que. Sin uero ſeditioſi ſunt, ſi turba-
tores rerum publicarum ſunt, ſi palam
blaſphemi in Deum ſunt, id quod fere
experimur, iam animaduertendi in e-
os ius magiſtratus habet, ut qui non
frustra geſtet gladium. Romanos cap.
decimo tertio.

uangelij ait Chriſtus, quod filius ho-
minis ſit, qui ſeminat bonum ſemen, æ-
ger autem ſit mundus. Porro bonum
ſemen ſunt filij regni, quo quidem ni-
hil aliud docet, quam quod clarius a-
pud Ioannem dicit in hunc modum:
Nemo uenit ad Patrem niſi per me. Ad Pa-
Item alibi. Ego ſum uia, ueritas, & ui- trem
ta. Quia enim ſolummodo per Chri- ueni-
ſtum in hæreditatem filiorum Dei ad mus ſe
optamur, ſicut Euangelium teſtatur, lam
proſecto neceſſe etiam erit, ut hanc per
honorem illi concedamus, & pro ta Chriſto
li uiro agnoſcamus, qui nos facit Chri- 10a. 14
ſtianos. Cognoscere uero quod nos
Chriſtus per uerbum & ſpiritum ſu-
um

um faciat Christianos, similiter quod ipse sit nostra iusticia, sanctificatio, & redemptio, nihil aliud est quam liberare confiteri, quod nos natura sumus peccatores, iniusti, filij Diaboli, & obnoxij æternæ damnationi, & quod nulla alia ratione aut uia salutem consequamur, quam per solum Christum. Vbi hic manet humana gloriatio? prudentia, meritum, aut liberum arbitrium? Necessè est ut hic cum Propheta Daniele dicamus: Tibi Domine iusticia, nobis autem confusio faciei. Atq; hæc est uera Christiana confessio, si confiteamur nos esse peccatores, iniustos, et æternæ damnationi addictos. Christum autem esse nostram iusticiam, probitatem, & salutem. Siquidem ipse solus est, qui nos à peccatis liberat. Matthæi. 1. Patri suo cœlesti reconciliat. 1. Timot. 2. & per spiritum suum regenerat nos in nouâ creaturam. Ioan. 3. Et profecto nisi ipse (ipse inquam) corruptam naturam meam restauraret & renouaret, egoq; de plenitudine eius acciperem, omnino damnatus & externæ maledictioni subiectus essem. Quomodo enim possem subsistere, si Deus in iudicium mecum uellet ire, nec ego meritum Christi prætereundum possem? Ibi pro-

culdubio merita mea non solum non præualebunt, sed ne consistent quidem, aut etiam apparebunt. Quapropter necesse est, ut ex hac similitudine discam cognoscere, quæ sit ueritas uerbi Dei, & solum Christum eum esse reputem, qui me faciat filium & hæredem regni cœlorum. Sic enim sonant Euangelistæ uerba: Nemo cognoscit Patrem nisi filius, & nemo cognoscit filium nisi Pater, & cui Pater uoluerit reuelare. Opera autem, licet necessario fieri debeant, eo loci tamen non deducunt, ut propter illam iusticiam quæ coram Deo est, consequamur, imò si nostra iusticia in opera fundata esset, non posset non incerta esse, & à leuissimo uento subueri, siquidem nemo tantum diligit, quantum debet, nec quisquam tanta opera facit, quanta requiruntur ab eo.

Secundo, docet nos hæc similitudo, & Christus in expositione illius, quod Satanas sit perpetuus hostis, non solum seminatoris Christi, sed etiam omnium credentium in Christum. Christus facit probos homines, & indicat angustam portam, & strictam uiam, quæ ducit ad uitam. Satanas autem facit homines nequam & malos, & indicat latam portam, & spacio-

sata,
nas est
Christi
& cre-
dentiū
hostis
perpe-
tuus.
Mat. 7

DOMI. QUINTA POST

sam uiam quæ ducit ad exitium. Et ta-
men semper ibi esse cõtendit, ubi sunt
filij Dei, non quod tanto amore prose-
quatur eos, sed quod ferre nullo mo-
do potest, si à Christo & ipsius uerbo
pendeant, à quo conatur etiam summis
uiribus ut nos auellat, & ad humanas
traditiões rapiat transuersos. Et quia
singulari quadam astutia præditus est,
probe etiã tenet, quod præcipua qua-
dam arte opus sit ad decipiēdos homi-
nes, ideo noctu & cum dormiunt ho-
mines, seminat *ȚȚania*, hoc est, trans-
format se in Angelum lucis, ut Paulus
inquit, nec uenit nisi magna hypocrisi
et sanctimonia præditus, sumit sibi no-
men Christi, multũ gloriatur de ope-
ribus, ita ut in errorem inducantur, si
fieri posset, etiam electi. Sed quemad-
modum Christus ait, acerrimus hostis
est, Christianæ doctrinæ & nominis
eius. Nec aliud sub tali sanctimonia
occultat, quàm extrema perditio, id
quod etiam reuera uidit Propheta Da-
uid, quando orabat, ut Deus custodire
uelleret ipsum à pestilentia quæ peram-
bulat in tenebris, ab incurſu & dæmo-
nio meridiano. Vide totum, *51. Psal.* Et
Ioan. 10. ait Christus q. hic fur, quan-
tumuis honeste incedat, ad nihil aliud
ueniat, nisi ut furetur, mactet & per-

dat. Huc pertinet quod etiam alibi lu-
pus rapax nominatur, qui in pseudo-
prophetis occultatur. Quare cū hæc
ita se habeant, summo studio unusquis-
que nostrũ cauere debet, ne se à Chri-
sto atq; ipsi uerbo abstrahi patiatur,
alio qui tanisper insidiabitur tibi Sata-
nas, donec transformet te in filium te-
nebrarum. Nec ullius laboris tædio af-
ficitur, nullam neq; noctu, neq; inter-
diu requiem ducens, nunquã non pa-
ratus, promptus, alacer, diligens &
indefatigabilis in nostri perniciem &
condemnationem. *1. Petri. 5.*

Tertio, docet hoc loco Christus,
quod semper *ȚȚania* iuxta triticum
crescat, hoc est, mali semper admisce-
buntur bonis usq; ad consummationẽ
sæculi. Eos autem uoco malos, qui fal-
sa doctrina & fide occupantur, ut sunt
omnes hypocritæ, imò omnes hæreti-
ci qui solent plerunq; errores suos scri-
pturis, falso tamen adductis, uestire et
ornare, ne cui subleat faciem esse fa-
ctum. Et de his loquitur etiam S. Pau-
lus ad Corinthios: Oportet enim
sectas in uobis esse, quò qui probati
sunt, manifesti fiant inter uos. Iam si in-
xtra ueròs Christianos etiam falsi e-
runt, quomodo quæso decet affectum
me esse erga illos? Num de finibus no-
stris

2. Cor.

61.

Matth.

24.

Mat. 7

Semper
mali
sunt ad
mixti
bonis

1. Cor.

Quo, modo
cū hære
ticis a
gendū,
stis exterminandi, aut etiam occiden
di sunt? Minime gentium, Sed licet ti
bi, si cognoueris *Etiā*, scriptura
cum illis agere, erudire, & admonere,
semel, bis, ter, donec uideas, quod in
reprobū sensum sint prolapsi, nec ab
errore uelint respiscere. Et tunc pote
ris illos uitare & reputare, quemad
modum Christus & Paulus te docue
runt, tanquā Ethnicos & Publica
nos, aliud tibi mandatū non est. Quan
do messis aduenerit, id est, finis mun
di, tunc iudicem suum habituri sunt,
uidelicet uerbum Dei, quod iudicabit
illos. Ioan. 12. Quod si uero pro priua
ta tua persona, siue ut Christianus, a
liquid amplius facere uolueris, quod
huic negotio possit prodesse, age, ro
ga Deum serio & ex animo, ut illos
reducatur, & in ueram fidei cognitio
nem adducat, nos autem ab omni erro
re & falsa doctrina dignetur pro sua
ineffabili clementia custodire & con
seruare. Ceterū ut comburantur, ma
terentur, & perdantur, Scholis illis
permittatur sublimibus, Colonien
sibus, Parisiensibus, & Louaniensibus,

DOMINICA SEPTVAGESIMAE LECTIO

ex Epistola Pauli priori ad Corinth. cap. 9. & 10.

Fratres: An nescitis, quod qui in stadio currunt, omnes
quidem currunt, sed unus accipit præmium? Sic currite,
b s ut

quæ patri Diabolo obsequio suo se
manciparunt. Christiano enim hoc
neq. mandatū, neq. concessum est.
Attamen quilibet magistratus diligen
ter attendere debet, ut Pseudoprophe
tis & falsis doctoribus os obtudatur,
& ut uerbum Dei recte doceatur. So
lum hoc caueat, ne in rebus spirituali
bus & fidem concernentibus gladio
utatur, nisi contra publicam pacem et
tranquillitatem agatur.

Quarto, indicatur etiam in hac si
militudine pœna hypocrisis, & ueræ
doctrinæ seu fidei præmium. Filius ho
minis (inquit) mittet Angelos suos,
& colligēt e regno illius omnia offen
dícula, & eos qui parant iniquitatem
& mittent illos in caminum ignis, ibi
erit ploratus & stridor dentium. Ha
bes quale sit præmium hypocrisis. Au
di iam fidei præmium. Tunc iusti ful
gebunt ut sol in regno patris sui. Hic
textus per se clarus est, faxit solum
modo Deus, ut nos per Christum non
inter hypocritas, sed inter iustos &
credentes cōnumeremur. De præmio
ipsi Christo curæ erit.

Pœna
hypo
crisis,

Fidei
præmi
um,

DOMINICA

ut compræhēdatis. Omnis autem qui certat, per omnia temptans est: Illi quidem igitur, ut perituram coronam accipiant, nos autem ut æternam. Ego itaq; sic curro, ut non incertum: sic pugilem ago, non uelut aerem feriens: uerum subijcio corpus meum, & in seruitutem redigo, ne quomodo fiat, ut cum alijs prædicarim, ipse reprobus efficiar.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Cursus Euan- gelij. Similitudine quadam hic, à securitate nos deterret Apostolus utq; in ccepto Euangelij cursu impigre perstamus & pergamus admonet. Cursus hic, & Christi prædicationem & fidei progressum & opera ipsa significat, quemadmodum apud Dauidem, Sine iniquitate cucurri & direxi.

Argumentum à minore ad maius est. Si qui in Olympiacis aut palestra certant, omnes nervos huc intendunt ut temporariam coronam mereantur, quanto & sollicitius & diligentius pro immortalitatis corona certandum est?

Paulus suo exemplo Corinth. ut impigre currant certenq; prouocat, ostendens Episcopum gregis formam esse oportere.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Nunquam non pro ijs sollicitus est Apostolus, qui ad iustum fidei robur nondum peruenerunt, ita ut non in huius Epistolæ lectione solum, uerum etiam alibi quoq; præceperit, ut ne sic

Et ne existimarent, satis esse, cepisse credere, nisi fides illa sequentibus operibus, comprobaretur, subiicit Israelitarum exemplum, quorum uix unus, atq; item alter in terram promissionis peruenerit, quum omnes in nube & mari baptizati essent, &c.

Obserua eandem esse, & patrum & nostram fidem, neque aliud esse inter nos ac illos discrimen, præterquam quod in promissum Christum illi, nos uero in exhibitum credamus. Variabāt tantum signa, fides uero non uariabat.

Obserua item, promissiones Dei ferè cum signis coniunctas esse. Signa autem in hoc adhiberi, ut fidem nostram confirmet & corroborent.

adfectos facile offendamus, sed interdum ea etiam, quæ & licita sunt, & citra peccatum fieri possunt, omittimus, quo uidelicet & ipsi Euangelicæ doctrinæ iugo collum præbeant. Veli

luti cum ad Romanos capite 14. Infirmum in fide suscipite, non ad dijudicationes disceptationum. Alius quidem credit uescendum esse quibuslibet. Alius autem qui infirmior est, hominibus uescitur. Qui uescitur, non uescientem ne despiciat. Et qui non uescitur, uescientem ne iudicet, &c. Ad hunc modum id genus infirmis, in priorum ad Corinthios capite nono quoque, unde præsens lectio desumpta est, inseruiuit. Quanquam enim ab omni-

Nescitis quot in stadio currunt, omnes qui-

dem currunt.

Probe mihi hanc observa similitudinem. Plane enim horrendum est, nos, quotquot à Christo nomen habemus, ijs comparari debere, qui in stadio currunt, inter quos unus tantum propositi præmij sit particeps. Quamquam quis hic in ius Paulum uocet, quum Christus ipse dixerit, multos uocatos, paucos uero electos esse? Quisq; ita comparet sese, ut non solum currat, uerum etiam præmium quoque propositum recte currentibus adprehendat. Si inter Christianos numerari, adeoque Euangelij seclatores esse ac dici uolumus, ea etiam tantum designemus, Euangelicos uiros quæ decent. Neque enim satis est, & recepisse uerbum, et uitæ

bus liberasset, tamen quo Christo omnes ex æquo lucrificaret, & Iudæis Iudæus, & ijs qui sub lege erant, perinde ac si ipse quoque sub lege esset, et infirmis infirmus factus est, id quod ibidem multis uerbis testatus est. Quid? Ita in hisce rebus adiaphoris enumerandis ibi uersatus est, ut etiam ad nos, qui promouendæ ueritatis gratia, merito infirmioribus de nostro iure nonnihil concedamus, sermonem uerterit dicens.

honestatem præstare cœpisse, nisi in tam sancto proposito perseueres etiam perpetuo. Equidem sunt plerique in ea sententia, ut existiment summam Christianismi in hoc sita esse, si ab omnibus oneribus liberentur, si carnibus uescantur, & sibi quidlibet iam nunc liceat, interim nihil prorsus solliciti, quid Deo, quid hominibus debeant. Quid autem id genus hominibus facias, qui cibi ac potionis gratia, proximi salutem remorari audent? Profecto inanis est cursus hominum istiusmodi. Et turpe admodum est, in causis, cum ad honorem Dei, tum ad Euangelij profectum, tum ad nostram ipsius & proximi salutem pertinentibus,

DOMINICA

ea detrectare nos, quæ temporarij lucri ac honoris gratia, athletæ etiam non detrectant. Porro pugilem quisquis agit, & ad captandam uulgi gloriam in agone contendit, is ab omnibus, quæ artis industriæ offectura uidentur abstinet. Nos uero leuissimis etiam de causis, ueluti apud Corinthios in negotio idolorum factum est, & Deum offendere, & proximis scandalo esse, & propriæ salutis negligentes esse non erubescimus. An non hæc nostra oscitantia, seu si maior contemptus, iure stomachû mouet Apostolo? Imò uideas plerumque, diuersa ab Euangelica doctrina dogmata amplecti, agnita ueritate uel neglecta uel contempta, & tamen nihil

Ego igitur sic curro, non quasi in incertum, sic pugno, non quasi aerem uerberans, &c.

Hic iam nunc Paulus suo ipsius exemplo, quod nec in uanum nec in incertum cucurrerit, comprobatur: ac si diceret. Sanum doctrinæ genus accepistis à me, in eo persevero adhuc, nec unquam aliter ac apud uos docui, sensurus sum. Ad hæc, ita uitam instituere pergā, ne quis merito, aliter me uiuere ac docuerim, cauillari possit. Quid? Certus sum, procul ab eorum insania esse me, qui aerem uerberant, sed ita

ominus interim gloriari, nec à scopo aberrare sese nec præmio fraudari posse. Sed Paulus hic dicit, præmium quidem omnibus propositum esse, sed non omnibus contingere. Qui consequi hoc ipsum uolet, in sana doctrina, proximi amore, & uitæ sanctimonia perseveret necessum est. Alioqui uix futurum est, ut inmarcescibilem istam coronam adipiscatur. Perinde enim uerbū hoc, currere, accipiendum est, atque apud Prophetam, sine iniquitate cucurri & direxi. Ad hunc modū Dicit Paulus, & sanæ doctrinæ, & mutæ charitatis & omnis honestatis obseruantem fuisse sese, id quod doctorum Euangelicum decebat, nō abs re gloriatur. Sic enim inquit.

potius in præfixum doctrinæ huius scopum intueor, ut certo sperem, propositum præmium me consecuturum. Et quid opus est uerbis? Si me, inquit Paulus, in ius uocare aduersarij nolent, quasi cuius uita doctrinæ non respondet, iam re ipsa mendacij illos conuincere possum. Castigo enim uere corpus meum, & in seruitutem redigo, neque ignarus sum, huiusmodi uitæ tam quæ cū doctrina nō pugnet, à me

iure exigi, ne forte illud mihi ex Euā-
gelio uulgatū obijciatur: Medice cu-
ra te ipsum. Hoc mihi autem observa,
quā confidenter exemplo Christi,
uita honestatē, ut quæ culpari à nullo
possit, iacet Apostolus. Sic enim ad Iu-
dæos Christus quoq; dicebat. Quis
ex uobis arguet me de peccato? Iam
quemadmodū Paulus et de doctrina,
quod sana sit, & de uita, q. culpari nō

Nolo enim uos ignorare fratres, quod patres nostri o-
mnes sub nube fuerunt, &c.

Exemplo hoc apte Apostolus ob-
oculos Corinthiorum ponit, eorum
quæ supra dixit ueritatē. Quanquā
enim Iudæi, quos in ualida manu ex
Aegypto Moses eduxit, ex æquo om-
nes in stadio hoc cucurrerint, tamen
paucissimi ex tanto numero proposi-
tum præmium adpræhenderunt, ita ut
etiam metus sit, cum Corinthiis tum
nobis, si non ad præfixum scopum, so-
licitius aliquanto atq; hætenus factū
est, properemus, simile quiddam euen-
turū. Iudæi Moysen una cum tot pro-
missionibus, tot prodigia & signa ha-
bebant, ut hodie etiam tantæ res pecu-
liarem admirationem habeant. Habe-
bant item tot exerta in Aegypto mi-
racula, nubem, mare, petram unde po-
tum illis dedit, postremo māna cibum

mereatur, uere gloriari, & exemplo
Corinthiis, quod imitētur, esse potest:
ita omnes ex æquo & cōcionatores et
Christianos, inculpatores esse oportet.
Quod si aliter hic nos, atq; par est,
gesserimus, iam idē nobis, quod incre-
dulus in deserto Iudæis, certō usu ue-
niet. Nam id exempli, quō terror ces-
sanibus nobis incutitur, ab Aposto-
lo etiam hic citatur, ubi inquit.

cclestem, &c. Sed quid iisdem tantæ
res profuerunt? Num per uerbum &
signa huiusmodi, id quod factū opor-
tuit, in fide confirmati, & salutem con-
secuti sunt? Certē uerbi potentia, &
signa non deerāt. Deerat autem fides,
qua res tantæ adpræhendi, & in usum
trahi debebant, ueluti Psaltes quoque
de iisdem conqueritur dicens: Hodie
si uocem eius audieritis, nolite obdura-
re corda uestra, sicut in irritatione se-
cundum diem tentationis in deserto,
ubi tentauerunt me patres uestri, pro-
bauerunt, & uiderunt opera mea:
Quadraginta annis offensus fui gene-
rationi illi, & dixi: Semper iij errant
corde. Et isti non cognouerunt uias
meas, quibus iuravi in ira mea, si in-
troibunt in requiam meam. An non
idem

DOMINICA

idem de nobis quoq; conqueri Deus posset? utinā hic extra noxam simus. Opulente uerbum apud nos habitat. Adhuc, signorum usus ita apud nos docetur, urgeturq; ut merito magna hinc ad nos redire deberet utilitas. Sed nos Iudaeorum exemplo, cum uerbitum Sacramentorum contemptores sumus egregij. Quem contemptum quid tandem putas secuturum? Prose. Et si naturalibus ramis non pepercit, sed grauissime in eosdem in deserto defecuit, multo minus nobis, sic oscitantibus, sic stertentibus parsurus est.

Tria potissimum in textu hoc obseruabis. Primo, unam eandemq; fuisse, cum apud patres, tum apud nos, fidem & Ecclesiam, etiamsi uerbum &

signa nonnihil uariarint. Illi in Christum uenturū credebant, nos in Christum iam orbi exhibitum, quiq; iam iuxta Prophetarum uaticinia, & à peccato & à morte & à Satana & inferno nos liberarit.

Secūdo. Quod cum signis uerbum ferè coniunctum est, quibus ad credendum diuinis promissionibus, ueluti inuitamur & confirmamur.

Postremo. Quanquā potius iste spiritalis nihil aliud sit, ac solida fides in Christum, tamen nihilominus, externa illa Ccenæ dominicæ manducatio permanet. Neq; uerba Apostoli cœna uel tantillum detrahūt, cum constet, externam cum interna semper oportere coniunctam esse.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Septuagesimæ. Matth. 20.

Simile est regnum cœlorū hominī patrifamilias, qui exiit primo diluculo conducere operarios in uineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in uineam suam. Et egressus circa horam tertiam, uidit alios stantes in foro ociosos, & dixit illis: Ite & uos in uineam meam, & quod iustum fuerit, dabo uobis. Illi autem abierunt. Item autem exiit circa sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa undecimam uero exiit, & inuenit alios stantes, & dixit illis: Quid hic statis tota die ociosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & uos in uineam meam.

Cum

Cum sero autem factum esset, dixit Dominus uineg procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis, usque ad primos. Cum uenissent ergo, qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt singuli denarium. Venientes autem primi arbitrati sunt, quod plus essent accepturi. Acceperunt autem & ipsi singuli denarium, & accipientes murmurabant aduersus patrem familias, dicentes: Hi nouissimi unam horam fecerunt, & pares nobis illos fecisti, qui portauimus pondus diei & aestum.

Et ille respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam: Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & uade: Volo autem & huic nouissimo dare sicut tibi: An non licet mihi quod uolo facere in rebus meis? An oculus tuus nequā est, quod ego sum bonus? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi: Multi enim sunt uocati, pauci uero electi.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Summā huius parabolæ, Christus ipse breuibus in fine uerbis cōplexus est. Sic enim inquit: Multi sunt uocati, pauci uero electi. Qua in re uocatio ab electiōe aliquousq; discernēda est.

Vocationē hic uocat, non eam qua quis uel ad docendum, uel ad alia publica munia uocatur, sed qua quis ad inuolutionem uitæ à pristinis peccatorum sordibus, quæ per spiritum & fidem fit, inuitatur.

Verbum hic uocatio completitur, quod uocant externum, ut per quod in uineā huius patris familias ire

iubeamur. Sic Ioannes, Christus, Apostoli, quī prædicant: Pœnitentiam agite, appropinquat regnum cœlorum, in Ecclesiam nos uocant & inuitant.

Sed quemadmodum uerbo inuitantur ex æquo omnes, ita tamen prædicatores non audiuntur ab omnibus. Quod si etiam bene multi sunt, qui se & obediētes & dociles præbeant, tamen nisi in gratuitam Domini beneficentiā intueantur, etiam tunc cum omnium sunt probissimi, æternæ uitæ denariū laboribus & meritis suis deberi existimantes. Iam metus est, ne idem ipsis

DOMINICA

ipsis accidat quod operarijs primis, in hac parabola usuenit.

Proinde uocationem hanc exter-
nam semper electio & præcedat &
comitetur necessum est, sic enim fiet,
ut externe simul per uerbum, & in-
terne per spiritum uocati, dicto audien-
tes simus ex animo.

2. Ti. 2. Electionē uoco, qua quis ad uitam
antea quam lacerentur fundamenta
mundi, electus & prædestinatus est.
Electio enim hæc firma est, habēs si-
gnaculum hoc, nouit dominus qui sint
103. 15. sui. Huc pertinet: Nō uos me elegistis,
sed ego elegi uos. Item illud Pauli:
Rom. 8. Quos prædestinauit, hos & uoca-
uit, &c.

Iam quæ fortuna tandem electum

BREVIS HUIUS EVANGELII EXPO.

Gratia
Dei &
miseri-
cordia.

Principio commendat & extollit
hoc Euangelium similitudine quadam
gratiam & misericordiam Dei, per
quam peccatorem uocat, iustum &
beatum facit, in hoc, quod paterfami-
lias his, qui nouissime in uineā iterant,
eandem mercedem dat, quam primis
dederat. Quo etiam omnis præsum-
ptio tollitur, quæ fiduciam operum no-
strorum parit, siquidem merces non
pro merito, sed pro uoluntate & be-
neplacito patrisfamilias distribuitur.

simulq; uocatum: contra, non ele-
ctum, & tamen externe uocatum ma-
net? Electi simulq; uocati, quia di-
cto audientes sunt, nihilq; minus quam
de mercede, etiam cum maxime la-
borant in uinea, solliciti, denarium ui-
ta æternæ nanciscuntur. Qui uocati
uero tantum, sed electi non sunt, ij,
quia contempta bonitate patrisfami-
lias, mercedem ex debito & pacto
sibi deberi existimant, gratia exci-
dunt, eumq; denarium recipiunt tan-
tum, de quo Christus: Quicquid fa-
ciunt in hoc faciunt, ut spectentur ab
hominibus. Sed dico uobis, receperūt
mercedem suam. Hinc murmur et illa
cū Patrefamilias expostulatio, quam
tamen egregie diluit.

Quis nunc audet de suis operibus glo-
riari? Omnia sunt sita in bona uolun-
tate huius Patrisfamilias. Ipse largi-
tur cui & quantum uoluerit, itaq; om-
nis caro se humiliare debet, & agno-
scere immundiciem operum suorum,
omnem autem fiduciam collocare in
gratiam & misericordiam Dei. Præ-
sumptio est nobis innata, siquidem cō-
fidimus quod per merita operum no-
strorum iustificemur, quæ tamen nul-
lo modo sufficiunt, sed Deus est, sicut
Sanctus

2. Cor.
1.
Sanctus Paulus eum nominat: Pater
misericordiarum. Verum oportet hanc
opinionem penitus ex animo eijcere,
& respicere tantum in benignam vo-
luntatem Patris familias. Ipse enim cui
vult miseretur, quem autem vult indu-
rat. Breuiter, quando me per uerbum
suum in hanc uineam uocat, iustum et
beatum facit, tunc ipsi soli gratias age-
re debeo, quando quidem hoc gratia
Dei & nullo meo merito factum est.
Similiter quādo Deus hanc gratiā mihi
per Christū largitur, quod in hac diui-
na uocatione possum perseverare, cru-
cem & alias afflictiones patienter tol-
lerare, hoc etiam meis uiribus adscri-
bere non debeo, sed Deo patri per
Christum gratias agere pro tanta cle-
mentia & benignitate, qua me mise-
rum peccatorem respexit. Nam quem-
admodum ipse me per uerbum ad fi-
dem uocauit, & in uineam Christia-
nitatis ire iussit, ita etiam necesse est,
ut ipse quoque det gratiam, quod ad fi-
nem usque perseverare queam, ad
Philippenses primo. Si igitur cura me-
um meritum ad æternam felicitatem
adsciscor, & per gratiam Dei sine
mea fortitudine in ea sustentor, quid
præcor est, quod hic pater familias mi-
hi debeat? Omnino nihil, nisi ali-

Ro. 11.

quid ex mera liberalitate uoluerit da-
re. Quod si autem nemini quicquam
debet, ac nihilominus tam opulenter
distribuit gratiæ suæ thesaurum, pro-
fecto nulla causa est quod uelim de-
spondere animum aut etiam despera-
re, tametsi omnium peccatorum sim
maximus, quos hic sol unquam uidit.
Nam ideo Christus uenit, ut peccato-
res saluos faceret. Adhuc potest eti-
am ex latrone in cruce pendente, pro-
bum & iustum uirum facere. E con-
tra nullam etiam causam habeo præ-
sumendi, siquidem in negocijs quæ iu-
sticiam contingunt, quæ coram Deo
est, nulla operum merita, sed solummo-
do gratia ualere debet, & semper di-
cendum: Et si fecerim omnia quæ præ-
cepta sunt mihi, attamen inuiliis ser-
uus sum, quod debui facere, feci. Imò
uero si etiam per Christum iam sim iu-
stificatus, ac donis excellentibus spi-
ritus sancti donatus, non tamen pro-
pter ea cristas erigere debeo, quando
quidem ita cum omnibus hominibus
comparatum est, ut qui hodie stat, ui-
deat, ne cras cadat. Sed petendum est
semper à Deo, ut ipse nos ad uitam æ-
ternam uelit conseruare.

Secundo, facit Christus discrimen
in hoc Euangelio inter electionē Dei,
i qua

Christus ue-
nit pro
pter pec-
catores.
Luc. 23

1. Cor.
10.

Electio
Dei,

DOMINICA

Exter-
nū uer-
bum.

2. Tim.
2.

Acto. 1

qua omnes electos ab initio mundi ad
æternam uitam prædestinauit, & in-
ter uocationem fidei, quæ per uerbum
externum fit. Et profecto si rem recta
uia reputauerimus, permultum inter-
est. Electio Dei firmiter & inconcus-
sa consistit, nec ullus hominū, qui per
hanc electionem ad salutem prædesti-
natus est, condemnari uel perire po-
test, sicut etiā ipse Christus testatur.
Ioan. 10. Oues quas dedit mihi Pater
meus, nemo rapiet de manu mea. Ad
eundem modum loquitur etiam S. Pau-
lus de hac electione ad Romanos. 8.
Quos præsciuerat, eosdem & præfi-
niuit. Porro quos præfinierat, eosdem
& uocauit. Et quos uocauit, eos & iu-
stificauit. Quos autem iustificauit, eos
& glorificauit. Hic audimus quod ele-
cti tantum iustificantur, & glorifican-
tur per Christū. Quinimo confirmat
etiam hoc, exemplum illud insigne,
quod in Actis Apostolicis describit,
quando Paulus Antiochiæ prædicabat
Euangelium Christi, in qua concione
sic concludit Lucas: Et crediderunt
quotquot erant ordinati ad uitam. In
hoc exemplo manifeste demonstratur,
quod iustificatio in nostris operibus
non sit sua, sed in gratia & misericor-
dia Dei. Est autē hæc doctrina de ele-

ctione seu prædestinatione Dei, ualde
horribilis, ijs qui in carnali sapientia
demersi sunt, & Euangelio quantum
possunt, resistunt. Nam quāprimum
hanc doctrinā audiunt, illico fiunt cō-
temptores & contumeliosi, & dicūt:
Si in meis uiribus situm non est, ut fi-
am saluus, faciam quodcunq; libuerit,
nec propterea quicquā timebo &c.
Rursum salutaris admodum doctrina
est et plena consolationis, ijs qui ad ui-
tam ordinati sunt. Hi enim quāpri-
mum audiunt, quod illi tantū fiant sal-
ui, qui à Deo prædestinati sunt, humi-
liant & submittunt sese, desperant de
seipsis, gratiam & misericordiam im-
plorant, & ad Christum omnibus mo-
dis festinant, id quod reuera est, tribu-
ere Deo suum honorem. Deinde di-
scunt, quod Deus faciat hominem ex
gratia non solum probum, iustum, &
beatum, sed quod etiam iam iustifica-
tos in omnibus tentationibus & tribu-
lationibus quibuscunq;, uelit consolari
& conseruare. Verum mira paucitas
est horum, ideoq; huc pertinet, dum
Christus ait: Multi sunt uocati, pauci
uero electi. In Sodoma nullus reperi-
batur nisi Loth tantum cum sua fami-
lia. Ante diluuiū solus Noah cum libe-
ris suis gratiam inuenit. Et in terram
Chanaan

Rom.

Gen. 11

Iosue.
14.
Num.
14.
Chanaan solummodo Iosua & Cha-
leb uenerunt. Itaq; mirum tibi uideri
non debet, quod tam pauci ex corde
credant Euangelio, eiq; obtemperent.
Qui à Deo prædestinatus non est, is
hanc doctrinam neq; ferre neq; audire
potest, multo minus suscipere eam po-
test. Ioan. 8. Nihilominus nostra cul-
pa fit quod cōdemnamur. Hæc in præ-
sentia sufficiant de electione.

Quid autem sibi uult dum ait: Mul-
ti sunt uocati? Sine dubio loquitur de
externa uocatione ad fidem, quæ fit
per uerbum Dei, & Apostolis post re-
surrectionem demandata est, Ite in u-
niuersum orbem, & prædicate Euan-
gelium omni creaturæ, Qui credide-
rit & baptizatus fuerit, saluus erit,
qui uero non crediderit, condemnabi-
tur. De hoc etiam scriptum est in li-
bro Psalmorum: In omnem terram ex-
ibit sonus eorum, & in fines orbis ter-
ræ uerba eorū. Quamuis autem hæc
uocatio fiat multis, tamen non est us-
que adeo certa, non quod defectus ali-
quis sit in uerbo per quod uocamur,
sed quod nostris prauis affectibus de-
diti, non trahimur interne per spiri-
tum sanctum, & propterea externam
uocationem, quæ per prædicationem
Euangelij fit, contemnimus & fastidi-

mus. Imò uero, etiam si reperiantur
nonnulli, qui cum primum cœperint
audire Euangelium, ita se exhibent et
ostendunt, quasi iam totum Euangeli-
um deuorauerint, attamen re ipsa postea
declatur, cum ad tempus persecu-
tionis aduenerit, quod semen huius uo-
cationis nō ceciderit in bonum & fer-
tilem agrum, sed supra petram, & tan-
dem exaruerit. Itaque etiam Sanctus
Paulus ait: At non omnes obedierunt
Euangelio. Quando nunc Christus
ita loquitur: Multi sunt uocati, tunc
loquitur de externa uerbi prædica-
tione, per quam offertur Euangelium to-
ti congregationi siue uniuersis. Quan-
do uero dicit: Pauci sunt electi, tunc
de prædestinatione intelligendus est,
ac nihilominus prædicatione quæ per ex-
ternum uerbum fit, æque urgenda &
inculcanda est atque illud, quo doce-
mur, quod per spiritum sanctum traha-
mur, ad Rom. 10. Fides ex auditu &c.

Tertio, discimus ex murmure eo-
rum, qui pro mercede totam diem la-
borauerunt, consuetudinē & naturam
iusticiariorum. Non enim aliter affe-
cti sunt istiusmodi quam hi operarij,
qui ex nimia superbia & contumacia
cōtemnunt nominis, ita in uincā mis-
sos à patrefamilias, ut nulla conuentio
i 2 mercedis

Mat. 13

Ro. 10

Natu-
ra &
consue-
tudo
iusticia-
riorū

DOMINICA

mercedis intercesserit. Videntur sibi quidem, se esse multo meliores, quam sint miseri peccatores, quod iuxta eternam uitā honeste uixerint, et multa opera (attamen sine fide) fecerint. At hypocrisis aliter non facit. Non enim solum non potest esse contenta falso suo splendore, quo oculos hominum perstringit & aufert, sed contemnit etiam prae se, & conuicijs infectatur omnes homines. Sic Phariseus contemnebat miserum illum publicanum, qui non audebat oculos suos ad cælum attollere, ut diceret: Deus propitius esto mihi peccatori. Lucæ 15. Similiter senior frater indignatus est super perduto filio patris, quando erat reuersus frater, & corde redierat. Sic Iudas miseram mulierem contemnebat, quæ in domo Simonis leprosi effudit comminutum alabastrum in caput Iesu. Sic cōtemnebant Iudæi Christum, quando edebat & bibebat cum publicanis & peccatoribus. Sed quid Christus ad hæc locutus est? A-

Luc. 15
Marci.
14.

men dico uobis, quod publicani & meretrices præcedunt uos in regnum Dei. Quid? an non etiam paterfamilias hic idem sentit, cum ait? An non licet mihi quod uolo facere in rebus meis? Et in hoc habemus miseri peccatores quiddam peculiare, ac ueluti prærogatiuam quandam præ magnis illis sanctis, quod cum bona opera facimus, non eo respicimus, nec in hunc finem facimus, ut propterea cælum à Deo postulare uelimus tanquàm debitum, sed credimus in illum, qui iustificat impium. Itaque imputatur etiam nobis nostra fides ad iusticiam. Romanos. 4. Quia uero iusticiarij mercedem non ex gratia, sed ex pacto & debito poscūt, omnino continget illis etiā, ut ex primis fiant nouissimi. Nec tamen relinquent aut posthabebant innatam ipsis superbiam, quæ eos perpetuo sequitur, sed semper alios condemnabunt, & hæretici nomen tantisper iterabunt, donec ipsi condemnentur.

DOMINICA SEXAGESIMAE LECTIO

ex Epistola Pauli posteriori ad Corinthios capite. II.

FRatres: Libenter fertis insipientes, cum sitis sapientes. Suffertis enim si quis uos in seruitutem adigit, si quis exedit, si quis accipit, si quis attollit sese, si quis uos in faciem cædit,

dit, iuxta contumeliam loquor: perinde quasi nos infirmi fuerimus. Imo in quocunque audet aliquis (per insipientiam loquor) audeo & ego. Hebraei sunt, sum & ego. Israelitae sunt, sum & ego. Semen Abraham sunt, sum & ego. Ministri Christi sunt (desipiens loquor) excellentius sum ego: in laboribus copiosius, in uerberibus supra modum, in carceribus abundantius, in mortibus frequenter. A Iudaeis quinque quadragenas plagas una minus accepi. Ter uirgis caesus sum, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi, in itineribus saepe, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres, in labore & molestia, in uigijs saepe, in fame & siti, in ieiunijs saepe, in frigore & nuditate, praeter ea quae extrinsecus accidunt, incumbens mihi quotidiana cura omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis offenditur, & ego non uror? Si gloriari oporteat, de his, quae infirmitatis meae sunt, gloriabor.

Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est laudandus in saecula, nouit quod non mentiar. In Damasci ciuitate gentis praefectus nomine Arethae regis excubias posuerat in Damascenorum urbe, cupiens me comprehendere: ac per fenestram in sporta demissus fui per moenia, effugique manus eius.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Tota haec lectio contra Pseudapostolos est, qui quum toti in hoc essent, ut magnificis & ementiis titulis, & Pauli auctoritatem apud Corinthios eleuarent, & contra suam statuerent. Visum est Paulo, ad retundenda ista-

rum arrogantiam, suas quoque glorias ueluti iactare.

In seruitutem adigere, exedere, accipere, efferni, auditores cen in faciem cadere, pseudapostolorum est. Quae cum perpessi essent à lupis istis Corin-

DOMINICA

thij, cur non ferrent in uerissima gloriantem Apostolum, adeoq; nihil tale designantem.

Semen Abrahamæ stulte iactant, qui Abrahamæ fidem ac conuersationem factis non exprimunt.

Tituli Apostolici tituli ac triumphi sunt, labores, uerbera, carceres, mortes, plagæ, uirgæ, naufragia, omnis generis pericula, falsi fratres, uigiliæ, fames, ieiunia, frigus, nuditas, & sollicitudo pro omnibus Ecclesijs.

Deute. De quadragenarijs plagis, Vide Deuteronomion, & Erasmi Annotationes.

Quamquam ad ferendam crucem Christiani planè nati sumus, tamen si in persecutione uitam tueri, cuiusque tumultum effugere queas, integrum id tibi esse, Paulus exemplo suo comprobauit, nimirum cum Damasci per

BREVIS HVIVS LECTIIONIS EXPO.

In isto libro opus esset, si lectionis huius prolixitas, pro dignitate explicari deberet. Sed nos propositi nostri memores, laconica breuitate, in expositione earum rerum quæ hic tractantur, utemur. In decimo, undecimo, & duodecimo capite, secundæ ad Corinthios Epistolæ, egregie Paulus uersat pseudapostolos. Et cum phaleratis

mcenia demitteretur in sporta.

Tentationes Christianis utiles esse hic uides, ut ne enim reuelationum excellentia extolleret Paulus, ferre cogitur, quos nescio stimulos, & colaphis se cedentem Satanam.

Porro quales ij stimuli ac Satana colaphi fuerint, meum non est pronunciare, præsertim quum interpretes ferè hic diuersum sentiant. Vide Erasmi Annotationes.

Ad hunc modum de tertio quoque cælo ac paradyso nihil temere pronunciamus. Placet tamen quod plerique clariorem diuinitatis manifestationem hic intelligunt. De Paradyso, Vide Augustinum ad Orosum.

Christi auxilium non prius sentitur, quam sentiatur infirmitas, Huc pertinet illud, Virtus in infirmitate perficitur.

uerbis, quò fidem doctrinæ suæ impietissimæ apud Corinthios facerent, mirum in modum sese uendicassent, gloriandi occasionem & Paulo dederunt de ijs rebus, quæ eidem diuinitus & donata erant, & contigerant, nò quòd ignarus fuerit, inanes istas glorias, nec decere Apostolum, nec sapientem uirum arguere, sed ut iactabundis illis spiritibus

Paradyso
tertium
Cælestem

spiritibus partim ora obstruat, partim ostendat, si quid effici gloriando possit, iustiores se gloriandi causas habentem, atque ipsi habere queant, quem admodum his quoque uerbis testatur. Quod facio, id et in posterum faciam, ut amputem occasionem, ut in quo gloriamur, inueniamur sicut et nos. Sed

Libenter suffertis insipientes, quum sitis sapientes. Sustinetis enim, &c.

Hic ego aut fallor, aut tacita miroriam uideo, quasi diceret. Age, si gloriando uoluptatem ullam capitis, et eodem uentum est, ut inepta et stulta gloriantio uos deleat, audite et me gloriantem. Si gloriando enim proficitur aliquid, iam mihi quoque gloriandi occasiones non deerunt. Et tamen inter gloriantem, Pseudapostolorum more non mentiar, sed uera dicam &c. Dubium autem non est, in Pseudapostolos hic inuectum esse. Nam ingenium ac naturam eorundem, tam depinxit graphice, ut nullus Appellet artificiosus deliniare eos potuerit. Primo iactabundos uocat. Deinde quod mira dominandi libidine, utcumque Christus dixerit: Vos autem non sic, teneantur, indicat. Tercio, quod ad uinum usque homines, uerborum lenocinijs ac imposturis, de glubant, uel Christo te

uide quam apto ordine et artificio attentionem sibi et beneuolentiam conciliet. Pleraque enim enumerat, unde et laudem mereri illos ostendit, et coniecturam facit, quod et se non nihil gloriantem, praesertim cum coactus hoc faciat, patienter audituri sint. Sic autem inquit.

ste, cuius haec uerba sunt: Comeditis domos uiduarum, et pretenditis longas orationes. Quarto, ubi imposturis nihil proficitur, ibi aliam de glubendi rationem inuenire eos ostendit, manifestam uidelicet uim. Quicquid expectunt enim, habere uolunt, et exatiari nunquam sustinent. Postremo insultare miseræ plebi solent, ita ut plagas interdum perpeti satius sit, atque ad hunc modum tractari. Quis obsecro tam infidelibus operarijs, seu potius canibus, et quous esse queat? Et tamen ab id genus stultis, Corunt hij fucum sibi fieri (quod admodum Germani quoque ab animalibus aliquot uentris hodie seducimur) sustinuerunt. Verum Apostolus totus in hoc est, ut illis consulat et prospiciat. Cuius rei gratia narrationem etiam quandam instituit, et Pseudapostolorum auctoritatem hac ratione extenuatur,

DOMINICA

turus, & suam uendicaturus. Ostendit enim cuius sit, cuius minister agat, quidq; in ueritatis negotio per-

In quo quis audet, (per insipientiam dico) & ego audeo. Hebraei sunt, & ego, &c.

Quanto supercilio Iudaei originem suae gentis, ut quam ab Abrahamo ducunt, semper iactarint, uidere est ex octauo Ioannis capite. Quorsum autem attinet, genus ab Abrahamo ducere, si fides ac conuersatio mea, Abrahami fidei & conuersationi non respondeat? Num alibi dicit Apostolus, qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham? Et iterum: In Christo Iesu neque praeputium aliquid ualet, neque circumcisio, sed fides quae per charitatem est efficax. Si ad hunc modum falsus quispiam Propheta, hodie ingereret sese, dicens se à principe

In laboribus plurimis, in plagis supra modum, in carceribus abundantibus, &c.

Ex ijs Pauli uerbis, quanta in negotio Euangelico promouendo & fecerit & peressus sit, liquet planissime. Nam cui persecutionis tempestas maior immitti posset? Christus in ea parabola, quam hodie de seminatore legit Ecclesia, seminum aliud in uiam, aliud in petrosam terram cecidisse ait: Porro quod in petrosam terram ceci-

peressus sit, & pertulerit. Imò ut ne officio suo uel tantillum decedere patitur, ad hunc modum loqui pergit.

quopiam magni nominis missum esse, quid obsecro ea res ad excusationem erroris faceret, quum Deus respector personarum non sit? Apostoli ac uericoncionatoris gloriationem, in sanitate doctrinae, in morum innocentia, adeoque in fidei probatione esse conuenit. At uero fides, quo pacto probatur? Per adfluctionem & crucem. Vide igitur, si gloriandum est, num merito pra alijs gloriatur Apostolus. An non recta docuit? An non inculpate uiuit? Certè quod ad fidei probationem attinet, hic inter reliquos Apostolos uel primas tenet. Sic enim inquit-

derit, exortum quidem esse, sed postea propter humoris inopiam exaruisse. Indicat autem haec citata parabola pars, plerosque esse, qui cum gaudio uerbum quidem et audiant et recipiant, sed tamè ingruentibus persecutionum procellis, in diuersam sententiam rapiuntur. Sed in horum numero neutiquam querendus est Apostolus. Præterquam

quàm enim quòd multas uigilias, famem, suum, ieiunia, frigus, & nuditatem, quibus rebus domare carnè solebat, expertus est, eiusmodi etià aduersitatibus expositus fuit, ueluti præsens testatur lectio, ut ad iustà etià historiae descriptionē, materiae satis habitu rus quis fuerit. Quid? Parui momenti crucem fuisse existimas, quod à fratribus suis secundum carnem, quadragenas illas plagas, quarum Moyses in Deuteronomio capite uigesimo quinto meminit, quinquies acceperit? Sed esto, quod propter uerbum insensos illos habuerit, Quale autē illud fuisse putas, quòd ab ijs, qui unā cum illo Euangelicam ueritatem profitebātur, multis insidijs & fraudibus impetitus est? Ac de hoc hominum genere potissimum conqueritur. Et me hercle iustissima est hæc querimonia. Hostium

Noui hominem in Christo, ante annos quatuordecim, siue in corpore nescio, &c.

Moderate hic & modeste de se Apostolus loquitur. Interim tamen memor, quòd perstringendorum pseudapostolorum, quò ad silentium uel sic adigantur, negotium suscepit, uisionum, quæ eidem in Apostolatu diuinitus conigerūt, mentionē & ipse, facit, uidelicet, quod in tertium cælum

enim iniurijs expositum esse, haud ita rarum est. At uero fratrum & amicorum experiri tyrannidem, ea demum crux est, longe omnium grauissima. Exempli gratia. Præpositus regis Artæ, uinctum in carcerem conijcere, si depræhensus fuisset, uolebat. Sed nihil noui hic Apostolo contigit ab eo, qui ex professo ueritatis hostis erat. Falsi autem fratres, mirum in modum animum illius, sub prætextu enim amicitiae iij nocebant, excruciarunt, ut interim cottidianas illas pro omnibus Ecclesijs curas taceam. Hæ enim tantæ erant ac tales, ut non immerito gloriatus sit, maiora se perpeffum, atq; eos, qui tamen pares eidē esse contendebāt. Quid? De uisionibus et reuelationibus admittēda gloriatio est? Longe aliam cantilenā hac in re Paulus occinet, atq; pseudapostoli. Sequit enim.

adeoq; paradysum raptus, ea de quibus uerba nulli facere liceat, uiderit. An nō magnifica hæc fuit reuelatio? Aut pseudapostolis, qui tam insensu Paulo erant, quando unquā tale quiddam contigit? Quid uero tertium cælū uel paradysum uocet, ingenue nos ignorare, cum nihil usquam hac de re di-

ærit, fatemur. Plæriq; in ea sunt sententia, ut existiment Paulum sui interpretem esse, & tertium cælum uocare paradysum. Alij putant, maiorem cum Christi tum diuinæ maiestatis reuelationem fuisse, cuius etiam mentionem Ezechiel faciat, ubi inquit, cælum se apertum uidisse. Item actorum liber, qui D. Stephanum uidisse Iesum ad dextram Dei Patris stan-

tem testificetur. Vicinq; sit, uerisimile est, planè magnificam & admirabilem reuelationem fuisse, & quæ paucis admodum hominibus acciderit. Certe si non metus fuisset, fore, ut ista uisionum & reuelationum magnitudine Paulus efferetur, datus eidem stimulus ille aduersitatũ non fuisset, quo in officio retentus est, ita ut ad hunc etiam modum conqueratur.

Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est stimulus carni meæ, &c.

Nulla creatura, nullum donum est, quo non abuti homines, nisi à Deo intra modestiæ fines contineantur, possint. Et uidemus eos uel in primis præcipites ferri, errare, peccare & labi, quibus sublimiora dona præ alijs contigerunt. Quid ludæ accidit, quem tamen constat, principio & Apostoli officio functum, & miracula ædidisse, & ministrũ Christi fuisse? Quid Saulo regi, quem non minoribus donis principio, diuina bonitas ornatum reddiderat? Non frustra a libi Apostolum dixisse certum est, qui stat, uideat ne cadat. Iam quia Paulus præ alijs tanta reuelationum ac uisionum magnitudine, ornatus ac donatus erat, retinere, eundẽ in officio (quem admodum canibus, interdum adhibitus

baculus prodest) Deus hisce plagis, ne efferetur, uoluit. Quos uero carnis stimulos, quos præterea colaphos à Satana sibi infractos, intelligat, mihi certe exploratum non est. Interim tamen facile inducor, ut credam non uulgares plagas fuisse, quibus à Satana impetitus sit, præsertim cum toties istdem liberari optauerit. Obserua autem hoc loco, ad quid Satanae tum mundi persecutiones prosint. Extra persecutionum terminos constituti, & tranquillitate donati, nec memores diuinæ bonitatis sumus, nec inuocamus, sed planè oscitantes ac securi reddimur, ita ut nullam salutis nostræ rationem habeamus, quo hominum genere totus hodie orbis plenus est. At uero sub cruce constituti, & perse-

cutio-

cutionum undis submersi, & inuocamus Deum, & uitæ inculpationis rationē habemus, & donatis è cœlo donis in pernitentiā nostrā non abutimur. Istuc Paulo obligasse hic uidemus. Adhæc, audimus Deum hoc responso suo confirmasse, ubi inquit: Virtus in infirmitate perficitur. Hoc est, hi uel in primis cum auxiliū meū tum opem experientur, qui imbecillitatem sen-

tiunt suam, & crucis onere premuntur. Hæc cum ita habeant, iam in infirmitatibus nostris gloriabimur tantum, nunquā non cum Diuo Iacobo dicturi. Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationibus uarias incideritis, scientes quod probatio fidei uestre patientiā operatur. Patientia autē opus perfectū habet, ut suis perfecti & integri in nullo deficientes.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Sexagesimæ. Lucæ. 8.

Mat. 13
Mat. 14

EXiit qui seminat seminare semen suum: Et dum seminatum, aliud cecidit secus uiam, & concultatum est, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ, suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.

Interrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset hæc parabola. Quibus ille dixit: Vobis datum est, nosse mysteria regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant.

Est autē hæc parabola: Semen est uerbum Dei, Qui autem secus uiam, hi sunt qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit uerbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Qui autē supra petram, hi sunt, qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt uerbum, & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem inter spinas cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à sollicitudinibus

&

DOMINICA

& diuitijs & uoluptatibus uitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum. Quod autem in terram bonam, hi sunt, qui corde bono & optimo audientes uerbum retinent, & fructum, afferunt in patientia.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Huius quoque parabolæ interpres Christus ipse fuit. Quare quæ interpretatione hic haudquaquam opus sit, obseruandum tamen est, uerbum quidem prædicari, sed cuius fortunam semper ferè uel Satanæ, uel caro, uel mundus remoretur.

Verbū uero prædicari, principium huius parabolæ indicat. Seminatore, concionatore: semen, uerbum Dei est. Iam seminatore an non officium suum hic facit? An nō seminandi causa exiit? Qua in re perpetuo bonitatem Dei obserua. Neq; enim maius beneficium obtingere orbi potest, quàm si uerbi imbre perfundatur.

Iam quot auditorū genera uerbum hoc habet? Id quoq; hic describitur. Obserua tamen, totam parabolam de ijs qui pro Christianis haberi uolunt, intelligi.

Principio sunt, qui uerbum quidem recipiunt, sed tamen post tentati à Satana alioq; rapti, in incredulitatem relabuntur, ita ut salui fieri nō possint.

Sunt item, qui pari alacritate atque

primi isti, uerbum & audiunt & recipiunt, Sed post aduentū cruce, à qua abhorret, retro aguntur, adeoq; uerbum reijcere, quam eiusdē gratia persecutionem perpeti, malunt.

Sunt item qui uerbo miris modis adficerentur, si omnium rerū contemptū usq; adeo non urget. Quia uero contemptum hunc serio urget uerbū, & contra, hoc hominum genus, solitudine rerum terrenarū ac fluxarū, diuitijs, uoluptatibus, non uelit non irriti, sit ut hic quoq; frustra uerbū prædicetur. Quæ res Paulo occasionem etiam dedit ad Timotheum scribendi: Præcipe diuitibus huius seculi, &c.

Sunt postremo alij, qui ut uerbi auditores sunt diligentissimi, ita quod audierunt in corda traiciunt fidelissime, adeo ut & fidei fructū semper proferrāt, et ne persecutionibus quidē ullis à uerbo semel recepto diuelli sustineāt.

Obserua uix quartā mortaliū partem ex animo Euangelij amanti esse, id quod alibi quoque Christus dicit: Noli timere pusille gregem.

BREVIS

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Hanc similitudinem, quæ in hodie-
no Evangelio peragitur, ipse Christus
Dominus noster satis superq; expo-
suit. Vtinã uero Deus pater hanc gra-
tiam nobis dedisset, ut non solum re-
cte intellecta, sed etiam in corde no-
stro scripta esset, quo assidue medita-
remur eam. Nam cum ipse Christus
clamat: Qui aures habet audiendi, au-
diat, facile animaduertimus, quod non
cuius datum sit audire uerbum Dei,
& custodire illud. Plantatio quidem
& rigatio à nobis utcumq; fieri po-
test, at incrementum nemo dat nisi
Deus. 1. Corinth. 3. Vt uero discamus
quod necesse sit, ut Deus iuxta exter-
nam prædicationem uerbi, etiã interne
per spiritum suum (quem uerbum secum
apporiat) in corde operetur, proponun-
tur nobis hic quadruplices auditores.
Principio loquitur Christus de se-
mine quod cecidit secus uiam, quomo-
do ab hominibus conculcatum sit, &
uolucres cœli comederint illud. Se-
men uocat uerbum Dei. Volucres aut
uocat Satanam, qui uerbum Dei è cor-
dibus hominum mille modis euellere
& extirpare solet, & uult ita dicere:
Per multi sunt, qui Euangelium audiunt,
& se Christianos perhiberi uolunt.

Adhuc, qui Sacramentis & Chri-
stiana libertate abutuntur, nihil plus
à me consequitur quàm inane nomen,
quo sibi applaudunt. Externe præ se
ferent singularem quandam probita-
tem & sanctimoniam, interne uero
repleti erunt omni malitia. Ratio. Quia
uerbum Dei sub prætextu & larua
quadam susceperunt. Nunquam de-
scendit in cor illorum, nec ullo calore
illud accendit, ut uiuidum & efficax
fuisse diceret. Subinrauerunt enim
falsi doctores & Sectarij, qui falsa
expositione scripturæ bonum illud se-
men uerbi Dei conculcauerunt, de
quibus Propheta Ieremias dicit, quod
mendacium in nomine Domini dixe-
runt. Et Paulus uocat doctrinam talium
doctoreum uaniloquium. Huiusmodi do-
ctoribus se coniunxerunt derelinquen-
tes fontem aquæ uiuæ, sectantes autem
& cum auaritia bibentes aquam tur-
bidam, humanis traditionibus & hæ-
reticorum doctrinis infectam. Postea
superuenit etiam Satan, qui per uolu-
cres cœli significatur, & quia ministri
eius qui sunt falsi doctores, parauerunt
ei uia falsa doctrina, pergit deinceps,
& secure corda illorum possidet, adeo
ut à sana Christi doctrina abducti,
necessario

Falsi
Christi
Sectarij.

Sectarij

Ier. 5.
& 27

1. Ti. 2

Exter-
na uer-
bum.
Spiri-
tus.

DOMINICA.

necessario in insidias Satanae & corpore & anima ruant. Atque hæc insidiæ sunt ille ipse Satan meridianus, de quo in Psalmo nonagesimo habetur. Tam quia exploratum habemus, quod Satan retia nobis posuerit: Primo, per falsos Prophetas suos, qui falsa expositione scripturae conantur nos seducere. Deinde, suis ipsius dolis & inspirationibus, erit profecto summe necessarium, ut ita uitam nostram instituamus, ne ullo pacto à germana & simplici Christi doctrina abstrahamur. Nam quamprimū incipimus post habere hoc uerbum, quod per Christum annunciatum est, illico magno impetu in laqueos & insidias diaboli ruimus. Si uero constanter permanserimus in uerbo, tunc neque falsus doctor, neque ipse Satan imponet nobis. Et tunc sine dubio maior est qui in nobis est, quàm qui in mundo. Prima Ioan. quarto.

Manen-
dum in
uerbo.

Secundo, loquitur Christus de semine quod cecidit supra petram, & quamuis enatum erat, tamen quia non habebat humorem, exaruit. Et inferit: Qui autem supra petram, hi sunt, qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt uerbum, & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempo-

Defice-
re in
cruce.

re tentationis recedunt. Quo indicat Christus, quòd Euangelium suum nunquam prædicetur sine aduersarijs, qui illud impugnent. Et uicissim, quòd recta & uera fides cognosci non possit, nisi per tribulationes ita probetur, quemadmodum argentum igne examinatur. Si igitur explorare cupis qualem habeam fidem, ueram ne an fucatam, age, obserua uitam meam cum in tribulationes & aduersitates incidero. Quod si tunc fides, mea fuerit sincera & recta, adeoque per uerbum in corde meo uiua & efficax facta, fieri non potest quin cum S. Paulo dicā: Certus sum, quòd neque mori, neque uita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profunditas, neque creatura alia poterit nos separare à dilectione Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Imò uero uerbum Dei libere confitebor, commendabo, & prædicabo, etiam si centies mori fuerit necesse, sintque omnia relinquenda, quæ in hoc mūdo unquam possedi. Non enim potest non uerum esse, in tali uidelicet casu, ut aut relinquam omnia, & accipiam crucem meam, ac sequar Christum, aut non sum eius discipulus. Rursus: Quando fides non est

est sincera, sed fucata, certe tantam iniuriam corpori meo non facerem, ut Euangelij causa corporis & uitæ discrimen subirem. Tunc quidem longe pluris facio corpus, quantumuis putidum & uermibus scatens. Quare cogor etiam audire quod alibi à Christo dicitur: Qui inuenit animā suam, perdet illam.

Tertio, loquitur Christus de alio semine, quod uidelicet inter spinas cecidit, & quod simul enatæ spinæ, suffocauerunt. Hoc autem in hunc modum exponit. Quod inter spinas cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à sollicitudinibus & diuitijs & uoluptatibus uitæ euntes, suffocantur, & non referunt fructum. Audis repeti hoc loco, quod hi audiant uerbum Dei, & tamen reijciuntur à Christo, quæso quid est in causa, aut quid remoratur quominus salui fiant? Hoc nimirum, quod serio & ex corde uerbum Dei non suscipiunt, & quod in fide, dilectione, & honesta conuersatione negligentes sunt, deniq; quod à Deo ad creaturas deficiunt. Attende uero, quod Christus graphice admodū depinxit sensus & corda diuitū. Primū tribuit ipsis curas. Vulgo enim uidemus, quod quo plura possideant, hoc plura appe-

tant, sicut etiā Ecclesiastes ait cap. 1. Auarus non saturatur argento &c. Deinde tribuit ipsis amorem diuitiarum & cupiditatē huius uitæ. Quasi diceret: Possidere multas diuitias non condemnat hominē, quia multi pij ab initio mundi fuerunt, qui magnas diuitias habuerunt, & nihilominus ad salutem aeternā peruenerunt. At cor apponere ad diuitias, & uoluptates huius uitæ ex ipsis quærere, nec agnosce re, quod serui & dispensatores diuitiarū constituti simus, ut ex ipsis pauperibus & indigentibus succurratur, hoc demū est quod condemnat hominem. Quapropter cū ita plerunq; cum diuitibus comparatū sit, ut uoluptates huius uitæ magno studio sectentur, nec carnem suam spiritu mortificent, adhæc in omni securitate & contemptu uitam suam transigant, non immerito Christus etiam alibi ait: Facilius Mat. 9 est camelum per foramen acus transire, quam diuitem in regnum Dei ingredi. Et ut summatim dicam: Diuites & potētes huius mundi, per quam quid cōdemnatio, non ob hanc causam, quod magnas diuitias possideant, aut quod sint potentes, sed quod hoc dono abutan-

Diuites
quid cō
demnet

DOMINICA

abutantur, & uoluptates in eo sectentur, nec faciunt sibi amicos ex Mammona iniquitatis.

Quarto, loquitur Christus de semine, quod cecidit in bonam terram, & ortum fecit fructum centuplum. Hoc ipse ita exponit: Quod autem in bonam terram, hi sunt, qui corde bono & optimo audientes uerbum retinent, & fructum afferunt in patientia. Sunt autem duo quæ hoc loco docet. Primum, quod semper mira sit paucitas Christianorum in hac terra, eorum uero qui corpore & anima ad Satanam migrant, magnus sit numerus, quantumuis Christi nomen prætexant, aut multum de Euangelio glorientur, quemadmodum etiam Christus testatur, Matthæi 8. Dum ait: Lata porta, & spaciota uia est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Via autem quæ ducit ad uitam, arcta est, et porta admodum angusta, & pauci sunt qui inueniunt eam. Alterum quod Christus indicat tale est, quod tamesi ma-

ior pars hominum semper mala sit & maneat, tamen uerbum suum frustra prædicari non debeat. Reperietur certe alicubi bonus ager. In quem cum ceciderit bonum semen uerbum Dei, enascetur & fert fructum copiosum, quod etiam per Esaiam Prophetam Deus dixit: Et sicut descendit imber, & nix de cælo, & illuc ultra non reuertitur, sed inebriat terram & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti. Sic erit uerbum meum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me uacuum, sed faciet quæcunque uolui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Tametsi enim in specie res ita appareat, quasi Euangelium frustra prædicetur, & nemo sit qui ex illo melior reddatur, attamen credere debemus, quod Deus in magna illa turba incredulorum, etiam suos habeat, qui uerbum eius libenter audiunt, & custodiunt, etiamsi (ut diximus) per quam exiguus numerus horum esse uideatur.

DOMINICA QUINQUEAGESIMAE

Lectio ex Epistola Pauli 1. Corin. h. 13.

FRatres: Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens, Et si habeam Prophetiam, & nouerim mysteria

Bonus
ager.

Pauci
Christi-
iani.

myſteria omnia, omnemq̃ ſcientiam, & ſi habeam omnem fidem, adeo ut montes loco dimoueam, charitatē autem non habeam, nihil ſum. Et ſi inſumam in alimoniam pauperum omnes facultates meas, & ſi tradam corpus meum, ut comburam, charitatem autem non habeam, nihil utilitatis capio. Charitas patiens eſt, benigna eſt, charitas non inuidet, charitas non eſt procax, non inflatur, non eſt ſaſtidiſa, non quaerit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet de iniuſticia, ſed congaudet ueritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excidit, ſiue Prophetiæ abolebuntur, ſiue linguę ceſſabunt, ſiue ſcientia abolebitur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Aſt ubi uenerit, quod perfectū eſt, tunc quod ex parte eſt, abolebitur. Cum eſſem puer, ut puer loquebar, ut puer ſentiebam, ut puer cogitabam: at ubi factus ſum uir, aboleui puerilia. Cernimus enim nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc uero cognoscam, quemadmodum & cognitus ſum. Nunc autem manet fides, ſpes, charitas, tria hæc, ſed maxima in hiſ charitas.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Vi à contemptu ſuperiores, rurfus, ut à murmure & inuidia inferiores abſtineant, charitas efficit. Quod cū ita ſit, Collationem quandam charitatis & ſpiritualium bonorum Paulus hic inferuit.

Linguis hominum ac Angelorum loqui, Prophetiam, omnia myſteria, omnem denique ſcientiam noſſe, omnes facultates largiri pauperibus, ni-

ſi omnia hæc condiat charitas. Imò ne fides quidem, fides eſt, niſi comitem charitatem habeat.

Prophetiam hic ſuo more doctri-
nam uocat, myſteria, ad abtruſiores
res, ſcientiam ad diſciplinaram cog-
nitionem trahens.

Benignum eſſe, non inuidere, non
procacem eſſe, non inflari, non ſa-
ſtidiſe, non irritari, omnia ſuffer-
re &c.

DOMINICA

re &c. Charitatis officia sunt.

Quemadmodum pueriliter garrunt pueri, & in speculo forma tantū, & non res ipsa conspicitur, ita omnia nostra ferē impfecta sunt, tantisperq; manebunt, dum facie ad faciē aliquando domini maiestātē contemplemur.

F. des. Fides de uiribus suis desperans, inque domini bonitatē oculos defigens, sola remissionem peccatorum, iustici-

BREVIS HVIVS LECTIIONIS EXPO.

In priori ad Corinth. capite duodecimo, uaria dona enumerat Apostolus, quæ per uerbum & spiritum impartiri electis Deus solet. Interim etiam per aptissimam istam de humano corpore similitudinem, qua etiam in Epistola Romanis dicata capite duodecimo usus est, docet, quo pacto uti iisdem donis debeamus, nimirum sic, ut toti in hoc simus, quo & Christi regnum & Euangelij cursum & proximi salutem promoueamus. Præcipue autem istic de uerbi ministris a-

Si linguis hominū loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, &c.

Propriè hæc de uerbi ministerio accipienda sunt. Linguis enim loqui, nihil aliud est, quemadmodum ex prima ad Corinthios capite 14. uidemus, atq; Psalmos, Prophetas, & scriptu-

am, uitam eternam impetrat, Spes uero, quod fide impetratum est, constanti fiducia expectat. Interim quod ad durationem attinet, adeoq; dilectionis quæ in multos diffundit sese usum, maior his est charitas. Sic Paulus semetipsum exponens, inquit, Charitas nunquā excidit, siue prophetiæ abolebuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia abolebitur.

git, ante omnia hoc agens ut acceptis donis in Ecclesiæ commodum ac utilitatem, ut non grauentur, de nulla re minus, atque de proprijs commodis solliciti. Quia uero regnare hic charitatem, & moderari omnia oportet, apte admodum eiusdem Encomion, anteaquā ad reliqua pergat, instituit, ita ut ingenue fateatur, dona eiusmodi prorsus nihil esse, nisi per charitatem & commendentur & efficaciaciant. Quare ad hunc modum inquit.

ram sacrā recte enarrare. Et quidem maximi momenti rem charitatem esse oportet, cum citra huius condimentum, maximum in terris officium, pro nihilo habeatur. Vides enim quid de concionanda-

concionatoribus hic, si charitatis ex-
pertes sint, sentiat? Aeri sonanti &
cymbalo tinnienti eosdem comparat:
quasi diceret. Quemadmodum æ so-
nans aut tinniens cymbalum, nullius
in Ecclesia salutis conducit, ita uer-

bi quoque ministri, Ecclesiae profunt
nihil, si neglecta charitate, quæ uim
suam semper erga alios exerit, pri-
uatum uel commodum, uel honorem
secutentur. Huc pertinet quod sequi-
tur.

Et si habuero prophetiam, & nouero mysteria omnia,
& omnem scientiam, &c.

Prophetare hic concionatori, &
uerbum Dei recte secare posse, signi-
ficat. Omnia mysteria nosse, est Alle-
goriarum ueteris Testamenti, in quo
omnes ferè cæremoniae, Epistola ad
Hebræos teste, umbra futurorum e-
rant, uim probe tenere, & ueram ist-
hinc sententiam, ad Ecclesiae ædifica-
tionem eruere. Scientiam omnem ha-
bere, dicitur, quisquis in externis re-
bus, & Christianæ libertatis negocio
ita se gerit, ut nec Deū offendat, nec
proximo sit scandalo. Id uero genus
dona, an non res sunt planè magnifi-
cæ? Et tamē nihil unquam profuturas
ijs quibus obuenerunt absq; charitatis

illecebra adserere Paulus audet, eti-
amsi possibile esset, ut circa charitatē
administrarentur. Si hoc charitatem
efferre non est, iam me hercle, qua ra-
tione commendari tanta uirtus possit,
nescio. Adhæc, mirari satis non pos-
sum, cum nusquam non charitatem
hanc tantopere urgeat Apostolus, ut
quæ sola etiam externam legis iusti-
ciam & præstet & impleat, qui factū
sit, ut tantam præterea aliorum ope-
rum turbam, non solum cum fide, ue-
rum etiam cum illa ipsa quoque chari-
tate pugnantium excogitauerimus, ni-
si forte cæcitati nostræ quis istuc ad-
scribat. Huc pertinet quod sequitur.

Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates
meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, chari-
tatem autem non habuero &c.

Eleemosynarum dignitas, si è fide
proficiscatur, magna est, ut quæ Chri-
stus quoque extulerit ijs uerbis: Date
& dabitur uobis. Et de Cornelij elec-

mosynis in Actorū libro dicitur, quod
in memoriā ascenderint in conspectu
Dei. Iesus quoq; Syrach, inquit, nō ali-
ter eleemosynam resistere peccatis,

DOMINICA

atque aqua ignem extinguat. Et tamen proximi dilectionem tam exigit scire Deus, ut etiā idem opus, quantumvis præceptum à se sit, haud ita faciat magni, si non charitas huc accedat. Iam si ijs, qui & multis operibus fecundi sunt, & domandi corporis rationem magnam habent, si charitatem negligant, salus denegabitur, quid de illis futurū est, qui totum uitæ cursum, immunditijs, odio & rancore

transigunt? Indubie & anima & corpore huiusmodi homines peribunt. Cum enim à fide sint alieni, fieri non potest, ut feraces sint bonorum operum. Iam à fide, à bonis operibus, hoc est, charitate, alienum esse, quid aliud meretur, atque certam damnationem? Vbi uero fides est, ibi charitas quoque sit necessum est. Vbi charitas est, ibi sequentia quoque conspiciuntur charitatis opera.

Patientia, benignitas, nulla æmulatio, nulla nequitia, nullus fastus, &c.

Vel cæco hic adpareat, fidei doctrinam, opera bona, & complecti et gignere. Cum autem fidem & charitatem nusquam non urgeamus, cur hoc nomine, quod bona opera prohibeamus, traducimur? Num longanimitas, uel si maius patientia, quæ nihil nō boni consult, bonum opus est? Benignū esse erga quoslibet, tum amicos, tum inimicos, idq; uerbis ac gestibus, an non bonum opus est? Æmulationi, propter maius forte proximi donum, non obnoxium esse, an non opus bonum est? Neminem uel nequitia, uel dolo malo circumuenire, neminem uel contemnere uel præ se adspernari, non fastuosum aut truculentum esse, an non bona sunt opera? Iusticiæ &

ueritatis amantem esse, ex scilicet & secundo Euangelij cursu uoluptatem capere, omnium iniurias ferre ac pati, fidū esse omnibus, credere omnia, sperare omnia, an non bona sunt opera? Certè qui cum Apostolo ad hunc modum in Ecclesia, bona opera & docet & reipsa præstat, is quemadmodū Christus inquit, minimus in regno cælorum non uocabitur. Recte enim & operatus est & docuit, postea quā charitatem, quæ è fide ceu fonte fluit, & quæ bonum faciendo nunquam defatigatur, docuit. Imò audire quoque uis charitatem in bonis operibus exercendis, nec finem, nec modum scire? Agedum. Obserua quid in sequentibus Paulus dicat.

Charitas

Charitas nunquam excidit, siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, &c.

Audis charitatem in bene operando, defatigari nunquam? Imò cessantibus donis omnibus, solam charitatem nunquam cessaturam? Administratio elanum, docendi munus, Christianæ libertatis scientia, euacuabuntur & suo tempore cessabunt. Charitatis uero, non solum in hac uita, sed & in futuro sæculo, usus erit maximus. Imò quale gaudium in futuro illo sæculo futurū esset, si non ardens & flagrans ibi conspiceretur charitas? Equidem fateor, inenarrabilem ibi animorum alacritatem & leticiam esse, & quam nemo uel oculis uiderit, uel auribus audierit, ueluti alibi Paulus hac de re inquit, quæq; in nullius cor ascendit. Sed tamen æque inenarrabilem

charitatem quoque esse ibi oportet, propterea quod nullum gaudium, sine charitatis illecebra, solidum esse potest. Huiusmodi gaudium, huiusmodi charitas, in futuro sæculo erunt. Ecquid uero hisce de rebus in præsentī sæculo habemus? Nihil amplius, præterquàm quod per fidem & spem poscimus. Equidem credimus & persuasi sumus, certò nobis Christum id gaudij daturum, quin aliqua ratione iampridem iisdem bonis frui cœpimus, sed tamen si quicquid id est, cum futura claritate conferatur, nil nisi portio quædam est earum rerum, quas in futuro consecuturi sumus, quemadmodum uidere est in sequentibus.

Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem uenerit &c.

Ex parte est, quicquid de futuris illis & cœlestibus bonis, per uerbum ac fidem in hac uita poscimus, ueluti hic Apostolus inquit. At futurum est, ut tandem quod ex parte est, euacuetur, & quod perfectum est, sequatur, uel Ioanne theologo in Apocalypsi teste: Serui eius seruiunt ei, & ui-

debunt faciem eius, & nomen eius in frontibus eorum. Duabus similitudinibus hic utitur Apostolus, priorem ab ætate sua, posteriorem à speculo sumit. Pueritiæ puerilia, senectutis senilia consilia adscribit, perinde ac si diceret. Quemadmodum puerilia consilia, senilibus ac uirilibus factis nullo

DOMINICA

pactio comparari possunt, ita id quod ex parte est, ei quod perfectum est, conferri non potest. Præterea, quem admodum imago, quæ in speculo tantum conspicitur, homini sensibili & corporeo è quo species illa proficiscitur, comparari non potest, ita id quod perfectum nõ est, ei quod perfectum

est, conferri non potest. Ex parte igitur est, quicquid tandem de futuris illis bonis hic consequi possumus, tantum autem consequimur, quantum fide & spe adprehendimus, utcumque hic tandem dicatur, quod ad durationem attinet, spe & fide charitatem potiore esse.

Nunc autem manent fides, spes, charitas. Maior autem in his est charitas. &c.

Quod ad durationem attinet, fide & spe potior est charitas, Quemadmodum supra quoque dictum est, charitatem, præterquam quod in multa milia hic diffundi potest, in futuro quoque sæculo, sublatis fide & spe, perpetuo mansuram. Attamen si dignitatē spectes, à fide charitas vincitur, Quæris cur istuc? Fides coram Deo nos, pios, iustos, & beatos reddit, teste Abacuc Propheta inquit: Iustus ex fide sua uiuet, id quod de charitate dici profecto non potest. Quod si ex hac fide charitas non dimanet, non solum nihil uel commodat uel prodest, uerum etiã hypocrisis & simulatio est. Quare qui cum Diuo Paulo commendare charitatem uolet, is pari prudentia ac modestia utatur in eare, atque is usus

est. Porro cum de fide agit, quæ in iustificationis negotio & de suis uiribus desperat, & in bonitatem Christi defigit oculos, iam eidem & remissionē peccatorum & iusticiam & uitam æternam adscribit. Vbi uero de charitate loquitur, perinde atque de fidei fructu loquitur. Et quamuis hic dicat, si possibile sit, ut fidei dono montes etiam quis transferat, nihil esse tamen, si cum fide charitatem non coniunxerit, tamen ijs uerbis ne tantillam quidē fidei detrahit, sed hoc ostendit solū, falsam fidem esse, quæ charitatis ferax non sit. Adhæc, cum dicit, charitatē fide potiore esse, hic Paulum non de dignitate, sed duratione oportet intelligas. Sic enim nec fidei dignitas læditur, nec charitatis encomion negatur.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Quinquagesima, Luca. 12.

Adsumptio

Adsumpsit Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolimam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis: Tradetur enim genibus & illudetur, & flagellabitur & conspuetur. Et postquæ flagellauerint, occident eum, & die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt. Erat autem uerbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur.

Factum est autem cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secus uiam mendicans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazareus transiret, & clamauit dicens: Iesu fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant, increpabant eum, ut taceret: Ipse uero multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se: Et cum appropinquasset, interrogauit illum dicens: Quid tibi uis ut faciam? At ille dixit: Domine, ut uideam. Et Iesus dixit ei: Respice, fides tua te saluum fecit. Et confestim uidit, & sequebatur illum, glorificans Deum, & omnis plebs ut uidit, dedit laudem Deo.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Passionis suæ ac imminenti crucis, sæpe mentionem apud Euangelistas Christus facit, idq; duabus potissimum de causis.

Harum prima est, Quod infirmitatem discipulorum contra crucis scandalum, modis omnibus muniendum existimat. Adeo enim etiam à crucis nomine abhorret caro, ut nisi & uerbo probe munita sit, & per spiritum in uerbi confessione confirmata, subsi-

stere in tentatione non possit. Et infirmitati ut Christus medeatur, & uerbo suos instruit, & spiritum qui eos confirmet, ad perseverantiam, mittit.

Altera est, ut in iustificationis causa probe nos instruat. Eamq; sententiam, quod per suum tantum meritum sine ullis operibus iustificemur, animis nostris penitus infigat. Quod re ut dubitare neminem uult, ita fidelis tamen concionator inculcare.

DOMINICA

auditorum animis debet, eos tandem meriti huius fieri participes, qui fide uerbum apprehendant.

Mat. 9 Qui carnali prudentia, iusticia, et potentia uulgum antecellunt, ij ferè & contemptores uerbi sunt & persecutores. Christus apud Lucam gentium tantum meminit. Apud Matthæum uero, Scribæ, Pharisei & Pontifices nominatim recensentur. Huc pertinet illud: Principes conuenerunt in unum aduersus Dominum & Christum eius: Item, Principes persecuti sunt me gratis.

Psal. 2.
& 118.

Christus ut passionem ac crucem, ita resurrectionem quoque discipulis prædicit. Consolatio est, ut ne in cru-

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Passio
Christi
sæpe
annun-
ciatur.

Quod Dominus noster Iesus Christus toties Apostolis passionē & mortem suam futurā annuncianit & prædixit, profecto non sine magna causa factum est, cum non solum hoc in hodierno Euangelio, sed etiam in alijs multis locis fecerit. Et ut alios Euangelistas præteream, rogo te, quoties hoc in Euangelio Ioannis fecit? Euolu hunc Euangelistam à capite ad calcem usque, & reperies, quod fidelis ille doctor Christus, Apostolos suos ab omni parte, quàm fieri potuit dili-

ce despondeant animum.

Fidei exemplum in cæco habes. Principio enim Christum, filium Dauid uocat, hac ipsa interpellatione confessus, quod uere Messias & seruator orbis sit, eoq; dubium non esse, quin se iuuare & possit & uelit. Deinde à turba prætergrediente uti taceret increpatus, tantum abest ut taceat, ut anadiplosi etiam usus, confessionem & orationem suam subinde iterarit. Atque hæc fidei natura est, salutem à solo Christo petere, etiamsi totus orbis diuersum sentiat.

Tantam fidem & intuetur Christus, & ut est omnium clementissimus auxilio suo dignatur.

gentissime munivit & instruxit cōtra scandalum crucis. Quapropter & nō consyderabimus, quamobrē Christus hoc fecerit, & tam multis uerbis de passione sua cum discipulis sit locutus.

Primo manifestum est, atq; ipsa luce clarius apparet, quod natura & caro nostra, quando à spiritu sancto nō fuerit illuminata, tempore persecutionis consistere non queat. Diligit enim seipsam, & acerrime odit crucem, libentius eligit lætos & bonos dies, quā ut aduersas res & quo animo ferat, sicut

*Curo
odit
crucem*

Mat. 26
Mar. 10
Luc. 22
sicut etiam Nicodemus à Christo au-
divit, quando nocte ad illū uenit pro-
pter meum ludæorum: Quod natum
est ex carne, caro est. Licet quidam
ut filij Zebedæi dicant, se quoq; cali-
cem posse bibere, quem Christus bi-
biturus erat, similiter & Petro licebit
ut dicat, quod paratus sit cum Chri-
sto in ipsam mortem ire. At sine spi-
ritu sancto impossibile est, imò mera
est præsumpcio. Itaq; cum Dominus
nosler Iesus Christus non ignoraue-
rit hanc imbecillitatem, non solum in
Apostolis suis, sed etiam in omnibus
nobis, fungitur nunc officio boni & si-
delis magistri, & instruit suos saluta-
ri doctrina uerbi Dei, ad futuram cru-
cem, ut si quando illa ingrueret, parati
essent, & non desperaret. Vult autem
dicere; Non ignoro, quàm sit difficile
homini consistere in persecutione, &
patienti animo omnis generis mala
perferre. Hoc nunc mihi usu ueniet,
adeo, ut breui in medium abripiar, gra-
uissimarum persecutionum. Neceffe
enim est consummari ea quæ Prophe-
tæ prædixerunt de me. An non Za-
charias decimo tertio capite, de me lo-
quitur? Percutiam pastorem, & di-
spersentur oues gregis. Quare hoc
nunc prædico uobis, quia necesse est

ut fiat, ut cum factum fuerit, recorde-
mini huius, nec scandalizemini, quin
potius credatis, quod hæc sit uolun-
tas Patris mei qui in cælis est, qui uos
per mortem meam à peccato, morte,
diabolo, & inferno uult liberare. Et
quamuis turpissima morte afficiar, ta-
men tertia die à mortuis resurgam,
& uos consolabor. Vides quomodo
Christus Apostolos suos consoletur,
quo discant in omnibus tribulationi-
bus solummodo in bonam Dei uolun-
tatem respicere. Neq; uero hoc Apo-
stolorum tantum causa factum est, sed
sciamus eandem cantilenam etiam no-
bis cani. In cruce enim non est consy-
derandum quòd impij simili crudeli-
tate in nos sæuiant, qua Iudæi Chri-
stum ad mortem usq; persecuti sunt,
sed in bonam & clementem uolunta-
tem Dei Patris respiciendum est, cui
sic usum est, ut nos propter ipsum in
hoc mundo contemnamur, & perse-
cutionem patiamur.

Secundo, uoluit etiam Christus
indicare in hoc Euangelio usum &
utilitatem passionis suæ, idq; in hoc,
dum ait: Et consummabuntur omnia
quæ scripta sunt per Prophetas de fi-
lio hominis. Quod si omnino necesse
est ut hæc fiant, certe etiam non uul-

In ne-
cessita-
te respi-
ciendū
est in
uoluntate
Dei.

usus &
utilitas
passio-
nis
Christi

DOMINICA

Adam
& Chri-
stus,

Gene. 3

geris utilitas abscondita est in hac passione. Hanc autem utilitatem artificiose admodum Paulus ostendit in Epistola ad Romanos, dicens: Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem uitæ. Hoc loco confert Paulus Adam & Christum, & ostendit quid ab utroque consecuti sumus. Ab Adam habemus mortem, à Christo autem uitam. Adam propagauit mortem per peccatum: Christus passione sua commutauit mortem in uitam. Per lapsum Adæ & inobedientiam eius facti sumus filij Satanæ: Per Christum uero facti sumus filij Dei, siquidem Christus Iesus Dominus noster tantum propter nos, serpentis (id est, Diaboli) caput contriuit. Age uero, an non hæc ingens utilitas est passionis Christi, quod illa interueniente, in gratiam recipimur? an non summi beneficii loco habendum, quod posthac per passionem & mortem Christi non erimus amplius filij Diaboli, sed filij Dei. Huc pertinet quicquid apud Esaiam cap. 53. & Oseam 13. de hac passione dicitur. Et hanc utilitatem necesse est ut ministri uerbi diligenter & constanter doctrinæ de penitentia ad-

iungant, & in concionibus suis incutiant. Non enim maior aut uberior consolationis est, neque in cælo neque in terra, qua perturbatæ conscientiæ melius pacificari queant, quam ipsa passio & resurrectio Christi. Atque hinc est, quod Paulus ad Corinthios ait: Non iudicam me quicquam scire nisi Christum, & hunc crucifixum. Et ad Galatas: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Sine ut alij gloriantur in operibus suis: nos autem in merito Domini nostri Iesu Christi, gloriabimur, nihilo minus sedulo facientes (interueniente gratia spiritus sancti) quod nobis ab eo præceptum est.

Tertio non est prætereundum, sed diligenter animaduertendum, quod Christus tam diserte dicit, qui sunt condemnaturi eum ad mortem, nimirum sua ipsius gens, principes sacerdotum, cum Phariseis & scribis. Lucas addit etiam gentes. Sed Matthæus indicat eos nominatim, ut liquido sciremus, qui nam illi essent, qui Christum & doctrinam eius non solum persecuti sunt ab initio, sed etiam usque ad finem persequuntur, uidelicet potensissimi, sanctissimi, & doctissimi huius mundi.

Nam hi potissimum in carnali sapien-
tia & prudentia sua ita demersi sunt,
ut nullo modo uerbum Dei (quod ra-
tioni contrarium est) apprehende-
re aut intelligere queant. Neesse est
ut huiusmodi hominibus ita eueniat,
quemadmodum Ieremias cap. 10. ait:
Stultus factus est omnis homo à sa-
pientia &c. Vide textum istius loci,
& Esaiam cap. 44. Adhæc neesse
est ut fidem Davidis Prophetæ libe-
rent, nec finant eum uanum aut men-
dacem fieri, dum in hunc modum de
potentibus conqueriuntur: Astitunt
Reges terræ, & Principes conuene-
runt in unum, aduersus Dominum &
aduersus Christum eius. Talis pro-
phetia cōprehendit omnes potentes,
sapientes, doctos & sanctos omnium
temporum usq; ad finem mundi. Quia
enim Euangelium reiicit, & condem-
nat omnem fucum aut hypocrisim, &
tantum requirit probitatem cordis &
fidem, ideo neesse est, ut acerrimo
odio persequantur, dum externam spe-
ciem probitatis solummodo pro iusti-
tia reputant, quæ coram Deo est.

Quarto, habemus in hoc cæco
exemplum fidei, item quomodo sit
orandum. Hic sine dubio de Christo
dici audierat, quòd singulari humani-

tate atque clementia præditus esset,
& quod nulli hominū auxilium suum
denegaret. Ex hoc auditu fiduciam Quo-
concepit de Christo, & certo cre- modo
didit, quòd Christus etiam cum ipso oran-
misericordiam facturum esset, sicut an- dum,
tea quoque misericordiam suam ex-
hibuisset multis alijs. Hac animi fidu-
cia fretus petit sanitatem. Et quamuis
turba multū increpauerit ipsum pro-
pter clamorem, tamen à proposito nō
retrahit, sed tantisper clamat, donec
lætissimā uocem illam audit: Fides tua
Fides
te saluum fecit. Ex quo nobis hoc con- efficit
siderandum & discendū uenit, quod omnia,
oporteat fidem omnia efficere, quem-
admodum etiam Marci nono dici-
tur: Omnia possibilia credenti. Item,
Si fidem habueritis ut granum sina-
pi, & dixeritis arbori, transplan-
ta te in mare, & fiet. Qui nunc
aliquid petere uult à Deo, is ina-
nis & uacuus (id est, sine fide)
coram eo apparere non debet. Quan-
tum enim credideris, tantum exau-
dieris, Sine fide impossibile est place-
re Deo. Heb. ii. Quod si fides tua etiā
illico tentetur, & neesse sit ut au-
dias: Non est salus ipsi à Deo eius.
Psal. 3. attamen noli cōmoueri nec de-
sistas ab incepto, sed semper clama:

Iesū

DOMINICA PRIMA

Iesu fili David miserere mei. Clama crebro in memoriam reuocabis, &
autem corde & ore, faciasq; ut me exaudiet te, sicuti etiam hunc cæcum
miserit misericordia sua, quam etiam exaudiuit.

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMAE,

Lectio ex Epistola Pauli ad Corinthios posteriori, cap. s.

FRatres: Quin & adiuvantes obsecramus, ne in uacuum gratiam Dei receperitis. Dicitenim: In tempore accepto exaudiui te, & in die salutis succurri tibi. Ecce nunc tempus acceptum, ecce nunc dies salutis. Nequaquam usquam demus offensionem, ne repræhendatur ministerium, sed in omnibus commendemus nos ipsos, ut Dei ministri, in tolerantia multa, in afflictionibus, in necessitatibus, in anxietatibus, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigi- lijs, in ieiunijs, in puritate, in scientia, in animi lenitate, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate non simulata, in sermone ueritatis, in potentia Dei, per arma iustitiæ dextra ac sinistra, per gloriam & ignominiam, per conuicia & laudes: quasi impostores, & tamen ueraces: quasi ignoti, & tamen noti: quasi morientes, & ecce uiuimus: quasi correpti, & non occisi: quasi dolentes, semper tamen gaudentes: quasi pauperes, multos tamen ditantes: ut nihil habentes, & tamen omnia possidentes.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Argumento à tempore sumpto, orbi Euangelii prædicabitur, debet.

Corinthios Paul. ut salutis suæ rationem habeant, hortatur. Vocat autem tempus acceptum & salutis diem, Propter malam conuersationē nostram nomen Dei blasphemari solet apud incredulos. Danda igitur modis omnibus opera est, ut ne ulli sumus offensus, id quod ante omnes facere debent concionatores.

Tempus acceptum & salutis diem, Reuelati Euangelij tempus, quod ipsum ineptissime ad quadagesimæ tempus detorquent iustitiarum, Durare enim per omnem uitam, & quamdiu iterum in hac lectione audis triumphos

phos ac titulos Apostolicos, Tolerantiam, afflictiones, necessitates, anxietates, plagas, carceres, labores, quibus etiam noster Episcopi tam delectarentur, quam delectatur opibus, uoluptatibus, scortis, alea & uenatione.

In eo quod ieiunij mentionem hic facit Apostolus, obseruabis, germanum Christianorum ieiunium, non delectu ciborum, non corporis immolamaceratione, sed temperato cibo

rum ac potionis usu, abstinentiaque a peccatis, constare.

Quicquid pijs mundus adimit, siue ni siue obtreccatione, id uere apud Deum habent & possident. Quare si uitam adimere uidebitur, cogitabis tum primum uiuere te, si mendacium impegit, tu tamen nihilominus ueritatem interim sectabere. Sic cum Paulo de reliquis quæ sequuntur, indicare debes.

Mat. 19

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Belle admodum quadrat lectio hæc, cum ijs quæ in Euangelio huius dominicæ tractata sunt. Quemadmodum enim in Euangelio, quomodo Christus & à Satana tentatus sit & uictor exiiterit, describitur: ita in hac etiam lectione, de cruce & persecutione, cum Pauli, tum Christianorum omnium agitur. Neque enim pro uulgari habendum consolatione, cum perpetuo crucem Euangelij prædicatione cōiunctam habeat, scire & nosse,

Adiuuantes exhortamur, ne in uacuum gratiam Dei recipiatis, &c.

Corinthiorū doctor & Apostolus, Paulus fuerat, cuius doctrinæ diligentes etiam auditores sese præstiterant. Circumuenti autē post illius abitum, Pseudapostolorū perfidia ac dolo ita

quid Christus ac Apostoli perpepsi sint, tum quomodo ad persecutiones huiusmodi, animum præpararint. Imò dubium non est, quin quicquid huius scriptum est, nostri causa scriptum sit, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Obserua autē, quā egregiam instituat Paulus ad Corinthios exhortationem, antea quam ad descriptionē earum rerū, quas ferre Christianum oportet, perueniat. Sic enim inquit.

fuerant, ut plerique Pauli, plerique Appollo, plerique Cepha dicerent esse sese. Quē illorū lapsum, unā cum alijs erroribus, in prima quam ad illos scripsit Epistola seuerissime repræhendē

rat.

DOMINICA PRIMA

rat. Quia uero in repræhendendo modum oportet esse quendam, scripsit postea secundo ad illos, & quos antea corripuerat, eos nunc uicissim laudat, sed tamen hanc ipsam laudem multis salutaribus documentis ac exhortationibus cōdiuit. Atq; inter hasce exhortationes, non postremas tenet, quæ lectio hæc continet. Perinde enim atque illorum cooperarius exhortatur eos, ut donata diuinitus gratia recte utantur, neq; thesaurum tantum adimi sibi patiantur, præsertim cum Satanas saxum hoc totus uerset, ut à ueritate abductos, ad inanes logomachias, quæ ab Euangelio modis omnibus dissen-

tiant, transferat. Vocat autem tempus illud, in quo & Euangelium audierant, & peccatorum remissionem nacti erant, acceptum tempus, & salutis diem, de quo etiam aliquando Esaias uaticinatus sit, fore, ut quotquot in die illo nomen Dei, recepto Euangelio, inuocarent, exaudirentur. Estq; meo iudicio hæc Pauli sententia, quod salus iam nunc æque illis atq; Iudæis adnuntiata & prædicata sit, saltem ut operam dent, ut ne oblatam gratiam, quæ gratuita illis bonitate per Christum obtigerit, uel adspersentur uel negligant, uel uentis committant, ueluti consequenter quoq; dicit.

Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem, &c.

Iterum Corinthios accepti illius temporis, ac salutiferæ diei commune facit. Vnde etiam colligi potest, non Iudæis solum, hunc salutis diem, per prædicationem Euangelij, cuius doctor Christus erat, illuxisse, uerum etiam gentibus quoq; exortum esse, & quocumq; tandem lætum illud nuncium unquam peruenturum sit, De hoc salutis die, etiam hodie in Germania gloriari, ni cæci essemus, merito possemus. An non enim per uerbum salus nobis & apparuit & adnuntiata est?

Ad hunc modum, auctor quoq; Epistolæ ad Hebræos uoculam hæc (hodie) tractat, unicuiq; tempori, in quo Euangelium prædicatur, eandem attemperans. Iam cum apud nos nihilominus Euangelica ueritas, atq; tum apud Corinthios, prædicetur, adeoq; salutis illud tempus ad nos peruenerit, res ipsa exigit, ut quod iisdem dictum est, nobis quoque dictum esse existimemus, ad hæc, ut ne gratiam tantam è manibus rursus, magno nostro malo, amittamus, uel porro in uanum accipiamus.

Hi autem gratiam Dei in uanum accipiunt, qui uerbum quidem audiunt diligenter, sed tamen postea acceptum illud semen, per coeli uolucres, hoc est Satanam, adim sibi patiuntur. Quomodo autem donum hoc gratiae cum utilitate recipitur? Cum audita Euangelij prædicatio, ita arripitur, ut & ad finem usque relineatur, & quod corde creditur, uitæ integritate, ne quem offendamus, præstetur. Vbi enim Euangelium iacetur, ibi fieri hæc modis omnibus conuenit, alioqui occasio uerbi hostibus datur, ut & uerbum ipsum, & ministerium nostrum, & ea etiam quæ culpari non merentur, ca-

In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, &c.

Hic textus ut per se clarus est ac facilis, ita prolixa expositione non indiget. Interim ita tamen & introspiciendus & ad præbendendum est, ut si quando aliqua uel persecutio, propter uerbum ingruerit, inde quid facto opus sit, perdiscamus. Propter uerbum inquam, ut ne de ijs me loqui existimes, qui maleficijs suis crucem sibi ultro asciscunt, de quibus Diuus Petrus dicit: ne quis uestrum adfligatur ut homicida aut fur, aut facinorosus, &c. Equidem negari non potest,

lumniari pergant. Paulus hic non de ijs solum uerba facit, qui officio in Ecclesia funguntur, sed de omnibus Christianis, quò uidelicet in omnibus rebus tales se gerant, ut ministros Christi esse, qui neminem uel praua doctrina, uel operibus ullis offendere uelint, palam fiant. Quod si Paulum hisce in rebus imitantes, mundi odium ac iram sentire & experiri cœperimus, iam aduersus tyrannidem hanc probe munire nos, & in Pauli exemplum defigere oculos perpetuo debemus, ut qui hisce in rebus semper Christianum militem esse se, reipsa declarit. Queris quomodo?

quin multa Paulus sit perpeffus, sed quicquid huius factum est, propter ueritatem quam prædicabat factum est. Quod si quid pertulerit nosse uoles, ex ipsius uerbis hoc ipsum facile quis ostēderit. In necessitatibus se fuisse dicit, in tribulationibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, etc. Quæ omnia in undecimo & duodecimo quoque capite enumerat. Qualē uero se in tot ac tantis aduersitatū procellis gessit? Ab impatiētia tot malorū uictus est? Mini me gentiū, sed fortitudinis ac cōstatiæ clypeum

DOMINICA PRIMA

clypæum à patientia, à longanimitate, à benignitate, à spiritu sancto, à charitate non fucata mutuatus est, ueluti hanc quoq; armaturam ipse describit ac enumerat. Quid? Arma iustitiæ in hoc belligenere, cum à sinistris tum à dextris habuit. A dextris, quod diuelli ab Euangelio, nullis uitæ huius commoditatibus uoluit. A sinistris, quod propter incommoditates quoq; quibus professio hæc exposita esse solet, stationem deferere noluit. A mundo probis affectus, apud Deum innocentiae laudem obtinuit. Ab inimicis famæ iacturam passus, bene apud Deum credentes audiuit. Apud hostes pro seductore habitus, Deo tamen teste uerax inuentus est. Et quid multis moror? Quicquid mundus nominis illius famæ ac æstimationi, unquam de

rogare ac adimere conatus est, id apud Deum opulente semper obtinuit, propterea quod constanter cum uerbo adhærebat, tum in fide perdurabat, utcumq; etiam mundus fureret ac insaniret. Vis igitur tu quoq; tam propitium in cælis habere Deum? qui insaniens hostibus uerbi, tui curam gerat? Obserua gratiæ hoc tempus, in quo tam opulente uerbum docetur, uerbum fide adprehendit, offendiculo sis nemini, in omnibus non aliter te atq; Christi seruum gerito. Quod si hoc facientem mundus persequi uolet, ut ferè solet, iam patientiæ, longanimitatis & benignitatis, Pauli exemplo memor esto, re ipsa indubie tandem sensurus, & diuinam pro te sollicitudinem & animum Domini erga te beneuolum.

EVANGELIUM IN PRIMA DOMINICA

Quadragesima, Matthæi 4.

*Mar. 1.
Luc. 4*

Tunc Iesus ductus est in desertum à spiritu, ut tentaretur à Diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit. Et accedens ad eum Tentator ille, dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit: Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore Dei.

Tunc assumpsit eum Diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum Templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum, scriptum est enim: Quia Angelis tuis

Psalm.
90.
Deu. 6

QVADRAGESIMAE.

LXXXI

suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuū. Ait illi Iesus: Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.

Iterum assumpsit eum Diabolus in montē excelsū ualde, & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadēs adoraueris me. Tunc dixit ei Iesus: Vade Satana, scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. Tunc reliquit eum Diabolus, & ecce Angeli acceſſerunt & ministrabant ei.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Quemadmodum bona Patris uoluntate factum, ut Christus in desertum actus, à Diabolo tentaretur: ita bona quoque Patris uoluntas est, si nos tentemur. Ductus enim est in desertum, à spiritu sancto, ut uideas quicquid factum huius sit, bona Patris uoluntate factum esse.

Tentatur autem duplici de causa. Primo, ut tanto paratior ad Euangelium munus, quod cum magnis perfectionibus ferè coniunctum est, accedat. Deinde, quia ostenderet suam uictoriam, quam deuicto Satana reportaturus sit, nostram uictoriam fore. Veluti apud Ioannem dicit: Confidite, ego uici mundum.

Tentationem qua ad diffidentiam primum, deinde ad crapulam inuitabatur, ita uicit, ut diceret hominem non

in solo pane, sed in omni uerbo quod ex ore Dei procedat, uicturum. Locus est ex Deuteronomio sumptus. Deu. 8
Tentationem qua ad tentandum Deum inuitabatur simili armorum genere uicit. Quum enim supra templi pinnam sisteretur, utque deorsum se demitteret, ijs uerbis: Angelis suis mandauit de te, sollicitaretur: Respondit et ipse ex scripturis, Dominum tentandum non esse. Psal. 90.

Obserua omnes hæreticos Diaboli exemplo scripturas ad confirmationem errorum suorum ferè citare, sed truncatim et falso. Omisit enim Satan hic, In uijs tuis, Item: Super aspidem et basiliscum ambulabis.

Tertiam tentationem, qua totius orbis donatione ad patris negationem et Diaboli adorationem sollicitabatur,

Ioan.
15.

DOMINICA PRIMA

ter, ita uicit, ut in uniuersum à se Satanam profligaret. Scriptum est, inquit: **Deu. 6** Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias.

Deiecto Satana, Angeli in Chri-

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Christi
tatio
est no-
bis ui-
gloria,

Exhibetur nobis primū in hoc sancto Euangelio, quemadmodum Christus sit ductus à spiritu sancto in desertum, & tentatus à Diabolo. Ad hęc, quā uiriliter non solum decertauerit cum eo, sed uicerit etiam ipsum Satanam, adeoq; pedibus suis conculcauerit Christianorum hostem acerrimum. Hęc si fidei oculis intueamur, experiemur reipsa, quod Christus hęc omnia passus sit propter nos. Nihil enim ab eo factum est, sine paruum siue magnum, quo nō inseruierit nobis miseris peccatoribus. Seruierūt nobis tentationes eius, ieiunia, uictoria, imò ipsa etiam passio & mors amarissima, sicut ipse in Luca dicit: quod uenerit ministrare alijs, non ut ministretur sibi. Quare necesse est, ut etiam hoc loco Christum primum ut donum apprehendā, quod uidelicet non solum quæ fecit, sint mihi donata, sed quod ipse etiā Christus à Deo patre mihi ita sit donatus, ut posthac sit meus, deinde, ut ipsum insuper uelut ex-

Matth.
26,

sti obsequiū accedunt. Ad quem modum omnibus electis modo fide gnauiter pugnarint, aderunt. Hac enim de causa ministratorij spiritus uocantur, in dicata Hebræis Epistola.

emplum ob oculos ponam, crucem meam suscipiam, & eius uestigia sequar. 1. Pet. 2. Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius. Imò uero quando audis, quod à spiritu sancto ductus sit in desertum, ut tentaretur à Diabolo, ex eo discere debes, quod electis Dei omnes tentationes immitantur ex bona uoluntate Dei, ut in tempore tentationis agnoscant, quibus rebus opus habeant, utq; à Deo maiori constantia discant auxilium & consolationē implorare. Vnum queng; enim sua necessitas ad orationem inuitare debet, sicut Propheta ait: Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Item, quando audis quā potenter Christus Satanam deuicerit, eiusq; astuta & maliciosa consilia scriptura diuina retruderit, uenire tibi in mentem debet, ut discas, q. nulla tentatio nisi per Christum deuinci possit. Ad hęc opus sit Milui Christiano non uulgari aut leni armatura, quæ est uerbum

uerbum Dei, quando deposcitur a Sa-
tana in monomachiam. Ephe. 6. Quid
enim iuris in me sibi uendicare pos-
set ille, tamen si in tentatione nullo a-
lio gladio armatus essem, quam unica
illa scripturae sententia per fidem con-
cepta: Confidite, ego uici mundum?
Attamen placet etiam ut hoc loco ui-
deamus, quibus machinis tentationum
Satanas Christum Dominum nostrum
adortus sit.

Primo inuadit ipsum sollicitudine
et cura uentris, idque agit mira quadā
solertia. Sic enim ait: Si filius Dei es,
dic ut lapides isti panes fiant. Quot-
quot sunt credentes, filij Dei dici pos-
sunt. Genesis. 6. Iam uero Satan
hoc uult dicere: Si tu es filius Dei, si
cui te iactitas, age ubi est illius cura
pro te? Quamobrem non prouidet ti-
bi cibo et potu, alijsque rebus necessa-
rijs ad uitam? Quid putas Deo tecum
esse rei? Scilicet non uulgarem tui cu-
ram sustinet. Expecta uero donec as-
satus pullus in os tuum inuolet. Atque
hoc pacto conatur Satan Christum a-
uocare a fiducia in Deum, onerare au-
tem incredulitate, aut inani sollicitu-
dine, si forsitan ipsum commouere pos-
set ut deserat Deum, et suscipiat uen-
trem pro Deo. Sed quid facit Chri-

stus? Nihil quicquam loci concedit hi-
sce diabolicis inspirationibus, sed for-
titer perstat in ea fiducia quam de Pa-
tre suo cœlesti cōceperat, et ait: Non
in solo pane uiuit homo, sed in omni
uerbo quod pcedit ex ore Dei. Qua-
si. d. Non me clam est, quod quando
sit copia panis, necesse sit uitam ex pa-
ne sustentare. At hoc nō sit panis cru-
sa, sed propter uerbum Dei, quo pa-
nis sanctificatus est, et tribuitur po-
tentia satiandi homines. Si uero panis
copia non sit, tunc necesse est, ut per
uerbum Dei uiuamus. Quod si tunc
fides uere ab hoc uerbo pependerit,
sequē in hoc uerbum inuoluerit, etiam
necesse erit ut panis adsit, adeo ut o-
porteat etiam hunc ē cœlo uenire,
quemadmodum Israelitis olim Man-
na in deserto datum est. Ecce, hunc
in modum uincit Christus Satanam,
idque in nostri consolationem, ut nos o-
peram demus, quoties in huiusmodi
tentationes incidimus, ne incredulitas
dominetur nobis, sed exemplum Chri-
sti nobis proponamus, tot promissioni-
bus Dei confirmatum et consigna-
tum, quibus nocentissimæ curæ uen-
tris occurratur, et Satanam malicio-
sum cum omnibus suis consilijs uinca-
mus, et pedibus conculcemus.

1. Secundo,

DOMINICA PRIMA

Tētare
Deum.

Secundo, conatus est Satan persuadere Christo, ut tentaret Deum, seq̃ sine ulla necessitate de templo demitteret, atq; ut hanc tentationem plausibiliorē redderet, adducit scripturā, sed falso, si quo pacto forsitan Christum in hoc uestitu om̃iū uincere posset, & commouere, ut contra uerbum Dei ageret. Attēde uero, quod Satan non una tantummodo ratione aggrediatur homines, sed cum sit mille artifex, habet etiam mille uias adoriendi et insidiandi. Optimē nouit à qua parte sumus imbecilliores, & si hac uia nō successerit, tentat alia uia. Maxima enim uoluptate afficitur ex nostro infortunio & condemnatione. Et quia Christum eò pertrahere non potuit, ut uentrem pro Deo coleret, in magna spe fuit, omnino successurum illi hoc consilium, ut persuadeat ei, quo tentet Deum. Itaq; statuit eum super pinnaculū Templi, dicens: Si fili⁹ Dei es, præcipita te deorsum. Nam scriptum est. Angelis suis mandauit de te, & in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidē pedem tuum. Sed quare omittit Satan, ut custodiāt te in omnib⁹ uis tuis? Ideo, quia causæ suæ erat contrarium, nec uidebatur conducere ad id quod intēdebat. Quare ob

uiat ei etiam Christus huiusmodi responsio, & ait: Rursum scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum. Ac si diceret: Deus potenter defendit suos, nec in ulla necessitate relinquit eos. Adhæc, sicut ipse fateris, mandauit Angelis suis, ut non solum mei, sed etiam omnium electorū curam agant, quo sine ulla offensione ambulare queant. Quamobrem committerem me a qua, si ponte uel nauicula transire liceat? Ita, quare præcipitarē me de Templo deorsum, cum scala liceat descendere? Qui amat periculū (ait sapiens) peribit in illo. Ecce, ita iam denuo uincitur Satanas à Christo, & hoc non leuibus argumentis scripturæ, quibus dicta Satanae confutatur, & in iugulum ipsius retorquet. Nos uero sciamus, quod hæc in nostri doctrinam facta sint, ut discamus simili ratione Satanam uincere, si quando erit opus.

Tertio, nec sic desistit Satan, aut content⁹ esse potest, sed assumit eum in montem excelsū ualde, & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum, & dicit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Et ex hoc loco discimus, quod Diabol⁹ sit dominus & princeps huius mundi, sicut etiam Christus eum nominat. Ioan. 12.
Adhæc

Psal.
90.

*fatan
est do,
minus
& prin
ceps
mundi*
Adhæc quod omnes illi qui à rebus
mundanis & caducis ita pendent, ut
nihil prius habeant, neque mundo &
concupiscentijs eius mortui sunt, non
pertineant ad regnum Christi, sed ad
regnum Diaboli. Quicquid enim est
in uniuersum, in quod, præter Deum,
omnem fiduciam meam colloco, aut
quod plus amo quam Deum, ex hoc
facio mihi reuera idolum. Si cor meū
applaudat sibi quod adficiatur hono-
re, uoluptatibus, diuitijs, potentia mun-
di, aut quacumq; alia re, tunc hæ res fi-
unt idolum meū, & in ipsis adoro dia-
bolum. Imò, ut quod maius est dicam,
si etiam ciuilitate & externe sim pro-
bus, eamq; probitatem si reputem pro
iusticia, quæ coram deo est, tunc pro-
bitas illa fit idolum meum, sicut Esai-
as dicit: Opera manuum suarum ado-
rauerunt. Et Augustinus: Deus meus
amor meus. Creaturas autem supra
deum diligere, quæso quid aliud est,
quam Satanā adorare? Sed audi quan-
topere doleat Christo hæc idolola-

tria & blasphemia: Abi, inquit, Sata-
na, hæ suggestiones tuæ, pia menti
nullo modo ferendæ sunt, quandoqui-
dem scriptum est: dominū deum tuum Deo, 6
adorabis, & illi soli seruias. Ecce in
hanc modū iam tertio deuictus est Sa-
tan, fugaturq; à Christo solummodo
per uerbum dei. Iam quemadmodum
neesse est, ut nos per Christum uin-
camus omnes tentationes, mundum,
peccatum, mortē, diabolum, & infer-
num, ita neesse etiam est, ut uerbo
dei probe simus instructi & muniti, in
quo promittitur nobis cōsolatio & au-
xiliū in Christo Iesu domino nostro:
si uero hoc gladio spiritus, quod est
uerbum dei, non fuerimus armati, sine
ullo negotio seducet nos à regia uia,
& tandiu circumducet, donec nos la-
queo suo capiat, & ita irretiat, & uix
unquā inde possimus nos extricare.
A quo malo dignetur deus Pater pro
sua ineffabili bonitate et clemētia nos
custodire & conseruare, per Iesum
Christum dominum nostrum. Amen.

DOMINICA SECUNDA QVADRAGESIMAE.

Lectio ex Epistola Pauli ad Thessalonicenses. capite. 4.

Mal. 2.
QVod superest igitur, fratres, rogamus uos & adhortas-
mur per Dominum Iesum, quemadmodum accepistis
à nobis, quomodo oporteat uos uersari, & placere
Deo,

DOMINICA SECVNDA

Deo, ut abundetis magis. Nostis enim quæ præcepta dederimus vobis per Dominum nostrum Iesum. Hæc enim est voluntas Dei, sanctificatio uestra, ut abstinere a scortatione, & sciat unusquisque uestrum suum vas possidere cum sanctificatione & honore, non cum affectu concupiscentiæ, quemadmodum & gentes, quæ non nouerunt Deum. Ne quis opprimat ac fraudet in negotio fratrem suum, propterea quod ultor est dominus de omnibus his, quemadmodum & ante diximus vobis, ac testati sumus. Non enim uocauit nos Deus immunditiæ causa, sed ad sanctificationem.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Exhortatio est, ut uitæ sanctimoniam innocentiamque perpetuo tueri studeamus. Augeri enim quotidianis profectibus fides nostra debet, non minui, crescere, non decrescere.

Obserua discrimen inter legis doctorem, & gratiæ præconem. Legis doctores terrent et minantur, si dicto audiens non sis, Contra, gratiæ præco rogat & hortatur, ut officium facias.

Paulus saluberrima uitæ instituentia præcepta tradiderat Thessalonicensibus, sed per Dominum nostrum Iesum: ut uideas, potestatem diuersum à Christi doctrina docendi, non habuisse Apostolos. Locus contra

humanas traditiunculas.

Voluntas Dei est, ut sancti simus, hoc est, ut per spiritum renouati, ambulemus, non in lege hominū, sed dei.

Non solum scortationem, uerum etiam indecentem honesti thori usum damnat Apostolus, hoc est, qui sit cum concupiscentiæ adfectu, id quod gentium est.

Cum ad sanctificationem tantum uocati simus, danda modis omnibus opera est, ut neque permoliendo alienas uxores, neque in alijs rebus incommutando obsumus fratribus, præsertim quum harum rerum ultor & uindex sit Dominus.

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Ex prima ad Thessalonicenses Epistola lectio hæc desumpta est. Peculiarem uero laudem sibi Thessalonicen-

ses, cum apud Paulū, tum apud Lucam in Actis pepererūt, quod Euangelicā ueritatē, non solū audierant ac obuijs, quod

quod dicitur ulnis receperant, uerum etiam quod constanter in eo doctrinae genere perseuerabant. Qui nomine hoc merito laudantur, cum non sufficiat, Euangelium audisse, nisi etiam quod audieris, praestes sedulo, ueluti Christus ait: Beati qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt illud. Quid? Tam fuerunt in exercendis fidei fructibus, cum diligentes tum alacres, ut exempli quod imitarentur facti sint, non solum Ecclesijs in Achaia & Macedonia, uerum etiam omnibus ijs, ad quos in toto terrarum orbe Euangelium unquam peruenturum erat. Certè

Rogamus uos & adhortamur in Domino Iesu, ut quæ admodum accepistis a nobis, &c.

Hic mihi discite, quam comiter & benigne, eos qui posteaquam Euangelium receperunt, dicto ubique audientes sunt, tractare debeam. Erga hoc hominum genus, non aliter concionator, atque pater erga liberos, adfectus esse debet. Nam tale quiddam in Paulo comperimus, non solum hic, uerum etiam in secundo huius Epistolæ capite, ubi sic inquit: Fuimus placidi in medio uestro, perinde ac si nutrix foueat filios suos, ita amatores uestri eramus. &c. Apostolicum hic pectus audis erga eos, quos per uerbum genuerat. Sed

Galatas, Corinthios, & multas alias Ecclesias, quæ post obitum Pauli, impositi a falsis fratribus sibi sustinuerant, huiusmodi constantia longo post se intervallo reliquerunt, cum constet, nullam apud illos doctrinam, præterquam Euangelij admissam esse. Hoc cum Paulo nunciasset Timotheus, & certò uerum esse sciret, merito quidem illos laudat, sed tamè laudibus huiusmodi paternam admodum exhortationem addit, quò uidelicet ab omni securitate & oscitantia deterrui, semper hoc agant, ut meliores & perfectiores fiant. Atque huc pertinet quod dicit.

benignitatem huiusmodi, etiam cum paterna quadam seueritate temperatam esse conuenit, ut ne nimia affabilitas illa, id quod ferè fit, contemptum nostri pariat. Verumque in Paulo uidemus. Tamen si enim & oret & exhortetur in Christo Iesu, tamen inter cætera sic quoque inquit: Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum sanctum in uos. Iam quid rogat, quid exhortatur Paulus? Nimirum ut ad priorem pietatis cultum, semper aliquid addere pergant, præsertim cum probe sciant, ut

DOMINICA SECUNDA

ambulare ac placere deo debeant. Et necessaria profecto hæc est exhortatio, facile enim in oscitantiam & securitatem prolabimur. Et citius decrescimus quàm crescimus. Adhæc, nunquã tam est solida fides nostra, ut cotidiano incremento opus nõ habeat. Quia igitur incremento huiusmodi, perpe-

Scitis enim quæ præcepta dederim uobis per Dominum Iesum. &c.

Non negat Apostolus, præcepta Thessalonicensibus à se tradita esse. Sed ne quis de humanis traditionibus hoc interpretaretur, addit, per dominum Iesum, quemadmodum alibi quoque dicitur: etiam si Angelus è cælo uenerit, & prædicauerit nobis aliud Euangelium, quàm accepistis, anathema sit. Ad hunc modum hic quoque dicit, præcepta illis à se tradita esse, unde didicerint, quomodo uitam instituere, ac placere deo debeant. Quicquid autem huius factum sit, per dominum Iesum factum esse, perinde ac si dice-

Hæc est uoluntas Dei sanctificatio uestra, ut abstineatis à fornicatione, &c.

Principio hoc à nobis exigit deus, ut sanctitate polleamus, quemadmodum in Deuteronomio uidere est, ubi inquit: Estote sancti, sicut & ego sanctus sum. Et alibi, nimirum ad Rom.

tuo eget fides, poscit res ipsa, ut exemplo Pauli ab urgendo uerbo, à rogando, ab exhortando nunquàm quiescamus. Quia in re hoc tamen summo perest est cauendum, ut ne aliud ac dei uerbum, exhortationes huiusmodi re doleant, id quod Apostolus quoque insequentibus sentire uidetur.

Mea doctrina non est mea, sed Christi domini mei, à quo missus sum. Quod si etiam è cerebro capitis mei addere aliquid ad ea quæ tradita uobis sunt, auderem, tamen in hoc salutis negotio, prorsus laterem, iuxta prouerbum, lauarem, præsertim cum uoluntas dei, ad quam uita uobis instituenda est, non ex humanis cogitationibus, sed ex uerbo perdiscatur. Humanarum cogitationum nullus hic prorsus usus est. Quanquàm cur non iterum, quæ nam uoluntas illa dei sit, audimus?

12. capite, Apostolus præcipit, ut corpora nostra, uiuentem hostiam, sanctam, ac deo placentem exhibeamus. Quia ratione autem, cum apud deum, tum apud homines sancti reddimur?

Coram

Coram Deo profectio, nihil me præterquam fides sanctificat. Nusquam enim sanctitas est, nisi ubi peccatorum quoque remissio & iustitia adsunt. Unde autem remissio peccatorum, unde iustitia proficiunt? Fides Christum ut qui pro peccatis nostris mortuus sit, & propter iustificationem nostri resurrexerit, posthabita operum ratione, ac defixis oculis in illius meritum, adprehendat, oportet. Hoc enim si sub sarcina peccatorum laborans conscientia, fecerit, certò remissionem peccatorum consequitur, & iustitiæ qua coram deo iusti reputamur, particeps erit. Iam iustum esse, quid aliud est, atque sanctum esse? Quemadmodum autem coram Deo fide iustificamur, ita iustum me coram hominibus uitæ honestas reddit, de qua uerba facit Apostolus, præsertim ubi ut à fornicatione abstinemus hortatur. Præcipuam fornicationis mentionem facit non quod alia quoque crimina & flagitia, non uoluerit esse uetita, sed ut huic præsertim uitio, quo laborare orbis ferè solet, obuiam iretur. Imò Deus ipse

usque adeo huic sceleri inferus est, ut olim eius rei gratia, uigintiquatuor hominum milia, in deserto prostrauerit & occiderit. Quin hæc quoque de causa matrimonij remedium dedit, quò uidelicet concupiscentiæ nostræ uel sic mederetur. Atque de hoc matrimonij statu Apostolus hic præcipit, ut suum quisque uas in sanctificatione & honore possideat, non in passionis desiderij ethnicorum more etc. Ad quem modum Epistola quoque ad Hebræos inquit: Honorabile est inter omnes coniugium, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros Deus iudicabit. Sed ut uideas, quòd ad externum illud sanctitatis genus, præter thorum immaculatum, aliæ quoque uirtutes pertineant, præcipit præterea, ut proximum neque circumueniamus in negotio, neque impostura ulla grauemus: quo præcepto, quicquid tandem ad charitatem exercendam pertinet, mandatum esse, rursus quidquid lædere eandem posset, prohibitum esse uoluit. Et ut uideamus serio hæc nobis dici, comminationem addit,

Quoniam uindex est dominus, de ijs omnibus, sicut prædiximus uobis &c.

Si perpetuo memores essemus, omnium actuum nostrorum, iudicem, uin-

dicem, & punitorem aliquando deum futurum, sine dubio à multis malefactoribus,

DOMINICA SECVNDA

uitijs et criminibus abstinere. Nam si quando ad illius tribunal fuerit uentum, ita in nos animaduersurus est, ut etiam uel de leuiusculis cogitationibus ac uerbis expostulaturus nobiscum sit & poenam additurus sœuerissimam, uel ipso Christo teste ubi inquit, de omni uerbo occioso q. locuti fuerint, homines redditori sunt ratione in nouissimo die. Quamquam dum adhuc in hoc mortali corpore degimus, talis etiam index sit, ut facile, si ante actæ uitæ in nobis uideat poenitudinem, mu-

tare sententiam, & recipere in gratia nos uelit. At uero si in extremo illo die, iudicii illius sœueritatem experiri, quam hic poenitere & resipiscere malumus, iam recte iustum iudicem dici, quiq. mercedem unicuiq. prout gessit, siue bonum siue malum dare uelit, sentiemus: credulis quidem uitam æternam, incredulis autem ignem & cruciatus perpetuos. Quod cum probe Apostolus habeat compertum, concludere lectionem hanc pergit ijs uerbis.

Non enim uocauit nos Deus ad immundiciam, sed ad sanctificationem, &c.

Perinde ac si diceret: Filioli mei, iam antea uobis, quænam uoluntas Dei sit, ad quæ instituere uitam oporteat uos, inculcaui: nimirum hanc, ut non solum coram Deo per fidem, uerum etiam coram hominibus per uitæ honestatem, ac proximi amorem, sancti esse pergeretis. Iam iterum hoc doctrinæ genus repeto, rogans, ut quod frugi filios decet, in ijs quæ tradita uobis ac toties inculcata sunt, perpetuo perseueratis, præsertim cum non ad immundiciam, sed uitæ sanctimoniam uocati sitis. Equidem hætenus in ijs, quæ ad uocationem hanc pertinent probe sancti estis officio, sed tamen,

ut hæc uobis gloria perpetuo cum apud Deum tum apud homines cõset, admonendi mihi estis. Ecce, ad hunc modum Thessalonicenses Apostolus, ut in cœpto fidei cursu, dilectionis & inculpationis uitæ, quo perpetuo sancti sint, perdurent, exhortatur. Vocat autem immundiciam, quicquid uel animam contaminat, uel à uero Dei cultu auocat. Sanctificationem uero appellat, abstinentiam earum rerum, quæ animam pariter coinquant, ac corpus à uitæ honestate ac tota illa externorum operum iusticia, transuersum agunt. At Hebræ-

QVADRAGESIMAE. LXXXVI
EVANGELIUM IN DOMINICA SECVNDA

Quadragesima. Matthæi. 15.

ET egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri & Sydonis. Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egressa, clamauit dicens ei: Misere mei Domine fili Dauid, filia mea a dæmonio uexatur. Qui non respondit ei uerbum. Et accedentes discipuli eius rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait: Non sum misus, nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. At illa uenit & adorauit eum, dicens: Domine adiuua me. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & proijcere ante canes. At illa dixit: Etiam Domine: Catelli autem edunt de micis, quæ cadunt de mensa Dominorum suorum. Tunc respondens Iesus ait illi: O mulier magna est fides tua fiat tibi sicut uis. Et sanata est filia eius ex illa hora.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Magnum fidei exemplum in Chananæa habes. Non solum enim Christus credit, sed & quis sit confitetur in genue.

Confessionem primo obserua. Christum enim & Dominum & Dauidis filium uocat. Dominus est, quod ad diuinitatem attinet, patri per omnia, siue maiestatem, siue potentiam, siue sanctitatem, siue iustitiam spectes similis. Quod ad incarnationem et humanitatem attinet, Dauidis filius est. Carnem enim ex Maria uirgine, quam è prosapia Dauidis, cui promissus erat, fuisse natam, certum est, sum

psu. Factus pro nobis maledictu, quod a maledicto nos liberaret. Locus contra Anabaptistas.

Perpetuo obserua. Anabaptistarum somnium de Christo ex uirgine non incarnato percelli, quoties Dauidis filius dicitur.

Iam fides quam merito in Chananæa laudamus, quo in tentationibus confugere solet? Ad Christum. Quid hic prætendit? Operum suorum dignitatem? Nihil minus. Quid igitur? In bonitatem Christi intenta est, cui etiam ita fudit, ut ne mentioem quidem operum faciat. Ah domine inquit, fili

DOMINICA SECUNDA

fili David, miserere mei. Audis Cananæam non operibus sed misericordiæ Christi inniti. Cuius exemplū in oratione nos quoq; si quod oramus impetrare uolumus, imitari oportebit.

Christus principio petenti Cananææ, ne uerbum quidem respondet, ita ut discipuli miserti uicem illius pro ea deprecarentur. Sed quid audiunt? Non sum missus, nisi ad perditas oues domus Israel. Valde hoc sermone mulierem excruciatā esse credibile est, sed tamen non despondet animum,

prouoluitur enim nunc pedibus Christi, iterum implorans auxilium. Vbi quum iterum repulsam ferret, cum canibus etiam, quibus filiorum panē dare non oporteat comparata, canem quidem esse se confessā est, sed tamē orat, ut quod canibus ē mensa Dominorum obtingat, sibi quoq; permittat.

Hanc fidem ita effert Christus, ut statim uictus dixerit: Fiat tibi sicut uis. Quare obseruabis, fidem nihil nō impetrare à Domino, modo orare non cesset.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Exemplum fidei et gentiū uocationis. Principio proponit nobis hoc Evangelium exemplum fidei in muliere Chananæa, & simul subindicat, quod etiam gentes ad hanc cognitionem fidei sint uocandæ. Vera autem & recta fides nihil aliud est, quàm cognoscere, quòd Christus sit Dominus & filius Davidis. Nam si illum ut Dominum cognosco, credo etiam quod sit natura filius Dei, imò ipse Deus. Ad hæc quod Deus pater noster cœlestis in nullo alio quàm in hoc Christo uelit cognosci, sicut est Ioan. 14. Philippe qui uidet me, uidet & Patrem meum. Et ad hunc modū Christum dominum uocare, non est res adeò facilis, ut mundo uideatur, sed

est reuera opus spiritus sancti, sicut Paulus dicit, Nemo potest dicere Dominū Iesum, nisi per spiritum sanctū 1. Corinth. 12. Quando uero Christū ut filium Davidis cognosco, tunc necesse est ut credam, quòd mea causa in hunc mundum uenerit, & quod mihi donatus sit cum omnibus suis bonis meritis, passione & morte, quo per ipsum tantum à peccatis liberatus, filius & hæres omnium bonorum Dei fieret. Quemadmodum clare ostendunt promissiones Abrahamo et David factæ. Talem fidem habuit hæc mulier. Chananæa, licet hanc à seipsa nō habuerit sed quia audiuit de Christo, et ex eo auditu fidē concepit, Primum cognouit Christum

Christum esse Dominum, qui potens esset, cum sit Deus, liberare filiam eius ne uexetur a Dæmonio. Deinde cognouit etiam Christum esse filium Dauidis, qui in hunc mundum uenisset, quo omnibus opem & auxilium præstaret. Ideoque omnem fiduciam suam in eum collocat, ueluti talē, qui possit ei uelut iuuare. Alioqui quæso cur sequeretur eum, & clamaret post eum, si hæc non credidisset? Omnino necesse est, quod hæc mulier ueram & ream fiduciam in Christum habuerit, & quod nihil non boni expectauerit ab illo. Summa Fides aderat, et necesse fuit ut sic uocationi gentium præluderetur, quæ etiam in consortium fidei erant admittendæ.

Secundo, sequitur iam quæ sit natura et proprietas fidei, nimirum, quod in necessitate et tentatione nullibi querat remedium et auxilium quam apud Deum per Christum. Nam fides de qua ante dictum est, impellit mulierē, ut propere sequatur Christum necessitatem suam ipsi exponat, gratiam atque auxilium eius imploret. Sed quid hic facit Christus? Non displicet ei fides mulieris, præsertim cum non fuerit Israelitica mulier, sed gentilis. Volebat enim & illas adducere in suum ouile.

Ioannis, 10. Attamen ut fides mulieris probaretur, fieretque illustrior, tacet Christus ad primam petitionem, nec ullum uerbum respondet. Quid præcor putas tum animi fuisse huic mulieri? An non credis quod supramodum fuerit contristata? At recordatur adhuc humanitatis Christi, quam audierat à multis commendari. Nec exciderant animo beneficia quæ uliro citroque hominibus contulisset. Ideoque ad primam repulsam non abit, neque de salute filiae desperat, sed instat & urget benignum responsum. Interim & Apostoli accedunt, & rogant pro illa dicentes, Dimitte eam Domine, quia clamat post nos. Sed quid facit nunc Christus? num facit ut mulier fiat uoti compos? Non, sed in ea adhuc sententia perstare uidetur, ut omnes homines iudicent, quod nolit iuuare. Sed quare non perstringimus quid derit responsi? Non sum missus (inquit) nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. His uerbis uidetur quodam modo uelle concludere, quasi non deceat ut huic mulieri Chananææ auxilio sit, quandoquidem non sit missus nisi ad perditas oues domus Israeliticæ. Estque hæc responsio in speciem multo durior, quam fuerat prius silentium

Natura
et con-
suetu-
do fi-
dei.

Gen
17

DOMINICA SECVNDA

Deo
non est
præferi
bendū
neque
tempus
neque
locus.

Constā
tia mu
lieris.

tium. Attamen nec desperat sic mulier, sed quemadmodum omnino in bonitatem Christi confidebat, nec ab ea passa est se auelli, ita neq; locum, neq; tempus, nec quicquam horum uoluit Christo præscribere in quo iuuare deberet, certa fiducia concepta, quod uelit iuuare, quantumuis durum & inhumanum sese exhiberet. Itaq; nec desistit etiam, sed accedit denuo, & procumbit ad pedes, & dicit: Domine adiuua me. Quid sit autem? Christus non solum perstat in priori sententia sed insuper nominat eam etiam canē, ac si indigna esset, quæ numerari inter suos deberet. Estq; hæc tentatio satis uehemens & magna. Et necesse est ut qui similiter tentatur, magnam fidem habeat, inque ea fortiter consistat, si hic frangi animo aut desperare non debet. Sed quid ad hæc mulier Ingenue quidem fatetur, quod Christus recte dixerit, uidelicet, quod sit catella & peccatrix: Nec petit ut panis auferatur à filiis & detur ei, sed ut micæ solummodo habeat, quas aliqui canes de mensa Dominorum suorum accipiunt. Ac si diceret: Charissime Domine, si personam meam uolueris considerare, si opera, si merita, si deniq; peccata mea, tunc persuasum

habeo, quod nullum auxilium contingeret mihi à te. Ad hæc non ignoro, & inter filios Dei nullo modo numerari queam. At nihilominus peto & ambio bonitatem, gratiam, et misericordiam tuam, obsecrans & obtestans, uelis pro tua ineffabili clementia respicere super me miseram, consolari me afflictam, & liberare filiam meam à Demonio. Et quia hoc nullo meo merito impetrare possum, peto ut propter gloriam nominis tui mecum misericordiam facias. Ecce, iam nunc expugnatus est animus Christi, nec se amplius continere potest. Omnino necesse habet, ut nunc cor suum aperiat & ostendat mulieri. Nam sic ait: Omnis magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Similiter fecit euā Ioseph in Aegyptio, cum se iam diu fratribus durum & sauerum exhibuisset, tandem oculis in largū fletum profusus ait: Ego sum dilectus frater uester Ioseph. Nolite terreri &c. Hic discimus quod Deus in omni quidem necessitate & tentatione uelit iuuare, etiam si ad tempus solummodo considerantes, ut pro natura et consuetudine fidei tantū, apud eum auxilium & consolationem queramus, nec antea petere desistamus, donec

donec exaudiri fuerimus.

^{eph. 5.} Tertio, proponitur nobis in hoc Evangelio exemplū dilectionis, quæ non quærit quod suum est, sed quod proximi, cuius commodum ex animo studet promouere. Atq; hoc ipsum in primis facit mater puellæ huius, cum Christo multis præbus & lachrymis indicat necessitatem filiæ, nec aliter auxilium implorat, quàm si ipsa met uexaretur a Dæmonio. Hoc modo implet præceptum Pauli dum ait: ^{eph. 5.} Parentes diligite liberos uestros. Deinde uidemus etiam idem exemplum dilectionis in Apostolis, quod tam diligenter pro hac muliere intercedūt, quodque gratum illis admodum fuisset, si quamprimum a Christo exaudita fuisset. Attende uero, quod hoc loco uiuus pro uiuo intercedit, & orat, ut discas eos uitare, qui ex hoc probare conantur inuocationem sanctorū

qui mortui sunt. Certè negari non potest, quod Apostoli pro hac muliere orauerint. At hoc factum est in uita ipsorum, non post mortem. Quis uero unquam prohibuit tibi, ne pro proximo tuo ores, aut ne afficiaris ex animo necessitate eius? An non semper urgemus hæc opera, dicimusque quod sint hæc solum bona opera, & Christiana? Imò fides & dilectio summa est eius Euangelij quod nos docemus. Ad hæc non ignoramus, quod is mendacium loquutus non sit, qui dixit: In his duobus mandatis, uniuersa lex et Prophetæ pendent. Quare unusquisq; Christianus scire debet, quod fides sine dilectione & operibus quæ sequuntur fidem, & quæ proximo debentur, existere non possit. Aut si hæc non sequuntur, quod sit fides mortua sicut Iacobus di-

Inter
cessio
uiuenti
um san
ctorum

Matt.
22.

Iaco 2.

DOMINICA TERTIA Q VADRAGESIMAE

Lectio ex Epistola Pauli ad Ephesios

capit. 5.

Fratres: Sitis igitur imitatores Dei, tanquam filij dilecti, ut ambuletis in dilectione, quemadmodum & Christus dilexit nos, & tradidit, semetipsum pro nobis oblationem & uictimam Deo, in odorem bonæ fragrantiae. Cæterum scortatio & omnis immundicia, aut auaritia ne nominetur quidem inter uos, sicut decet sanctos, aut obscœnitas, aut stultum loquium

DOMINICA SECVNDA

loquutum, aut scurrilitas, quæ non conueniunt, sed magis gratiarum actio. Nam hoc scitis quod omnis scortator aut immundus, aut auarus, qui est simulachrorum cultor, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei. Ne quisquam uos decipiat inanibus sermonibus. Propter hæc enim uenire solet ira Dei in filios inobedientes. Ne sitis igitur consortes illorū. Eratis enim quondam tenebræ, nunc autem lux in Domino. Ut filij lucis ambulate. Nam fructus spiritus sanctus est in omni bonitate, & iustitia & ueritate.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Deum
imita-
ri.

Deum imitantur quotquot ad Christianæ doctrinæ præscriptum uitam instituunt. Et hæc lectio ad sanctitatem uitæ exhortatoria.

Dilectionem ubiq; urget ac præcepit Apostolus, ad quam nos Christi etiam exemplo hortatur, quæ in re obseruabis, quod una Christi uictima, placatū nobis patrem reddiderit.

Quicquid contaminare potest, siue corp⁹ siue animam, fugiendum est, ita ut etiā omnium dictorum nostrorum diligens habenda sit ratio.

Auari-
tia ido-
latrīa
conian-
ctam
habet,

Deus cum omnia peccata seuerissime puniurus est, tum præsertim auaritiam. Ea enim neglecto Deo idoli uice colit diuitias, contra primum

decalogi præceptum. Non habebis deos alienos.

Sunt qui peccata pleraq; quorum in numero Philosophi aliquot fuere, extenuare solent. Sed tu audi quid Apostolus dicat. Nemo uos seducat in uerbis.

Bonitas iustitia, & ueritas, fructus spiritus sunt. Quæ nisi apud nos conspiciantur, spirituales dici non possumus.

Filij lucis sunt, qui ad Euangelicæ lucis præscriptum uitam instituunt. Quemadmodum rursus filij tenebrarum sunt, qui uel contempto uel neglecto uerbo Dei, humanarum traditionum sectatores sunt.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Hic quoq; ut bonorum operum studiosi sumus, præsertim mutua cha-

ritatis, Apostolus hortatur. Et aut ego egregie fallor, aut studio quodam peculiari

peculiari factum & institutum est, ut cum dominicalia illa, ut uocant, Evangelia, serè fidem, uel per miracula bene tractata, urgeant ac exigant, uel apertis ac manifestis uerbis doceant, Lectiones quoque iisdem diebus in Ecclesijs ordinarentur exponendæ, unde demonstrari & ostendi posset, omnium uirtutum genere, & præsertim mutua charitate, illam ipsam fidem ornata esse oportere. Quod si propter uulgum, patres coacti sunt hunc seruare ordinem, quo à peccatis, ad quæ

Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, &c.

Ad mutuam charitatem Christi exemplo, Christianos exhortaturus Apostolus, admirabili artificio utitur, filios nos uocans Dei. Quasi diceret. Verbum Dei cum audiistis tum fide adprehendistis, ita, ut per illam ipsam fidem filij & hæredes Dei facti sitis. Quis autem pro filiis habeat, qui quod placitum est patri, non faciunt? Si hæreditatis ac adoptionis iure perpetuo gaudere uultis, age, quod frugi filios decet, facite, & imitatores illius, qui ex gratuita bonitate in hoc ius uocauit uos, strenui & uigilantes estote. Scire autem uultis imitatio istæ qua in re sua fuit? Ambulate, inquit, in dile

preceptis ire solet, deterreretur, certè hisce nostris temporibus, uel in primis huiusmodi diligentia opus fuerit. Quid enim sæculi huius moribus, unquam fuit, contaminatius? Interim tamen, quod sæpe monuimus, ea moderatione hanc operum doctrinam, tractemus oportet, ut ne fidei dignitati aliquid hinc decedat, præterea ut quid bona opera uocet scriptura, in Ecclesijs quoque diligenter proponatur. Huiusmodi moderatione Apostolus hic utitur, dicens.

Dilectione. Hic audis quæ nam sit imitandi Christi, in externis operibus ratio. Atque ut hac in re exemplum, quod perpetuo imiteris habeas, addit, sicut Christus dilexit nos. Quod si queris, quibus rebus charitatem erga nos suam, is declarauit? Semetipsum, inquit, pro nobis tradidit, oblationem & hostiam Deo, in odorem suauitatis. O charitatis & amoris magnitudinem. Quod enim amoris dare maius pignus potuisset nobis, quam quod & sanguine suo nos emendauit, & uitam pro omnibus suis posuit? Apud nos magis momenti res est & non uulgare beneficium, si quis pro altero uel pau-

DOMINICA TERTIA

xillum pecuniæ extendat. Hic uero uidemus, quod mitissimus ille Christus, uiuentis Dei filius unigenitus, & deposita ad tempus maiestate, & serui forma adsumpta, præciosissimū sanguinem nostri causa effuderit, ac hostiam & oblationem Deo, in odorem suauissimum, semetipsum obtulerit. Quæ posset maior charitas excogitari? Huc pertinet, quod Christus in Euangelio Ioannis inquit: Sic Deus dilex mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternā. Iam si ad hunc modum Christus nos dilexit, quis non fateatur æquum esse, ut nos quoq; illius exemplo, inuicem diligamus? Diligenter hic obserua, Christum unicū illud esse sacrifici-

um propiciatorium, in quo omnia reliqua ueteris Testamenti sacrificia cessarint. Obseruabis præterea, allusionem hic quandam esse, ad ea sacrificia, quæ Domini præceptum in ueteri lege habebant. Quemadmodum enim illa in fide, propter præceptum Dei quod habebant, oblata, suauissimus odor Deo erant: ita suauior iam Deo offerri odor non potest, illo filij illius domini nostri sacrificio. Attamen ut grati simus, præterquā quod perpetua cordis fiducia adhærescere Christo debemus, nosmetipsos quoque in odorem bonæ fragrantia, Deo per eundem Christum offeramus, necessum est. Quod si nescis quale hoc sacrificij genus esse oporteat, audi quid consequenter Apostolus dicat.

Fornicatio autem & omnis immundicia, aut auaricia nec nominetur in uobis, &c.

Veri sancti sunt, si textū hunc probe quis introspeciat, quot quot credūt, quiq; non ad immundiciam, sed ad sanctificationem uocati sunt, quemadmodum in proximæ quoque dominicæ, ex Thessalonicensium Epistola, lectione audiimus. Quid autē hic immundiciam uocat? Omnis generis concupiscentias, cogitationes, & uoluptates prauas, quas non præceptis solum in-

hibuit Deus, ubi inquit, non committes adulterium, Item: non concupisces uxorem proximi tui, uerum etiam memorabili in Sodomitis ac Beniamitis exemplo comprobauit, ex animo detestari sese. Ad quem modum Paulus quoque fornicationes & immundicias omnes uetat & inhihet, quo nimirum ijs, qui per fidem ac spiritum, Christum induerunt, non tam animā quā corpore.

corpore & à peccatis immaculati & puri puti sint. Obserua, quòd hæc ne dici quidem uult de Ephesis, q. d. Verbum Dei apud nos auditur. Iam ubi uerbum prædicatur quidem, sed tamē aliter atque uerbum docet, uiuitur, ibi perpetuo uerbum in ius uocatur, ueluti de Romanis quoque Apostolus inquit, uitio & culpa illorum fieri, quòd uerbum dei male audiat inter gentes. At uero ut ne simile quiddā uel Ephesijs usu ueniat, uel de nobis dicatur, uult Paulus operam dare illos, ut ne ullum crimen, præsertim fornicationis & immundiciæ apud illos uel audiat uere. Adhæc auariciam, uitium profecto odiosum, sæuere admodum prohibet, ut quod apud Christianos prorsum incognitū esse, nedum ullo pacto admitti debeat. Quid enim æque Christianum pectus à Deo auocat, atq; pestis hæc nocentissima? Certè qui in hoc uitij incidūt, ij omnia sua cum dicta, tum cogitata, tum facta eò destinant, ut ditiores & locupletiores fiant, quemadmodum scriptura dicit:

Nemo uos seducat inanibus uerbis: propter hæc enim uenit ira Dei &c.

Inania uerba uocat, quibus uitia et peccata oppalliare solemus, ueluti cū adolescentiæ meretricios amores cō-

Auarus pecunia nunquā satiabitur. Imò ita id genus homines, ab habendi cupiditate excæcantur, ut neq; numen esse credant, neq; aliud idolum, atque pecuniam uenerentur. Atque hic tum qui sic adfecti sunt, idolatræ fiunt, quorum nulla in regno Christi ac dei pars unquā futura est. Quare à contrario scriptura etiam inquit: Beatus qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris. Quis est hic, & laudabimus eum? Breuiter, Fornicatio nem, ut quæ cum stultiloquio, scurrilitate & turpitudine semper coniuncta est, præterea auariciam ut quæ idolatras efficiat, apud Christianos nec cōspici, nec audiri uult Apostolus, sed magis pro acceptis à Deo per Christum beneficijs, iugem & perpetuam gratiarum actionem. Quòd si quis inter nos, ut semper suos Epicuros mundus habuit, exoriretur, qui uitia hæc, fornicationem & auariciam scilicet, uerbis extenuare uellet, cōtra horum quoque ineptam loquacitatem, armare nos uoluit uerbis huiusmodi.

cessos esse putamus, cum Terentio dicentes, non est flagitium scortari adolescentulum, neque potare non est,

DOMINICA TERTIA

neque fores effringere &c. Id genus uerba & sententia, ferri apud nos nō debent. Quicquid enim uetat Deus, id non potest nō peccatum esse, quem admodum rursus quicquid præcipit, non potest non esse optimum. De inani hisce uerbis Esaias quoq; dicit: Væ qui dicitis malum bonū &c. Iam ut peccata pro peccatis habeamus, eaque quod filios Dei decet, perpetuo uitemus, ut præterea nec ipsi, quod

cum honestate coniunctum non est, oppalliamus, nec hac in re impingentibus credam⁹, pergit Apostolus Dei etiā iram ob oculos nobis ponere, quam animaduertere in filios diffidentia, uirescant, & ab huiusmodi criminibus abstineant, solet, ut uel sic in officio contineamur. Et præterquā quod Christianos, omnino cum id genus hominibus commercium habere nō uult, ita lectionem hanc concludit.

Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Ut filij lucis ambulate, &c.

Tenebras ac noctem, uocat impiā, à fide alienam, & omni impuritatis genere contaminatam, huius mundi uitam. Rursus Lucem uocat, Christi germanam cognitionem, qua per ueritatis ac Euangelij prædicationem donati erant, ueluti passim in literis sacris hæ uoces accipiuntur. Et est sensus, A fide olim alieni & uacui fuistis, quæ res in causa etiam fuit, ut in omnium uitiorum, criminum, ac scelerum genus prolaberemini. Iam nunc uero Christum orbi promissum, cognouistis, qui præter cordis fiduciam, honestam etiam conuersationem à uobis exigit. Quare quod frugi filios decet, facite,

& quum lucis filij sitis, non aliter atq; lucis filij ambulate, nimirum in omni bonitate, ut erga quoslibet benigni et bene adfectu sitis, in omni iusticia, ut neminem uel impostura, uel dolo malo lædatis, postremo in omni ueritate, ut ab hypocrisi & simulatione alieni, ac erga omnes aperti ac sinceri sitis. Quod si hic dicto nos quoq; fuerimus audiētes, iam indubie & Christiani & filij lucis sumus. Sin minus, iam quod tenebrarū ac noctis filij merentur, iram, iudiciū Dei, & æternos cruciatus expectemus necessum est, quibus malis pro ineffabili bonitate sua, deus pater liberare nos dignetur. Amen.

EVANGELIUM IN TERTIA DOMI-

nica Quadragesima, Luca. 2.

Et erat

ET erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratę sunt turbę. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub princepe dæmoniorum eijcit dæmonia. Et alij tentante, signum de cœlo quærebant ab eo. Ipse autem, ut uidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum contra seipsum diuisum, desolabitur, & domus supra domum cadet: Si autem & Satanas contra seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius, quia dicitis in Beelzebub me eijcere dæmonia? Si autem ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij uestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt, Porro si in digito Dei eijcio dæmonia, profecto peruenit in uos regnum Dei.

Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quę possidet: Si autem fortior eo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Qui non est mecum, cōtra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.

Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cum uenerit, inuenit eam scopis mundatam & ornatam. Et tunc uadit & assumit secum septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

Factum est autem cum hæc diceret, extollens uocem quędam mulier de turba dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quę suxisti. At ille dixit: Quinimo, beati qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt illud.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Miraculis Christus uerbo suo fidentem & auctoritatem conciliauit. Neque enim tam despicibilis personę, tam parum sucata doctrina, commendari hominibus potuisset, nisi tam efficacia signa huc accessissent. Hinc & Apostolus

DOMINICA TERTIA

stolis edendorum miraculorum potestas donatur.

Si quis allegoria delectatur: Mutus est, quisquis incredulitate preeditus, nec agnoscere ueritatem nec profiteri potest. Hic nisi linguae nostrae Christus id doni impertiat, frustra miser Christianam professionem tractamus.

Plerique hic, quod adscribi divinae potentiae debebat, principi daemoniorum adscribunt, contra conscientiam, id quod peccare est in spiritum sanctum, ni peccatum huiusmodi agnoscas, inquam, uiam redeas.

Plerique signum aliud postulât, non contenti eo quod iam adiderat. Sed signum querere, generationis adulterae est, quemadmodum testificatur alibi.

Signum quærentes in hodierno Euangelio, responsum non habent. Blasphematoribus autem ita obturat os, ut ne mutire quidem contra argumenta illius audeant. Atque hæc ipsa hic obseruare est opere precium.

Primo, Argumentum ducit à generali sententia, ad hunc modum: Si Satanæ regnū diuisum esset, uerisimile uideri poterat, per Beelzebub me daemonia eijcere. At uero regnū hoc diuisum non est, falso igitur dicitis, quod per Beelzebub eijciam daemonia.

Secundo, A simili argumentatur hoc modo: Quia filij uestri quos Apostolos mihi delegi daemonia eijciunt, dicitis quicquid huius fiat, diuina uirtute & potentia fieri. Quod igitur in filiis uestris laudatis, cur hoc in me calumniamini? Certè ipsi uos aliquando iudicabunt, quod me hic iniquissime proscideritis, quodque oblatum uobis regnum Dei immerito contempseritis.

Tertio, Ab exemplo argumentum sumit: Satanas tam est potens & fortis, ut pote mundi princeps, ut nisi à fortiore, eijci non possit, tamē quum à me eiectus sit, fortis à fortiore, falso calumniamini, quod quicquid huius fecerim, per Beelzebub fecerim.

Quarto, Iterum à sententia argumentatur hoc pacto: Qui non est mecum, contra me est. Satanas adeo non est mecum, ut me modis omnibus extinctum cupiat. Qui sit uerisimile igitur, facere eundem aliquid, quod uel in meam uel patris gloriam cessurum sit.

Quinto, Exhortationem argumentis subiicit, perinde ac si diceret. Verbo Satanas uincitur, adeoque regnum illius debilitatur. Quare si uerbum receperitis, facile tuti ab insidijs illius futuri estis. Neque enim indicatus ac ro-

foras

foras eiectus nocere uobis poterit. Si uero semel eiecto, locum in cordibus de nouo præbueritis, iam statim redibit, non equidem solus, sed septem spi-

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

*Boni-
tas
Christi*
Miraculum Christi quod in hodi-
erno Euangelio commemoratur, est
uiua doctrina & prædicatio. Non e-
nim solū ex illo discimus, quod Chri-
stus singulari humanitate atq; clemen-
tia præditus sit, quodq; paratus sit om-
nibus hominibus studium & operam
suam conferre, uerum etiam quod om-
nia diabolo subiecta sint, ubi hic Chri-
stus non fuerit cognitus. Et ad hanc
cognitionem non potest homo, neq; ul-
lis operibus, neq; sapientia humana ue-
nire, nisi quem Pater cælestis eo tra-
xerit, sicut testatur scriptura, dicens:
Nemo cognoscit filium, nisi solus Pa-
ter, & cui Pater uoluerit reuelare. At
tamē reliquit nobis Deus in hoc mun-
do media quædam, per quæ ducit nos
ad eam cognitionē, nimirum uerbum
& Euangelium suum, quod filio suo
dedit ut nos doceret, & quod uult, ut
perpetuo in hoc sæculo prædicetur.
Ad hæc dat per illud spiritum sanctū,
sicut uidemus in Actis Apostolicis, ut
omnis qui illud audit, & in fide susci-
pit, nō pereat, sed habeat uitam æter-

ritibus se nequioribus comitatus, faci-
etq; postrema peiora prioribus. Istuc
uos modis omnibus præcauere oport-
tebit, modo salui esse uelitis.

Matth.
nam. Et in hoc numero etiam hodiernum Euangelium seu miraculum recenseri debet, in quo nobis Christus ita depingitur, quod is sit, qui ex mera gratia & misericordia, liberauerit à diabolo hominem miserum, egenū, omni auxilio ac consolatione humana destitutum. Licet autem bona uenia dicamus, quod plane miser homo fuerit. Nam præterquam quod cæcus erat, sicut Matthæus dicit, etiam mutus, surdus, & demonio obsessus fuit. *Matth.*
Quid uero aliud ex hoc discendū ue-
nit, quā quod omnia diabolo subie-
cta sunt, ad quæ Christus non peruenit? Contra, quod Satan quam primū
cedere cogatur, quando Christus per
uerbum suum ad nos uenit? Ibi enim il-
lico fit manifestum, quod Christus in
Ioanne dicit: Nunc est iudicium mun-
di huius. Nunc princeps huius mundi
eijcietur foras. Si igitur participes fieri
cupimus bonitatis Christi, quā nobis
hoc Euangelium offert, necesse est ut
antea agnoscamus, quod cæci, surdi,
& muti simus, Deinde etiam opus est

*Satanā
opor-
tet cede-
re Chri-
sto.
Ioa. 12*

DOMINICA TERTIA

ut credamus, q̄ prædicatio de Christo sit uera, uidelicet, quòd ipse solus faciat nos sanos ab omnibus morbis tam corporalibus quàm spiritalibus.

Obles-
sum es-
se a dia-
bolo.
Plat. 50

Cæcum
esse.

Mutū
esse.
Ro. 10

surdū
esse.

Quis est autem ex omnibus, qui si re-
cta uia & in corde reputauerit pri-
mam natiuitatem suam, non fateatur
quod obsessus sit à diabolo? An non in
peccatis concepti & nati sumus? Pec-
cata uero an non pertinet ad regnum
diaboli? At in regno diaboli esse, quid
aliud est, quàm obsessum esse à dæmo-
nio? Ad eundem modum dicendum e-
rit de cæcitate nostra & surditate et
mutitate. Cæci sumus ac plane nihil
uidemus, hoc est, non credimus quo
pacto Abraham uiderit Christum &
Apostolos. Ioannis. 4. Insuper etiam
muti sumus ad confitendum Christū,
de qua confessione Apostolus ait: Cor
de creditur ad iusticiam, ore autem fit
confessio ad salutem. Et Christus in
Euangelio: Qui me confessus fuerit
coram hominibus, confitebor & ego
eum coram patre meo qui in cælis est.
Postremo sumus etiam surdi, & inuiti
audimus ueritatem Euangelij. Et ta-
men necesse est ut illud audiamus, si.
quidem cupimus ex regno Sathanae
transferri in regnum Christi. Quis
poterit autem tot & tantos defectus

aufferre à nobis? Vnicus ille mediator
inter Deum & hominem Iesus Chri-
stus Dominus noster, per quem si cre-
dimus, saluamur & corpore & ani-
ma. Amen.

Secundo, discimus ex hoc Euange-
lio, quo pacto omnia Christi cum di-
cta tum facta ab hoc peruerso & in-
credulo mundo accipiantur & inter-
pretentur. Non potest non malum ef-
se, quicquid bonus ille Christus agit.
Et nisi hoc miraculū coram & in con-
spectu incredulorum Iudæorum fa-
ctum fuisset, sine dubio perfrecta fron-
te negassent factum, sed quia negare
non possunt, ideo dicunt quòd Chri-
stus fecerit hoc miraculum per Beel-
zebub principem dæmoniorum. An
non hæc est insignis blasphemia in de-
um, quod tam diuinum, præciosum, et
præclarum opus seu miraculū, poten-
tiæ Satanae adscribi debet? Mala ar-
bor non fert bonos fructus. Et omni-
no necesse est, ut Cain odio habeat
fratrem suum Abel, licet nulla sit cau-
sa cur hoc faciat. Quid? nullum opus
adeo pium aut bonum à Christo factū
est, quod maledicta incredulitas non
sugillauerit, aut non traxerit in repre-
hensionem. An non amoris diuini o-
pus est insigne, si quis comedat &
bibat

bibat cum publicanis & peccatori-
bus, quo à peccatis suis conuertantur
& penitentiam agant? Attamen pro-
pter hoc factū ita traductus est Chri-
stus, quasi scelus aliquod designasset.
Quid? an non summis laudibus fue-
rat extollendum, quod Christus tan-
ta diligentia uerbum Patris sui coele-
stis, Euangelium uidelicet, prædicabat
Sed nescit quidem ullam gratiam apud
obstinatos Iudæos inuenit, sed coactus
est audire: Seducit turbas, et huiusmo-
di. Quid uero ipsis accidit Apo. post
resurrectionem Christi? Quid conti-
git Paulo, quando dicebat: Optarim
ego ipse anathema fieri pro fratribus
meis. Tanto animi desiderio optabat
salutem cognatorum suorum secun-
dum carnem, si quo pacto ad fidem
adduci potuissent. Verum nihil effe-
cit, Habitus est à Iudæis planè sedicio-
sus, Festo autem fuit insanus. Simili-
ter etiam accidit hoc loco Christo.
Præclarum admodum opus facit, &
merito inuitare debebat Iudæos ad
credendum. Verum ipsi non solum nō
credunt, sed etiam calumniantur &
conuicijs proscindunt hoc opus. Pars
petunt insuper signum è cælo, nec sūt
præsentibus signis contenti. Pars di-
cunt quod præsidio & uirtute Beel-

zebub principis dæmoniorum eiece-
rit dæmonia. Summa. Quodcumq;
Christus agit, operatur et docet, hoc
est mundo contrarium, nec ullo mo-
do reprehensionem effugere potest,
et omnino necesse est ut Christus ma-
neat lapis offensionis.

Tertio, uidemus in hoc Euangelio
qua diligentia, quo deniq; Cælo Chri-
stus doctrinam et opera sua ut diuina
defendat: Et quamuis in fine ijs quo-
q; responderit, qui signum è cælo pe-
tebant, eosq; ad signum Ionæ Pro-
phetæ remisit, tamen potissimum il-
lorum ora contumacia obstruxit, qui
doctrinam et opera eius diabolo, &
non uirtuti diuinæ adscriperūt. Hoc
n. nullo pacto fuit ei ferendum, quā-
do quidem Iudæi contra suam ipsorū
conscientiam mentiebantur, dicētes:
Per Beelzebub principem dæmonio-
rum, eiecit dæmonia, cum tamen ma-
nifestum fuerat, ut est Marci tertio,
quod digito Dei, id est, potentia seu
uirtute Dei & spiritus sancti fecerit.
Et hoc est proprie peccatum in spiri-
tum sanctum, cum cognitam & aper-
tam ueritatem contra tuam ipsius con-
scientiam calumniaris et persequeris,
de quo peccato ipse Christus dicit, &
neq; hic, neq; in futuro sæculo remit-

Christus de-
fendit doctri-
nam suam.

Digi-
tus
Dei.

Pecca-
tum in
spiritū
sanctū.

DOMINICA TERTIA

tetur. Quemadmodum autem Christus hoc loco fecit, ita facit etiam Ioannis. s. quando Iudæi dicebant, q. dæmonium haberet: Illud præteribat, q. Samaritanum eum nominabant, et defendit hoc, q. dæmonium haberet. Sed considerabimus etiam argumenta quam breuissime fieri poterit, quibus in hoc negotio Christus pertinaces Iudæos confutat.

Diabolus non dissentit,

Primo duabus similitudinibus comprobatur Christus, quod incredibile sit ac omnino impossibile ut diabolus expellat diabolum. Nam si hæc ita se haberent, tunc necessario desiderent inter se diaboli, et idcirco regnum ipsorum desolaretur. Omne enim regnum in se diuisum, et dissentiens concidit et durare non potest: quemadmodum nec domus stare potest, in qua habitatores discordant inter se.

Iudæi indicantur a filiis suis.

Secundo, manifesto exemplo comprobatur Christus q. insigni contumelia & blasphemia affectus sit à Iudæis, & dicit: Si ego in Beelzebub eicio dæmonia, filij uestri in quo eijciunt? Ideo ipsi indices uestri erunt: Hi enim scio non dicent, quod diabolus expellat diabolum, sed q. hoc potentia & uirtute Dei fiat. Si uero uirtute dei sit, quomodo constabit uestra blasphemia?

Iam nunc sanè cognoscere debetis q. regnum Dei uenerit ad uos, cui diabolus necessario cedit, nec onerare uos debetis tam horribili blasphemia in Deum. Terzio, sumit argumentum ab agresti similitudine, & dicit: Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Si autem fortior eo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius auferret &c. Concludit igitur in hunc modum: Satanæ est inuictus, nisi uirtute & potentia Dei uincatur. Ego uero ut uidetis uici Satanam, & coactus est cedere mihi. Itaque feci hoc non in Beelzebub sicut uos calumniamini, sed in potentia Dei. Et cum hæc ita se habeant, iniquissime à uobis factum est, quod hoc opus meum, calumnijs & blasphemijs uestris proscinditis.

Quarto, Egregia quadam sententia retundit impudens os Iudæorum, & dicit: Qui non est mecum, contra me est, et qui non colligit mecum, dispergit. Iam uero in cōfesso est, quod Satanæ sit contra me, cum nemini quicquam boni faciat: ego autem profum omnibus. Adhæc nec colligit ad uitam ut ego, sed conatur perdere quantum in se est, omnes homines. Itaque nec in gratiam meam discedet ab homine, nisi à me

si à me expulsus fuerit uirtute & potentia Dei.

Quinto, Respondet Iudæis horribili quadam comminatione, ac si diceret, Diligenter prospicite rebus uestris, & considerate quid de uobis futurum sit. Expellitur iam Satanas, & annuntiatur uobis ubiq; regnum Dei per Euangelium meum. Quod si igitur Euangelium meum reieceritis, & feceritis uos indignos uita æterna, iterumq; ipsi Satanae locum in uobis derisus, scire debetis quod nouissimi errores peiores erunt prioribus. Et si antea unus tantum diabolus in incredulitate & hypocritica uita uos seduxit, nunc septem multo nequiores uenient, qui corda uestra ita obsidebunt

& in ea seruitute continebunt, ut nunquam ad uitam æternam peruenire possitis. Admonitos uos esse uolo: Quod si quando ita euenerit, recordamini, quod prædixerim uobis. Ecce in hunc modum obstruit Christus ora illorum, qui apertam ueritatem blasphemabant idq; agit inuincibilibus argumentis, docens interum quod quilibet Christianus debeat esse paratus ad defendendam ueritatem, quoties illa syco-phantijs & blasphemijs maleuolorum exponitur, & discerpitur. Inprimis uero hoc ministros Euangelij decet, qui ueritati ex professo patrocinari debent, ac propterea ad hoc munus uocati sunt, ut alios doceant.

DOMINICA Q VARTA Q VADRA GESI-

mæ, Lectio ex Epistola Pauli ad Galatas caput. 4.

FRatres: Scriptum est enim, quod Abraham duos filios habebat, unum ex ancilla & unum ex libera. Verum is, qui ex ancilla natus est, secundum carnem natus est: qui uero ex libera, per repromissionem: quæ per allegoriam dicuntur. Nam hæc sunt duo testamēta: Vnum quidem a monte Sina, in seruitutem generans, quæ est Agar. Nam Agar Syna mons est in Arabia, confinis est autem ei, quæ nunc uocatur Hierusalem, seruit autem cum filiis suis. At quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum. Scriptum est enim: Lætare sterilis, quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis, quoniam multi liberi desertæ, magis quam

Nonis-
sima fi-
unt pei-
ora pri-
oribus
quan-
do cer-
bum
Dei ne-
gligi-
mus.

Maia
45.

DOMINICA QVARTA

nati sunt, uidelicet bonoperarios, esse: Quid uero hisce rebus significat
dicens per similitudinem hæc dicta tum est

Hæc sunt duo testamenta, unum quidem de monte Sy-
nai in seruitutem generans, &c.

Hic ut totam de Abrahamo hi-
storiā, ex primo Moysis libro pro-
be cognitā habeas, opus est, quod ni-
mirum promissum eidem inter reli-
qua sit, quod & pater multarum gen-
tium esse debeat, & quod in semine
illius, omnes gentes benedicendæ sint.
Nam huius promissionis Sara quoq;
probe gnara fuit, ita ut diu sperarit,
Deum iuxta ueritatem horum uerbo-
rum, sibi tale & huiusmodi semen da-
turum. Quia uero diutius ac sperarat
tanta res differebatur, & accedens
ætas spem huiusmodi, uelut irritā red-
debat, iudicare tali semine, quod pro-
missum marito erat, indignam esse se
cepit, adeoq; ad eum modum se humi-
liauit, ut etiam cum ancilla concubitu
eidem, ne per se stetisse diceretur, quo-
minus tantum semen nasci scirentur,
permiserit. Atq; sic factum est, ut na-
tus Abrahamo filius sit Ismael. Tan-
dem uero & Sara ipsa grauida facta,
Isaacum ædidiit. Atq; hic iam nunc du-
plices uides, ex uno eodemq; parte fi-
lios. Putas autem utrumq; hæredem
suum? Non. Cur istuc? Quia aliter

iuxta carnem alter iuxta promissio-
nem natus est. Et ipse historiæ ordo
ostendit, ancillam unā cum filio suo,
foras eicctam esse. Eadem autem ra-
tio hic est filiorum cum fidei, tum dis-
fidentia. Duo enim testamenta, et du-
os populos Deus habet, id quod Esa-
ias quoq; breuissimis uerbis indicat di-
cens: De Sion exibit lex, & uerbum
Domini de Hierusalem. Lex in Sina
monte lata, haud ita suavis doctrina
est, eoque per Agar significat. Quan-
quam enim dicat, hoc facito, hoc ne
facito, tamen spiritum non imperat,
quo adiuuante, id quod præcipitur,
præstare queam. Imò formidabiles
pianè minas addit, ita ut dicat, niq;
præceptum est præstem, damnationi
perpetuæ obnoxium me esse debere.
Quibus rebus etiam sit, ut non solum
non pacatā reddat conscientiam me-
am, uerum etiam hoc in me efficiat,
ut legem prorsus nullam in terris esse
cupiam, ueluti Apostolus alibi inquit.
Lex iram operatur. Atq; hæc res in
causa est, quo minus à legis seruitute
quantumuis in speciem eius præscrip-
10

to obediam, liberari, inq; filiorum al-
bum numerari queam, id quod ipsis
quoq; Iudæis ac terrenæ Hierusalem,
imo omnibus semper iustitiarijs, à con-
dico mundo coniugit, qui per operum
dignitatem, salutem et iustitiam se cõ-
secuturos persuasi sunt. Alterum illud
testamentum, Euangelium uidelicet,
quod per Saram significatum est, co-
mis, iucunda, & suavis doctrina est,
quæ non solum quid facto opus sit,
præcipit, sed spiritum etiam largitur,
quæ ita fidem in nobis operatur, ut ul-
tro ac sponte præstemus, quod præci-
pit ac iubet lex. Atq; hoc doctrinæ
genus, non iram operatur, quæ ad-
modum lex, sed præterquam quòd fi-

Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama, quæ non
parturis, &c.

Sterilem & parum fecundam uo-
cat Ecclesiam, non quod uere sterilis
sit (porro filij promissionis sunt, ueluti
hic dicit quotquot credũt) sed quod
collata cum iustitiorum multitudine,
ne, qui nusquam non propter hypo-
critiam, sanctitatem, conspicui sunt,
coram mundo parum fecunda uide-
atur. Iam hac in re sententiam fert E-
saïas, longe aliter ac mundus facit pro-
nuncians & indicans. Ac quidem
principio ut læta sit, ac frontẽ expor-
rigat, dicit, Cur istuc? Quia .n. maio-

lios promissionis facit, tranquillitatem
quoq; afflictis conscientijs addit hu-
iusmodi, ut legem illam accusantem
ne tanti faciat quidẽ. Hinc iam nunc
quid lex, quid Euangelion operetur,
uides. Lex in speciem, absq; fide præ-
stita, seruos facit, quibus nulla debe-
tur hæreditas. Nemo enim per legem
saluam adsequitur. Euangelium uero
fide adpræhẽsum, filios efficit, quibus
uitæ æternæ hæreditas promissa est.
Quanquam autem Agar, hoc est, Sy-
nagoga fertilior, atque Sara, hoc est
Ecclesia, uideatur, tamen Ecclesiæ sce-
cunditas quoque apud Deum magna
est, ueluti scriptum est.

ri ac Synagoga cū suis iustitiarijs læti-
tia perfundetur. Sũt quidẽ in ea, qui
sub lege sunt, sentẽtia, q; pij sunt et iu-
sti, præsertim cū totus mundus hypo-
crisi illorũ adplaudat, et rursus pusillũ
hũc Christi gregẽ, ut quidẽ in speci-
em uidet, ab Euangelij doctrina, apud
capita huius mundi planẽ despiciabili
pendentem in uniuersum contemnat.
Sed rei euentus longe aliud declara-
bit. Quanquam enim multos filios Sy-
nagoga habeat, tamen iuxta carnem

DOMINICA Q VARTA

ex ancilla omnes nati sunt, eoq; hæredes esse non possunt. Aliter autem res cū Sara, hoc est, Ecclesia habet. Ea enim utrunque sterilis & parum fecunda in speciem habetur, tamen & suos, hoc est, promissionis filios habet, quibus propter Christum regni cælorum hæreditas certò obuentura est. Quid iam nunc igitur prodest, secundum carnem natum esse? Quid

prodest externa illa operum legis larua, si non accedat fides? Quorsum attinet, ex Abraham familia oriundum esse, nisi sis promissionis quoque filius? Atque hinc adeò odium illud nascitur, quòd adflictus iste & pusillus Christi grex, iusticiariorum iniurijs nunquàm non expositus esse cogitur, ueluti consequenter Apostolus dicit.

Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum, &c.

Ita ab ipso mundi exordio comparatum est, ut pij ab impijs, fideles ac electi, ab infidelibus semper persecutiones passi sint, id quod in Cain uidere est, qui suum ipsius fratrem occidere non erubuit. Qui obsecro fit istuc? Pij persuasi sunt, credunt, docent, ac confitentur, ex mera bonitate ac gratia, absq; operum adminiculo propter Christum, hominem iustificari ac saluari. Rursus impij sic credunt, iusticiam hominis ac salutem, in proprijs uiribus, meritis & operibus sitam esse, & per Christum solum non dari. Hinc autem quum utraque pars sententiam suam mordicus & arripiat & tueatur, atrox disidiū oriatur necessum est. Præsertim iusticiarijs ita hic inflatis ac adfectis, ut ni

si pij omnes aut ablegantur in exiliū aut è medio auferantur, quiescere non possint. Odij huius atrocitatem in Isaac & Ismaele præfigurata uidetur, Isaac enim perpetuo insensus fuit Ismael: et cum iusticiarij natura mutari facile non possit, occisum quàm uiuum uidere eundem maluisset. Quibus autem rebus hic nos solabimur? Hisce nimirum, quòd eiecta unā cum filio ancilla, certo nos mansura est æternæ uitæ hæreditas. Hoc est, cum libera filij sinus, adeoq; per Christum æternæ uitæ cum promissionem cum hæreditatem, spe iam possideamus, non commitemus, ut ulla huius mundi tyrannis, quantumuis magna sit, tantum nobis thesaurum è faucibus eripiat, sed manebit, manebit inquam

in medio nostrum hæc Isaac benedi- si hæreditatis huius desiderio tene-
 ctio, etiamsi perpetuo insanire mun- ris, iam solida cordis fiducia Chri-
 dus pergat, ueluti Christus quoque stum adprehende, ut non in seruo-
 ait: Beati qui persecutionem patiun- rum, sed filiorum inueniaris numero,
 tur, propter iusticiam, quoniam ip- et certò tibi hæc hæreditas contin-
 sorum est regnum cælorum, Quare get.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Quarta Quadragesima, Ioannis. 6.

Mar. 6
Mat. 14
Luc. 9.
 Post hæc abiit Iesus trans mare Galilææ, quod est Tybe-
 riadis, & sequebatur eum multitudo magna, qui uidebāt
 signa quæ faciebat, super his qui infirmabantur. Subiit ergo
 in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis. Erat au-
 tem proximum pasca, dies festus ludæorum. Cum subleuass-
 set ergo oculos Iesus, & uidisset quod multitudo magna ue-
 nisset ad eum, dicit ad Philippum. Vnde ememus panes, ut
 manducent hi? Hoc autē dicebat tentans eum, ipse enim scie-
 bat quid esset factururus. Respondit ei Philippus: Ducentorū
 denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modi-
 cum quid accipiat. Dicit ei unus ex discipulis eius, Andreas
 frater Simonis Petri. Est puer unus hic qui habet quinque pa-
 nes hordeaceos & duos pisces: Sed quid hæc sunt inter tot?

Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere, Erat autem
 fœnum multum in eo loco. Discubuerunt ergo uiri nume-
 ro quasi quinque millia. Accepit ergo Iesus panes, & cum
 gratias egisset, distribuit discumbentibus. Similiter & ex pi-
 scibus quantum uolebat.

Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ
 superauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo &
 impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum, ex quin-
 que panibus hordeaceis, quæ supersuerunt his qui mandu-
 cauerant.

DOMINICA QUARTA

cauerant. Illi ergo homines cum uidissent, quod Iesus fecerat signum, dicebant: Hic est uere ille Propheta, qui uenturus est in mundum. Iesus ergo cum cognouisset, quod uenturi essent ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus suos pascit, cum spiritualiter tum corporaliter.

Spiritualiter pascuntur, qui toti ex ore eius pendentes, uerbum quod praedicat amplexantur, uerbo nituntur, uerbo denique quod Christus ipse est. Ioannis primo, & peccatorum suorum remissionem, & iusticiam, & uitam aeternam referunt acceptam: Sic turba (accipiemus enim totum hic pro parte) quae Christum ob aedita miracula secuta fuerat, refecta est.

Iam qui spiritualiter refecti, adeoque fide ad hunc modum donati sunt, ipsi uero quoque necessaria suppeditantur, id quod exemplo hic Christus comprobabat, & alibi manifestis uerbis pollicetur: *Mat. 6* Querite in primis, inquit, regnum Dei, & omnia haec adijcientur uobis.

Ex ipsis omnibus mira Dei bonitas elucescit, quae tanto in oculis nostris erit admirabilior, quanto maiore cum diligentia hoc quoque considerabitur, quod malos iuxta ac bonos satiasse legitur.

Deus autem quamquam suos pascat, adeoque omnibus electis, uictum se assum suppeditaturum polliceatur, tamen interim uult, ut operi quoque faciendo intenti simus, iuxta illud: In sudore uultus tui uesceris pane tuo.

Philippus ac reliqui Apostoli tantam turbam Christum satiare posse diffidunt, nimirum ad amicum rationis humanae, iudicium hac de re facientes. At qui non ratio, sed fides in consilium adhiberi hic debebat. Exemplum est humanae incredulitatis.

Christus panem frangens, Deo patri benedicit, hoc est, gratias agit. Ad quem modum nos quoque pro beneficiis, quibus indies nos adobruit, gratias agere debemus.

Prodigalitatem improbat, qui fragmenta ac reliquias ne pereant, uult colligi. Vitium frugalitati contrarium.

Miraculi magnitudine exaggerat, additis refectorum numerus. Exceptis enim paruulis & mulieribus, quinque hominum millia satiata commemorantur.

BREVIS

QVADRA GESIMAE.
BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

XCVIII

Optandum esset, ut quàm facilis est
textus huius Evangelij, tam etiam cor
di hominibus sit, ut non solum magnifi
ce de illo loquantur, sed discant etiam
usu ac re ipsa experiri, quanti referat,
si promissionibus & miraculis Dei con
tra detestandam sollicitudinē uentris
bene fuerimus instructi. Principio igitur
proponitur hoc loco omnibus Christi
anīs egregium exemplum, quod de
us Pater uelit eos propter Iesum Chri
stum dilectum filium suum, & corpo
re & anima pascere & conseruare,
si modo omnem fiduciam suam in ip
sum collocauerint. Ex quo consyde
randum uenit, quod Deus ab initio
promissionibus & exemplis munierit
nos contra abominandam curam uen
tris, quæ totum mundum ferè occupat,
ob hanc potissimum causam, ut nobis
incredulitatem nostram, quæ illi notis
sima fuit, nobis autem innata, ob oculos
poneret. Præclara admodum ars
est, nec uulgariter commendanda, si
quis plane moriatur sollicitudini opū
terrenarum, ut non discrucietur am
plius cura uictus & amictus, sed om
nem spem & fiduciam suam in pro
missiones diuinas colloget, ac firmiter
credat, quod Deus abunde sit prospe

cturus rebus nostris, tametsi longe di
uersum in oculis hominum appareat.
Vt igitur relicta perniciofa increduli
tate ueram fiduciam in Deum concipi
peremus, tot ac tantæ promissiones tri
buuntur nobis à Deo, & præclarissi
mis miraculis confirmantur, ut omni
no excæcatus mente sit, & in repro
bum sensum traditus, qui his ad fidem
non excitetur, & uentris curam post
habeat. Adhæc permittit ut huiusmo
di promissiones in concionibus popu
lo proponantur, quo illarum recorda
tione ad fidem quæ est in Christum
Iesum incitaremur. Quis enim tam
plumbeus aut saxeus esse potest, ut
ad fidem non commoueat, si recor
dabitur quanta sollicitudine Christus
pro hac turba affectus sit, ac quanto
pere compassus sit ei, etiam tum cum
nondum cibi uel potus mentio ab eis
fuisset facta? Quo ostendit, quod sci
at quibus rebus opus habeamus, ante
quàm quicquam petim⁹ ab eo. Quod
autem subleuat oculos suos, sicut Euan
gelista ait, & lustrat turbam, signifi
cat, quod Christus ex animo compa
tiatur nobis, & quod auxilium eius
promptum ac paratum nobis semper
esse debeat. Sic enim intelligendū est,

Christus
munus
nos ad
uersus
curam
uentris
promis
sionibus
& mira
culis,

DOMINICA QVARTA

cum scriptura ait, quod Deus respiciat nos oculis suis, quod uidelicet clementer uelit nos tueri ac defendere aduersus omnia pericula tam corporis quàm animæ. Psalm. 10. Oculi eius in pauperem respiciunt. Et alibi: Respice in me & miserere mei. Quia propter cum Christus declarat in hoc miraculo, tantam esse bonitatem suam, clementiam ac sollicitudinem pro nobis, quod corpori & animæ nostræ abunde prospicere uelit, iniquissimum sanè esset, si nos quoque eandem curam susciperemus, nec tantum fideremus ei, ut cum sit ipsa ueritas, etiam præstare possit quod promisit. Nec tamen hoc ita intelligendum est, quasi sollicitudinem salutis nostræ habere non liceat, imò ante omnia considerandum est, quo pacto possimus Deo per Christum placere, ut iusti, probi, & æternæ salutis participes fiamus, cum ipse etiam Christus in Euangelio hoc requirat à

Mat. 6 nobis, cum ait: Primum quærite regnum Dei & iusticiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis. Ac si diceret: Necessè est credere. Quod si nō credideritis, necessario semper egebitis, etiam si totus mundus cum suis diuitijs uester fuerit, sicut Dauid ait: Diuites egerunt & esurierunt. Hoc loco pos-

set aliquis obstrepere & dicere. Si in hunc modum res comparata est, si ita uisum est Deo, ut ipse me enutriet, tunc ego ero ociosus, nec quicquam posthac laborabo &c. Minime uero charissime fili, uase res habet. Neque enim prohibitus est tibi labor, sed infidelis cura et sollicitudo. In sudore uultus tui uesceris pane tuo, nec tamen fructum tuum in laborem, sed in Deum collocare debes. Hoc si feceris, non erit necesse, ut pro uictu & amictu sis sollicitus. Tantum labora diligenter, & ex fide, iuxta uocationem tuam, curam uero relinque Deo. Ipse enim est qui enutriet te propter Christum.

Secundo, habemus hic egregium exemplum amoris Dei in Christo erga nos. Primū in hoc, quod non solum bonos ac probos, sed malos etiam ciuibus bauerit, quorum sane nō exigua pars in his quinque millibus fuit. Deinde uero in illo, quod tanta mansuetudine fert ac tollerat imbecillitatem non solum Philippi, sed reliquorum etiam Apostolorum. Et docet nos hoc factum, quod Christiani huiusmodi operibus dilectionis, fidem suam debeant declarare, & alios ad simile faciendum debent inuitare. Adhæc, quod talis dilectio debeat esse perfecta. Imperfecta charitas

Nostre dilectionis, quod sis bona arbor, siquidem bonos fructus producis.
 Nostre dilectionis, quod sis bona arbor, siquidem bonos fructus producis.
 etiam publicani & peccatores faciunt: sicut Christus ait, Luca 6. Perfecta autem charitas non solum benefacit amicis, sed etiam inimicis, in qua re imitatur exemplum Christi, uno patris sui cœlestis, qui solem suum exoriri sinxit super malos & bonos: & pluuiam mittit super iustos et iniustos. De hac perfectione dilectionis loquitur Christus alibi. Eritis igitur uos perfecti, quemadmodum pater uester qui est in cœlis, perfectus est. Commendat eo loco Christus amorem patris sui cœlestis erga nos, ueluti perfectissimum. Quamobrem? Propterea quod receperit nos in gratiam, cum adhuc essemus inimici eius: & decet ut nos quoque in fraterna charitate, quæ ex fide manat, perfecti simus. Igitur si es Christianus, & uis bonis operibus palam facere, quod Christiano corde sis præditus, ut homines per opera tua bona, glorificent patrem cœlestem, atque imbecilles erudias, nec antea desistas, quam ad fidei cognitionem eos quoque adduxeris. Ad hæc benefacito omnibus sine ullo respectu, tam inimicis quam amicis, tam iniustis, quam iustis. Et tunc iustificatus es operibus

dilectionis, quod sis bona arbor, siquidem bonos fructus producis.

Tertio, indicat hoc Euangelium, quemadmodum Christus non antea dederit hos panes & pisciculos distribuendos turbæ, quam Patri suo cœlesti (de cuius liberalitate atque munificentia omnes creaturæ sustentantur & enutriuntur) ex corde gratias egisset. Quo docet, ut nos similiter omni tempore, pro acceptis beneficiis, quibus quotidie obruimur, tam corporali bus quam spiritalibus, gratiarum actiones ex corde referamus Deo Patri, per dilectum filium eius Iesum Christum Dominum nostrum. Et si scire uis, quæ sit uera & germana gratiarum actio? Hæc uidelicet: Agnoscere quod omnia habeamus à Deo per Christum ex mera gratia, & nihil ex nobis ipsis. Hic est uerus modus agendi gratias. Sequitur enim plerumque huiusmodi cognitionem perpetua laus & commendatio. Imò quo pacto possem Patri meo cœlesti tribuere laudem, honorem & gratiarum actionem, nisi beneficium eius cognouero? Iam si hanc fidem habeam & cognoscam, quod Deus per Christum destruxerit regnum Sathanae, & fecerit me heredem regni sui cœlestis, sine dubio etiam gratias agam

Gratiarum actiones pro acceptis beneficiis.

Quid sit gratiarum actio.

DOMINICA QVARTA

semper cum omnibus electis dei pro tanto be
agere neficio, quemadmodum talis natura
grati. credentium pulchre depicta est & in
as debe Esaiâ capit. 25. & in Daniele capit. 2.
mus Nec committam ut hoc semel tantum
Deo. à me fiat, sed per omnes dies uitæ meæ
sine ulla intermissione dicam cum Da
Psalm. uide: Lauda anima mea Dominum,
145. laudabo Dominum in uita mea. Psalm.
lam Deo meo quàm diu fuero. Item:
Psalm. 33. Benedicam Dominum in omni tem
pore, semper laus eius in ore meo. Si
militer quando agnosco, quod Deus
etiam in corporalibus rebus benedi
ctione sua enutriet me & sustentet,
(tamei si laborem impendere necessa
rio cogar) scire debeo & apprimè me
minisse, quod nec hoc laboribus meis
sit adscribendum, sed ex animo gra
tias agere Deo debeo propter Chri
stum. Quoties confitetur iustus ille
Psalm. 36. David, quod Deus prouiderit ei om
nibus necessarijs à iuuentute usque ad
senectam? Cui quæso acceptum fert
Eccle. 1. Salomon prudentiam suam? A Deo
(inquit) est omnis sapientia. A quo fa
tetur se habere tam lautam rem fami
liarem ac tantas diuitias? A labore ne
suis? Minime, sed ait: Benedictio Dei
facit diuites. Ecce, ad hunc modum
Pro. 10. & nos cognoscere par est, quòd quic

quid possumus, tam in spiritualibus,
quàm in corporalibus rebus, à Deo so
lummodo proficiscatur, qui nobis pro
pter Christum omnia bona uult con
ferre. Quapropter conuenit, ut ei per
omnem uitam gratias agamus.

Quarto, docet hoc Euangelium,
ut accepta bona diligenter conserue
mus, nec unquàm abutimur ijs, dum
præcipit Christus Apostolis, ut frag
menta colligant ne pereant. Si maio
res diuitias accepisti à Deo, quàm exi
gat necessitas domus tuæ, memineris
ut conserues, non ut compares tibi the
sauros in terra, ubi erugo et tinea cor
rumpunt, & ubi fures perfodiunt &
furantur, sed ne profundas, aut in usus
malos conferas, ut uoluptati, crapa
la, ebrietati, & luxui uictus & uesti
tus ex eis inferuias, sicuti Lucæ. 25. de
perdito filio dicit. Et quod tibi super
est, hoc tanquàm fidelis dispensator
ac Paterfamilias distribuas inter pau
peres in tempore oportuno. An existi
mas, quòd supra necessitatem & su
stentationem corporis tui tibi datum
est, hoc propterea habebas, ut uolupta
tem, luxum & fastiū tuum inde osten
tes? Erras si hoc credis. Es enim con
stutus seruus supra hæc, & propter
ea habes, quicquid habes, ut inde pau
peribus

QVADRA GESIMAE.

C

peribus et indigentibus opẽ feras, faci
asq; tibi amicos ex Mãmõna iniquita
tis, ut cũ tibi opus fuerit, illi uicissim bo
num testimoniũ tibi ferant, quo tu quo
que gratiã apud deum inuenias. Quid
accidit diuiri illo qui pauperem LaZa
rum contemnebat, de quo est in Euan
gelo? Non condemnasset eum, quod
induebatur purpura & bysso, quodq;
quotidie splendide epulabatur, si fidẽ
habuisset, & cum gratiarum actione

commedisset, & miseri illius LaZari,
qui iacebat ad ianuam eius ulcerosus,
cupientis saturari de micis quæ cade
bant de mensa diuitis, non fuisset obli
tus. Sed quid sit? Obluiscitur LaZari,
nec pro illo uel tantillum sollicitus est.
Adhæc, abutitur bonis & diuitijs su
is. Quare æquissimum est, quod con
demnatur. In summa: De eo quod tibi
supereſt proximo subuenire, nec abu
ti ad luxum & fastum debes.

DOMINICA QVINTA QVADRA GESIMAE,

Lectio ex Epistola Pauli ad Hebræos capite 9.

FRatres: At Christus accedens Pontifex futurorum bono
rum, per maius & perfectius tabernaculum, non manu fa
ctum: hoc est, non huius structuræ, neq; per sanguinem hircorum
ac uisulorum, sed per proprium sanguinem ingressus
est semel in sancta æterna redemptione reperta. Nam si san
guis taurorum aut hircorum, & cinis iuuençæ, aspergens in
quinatos, sanctificat ad carnis purificationem, quanto magis
sanguis Christi, qui per spiritum æternũ seipsum obtulit im
maculatum Deo, purgabit conscientiam uestram à mortua
rijs operibus, ad seruiendũ Deo uiuenti: Et ob id noui testa
menti conciliator est, ut morte intercedente, ad redemptio
nem earum præuaricationum, quæ fuerant sub priori testa
mento, hi qui uocati sint, promissionem accipiant æternæ
hereditatis.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Miro artificio Sacerdonium Chri
sti, cum Sacerdotio Leuitico, per An
tithesin confert autor huius Epistolæ.
Et quidem prior collationis pars, ex

DOMINICA QUINTA

ijs quæ lectionem hanc præcedunt, petenda est.

Aliam uero partem in præsentī lectione tractare incipit, Christo per petuum Pontificium, tabernaculum perfectius, & proprii sanguinis oblationem adscribens.

Lex
per
Chri-
stum
Ponti-
ficē ab-
rogata

Obserua autem per Christum, nō solum abrogatam esse cum Sacerdotio & cæremonijs suis legem, uerumetiam æternam nobis redemptionem partam esse. Hæc enim probe obseruata, nullum locum relinquunt nostris operibus.

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Miro artificio Epistola illa ad Hebræos, causam Sacerdotij Christi tractat. Et quia rectius sacerdotium hoc intelligi haud potest, quàm si cum ueteris testamenti pontificatu conferatur, uoluit Epistolæ huius autor, collatione rem tantam, quo ab omnibus caperetur clariorem reddere. Quæ in re talem etiam præstat artificem, ut plane nesciam, scilicet ne aut dexterius negotium hoc tractari possit. Iam ut probe textus hic à nobis intelligatur, obseruandum est, duplex Testamentum, duplex item Sacerdotium esse. Vetus Testamentum, cuius minister Moyses fuit, externum Sacerdotium

In hoc purgati sumus à mortuarijs operibus per Christi sanguinem, ut Deo uiuenti seruiamus. Mortuaria opera uocat, quæ mortem adferebant.

Noui testamenti conciliator solus Christus est, proprio enim sanguine & peccatorum remissionem nobis emeruit, & Patrem placauit.

Vocatis æterna hæreditas promissa est, loquitur autem de ijs, qui uocati simul & electi sunt. Alias perpetuo uerum est, quod Christus dicit in Euangelio: Multi sunt uocati, pauci uero electi.

habuit, quod ipsum ferè in externis ritibus, sacrificijs & sanctificationibus situm erat, quemadmodum istuc secundus ac tertius Moyses libri satis testantur. Nouum uero, quo ueniente uetus abrogatum est, uel Ioanne Euangelista teste, ubi inquit: Lex per Moysen data est, gratia autem & ueritas per Iesum Christum, spirituale Sacerdotiū habet, ab ipso summo Pontifice Christo & institutū, & omnibus ex æquo Christianis commune factum. Et quemadmodum hoc ipsum in spiritu, fide & ueritate situm est, ita non corporalia, sed spiritualia sacrificia habet ueluti Diuus Petrus: Accedentes, inquit,

Mortuaria opera

inquit, ad Dominum Iesum, qui lapis est uiuus, ab hominibus quidem repro-
batus, apud Deum uero electus, ac pre-
ciosus, ipsi quoque ueluti uiui lapides
aedificemini, domus spiritualis, sacer-

dotium sanctum, ad offerendum spiritua-
les hostias, acceptabiles Deo per Ie-
sum Christum. Atque de hoc summo Pon-
tifice ac sacerdote, uerba Aposto-
lus facit in hunc modum.

Christus autem assistens Pontifex futurorum bonorum,
per amplius tabernaculum &c.

Hæc uerba diligenter & probe per-
pensa, cum legem, tum templum, tum
sacerdotium, tum ueteris testamenti
sacrificia, abrogata esse omnia, per
Christum arguit, quod præterea nul-
la posthac sit alia sanctificatio futura,
præter eam, quæ per effusionem san-
guinis illius facta est. Etiam si nec legi
suo tempore, sua maiestas, suus honor
desuerit. Habebat illud iam magnifi-
ce extructum templum, habebat cum
insigni ornatu isto ac cæremoniis Sa-
cerdotium. At omnia ista, quid obse-
cro aliud ac externæ res erant? Ma-
nu factum templum erat, Sacerdota-
lis ille ornatus manufactus erat. Quin
illa quoque Sacerdotum sacrificia res
corporales erant, Hirci nimirum &
Vituli, quos per ignem sacrificare so-
lebant. At uero est contra longe excel-
lentior dignitas Christi, pontifi-
catus habet, Templum habet, sed spi-
rituale, ornatum habet, sed spirituale,
uidelicet iustitiam & ueritatem, de

quo ornatus genere Propheta inquit,
Sacerdotes tui induantur iusticia. Ha-
bet sua præterea sacrificia, cum uide-
licet peccato, quod agnatum illis est,
electi moriuntur, cum fide & spiritu,
diuinæ uoluntati totos se dedunt, cū
Euangelicam ueritatem intrepide cō-
fuentur, postremo cum pro acceptis
per Christum beneficijs, perpetuo
gratias Deo agunt Hæc omnia in præ-
senti lectione uidere est: Principio e-
nim inquit, Christum uenisse, non ut
corporalium, temporariorum, & ca-
ducorum, sed futurorum & æterno-
rum bonorum pontifex esset, quæ rati-
one ingens etiam inter Christi & in-
ter Moysis sacerdotium, discrimen fa-
cit. Secundo, Tabernaculum illud in
quod Christus introierit, maius &
perfectius uocat, atque illud in ueteri
lege fuit. Tabernaculum enim illud,
in quo Christus, non aspersione san-
guinis hircorum, uel uitulorum, sed per
suū ipsius sanguinem, electis remissione
n s peccatorum

DOMINICA Q VINTA

peccatorum emeruit, spirituale fuit, etiam si uisibiliter & corporaliter in ara crucis oblatus sit. Corpus quidē ab omnibus uidebatur, sed tamen nemo interim, per hanc mortem impediri remissionem peccatorum, miseris nobis peccatoribus, sciebat, præter Patrem, qui per Euangelij prædicationem, postea orbi tantum in nos collatum beneficium patefecit. Et quid mo

Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis uitulæ as

Veram Christi cognitionem indubie habuit, quisquis tandem Epistolæ huius autor fuit. Officium enim summi illius Sacerdotis Christi, qui potuisset describi melius? Supra dixit. Semel Christum introisse in sancta, adeoq; proprio sanguine, & sanctificationem perpetuam, & redemptionem & à peccatis absolutionem nobis emerruisse. Istuc iam nunc sumpto à minore ad maius, argumēto, aliquanto clarius redditurus est, dicens. Cum sanguis taurorum & hircorum, & cinis uitulæ aspersus, inquinatos in ueteri lege sanctificauit, cur non magis efficere hoc queat, sanguis Iesu Christi, filij Dei uiuentis, qui Deo per spiritum sanctum oblatus sit? De sanguine taurorum ac hircorum, habes in tertio

ror? Sanctificatio apud Iudæos externa & corporalis fuit. Sanctificatio autem illa, quæ per Christi sanguinem fit, spiritualis est & æterna. Imò nisi per preciosissimum hunc sanguinem mundemur, iam futurum non est, ut unquam à mortuarijs illis operibus, quibus morti obnoxios nos fecim? ut cumq; in speciem, absq; fide, probi sim? aut mundemur, ueluti consequenter dicit.

libro Mosi capite. 15. De cineris uero uitulini aspersione lege quantum eisdem librum, cap. 15. Abunde enim ibi ut sanctificatio illa externa facta sit, & aspersio, describitur. Certe hoc luce ipsa clarius est, quod in corporalibus istis cum sanctificationibus tum aspersione, peccatorum remissio non fuerit sita, sed potius in fide, qua promissiones patribus factas ad præbendam, quemadmodum textus quoque corporales sanctificationes, id genus caeremonias, uocat. Quin hoc quoque palam est, Iudæos corporalibus istis aspersione, non internam, sed externam tantum apud homines sanctificationem, consecutos esse. Quorsum autem adinet corpore mundum esse, nisi intus quoque purificatā habeam? scientiam?

scientiam? in hodierno Evangelio Iudeos Christus arguit, quod falso se Abraham filios esse iactent, cum nec fidem nec conuersationem illius imitentur. Ad eum modum, de corporalibus quoq; illorum sanctificationibus iudicasse credendus est, ut quæ à fide uacuae nunquam non fuerint, cum uideamus in Evangelio Matthæi illis obijci, quod dealbatis sepulchris similes sint, quæ foris quidem egregie niteant, inus uero rapina et spurciæ plena sint. Quid igitur, ut ne cum Iudeis, quos propter hypocrisin hanc reprobatos audimus, damnemur, factio opus est? Fide adpræhendendus Christus est, qui semetipsum immaculatum, per spiritum sanctum, Patri pro

Et ideo noui testamēti mediator est, ut morte intercedente, hi qui uocati sunt, &c.

Quicquid ad humani generis liberationē, sanctificationē, iusticiā et salutē attinet, id totum in hac Epistola uni Christo acceptū refert. Quem cū hactenus perinde atq; summū Pontificē, graphice admodū depinxerit, iam nunc q; officiū illius sit describit, nimirū quod mediator sit ac unicus noster aduocat⁹, quē perpetuo inter Deū patrem ac nos peccatores mediatorem esse oporteat. Obserua autē, q; tam clari et manifestis uerbis, noui Te-

peccatis sese obtulit. Huiusmodi enim fides cum uerbum adpræhendat, & in solius Christi meritum oculos conijciat, conscientias nostras, à mortuarijs operibus, quæ ceriò alioqui mortem nobis allatura erant, purificat, uel Petro teste in Actis: fide purificans corda eorum. Imò non conscientias solum puras reddit fides, uerum etiam idoneos nos, ut in spiritu & ueritate Deo seruiamus, facit, quæ seruus impura alioqui esset, nisi e conscientia pura dimanaret. Breviter. Nulla externa uel sanctificatio uel aspersio, à mortuarijs legis operibus, conscientias nostras purificat, præterquam Christus, idque sanguinis sui effusione.

stamenti mediator Christi dicit. Si uera .n. hic dicunt, ueluti nemo sanctis negare potest, et scriptura ubiq; testat, iam falsum et errore plenū sit oportet, q; idem honor demortuis sanctis tribuitur. Vere autē sic sentire error est. Quibus .n. scripturæ locis, ista sanctorum conficta mediatio probari potest? At uero quod patronus, aduocatus & mediator noster, solus Christus sit, multis testimonijs

DOMINICA QUINTA

monij conuinci potest, præsertim ex prima Pauli ad Timotheum Epistola, ubi inquit: Vnus mediator est inter Deum & homines, homo Christus Iesus, qui se ipsum dedit redemptionem pro multis etc. Quin hoc quoque, quis mediationis huius fructus sit, in præsentii lectione cernitur, nimirum ut ij qui ad redemptionem, per Christi mortem uocati sunt, promissam æternæ uitæ hæreditatem accipiant et possideant. Quod ipsum ubi tandem uel sanctis uel sanctorum mediationi adscribitur? Solum igitur Christum, pro redemptore, saluatore, patrono, aduocato, & mediatore fac agnoscas & reuerere, quò uidelicet parta illa per illius meritum bona, et consequare et perpetuo possideas, Quod si hic suo Christum honore priuare, adque creaturas mediationem huiusmodi transferre perrexeris, iam periculum facies, qualem in nouissimo die iudicem, ob ademptum honorem hunc, habiurus sis. Certe uindictam haudquaquam euadet, qui contempto uerbo illius & præcepto, alias ad iustitiam ac saluam uiam excogitarunt atque ab illo nobis præscriptæ sunt.

EVANGELIUM IN QUINTA DOMINICA

Quadragesima, Ioan. 6.

Q Vis ex uobis arguit me de peccato? Si ueritatem dico, quare uon creditis mihi? Qui ex Deo est, uerba Dei audit: propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis.

Responderunt ergo Iudæi & dixerunt ei: Nonne benedicimus nos, quia Samaritanus es tu, et dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & uos inhonorastis me. Ego autem non quero gloriam meam, Est qui querit & iudicat.

Amen dico uobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nunc cognouimus quod dæmonium habes, Abraham mortuus est, & Prophetæ, & tu dicis, si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et Prophetæ mor-

mortui sunt. Quem te ipsum facis? Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est Pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis, quia Deus uester est, & non cognouistis eum, Ego autem noui eum, & si dixero quod non scio eum, ero similis uobis mendax, sed scio eum, & sermonem eius seruo.

Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit & gauisus est. Dixerunt ergo Iudaei ad eum: Quinquaginta annos nondum habes & Abraham uidisti. Dixit ei Iesus: Amen dico uobis, antequam Abraham foret ego sum. Tulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus hic incredulis Iudaeis, ad eos, quicquid uel docebat uel faciebat calumniantibus, et doctrinae suae ueritatem & uitae innocentiam opponit, ostensurus opinor prorsus nullam causam habere eos, cur doctrinam suam in dubium uocare possint.

De uitae instituto gloriari potest, quod nihil unquam calumnia dignum designarit. Adhuc docendi prouinciam ita administrauit, ut praeterquam patris sui uerbum, nihil praedicarit. Quid causae igitur habuit Iudaeus, cur & innocenter uiuentem et uera praedicantem, contemnere quam audire debuerit?

Causam Christus ipse addit: Ideo non auditis, quia ex Deo non estis.

Vbi obseruabis carnis eam esse naturam, ut nisi per spiritum illuminetur, uerbum ne audire quidem possit, tantum abesse ut recipiat. Utinam uero omnes uerbi ministri tales essent, ut & conuersatione & uerbo, ex a quo prodesse Ecclesiae.

Iudaei cum mendacii hic arguere non possent Christum, ad calumnias conuertunt sese, Samaritanum et a daemone obsessum dicentibus. Sic solent qui ueritate uicti uinci tamen nolunt.

Christus Samaritani appellationem contemnit, doctrinam tamen multis uerbis tutatus, quo exemplo ueluti ostendere, et ob oculos uerbi ministris ponere uult, quatenus cum proprias iniurias, tum uerbi blasphemiam ferre debeant.

Neglectus

DOMINICA QUINTA

Neglectus iniuriarum in concionatore laudandus est, At uero uerbi contemptum ferre nullus debet. Hoc enim pacto maxime Pater honoratur si suus apud nos honor sit Euangelio.

Magna uerbi efficacia sit oportet, de quo dicitur: Si quis sermonem meum seruarit, non gustabit mortem in aeternum. Verbum fidei hic intelligit, de quo alibi dicit: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, uiuet.

Hic iterum calumniaribus Iudaeis adeoque Abrahamum qui uerbum Dei seruarit, et tamen nihilominus mortuus sit, obijcientibus benigne respondit: Nihil se loqui arrogantius. Quic-

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Sapenumero iam diximus, et dicitur quoque usque ad consummationem saeculi, quod uerbum Dei sine persecutione et grauissimis aduersariis in hoc maledicto mundo praedicari non possit, quandoquidem Christus, in signum positus est, cui a multis contra dicitur. Luca 2. Nec cuiquam mirum uideri debet, quod ministris uerbi idem eueniat, cum ipsi Christo, qui est ipsa ueritas, et qui omnium optime ac diligentissime uerbum Patris sui docuit tantae persecutiones acciderint, ut etiam morti turpissime traditus sit.

quid uero loquatur uel dicat, ad Patris sui honorem ac gloriam pertinere, quem unum glorificare studeat. Quod uero attineat ad Abrahamum, Hunc expectasse etiam cum diem, quem ipsi uideant, imo uidisse in spiritu, et gaudium esse. Adhuc, se fuisse quum Abraham factus nondum fuerit. Locus de diuinitate Christi.

His uerbis Iudaei in rabiem ita acciunt, ut ni se subduxisset Christus, a iaciendis lapidibus temperaturi sibi haud quamquam fuerint.

Scilicet sic caro timet Deum, amat Deum, et uerbum Dei audit. Contra liberum arbitrium.

Quod autem haec ita sese habeant, ipsa luce clarius apparebit in hodierno Euangelio. Non enim solum Samaritani, sed et falsus doctor Iudaeis Christus est, sed etiam lapides tollunt ad lapidandum eum. Quapropter cum talis dissensio piorum permansura sit ad finem mundi, considerabimus nos, quo pacto Christianus, maxime uero minister uerbi hic sese gerere debeat. Omnino enim necesse est ut patiamur aduersa, attamen confutandi etiam sunt blasphematores uerbi Dei. Primo, obstruit Christus illorum ora

ora qui doctrinam eius persequen-
tur, inculcata uita sua, dum in hunc mo-
dum placidissimis uerbis eos alloqui-
tur: Quis ex uobis arguit me de pec-
cato? Vos repudiatis doctrinam me-
am, nec uultis illam suscipere. Quas
habetis huiusmodi consilij aut facti
rationes? Si diuersa docerem ab his
quæ facio, & si diuersa facerem ab
his quæ doceo, probabilem causam
haberetis reiijciendi meam doctrinā.
Iam uero nullo modo dicere potestis,
quod uita mea dissentiat à doctrina.
Attamen tanta est uestra pertinacia
ut etiam nolitis credere. Ecce, hic cō-
prehensi sunt Iudæi, nec sciunt quid
dicant ad hæc, aut quo se uertāt. Nam
uita Christi erat inculcata, sicut etiā
Esaias testatur: Non est inuentus do-
se est, ut quilibet etiam Christianus,
in primis uero minister uerbi disposi-
tus sit, ne quis uitam & conuersatio-
nem eius in ueritate repræhendere
possit, præsertim cum inimici uerbi
magis uitam quam doctrinam mini-
stri obseruent. Imò quomodo possem
etiam alios repræhendere, cum ipse
repræhensione non caream? Aut cum
auditor dicat, Medice cura te ipsum?
Si adulterium in alio uenit repræhen-

dendū, necesse est ut ego ab illo sim
irrepræhensibilis. Si immodica ingur-
gitatio cibi & potus culpanda est, ne-
cesse est ne ego ipse sim belluo. Si fur-
tum incusandum est, cauere debeo
ne ipse furti accuser, alioqui obstre-
pet mihi. Paulus in Epistola ad Ro-
manos, dicens: In quo alterum iudicas
te ipsum condemnas. Eadem .n. agis
quæ iudicas. Ad hæc huiusmodi canti-
lenam sonabit in aures meas spiritus
sanctus. Quare tu enarras in iustitias me-
as? et assumis testamentū meum in os
tuum? Tu uero odisti disciplinā, et pro-
iecisti sermones meos retrorsum. Cū
uidebas furem, currebas cum eo, &
cum adulteris portionem tuam pone-
bas. Non potest non uerum esse, quod
coram Deo omnes sumus peccatores
& immundi, & q. necesse sit conti-
nuo petere remissionem quotidianæ
culpæ, attamen externa conuersatio
Christiani debet esse irrepræhensibi-
lis, maxime qui uerbum Dei prædi-
cat, ne hostes uerbi propter inhōne-
stam conuersationem nostram, occasi-
onem sumant Euangelium non solum
criminandi, sed etiam persequendi.
Secundo, commendat Christus
doctrinā suam, ut quæ reuera sit ipsa
ueritas. Quo denuo uolui significare
quod

Rom. 2

Psalm.
49. 52. Tim.
3.

DOMINICA QUINTA

quod Iudæi immerito rejicerent hanc doctrinam, cum non aliud doceret quam simplicem ueritatem à Patre suo cœlesti acceptam. Et si antea honestissima uita sua Iudæis restituit eam que sic extulit, ut etiam irritauerit eos, nunc doctrinæ suæ partes non minori confidentia agit, quæ reuera Patris sui cœlestis, & non (ut Iudæi mentiebantur) Satanae doctrina erat. Quod si idem prædicator præstare non potest, quæso quid efficiet? Necessesse est ut sit certus de doctrina quæ sit Dei, ut cum uita ipsa agatur. Nam per falsam doctrinam multi homines ad diabolum perducuntur. Impura autem uita mea neminem nisi me ipsū condemnat. Qua propter si unum ex his sit eligendum aut optandum, & si res aliter fieri non possit, malle me nebulonem habere pro doctore, qui tamen recte doceret, quam probum aliquem qui me à uerbo Dei ad humanas traditiones & hypocrisim operum duceret. Et in hoc suffragatur

Mat 23 mihi ipse Christus, cum ait, audientes esse qui in cathedra Moysi sedent (hoc est, qui uerbum Dei sicut Moses docerent) sed non faciendum secundum opera illorum. Reijcit enim hoc modo opera mala prædicatoris,

& non ipsam doctrinam quæ Dei est. Quid putas sit in causa, quæ Pauli gloriatur se Euangelium suum ex reuelatione Iesu Christi accepisset? Sine dubio uoluit Iudæis notum facere, doctrinam quam prædicabat non esse suam sed Dei. Iam uero cum certi sumus, quod doctrina non sit nostra sed, Dei, etiam magno studio & singulari industria defendenda est & consuetudo contra omnes aduersarios & calumniatores, quantumuis iniquissimos ac sanguinis nostri sitientissimos, quem admodum etiam hoc loco Christus, quod ad doctrinam attinebat, acriter me defendebat, quod uidelicet demonio obsessus non sit, nec ex illo loquatur, quod uero ad personam suam attinebat noluit attigere. In summa: De doctrina nostra certi esse debemus, ut ita ut aliud nihil suscipiamus neque discendo neque docendo, nisi sit ipsius. ma ueritas, sicut etiam Christus de doctrina Patris sui ait: Verbum tuum ueritas est.

Tertio, reddit Christus rationem in hoc Euangelio, quare Iudæi uerbum Dei audire & ei fidem habere non possint, & ait: Qui ex Deo est uerbum Dei audit: Propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis.

hoc loco quàm longe distent inter se (quantum ad negotium iustificatio-
nis attinet) iudicium carnis & Chri-
sti, Iudæi sic iudicabant: Quandoqui-
dem nos ex semine Abrahamæ & Pa-
trum nati sumus, ad hæc etiam circum-
cisionem habemus, propterea sumus
populus Dei, & filij. Sed quomodo iu-
dicat Christus? Iudæi filij sunt, non
Abrahamæ aut Patrum, sed diaboli. Pro-
bat hoc modo, quod non quemadmo-
dum Abraham uerbum Dei audirent
et fide apprehenderet, sed multo ma-
gis contemnerent, conuicijs proscinde-
rent & persequerentur odio extremo.
Vbi nunc manet Iudæorum iactantia,
fastus & superbia? quid hic confert cir-
cuncisio? Quid prodest esse sub lege,
& ortū ex patribus? Plane actū est,
nec superest quicquam spei amplius,
quando uerbum Dei non auditur, nec
corde creditur. Imò nec ipse Abraham
potuisset recenseri in numero filiorū
Dei, nisi Verbum Dei apprehendisset,
& corde illud credidisset, sicut
hoc ipsum scriptura testatur: Credi-
dit Abraham Deo, & reputatum est
ei ad iusticiam. Adhæc dicit scriptu-
ra, quod nulla alia uia sit ad uitā æter-
nam, nisi credamus in hunc, quem De-
us in hunc mundum misit. Ioan. 17. Si

iam uis dignoscere filios Dei à filijs Sa-
tanæ, sic tene: Filij Satanæ nullo mo-
do audire aut ferre possunt uerbum
Dei, quantumuis probi, iusti, et sancti
appareant. Nolunt enim opera sua re-
ijci aut condemnari, quod tamen fieri
non potest. Filij autem Dei, suscipiunt
illud, & corde credunt per fidem, cō-
siderantes quod in illo Verbo sita sit
salus nostra & sclicitas.

Quarto, exhibetur nobis in hoc E-
uangelio potentia Verbi Christi, idēq;
in hoc, dum Christus ait: Si quis ser-
monem meum seruauerit, mortem nō
uidebit in æternum. Confirmauit au-
tem hoc iureiurando. An credis hoc
placuisse Iudæis? non arbitror. Quia
enim antea doctrinam eius Satanæ ad-
scribebant, non poterat ipsis placere
tam illustri cōmendatio huius doctri-
næ, sed multo magis ex illa ad odium
& inuidiam incitati sunt. Sed irascan-
tur sane quādiu uoluerint, certē Chri-
stus nihilominus pergit, nec obtinet ue-
ritatem, quantumuis exarserint ira a-
cerbissime. Igitur & nos omnium ho-
minum iram contemnentes, consydera-
bimus ex hoc textu, quid Pater no-
ster cœlestis, per Verbum dilecti filij
sui Iesu Christi, in his qui illud audiūt
& credunt, uelit operari. Mortem in-

Quo-
modo
digno-
scatur
filij
Dei a
filijs
diabo-
li.

Potē-
tia uer-
bi Dei.

o quit,

DOMINICA

Per A-
dam
mors
intro-
ducta.
Rom 5

Discri-
mendo
Arinæ
Mosi et
Christi

quit, non uidebunt in æternum. O in-
signem & excellentem potentia Ver-
bi Dei. Ab Adam mortem & cõdem-
nationem hæreditario iure accepera-
mus, adeo ut nemo omnium hominum
suis operibus hanc sententiam effuge-
re potuisset. Ira Dei inuasit omnes ho-
mines. Nunc uero uenit Christus, &
uult nos docere, quo pacto liberemur
ab hac sententia, nimirum per uerbũ
suum, in quo annuntiatur nobis passio
& mors eius, illud tantummodo con-
siderantes, ut hoc uerbum probe tene-
amus & conseruemus. Est autem mag-
na Emphasis in hac uoce, Meum, Hac
enim omnium hominum, ac ipsius eti-
am Mosi legem excludit, & suo so-
lummmodo Euangelio iustificationẽ tri-
buit. Et si rem ipsam recta uia reputa-
uerimus, permultum interest inter do-
ctrinam Mosi & Christi. Moses indi-
cat solummodo peccata in hoc, dum
præcipit & uetat eas res, quas meis ui-
ribus nec facere aut omittere possum.
Et interim tamẽ etiam ipsum spiritum
non largitur, ut quæ ipse uult, facere
possum, Christus autem etiam suppedi-
tat spiritum sanctum in uerbo, ut libe-
re & uoluntarie quæ iusta sunt faci-
am. Imò donat mihi per Euangelium
suum remissionem peccatorũ, iustifica-

tionem, adoptionem, hæreditatẽ, reg-
num cœlestẽ & uitam æternã, id quod si-
ne ullo merito operum meorũ, ex me-
ra gratia & misericordia. Hoc uero
nullus hominum, nec ipse Moses lege
sua præstare potest. Nec exigit uicis-
sim a nobis quicquã Christus, nisi ut
suum, suum, suum inquam Verbum ser-
uemus. Quomodo autem seruandum?
Necesse est ut corde illud audiamus,
suscipiamus & custodiamus. Mundus
conatur auferre a te, dum te ad fiduci-
am operum tuorum trahit. Sed tu uide-
ut contra, fortem, infractũ, & imper-
territum te exhibeas, nec patiaris eri-
pi tibi Christum cum Verbo suo, sed
apprehendas corde Verbum, & per
fidem custodias. Si hoc feceris, uiues
in æternum, tamen si corruptibile cor-
pus hoc depones. Abraham etiã mor-
tuus est, & omnes Prophetæ, ac nihil-
ominus uiuunt apud Deum, cum cre-
dant in Christum (qui fuit antequam
Abraham foret) & huic iusticiã suam
adscripserunt. Si uero uerbum non ap-
prehenderis, morte morieris. Sed re-
clamas & ais: Forsitan non incommo-
dum esset ab hoc Verbo stare, & ei
fidem adhibere, si non tot sapientes,
sancti & potentes ei resisterent. Sane
uero. Quid hoc ad te? An nescis quod
Christus

Quid
sit Chri-
sti uer-
bum
seruandum
Matth
10.

Christus in signū posuit sit, cui à multis contradicetur? Tu non es melior Christo. Si Iudæi ipsummet propter doctrinā lapidare uoluerunt, sicut hoc Euangelium docet, non est quod tu speres, te adeo securum fore, ut dormias in utraque aurem, sed necesse est ut patiaris aduersa, quandoquidē non

est seruus maior domino suo. In summa: In uerbo Christi solummodo habemus remissionem peccatorum, iustificationem & uitam æternam, si modo in hoc crediderimus, nec patiamur nos ab eo diuelli, quod concedat nobis omnipotens Pater per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

DOMINICA PALMARVM LECTIO

ex Epistola Pauli ad Philippenses capite. 2.

FRatres: Is affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu, qui cum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est, ut esset æqualis Deo, sed semetipsum exinanīuit, forma seruū sumpta, in similitudine hominum constitutus, & figura reuerentus ut homo, humilem præbuit semetipsum, factus obediens, usque ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter & Deus illum in summam extulit sublimitatem, ac donauit illi nomen, quod est supra omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu se flectat, cœlestium ac terrestrium & inferorum, omnisq; lingua confiteatur, quod Dominus sit Iesus Christus ad gloriam Dei patris.

LOCI HVIVS LECTIIONIS.

Hortatur Philippenses Apostolus, ut exemplo Christi, non arroganter de se sentiant, sed se potius omnibus submittant.

Christus uero, cum in forma Dei, hoc est, uerus Deus esset, infra omnes homines deicit sese, tantum abest, ut rapere gloriam Deo Patri uoluerit.

Insignis obedientia est, ad mortem usque, eamq; crucis, obedientem esse. Quod ipsum cum uidere sit in filio, æquum est, ut nos quoque per omnia Deo Patri ac filio ipsius Domino nostro obedientes simus.

Humiliationem, crucem, mortem, summa sublimitas subsecuta est, ita

DOMINICA

ut in nomine Iesu, omne nunc genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, &c.

Ad hæc, Dominus factus est Iesus ad gloriam patris, hoc est, in quo solo pater glorificari uult: id quod omnes electorum linguæ confitentur hodie.

BREVIS HVIVS LECTIIONIS EXPO.

LECTIO hæc exhortationē habet, ad mutuum amorem, ad mansuetudinem, & ad officiorum uicissitudinem, quæ Christiani Christianis, cum ad condonandum, tum ad seruiendū tum ad iuuandum deuincti sumus. Et belle admodum lectio hæc, cum Euangelio huius diei quadrat. Quemadmodum enim Apostolus hic inquit, Christum exinanuisse semetipsum, ad serui formam usque, & ab omni fastu pompa alienum semper fuisse: ita in hodie-

Hoc sentite inter uos, quod & in Christo Iesu. &c.

Ardentissimam charitatem, mansuetudinem & humilitatem, semper erga suos Christus exeruit. Et quem admodum nostri causa in terras uenerat, ita omnia sua cū uerba, tum facta, tum miracula, eō semper transtulit, ut ē Satanae faucibus liberatos, per spiritum ac fidem in regnū suum infereret id quod uel hinc liquet, quod de ouib⁹ suis ipse dicit; Ego ueni ut uitam habe-

Quemadmodum Christus pri-
mum humiliatus, deinde exaltatus
est. Ita nos quoque per multas tribu-
lationes oportet ingredi in regnum
Dei. Neque enim seruus est maior
Domino suo, uel Christo ipso teste.

no quoque Euangelio describitur ta-
lis, qui non equo, sed asina uectus in
Hierusalem, omnem adparatum, om-
nem fastum & contempserit, & hoc
exemplo mansuetudinem & humili-
tatem diligenter nobis commendat.
Sed age, textum hunc Pauli, quam
possumus simplicissime, more nostro
introspeciemus. Neque enim hoc agi-
mus, ut ingenium ostendamus, sed ut
omnibus, ex æquo rudibus profimus.
Sic autem textus habet.

ant & abundantius habeant. Iam quæ
admodum fide adprehendenda est,
hæc tā bona Patris erga nos in Chri-
sto exhibita uoluntas, modo remissio-
nis peccatorum, iusticiæ, & uitæ æter-
næ participes esse uelimus. Ioan. 17. 4
Ita exemplum quoq; hoc mutui amo-
ris, mansuetudinis, et humilitatis, quod
imitemur, nobis proponamus neces-
sum est. Nam in Euangelio ipse hoc à
nobis

nobis exigit, ubi inquit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, quæ admodum Paulus quoque idem requirit, dicēs: Hoc sentite inter uos, quod

Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, ut esset æqualis Deo. &c.

Christus non solum in Dei forma tum erat, cum in terras nondum uenisset, sed diuinam hanc cum naturam, tum potentiam, in carne etiam per spiritus operationem à uirgine Maria assumpta potentissime & exeruit & declarauit. Tum uidelicet cum & mortuos ad uitam reuocaret, & uentis imperaret, & tranquillum mare redderet, & Phariseæ orū cogitationes in lucem proferret, & Iudæos in horto, uerbi sui potentia in terrā profterneret etc. Num huiusmodi opera, diuina opera erant? Quin ipsi Euangelistæ passim testantur, doctrinam illius cum magna admiratione, autoritate, & potentia, semper coniunctā fuisse. Huc quoque illud pertinet, quod diuinam hanc potentiam, Apostolis manifestaturus dicit: Ego & Pater unū sumus. Quam autē diuinam hanc maiestatem, multis cum salutaribus documentis, tum operibus, tum miraculis, orbi conspiciendam exhibuerit, tamen in hoc quod natura habuit, exinaniuit sese,

& in Christo Iesu. At mihi ex sequentibus uerbis, ut adfectus erga nos Christus fuerit, obserua. Seipsum enim ueluti declaraturus inquit.

id quod natura non habuit porro assumens. Formam Dei & potentiam, natura habuit, & tamen nihilominus habitu, perinde atque homo inuentus est. Quod uero serui formam adsumpsit, id non natura habuit, sed assumpta humanitate nostri causa induit. Neq; enim seruus ab initio natus, sed filius Dei uiuentis erat, ita ut quicquid huius factum est, nostri causa factum sit. Cæterum hanc mihi Christi mansuetudinem, aliquanto sollicitius considera, & adparebit inenarrabilem suasse. Vere Deus erat. Adhæc sciebat, læsæ maiestatis diuinæ reum non esse sese, etiamsi Deo æquaret se. Et tamen exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens. Præterea cum iure ministerium nostrum, perinde atque Deus, exigere potuisset, ipsissimam Glaucci & Diomedis, ut prouerbio dicitur, permutationem fecit, nobis per omnia inferuens, ueluti in Euangelio quoque inquit: Filius hominis non uenit, ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministra-

DOMINICA

ret, & daret animam suam pro multis. An non ingens est hæc demissio & humiliatio? Postremo alijs quoque hominibus, si peccatum excipias factus est similis, habitu per omnia ut homo inuentus, ueluti Epistola etiam ad Hebræos testatur, dicens: Debit per omnia fratribus similis reddi, ut miseri-

Humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

O amoris ac mansuetudinis magnitudinem. Ecquid facere Christus nostri causa potuisset, uel maius, uel amplius? E cœlis in exilium descendit, è Domino seruus fit, idque humana cum imbecillitate, tum infirmitate assumpta. Imò quod maius est, ita se infra omnes homines demittit, ut nostri causa mortem etiam obire non detrectet, eamque omnium turpissimam & probrosissimam. Equidem grati hic esse debemus, pro tam ingentibus beneficijs, & agnitis peccatis, de emendanda uita in re serio consilium, præsertim cum huius rei gratia, per Prophetam nobis dicatur: Querite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Derelinquat uir impius uiam suam, & iniquus cogitationes suas, & reuertatur &c. Sed quanta hic est bene Deus oscitantia? Certè de gratitu-

corseisset, & fidelis Pontifex, in his quæ apud Deum forent agenda, ad expiandum peccata populi. Nam ex hoc quod ei cõtiguit, tentatum esse, potest & ijs qui tentantur succurrere. An non mirificam hic locus consolationem habet? Sed ecquid amplius nostri causa fecerit, audiamus.

dine nostra, ac uitæ prioris poenitudine, nihil est quod maximopere iactare possimus. Quòd si amabile hoc reuelati Euangelij tempus, non aliter fuerimus amplexi, atque hactenus fecimus, metus est ne citius opinione supplicium de nobis sumatur, & exempla in nos ædantur. Vis autem scire, quid facto hic, ut ne in uirga furoris Domini aliquando uisitemur, opus sit? Audies. Principio, cum constet, Christum propter nos omnia perpessum esse, ad præhendendus fide est, inque iustificationis negotio illius merito solum fidendum. Talis enim fides, quandoquidem & de operibus proprijs desperat, & debitum Christo honorem tribuit, certo iustificat. Abacuc. 2. De inde exempla quoque, amoris, humilitatis, & beneficentiæ Christi, imitanda nobis ob oculos ponamus oportet,

ter, quò uidelicet re ipsa, quòd solida
in cordibus nostris fides sit, compro-
betur. Quà in re si dicto erimus au-
dientes, non solum in hoc sæculo me-
ritorum Christi omnium, uerumeti-
am in futura uita, exaltationis & glo-

rificationis quoque illius, participes
perpetuo futuri sumus. Quod si sci-
re uoles, qualis hæc exaltatio & glo-
rificationis futura sit, audies responden-
tem Apostolum.

Propter quod Deus exaltauit illum, & donauit illi no-
men, quod est super omne nomen. &c.

Verba Christi sunt: qui se humili
at exaltabitur, & qui se exaltat humi-
liabitur. Quod autem uere hæc dicta
sint, ita in illo ipso Christo Pater de-
clarauit, ut multis glossis hic non sit o-
pus. Quod enim ad humiliationem il-
lius attinet, pulchre hanc hæcenus de-
scripsit Apostolus, nimirum, quod ser-
ui formam adsumpserit, humanæ natu-
ræ imbecillitatem expertus sit, et mor-
tem longe omnium turpissimam nostri
causa obierit. Quòd uero ad glorifi-
cationem attinet, talem hic præstat in
illius descriptione artificem, ut nihil
iure desiderari possit. Dicit enim ex-
altatum esse. Quomodo? Ad dexte-
ram suam Pater eundem rursus loca-
uit, & omnē eidem cum in cælis tum
interris potestatem donauit. Mat. 28.
Nomen illi præterea donauit longe
omnium celeberrimum. Nam in solo
Christi nomine salus cōtingu creden-
tibus, ita ut extra nominis huius maie-

state, nulli salus speranda sit, id quod
in Actis Apostoli ipsi ingenue cōfes-
si sunt. Imò tanta est nominis huius ma-
iestas, ut etiam inferorum portas tre-
pidare ad eandem oporteat. Taceo
quod omnium genua in hoc nomine cur-
uantur, adeoq; omnes linguæ, Iesum
Christum Dominū esse, in gloria Pa-
tris, libere confitentur. Obserua Pa-
trem non nisi in filio glorificari, idq;
tum cum & de proprijs uiribus de spe-
ratur, & salus nostra eidē accepta re-
fertur. Hoc enim ubi sit, ibi Pater, per
quem filius nobis factus est, sapientia,
iusticia, sanctificatio, & redemptio, re-
cte glorificat. Iam iuxta Apostoli do-
ctrinā, uis uitam instituire? Age, dili-
genter quid tui causa fecerit Christo,
perpende, & charitatē illius, mansue-
tudinem ac humilitatem, quibus rebus
ut tibi famularetur inuitat⁹ est, ita tibi
fac accommodes, ne perpetuo pro-
pter oscitantiam tuam ac securitatem,

IN DIE

merito queas in ius coram Deo uocari. Postea tibi hasceres, ita ob oculos ponito, ut perpetuo exemplum quod imiteris habeas. Hoc enim non solum Christus ipse, & in hac lectione Apostolus abs te exigit, uerumetiam necessitas quoque ipsa poscit, ut id genus exemplis de fidei integritate testificeris. Alioqui certo tibi continget tandem, quod in Euangelio Mat-

thæi dicitur: Non omnis qui dicit mihi, Domine, domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui fecerit uoluntatem patris mei, qui in cœlis est, &c. Item. Discedite à me operarij iniquitatis. Faxit gratia & bonitas Dei Patris, per Iesum Christum Dominum nostrum, ut in fidei sinceritate, charitate non fucata, ac uitæ honestate perduremus. Amen.

EVANGELIUM IN DIE PALMARVM RE-
peries in principio huius libri, uidelicet in prima Domini-
nica Aduentus. Finis partis Hyemalis.

LECTIO IN DIE PASCHAE EX EPI-

stolæ Pauli priori ad Corinthios Capite. 5.

FRatres: Expurgate itaque uetus fermentum, ut sitis noua conspersio, sicut estis infermentati. Nam & pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus. Itaque festum celebremus, non in fermento ueteri, nec in fermento malitiæ & uersutitiæ, sed in azymis sinceritatis & ueritatis.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Paulus in quinto prioris Epistolæ ad Corinthios capite, in scelerosum quendam, qui cum nouerca habuerat rem, inuehitur, ita ut Satanae etiam eiusmodi tradendum, hoc est, excommunicandum iudicaret. Postea à persona ad rem delapsus, exhortationem ad innocentiam & uitæ purioris studium subiungit.

Infermentati sunt sancti, credentes enim in Christum, ab omnibus peccatis & purificati & liberati sunt. Superfunt tamen ex fermento isto ueteri reliquiæ, contra quas iugiter colluctandum est, ut puri puti fiamus.

Per occupationem dicitur, quod pascha nostrum Christus sit, cum enim fermenti mentionem facienti obijci potuisset,

potuisset, quid nobis cum umbris legalibus? quid cum fermento Iudaico? Respondet, Christianis quoque suum pascha esse, nimirum, Christum qui pro omnibus nobis in ara crucis immolatus sit. Emphasim habet quod dicit, pro nobis ut uideas Christi meritum ubique praedicari in iustificationis negotio reiectis operibus nostris.

Descriptionem pascha Iudeorum

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Exo. 13. Acerbe admodum Diuus Paulus, in quinto prioris Epistolae ad Corinthios capite, eum obiurgat, qui turpitudinem cum nouerca, quam uxoris loco habebat, exercuerat, adeoque factum hoc non leue Euange. negotio labem et inuidiam conciliarat. Quin in hac ipsa obiurgatione eo progreditur, ut transgressor huiusmodi, et Satanae in carnis interitum tradiderit, et ceu inutile membrum, e fidelium consortio eiecerit. Unde etiam liquet, quis olim in Ecclesia excommunicationis usus fuerit, Quod uidelicet publice facinorosus, qui et Christianum nomen iactabat, et nihilominus interim manifestis criminibus inquinabatur, principio bis atque iterum increpitus, ut in uiam reduceret, admoneretur. Quod si admonitionibus huiusmodi nihil effectum est, pu-

diligenter obseruet necessum est, qui Allegoriam hanc tractare uolet.

Christus pro nobis immolatus, et fiduciam in se et charitatem erga proximum exigit. Panibus igitur uesci fermento carentibus nihil aliud est, quam cadide, sincere, et Christiane erga omnes adfectum esse, id quod a nobis Paulus quoque hic exigit.

defactus coram omnibus et si nec uel hac ratione sanari posset, e contubernio piorum, eiectus est. Atque hic si in uiam reuersus, et recipi in Ecclesiam, et perpetrati facinoris ueniam petere non erubuit, blande et cum gaudio est receptus. At uero si confirmata animi malicia, ad petendam ueniam induci non potuit, iam omnibus illis bonis, quae per Christi bonitatem donata Ecclesiae sunt, et carere perpetuo et inter Satanae mancipia deputari coactus est. Iam post excommunicationis huius seueritatem, qua Corinthium istum ex Ecclesiastica communione eiecerat, sermonem ad Corinthios in genere omnes uertit, commonefacturus scilicet eos: Vt cum Euangelicae doctrinae iugo colla semel praebuerint, ea etiam facere pergant, quae

IN DIE

quæ & ad domandam carnis uetustatem, & ad confirmandam fidem faciant, Atq; huc pertinet quod inquit:

Expurgate uetus fermentum, ut sitis noua conspersio, sicut estis azymi. &c.

Similitudinibus, quum ad persuadendum plurimū efficaciam habeant, haud ita difficile uulgus moueri solet. Et Christū ipsum, per parabolas multa locutum huius rei gratia uidemus, quemadmodum in persona illius Psaltes ait: Apertam in parabolis os meū, loquar propositiones ab initio. Huius exemplum hic Paulus quoque imitatus est. Equidem quum probe perspetū habeat, in ipsis etiam sanctis peccatorum reliquias esse, quæ negociū ijsdē subinde facebant: commonefacere illos atq; adeo omnes credentes uult, ut non prius luctari contra illam in carne nostra peccati legem cesserimus, quam uictores facti simus. Quamquam .n. in ijs, qui Iesu Christo per spiritum & fidem insiti sunt, damnatio promoueat nihil, etiam si à peccato deuicto iam nonnihil impetantur, tamen per oscitantiam et socordiam nostram fieri posse, ut quod semel nobis peccatum condonauit est, de nouo in nobis & tyrannidem exercere et dominari incipiat, id q̄ ipsis quoq; Co-

Nescitis quod modicum fermentum totam massam corrumpit?

rinthijs acciderit. Vbi uero hoc accidat, ibi non aliter nobiscum agi, quam si a Cymæ massa fermentū totū corrumpatur. At uero fieri hoc apud Christianos prorsus non debet. Semel baptismatis aqua perfusi, in q̄ credentium numerum admissi, ita à peccatis abstinere debemus, ut nullo pacto uetus ille Adam, in carne nostra domnetur. Quod si etiam dominari in nobis, ut est ad peccandum natura efficax, conuincitur, iam resistere concupiscentijs illius, adeoq; prauis instinctibus relinquitur, iussus sumus. Fieri alioqui posset ut è Christianismo rursus in ethnicismum prolaberemur, quemadmodum Christus quoque inquit: Nemo qui manum suam ad aratrum mouerit, & respexerit retro aptus est regno Dei. Iam huiusmodi uitæ cum sinceritate, tum nouitate, ad quam nunquam non Christiani aspirare debemus, a Cymus ille panis, quo Iudæi, quando Pascha suum de more celebrabant, uestebantur, adumbravit olim significauitq; nisi forte habenda Epistola ad

ad Hebræos fides non est, quæ id genus ceremonias, umbram rerum futurarum fuisse contendit. Sed agere pergamus reliqua quoque quæ ab Aposto-

Enim pascha nostrum imolatus est Christus. &c.

Haud illibenter hoc tibi concedo, Iudeorum pascha si externam illam ueteris legis ceremoniam intelligas, in unum sublatum esse. Interim tu uide sis caueas, ut ne sublata externa illa Paschalis illius agni ceremonia, illud quoque quod per eundem significatum est, amittas. Reuera enim iam nunc Christus Dom. noster, quem uel Ioannis testimonio uerum Dei agnum esse constat, in mundum hunc uenit, cuius nos carne uesci, hoc est, in quem credere nos oportet, modo ex Aegyptio in promissionis terram, hoc est in Satanae imperio in Christi regnum transferri uelimus. Imò non solum agnus hic in terras certò uenit, uerum etiam ad quod missus erat perfecit egregie. Ad quid autem missus erat? Vi pro nobis, pro nobis inquam, immolaret, quemadmodum Iohannes Baptista quoque inquit: Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi. O oblationem saluberrimam. Vetus testamentum multa sacrificiorum genera habuit. Habu-

Itaque epulemur, non in fermento ueteri, neque in fermento malitiæ & nequitiae &c.

lo hic dicuntur introspicere, uisuri indubie, Christianos quoque; utique; abrogata lex sit, suum Pascha habere. Sic enim inquit.

it hostiam pro delicto, habuit uictimam holocausti, habuit hostiam pacificam, &c. Sed quæ omnia absque fidei condimento, nihil plane aliud atque externa quædam cum hypocrisis, tum larua erant. At uero nostra hostia, noster denique agnus, Christus, huiusmodi hostia est, quæ non in speciem, sed reuera per proprium sanguinem, à peccatis nos & mundat & purificat. Atque hac sua oblatione, semel est lectos in perpetuum sanctificauit, ita, ut in posterum nulla alia peccatorum nostrorum expiatione opus sit. Semel mortuus est, Semel etiam oblatus est. Iam quemadmodum semel mortuus, amplius mortis imperium sensurus non est; ita semel oblatus, offerri etiam deinceps amplius non potest, ueluti Chrysostomus quoque in Epistolâ ad Hebræos exegesi pronunciat. Caterum si tu facere aliquid uoles, quod gratum pro tantis beneficijs animum testificetur: agere, Paulum dicentem audi.

Hic

IN DIE

Hic audis, præterquàm quòd omnem cordis fiduciã, à nobis Deus exigit, etiam ab omni malitia & nequitia alienos esse, & Pascha nostrum in uitæ nouitate celebrare nos debere. At uero obserua, hanc uitæ nouitatē ibi demum esse, ubi & doctrinæ & fidei sit sinceritas. Cur alioqui Christus discipulos suos, ut à fermēto Pharisæorum cauerent, admonere uoluisset? Profecto non ignorabat, doctrinam operum citius Pharisæos ac uere pios parere. Quare etiã ut ab hoc genere doctrinæ abstinerent, et suam tantum amplecterentur, admonēdos duxit. Idem in hac lectione Diuus etiam Paulus facit. Principio enim, ut legem Christus abrogarit, ut semetipsum pro peccatis nostris obtulerit, ut deniq; à diaboli potestate nos liberarit, indicare uoluit, quæ res indubie fidem etiam requirit, et in solius Christi bonitatem oculos defigentem, et à doctrina illius pendentem. Deinde, ut in æmulis sinceritatis & ueritatis Pascha nostrum celebremus, præci-

pit, hoc est, ut per spiritum ac fidem carnis petulantiam domemus, ut peccatorum reliquijs resistamus, ut deniq; erga quoslibet, cum corde, tum ore tum ipsis deniq; gestibus, tales simus, quò uere de nobis dici possit: Ecce populum, qui et semel Christum induit, & solidum doctrinæ genus fide recepit, & in uitæ innocentiam ac morum honestatem consensit. Nam ubi ad hunc modum uita instituitur, ibi etiam de promouendo Euangelio recta inratio, ita ut neq; prauæ doctrinæ fermento neq; morum corruptela uicietur. Atq; hic tum nullius Christianæ libertatis abusus est, sed ea potius est omnium cum fides tum conuersatio, ut non parua hinc ad Deum Patrem nostrum laus redeat & glorificatio. Rursus, ubi ad hunc modum neq; de uitæ institutione cogitatur, neq; pluris Euangelica doctrina sit atq; hominū tradituncula, ibi fieri nō potest, quin malitiæ et nequitie fermentum maneant perpetuo.

EVANGELIUM IN FESTO PASCHAE Marci. 16,
ET cum transisset Sabbathū, Maria Magdalena, & Maria Iacobi & Salome, emerunt aromata ut uenientes ungerēt Iesum, Et ualde mane una Sabbatorum uenit ad monumentū, orto iam sole, Et dicebāt ad inuicē quis reuoluet nobis

nobis lapidem ab ostio monumenti: Et respiciētes uiderunt reuolutum lapidem: Erat quippe magnus ualde, et introeuntes in monumentum, uiderunt iuuenem sedentem a dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt.

Qui dicit illis: Nolite expauescere, Iesum queritis Nazarenum crucifixum, surrexit, non est hic: Ecce locus ubi posuerūt eum. Sed ite, dicite discipulis eius & Petro, præcedet uos in Galilæam, ibi eum uidebitis, sicut dixit uobis.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Pium uidere in hoc Euangelio est sceminarum affectum, sed tamen humanum. Quicquid enim hic agitur, non ad præscriptum uerbi, sed humano more agitur. Et quum uerborum Christi memores esse debuerint, quibus se uiuum rursus tertia die apparitum promiserat incipiunt de reuol-
uendo ab ostio monumenti lapide cogitare. Exemplū humanæ infirmitatis.

Christus suos quos elegit, non abijcit, etiamsi humanum quiddam patiantur. Istuc re ipsa hic comprobatur. Angelum enim suum mittit, a quo quod resurrexerit, doceantur.

Obserua autem quod nam hic fuerit Angeli officium. Percussas mulieres uerbo et confirmat & consolatur, ad quod uerbum signum etiam addit.

Verbum est plane Euangelicum: Nolite timere. Iesum queritis Nazarenum crucifixum, surrexit non est

hic: Signum est: Ecce locus ubi posuerunt eum. An non hoc est, percussas conscientias consolari?

Tempestiua Allegoria erit, quam alioqui adnotaturus non eram. Si Angelum pro quouis concionatore accipias, fere enim in scripturis Angeli concionatores significāt. Porro quod Angelus hic facit, idem concionatores quoque, modo officio fungi recte uolent, facere oportebit.

Primo ad conspectum illius perterriti sunt scemina, percussis postea lætum prædicatur Euangelij nuncium.

Ad hunc modum concionator perterrefacere primum conscientias debet, idque per prædicationē legis. Percussis deinde lætum hoc de Christi & morte & resurrectione imperii ri nuncium.

Quod mulieres auditis ijs omnibus, nondum tamē credunt, sed timēt adhuc

IN DIE

adhuc alterum in hoc Euangelio humana imbecillitatis exemplum est, in quo uidere potes, quam uiribus nostris nihil in iustificationis negotio promoueatur. Imò causa hæc fuit, cur domini resurrectionem tam diligenter Euāgelistas describere oportuerit

Fructum resurrectionis paucis uer

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Magna sane diligentia Euangelistæ historiam de Resurrectione Christi descripserunt, idq; grauissimis de causis. Articulus enim insignis est, & in fidei nostræ confessione ferè præcipuus, dum credimus Christum à mortuis resurrexisse, qui factus est primitiæ eorum qui obdormiunt. Quod autem hic articulus insignis et intellectui difficilis sit, maxime homini carnali, tot gesta, tot in hac historia demonstrant exempla, ut ampliori uel probatione uel demonstratione hic non sit admodum opus. An non in Euangelio Luce habetur, quòd cum mulieres uenerant ut Apostolis referreret quæ uiderant, huiusmodi uerba Apostoli pro anilibus fabellis reputauerunt? Christus ipse prædixerat eis, & futurum esset, ut consummareretur omnia quæ scripta sūt per Prophetas de filio hominis, quod tradendus esset Iu-

bis Paulus in Epistola ad Romanos capite. 4. complexus est. Mortuus est, inquit, propter peccata nostra, et resurrexit propter iustificationem nostram. Quem locum si quis sollicitus discutiat, palam fiet, in morte ac resurrectione Christi, uerti salutis nostræ cardinem.

daus & Gentibus ad crucifigendum, & quod tertia die resurrecturus sit, &c. Attamen ne sic quidem credunt sed omnino necesse habent, ut per uisum, tactū, contrestationem, per multa deniq; uerba & miracula ad fidem perducantur. Quin nec ipsis Angelis hoc loco creditur, quoniam Christus ipse aduenit, & suos in fide confirmat. Quam igitur captu difficilis hic articulus est de resurrectione Christi, tam necessarius est ad iustitiam & salutem. Quid? quod nemo iustus, probus, ac beatus erit, nisi hunc articulum apprehendat & credat? Hoc probat Sanctus Paulus ad Romanos, breuibus quidem sed efficacibus uerbis, eum inquit: Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustitiam nostram. Duo sunt quæ in eo loco Paulus indicat. Primum est, quod passioni, morti, & præcio

1. Cor.

Lu. 24

Lu. 18.

preciosi sanguinis eius effusioni, peccatorum remissionem adscribit, quæ etiam reuera nullo alterius uel opere uel merito tolli possunt, sicut testatur Elias dicens: Vulneratus est propter delicta nostra, attritus est propter scelera nostra. Secundum est, quod Christus resurrectioni tribuit nostram iustitiam. Vnde sequitur, quod mors Christi, quantumuis alias salutaris, nihil quicquam mihi profuisset, nisi idem ipse seruator & Dominus meus Iesus Christus, à mortuis resurrexisset. Ita quod si cupiam à peccatis me grauanti-
 liberari, non id humano opere aut merito, sed solum Domini mei Iesu Christi passione & morte fieri credam oportet. Quod si etiam iustificandus sum necesse est ut ea iusticia per Christi resurrectionem mihi conferatur. Cum igitur nostra salus Christi morte & resurrectione sit parta, opere precium quoque erit, ut hoc uera fide in corde apprehendamus et credamus. Neque enim hic multum profuerit histori-
 cas fides, quam sic uocant. cum ipse etiam Satan sciat & credat ita factum esse, nec quicquam tamen profuit ei. Imò quot putas inter nos, qui Christi-
 ani uocamur, reperiri, qui tametsi cō-
 fiteamur Christum à mortuis resurre-

xisse tamen condemnamur? Resurre-
 ctionem quidem profiteamur, resurre-
 ctionis uero meritum tollimus et eleua-
 mus. Quibus rebus? Per confidentiam
 in opera, quibus iusticiam adscribimus
 Si igitur uoles regia uia incedere, ac
 nihil prorsus Christi merito detrahe-
 re, credas oportet, Christum non so-
 lum mortuum esse & resurrexisse, ue-
 rum etiam tibi, tibi inquam, & omnibus
 peccatoribus inferuisse. Per mortem
 enim sustulit peccata tua, per resurrectionem
 suam te iustificauit. Imò per re-
 surrectionem suam regnum suum au-
 spicatus est, ac potenter declarauit,
 quod danda sit ei potestas in cælo & in
 terra, quodque uicerit peccatum, mor-
 tem, diabolum et infernum, denique
 quod nihil non sit ei subiectum. Adhuc
 quod ueluti Dominus cæli et terræ, suos
 clementer conseruare uelit, ac partici-
 pes reddere regni sui cælestis, hoc so-
 lum requirēs à nobis, ut in eum creda-
 mus, peccatis moriamur, et in nouitate
 uitæ ambulemus. Et huc pertinet, &
 cap. ad Rom. in quo Paulus gnauius
 tractat articulum resurrectionis in pri-
 mis uero ubi inquit: Si mortui sumus, cum
 Christo, credimus quod etiam simul uiue-
 mus cum illo, scientes quod Christus re-
 surgens à mortuis, iam non morietur, mors
 illi

Mihi et
 tibi re-
 surre-
 ctione
 sua
 Chri-
 stus ser-
 uauit
 Math.
 ult.

cap. 13
 A peccatis
 quo modo
 liberemur.

IN DIE

Non ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est semel, quod autem uiuit, uiuit Deo. Ita & uos existimate uos mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro.

Deus
seruit
nobis
per An-
gelos
suos.

Secundo, uidemus in hoc Euangelio, cum carni tam difficilis captu de resurrectione articulus sit, quam benigne, quam clementer Deus cum mulieribus, quæ cum aromatibus suis ad se pulchrum uenerant, ut Christum ungerent, egerit, eisq; inseruerit, dum uerbis & signis certificat eas de resurrectione Christi dilecti filij sui. Quis iam præcor desperaret de tam benigno & clementi patre, cum nostram infirmitatem tam patienter sustineat, nec desinat nos quotidie pro paterna sua clementia instituere, ac ad meliora prouehere? Quem hæc & tanta quidem dilectio ad credendum non moueret? Mulieres sane, quæ comparatis unguentis ad ungendum Christum uenerant non male sentiunt, ac indicant (dum ita propere ad sepulchrum contendunt) se ex corde Christum diligere, attamen quod ibi agunt, more humano fit, & prorsus sine uera fide, nam si fidem habuissent, recordatæ

fuiſſent illius uerbi quod Christus dixerat, quod uidelicet die tertia resur-
recturus eſſet, & in Galileam discipulos præſſurus. Verum oblata huius uerbi, parat se ad ungendum Christum, quod tamen eis non erat iniunctum. Sic plerumq; ratio humana facere solet. Hæc enim quod non debet facere, facit, & quod facere debet, omittit, adeo, ut etiam Dominus Deus noster huius curiosæ temeritatis gratia supprimendæ, præceperit in lege, ne faciamus quod nobis bonum esse uideatur. Nihilominus tam clementer est Deus, ut etiam propter curiositatem & incredulitatem has mulieres non reijciat, sed per Angelos suos a carnali Dei cultu, ad suum ipsius uerbum adducat. Hoc in hunc modum fit, Dum piæ mulieres irent ad monumentum & inter se dicerent: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Cunctq; respicerent uiderunt iam a motum lapidē. Mox ingressæ in monumentum, uiderunt iuuenem sedentem a dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. Et allocutus est eas Angelus & consolatus dicens: Nolite expauescere, Iesum queritis, Na Tarenum, crucifixum, surrexistis, non est hic, Ecce locus uacuus ubi corpus

pus eius reposuerant. Hic audis iam, quod Deus miserit Angelum suum, non ob hanc solum causam, ut lapidem ab ostio monumenti amoueret, sed multo magis ut mulieres informaret, & gloriosam Christi resurrectionem eis annuntiaret, quæ etiam per splendorem Angelicarum uestium designata est. Observabis autem hic exactissime describi, quo pacto iustificetur homo. Principio habetur, quemadmodum mulieres obstupuerint, ac territæ sint. Eiusmodi terrorem parit legis prædicatio, cum mihi per eam peccata mea demonstrantur. Ac sanè, quem non terreret, quod multa sunt nobis in lege præcepta, quæ sunt factu impossibilia, cum tamen interea illa sententia maneat immutabilis: Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius? Hic iam secundo sequitur, Angeli (per quem Euangelij prædicatores significantur) consolatio & bonum nuncium, cum dicit: Nolite expavescere. O uere lætum ac iucundum nuncium, quod propter peccata amplius desperandum non sit. Sed unde nobis hæc consolatio, hoc lætum nuncium? A Christo Domino nostro, qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter iustificationem no-

stram. Eiusmodi prædicatione de resurrectione, consolatur etiam hoc loco Angelus mulieres, ac in memoriam illis reducit uerbum, quod prius de hac ipsa resurrectione audierant. Ad hæc confirmat Angelus uerbum suum signo, dum locum, quo Christum posuerant, demonstrat. An non hoc uidetur familiariter instituere mulieres, patienter infirmitatem earum tollerare, ac ita erudire, ut de resurrectione Christi recte discant sentire? Quod ergo Christus mulieribus & Apostolis, in hoc negotio per Angelos suos & miracula exhibuit, nobis quoque per uerbum suum uult largiri, saltem, ut obedientes uerbo eius credamus, & in nulla alia re, quam illius merito, nostram salutem queramus.

Tertio, absoluuntur iam ac dimittuntur mulieres ab Angelis, ut resurrectionem annuncient, non solum discipulis, sed etiam, et præcipue Petro, qui propter negatum Dominum uementi mœrore conficiebatur. Ex quo discimus, quàm necessaria sit de resurrectione prædicatio, & è diuerso, quàm miseranda res sit, ubi resurrectionis non fuerit cognita gloria. Apostoli, qui propter peccata in magnis conturbationibus & mortis erant angustia,

p nulla

Mulieres
fuerunt
Apostoli
et discipuli.

IN DIE

Matth.
26.

Ose. 13

nulla alia re, quam nuncio de Christi resurrectione, poterant cordis recuperare tranquillitatē. Num quis præcor posset ire inficias, si idem quod à Petro, ab eis quæsitum fuisset, quod non similiter ut Petrus fecissent? An non reliquerunt Christum? An non fugerant ab eo? Si igitur fugerūt, utiq; peccauerāt, sicut etiam Christus ait: Hac nocte omnes scandalum in me patiemini. Qui autem scandalizatus fuerit in Christo, utiq; peccat, cum scriptum sit: Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Si ergo peccatum hic fuit, iam timor quoque & mortis angustia non defuit. Vnde etiam necesse est, ut conscientia sic perturbata, consolationem à Deo accipiant, per prædicationem passionis et resurrectionis Domini nostri Iesu Christi. Ac si Angelus mulieribus diceret: Ite, properate ad Apostolos animo consternatos, & dicite eis, quod Christus uicerit peccatum, infernum, diabolum, & quod resurrexerit à mortuis. Adhæc, ut bono fini animo, cum iam impletum sit quod olim Oseas Propheta cecinit: Absorpta est mors in uictoria. Vbi est mors aculeus tuus? Inferna ubi tua uictoria? Dicite inquam illis, quod Christus ipse in Galilæa hæc illis an-

nunciabit, ubi etiam se uidendum præbebit, sint saltem bono animo & mente tranquilla, nec quicquam de resurrectione eius dubitent. In hunc modum docet Angelus mulieres has prædicare, proponit quid Apostolis debeant nunciare. Obseruabis autem hic esse mulieribus iniunctum officium sacerdotale. At quis eas Sacerdotes consecrauit? Pontifex ne Romanus? Minime. Quis tunc? Deus per filium suum nostrum Pontificem Christum. Nam quicumque in Christum crediderit, et per uerbum eius spiritum sanctum acceperit, in eo numero hominum habetur, de quibus S. Petrus dixit, absque ullo sexus discrimine. Vos autem estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut uirtutes eius annuncietis, qui uos uocauit è tenebris in admirabile lumen suum &c. An non Hanna prophetissa functa est eiusmodi sacerdotali officio? An non quatuor filia Philippi prophetabant? Quod uero Paulus mulieribus in Ecclesia non permittit loqui, non fit propterea, quod mulieribus non liceat Christum confiteri, sed ut omnia ordinate fiant. Nam merito tacent mulieres, ubi uiri sunt qui docendi officio fungi possunt, Si uero hi deessent, quis

quis interdicere mulieribus ne docerent? Certe Angelus, qui per mulieres Apostolis uoluit annunciari Christi resurrectionem, saluus non fuit. In summa: Nos omnes siue uiri siue feminae, confiteamur necesse est, nos esse regeneratos in spem uiuam, per resurrectionem Christi Iesu à mortuis. In hac enim confessione, nostra salus & iusticia consistit. Petri. i.

DOMINICA PRIMA POST PASCHA,

LECTIO ex priori Epistola Ioannis capite quinto.

FRATRES: Omne quod natum est ex Deo, uincit mundum, & hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. Quis est qui uincit mundum, nisi qui credit, quod Iesus est filius Dei? Hic est qui uenit per aquam & sanguinem, Iesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam spiritus est ueritas. Quoniam tres sunt qui testimonium dant, spiritus & aqua & sanguis, & hi tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est, quoniam hoc est testimonium Dei, quo testificatus est de filio suo. Qui credit in filium Dei, habet testimonium in seipso.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Diuus Ioannes ubique hoc agit, ut fides simul & charitatē doceat, propterea quod sciebat, neque fidem absque charitate, neque charitatem absque fide aliquid esse. Charitatem aliàs, fidem in hac potissimum lectione urget.

Fides, ut renascamur, ut filij Dei fiamus, utque mundum uincamus efficit. Insigne profecto fidei Encomion.

In Christi promissiones, fides potissimum desiguit oculos, quem ut certo credit esse Deum, ita certò etiam scit, in hoc solo Patre cognosci uelle.

Iam quod Christus certo Deus sit, præter alia miracula potissimum testificantur, Aqua, Sanguis, Spiritus. Ioannes & postea Apostoli in aqua baptizantes, egregie de Christo testificati sunt. Sanguis, quo in ara crucis sceditas peccatorum nostrorum absterisa est, consimiliter Deum esse testificatus est. Propterea quod peccata, nisi per

DOMINI. PRIMA POST

Deum abstergi non possunt. Postremo & spiritus, in die Pentecostes missus, per Apostolos postea testificatus est, & solo Christo salutē nostram pendere, eoq; Deum esse oportere.

Egregium hic locum habes, si Erasmi translationē sequare, de sacræ triadōs unitate. Vbi dicit Pater, Sermo, Spiritus sanctus, & hi tres unū sunt.

Mat. 3. Testificatus de Christo est, & Pa-
& 17. ter in monte uidelicet Thabor, item,

quum baptizaretur in Iordane, cui per omnia credendum est, siquidem & hominibus aliis credimus.

Summa huius lectionis est, Saluum fore, uel conscientiaē suā testimonio eum qui credat. Contra, certo damnari eum, qui non credat, propter ea quod mendaciū Deum arguat. Egregius locus contra sophistas, qui dicunt, Ignorari, sit ne homo in gratia, an secus.

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Peculiari cum artificio tum diligentia, Diuus Ioannes in priori sua Epistola fidē urget. Quia uero sine charitatis illecebra fides esse non potest, imō si hæc desit, nihil minus est quā fides, ideo opera quoq; præsertim tuorum officiorum, inculcanda existimauit: qua in re ita tamen uersatur, ut & officio suo per omnia fecerit satis,

Omne quod natum est ex Deo, uincit mundum, & hæc est uictoria quæ uincit mundum, fides nostra. &c.

Non parui referre existimo, cum inter carnem & spiritum, inter pium & impium, irreconciliabile cum odium tum bellū sit, probe nosse, quomodo erga id genus hostes adfectus, & quo armorum genere aduersus omnis generis persecutiones, esse armatus debeas. Quā enim constanter fidei

& fidei dignitati ne tantillum quidem derogarit, ueluti Paulum quoque nūquam non uidemus in hoc argumento uersari: Porro unus & idem spiritus est, qui per utrumq; locutus est, quem admodum una etiam eademq; doctrina est, quam ad posteros transmiserunt. Iam quæ ad fidei negotium pertinent, ea hic Ioannes tractat, dicens. doctrina, contra sapientiam & hypocrisin huius mundi, in aciem progredi solet, tam certo sibi omnium, cum odium tum inuidiam conciliat. Sed quomodo tandem tot persecutionibus sustinendis, pares esse possumus? Si ex Deo nati simus. Hic uero prima illa natiuitas nostra, haud ita multū laudis habet,

habet, sed potius istuc inde colligitur, quod præterquam peccatum, concupiscentiam, & merum Dei contemptum, nihil coniunctum habeat: ueluti Paulus quoq; ad Romanos inquit, ab Adam nihil in nos, præterquam peccatum & mortem deriuatum esse. Quo circa si inter filios Dei numerari, adeoq; ad perferendas omnis generis propter uerbum iniurias, aptus reddi uolo, iam & carnis mortificatione & totius uitæ in nouatione opus erit. Alioqui uetus ille Adam nõ aliter se in carne mea geret, atq; in ijs solet, qui non

Quis est autem qui uincit mundum, nisi qui credit, quod Iesus sit filius Dei.

Obserua obsecro, quam apte de fide uerba facere norit. Cum enim fidem pseudochristiani quoque iactare possint, significanter qua de fide loquatur ostensurus est. Vocat autem ueram & germanam fidem, quæ persuasa certo sit, Iesum esse filium Dei. Quæ uero est huiusmodi fides? An non istuc in toto terrarum orbe credunt, quotquot Christianorum nomine censentur? Equidem credunt filium Dei esse, quod uero sua passione ac morte, absq; operum nostrorum subsidio, à peccato, morte, & Satana, nos liberarit, non credunt, sed res tantas operibus

iuxta spiritum, sed iuxta carnis naturam ambulant. Quæris autem qua ratione, regenerationis hæc & uitæ in nouatio fiat? Si uerba Ioannis probe hic quis introspiciat, iam multis glossematis opus haudquaquam fuerit. Per uerbum donatur spiritus, id quod in confesso est. Spiritus fidem operatur. Fides filios & hæredes Dei efficit, qui mundi & contemptores & uictores sunt, uelut hic dicit Apostolus. Fidei omnia tribuntur, non nostris uiribus. Porro ut palam fiat, de fide in Christum proprie hic uerba fieri, subdit.

suis acceptas referunt, id quod nihil aliud est, ac Christum unam cum omnibus suis cum meritis tum beneficijs abnegare. Atque de hoc abnegationis genere intelligi uoluit, cum diceret: Ego honorifico Patrem meum, uos autem in honorastis me. Hoc est, Ego, qui certo filius sum Dei uiuentis, in hunc mundum ueni, meo uos merito & à peccatis & à Satana potestate liberaturus. Vos uero mihi hic non solum non fidem habetis, sed etiam & à Satana obsessum, & populi seductorem esse uociferamini, tantum abest, ut me hic perinde atque ueracem glorificare uelitis.

DOMINI PRIMA POST

Sed iste meritorum meorum contem-
ptus, haud ita propitiū uobis Patrem
in coelis reddet. Poteratis unā cum A-
postolis meis, qui me filium Dei uiuen-
tis esse, ingenue confessi sunt, hoc est,
per quem omnes homines saluos fieri
oporteat, & ipsi uitā aeternā fieri par-
ticipes, si ad credendum uerbis meis
induci sustineretis. Sed quantum ui-
deo, perire cum abnegatoribus meri-
torum meorum mauultis, quā cum si

delibus seruari. Quicquid Iudaeis sic
dictum est, nobis quoque dictum est.
Praesertim si eo loco Christum non
habeamus, quo haberi eundem prae-
cipit Pater. Imò quid tandem polliceri
nobis, de uiribus nostris absque huius
subsidio possemus? Ipse per spiritus
sui potentiam operatur in omnibus om-
nia. Quod ipsum cum Diuus Ioan-
nes non ignoret, dicere de eo ad hunc
modum pergit.

Hic est qui uenit per aquam & sanguinem, Iesus Chri-
stus. Non per aquam solum, &c.

Dixi supra, In Christo solo uerti
salutis nostrae cardinem, quod cum
ita sit, opus est ut eundem recte cog-
noscamus, & quid de eo polliceri no-
bis possimus, perdiscamus. Aduentum
enim illius in carnem, passionē & mor-
tem, in dubium uocare, nihil aliud est,
atq; à Satana captiuum detineri. Iam
ad huiusmodi cognitionē consequen-
dam, sola scriptura & uerbo Dei o-
pus est. In ijs enim aduentus illius in
carnem, & ad quid profuerit, ita de-
scribitur, ut ignorantiam merito prae-
texere possit nemo. Vel unus Ioan-
nes, quantum momenti ad hanc rem
adfert? Is quo fidem nobis harū rerum
faciat, tribus ueluti certissimis testi-
bus ostensurus est, quod quae de Chri-

sti merito dixerit, uerissima sint. Ac
quidem principio aquae mentionem fa-
cit, per quam meo iudicio, cum Ioan-
nis baptismum, tum Christi & Apo-
stolorum significare uoluit. Nunquid
enim Ioannes Christum baptizatu-
rus, ingenue confessus est, eundem &
Messiam & uiuentis Dei filium esse?
Ego, inquit, abs te baptizari debe-
bam, & tu uenis ad me? Quid dicam
de sanguine? An non hic quoque testi-
ficatur? An non hoc ipso peccatorum
nostrorum magnitudo absterfa est?
Quis autem sordes peccatorum no-
strorum abluit, praeterquam Deus?
Quemadmodum Propheta inquit?
Ego ego sum qui deleo iniquitates tu-
as propter me. Iam cum Christus irre-
fragabiliter

fragabiliter in ara crucis, sanguine suo hoc ipsum fecerit, num igitur testatur sanguis, eundem & Messiam nostrum esse, & Dei filium, & redemptorem & saluatorem? Ad hunc modum spiritus quoque de illo testificatus est, principio cum à Ioanne baptizaretur in Iordane, & apertis cœlis in columbæ specie super ipsum descenderet. Deinde in die Pentecostes, cum Apostolis in ignea linguarum specie missus, primum in Iudæa, deinde in toto ter-

Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est, &c.

Planè de ijs concludamur & actum est, qui ut dilectissimo Domino nostro, servatori, & apud patrem intercessoris fidem habeant, id genus testibus non permouentur. Principio Baptismus de illo testatur. Deinde sanguis peccatorum nostrorum causa in cruce effusus. Tertio, spiritus ille ueritatis, quem certum est cum ab hypocrisis, tum à mendacio abesse quam longissime. Postremo Pater quoque ipse testis accedit, in Iordane & monte Thabor testificatus: hunc Christum filium suum dilectum esse, quem ex animo deamet, cui præterea nos per omnia uelit esse morigeros. Quis iam nunc extra hanc Christi doctrinam, alias uel ad

rarum orbe testificaretur, crucifixum hunc Christum, & Dei filium, nostræ salutis causa in terras demissum esse. Iam quis tantis testibus non habeat fidem? Quis dubitare posthac de Christo tam nunc audeat? Homini bus cum recte testificantur creditur, quid igitur uetat, quo minus hisce quoque tam egregijs testibus credatur? Præsertim cum fidem horum testium, Pater quoque ipse testimonio suo comprobet? Veluti in sequentibus uidere est.

in justificationem, uel salutem uias querat? Aut nos quoque deflectere ab eo uolumus, ueluti fecerunt, de quibus hic noster Apostolus in Euangelio suo scripsit: Ioan. 6. Minime gentium. Sati us est, ut Christo adhærescentes, dicamus: Domine quo ibimus? Verba uitæ æternæ habes, per quæ & saluamur, quam ut humanarum traditionum sectatores, seruatores hunc nostrum uel negligamus, uel æternum damnemur. Certè tot ac tanta hætenus de illius merito testimonia, ut nihil minus hic quam de incertitudine conqueri possimus. Faxit tantum Deus Optimus Maximus, ut bonitatis suæ uerā cognitionem & nanciscamur, & per

DOMINI. PRIMA POST

Christum perpetuo eandem retineamus & possideamus. Amen.

EVANGELIUM IN DOMINICA

prima post Pascha, Ioannis uicesimo.

Cum ergo sero esset die illo una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, uenit Iesus, & stetit in medio, & dicit eis: Pax uobis. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus & latus suum. Gausi sunt ergo discipuli, uiso Domino. Dixit ergo eis iterum: Pax uobis: Sicut misit me Pater, & ego mitto uos. Hæc cum dixisset, insufflauit eis, & dicit eis, Accipite spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

Thomas autem unus de duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando uenit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis, uenit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc & uide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas & dixit: Dominus meus & Deus meus. Dixit ei Iesus. Quia uidisti me, credidisti. Beati qui non uiderunt, & crediderunt.

Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in hoc libro. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus filius Dei: Et ut credentes, uitam habeatis in nomine eius.

LOCI HVIVS EVANGELII

Oculi

ad. 5. Oculi aëdibus discipuli, iterum
 imbecillitatis nostræ nos commone-
 ficiunt. Nam si uera fide perdit fuis-
 sent, non minore constantia prodij-
 sent in publicum, atq; post acceptum
 spiritum prodierunt.

Percussis ad eum modum, cordis
 pacem Christus impræcatur, copio-
 sius candē per spiritum postea dona-
 turus. Quia in re uides ubiq; Christo
 opus nobis esse.

Equidem afflando et hic spiritum
 largitur illis, sed qui in die Penteco-
 stes in eis confirmandus, ac in ignea
 linguarum specie mutendus erat,

Post donatum spiritum, prædica-
 tionis munus illis demandat, pariq; ra-
 tione atque ipse à Patre missus sit, mit-
 tendos & ipsos dicit.

Hic uero mihi obserua clauū usum,
 neq; enim probe hunc obseruare par-
 ui momēti res est. Quid igitur est sol-
 uere? Perterrefactis per poenitentia
 prædicationem conscientijs, remissio-
 nem peccatorum, eamq; gratuitam an-
 nunciare, quod quanquam per uerbi
 ministrum fiat, tamen quicquid huius
 sit, iubente & præcipiente Christo
 fit, ad: o ut si lætū hoc Euangelij nun-
 cium, fide quis apprehendat, certò e-

tiam remissionem peccatorum habitu-
 rus & consecuturus sit, siue public,
 siue priuatum hanc de se sententiam
 audiat.

Quid est ligare? Est incredulis, in-
 duratis, iusticiarijs, ni resipiscāt, iram,
 iudicium Dei, & certam damnationē
 prædicare. Sic Christus inquit: Qui
 non crediderit, condemnabitur. Atq;
 hæc ministrorum uerbi ligatio tam
 est rata, quam ipsius Christi, propte-
 rea quod illo præcipiēte fit, quicquid
 huius sit.

Incredulitatem Thomæ diligen-
 ter Euangelista describit, idq; spiritus
 instinctu, qui imbecillitatem nobis no-
 stram uult esse quam notissimam.

Incredulitatem egregia fidei con-
 fessio sequitur, sed quam in Thoma
 Christus operabatur. Dominus meus
 inquit, & Deus meus. Egregius lo-
 cus de diuinitate Christi.

Fidei Christus beatitudinem adscri-
 bit. Beati, inquit, qui quanquam non
 uident, tamen credunt. Atq; id genus
 locos, probe pius lector obseruet ne-
 cessum est, præsertim contra iusti-
 tarios, qui operibus nostris bea-
 titudinem deberi existimant.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

p s Principio

DOMINICA PRIMA POST

Infir-
mitas
Apo-
stolorū

Lu. 24

Disci-
pulorū
metu s.

Rom 8

Principio hic iterum uidemus in-
credulitatis exemplum in Apostolis,
et uicissim quam clementer Christus
ferat eiusmodi imbecillitatē, quod il-
los à se illico non reiecerit. Annunci-
arant eis mulieres, quod Christus à
mortuis resurrexisset, idq; sibi ange-
lo reuelatum ac nuntiatum esset asse-
uerabant. Verum, ut Lucas scribit, uer-
ba mulierum uisa sunt Apostolis ceu
deliramentum, nec ullam eis fidem ha-
bebant. Nihilominus ihs auditis conue-
nerunt. Quomodo? Clanculū et clau-
sis foribus. Quam ab causam? Prop-
ter metum Iudæorum. Hic egregie ti-
bi depictæ sunt carnis uires. Non cre-
dunt Apostoli resurrexisse Christū,
tamen si se ita habere à mulieribus ac-
cepissent. Præterea tanto metu con-
stricti erant, ut clausis foribus clancu-
lum congregati manerent. Quis iam
eo impudentiæ ueniat, ut dicat, carnē
in rebus ad ueram iusticiam pertinen-
tibus aliquid posse? Qui secundū car-
nem sunt, ea quæ carnis sunt sapiunt,
teste Paulo. Iam si carnalis homo ea
q; carnis sui sapit haud facile in Chri-
stum credet, qui à mortuis resurrexit
primus ex resurrectione mortuorū,
ut idem Paulus Actuum 26 testatur
Omnino necesse est, ut in hoc nego-

cio spiritus sanctus agat. Quod si ille
nobis per uerbum fuerit datus, nosq;
nouam creaturam fecerit, tum non ti-
mebimus homines, ut Apostoli hic fa-
ciunt, sed multo magis Deum, non ser-
uili, sed filiali timore, ut Patrem bene-
ficentissimum obseruabimus, nec un-
quam commitemus, ut per nos cele-
stis Pater ad iram prouocetur. Eius-
modi timorem Christus nos docet cū
inquit; Nolite timere eos qui occidunt
corpus, sed potius illum timete qui po-
testatem habet corpus et animam mit-
tere in gehennam. In primis uero au-
daces & animosi illi sunt in ueritatis
& Euangelij confessione, qui spiritus
sancto illustrati sunt, etiam tum, cum
propter Euangelij ueritatem torquen-
tur, sicut Actuum quinto uidemus. I-
bant gaudentes à conspectu concilij,
quoniam digni habiti sunt, pro nomi-
ne Iesu contumeliam pati. Quia uero
tanta fides, & fortitudo tanta non e-
rat Apostolis, uenit Christus, & sese
paci annunciatione eis manifestat.
Quin etiam dat eis spiritum sanctum
qui postea in cordibus eorū die Pent-
ecostes erat confirmandus, ut nihil
eorum omitteretur, quibus fides eorū
posset promoueri. Huc referendus cū
incredulitate suā, Sanctus Thomas, qui

qui ante non uult credere, quam uideat & sentiat. Quam egregie, quod Christus toties inculcarat, hic Apostolus obseruauit, & uidelicet tradendus sit gentibus, illudendus & occidendus, se tertia die resurrecturus? Nilominus æque hoc loco inseruit illi Christus, ac alijs inseruierat. Nam post octo dies uenit & dicit Thomæ Adfer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis. Hic Thomæ cor aperitur, ut clameret: Dominus meus, & Deus meus. Ex his omnibus sequitur, quod natura mali & increduli simus, nec unquam nos posse proprijs uiribus ad fidem peruenire, nisi nobis per uerbum spiritus sanctus donetur, ut nobis inseruiat, quemadmodum Christus Apostolis suis inseruiuit.

Secundo habemus in hoc Euangelio fructum & utilitatem resurrectionis, pacem uidelicet conscientie nostræ. Ter enim hæc pax Apostolis hic prænunciatur. Iam uero pacem apud Deum habere, nihil aliud est, quam credere, & Christus propter nos mortuus sit, et propter nostram iusticiam à mortuis surrexerit, ita quidem, ut peccatum nos iam nec accusare nec condemnare possit. Sed quis eiusmodi

dat pacem? Christus Dominus noster. Per quid? Per uerbum suum, in quo nobis passionis suæ resurrectio nisq; meritum gratis offertur, gratis quoque confertur. In eodem enim uerbo datur spiritus sanctus, qui fidem in nobis operatur. Iam fides comprehendit Dei misericordiam in Christo, in Christum oculos dirigit, illi fidit, ac certo scit, omnia sibi peccata per Christum condonari. Cur ergo non haberet pacem conscientia? Si prius Deum iudicem seuerum agnouit, iam obseruat eum ut patrem beneficentissimum, qui clementer fouere & saluare uelit, idq; per Christum. Hanc pacem celebrat & commendat S. Paulus omnibus Christianis, cum in Epistolis scribit: Gratia et pax à Deo Patre nostro, et Iesu Christo, Per gratiam, si crediderimus habemus remissionem, et hanc pacem prædicta sequitur. Vnde etiam iustitij (ut uocantur) hanc pacem habere non possunt, sicut scriptura testatur. Non est pax impijs, dicit Dominus. Sed quomodo fit istud? Quia peccatorum remissionem et pacem apud deum, per operum merita, id quod impossibile est, conantur impetrare. Quamuisper enim nemo facit quantum facere debet tanti.

Gratia
Pax.

et. 48.

Mali-
tia car-
nis.

Resur-
rectio-
nis fru-
ctus.

Pax.

DOMINICA PRIMA

ubi dubitatio
ibi mensura
tranquilla
non est
Rom 8, thes.
4.

tantisper dubitet necesse est, accepto
ne Deo sit an non. In hac autem dubi
tatione, quæso, potest cor tuum esse
tranquillum & pacatum, cum sis in
certus peccata tibi nec ne sint condo
nata? Quare sola fides, quæ solummo
do à Christi passione, resurrectione
que pendet, & non ab operum meri
tis, hanc pacem, producit.

Apo. 1
Stolo.
rum
missio.

Tertio uidemus in hoc Euangelio
quomodo missi sunt Apostoli ad præ
dicandum Euangelium. Sicut, inquit
misit me Pater, & ego mitto uos. Sed
quomodo missus est Christus. Ut pœ
nitentiam & remissionem peccatorum
prædicaret. Hæc uero prædicatio
quia cum ratione ex diametro pug
nat, quæ semper in propria opera cō
fidit, omnes iustitios Hierosolymis
& in Iudæa contra Christum ita ex
citauit, ut non solum populi seducto
rem & dæmonio obsessum eum esse
dicerent, uerum etiam post tanta be
neficia ultro citroque ipsis collata, ad
extremum morte crucis longe contem
ptissima afficerent. Nihilominus neces
se est ut nos confiteamur, quod hic despe
ctus, nouissimus uirorum, & crucifi
xus Christus, à Patre potestatem ha
buerit remittendi peccata. In hunc
modum emittuntur etiam Apostoli,

ut in nomine Christi prædicent pœ
nitentiam & remissionem peccatorum
in omnes gentes, incipientes ab Hieru
salem &c. Præterea per uerbum ean
dem potestatem habere debent, quæ
Christus habuit, uidelicet peccata re
mittendi et retinendi. Ad hæc, ab hoc
mundo non aliter excipiendi sunt quæ
Dominus eorum exceptus est, uideli
cet contumelijs & omnis generis per
secutionibus. Sed reclamationes, et dicit,
Quid? an potest Sacerdos remittere
peccata? Nunquid solus Deus potest
hoc? Respondeo: Certissimum est,
per Christum nos habere remissionem
peccatorum, at nihilominus etiam mi
nistris opus habemus, per quos hic
præciosissimus thesaurus publicetur,
& distribuatur. Euangelij minister
ex sua persona uel autoritate non re
mittit peccata, sed ex commissione et
uerbo Christi. Cum igitur Euange
lium ex ore prædicatorum audieris,
& fidem habueris uerbo, siue publice
siue priuatim hoc fiat, tunc sine du
bio condonantur tibi peccata tua. Ne
que enim iam in illius personam respexisti
per quem annunciata est tibi remissio
peccatorum, sed in mandatum et uer
bum Christi. Vnde etiam fit ut non
prædicatorem, sed Christum ipsi au
das

que enim iam in illius personam respexisti, per quem annunciata est tibi remissio peccatorum, sed in mandatum & uerbum Christi. Vnde etiam fit ut non prædicatorem, sed Christum ipsum audias & suscipias, sicut alibi ait Qui uos recipit me recipit. Et quamuis prædicatoris sit, qui te ore tenus absoluit, & per uerbum annunciat tibi remissionem peccatorum, attamen reuera hoc Christus agit, qui ministro hoc agendum per uerbum suo nomine commisit. Et huc pertinet quod Christus ait: Quorum remisistis peccata remittuntur eis & quorum retinueritis, retenta sunt. Quibus uerbis se ipsum declarat, quomodo uelit intelligi promissionem Petro factam. Petrus in persona omnium Apostolorum respondit Math. 16. Tu es Christus filius Dei uiui: Ita in persona Petri omnibus Apostolis datur potestas aperiendi cælum & claudendi. Quod uero hæc ita se habeant, ex hoc Euangelio fit manifestum. In summa: Apostoli missi sunt ad prædicandum penitentiam, ad condonanda peccata, non ex propria, sed ex Christi potestate, per ipsius uerbum.

DOMINICA SECUNDA POST PASCHA

LECTIO ex priori Epistola Petri capite secundo.

Fratres: Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut insequeremini uestigia ipsius, qui peccatum non fecerat, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cum maledictis incessetur, non regessit maledicta, cum malis afficeretur, non minabatur: sed tradidit uindictam ei, qui iuste iudicat, qui peccata nostra ipse pertulit super lignum, quo peccatis mortui, iusticiæ uiueremus: cuius eiusdem uibice sanati estis. Nam eratis ueluti oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & curatorem animarum uestrarum.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Christus in scripturis, interdum ceu donum, interdum ceu exemplum nobis proponitur, de exemplo hic agit potissimum. Quare quicquid imitandum nobis proposuit, probe obseruandum est.

Maledictis impetitus, maledicta non regessit. AEquum igitur est ut à maledicendo

DOMINICA SECUNDA

ledicendo nos quoq; absimus quam longissime. Malis adfectus non minabatur, oportet igitur & nos malorum tollerantes esse, cumq; Christo undictam ei qui iudicat iuste tradere. Morte condemnatus, ut liuore & uibice suo nos sanauit, ut semper peccatis moreremur, et iustitiæ uiueremus.

Mori peccato, est peccati cupiditatibus & desiderijs reluctari, ad Romanos quid manus sexto.

Viuerē iustitiæ, est uitam per om-

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Vere Evangelicum pectus redolēt Diui Petri Epistolæ, præsertim uero in priori capite. 2. totus eò spectat, ut suæ uocationis quenquā commonefaciat, adeoq; quid ubiq; facto opus sit ostendat. Et quia seruos quoq; ad obediendum Dominis, non tam modestis quam improbis, ut exhortat, fuerat, ponit tandem & ijs uocationem hu-

In hoc uocati estis, quoniam et Christus passus est pro nobis.

Sacræ literæ Christum nobis interdum proponunt, perinde atq; donum, interdū perinde atq; exemplum: quæ res probe notanda & obseruanda est. Cum enim perinde atq; donum nobis proponitur, iam adesse protinus si dem oportet, quæ domi huius magni-

nia Euangelicæ doctrinæ respondentem uiuere, quæ de res Psaltes ait: *Deus duxit me in semitis iustitiæ.* Psal. 33.

Magnam emphasim habet, quod dicit, Christi uerbis saluatos nos esse, quam nisi probe in terroribus cōscienciæ obserues, actum de te est, illicit perijsti.

Pastor & curator animarum nostrarum Christus est, qui solus etiam errabundas oves suas et cōuertit per uerbum et cōuersas retinet in officio. Habet autem sic textus.

tudinem & adprehendat, & adprehensa recte utatur. Veluti cum in Euangelio ite dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. & ego refocillabo uos. Hic profecto uel imprimis obseruandum est, Christum una cum omnibus celestibus bonis, credentibus

credentibus à Patre & missum et donatum esse, ita, ut in conscientia lucta, nullum peccatum ad desperandum, adigere nos, modo credamus, possit. Cum uero perinde atque exemplum nobis proponitur, iam nō solum quod dicitur credere, sed re ipsa quoque & imitari & præstare debemus. Quanquam enim remissio peccatorū iusticia nostra, & salus, gratuita Dei bonitate, citra operū nostrorum subsidium, credentibus nobis contingat, tamen ut fides huiusmodi, qua gratia adprehenditur, et conspicua corā mundo fiat, et in opera erumpat, necessum est. Alioqui Christianismus noster, inepta quædam loquacitas, et nihil minus atque uerus Christianismus erit, ueluti hac de re Paulus quoque inquit:

Qui peccatum non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius: Qui cum malediceretur, &c.

Verba hæc probe appensa tale est Christo exemplum faciunt, quod omnes ex æquo Christiani merito imitentur. Patienter enim quod non merearis ferre, tanta uirtus est, ut non frustra Diuus Petrus omnibus, non solum seruis, uerumetiam Christianis diligenter inculcandam iudicari. Talem uero hac in re Christus gessit sese, Nihil pœna dignum commiserat,

Non in sermone est regnum Dei, sed in uirtute. Ad hūc modum à Diuo Petro Christus hic docetur. Posteaquā enim & ad obediendum fideliter Dominis, & auferenda patienter omnia seruos cohortat⁹ fuerat, iam per occupationem ijs quoque satisfacturus est, qui fortassis obijcere poterant: quis tandem tot ac tantis iniurijs ferendis par esse potest? quis ferat omnium peccatis pessundari? Ponit autem hic Christi exemplū ob oculos nobis, ut qui non solum maximis iniurijs a sua ipsius gente sit adfectus, idque citra meritum, sed qui nostri quoque causa ultro se, non aliter atque innocens agnus in manus peccatorum tradiderit. Adque hoc ipsum exemplum aliquanto latius explicaturus inquit:

nemini imposuerat, neminem offenderat, si quidem quæ gessit recte discutiantur. Et planè is erat, qui per immaculatum istum agnum, cuius mentio in Exodo fit, significatus fuerat. Et quæ admodum præter meritum, Iudæorum calumnijs impetitus, iniurijs adfectus, minas expertus est, uirgas & flagella sensit, ab iisdem actus tandē in crucē, ne minima quidē impatiētis animi

DOMINICA SECVNDA

animi data significatione: ita quod Diuus Petrus hic docet, suis quoque in Euangelio Matthæi inculcarat. Sic enim ibidem inquit: Ne resistis malo, sed quisquis impegit alapam in dexteram tuam maxillam, obuerte illi & alteram. Et ei qui te uelit inius trahere, ac tunicam tuam tollere, permittite illi & pallium, & qui te aegerit ad militare unum, ito cum illo duo. Quod si in ueteribus quoque, hoc est, ueteris testamenti sanctis, insigne hoc uirtutis genus uidere libet, consyderara obsecro mihi, quanta longanimitate et patientia Ioseph pertulerit, ei fratrum à quibus in Aegyptum uendebatur perfidiam, & Domini sui à quo propter falso intentatum sibi adulterij crimen, in carcere conijciebatur, tyrannidem. Hæc enim omnia probe considerans, uidebis eundem non immerito Christi typum fuisse. Qualem se gessit Dauid & Rex & Prophe-

Qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, iusticiæ uiuamus, cuius liuore sanati estis &c

Hactenus conuersationem nostram ita Diuus Petrus & uisit & docuit, ut ostenderit, ubique nobis Christi conuersationem, quam imitemus, præfixam ceu scopum quendam esse oportere.

At mihi hic uide, quam sollicite in ipsis morum præceptis, in commendationem meritorum Domini nostri Iesu Christi erumpat. Quam putas commendationis huius causam esse? Probe

ta, cū regno pulsus, maledicere Semei ferre cogeret? Iniuriā iniuria, maledictū, maledicto, non compensauit, sed ei causam suam commendauit, qui & iustus est iudex, & uicem postea suam mirifice & digne, post regni restitutionem, ultus est. Iam quem admodum Christus, omnis generis, omnem uim, omnem tyrannidem, omnes Iudeorum persecutiones, & tulit patientissime & Patri uindictam commisit: ita nos quoque omnem tyrannidem, modo Christiani esse, & uestigijs Christi insistere uelimus, patienter tollerare conuenit: Qua tamen in re uel in primis cauendum est hoc, ut ne patientia hanc uirtutem, in iustificationis negocium admisceamus. Hic enim nullus uel operis uel conuersationis, uel meriti, ratio habetur, præterquam Christi Domini nostri, quem admodum in sequentibus uidere est.

Probè gnarus erat, operũ & morum doctrinam, si fides principio non tradatur, citius hypocritas, atque uere pios gignere. Quare ut ne pro pseudo-concionatore haberetur, quia opera, absque fide, ac ueluti nouum pharisaismum instituere, in animo habeat, operum quidem doctrinã fideliter urget, sed ita tamen, ut fidei doctrinam ne tantillum quidem lædat. Atq; hoc in iam lectis & citatis uerbis manifeste uidere est. Neque enim obscura sunt, quæ ex Esaia Propheta recitat uerba: uidelicet, quod Christus ipse pertulerit peccata nostra in corpore suo super lignum. Item: quod liuore eius omnes sanati simus? Quis hic tam perfrictæ frontis sit, ut cum meritorũ illius iniuria, alias in causa remissionis peccatorũ, iustificationis, & uitæ æternæ uias, excogitare audeat. Et tamen negari interim non potest, esse

plerosq; qui omnibus his uel contemptis uel neglectis, iustificationem operibus adscribant. Sed certo futurum est, ut uehemẽter illos huius olim sententiæ poeniteat. Tu igitur principio Christum hunc & pro peccatorum tuorum expiatore, & pro Episcopo ac pastore animæ tuæ, ne quid meritis illius deroges, fac perpetuo & agnoscas & habeas, certus & persuasus, quod per hunc solum, absque tuorum operum adminiculo, iustus & saluus futurus sis. Deinde quod ad conuersationem tuam attinet, talem te fac geras, ut non carni, non huic sæculo nequam, sed iusticiæ tantum uiuas. Vere enim opera tua nihil aliud sunt, utcumque aliter garriant sæculi huius hypocritæ, atq; fructus bonæ arboris &c. Iusticiæ autem uiuunt, quotquot ita uitam instituunt, ut quicquid agũ, Euangelio per omnia sit consentaneum.

EVANGELIUM IN SECUNDA

Dominica post Pascha. Ioan. 10.

EGO sum pastor bonus: Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis: Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, & dimittit oues & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Ego sum pastor bonus, & cognosco

DOMINICA SECVNDA

oues meas, & cognoscor à meis. Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem: et animam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, illas quod oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile & unus pastor.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus in hac parabola de officio suo loquitur, docendi uidelicet & saluandi.

Quod ad doctrinam attinet, quis unquam in pascendo grege suo fuit uigilantior? quis ouibus suis Euangelicæ ueritatis pabulum unquam suppeditauit sollicitius? Stupebant, inquit Matth. 7. Super doctrina eius. Et inimici illius testificari coacti sunt, quod uiam Dei in ueritate doceat. Matthæ. 22. Allegoria pastoris & ouium frequens est in scripturis, præsertim in Prophetis, quare diligenter obseruanda est.

Iam oues suas Christus non docuit solum, uerum etiam saluauit, uitæ pro eis impendens. An non enim pro peccatis nostris mortuus est? An non san-
Rom 4 guine peccatorum nostrorum sordes unus abluit? Scripsit Ennius olim de Fabio maximo: Vnus homo nobis contando restituit rem: At mihi hunc uersum ita inuerte: Vnus homo nobis moriendo restituit rem, & graphi

ce Christi meritum depinxisti.

Consolatione plenum est, quod Christus dicit, perinde sibi oues suas agnitas esse, atque ipse agnitus su Patri. Hoc enim si uerum est, quis autem uerum esse neget? iam nullum unquam incommodum nocere Christianis poterit. Sic Paulus ad Romanos: Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Quod dicit: Habeo alias oues, quæ non sunt ex hoc ouili, ad uocationem gentium pertinet. Quum enim gentes cum Iudæis postea coirent in unam fidem, factum est, quod hic dicitur: Erit unus pastor & unum ouile. Refertur ad extremum iudicium poterit. Nam tum quoque unus pastor & unum ouile fiet.

Graphice in hac parabola depinguntur mercenarij, hoc est, doctores falsi, pascunt enim non oues, sed quem admodum Propheta Ierem. 23. capite dicit, semetipfos. Et adeo nulla prouerbis cura tanguntur, ut ueniente lupos, fugiant etiam.

Magnam

Magnam gratiam habebit hac parabola, si quæ de Christo & merce-

nario hic dicuntur, per antithesin tractentur.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

In hac similitudine conferuntur pri-
mum per antithesim bonus pastor &
mercenarius, in qua etiam proprietates
& natura utriusque describitur. Verum
hoc notandum est, quod præsens E-
uangelium pars sit illius similitudinis,
quæ Christus Ioan. 10. de ostio, ovili,
pastore & ostiario, Phariseis propo-
suit. Nam Pharisei audiebant & doce-
bant legem, Moſen uero minime intelli-
gebant, qui non solum externum opus,
sed multo magis affectus cordis requi-
rit. Vnde etiam factum est, quod fidei ius-
ticiam, quæ coram Deo ualet, nec re-
cte docere, aut populo inculcare po-
terant. Cum ergo loco huius iusticiæ,
operum iusticiam docerent, & salutem
per alia media, quam in semine Abra-
hæ promisso quærerent, & sic quæren-
dam docerent, non immerito Christus
in priore huius similitudinis parte dicit,
quod per ostium non intrauerint, sed qui
fures sint & latrones. Non enim potest
maior clades, aut perniciosior pestis, aut
exitius latrocinium in Ecclesia exur-
gere, quam si confidentia in opera do-
ceat. Et de huiusmodi doctoribus Pau-
lus ait: Cauete canes, cauete operari-
os malos. Canes uocat pseudoprophe-

tas, qui commodi proprii gratia fidei ius-
ticiam non prædicant, sed operum ius-
ticiam contra sanam doctrinam defendunt.
Et Christus appellat eos mercenari-
os. Quamobrem? quod non sit eis de ou-
ibus cura, quod non sit eis cordi interi-
tus ouium, quod nullum discrimen subi-
te uolunt propter utilitatem & salutem
ouium. Imò quamdiu commodum sentit
mercenarius, tamdiu manet. Vbi uero
nulla spes utilitatis propriæ affulget,
ibi illico aufugit, etiam si centies lupis
præda fiant oues. Verum Christus non
sic agit, dicit enim: Ego sum pastor bo-
nus &c. Solus Christus in ueritate bo-
nus est pastor, acquisiuit enim morte
sua pabulum uitæ suis ouibus. Et ex hoc
officio Christi non solum uidemus, sed
re ipsa etiam experimur, quo sit animo
erga nos. Sic autem erga nos affectus
est, ut seruare nos uelit, non perdere.
Quibus uero rebus hoc confirmat? Pa-
scendo & moriendo. Pascere in scri-
ptura frequens uocabulum est, & sig-
nificat uerbum Dei recte docere, ne
falsa doctrina admisceatur, sicut uide-
re licet Ioannis ultimo: Petre pascere o-
ues meas. Et in Actis Apostolicis:

DOMINICA SECVNDA

Vos spiritus sanctus posuit Episcopos ad regendam Ecclesiam Dei. Hoc pabulo, hac doctrina, suis ouibus Christus primum inseruiuit. Deinde etiam morte sua inseruiuit eis, ac effusione preciosi sanguinis sui, ut in æternum seruata, lupis præda non fierent. Tali pastori quis non crederet? Quis aliud pabulum optaret? Iam confer inter se Christum & mercenarium. Christus quærit commodum ouium suarum, mercenarius autem proprium quærit. Christus uerba uitæ habet, mercenarius uerba condemnationis. Christus uiuificat, mercenarius occidit & perdit. Christus reficit & refocillat, mercenarius onerat & affligit conscientias. Christus in necessitate apud ouiculas manet, mercenarius autem fugit ab eis. Breuiter, Christus solus est bonus pastor, qui per doctrinam & mortem suam facit nos probos, iustos & beatos.

Conso- latoria sententia, Secundo, habemus in hoc Euangelio insignem ac consolationis plenam sententiam, in eo quod Christus repetit se esse illum bonum pastorem, & quod cognoscat suos, & cognoscatur ab eis. Hac enim sententia indicat, quantopere curæ sint ei oues, ne non seruentur & pascua inueniant. Et ut

certissimus, quod reuera sollicitus sit pro nobis, nosque uelit defendere, ait, se cognoscere nos, non aliter quam cognoscat eum Pater, & ipse uicissim Patrem. In Christo sanè & Patre una et indiuisa substantia est, ita ut nec Christus à Patre, nec Pater à Christo queat separari. Imò si Christus à Patre separaretur, nunquam esset unus Deus. Hoc uult Pater cum ait: Hic est filius meus dilectus, in quo complacitum est mihi, hunc audite. Perinde hoc est ac si dicat: Christum filium meum audire & ei obedire, est audire me & obedire mihi. Et uicissim idem sentit filius, dum ait: Ego & Pater unum sumus, id est, una res. Item ad Philippum ait: Philippe qui uidet me, uidet & Patrem. Ex his facile colliges, quomodo pater Christum, & Christus Patrem agnoscat. Iam si Christus nos ut Patrem agnoscat, & Pater Christum uult agnoscere, & Pater Christum uicissim, necesse est ut unum corpus & una massa simus cum illo, imò & fratres eius fiamus oportet. Agè uero, si ita seres habet, ut cum Domino meo Iesu Christo, unum corpus, una massa, ac frater denique illius fiam, qui fieri posset, ut me etiam non defenderet, aut in tribulatione expertem consolationis esse sineret? Minime hoc fa- Earius

1. Tim.
 2.
 3.
 4.
 5.
 6.
 7.
 8.
 9.
 10.
 11.
 12.
 13.
 14.
 15.
 16.
 17.
 18.
 19.
 20.
 21.
 22.
 23.
 24.
 25.
 26.
 27.
 28.
 29.
 30.
 31.
 32.
 33.
 34.
 35.
 36.
 37.
 38.
 39.
 40.
 41.
 42.
 43.
 44.
 45.
 46.
 47.
 48.
 49.
 50.
 51.
 52.
 53.
 54.
 55.
 56.
 57.
 58.
 59.
 60.
 61.
 62.
 63.
 64.
 65.
 66.
 67.
 68.
 69.
 70.
 71.
 72.
 73.
 74.
 75.
 76.
 77.
 78.
 79.
 80.
 81.
 82.
 83.
 84.
 85.
 86.
 87.
 88.
 89.
 90.
 91.
 92.
 93.
 94.
 95.
 96.
 97.
 98.
 99.
 100.
 101.
 102.
 103.
 104.
 105.
 106.
 107.
 108.
 109.
 110.
 111.
 112.
 113.
 114.
 115.
 116.
 117.
 118.
 119.
 120.
 121.
 122.
 123.
 124.
 125.
 126.
 127.
 128.
 129.
 130.
 131.
 132.
 133.
 134.
 135.
 136.
 137.
 138.
 139.
 140.
 141.
 142.
 143.
 144.
 145.
 146.
 147.
 148.
 149.
 150.
 151.
 152.
 153.
 154.
 155.
 156.
 157.
 158.
 159.
 160.
 161.
 162.
 163.
 164.
 165.
 166.
 167.
 168.
 169.
 170.
 171.
 172.
 173.
 174.
 175.
 176.
 177.
 178.
 179.
 180.
 181.
 182.
 183.
 184.
 185.
 186.
 187.
 188.
 189.
 190.
 191.
 192.
 193.
 194.
 195.
 196.
 197.
 198.
 199.
 200.
 201.
 202.
 203.
 204.
 205.
 206.
 207.
 208.
 209.
 210.
 211.
 212.
 213.
 214.
 215.
 216.
 217.
 218.
 219.
 220.
 221.
 222.
 223.
 224.
 225.
 226.
 227.
 228.
 229.
 230.
 231.
 232.
 233.
 234.
 235.
 236.
 237.
 238.
 239.
 240.
 241.
 242.
 243.
 244.
 245.
 246.
 247.
 248.
 249.
 250.
 251.
 252.
 253.
 254.
 255.
 256.
 257.
 258.
 259.
 260.
 261.
 262.
 263.
 264.
 265.
 266.
 267.
 268.
 269.
 270.
 271.
 272.
 273.
 274.
 275.
 276.
 277.
 278.
 279.
 280.
 281.
 282.
 283.
 284.
 285.
 286.
 287.
 288.
 289.
 290.
 291.
 292.
 293.
 294.
 295.
 296.
 297.
 298.
 299.
 300.
 301.
 302.
 303.
 304.
 305.
 306.
 307.
 308.
 309.
 310.
 311.
 312.
 313.
 314.
 315.
 316.
 317.
 318.
 319.
 320.
 321.
 322.
 323.
 324.
 325.
 326.
 327.
 328.
 329.
 330.
 331.
 332.
 333.
 334.
 335.
 336.
 337.
 338.
 339.
 340.
 341.
 342.
 343.
 344.
 345.
 346.
 347.
 348.
 349.
 350.
 351.
 352.
 353.
 354.
 355.
 356.
 357.
 358.
 359.
 360.
 361.
 362.
 363.
 364.
 365.
 366.
 367.
 368.
 369.
 370.
 371.
 372.
 373.
 374.
 375.
 376.
 377.
 378.
 379.
 380.
 381.
 382.
 383.
 384.
 385.
 386.
 387.
 388.
 389.
 390.
 391.
 392.
 393.
 394.
 395.
 396.
 397.
 398.
 399.
 400.
 401.
 402.
 403.
 404.
 405.
 406.
 407.
 408.
 409.
 410.
 411.
 412.
 413.
 414.
 415.
 416.
 417.
 418.
 419.
 420.
 421.
 422.
 423.
 424.
 425.
 426.
 427.
 428.
 429.
 430.
 431.
 432.
 433.
 434.
 435.
 436.
 437.
 438.
 439.
 440.
 441.
 442.
 443.
 444.
 445.
 446.
 447.
 448.
 449.
 450.
 451.
 452.
 453.
 454.
 455.
 456.
 457.
 458.
 459.
 460.
 461.
 462.
 463.
 464.
 465.
 466.
 467.
 468.
 469.
 470.
 471.
 472.
 473.
 474.
 475.
 476.
 477.
 478.
 479.
 480.
 481.
 482.
 483.
 484.
 485.
 486.
 487.
 488.
 489.
 490.
 491.
 492.
 493.
 494.
 495.
 496.
 497.
 498.
 499.
 500.
 501.
 502.
 503.
 504.
 505.
 506.
 507.
 508.
 509.
 510.
 511.
 512.
 513.
 514.
 515.
 516.
 517.
 518.
 519.
 520.
 521.
 522.
 523.
 524.
 525.
 526.
 527.
 528.
 529.
 530.
 531.
 532.
 533.
 534.
 535.
 536.
 537.
 538.
 539.
 540.
 541.
 542.
 543.
 544.
 545.
 546.
 547.
 548.
 549.
 550.
 551.
 552.
 553.
 554.
 555.
 556.
 557.
 558.
 559.
 560.
 561.
 562.
 563.
 564.
 565.
 566.
 567.
 568.
 569.
 570.
 571.
 572.
 573.
 574.
 575.
 576.
 577.
 578.
 579.
 580.
 581.
 582.
 583.
 584.
 585.
 586.
 587.
 588.
 589.
 590.
 591.
 592.
 593.
 594.
 595.
 596.
 597.
 598.
 599.
 600.
 601.
 602.
 603.
 604.
 605.
 606.
 607.
 608.
 609.
 610.
 611.
 612.
 613.
 614.
 615.
 616.
 617.
 618.
 619.
 620.
 621.
 622.
 623.
 624.
 625.
 626.
 627.
 628.
 629.
 630.
 631.
 632.
 633.
 634.
 635.
 636.
 637.
 638.
 639.
 640.
 641.
 642.
 643.
 644.
 645.
 646.
 647.
 648.
 649.
 650.
 651.
 652.
 653.
 654.
 655.
 656.
 657.
 658.
 659.
 660.
 661.
 662.
 663.
 664.
 665.
 666.
 667.
 668.
 669.
 670.
 671.
 672.
 673.
 674.
 675.
 676.
 677.
 678.
 679.
 680.
 681.
 682.
 683.
 684.
 685.
 686.
 687.
 688.
 689.
 690.
 691.
 692.
 693.
 694.
 695.
 696.
 697.
 698.
 699.
 700.
 701.
 702.
 703.
 704.
 705.
 706.
 707.
 708.
 709.
 710.
 711.
 712.
 713.
 714.
 715.
 716.
 717.
 718.
 719.
 720.
 721.
 722.
 723.
 724.
 725.
 726.
 727.
 728.
 729.
 730.
 731.
 732.
 733.
 734.
 735.
 736.
 737.
 738.
 739.
 740.
 741.
 742.
 743.
 744.
 745.
 746.
 747.
 748.
 749.
 750.
 751.
 752.
 753.
 754.
 755.
 756.
 757.
 758.
 759.
 760.
 761.
 762.
 763.
 764.
 765.
 766.
 767.
 768.
 769.
 770.
 771.
 772.
 773.
 774.
 775.
 776.
 777.
 778.
 779.
 780.
 781.
 782.
 783.
 784.
 785.
 786.
 787.
 788.
 789.
 790.
 791.
 792.
 793.
 794.
 795.
 796.
 797.
 798.
 799.
 800.
 801.
 802.
 803.
 804.
 805.
 806.
 807.
 808.
 809.
 810.
 811.
 812.
 813.
 814.
 815.
 816.
 817.
 818.
 819.
 820.
 821.
 822.
 823.
 824.
 825.
 826.
 827.
 828.
 829.
 830.
 831.
 832.
 833.
 834.
 835.
 836.
 837.
 838.
 839.
 840.
 841.
 842.
 843.
 844.
 845.
 846.
 847.
 848.
 849.
 850.
 851.
 852.
 853.
 854.
 855.
 856.
 857.
 858.
 859.
 860.
 861.
 862.
 863.
 864.
 865.
 866.
 867.
 868.
 869.
 870.
 871.
 872.
 873.
 874.
 875.
 876.
 877.
 878.
 879.
 880.
 881.
 882.
 883.
 884.
 885.
 886.
 887.
 888.
 889.
 890.
 891.
 892.
 893.
 894.
 895.
 896.
 897.
 898.
 899.
 900.
 901.
 902.
 903.
 904.
 905.
 906.
 907.
 908.
 909.
 910.
 911.
 912.
 913.
 914.
 915.
 916.
 917.
 918.
 919.
 920.
 921.
 922.
 923.
 924.
 925.
 926.
 927.
 928.
 929.
 930.
 931.
 932.
 933.
 934.
 935.
 936.
 937.
 938.
 939.
 940.
 941.
 942.
 943.
 944.
 945.
 946.
 947.
 948.
 949.
 950.
 951.
 952.
 953.
 954.
 955.
 956.
 957.
 958.
 959.
 960.
 961.
 962.
 963.
 964.
 965.
 966.
 967.
 968.
 969.
 970.
 971.
 972.
 973.
 974.
 975.
 976.
 977.
 978.
 979.
 980.
 981.
 982.
 983.
 984.
 985.
 986.
 987.
 988.
 989.
 990.
 991.
 992.
 993.
 994.
 995.
 996.
 997.
 998.
 999.
 1000.
 1001.
 1002.
 1003.
 1004.
 1005.
 1006.
 1007.
 1008.
 1009.
 1010.
 1011.
 1012.
 1013.
 1014.
 1015.
 1016.
 1017.
 1018.
 1019.
 1020.
 1021.
 1022.
 1023.
 1024.
 1025.
 1026.
 1027.
 1028.
 1029.
 1030.
 1031.
 1032.
 1033.
 1034.
 1035.
 1036.
 1037.
 1038.
 1039.
 1040.
 1041.
 1042.
 1043.
 1044.
 1045.
 1046.
 1047.
 1048.
 1049.
 1050.
 1051.
 1052.
 1053.
 1054.
 1055.
 1056.
 1057.
 1058.
 1059.
 1060.
 1061.
 1062.
 1063.
 1064.
 1065.
 1066.
 1067.
 1068.
 1069.
 1070.
 1071.
 1072.
 1073.
 1074.
 1075.
 1076.
 1077.
 1078.
 1079.
 1080.
 1081.
 1082.
 1083.
 1084.
 1085.
 1086.
 1087.
 1088.
 1089.
 1090.
 1091.
 1092.
 1093.
 1094.
 1095.
 1096.
 1097.
 1098.
 1099.
 1100.
 1101.
 1102.
 1103.
 1104.
 1105.
 1106.
 1107.
 1108.
 1109.
 1110.
 1111.
 1112.
 1113.
 1114.
 1115.
 1116.
 1117.
 1118.
 1119.
 1120.
 1121.
 1122.
 1123.
 1124.
 1125.
 1126.
 1127.
 1128.
 1129.
 1130.
 1131.
 1132.
 1133.
 1134.
 1135.
 1136.
 1137.
 1138.
 1139.
 1140.
 1141.
 1142.
 1143.
 1144.
 1145.
 1146.
 1147.
 1148.
 1149.
 1150.
 1151.
 1152.
 1153.
 1154.
 1155.
 1156.
 1157.
 1158.
 1159.
 1160.
 1161.
 1162.
 1163.
 1164.
 1165.
 1166.
 1167.
 1168.
 1169.
 1170.
 1171.
 1172.
 1173.
 1174.
 1175.
 1176.
 1177.
 1178.
 1179.
 1180.
 1181.
 1182.
 1183.
 1184.
 1185.
 1186.
 1187.
 1188.
 1189.
 1190.
 1191.
 1192.
 1193.
 1194.
 1195.
 1196.
 1197.
 1198.
 1199.
 1200.
 1201.
 1202.
 1203.
 1204.
 1205.
 1206.
 1207.
 1208.
 1209.
 1210.
 1211.
 1212.
 1213.
 1214.
 1215.
 1216.
 1217.
 1218.
 1219.
 1220.
 1221.
 1222.
 1223.
 1224.
 1225.
 1226.
 1227.
 1228.
 1229.
 1230.
 1231.
 1232.
 1233.
 1234.
 1235.
 1236.
 1237.
 1238.
 1239.
 1240.
 1241.
 1242.
 1243.
 1244.
 1245.
 1246.
 1247.
 1248.
 1249.
 1250.
 1251.
 1252.
 1253.
 1254.
 1255.
 1256.
 1257.
 1258.
 1259.
 1260.
 1261.
 1262.
 1263.
 1264.
 1265.
 1266.
 1267.
 1268.
 1269.
 1270.
 1271.
 1272.
 1273.
 1274.
 1275.
 1276.
 1277.
 1278.
 1279.
 1280.
 1281.
 1282.
 1283.
 1284.
 1285.
 1286.
 1287.
 1288.
 1289.
 1290.
 1291.
 1292.
 1293.
 1294.
 1295.
 1296.
 1297.
 1298.
 1299.
 1300.
 1301.
 1302.
 1303.
 1304.
 1305.
 1306.
 1307.
 1308.
 1309.
 1310.
 1311.
 1312.
 1313.
 1314.
 1315.
 1316.
 1317.
 1318.
 1319.
 1320.
 1321.
 1322.
 1323.
 1324.
 1325.
 1326.
 1327.
 1328.
 1329.
 1330.
 1331.
 1332.
 1333.
 1334.
 1335.
 1336.
 1337.
 1338.
 1339.
 1

DOMINICA TERTIA

Dei uoluntatem & beneplacitum ui-
 uitur. Sunt qui arbitrantur hac senten-
 tia (fiet unum ouile & unus pastor)
 promitti unitatem doctrinæ & fidei
 per totum orbem terrarum, sed fallun-
 tur. Iam tum enim hæc sententia im-
 pleta est, quando Iudæi & Gentes
 per uerbum in unā Ecclesiam & com-

munionem sunt uocati. Et in die nouis-
 simo finaliter consummabitur, quan-
 do fideles tam ex Iudæis, quam ex
 Gentibus, ab hæresibus, hoc est incredulis
 separati, in regnum Christi assu-
 mentur. Quod concedat nobis Deus
 Pater per Iesum Christum Dominum
 nostrum. Amen.

DOMINICA TERTIA POST PASCHA,

Lectio ex Epistola priori S. Petri capit. secundo.

Dilecti: Obsecro tanquam aduenas ac peregrinos, absti-
 nete à carnalibus concupiscentiis, quæ militant aduersus
 animam: & conuersationem uestram habete honestam
 inter gentes, ut in hoc, quod obtreçant uobis quasi malefici-
 cis, ex bonis operibus æstimantes uos, glorificent Deum in
 die uisitationis. Proinde subditi estote cuius humanæ crea-
 turæ propter Dominum, siue Regi tanquam præcellenti: si-
 ue præsidibus, ut qui per eum mittantur, ad uindictam qui-
 dem nocentium, laudem uero recte agentium: quoniam sic
 est uoluntas Dei, ut bene faciendo obturetis os hominibus
 ignorantibus, tanquam liberi, & non ueluti prætextum ha-
 bentes maliciæ libertatem, sed tanquam serui Dei. Omnes
 honorate: fraternitatem diligite: Deum timete: Regem ho-
 norate. Famuli subditi sint cum timore dominis, non solum
 bonis ac humanis, uerumetiam prauis. Nam hæc est gratia,
 si quis propter conscientiam Dei suffert molestias, præter
 meritum affectus malis. Quæ enim est laus, si cum peccan-
 tes alapis cædimini, sufferretis? At si, cum benefacitis, & ta-
 men malis afficimini, sufferitis, hæc est gratia apud Deum.

LOCI

POST PASCHA.
LOCI HVIVS LECTIONIS.

CXXIII

Obscrando hic Petrus creden-
tes hortatur, ut memores peregrina-
tionis suæ, quæ in hoc sæculo brevis-
sima est, ab omnibus ijs abstineant,
quæ animam inquinare possint. Hac
enim ratione & hostium nostrorum
ora obiturari, & Deum Patrem ma-
xime glorificari.

Magistratui subijcit nos, cui etiam
in omnibus parere nos vult, idq; pro-
pter dominum, qui politicarum ista-
rum ordinationum autor est.

Voluntas Dei est, ut benefacien-
do, mendacij conuincamus aduersa-
rios, non ut Christiana libertate, ad

maliciam et cupiditates nostras, quod
plerique solent abutamur. Locus de
Christianæ libertatis usu.

Cætera quæ de omnibus honoran-
dis, de charitate seruanda &c. Se-
quuntur facilia sunt intellectu, solâ-
que exhortatione hic ut seruantur o-
pus habent.

Obserua quod dominis carnali-
bus, etiamsi prauis sint, subditos nos ef-
se vult, id quod tamen sic oportet in-
telligas, si contra Euangelicam do-
ctrinam nihil iubeant. Hic enim omnis
hominum cessat autoritas.

Magis-
tratui
quate-
nus o-
bedire
oportet,

BREVIS EXPO. HVIVS LECTIONIS

Quemadmodum in superioris Do-
minicæ lectione, qualem esse Chri-
stianorum conuersationem oporteat,
ostensum est: ita hic quoq; eadem de
re agitur. Ac quidem mea sententia
res ipsa poscit, ut apud credentes sedu-
lo instemus, cum rogando tum exhor-
tando, quo uidelicet, in cæpto fidei cur-
su non solum perseuerent, uerum eti-
am in horas & animosiores & seruen-
tiores ad præstandum id quod uoca-

tionis illorum ratio exigit, reddantur.
Certè quid Apostolorum temporibus
factum sit, hoc est, præstiterint ne ex
æquo omnes, quod requirebat Euan-
gelica professio, an secus, haud ita fa-
cile dixerim. De nostro autem sæcu-
lo negari non potest, quantumuis dili-
genter in tradendo uerbo conciona-
tores uersentur, quin homines ualde se-
curos, & oscitantes habeat. Est enim
eorum agrorum, qui & recipere semen

q 4 Euangelicæ

DOMINICA TERTIA

Euangelicæ ueritatis & fructum etiam ferre debebant, mira charitas; ita ut uel in primis id genus exhortationibus (nisi forte omnino in sensum re-

probum tradi, & Satanæ imperio subijci uelimus) opus apud nos sit. Cæterum ad hunc modum Apostolus Petrus inquit.

Adhortor uos tanquam peregrinos & aduenas, ut abstineatis à carnalibus desiderijs. &c.

Moses quod legis cum latorem tum præconem decebat, omittendorum & faciendorum præcepta, additis minis & comminationibus oppido quam horrendis, tradit. At uero Dominus Petrus per quam amice & humaniter, ut pietatis opera exerere porro pergamus hortatur, quò nimirum uideas, quantum sit inter legis ac gratiæ concionatorem, discrimen. Legis concionatores arguunt, obiurgant, minantur, conscientijs terrorem incutiunt, iram operantur & condemnant. At uero gratiæ præcones orant, obsecrant, obtestantur, & exhortantur, nihil aliud atque remissionem peccatorum, iusticiam, & uitam æternam, modo fidei constanter ad finem usque ad hærescamus, annunciantes. Atque in hoc exhortationis genere, miram habent ad persuadendū efficaciam, qua uel lectorem uel auditorem lucrifacere norunt. Ad eum modū Petrus quoque hic facit. Admonet & exhortatur, & in hac ipsa exhortatione, uitæ

nobis breuitatem ob oculos ponit, si uel hac ratione, ut tam breuis spacijs rationem habeamus exactissimam, induci possimus. Sic Christus in Euangelio: Vigilate inquit, quia neque diem neque horam scitis, in qua Dominus uester uenturus est. Cæterum aduenas & peregrinos uocans nos, indubie in illud respicit, quod apud Psaltem legitur: Advena apud te sum & peregrinus, sicut omnes patres mei. Sed quò iam nunc Petrus exhortationem suam dirigit? In quem finem nos admonendos duxit? Quid ut faciam? requirit? Nimirum istuc, ut cum semel uerbum Dei fide adpræhenderit, omnium celestium bonorū per Christum facti participes, & à carnalibus etiam nunc desiderijs, id quod Christianos deceat, abstineam, adeoq; honeste inter gentes, & ab ijs omnibus quæ aduersus animam militent alieni, uerseremur. Carnalium autem desideriorum nomine indubie cõplectitur, omne illud, ad quod spiritu Dei nondum per-

fusi, natura propensi sumus: qualia sunt, abundantia cibi & potus, fastus uestium, luxus, lasciuia, omnis generis immunditia, & reliqua huius farinae uitia, quæ ut carni agnata sunt: ita perpetuo etiam eidem faciunt negotium. De hoc uitiorum genere Paulus quoque intelligendus est, ubi inquit Carnis curam ne agatis ad concupiscentias. Equidem uerum est, quod per fidem Christianis, peccatorum omnium remissio impetrata sit: sed tamen reliquæ quædam in carne nostra super sunt adhuc, quæ & aduersus spiritum ferociunt, & ad malum potius atque bonum propensæ sunt. Contra inter nos hosce concupiscentiarum motus, principio excubandum et luctandum est. Deinde opera etiam danda, ut ne in opus tandem erumpant. Alioqui idem nobis accidet, ac Galatis accidit olim de quibus Paulus inquit: Sic stulti estis ut cum spiritu cœperitis, nunc carne

Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Dominum, &c.

Vel ex ijs uerbis liquet, politicam uiuendi rationem, non solum non labefactari per Euangelij prædicationem, uerum etiam confirmari. Cur alioqui & Christus ipse in Euangelio & hic Diuus Petrus, magistratui subijcere

consummamini? Nam huius rei gratia ut ab omnibus carnalibus desiderijs abstineamus, tam diligenter hortatur Apostolus Petrus, & quod ignarus non fuit, quarum rerum desiderio potissimum caro capi soleat. Iam si, quod Christianos decet, hæc admonitio cordis nostri aures ita ferit, ut re ipsa, quod sibi uult, etiam præstemus, incuciet profecto hostibus nostris, qui nos calumniantur, pudor, qui si usque adeo etiam impudentes essent, ut ab effreni ista maledicendi libidine temperare sibi non possent, tamen futurum esset tandem, ut innocentia nostra omnibus hominibus patefieret, uel Christo teste, qui nihil occultum esse ait. quod non reuelandum sit, taceo quod per hunc conuersionis nostræ honestatē, ipse in cœlis Deus glorificandus etiā sit. Ad huiusmodi conuersationis nostræ rationem, ea quoque quæ sequuntur pertinent.

nos uoluissent? Profecto si tyrannis subiectum esse, non esset e re Christianorum, utique obediendi hanc necessitatem Christus ac Apostoli, ceruicibus nostris haud imposuissent. Ordinatio hæc, non humana sed diuina est.

Quare

DOMINICA TERTIA

Quare ex debito etiam, si salutis nostræ negotium, non remoretur, eidem obedientiam debemus. Quod si dicto hic erimus audientes, iam et uoluntati diuinæ nos attemperamus et occasionem damus nulli, ut merito de nobis male possit loqui. At uero si

Quasi liberi, & non uelamen malitiæ habentes libertatem, sed sicut serui Dei, &c.

Non negat Diuus Petrus libertate donatos esse Christianos: uult autem ut ne hac ipsa ad malitiam abutamur. Liberati sumus à legis tyrannide, ita ut neq; peccatum, neq; mors, neq; Satanas, neq; infernus incommodare nobis, si in fide constanter perstemus, possint. Hinc Christus quoq; ait: Si filius uos liberarit, uere liberi eritis. At uero si sub libertatis huius pertextu, nulla uel uocationis meæ uel scandali habita ratione, omnis generis nequitias exercere, nullis bonis operibus studere, adeoque cōtempitor magistrat⁹ esse uelim, iam certe non inter Christianos, sed inter Ethnicos merito haberer. Quin ansa quoq; hac ratione uerbi hostibus, ad blasphemandum Dei nomen, daretur, quemadmodum de Iudæis quoq; Paulus alicubi conquestus est. Quare danda apud nos est modis omnibus opera, ut non carna-

obieceris, si omnibus ex æquo tyrannis obedientiam debeo, quid mihi igitur prædicatur et inculcatur Christiana libertas? audies et hic ab Apostolo, quatenus Christiani liberi sumus. Sic enim inquit.

lis illa apud nos libertas iactetur, sed spiritualis. Item ut nō perinde atq; sæculi huius, sed Dei seruos nos exhibeamus. Atq; huc etiā pertinet quod consequenter dicit, de honore nulli non exhibendo de mutua charitate, de timendo Deo, de seruorum tam erga probos quā improbos obedientia. Equidem neq; magistratus tyrannidem, qua subditos opprimunt, neq; Dominorum uiolentiam, qua indigne adeo seruos tractāt, probare possum. Et tamen si quid huius propter peccata nostra fiat, quemadmodum non raro fit, satius esse arbitror, patienter uim huiusmodi et perpeti et iudicandamq; Deo uindicandamq; committere, atq; resistendo et in magistratus manum propter seditionem, et in iudicium Dei propter præcepti illius de obediendo neglectum incidere.

Euangelium

POST PASCHA. CXXVI
EVANGELIUM IN DOMINICA TERTIA

post Pascha. Ioannis 16.

Modicum & iam non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, quia uado Patrem. Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicem: Quid est hoc quod dicit nobis, modicum & non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, quia uado ad Patrem? Dicebant ergo, quid est hoc quod dicit nobis modicum? Nescimus quid loquitur. Cognouit autem Iesus, quod uolebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quaeritis inter uos, quod dixi modicum & non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me. Amen amen dico uobis quod plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit uos contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium.

Mulier dum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius, cum autem pepererit puerum, iam non meminit angustiae propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et uos igitur, nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollere uobis. Et illo die me non interrogabitis quicquam.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Locus est de passione & resurrectione Christi. In sepulchrum enim positus, uisus aliquandiu non est. At uero post resurrectionem de nouo conspiciendum exhibuit sese.

At patrem ire, est regnum auspiciari. Regnum inquam de quo alibi dicitur: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. Atque hunc Regem quis agnoscit, aduersus eum ne portae

quidem inferorum praeualiturae sunt, tam potentie Rege pro eo excubante.

Apostoli quamquam plus centies audierant fore, uti Christus in manus Iudeorum traditus crucifigeretur, crucifixus resurgeret, atque resurrectione ad Patrem rediret, tamen nihil eorum quae a Christo dicebantur hic intellexerunt. Humanae tarditatis in spiritualibus rebus exemplum est.

Cruce

DOMINICA TERTIA

Crux Apostolis prædicatur, eaq;
magna profectio, nisi forte leue sit, si
eiulantibus nobis, mundus gaudeat et
rideat. Locus cōtra Anabaptistas, qui
in corporali illo Christi regno quod
somniaut, oranium rerum abundantiam,
adeoq; omnium aduersitatum finē,
sue factionis hominibus pollicēti.

Similitudo de muliere parturiente,
consolationis plenissima est. Quā-

quam enim, qualis Christianorum uita,
nimirum ærumnis plena, futura sit
subindicet, tamen finem quendam tan-
toperum malorum promittit.

Iterum uerbo nos consolemur. Verbo
inquam, quo perpetuam nobis con-
scientiæ tranquillitatem pollicetur.
Gaudebit cor uestrum inquit, &
gaudium uestrum nemo auferet à
uobis.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

In hoc Euangelio primum habemus,
quemadmodum Christus dilectis
Apostolis suis prædixit passionē
& resurrectionem suam, ac præter
hæc omnia, qualiter per resurrectionem
regnum suum uelit auspiciari, &
in gloriam Patris intrare. Necesse autem
est, quod ualde necessaria sit hæc
prædicatio, siquidem Christus toties
et tam multis eam repetit, & inculcat
discipulis. Et reuera ualde necessaria
est. Est enim caro nostra infirma, ac
eiusmodi articuli difficiles admodum
intellectu. Agit ergo Christus more
fidelis præceptoris, instat sedulo, nec
desistit tales articulos inculcare disci-
pulis, ne non officio suo undiquaque
satisfaciat. Et hæc est expositio. Mo-
dicum et trador Iudæis (sicut iam sæ-
pius dixi uobis) condemnandus fla-

gellandus & crucifigendus. Et quia
necesse est ut sepeliar etiam, non ali-
ter in corde terræ tribus & totidem
noctibus ero, quàm Ionas tribus diebus
et tribus noctibus in uentre ceti fuit,
inde fiet, quod me ad tempus non uide-
bitis. Modico autem tempore exaucto-
rex ero, iterum uidebitis me. Verum
hoc quoq; longo tempore non fiet, si
quidem necesse est, ut ad Patrem uadeam;
& regnum meum quod spirituale est,
auspiciar. His uerbis uult Christus
docere Apostolos de regno suo, cuiusmodi sit, &
qualiter in illud sit intrandum.
Regnum Christi nihil aliud est,
quàm quod Christus mundum peccatum,
mortem, diabolum, & infernum uicerit,
& à Patre suo potestatem acceperit uniuersam in celo
et

Christus
dilectis
prædixit
passionem
& resurrectionem
suam

Regnum
Christi
est spirituale

et in terra, ut post hac ueluti Rex potentissimus super montem Zion constitutus fideles suos spiritu sancto corroboret, ducat, et gubernet. Et in hoc regnum per passionem suam & mortem atq; sanguinis effusionem intravit, sicut Propheta David præcinit: De torrente in uia bibit, propterea exaltabit caput. De hoc spirituali Christi regno parum nouerant tum discipuli, imò semper in ea perstabant opinione, quod futurum esset mundanum & ciuile regnum, donec spiritus sanctus eis datus est, qui hoc regnū eos docuit cognoscere, & quomodo in illud sit perueniendum, inq; eo perseuerandum. Si ergo et nos in hoc regnū ingredi, et per Christum peccatum, mortem, diabolū, et infernū uincere uolumus, necesse est ut hunc Christum Dominum et saluatorem nostrum, Regem et Pontificem agnoscamus, ac credamus, quod interueniet ipse sanguine, æterno Patri si uis reconciliati, faciamusq; quod Paulus ad Timothæum monet: Nam si commortui sumus, & conuiuemus, si sufferimus & coregnabimus, si negamus et ille negabit nos.

Secundo proponitur nobis hoc loco in Apostolis exemplum ignorantiae

nostrae. Quam .n. non potuerūt Apostoli intelligere mysterium Euangelij sine spiritu sancto, tam etiam nos ex uiribus nostris aut libero arbitrio, ad iustitiam & æternam salutem peruenire non possumus. Accipe autem ex textu Apostolorum ignorantiam. Dixit Christus: Modicum & non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, quia ad Patrem uado, quæ de sua morte, resurrectione & regno spirituali sunt intelligenda, cū ad Patrem ire nihil aliud sit, quam adimplere omnia, Ephesios quarto, & per spiritum sanctum homines illustrare, seruare, & ut Propheta cecinit, dare dona hominibus. Sed quomodo intelligunt hæc Apostoli? Dicunt inter se: Quid est quod dicit nobis: Modicum & non uidebitis me, et iterum modicum & uidebitis me, quia uado ad Patrem, nescimus quid loquatur. Hic confitetur Apostoli, quod quæ Christus dicit non intelligant, etiam si decies adhuc prædixerit eis de passione sua & resurrectione, deq; regno suo spirituali multa loquutus sit. Quare mirari satis non possum, quid ipsis ueniat in mentem, qui liberum arbitriū, & uires humanas a deo extollunt & defendunt, cum hos & similes scrip-

Iguorantia nostra exemplum. Ad patre ire quid.

DOMINICA TERTIA

turæ locos legūt uel audiunt de ignorantia & ruditate Apostolorum. Necesse est ut mirabiles glosas et sub ter fugia multa habeant. Verum mea sententia id accidit eis quod Apostolis, ut plane ignorent quid dicant. Et de his etiam apud Paulum est, cum ait:

- 1 Tim 1** Volentes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neq; de quibus assueuerant. Est autem summa omnium, quod caro in rebus iusticiam et æternam salutem concernentibus perse nihil promoueat aut possit, nisi spiritus sanctus, per uerbū datus adfuerit.
- 1 Tim 45** Sic enim in Propheta scribit: Erūt omnes à Deo, docti inquit, non à seipsis.

Tertio, cum animaduertit Christus, quod Apostoli uerba eius non intelligerent, & propterea uellent eum interrogare, præuenit eos, & ait: De hoc quæritis inter uos, quod dixi modicum & non uidebitis me &c. Amē amen dico uobis, plorabitis & flebitis uos, mundus contra gaudebit, uos autem in merore afficiemini. Vides quantalénitate et animi māsuetudine Christus tractet suos Apostolos? Non abijcit eos propter ignorantiam, sed instituit familiarissime, ac indicat quomodo sint intelligenda, quæ fuerat ante locutus cum eis, sic nimirum, quod

Apostoli plorabunt & merore afficientur. Quamobrem? Quia uisuri essent magistrum & Dominum suum à Iudæis capi, crucifigi & interfici. Hic primum ingens animi dolor & summa miseria exorietur. In primis uero hoc merore afficiet eos, quod mundus ex infirmitate Christi & suorum summam lætitiā capiet, quodq; exploratu et eiulatu eorum mirifice sibi applaudet, sicut igitur Christus hoc loco prædicat passionem & mortem suam, ac præter hæc Apostolorum quoq; tristitiā futuram prænunciat, ita etiam cōtigit. An existimas crucem Christo uulgarem fuisse tum impositam, quando necesse habuit audire, affixus iam cruci, horrendam atq; adeo blasphemam uocem: Confidit in Deo, liberet eum nunc si uult? Li. 26.

Ego autem uermis sum & non homo opprobrium hominum, & abiectio plebis. Omnes uidentes me deriserunt me, &c. An non hoc est Christum pedibus conculcare, & Apostolorū tristitiā cumulare? Quamuis autem Christus hic præcipue de tempore passionis suæ loquatur, quæ discipulis futura erat tristitiā & lamentationis causa, uoluit tamen hæc ratione

Crucis
& peccati
futura

Plal 1

ratione omnium Christianorum fortunam ostendere, qualem habituri sunt in hoc mundo. Christiani persecutionem patientur, impij ducent in bonis dies suos. Propterea etiam sapiens ait: Disciplinā Domini fili mi ne abijcias, nec deficias cum ab eo corripiaris. An non hoc est familiariter instituire Apostolos? Iam quod hoc loco ipsis Apostolis à Christo fit, uult nobis quoque per uerbum & spiritum suum fieri, illud solummodo requirens à nobis, ne grauati patiamur nos admoneri & doceri.

Quarto quia Christus Apostolis tristitiam quam habituri essent ex passione & morte eius, aliasque innumeras persecutiones prædixit, uult eos nunc quoque consolari, ut sciant quid hoc tristitiæ tempus secuturum sit. Et ait: Tristitia uestra uertetur in gaudium, hoc est: Mundus arbitrabitur, cum me morti tradiderit, quod tunc plane actum sit de me. Ego uero tertia die resurgam ex mortuis, uos consolabor, ac pacato animo ut sitis faciam in tribulationibus uestris. Quin etiam si postea ueniāt, ut multa ignominia afficiamini propter Euangelium, ea tamen tristitia ac passio uestra breuis admodum erit, gaudium

uero quod sequetur illam tristitiam, perpetuum erit. Huius rei exemplum accipite. Mulier cum parit dolorem habet, quia uenit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit anxietatis, propterea quod gaudeat hominem natum esse in mundum. Et uos igitur nunc quidem moerorem habetis, sed iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Hæc similitudo à Christo proposita magnifica est, ac consolatione plena. Primum enim indicat illa Christus, quod tam certus sit, confessionem doctrinæ suæ crucem sequi debere, quam certū est mulierem prægnantem citra dolorem parere non posse. At iuxta hanc crucem, Christianus etiam magnam consolationem habere debet in Verbo Dei. At hæc, durabit ad tempus, non perpetuo, E contra, mundus supra modum gaudebit, uerum hoc gaudium statim suum finem habebit, sicut Christus etiam alibi testatur. Væ uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebitis. Quanquam nec Christianus hoc exers erit gaudij. At quale hoc erit gaudium? Iterum uidebo uos, ait Christus, & gaudebit cor uestrum, et gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Sine dubio hæc

Exemplum consolationis

Apostolus
tristitia
et Chri
stus
notū
tristitia
uer
tetur
in gaudium.

DO MINICA TERTIA

hæc erit pax conscientia, & gaudiū esse propiciū propter Christum, & cordis, quod sciant, Deum uelle ipsis conservare in uitam æternam.

DOMINICA Q VARTA POST PAS CHA

Lectione ex Epistola Iacobi capite primo.

FRatres: Omnis donatio bonā, et omne donum perfectū ē supernis est, descendens a Patre luminum, apud quem nō est transmutatio, aut conuersionis obumbratio. Is destinata uoluntate progeniuit nos sermone ueritatis, ut essemus primiciā quædam suarum creaturarum. Itaque fratres mei dilecti sit omnis homo uelox ad audiendum. tardus ad loquendum, tardus ad iram. Nam ira uiri iustitiam Dei non efficit. Quapropter deposita omni immunditia, et redundantia maliciā cum mansuetudine recipite insitum sermonem, qui potest saluas reddere animas uestras.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Etiam si in hac lectione non tam apte cohereant omnia, quā in Paulinis Epistolis, tamen ad captum auditorum, ita digeri possunt, ut partim didactica, partim dehortatoria sint, que hic dicuntur.

Principio docet omnia bona, siue spiritalia, siue corporalia, ē supernis non ex nostris operibus obtingere hominibus.

Deinde Deum non mutabilem non instabilem esse more hominum, sed constantem, quiq; lumen, non tenebras det.

Deus
immutabilis
regne
ratio.

Tertio regenerationem, qua in fi-

liorum Dei ius asciscimur, et destinatae uoluntati Patris, & sermoni ueritatis adscribit. Vere enim Patris uoluntatem absq; uerbo cognoscere non possumus.

Postremo, quo nescio ordine, ab inepta loquacitate, ab iracundia, ab omni immundicia dehortatur, ad sermonem salutis diligenter audiendum nos inuitans.

Obserua, quod per sermonem Euangelij dicit saluari animas nostras. Neque enim parum est hoc externi uerbi per quod salus nobis adnuntiatur Encomion.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS.

Non

Non tam apte in Epistola Diui Iacobi, atque in alijs Apostolorum literis & dicuntur & coherent omnia. Nam autor huius Epistolæ, quisquis tandem is fuit, hæc tantum egit, ut de cerptis hanc inde insignioribus sententijs, quæ ad firmandos hominum mores facerent, ad exactiorem institutionem uitæ rationem (siquidem ubiq; iam tum Christianæ conuersationis hone

Omne donum bonum, & omne donum perfectum, de sursum est &c.

Insignis est hæc gnome, & prorsus Christiana sententia. Quicquid enim præstare possumus, siue in corporalibus rebus, siue spiritualibus, id totum diuinæ bonitati debemus. Et pugnat hæc sententia, cum ijs qui in iustificationis negotio uiribus nostris tribuunt aliquid uehementissime, Vt cumque enim uocarentur, utcumq; ingeminant hoc: ratio semper deprecatur ad prima, tamen diuersum ostendit, principio scripturæ autoritas, deinde experientia ipsa, si modo cæci non essent, & res tantas capere possent. Certe scriptura docet, id quod possumus, non nostris uiribus, sed donante Domino posse nos. An non enim in Proverbjs Salomon inquit: Dominus dat sapientiam, & ex ore eius scientia

stas labascere cœpit) quenq; mutaret. Quare in exponendo quoque ordinem obseruare non possumus aliud, atque eum qui ab ipso Iacobo obseruatus est. Utinam uero aliud fidei hic fundamentum iecisset, atque iactum uideremus, possent fortassis hæc de formandis moribus præcepta, tanto commodius tractari. Sed agè, textum ipsum introspiciamus.

& prudentia? Obserua quod diserite adeo dicit: Dominus. Item: ex ore eius. Huiusmodi enim uerba, Deo omnia, nobis uero nihil plane tribuunt. In hac sententiam Paulus quoq; inquit: Quicquid sum, gratia Dei sum. Iam cum nunquam non uera hæc & sint & maneant, præsertim in iustificationis negotio, quid igitur de ijs sentiendum est, qui ex nobis esse, quicquid possumus existimant? Imò fateor esse omnino aliquid, quod ex nobis ipsis habeamus, sed non nisi peccatum, omnis generis malicias, & ipsam damnationem, quemadmodum Propheta Oseas inquit: Perditio tua ex te Israel, à me uero auxilium tuum. Huius rei gratia Deus quoque ipse, lumen Patet, in quem neque inconstantia, neq;
r mutabilitas

DOMINICA QUARTA

mutabilitas, neque lenitas ulla cadat, dicitur, & qui lucem tantum, hoc est, omne bonum impertiat, cæterum si diuinitus & è supernis, deriuari & trās fundi hoc in nos lumen oportet, ecquid igitur uiribus nostris tribuitur? aut quid tandem sumus? Nil profecto nisi tenebræ. Quare uel hinc solum colligi potest, recte Iacobum dixisse, omnem donationem bonam è supernis in nos demitti. Huc sequentia quoque pertinent.

Voluntarie genuit nos uerbo ueritatis, ut simus primitiæ creaturæ suæ.

Hæc quoque contra iactatores uirium nostrarum & dicta sunt, & pugnant ex diametro. Si uoluntarie enim, hoc est, iuxta suam uoluntatē, per uerbum ueritatis, non per nostra uel merita, uel opera, & generauit nos et nouas creaturas fecit, iam nostra natura omnibus peccatis, omni malicia, omni spurcitiæ, ipsa denique maledictione plena fuerit necessum est. Et quis porro hoc, contra tam manifesta scripturæ testimonia, negare audeat? At mihi hic obsecro observa, quod regenerationem nostram, diuinæ uoluntati, adeoq; ueritatis uerbo, non nostris uel uiribus, uel meritis, acceptam refert, id quod ad Corinthios Paulus quoque facit, inquit: Per Euangelium salutem consequimini. Hæc enim si uera

sunt, sunt autem uerissima, iam maior etiam uerbi efficacia sit oportet, atque plerique hac de re garriunt. Imò qui potest res leuis esse, uerbum, cum per hoc ipsum ceu organon quoddam, & spiritus detur, & fides conferatur? Porro spiritu & fide, uetus homo non steret & mortificatur, & primitiæ creaturarum reddimur, Sed quæ nam sunt hæc primitiæ? Primitias scriptura uocat eos, qui & præstantissimi habentur, & omnium rerum Domini sunt, ueluti Esaia. 4. uidere est. Pascuntur primitiæ pauperum, hoc est, optimi & præstantissimi quique. Iam si ex uerbo, cum spiritus, tum fides, tum hæc reditas tanta proueniunt, æquum est, ut id quoque quod sequitur præstare pergamus.

Itaque fratres mei dilectissimi, sit omnis homo uelox ad audiendum, &c.

Si uerba hæc de auditu uerbi intellegas, iam utcumque cum superioribus

cohærebūt, ut sit sensus. Cum per uerbum & spiritus donec tur, & fides infundatur,

fundatur, & hereditas offeratur, iam æquum est, ut diligenter etiam audiat, ita, ut ad audiendum semper paratior, atq; ad loquendum sumus. Cur istuc? Equidem uerum esset eos, qui docendi munus & Episcopatum desiderant, bonum opus desiderare. Sed exploranda hic etiam diligenter sunt uires nostræ, an tantis honoribus ferendis pares esse possint, quæ prouinciam hanc comitari solent. Quam enim docendi hoc munus præclara res est, si recte administretur, tam est & nocens & pestifera, si scripturarum omnino ignaris committatur. Et meo iudicio uetitum huius rei gratia apud Paulum est, ut ne nouitjs manus fa-

Ideo deposita omni immundicia, & abundantia maliciæ, &c.

Eò textus hic in uniuersum spectat, ut nos & ad pietatem & ad iusticiam & salutē probe eruditos reddat. Mos autē Apostolorū peculiaris est, ut in culcata et tradita diligēter fidei doctrina, in cuius tamē traditione autor huius Epistolæ prorsus friget, postea etiam operum iusticiam, quæ non coram Deo, sed hominibus tantum iustos reddit, doceant & urgeant. Cæterum ut hæc præstare possimus, nihil æque conducit, atque si uerbum,

cile imponantur. Si ad hunc modū ea quæ hic dicuntur intelligas, textus aliquo usque quadrabit. Quod autem consequenter de ira, ut quæ iusticiam Dei non operetur, dicit, recte quidem dictum est, sed quomodo huc referri possit, non uideo. Quis enim nesciat, iram rem esse uehementer noxiam? & quod iustum coram Deo sit, haud operari? Sed interim ad præcedentia quomodo hæc accommodari possint? Interim tamen quicquid ueritati consentaneum est, recipere & amplecti nos decet, utcunque neque in loco dicatur, neque in tempore. Quare ad reliqua etiam introspicienda pergemus.

quod insitum nobis est, adeoque per quod salutem consequimur, non uulgari cura & adseruimus & custodiamus. Hoc enim ubi sit, ibi & in semel donata probitate perseueramus, & oblatam salutem nullo pacto negligendam ducimus, ueluti Christus quoque dicit: Beati qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt illud. Audis ad consequendam beatitudinem, non tam opus esse, ut audiat uerbum, quam ut etiam custodiat? Sed de ijs iam satis.

DOMINICA QVARTA
EVANGELIVM IN QVARTA

Dominica post Pascha. Ioannis. 16.

NVnc autem uado ad eum, qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me: Quo uadis? Sed quia hæc locutus sum uobis, tristitia impleuit cor uestrum. Sed ego ueritatem dico uobis: Expediit uobis ut ego uadam. Si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos. Si autem abiero, mittam eum ad uos. Et cum uenerit ille, arguet mundum de peccato, & de iusticia, & de iudicio. De peccato quidem, quod non crediderunt in me. De iusticia uero, quia ad Patrem uado, & iam non uidebitis me. De iudicio autem, quod princeps huius mundi iudicatus est.

Adhuc multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem uenerit ille, spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem: Non enim loquetur a semetipso, sed quaecunque audiet, loquetur, & quæ uentura sunt annuntiabit uobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis. Omnia quaecunque habet Pater, mea sunt: Propterea dixi, quod de meo accipiet, & annuntiabit uobis.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Esa 54 Generalis promissio est, quoties spiritum Apostoli se missurum Christus pollicetur. Sic Propheta: Erunt omnes docti à Domino, & le Techiel: Dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio uestri

Spiritus officium est, consolari electos, & mundum arguere: Arguet mundum, inquit, Non loquetur placentia. Primo mundum propter peccatum

arguet. Quod nam peccatum? Propter incredulitatē. Vbi obseruabis, incredulitate nihil esse nocentius uel perniciosius, ut quæ omnium scelerum, flagiciorumq; ueluti Lerna quædam sit.

Deinde mundi iudiciū arguet, pessima pro optimis nunquam non amplectentis. Sic enim ferè iudicat, quicquid coram mundo sublime sit, gratum Deo esse, quum contra Deo ca
tantum

1. Cor. tantum adlubescant, quæ & abiecta sunt coram mundo & despicabilia. Et iam pridem fucatus ille princeps huius mundi, in hypocrisis illa sua iudicari & agnosci cœpit.

Tertio propter falsam iusticiæ per suasionem arguetur. Quum enim ea demum solida sit iusticia, credere quod Christus & pro peccatis nostris mortuus sit & resurrexerit, & ad Patrem ierit. Mundus uero operibus tantum iusticiam metiatur, conuenire spiritui sancto, cum huiusmodi iusticiarijs non potest. Hinc tum illa inter spiritum et mundum lucta oritur.

Apostoli, quicquid à Patre in mandatis habebat Christus, audierant, sed

BREVIS HUIUS EVANGELII EXPO.

Promissio de spiritu sancto.
Tria sunt, quæ in hodierno Evangelio nobis proponuntur. Primum, habemus promissionem de spiritu sancto, quem Christus ad Patrem uadens, missurus erat suis discipulis. Adhæc, quid hic spiritus, ubi missus fuerit, sit facturus. Principio autem obserua promissionem, quæ ad nos æque ac ad Apostolos pertinet. Fides in Apostolis sine spiritus sancti uirtute confirmari non potuit. Et contra, spiritus mitti non potuit, nisi Christus iret ad Patrem. Hic discite primum, quod caro, nisi per

capaces absque spiritu tantorum mysteriorum non erant. Recte igitur dicitur: quæ non potestis portare modo, intuerim spiritum pollicitus, cuius afflatu omnia intellecturi, in quibus omnem ueritatem perducendi sint.

Qui ex hoc loco humanarum traditionum confirmationem petunt, i mihi parum quæ sequuntur perpendere uidentur. Sic enim inquit: Non loquatur ex semetipso. Item: De meo accipiet & annuntiabit uobis. Ex ijs uerbis plane liquet, spiritum sanctum non alia ac Christus Apostolis tradiderat, traditurum, sed capaces tantum eorum mysteriorum quæ antea tradita erant, facturum.

spiritum sanctum illuminetur, nihil pos-
sit nisi peccare, & quamuis opera faciat in speciem bona ac splendida, attamen ille ipse splendor, nihil est nisi hypocrisis, ut uidere est in Pharisæo. Lucæ. 18. Qui gratias Deo agebat, quod non esset sicut ceteri homines. Item: Non omnis, qui dicit mihi Domine domine, sed qui facit uoluntatem Patris mei qui in cœlis est, intrabit in regnum cœlorum. Deinde etiam discendum uenit, quod hunc spiritum non accipiamus propter opera nostra, sed
r 3 propter

Caro
nihil
potest
quam
peccare

Mat. 7

DOMINICA QVARTA

Chri-
stus
dat spi-
ritum
sanctū.

propter Christi solūmodo meritum,
sicut hoc loco testatur. Expedit uobis
ut ego uadam, nisi enim abiero, para-
cleus non ueniet. Ac si diceret: Si car-
nis uestræ infirmitas in fidei fortitudi-
nem commutanda est, necesse est ut
hoc spiritus sanctus efficiat in uobis.
Si uero necesse est, ut hic spiritus san-
ctus detur uobis, tunc oportet ut ip-
sum promerear uobis, & impetrem
meo merito ac beneficio. Quare ne-
cesse est ut patiar & moriar, ac post
resurrectionem meam ad cœlos ascen-
dam, ut eo citius spiritus sanctus uos
uisitet, illuminet, ac in omnem uerita-
tem ducat. Tunc nimirū idem ille spi-
ritus sanctus id aget in uobis & per
uos, ad quod missus est. Ac si scire de-
syderatis, quid nam illud sit, accipiet:
Arguet mundum. Eheu, hic in lutum
proiecta est omnis gloria carnis, arbi-
trij libertas, ac quicquid est humanæ
sapientiæ & prudētiae. Cur enim nos
hic spiritus argueret, si non essemus
digni qui argueremur? Omnes pecca-
uerunt (Romanos. 3.) simul inuiles fa-
ciunt, non est qui faciat bonum, ne
unus quidem. Imo non aliter quā Ioa-
annes ait: Omnis caro scēnū &c. Hoc
sane pontificibus & iusticiarijs in Hie-
rusalem, nimis durum & acerbum ui-

spiri-
tus san-
ctus ar-
guet to-
tum
mun-
dum.

Mat. 3.
Ela. 40

deri possit, nec his solum, sed Papatui
etiam nostri temporis, si hic spiritus
metueret sibi ab eis. At nō peritescit
nec magnificat iram nostram. Nam ut
arguat missus est, id quod facit etiam.
Ac beatus ille, ac nimū beatus, qui ab
hoc spiritu arguitur, fertque benigne
quod corripitur ab eo, ut hoc modō
in cognitionem peccatorū suorum du-
catur, ac uitam suam emendet. Hoc
enim ubi fit, ibi nos spiritus sanctus
deinceps in fidem & cognitionē Dei
perducet, quo à peccatis liberati per
solius Christi meritum, filij & hære-
des Dei, adeoq; omnium cœlestium bo-
norum sumus.

Secundo, uidemus hoc loco, quam
obrè hic spiritus arguere debeat mun-
dum, & quæ sit causa, nimirum pro-
pter peccatum. Sed inquires: An igno-
rat mundus quod adulterium, homici-
dium, furtum, & id genus alia crimi-
na, sint peccata? Minime: Sed hoc ig-
norat, quod etiam bona opera extra
fidem facta, sint peccata, quodq; sola
incredulitas sit causa condemnationis
eorum. Itaq; necesse est ut spiritus san-
ctus ueniat, & nos quid peccatum sit
edoceat. Imo, quare non considera-
mus, quid Christus uocet peccatum?
Quia, inquit, non credunt in me, hic
audis,

Causa
cur an-
guat
muni-
dum
spiri-
tus san-
ctus.

Peccatum nihil est nisi infidelitas.
 audis, maximum omnium in terra peccatum esse, in Christum non credere,
 Si uero incredulitas maximum omnium supra terram peccatum est, confitetur rursus, nihil esse magnificentius, nihil melius, fide. Atque hoc ipsum nemo potest negare. Fides pendet à Christo, & sicut certo scit fidelis se per Christum saluari, ita certo facit bona opera, quæ Deo propter fidem etiam sunt accepta. Incredulitas autem in propria opera confidit, ideoque tametsi aliquid in speciem boni facit, tamē non placet Deo, quia fluit ex incredulitate, de qua dictum est: Qui non credit, iam iudicatus est. Hoc quidē mundus, caro, natura, & ratio nostra, nec intelligit, nec capit. Quare necesse est, ut spiritus sanctus hæc arguat & ostendat. Porro, spiritus etiam argue re debet mundum de iusticia. Hoc uero quomodo fit? Mundus & ratio humana tribuunt iusticiam quæ coram Deo est, operibus, & arbitrantur se tunc esse plane iustos, si multa opera in speciem bona faciant, sicut Pharisæus, Lucæ. 18. Se pro iusto uendit. Verum ita in hac re plerumque contingere solet, quod qui suam ipsorum propriam iusticiam uolunt statuere, iusticia Dei non sint subiecti. Itaque neces-

se est, ut spiritus sanctus doceat & demostret, quæ nam sit illa iusticia quæ Deo placet. Ea uero iusticia inde adeo uenit, quod credam Christum iussu ad Patrem, hoc est, quod credam illū mea causa mortuū esse, resurrexisse, & ascendisse ad ccelos, ut mihi & omnibus electis spiritum suum mitteret, qui immundiciam operum meorum ostendat mihi, ac doceat me cognoscere Deum. Ecce, eiusmodi fidei iusticiam hic spiritus docebit. Postremo arguet etiam mundum de iudicio, siquidem mundus in negocijs, iusticiam & salutem æternam cōcernentibus non recte iudicat. Hoc uero ita intelligas: Christo Domino & saluatori nostro cedere cogūtur Satan, peccatū, mors, & infernus, quia reuera per Christum deuicti sunt. Sed quomodo cognoscit hæc mundus? Mundus sanē semper in opera respicit, & permittit ut Satan, qui se in Angelum lucis transformat, oculos ei perstringat, ne iusticiam fidei unquā cognoscat, aut à iusticia humana discat secernere. Vnde accidit etiam, ut hic Christus maneat lapis offensionis, & signum cui à multis contradicitur. Nam quod Christo adscribendum est, quod uidelicet per ipsum et uerbum eius, princeps huius mundi

Iusticia unde ueniat.

Iudicium.

1. Cor. 11.7

Luc. 2. 1. Pet. 2

DOMINICA QVARTA

indicatus sit, hoc proprie iusticiæ attri-
buitur. Hic denuo necesse est, ut spiri-
tus sanctus nos arguat, & doceat nos
recte iudicare. Habes iam causas, qua-
re spiritus sanctus arguat mundum.

Apo-
stolorū
infirmi-
tas.

Tertio, observandū est, quod Chri-
stus ipse Apostolorum infirmitatē in-
dicat, & ait: Multa habeo quæ vobis
dicam, sed non potestis portare nunc.

Hoc est, etsi multa apud vos nunc ver-
ba facerem de incredulitate, de iusti-
cia, de iudicio, de regno spirituali,
quod post resurrectionem meam au-
spicaturus sum, vos tamē nihil horum
nec intelligere, nec comprehendere
potestis, cum adhuc carnales sitis, nec
confirmatus sit in vobis spiritus san-
ctus. Vbi doctrina mea appræhendi
& credi debet, ibi necesse est, ut iux-
ta externum & uocale uerbum, eti-

Mat. 3.

am intus operetur Spiritus sanctus, a-
loqui tale semen in terram nō bonam
cadit, & aut conculcatur, aut a uolu-
cribus cœli deuoratur. Ideo necesse
est, ut spiritus sanctus ueniat. Cum ue-
ro aduenerit, ducet vos in omnem ue-
ritatem. Euangelium est solida & sa-
na doctrina de Christo, quæ non ex-
ternam honestatem solum, sed inter-
nam & cordis iusticiam & probita-
tem docet. Vnde etiam fit, ut in scri-

Euangeli-
um
ueritas

pturis appellatur ueritas. E diverso,
humana doctrina & humanæ tradi-
tiones, nihil nisi hypocrisim docent,
neq; de cordis iusticia quicquam intel-
ligunt, nedū docere possunt. Hinc est,
quod hæc doctrina mendaciū, et eius
doctrinæ doctores appellent menda-
ces, sicut Psal. 5. scribitur: In ore eorū
non est ueritas, hoc est, nihil certi. Et
rursus: Perdes omnes qui loquuntur
mendacium. Cum igitur spiritus san-
ctus ducat in omnem ueritatem, &
non in mendacium, perpendat quilibet
Christianus, an Patres & Concilia,
quorum statuta proponuntur Eccle-
siæ loco Euangelij, spiritum sanctum
habuerint. Si spiritū Dei habuissent,
profecto nihil conclusissent cōtra uer-
bum Dei. Spiritus sanctus enim non
ducit in mendacium, sed in omnem ue-
ritatem. Quam belle ergo quadrat,
quod hoc textu utuntur ad defensio-
nem traditionum humanarum? Certe
non melius quadrat, quā si iuxta uul-
gare dictum Germanorum, pugnis
in oculum collimetur. Neq; enim ali-
ud docebit spiritus sanctus, quā quod
Christus docuit. Adhæc, Apostolos so-
lummodo & electos Dei, aptos et ido-
neos reddet, ad suscipiendam Christi
doctrinā, quam nostris uiribus capere
nullo

Homo-
næ do-
ctrinæ
mend-
cium
Psal. 5.

Conci-
lia erit
ueritas

nullo modo possumus. Hunc sensum ipse textus adducit secum, si modo phanatici homines oculos suos aperiant. Non loquetur, ait Christus, a se metipso, sed quæcunq; audierit loquetur &c. Item: Ille me glorificabit, quia de meo accipiet & annuntiabit uobis. Breuiter Christus hic de Apostolorum infirmitate, quæ per spiritum sanctum corroboratur, loquitur, id quod de nobis omnibus intelligi debet.

DOMINICA QUINTA POST PASCHA

LECTIO ex Epistola Iacobi cap. i.

Fratres: Sitis autem effectores sermonis, & non auditores tantum, fallentes uosmetipsos: quoniam si quis audiat sermonem, nec eum factis exprimat, hic similis est uiro considerandi faciem natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim seipsum & abiit, & continuo oblitus est, qualis esset. At qui prospexerit in legem perfectam, quæ est libertatis, & permanserit, hic cum sit non auditor obliuiosus, sed effector operis, beatus facto suo erit. Si quis uideatur religiosus esse inter uos, qui non frenat linguam suam, sed aberrare sinat cor suum, huius uana est Religio Religio pura & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, inuisere orphanos & uiduas in afflictione sua, immaculatum seipsum seruare a mundo.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

LECTIO hæc cum superiore apud Iacobum cohæret. Cum enim antea ad audiendum uerbum cohortatus sit iam nunc ut audita quoq; diligenter præstemus admonet.

qui uerbum audiant, sed qui quod audierunt seruent & custodiant.

Perfecta lex, Euangelij doctrina est. Ea enim audita & fide ad præhensam, cum à damnatione legis, peccato, inferno, ab Satana liberat, tum gratiam peccatorum remissionem annunciat.

perfecta
est lex
quæ.

Quod dicit effector operis facto suo beatum fore, iudicet pius

lector,

Aptissima similitudo est de speculo. Quorsum enim audire attinet uerbum, si & fidere, & fidem post factis exprimer enon uelis? Sic Christus quoq; non solum beatos pronunciat,

DOMINICA TERTIA

lector, an tot manifestis scripturæ locis diuersum sentientibus, recte dictū sit. Nos cum Paulo beatitudinem ac iustitiā, fidei adscribimus, tamen & operum iustitiam, quæ de fide testificetur exigentes.

Bona opera. Obserua uero, quæ nam ueræ religionis germana opera uocet. Refre-

BREVIS HVIVS LECTIIONIS EXPO.

Hæc quoq; lectio, ad iustitiam operum, & conuersationis nostræ honestatem pertinet. Et profecto incusare Diuum Iacobum maximopere haud possum, si modo is fuit id temporis rerum status, qui hodie apud nos est, quod opera tantopere urget & prædicat. Vna in re tantum culpari non nihil meretur, ueluti in superioris Dominicæ lectione quoq; ostensum est, quod in tradenda iustificationis, hoc est, fidei doctrina, tam fuit negligēs. Ut maxime enim opera & inculcentur, et urgeantur tamen nisi fides ad eam rem fundamenta iecerit, Pharisæus hac actione citius, atq; uerus

Estote factores uerbi, & non auditores tantum, fallentes uosmetipsos, &c.

Si prius ex Euangelij ostendas, quid fides sit, quas causas habeat, qd cū ea pugnet, iam id genus exhortationes nō solum utiles, uerum etiam ual-

nare uidelicet linguam, non aberrare sinere cor, inuolare orphanos & uiduas in afflictione, & mundanis desiderijs non coinquinari. Nullam hic mentionem audis eorum operum, quæ male feriati hæcenus excogitauerunt iustitij.

Christianismus instituetur. Quod cum ita sit, neq; negari possit, danda igitur ijs, quibus docendi prouidentia concredita est, modis omnibus est opera, ut fidei doctrinam prius prætradant, angulari lapide qui Christus est diligenter posito, antea quam aurum argentum lapides preciosos, superstruant. Alioqui idem eis usu ueniet, quod accidere ijs solet, qui cum egregiam turrin ædificare cœperint, & deficientibus eam ad rem necessarijs sumptibus perficere eandem non potuerint, omnibus se deridendos propinant. Sed perpendamus uerba Iacobi nostri.

de necessariæ. Quorsum enim iactare inflatis buccis fidem attinet, si opera interim nostrā, & tota uiuendi ratio diuersimodum clami-

clamitent? Si inter frugi arbores numerari uolumus, hoc est inter credentes & pios haberi, iam fructus quoque bonos, hoc est, honestam & Christianis dignam conuersationem oportet conferamus. Quin huius rei gratia, non laudare eorum institutum, qui temporibus hisce periculosissimis summo studio, modo fidei dignitas interim strenue conseruatur, operum iustitiam prædicant. Quæris autem qualia tandem hæc opera esse debeant? Ipse Diuus Iacobus, quem tamen iactatores operum & humanarum traditionum defensores, citare contra nos solent, hic respondit. Estote, inquit factores uerbi. Quæ hic facit, de humanis operibus, quæ a malefictis hominibus et excogitata in iustificationis causâ admixtæ sunt, mentionem prorsus nullam, sed de ijs operibus uerba tantum facit, quæ uerbum Dei et ipsa Euangelij doctrina tradit, quæ admodum Christus quoque inquit:

Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis & permanserit in ea, non auditor obliuiosus existens, &c.

Euangelicam doctrinam, perfectam hic libertatis legem uocat. Quam enim perfectionem habebat lex Moisa? Profecto si lex uel pios uel perfectos uel saluos efficere nos po-

Qui audit sermones hosce meos, & facit eos, is similis erit uiro prudenti, qui ædificat domum suam supra petra. Audis quod significanter dicit: qui audit sermones hosce meos? Neque enim humanis traditionibus, sed suo uerbo, ut quod solum germana fidei opera doceat, uult nos addictos esse. Cum autem hoc ipsum uerbum tantopore ubique urgeat, iam certum etiam est, nihil prorsus in eo, quod quidem ad formandam uitam nostram pertineat, de siderari posse. Vis igitur re ipsa comprobare, quod uere sis factus fidei particeps? Iam ijs operibus, quæ in Euangelio tradita sunt, intentus esto. Hæc enim ratione effugies. ut ne inter istos, de quibus hic Diuus Iacobus dicit, quod cum in speculo quales essent, contemplati fuissent, abierint, ac quales fuerint obliui sunt, non numeraberis, sed inter eos potius conspiceris, de quibus in se quentibus dicitur.

tuisset, non fuisset, quemadmodum etiam Paulus alicubi argumentatur, uel Christi in carnem aduentu opus, uel alia doctrina qua lex in uniuersum præsertim in iustificationis negotio abro-

DOMINICA QUINTA

retur. Quam præterea lex habet libertatem? Seruitutem habebat, libertatem non habebat, uel Christo teste ubi inquit: Si filius uos liberauerit, uere liberi eritis. Non dicit: Moyses uos liberarit. Age uero, libertatis hæc lex probe perspecta, hoc est, fide apprehensa, ipsa præterea opera fidei diligenter præstita, quid efficiunt? In cunctanter hic Diuus Iacobus neglecta fide, operibus accepta refert omnia, dicens: factorem in opere suo saluum fore. Sed quid audio? Factis & operibus salutē adsequi possum? Cur igitur in terras demissus est Christus In quem usum datus est spiritus? Equidem fateor, doctrinam operum rem esse cum utilem tum necessariam. Testificari enim fructum de arbore, sitne bona, an secus, oportet. Quod autem illis ipsis operibus, in Christi meritorem contumeliam maximam, salus adscribit, id uero ferri neuiquam potest. Quæris cur istuc? Propterea quod scriptura dicit: credidisse Abrahamum Deo, & hanc ipsam fidem reputatam eidem esse ad iustitiam. Huc adde quod Abacuc inquit: Iustus ex fide sua uiuet. Item illud in Euangelio

Ioannis: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitū daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternā. Sed potest hic textus ad hunc modum mitigari, ut dicas, non tam in ipsum opus hic respexisse Diuum Iacobum, quàm in ipsum fidei fontem, unde is genus operum dimanare solent, quemadmodum aliis quoque ipsa scriptura faciat, uelut cum dicit: unūquēque in extremo die pro ut gesserit, siue bonum siue malum, accepturum esse. Quod scripturam hic spectasse existimas? Indubie non tam opera ipsa, quàm in fidei dignitatem, unde dimanare solent respexisse credenda est. Quare cum constet, solam fidem & iustos & beatos efficere credentes, cauendum est, ne quid eidem detrahamus & interim tamen operibus, ut quæ testimonia fidei sunt certissima, nihilominus commendabiles sinas. Loquor autem de ijs potissimum operibus, quæ non ab hominibus excogitata, sed in scripturis ab ipso Christo, adeoque Apostolis commendata nobis sunt & tradita, quorum etiam in sequentibus mentionem Iacobus noster facit.

Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, &c.

Ociosos sermones, inepta et ad rem nihil facientia colloquia, non solum Dicitur Iacobus, uerumetiam Christus quoque prohibet, ubi inquit: de omni otioso uerbo rationem nos, in die iudicii reddituros esse, Et Paulus in Epistola Ephesius dicata, æque id genus ineptos sermones damnat, utpote reparam Christianis dignam, eoque modis omnibus fugiendam. Quis igitur temperatum, et sale conditum sermonem pro Christiana uirtute non habet? Quod uero postea religionem mundam et immaculatam uocat, si quis orphanos et uiduas iniurat, si quis præterea ab omnibus mundi iniquitatibus abstineat, bene et prudenter dictum est, si de eo cultu, quem in membris suis Christus à nobis exigit, intelligas. Imò id genus opera nos quo-

que urgere solemus, ut quæ de fide cordis nostri, certo testificentur, adeoque Christianismum nostrum apud homines commendabilior efficiant. Quæ in re tam etiam sumus seduli, ut aliter facientes, ne Christiano quidem nomine dignos iudicemus. Et quid multis hic opus est? Aequè atque aduersarij nostri fatemur, opera fieri omnino oportere, modo ut in iustificationis negotium non admisceantur, et soli fidei salus nostra accepta referat. Deinde ut ea etiam populo tantum inculcentur, quæ in sacris literis proposita nobis sunt et commendata. Certè si qua hic conciliatio inueniri posset, melius fortasse res mortalium habituræ essent. Sed agè interellemus, serio deus concordie huius gratia, et maiora fortassis, atque ipsi credimus impetabimus.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Quinta, post Pascha Ioannis, 16.

Amen amen dico uobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Vsq; modo non petistis quicquam in nomine meo. Petite & accipietis, ut gaudium uestrum sit plenum.

Hæc in prouerbijs locutus sum uobis: Venit hora cum iam non in prouerbijs loquar uobis, sed palam de Patre meo annuntiabo uobis. In illo die in nomine meo petetis: Et non dico uobis, quod ego rogabo Patrem de uobis, ipse enim Pater amat uos, quia uos me amastis, & credidistis quod a Deo exiui.

Loci

DOMINICA QUINTA LOCI HVIVS EVANGELII.

Promissione eaq; magnifica ad orationē suos Christus inuitat, quam iure iurando etiam ut prorata habeatur, confirmat. Promissioni præceptum postea subijcit: Petite, inquit, et accipietis.

Obseruandum quod dicit, in nomine meo, Innuit enim ijs uerbis, quod aduocatus noster, patronus & intercessor apud Patrem futurus sit, eoq; alijs deprecatoribus opus nobis non esse Locus contra inuocationem sanctorum. Orandum ante omnia, ut gaudium nostrum plenum sit. Intelligit autem conscientiae gaudiū, de quo Paulus: Gaudete, inquit in Domino, iterū dico gaudete, atq; hoc ipsum gaudiū ut fidē perpetuo comitatur, ita maius est, quam ut cum ullis huius mundi di-

uitijs compari possit.

Parabola est, quicquid carni tandem, si spiritu afflata non sit, prædices. Spiritus autem uiri ea quæ uerbum Dei tradit, recte intelligantur efficit, qui ad orandum quoque nos impellit.

Quod dicit pro spiritu afflatis, oraturum se non esse, de sacerdotio ipsius, cuius nos participes fecit, ita ut ipsi accedere ad thronum gratiae ac auxilium implorare queamus, intelligendum est.

Fide tamen opus hic est, sine qua neq; placere Deo, neq; impetrare quicquam ab eo possumus. Inquit. Propterea diligit uos Pater, quia uos me diligitis, & persuasi estis, quod à Deo exiuerim.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Ad orationem
præcepto &
promissione
probo-
camur.

In Prima huius Euangelij parte præceptum habemus et promissionē, quibus ad orationem trahimur et inuitamur. Et quia Christiano tot angustijs et calamitatibus oppresso, non sit præsentius solamen, quam ut continuus sit in oratione, & Deo necessitatem suam exponat, improbis præcibus efflagitans, ut auxilium & consolationem sibi digne exhibere

erit profecto etiam summe necessarium ut doctrinā huius Euangelij bene meditatum habeamus, et in intimos cordis recessus reponamus, quod ad orandum simus ardentiores. Quis enim orationem ut rem non necessariam rejiceret, cū tam diligenter à Christo nobis in hoc Euangelio commendetur et præcipiatur: Petite (inquit) et accipietis. Hoc mandatum Christi æque ligat

gat nos & obnoxios habet, ac primū
 præceptū in prima tabula Moysi. Et
 quod hæc ita se habeant, etiā alibi ui-
 dere licet, ubi Christus ait: Oportet
 semper orare, & nunquā defatiga-
 ri. Diligenter expende quod ait: O-
 portet semper orare. Iam sicut manda-
 to quodā et singulari præcepto Chri-
 sti ad orationem trahimur, ita inuitat
 et allicit nos quoq; ad orationē hodi-
 ernum Euangelium magnifica promi-
 ssione. Promittitur enim nobis hic, q
 nostra uidelicet Christianorum ora-
 tio frustra fieri nō debeat, sed certissi-
 mum esse ut exaudiamur, alioqui, cur
 Christus promissionem suam iuramen-
 to cōfirmaret, cum inquit: Amen amē
 dico uobis, si quid petieritis Patrem
 in nomine meo, dabit uobis. Item Peti-
 te et accipietis. Audis quod præces
 nostræ repulsam non patientur? Quis
 ergo posthac desidiosus aut piger ad
 orationem futurus su? Christus cogit
 nos suo præcepto. Adhæc ne suspica-
 remur nos frustra oraturos, magnifica
 etiam promissione inuitat et allicit nos
 Attamen duo nobis hic considerāda
 ueniunt. Primū, ne in alio ullo nomi-
 ne nisi solius Christi oremus. Tūc ue-
 ro in Christi nomine petimus, quan-
 do in fide Christi accedimus ad Deū

Patrē, ea spe ac fiducia freti, q ipse
 solus sit mediator noster, per quē om-
 nia sunt nobis donata sine quo nihil ni-
 si irā Dei et perpetuā indignationem
 promeremur. An uero ullus sanct⁹ in
 cœlo aut in terra reperiri potest, qui
 ita intercedat et interpellat pro nobis
 apud Deū Patrem ut Christi⁹ Domi-
 nus et saluator noster? Nam per Chri-
 sti meritum et interpellationē, non so-
 lum cōsequimur remissionē peccato-
 rum et iustitiam, uerumetiam assumit
 nos in fratres suos, et participes facit
 sacerdotalis officij sui, ita ut liceat no-
 bis ipsis libere accedere, & petere à
 Patre in omnibus necessitatib⁹ gratiā
 auxilium et consolationem. Atq; huc
 pertinet cum ait: Et non dico uobis, q
 ego rogaturus sum Patrē pro uobis:
 Ipse. n. Pater amat uos, quia uos me a-
 mastis, et credidistis q, à deo exierim,
 Cum itaq; talē mediatorem habeam⁹
 imò cū nos ipsi ad hoc sacerdotale of-
 ficiū admittamur ad quid præcor op⁹
 habemus sanctorum, qui hinc migra-
 uere, intercessionē? Alterum est ut cō-
 sideremus, ne huiusmodi quiddam pe-
 tamus, quod lædat gloriam Dei, impe-
 diat nostram salutem, ac uoluntati dei
 sit contrariū. Nam q, in his non exau-
 diaris à deo hinc fit manifestū q, in o-
 ratione

Chri-
 stus so-
 lus me-
 diator
 noster.

Christi
 ani om-
 nes sa-
 cerdo-
 tes.

Quid
 Peten-
 dum?

DOMINICA QUINTA

tione Dominica iubeat nos orare: Fiat uoluntas tua. In summa, quando Deum, in necessitate urgente nos, inuocamus, considerantes mandatum & promissionem Christi, nec prætendimus in oratione nostram dignitatem, quæ nulla est, sed Christi meritum, certum est fore ut exaudiamur, quandoquidem omnes promissiones Dei in Christo sunt etiam & Amen. 2. Corinth. 1.

Secundo: Quia nos tam crassi & inepti sumus, ut interdum nesciamus nostram ipsorum necessitatē. Sicut Paulus ad Rom. 8. scribit, uult nos Christus quoque docere, quid orandum nobis sit. Debemus autem orare, ut ipse ait, ut gaudium nostrum sit perfectum. Sed quodnam hoc gaudium est? Certè non erit mundanum aut corporale gaudiū, sed spirituale, de quo etiam Sanctus Paulus scribit: Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete. At unde profisciscitur hoc gaudium? Ex fide. Hoc quomodo fit? Quando Euangelium audio prædicari, in quo omnibus hominibus gratis offertur remissio peccatorum per Christum, tunc necesse est (si modo ea prædicatio usui esse mihi debet) ut credam. Porro credere non possum,

nisi per uerbum detur mihi spiritus sanctus, qui talem fidem operetur in me. Si uero uerbum & spiritus sanctus fidem in me operantur, fieri non potest ut de hac re quicquam dubitē, quod Christus condonauerit mihi omnia peccata mea, ne me accusare aut condemnare queant, & reddat insuper Deum Patrem in cælis placatum mihi & benignum, qui me pro filio agnoscere, & in uitam æternam ^{pax} uult cōseruare. Atque hinc manat ^{scilicet} pax ^{ita ut} conscientiæ & spirituale gaudium, ^{de} de quo in hodierno Euangelio fit mentio. Necesse autem est ut hoc gaudium subinde magis atque magis crescat, si modo perfectum esse debet, non aliter quàm fides nostra, quæ etiam crescere & augeri debet.

Vt uero crescat & augeatur hoc gaudium, proculdubio Deus dabit, si modo sine intermissione orauerimus. Nam omnino uult ut rogemus, siquidem nihil est nobis quod ei liceat dare. Imò ipse, ut creator noster omnipotens. Deus Dominus & Pater nobis dat omnia. Et cum iubeat nos petere ut cordis nostri gaudium perfectum fiat, ague charissimi, obtemperemus ei, ut in ueritate cum Maria genitrice eius dicere possimus: Exultauit

Phil. 4

Lue. 2. lauit spiritus in Deo salutari meo.

Tertio, iterū indicat Christus hoc loco tarditatem & ignorantiam Apostolorum, & testatur eis suam doctrinam, quasi prouerbiū hactenus esse uisam. Et si eam ipsam doctrinam debeant intelligere, esse necessarium, ne per prouerbia amplius loquatur eis, sed palam de Patre annunciet eis, hoc est, opus esse ut mittat eis spiritū sanctum, qui aptos & idoneos reddat eos ad intelligenda uerba Christi. Eiusmodi uero tarditas & ignorantia non solum in Apostolis fuit, antequā spiritus sanctus confirmaretur in eis, uerumetiam omnibus hominibus agnata est, ita ut ne unus quidem sit, qui faciat aut intelligat bonum, nisi per spiritum Dei in nouam creaturā transformetur. Arbitramur nos ualde sagaces & industrios esse, sicut Apostoli

quoque in hoc Euangelio dicunt: Ecce nunc palam loqueris, & prouerbiū nullum dicis: Nunc scim⁹ quia scis omnia. At stulta præsumpcio est, qualis etiā illa fuit in sancto Petro, quando dicebat se cum Christo in carcerem & in ipsam mortem iturum, cum tamen in ea ipsa præsumpcione seipsum confunderet, quando Christum ter negauit, antequā gallus cantaret. Quare hæc omnia ppter nos scripta sunt, ne quid temere præsumamus, sed humiliemus nos potius, & confitemur sedulo, quod miseri ac plane ignorari rerum diuinarū simus, & q. sine spiritu sancto mysteriū Euangelij nunquā percipere possimus. Carnis sapientia est stulticia apud Deum, & quomāgis in rebus diuinis sagacitatē & industriam suam ostentat, hoc magis stulticiam suam producit & manifestat.

Ioan. 3

Matth. 26

DOMINICA SEXTA POST PASCHA, Lectio ex priori Epistola Petri. cap. 4.

Fratres: Sitis igitur sobrii & uigilantes ad orandum. Ante omnia uero charitatem inter uos uehementem habentes. Nam charitas operiet multitudinem peccatorum. Hospitales estote erga uos inuicem, sine murmurationibus: ut quisque accepit donum, ita alius in alium illud ministrantes, ut boni dispensatores uariæ gratiæ Dei. Si quis loquitur, loquatur ut eloquia Dei: Si quis ministrat, ministret tanquam seruus exultante,

s exultante,

DOMINICA SEXTA

ex uirtute, quam suppeditat Deus, ut in omnibus glorificetur Deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Oratio
Ieiunium.
Pulcherrimo ordine Petrus, sobrietatem, uigilantiam, & orationē coniungit, sobrietatem uidelicet luxui, uigilantiam acediae opponens. Qua in re obseruabis, Ieiunium ubique ferè cum oratione coniungi, propterea quod ad orandum parum apti sunt, qui gemo indulgent.

Ieiunium uoco, temperatum usum cibi & potationis, adeoque ab omnibus illicitis rebus abstinentiam.

Post fidem nihil æque Christianum decet, atque charitas, quæ occulta proximorum errata, tantum abest,

ut in apertum proferat, ut etiam operi at & oppalliet.

Hospitalitas ita demum Deo placebit, si fiat absque murmure. Sic ueteres uidemus ultro etiā hospites, ut ad se diuerterent orasse.

Quicquid donorum habemus siue spiritualiū siue corporalium, id totum conferri, cum in Ecclesiæ utilitatem, tum in proximorū commodū oportet.

Obserua à doctoribus unum hoc exigi, ut eloquia Dei loquantur, Dei inquam, ne nos existimes humana somnia Dei uerbo potiora habere.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Quam sunt, bone Deus, ubique solliciti Apostoli, ut tradita fidei doctrina mores quoque nostros ita formet, ut per omnia doctrinæ respondeant? Et mea quidem sententia, eò patres quondam nostri toti spectauerūt, qui ut huiusmodi fragmenta in Ecclesijs legerentur, ordinauerunt, ut ex Euan-

gelijs fides, ex Epistolis uero operum doctrina traderetur. Quis enim non uidet, in Euangelijs Dominicarum ea ferè quæ ad fidem, in Epistolis uero, ea quæ ad operum rationem pertinent, tractari? Hæc omnia ex hac quoque Diui Petri Epistola uidere est manifestissime. Sic enim habent.

Estote sobrii & uigilantes, ut oretis inter uos. Ante omnia mutuam charitatem habentes. &c.

Vetus translatio habet: Estote prudentes & uigilate. Plerique autem le-

gunt: Estote modesti & sobrii, plerique estote sobrii & uigilantes. Et si quidem

quidē ὁπωρὸν ὁρᾷ, ὅτι ἡ ψυχὴ ἑστὴ ἔχει red-
dunt. Sed nihil interim istuc in fidei a-
nalogiam peccatū est. Quis enim ne-
get prudentes uere esse, qui postea-
quā semel Christo dedere nomina,
nunquā non & uigilijs & orationi-
bus intenti sunt? Quod si cum Erasmo
legas, estote sobrii & uigilantes, hic
quoq; recte facis. Præterquā enim
quod propius ad ipsos fontes accedis,
docere etiā aliquanto dilucidius hinc
potes, oraturum non tam à cibo ac po-
tu immodico abstinere, quā uigilijs
quoq; cum Apostolo Paulo intentū in-
gier esse oportere. Atq; ita Diuus Pe-
trus, sobrietatem crapulæ, oscitantia
uero atq; inertia uigilantiæ opposuit.
At mihi hic obserua, quā apto ordi-
ne hæc omnia coniunxerit, sobrieta-
tem uidelicet, uigilantiā, & oratio-
nem. Probe enim appensa, quem in u-
sum & ueteres & postea etiam Apo-
stoli ipsi, ieiunijs dediuersi fuerint, in-
dicant, nimirum quod in eum finem ab-
intemperantia cibi & potus abstinue-
runt, quò & ad orandum & ad omne
opus bonum paratiores & aptiores es-
sent. Hoc ipsum scripturæ quoq; pas-
sim testantur, si cui cordi esset hic &
diutius immorari, & singulos locos di-
spicere aliquanto solicius. Nos ex ue-

teri ac nouo Testamento unum atque
item alterum proferemus tantū, ut ne
brenitatis, quam perpetuo hic profute-
mur, metas transgrediamur. Primo a-
pud Ioelē prophetā capite sic le-
gis, Sanctificate ieiunium, uocate cœ-
tum, congregate senes, omnes habita-
tores terræ in domū Dei uestri, & cla-
mate ad Dominū. Viden hic ieiunium
cum oratione ita coniungi, ut diuelli
nō queant? Ad consimilem modum in
Euangelicis quoq; literis passim cōiun-
guntur, ueluti cum Christus inquit:
Hoc genus dæmoniorum non eiicitur,
nisi præcatione & ieiunio. Iam ex ijs,
& alijs id genus scripturæ locis colli-
gi potest, Christianorum ieiunium nil
esse aliud, atq; perpetuam à superfluo
cibi ac potionis usu, imò ab omni pec-
catorum genere abstinentiam. Quare
nō tam utile quā etiam necessarium
est, præsertim periculosissimis hisce
temporibus, tanta crapula & ebrieta-
te sæcundis, ut perpetuis exhortatio-
nibus ad temperantiā & sobrieta-
tem inuitemur. Quemadmodū ad ui-
gilantiā & orationem quoq; merito
puocamur. Neq; enim negari potest,
quin in tantis aduersitatū procellis, in
tanta Euangelij persecutione, in er-
tā noxias Anabaptismi sectas, inde-
senti

DOMINICA SEXTA

finenti ad Deū clamore opus sit. Hinc fit, ut ad mutuum quoque inter nos amoris huius naturā describens, ut dicat,

Quia charitas operit multitudinem peccatorum. &c.

Tot ac toties uerba de charitate, ac natura eiusdem uerba fecimus, ut nisi tanta carnis nostrae corruptio, perpetuis exhortationibus indigeret, ingens alicubi hinc cum molestia tum facietas oboriri posset. Equidem sci- mus, secundum fidem nihil esse chari- tate uel praeiosius uel praestabilius. Sed quando illam ipsam erga omnes, ita ut par erat, exerimus? Raro admo- dum, ita ut Christus etiam futurū prae- uiderit, ut in multorum cordibus tan- ta uirtus refrigescat. Cessandum igitur ab huiusmodi exhortationibus

rem nos cohortetur, ita interim amo- ris huius naturā describens, ut dicat, neutiquam est, sed cum Diuo Petro potius, ut diligentiores aliquanto hac in re reddamur, instandum. Porro ubi charitas in precio est, ibi et toleran- tur omnia, et facilis est omnium con- donatio, et de damno sarciendo po- tius quam de dando cogitatur. Breui- ter. Omnia hic ad praescriptum regu- lae Christi sunt, quae id tantum per- mittit, quod praestari et fieri ab alijs nobis uelimus: id quod Diuus Petrus hic uocat, multitudinem peccatorum, non in uulgus deblaterare, sed coo- perire.

Hospitales inuicem sine murmuratione. &c.

Ministrate inter uos unusquisque pro suo dono, sicut boni dispensatores. &c.

Hospitalitas quoque inter Christia- nas uirtutes numeratur, ita ut qui fide hanc praestiterunt, Angelos etiam Dei in aedes suas insciētes exceperint. Annon huius rei exemplū et in Loth et in Abraham habes? Sed praestari id genus opera conuenit absque mur- mure. Quæris cur istuc? Quia enim Deus populum spontaneum habere uult, hoc est, qui ultro, et suapte spon- te, neque inuitus, praestet quod exigit,

quemadmodum Paulus quoque inquit: Hilarem datorem a Deo diligere. Hanc uero ultroneam seruiendi uoluntatem non hac in re solum, uerumetiam in omnibus ijs quae ad proximi commo- dum pertinent, uel promouendum, uel iuuandum, praestare debemus. Cur alioqui putas, tot ac tanta in nos dona Deum contulisse? Quanto plura ac maiora accepimus, tanto plura proxi- mo debemus. Nam dispensatores su- mus, non

mus, non nostrorum, sed alienorum bonorum, hoc est, eorum quæ Deus in nos contulit. Quod si dispensatores sumus, non nostrorum, sed alienorum bonorum, iam non nostro, sed il-

Si quis loquitur, loquatur quasi sermones Dei. Si quis ministrat, &c.

Vel ex ijs uerbis liquet planissimè, quales nos in ratione acceptorum donorum, siue spiritualia sint hæc, siue corporalia, gerere debeamus. Docendi igitur donum nactus, & ad hanc provinciam legitime uocatus es? Iam mihi probe considera, cuius tandem & uerbum sit quod prædices, & officium illud quo fungeris. Verbū quod concreditum tibi est, Dei est, quemadmodum officium quoque quo fungeris Dei est. Hic uero si concredita docendi provincia abuti, & uerbum illud, quo cœlestia illa bona hominibus & offeruntur, & distribuuntur, aliter atque Christus iussit, secare uelles (libèter enim Paulonis uerbis utimur) quis obsecro inter filios Dei dispensatores te habiturus esset? Nemo certè. Verbum enim Dei, non pro tuæ rationis captu, sed iuxta spiritus intellectum, quem Deus suppeditat, & secandum & docendum est, cui etiam huius rei gratia nihil uel addere uel de-

trahere iussus es. Quod si horum omnium immemor, aliter facere in animū induxeris, iam in officio quidem es docendi, sed non perinde atq; uerus concionator & pastor. Latronis potius ac furis uices agis, qui teste Christo, non in hoc ueniunt, ut profint, sed ut furentur, ut damnum dent, ut occidant, Ea est de omnibus officijs, siue spiritualibus siue corporalibus, Diui Petri sententia, nimirum ut cum ordinatio ipsissima Dei sint, cui phas non sit reluctari, ea etiam ubique cura adhibeatur, quò recte & iuxta Domini uoluntatem gerantur omnia. Et quicquid tandem est horum officiorum, in hoc ordinatum memineris, non ut eorum qui iisdem funguntur, uel libidini uel uoluptati, uel gloriæ seruiant, sed ut & Dei gloriam propagent, & reipublicæ Christianæ statum ubique promoveant. Quare summa etiam in administratione talium donorum diligentia requiritur. Sed inquis, Fieri non

DOMINICA SEXTA

potest, ut in tanta hominum malicia, omnia tam exacte & iuxta diuinæ uoluntatis perpendiculum fiant. Quis enim omnium moderetur capita? Hic mihi autem uicissim interrogandus es, Tuum ne sit illud quo funderis officium, an Dei? Quod si Dei est, quemadmodum certo responsurus es, an non igitur uirtutem is suppeditare potest, ut recte atque ordine fiant omnia? Tu

tantum pro auxilio, adiutorio, & gratia Dominum assiduis precibus facin terpelles, & dubium non est, quin manifeste præsentia illius hisce in rebus sensurus sis. Etenim omnibus ad hunc modum recte & bene administratis, postea etiam glorificatio nominis Dei per Christum, quam Diuus Petrus hic exigit, sequi uel ultro solet.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Sexta post Pascha. Ioannis. 15.

Cum autem uenerit paracletus, quem ego mittam à Patre, spiritum ueritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & uos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

Hæc locutus sum uobis, ut non scandalizemini. Absque synagogis facient uos, sed ueniet hora, ut omnis qui interficit uos, arbitretur se obsequium præstare Deo. Et hæc facient uobis, quia non nouerunt Patrem neque me. Sed hæc locutus sum uobis, ut cum uenerit hora eorum, reminiscamini quod ego dixerim uobis. Hæc autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Iterat promissionē de mittendo spiritu, ut uideamus quantopere eius presidio & auxilio opus sit, ad scripturam recte tractandam & tradendam.

Vocat autem spiritum ueritatis, non solum hæc de causa quod uerax

per se sit, sed quod ueraces efficiat, adeoque omnem ex cordibus nostris hypocrisin profliget.

Ad hæc à Patre mittendum esse dicit. Ad quid? Vti de Christo testificetur. Certe si testificari tantum de Christi

flos

sto ac doctrina eius debet, iam uerifi-
mille non est aliquid eundem, à Chri-
sti doctrina diuersum, traditurum.

Ad hunc modum testificari debēt
Apostoli, non noui aliquid quod
Christi doctrinæ aduersetur, admi-
scere. Sic alibi inquit: Vos testes eritis
horum. Testificari, docere, testis, do-
ctorem in scripturis interdum signifi-
cat. Sic de Christo dicitur apud Pro-
phetā: Testem in populis constitui eū.

Verbo, conscientia aduersus om-
ne offendiculi genus muniuntur, qua-
re quum ad uerbum remittamur, est
quod de apprehendendo uerbo uehe-
menter solliciti simus. Hæc dixi uo-

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Posteaquàm Christus Iesus Domi-
nus noster multis promissionibus dile-
ctis Apostolis suis in ultima illa cœ-
na spiritum sanctum promississet, nunc
eundem spiritum sanctum proprio &
germano nomine appellat, & quid u-
tilitatis toti orbi allaturus sit, indicat,
Et propterea sic ait: Cum uenerit pa-
raclæus, quem ego mittam uobis à Pa-
tre, spiritum ueritatis &c. Enimvero,
hoc loco nominat Christus spiritum
sanctum proprio nomine, & uocat e-
um Paraclætum, id est, consolatorem.
Nam quis alioqui certificat conscien-

tias nostras, ut credamus nos per spiri-

bus, inquit, ne offendamini.
Multis uerbis uenturam crucem A-
postolis Christus inculcat, quo uide-
licet discant, bonam Patris uolunta-
tem esse, quādo tentamur in hoc mun-
do & affligimur.

Causam adiicit, cur electis &
Christianis cum mundo conuenire
non possit, nempe ignorantiam Dei.
Hæc, inquit, facient uobis, quia non
nouerunt neque Patrem neque me.
Quid ego audio? Neque Patrem ne-
que Christum mundus nouit? Vbi er-
go uis manet liberi arbitrij? Loc⁹ con-
tra uires humanas, probe obseruan-
dus.

tum esse filios Dei, & ut clamem⁹ Ab
ba Pater, nisi paraclēt⁹ ille? Quis præ-
cor ad eius fidei confessionem adeo in-
trepidus & infractus animo nos effi-
cit? Quis consolatur nos in omnibus
calamitatibus nostris, cum propter
hanc confessionem nihil nō malorum
in hoc mundo perferimus? Nemo ali-
us quàm hic spiritus, qui à Patre pro-
cedit, & bonus est spiritus, pro quo
spiritu impetrando tam assidue orat
Dauid in Psal. quinquagesimo. Cer-
nimus istud in hoc unico Apostolo.

DOMINICA SEXTA

rum exemplo. Cum spiritus sanctus in eis nondum esset confirmatus, necessitate ingruente, aufugerunt à Domino, & clausis ianuis nunc in hoc, nunc illo angulo latitabant. Quando uero spiritus sanctus iam confirmatus erat in cordibus ipsorum, Christum libere confitebantur, & testabantur eum uere à mortuis resurrexisse, ea animi fiducia præditi, ut etiam in ipsa cruce ac tribulatione, quam propter hanc liberam confessionem patiebantur, gauderent, & complacentiam haberent,

Acto. 5. sicut in Actis Apostolicis legimus. Iam hic spiritus sanctus, cum officij ratione faciat ueraces homines, & fideles in ueritatis confessione consoletur & confortet, necesse est ut etiam eiusdem officij ratione testificetur de Christo. Attende uero, quod hic spiritus testificari debet de Christo. Iam si testificari debet, certe nihil aliud docebit, quam quod Christus antea docuit & prædicauit, hoc est, necesse habet ut Apostolos idoneos & aptos reddat, (quando suis uiribus doctrinæ Christi non sint capaces) & Euangelium in corda illorum inscribat. Neque enim hic propria sapientia quicquam efficiet, sed necesse est ut officium hic suum faciat spiritus ille sanctus, sicut etiam

Hieremias propheta testatur, cum ait: Dabo legem meam in cordibus eorum, & inscribam uisceribus eorum. Et ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Non docebit uir ultra proximum suum, nec uir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me, à minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus. Ex his omnibus luce clarius apparet, quod nos sine spiritu sancto, neque ueritatem confiteri, neque testimonium de Christo suscipere queamus.

Secundo, uidemus etiam hoc loco officium Apostolorum, uidelicet, quod et ipsi debeant testificari de Christo. Testificari uero significat in scriptura, docere & loqui, non quod nobis bonum uidetur, sed quod Deus præcepit. In hunc modum appellatur Christus in libro Psalmorum, testis in celo fidelis. Et apud Esaiam capite quinquagesimo quinto: Ecce testem populi dedi eum, ducem & præceptorem gentibus. Iam cum spiritus sanctus ac Apostoli eadem de re testificari debeant, facile coniungere possumus, quod unum testimonium diuersum ab altero esse non possit. Imò res ipsa declarabit, quod spiritus sanctus testimonium suum per Apostolos profert & prolaturus est,

Spiritus sanctus ueraces facit, & testificatur.

Act. 5.

Officiu Apostoloru
Nolent
rellig
caru

Psalm
89.

rus est, quemadmodum etiam uidere
 licet Matth. 10. ubi ait: Vos non estis
 qui loquimini, sed spiritus Patris ue-
 stri, qui loquitur in uobis. Vbi nunc
 sunt, qui hactenus magna impudentia
 uociferati sunt, q̄ spiritus sanctus al-
 tius quiddam & sublimius reuelarit
 Apostolis & Patribus ipsis, quàm in
 Euāgelicis literis sit compræhensum,
 Ego uero cui credam? Christo ne, an
 illis garrulis & inutilibus loquaculis,
 Christus dicit spiritum sanctum datu-
 rum testimonium de nullo nisi de se,
 & redditurum homines idoneos &
 aptos ad intelligendum Euangelium,
 adhæc, docturum plane aliud nihil,
 quàm quod Christus ipse docuisset.
 At hi uaniloqui garriunt, quod ne-
 cesse sit ut altius quiddam & sublimi-
 us doceat, quàm quod in Euangelicis
 literis sit compræhensum. Meo autē
 iudicio optimum esse uidetur, ut ei o-
 bediamus et auscultemus, qui tam ma-
 gnificum testimonium a Patre suo
 coelesti habet: Hic est filius meus dile-
 ctus, in quo mihi bene complacitum
 est, hunc audite. Cui non satis faciat
 Christi doctrina, de qua non Apo-
 stoli solum sed ipse etiam spiritus san-
 ctus testatus est, is sibi aliud genus do-
 ctrinæ eligat: licebit, subeat autem ta-

le periculum & discrimen, quod par-
 est sequi hanc proteruitatē. Ego malo
 certum in hac re quam incertū sequi.

Tertio, uidemus in hoc Euangelio
 quod ea doctrina, de qua spiritus san-
 ctus & Apostoli testificati sunt, mun-
 do nequaquam placitura sit. Eos enim
 qui hanc doctrinam suscipiunt et con-
 fitentur ueluti hæreticos abominabi-
 tur, & anathemate execrandos per-
 sequeter & expellet. Imò, quando
 Apostolos & fideles nullo non suppli-
 co affecerit, arbitrabitur etiam se ob-
 sequium præstitisse Deo. At quid ad
 hæc dicit Christus? Hæc facient uo-
 bis, quia non nouerunt Patrem neq̄
 me. Age uero, tenes iam qualem for-
 tunam sacrosanctum Euangelij uer-
 bum, & fideles qui hoc confitentur,
 in hoc mundo sint habituri. Non est
 quod speres dies lætos & delicatam
 uitam, si Christum confiteri uoles.
 Non enim aliter se res habet, quam
 Paulus ait: Omnes qui pie uiuere uo-
 lunt in Christo Iesu, persecutionem
 patientur. Et alio loco: Si hominibus
 placerem, Christi seruus non essem.
 Quare persecutione propter Christi
 nomen ingruenter, necesse est nos be-
 ne instructos & munitos esse uerbo
 Dei, ut sciamus q̄ bona Dei uoluntas
 s s sit

Mun-
 dus per
 sequit
 tur Eu-
 angeli-
 um.

Tim. 2

Gal. 1.

Matth.
7.

IN DIE

fit, si fides nostra tali persecutione tē-
tetur & probetur. Hoc ubi cognoue-
rimus, non facile scandalū patiemur,
sed patiēter et æquo animo feremus,
q̃ mundus inētat nobis propter Chri-
stum. Nam hæc est nostra consolatio
q̃ hi qui nos persequuntur, quantum-
libet alias alta sentiant & sese osten-
tent, nec Christum, nec Patrem illius

nouerint. Ad hæc, minime ignoramus
q̃ passionēs & tribulationes huius
temporis condignæ non sint ad futu-
ram gloriam, quæ in nobis reuelabi-
tur. Hoc illud est quo nos inuicem cō-
solabimur, ut tranquilla mente vitam
nostram traducamus, quantumuis in-
saniat in nos mundus.

IN DIE PENTECOSTES LECTIO

ex Actis Apostolorum, capite. 2.

ET cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes una
nimiter in eodem loco, & factus est repente de cœlo soni-
tus, tanquā impetu ueniētis flatus uehēmētis, et repleuit totā
domū ubi erant sedentes. Et uisæ sunt illis dissec̃te lingue ue-
lut igneæ, seditq̃ super singulos eorū, ac repleti sunt omnes
spiritu s̃cto, cœperuntq̃ loqui alijs linguis, prout spiritus da-
bat eloqui illis. Erant autem Hierosolimis habitantes Iudæi
uiri religiosi, ex omni natione eorum, quæ sub cœlo est. Is-
rurum cum increpuisset, conuenit multitudo & confusa est,
quod audiret unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupe-
bant autem omnes, ac mirabantur, dicētes inter sese: Non
ne ecce omnes isti qui loquuntur Gallilæi sunt? Et quomo-
do nos audimus eos sua quisque lingua, in qua nati sumus:
Parthi & Medi, & Elamitæ, & habitatores Mesopotamiæ,
Iudææque et Capadociæ, Ponti et Asiæ, Phrygiæ, et Pāphi-
liæ, Aegipti & partium Libiæ, eius quæ est finitima Cyrenæ,
& aduenæ Romani, Iudæique & profelyti, Cretes & Arabes
audimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Stupe-
bant autem omnes, ac mirabantur inter se, dicentes: Quid-
nam uult hoc esse? Alij autē irridentes, dicebāt: Musto reple-
ti sunt isti,

Loci

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Vides in hac historia ueritatē promissionum Dei, promissum enim toties spiritum, eo die quem præscripserat, Apostolis mittit.

Deut. 26. ca. Pentecoste dies festus Iudeorum fuit, quem nunc alia libertate observamus Christiani, atq; à Iudæis observatus est.

Mal. 17. Exodi. 20. Cum lex daretur, ita intonuit de cælo Dominus, iuxta Prophetæ testimonium, ut omnes uociferarentur. Non loquatur nobis Dominus, ne formidiamur. At hic longe aliter accidit. Ventus quaquàm uehemens, tamen minus formidabilis, totā domum replet in qua sedebant. Perfunduntur spiritu Apostoli, uident linguæ disseccæ et igneæ, loquuntur aliter ac antea, nimirum ut ab omnib; quotquot ex alijs nationib; præsentibus aderāt, intel-

ligerētur. Quis igitur nō uidet, quum lex daretur, omnia formidabiliora fuisse, ac sunt quæ hic geruntur? Observabis igitur hic, Legis & Euangelij discrimen.

Spiritus datus è cælo hoc efficit, ut libere coram Regibus & Principibus ueritatem confiteamur Euangelicam, id quod caro alioqui non posset. Timidior enim est, quàm ut mundi huius odium, quod cum professione hac coniunctum est, sponte subire possit.

Visibili specie spiritus datus est Apostolis. Nunc uero inuisibiliter per solum uerbum electis donatur.

Opera Dei ac spiritus semper à mundo ridentur. Sic Apostoli hac historia, perinde atq; musto pleni contemnuntur, quum tamen loquerentur magnalia Dei.

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Si quis promissiones, per Iesum Christum Dominum nostrum, de spiritu mittendo toties in Euangelicis litteris repetitas, cū historia huius diei in qua completio earundem tam belle descripta est, conferat, profecto patet, non abs re passim apud Prophetas, Deum ueracem dici. Quin ab ipso mundi exordio argumentis effi-

cacissimis hoc ipsum ita comprobauit, ut ueracis appellationem merito sibi et usurpet et obtineat. Quod si obertas interdum, et captui nostro incomprehensibiles causas, promissionum suarum completionem distulit, tamen nunquam non in tempore promissa præstitit, ita ut re ipsa hæc nobis extorserit confessionē, q. uerborū suorū fidem

effica-
cia spi-
ritus.

IN DIE

fidem liberare soleat fidelissime. Cū igitur spiritum suum Apostolis & sæ penumero promiserit, & magnifice

adeò ei promissioni fecerit satis, describere hoc ipsum Euangelista Lucas uoluit ad hunc modum dicens.

Et cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes unanimiter simul &c.

Quintus Moysi liber, tria fuisse apud Iudæos præcipua festa, quæ per quam sanctè celebrarint, indicat. Primum erat Phasæ, quando paschalis agnus edebatur. Alterum Hebdomadarum erat, quod nos Pentecostè uocamus. Tertium erat Tabernaculorum. Iam Pentecostes festum peculiariter ad hoc præscriperat Dominus, quod eo die & promissum spiritum missurus, & fidem in Apostolis confirmaturus esset, id quod re ipsa etiam præstitit. Obserua uero, quàm apte et pulchre ueteris legis & abrogatione & immutationem perfecit. Cum olim legem esset laturus, & Iudaico populo per Moysen promulgaturus, quinquagesimo ferè die, posteaquàm & pascha suum comederant, & ex Aegypto profecti fuerant, hoc ipsum facere uoluit. Idem ordo hic quoque seruatus est, ferè enim quinquagesimo die, posteaquàm uerus ille ag-

nus Dei Christus, & immolatus fuerat, & à mortuis uiuum se exhibuerat spiritum suum Deus misit, qui præsentia sua auditam Euangelij doctrinam in cordibus Apostolorum & confirmaret, et imbecilles eorum adhuc animos, contra Satanã ac mundũ fortes et intrepidus redderet. Ceterũ ubi spiritum hũc suum misit? ubi in domo quadã Hieroso. unanimiter sedebat, et de uerbo colloquentes indubie, & orationi uacantes. Qualis autem uenit? Num idem hic terror erat, atque is fuit, cum legẽ Deus Moysi daturus esset? Minime gentium. Vehementi quidem uento, sed tamen suauis & in cundo uenit. Vi uideas, Euangelij doctrinam longè et benigniorem & suauiore futuram, quàm fuerit lex, tot minis, tot comminationibus plena. Vnde autem uenit? E cœlis, ut bonum spiritum esse intelligas, Quid effectus? Hoc quidem sequitur.

Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis, sed dicitur supra singulos eorum, &c.

Principio

Principio hic cum quanta miraculorum maiestate spiritus missus sit indicat, idq; in hoc, ut tertiam in sacra Triade personam, diligenter nobis et inculcet et notā faciat, et q; personæ eiusdē officium sit ostendat. Est .n. sacer hic spiritus eiusdē cū patre et filio substantiæ, maiest. potētiæ et sapientiæ. Interim tamē diuersæ personarum sūt operationes. Alia .n. Patris, alia filij alia Spiritus S. operatio est. Atq; hæc operationes, siue officia maius, hæc de causa nobis scriptura & ostendit & ob oculos ponit, ut ab inanibus & ociosis de hisce personis imaginationibus nos reuocet, adeoq; quomodo ex officio unaquæq; cognoscenda sit, ostendat. Veluti cum Patrem perinde atq; creatorem cœli & terræ, & omnium eorum quæ in ijs continentur, describit. Deinde cum filius à redemptione, à saluatione, à mediatione, ut qui perpetuo Patrē nostri causa quò salui sumus interpellat, depingit. Postremo cum spiritus sanctus talis describitur, quòd sanctificet, quòd corda nostra gubernet, quòd robur ac cōstantiam contra ipsas etiam inferorum portas suppeditet, ita ut intrepidè & Christi doctrinam coram mundo confiteri audeamus, & crucem hu-

ius rei gratia nihil contantes subire queamus. Et tamē distinctæ istæ tres personæ, eadem essentia, eadem substantia, eadem ^ouia et unus ille Deus est de quo scriptura dicit: Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est. Tantum q; ad officiorum et operationum rationem attinet, distinctæ sunt, ut hanc tanto rectius à nobis cognoscantur.

Iam spiritus officium graphice admodum in præsentī, si quis rem pro ut gesta est obseruet, historia describitur. Principio enim quomodo missus sit indicat, nimirū in specie ignea quæ & linguas Apostolorum ueluti dissectas reddiderit, & supra singulos illorum sederit. Sed quid post hæc factū est? Omnes ex æquo spiritu sancto perfusi sunt, adeoq; loqui cœperunt, idq; uarijs linguis, pro ut spiritus sanctus dabat eloqui illis. An non uel ex ijs uerbis liquet, quod sit spiritus officium? Timidi antea erant & meticulo si Apostoli, adeoq; confiteri Christi doctrinam, etiamsi & resurrexisse eundem sciebant, & docendi munus iam dudum acceperant, non prius audebant, quàm à spiritu & in fide confirmati, sanctificati, & animosiores in confessione ueritatis redditi fuissent.

Cæterum

Cæterum accepto spiritu tales se in prædicando Christo palam & ubiq; gesserunt, ut omnes quotquot Hiero-

solimis uel morabantur uel agebant attonitos reddiderint, ueluti sequi-

Erant autem in Hierusalem habitantes Iudæi uiri religiosi, ex omni natione quæ sub cælo est. Facta autem hac uoce conuenit multitudo & mente confusa est, &c.

Hic tandem, quid spiritus sanctus illapsus in corda fidelium, operari in mundo & efficere soleat uides. Ibi si prædicare incipias, concurritur, ibi admiratione homines capiuntur, ibi rixæ, dissidia, odia, inimiciæ, & seditiones exoriuntur, quæ admodum Christus quoq; ait: Non ueni pacem mittere, sed gladium. Sed cui hic culpa merito impingitur? Verbo ne? Non, sed ijs potius qui uerbo resistunt & repugnant. Per uerbum pax nobis, gaudium, iustitiæ et salus offeruntur. Quod si nos tantorum bonorum cumulum ac thesaurum adspernari, imò odisse & persequi malumus quàm recipere, quis propterea uerbum ipsum in ius uocare queat? At mihi hic spiritus efficacissimam operationem obserua in Apostolis. Id genus enim miracula, fidei oculis probe inspecta, potenter admodum conuincunt, spiritum unà cum Patre & filio uere Deum esse. Qui fieri alioqui posset, ut unius hominis linguæ organum sic in-

strueretur, ut in suo idionismo intelligi posset à reliquis diuersarum linguarum nationibus? Sed quid hic accidat uide. Debebant Iudæi, uel hoc unico miraculo prouocati, fidem habere Apostolorum concionibus, quibus ad populum utebantur confidentissime, cum ecce uersa uice iuxta admirari res tantas incipiunt. Imò Apostolos multo plenos esse, plariq; uociferari audient. Quid igitur tandem hac in causa rei euentus & exitus docuit? Cum Iudæi Apostolos, æque atq; Christum contemplerant, audire nollent, insani quidem illorum aliquandiu adhuc Deus pertulit, sed ita tandem contemptum hunc, in corpora simul ac animas, fortunas & honores eorum scindendo, ultus est, ut hodie quoq; quod querantur abunde habeant. Quare si pari potest cum Iudæis nos quoq; plebs non uolumus, agere, Verbum & Euangelij doctrinam diligenter audiamus, recipiamus, quoq; docet præstemus, nāquam non orantes, ut spiritu sancto di-

uinitus

vinus perfundamur, utq; per eundē crea in me Deus, & spiri um recte in
ad perseuerantiam in omnibus bonis noua in uisceribus meis, Ne proiciās
erudiamur. Ac quemadmodum Psal me a facie tua, & spiritum sanctum
tes quoq; orans dicit: Cor mundum tuum ne auferas a me.

EVANGELIUM IN DIE PENTECOSTES

Ioannis 14.

SI quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater me-
us diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud
eum faciemus. Qui non diligit me sermones meos non ser-
uat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui
misit me Patris.

Hæc locutus sum uobis, apud uos manens. Paracletus au-
tem spiritus sanctus, quem mittit Pater in nomine meo, ille
uos docebit omnia & suggeret uobis omnia quecunque uo-
bis dixi.

Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Non quo-
modo mundus dat, ego do uobis. Non turbetur cor uestrū,
neq; formidet. Audistis q̄ ego dixi uobis, uado et uenio ad
uos. Si diligeretis me, gauderetis utiq; quia uado ad Patrē,
quia Pater maior me est.

Et nunc dixi uobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit
credatis, iam non multa loquar uobiscum, Venit enim prin-
ceps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed ut
cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatum
dedit mihi Pater, sic facio.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Fidei fructus charitas est, cum er- que alicubi indicat, dicēs: Qui diligit
ga Deum tum erga homines, id quod proximum, legem impleuit. Proinde
negari non potest. Iam charitas suap- qui fidem et charitatem non habent,
te sponte quicquid usquam scriptura ij legem quoq; non implent, etiam si om-
præcipit, præstat id quod Paulus quo nia legis opera præstarent in speciem-
Verbum

Gal. 5.
Ro. 13.

IN DIE

Verbum quod prædicat Christus, Patris non sum esse dicit, ostensurus indubie, uerbo nihil addi neq; adimi oportere.

Promissio de spiritu mittendo, hic quoq; obseruanda est. Officium enim illius, graphice admodum depingit. Docebit uos, inquit, & eorum quæ antea dixi uobis, commune faciet, Audis ad ea quæ antea tradiderat Christus, spiritum nihil omnino additurum? Locus contra defensores humanarum traditionum.

Christi pax, conscientie tranquillitas est. Atq; hanc ipsam pacem non mundus donare potest, sed Christus ipse.

Quoties ad Patrem se iturum dicit, toties regnum suum, quale futurum sit subindicat, nimirum internum & spirituale.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Carnis
ignorantia,

Semper in ea opinione Apostoli fuerunt, antequam spiritus sanctus esset in illis reuelatus ac confirmatus, quidelicet regnum Christi futurum esset temporale & corporale, in quo ipse potenti sceptro (sicut olim David aut Salomon) esset regnaturus. Et quia Iudas, non Ischariotes ille, in ultima cœna illa, iuxta hanc opinionem

Abiturum se ad Patrem dicit, sed tamen rediturum. Quando igitur ad nos redit Christus? Redi cum uerbum nobis & spiritum mittit. Vbi enim uerbum est, ibi Christus quoque adest præsentissime. Sic alibi: Ecce ego uobiscum sum usq; ad consummationem sæculi.

Loquitur interdum Christus ut homo, interdum ut Deus, id quod sacrarum literarum studiose probe obseruandum est. Quod enim hic dicit: Pater maior me est, ad humanitatem ipsius referas oportet, De diuinitate alibi dicit adhuc modum: Ego & Pater unum sumus.

Princeps huius mundi, utcumq; contra Christum se uerit, tamen uictus abiit. Eius uictorie nos quoque participes erimus, modo credamus.

quæreretur, quid esset in causa, quod se Christus discipulis suis & non mundo uellet manifestare, exemit ei Christus hanc opinionem regni temporalis, imò non ei solum sed omnibus Apostolis, & ad ea quæ magis necessaria erant remisit, nempe ad uerborum suorum impletionem. Et ideo etiam in hoc Euangelio docet.

Principio

Christi
ana
chari-
tas et
Deū
loam,
Principio nostræ erga Deum cha-
ritatis fructū, quem necesse est è cor-
de manare, & quem constat sine fide
existere non posse. Ratio. Quomodo
possum eum diligere, de quo nihil bo-
ni spero, aut polliceor mihi? Quod ue-
ro omnia bona à Christo expecto, q̃
omnem fiduciam meam in eum collo-
co, quod est uitæ portus & aura meæ,
sola fides efficit, quæ uerbum eius ap-
præhendit, & propterea certo scit,
quod in hoc Christo solummodo Pa-
ter cognosci uelit et glorificari. Et est
hæc sententiā: Qui non credit, quod
necesse sit nos de plenitudine Christi
omnia accipere. Item, quod per Chri-
stum habeamus Patrem clementissi-
mum in coelis, adhæc, remissionē pec-
catorum, iusticiam & æternam salu-
tem. Et præter hæc omnia, quod De-
us Pater uelit nos propter Christum,
in omnibus huius mundi periculis &
anxietatibus clementer defendere, cu-
stodire, & conseruare, is profecto
hunc Christum non diligit, sed multo
magis diligit & admiratur propria o-
pera sua, propriam sapientiam & pro-
bitatem. Iam ubi Christus nec cogno-
scitur nec diligitur, ibi reuera nec uer-
bum eius custoditur aut obseruatur. E-
contra, ubi homines à Deo pendent,

& ut Patrem beneficentissimum ag-
noscunt, qui omnia summa beneficia
per Christum nobis exhibuit, ibi quo-
que uera dilectio erga Christum exi-
stet. Vera autē dilectio idem uult quod
Deus, & se ad diuinam uoluntatē ac-
commodat, iuxta quam etiam uiuit, i-
mò summæ uoluptatis loco ducit, ut
audiat, quid Deus à nobis requirat, id
quod postea opere quoq; perficit. E-
iusmodi fidem & dilectionem exigit
etiam Moses, cum ait: Audi Israel do-
minus Deus tuus unus est. Diliges do-
minū Deum tuum ex toto corde tuo,
ex tota anima &c. Primum requirit
Moses, ut legislator, fidem & cordis
fiduciam erga Deum solum, quod ui-
delicet ipse uelit curam pro eis habe-
re, ac benignus & clemens Pater eis
esse. Deinde & dilectionem requirit
(licet hanc per legem nequeat dare)
ut deus diligatur ex toto corde, ex to-
ta anima, ex omnibus uiribus. Et hoc
modo abduci Moses fiduciā nostram
ab omnibus creaturis, & in solum de-
um confidendum esse ostendit. Dein-
de eiusmodi dilectionem excitat &
commouet in nobis, quæ deo non co-
acte, sed libere seruiat, mandata eius
obseruet, uoluntatemq; faciat pro in-
genio & natura dilectionis. Quod

Deus. &
Fides.

Dile-
ctio et
ga De-
um,

t autem

IN DIE

autem hæc natura sit dilectionis, uide
Mat. 13 re licet in Euangelio de seminatore.
 Nam semen quod in terrā bonā cecidit, enatum est, & dedit fructum, aliud quidem centuplum, aliud uero sexagecuplum, aliud uero trigecuplum. Audis iam quod uerbum Dei in corde per prædicationem susceptum, fructū ferat? Ex uerbo fides, ex fide dilectio erga Deum & proximum, ex dilectione nascitur impletio mandatorum Dei. Summa: Fides & dilectio, constituunt Christianā uitam, & honestam conuersationem erga Deum & homines. Et propterea Christus in hodierno Euangelio neminem cogit, sed inuitat Christianos ad fidem & dilectionem, ut qui certo uerbum eius seruaturi sunt, ac sponte sine ulla coactione impleturi uoluntatē eius. Ad hæc leges nō iustis, sed iniustis positæ sunt, sicut Paulus in priori Epistola ad Timotheum capite primo ostendit.

Secundo, docet hoc Euangelium, ubinam locorum Christus regnum suum & principatum habere uelit, nimirum in cordibus credentiū. Nam præter id, quod Christus hic nobis promittit, si sentiamus nos sincero amore erga Deū esse affectos, & sequentibus operibus hoc ipsum declarem⁹,

futurū sit, ut & Pater nos diligat, longe maiora & præstantiora promittit, uidelicet, quod unā cum Patre, & Spiritus sancti potentia ad nos uelit uenire. O consolationem, o gratiam. Nostrium erat posthabitis omnibus huius mundi impedimentis, ad Deum propere, nec permittere ut quicquā nos remoraretur ab hoc instituto, cum natura nostra tam corrupta sit, & mala, sed ecce præuenit nos misericors Deus per Christum, ac ultro uenturum se ad nos pollicetur. Quid autem facturus est apud nos? Mansionem sibi faciet apud nos. Quod si naturam nostram ac primam natinitatem considerauerimus, reuera reperiemus corda nostra diaboli mansiones esse, adeo etiam, ut, heu nimium uerum sit, quod Sanctus Paulus ait: Eramus naturæ filij iræ, sicut & cæteri. Et posset quidem Deus optimo iure propter huiusmodi originale peccatum condemnare nos miseras creaturas in perpetuū, sed uide qua lenitate, qua gratia, qua misericordia nobiscum agat. Nō enim solum remittit nobis originale peccatum, & alia peccata nostra propter Christum, uerum etiam donat nobis dilectum filium suum Iesum Christum, Dominum nostrum, & ita donat, ut

Regnū
 Christi
 in cor-
 dibus
 creden-
 tium,

Don-
 cal-
 oit-
 nos.

epi-
 12

6.

6.

6.

6.

6.

6.

6.

6.

6.

etiam cum Christo uelit habitare in nobis, ut Satana depulso, cor nostrum habitaculum & templum fiat spiritus sancti. Ille itaque qui nobis in hac uita tantam gratiam exhibet, ac tanto fauore nos persequitur, ut ipse in nobis habitare, regnum suum in nobis habere, à falsa doctrina & diaboli tentationibus, ab omni denique malo protegere liberareque dignetur, efficiet quoque si ne dubio, ut cum ipso in futura uita perpetuo uiuamus & regnemus. Tantum hoc nobis curae sit, dum hic uiuimus, ut in eum credamus, diligamus proximum nostrum, uerbum Dei amemus & seruemus, ac solummodo uoluntatem eius exequamur. Huc pertinet quod sanctus Paulus ait: Nos sumus templum Dei. Item: Deus in unoquoque nostrum uiuit, habitat, mouetur, sicut in Actis Apostolicis describitur.

Tertio, docet hoc Euangelium, ad quid spiritus sanctus mitti debeat, quem Christus antea multis uerbis pollicitus fuerat missurum se discipulis suis. Sic enim ait: Paracletus spiritus sanctus, quem Pater mittet in nomine meo, uos docebit omnia, et suggeret uobis omnia quaecunque dixerò uobis. Ex his uerbis liquido patet, quod spiritus sanctus mittatur in hunc mundum

ut doceat. Iam si necesse est ut spiritus sanctus doceat, & propterea aduenit etiam, si modo Deum in Christo homines uelint cognoscere, consequitur necessario, quod carnes res diuinas per se neque comprehendere neque intelligere queat, & propterea, nisi à spiritu sancto illuminetur, reuera nihil aliud sit, quam meræ tenebrae, id quod etiam Euangelista Ioannes testatur, dicens: Lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehenderunt. Vbi nunc quæso gloria carnis? Quid ratio nostra, quid carnalis sapientia potest? An uero existimas, quod Apostolis et electis omnibus spiritus sanctus frustra promissus sit? At uelim persuasum habeas, ac firmiter credas, Christum probe intellexisse & sciuisse, quod impossibile sit, ut nullus omnium hominum, sine hoc spiritu ad cognitionem Dei perueniat. Nam cur alioqui hunc promississet & misisset? Itaque cum manifestum sit, spiritus sancti officium esse ut doceat, non partem aliquam, non dimidium, sed omnia, quæ nostra scire refert, illud etiam in cor tuum reponas quod sequitur. Et suggeret uobis omnia quaecunque dixerò uobis. Neque enim hic audio, quod aliud quiddam dociturus sit, quam ipse Christus antea

t 2 docuerit,

Ioan. 3

Caro te
nebrae
Ioan. 1

Mat. 17

1. Cor. 6.

Act. 17.

Spiritus sanctus
officiu

IN DIE

spiri-
tus san-
ctus so-
lū sug-
geret.

docuerit, sed suggeret discipulis so-
lummodo eam doctrinam quam Chri-
stus prædicarat, cum conuersaretur
discipulis suis in hac terra. Et huc quo-
que pertinet, quod iam dictus spiritus
sanctus mittendus sit in nomine Chri-
sti. Porro, si nihil noui docere debet,
sed reddet tantum Apostolos aptos et
idoneos ad percipiendum Euangeli-
um iam antea prædicatum, quis præ-
cor nostris religiosi eam potestatem
dedit, ut contra hunc textum tot tra-
ditiones humanas in Ecclesiam inue-
herent? Quare, sciat & discat unus-
quisque Christianus, quod Christi do-
ctrina sufficiens sit ad salutem animæ
consequendam, & nihil prorsus hic
desiderari, sicut & Petrus testatur Io-
annis sexto, cum ait ad Christū: Ver-
ba uitæ æternæ habes. Hoc uero sci-
endum, eam doctrinam à nemine in-
telligi, nisi hic spiritus scribat eam in
cor hominis, sicut etiam Ieremias Pro-
pheta clare demonstrat in capite. ut.

Quarto, promittit Christus in hoc
Euangelio Apostolis & electis omni-
bus, pacem suam. Et est insignis em-
phasis in his uerbis: Meam pacem, ip-
se enim Christus facit hoc modo di-
scrimen inter suam & mundi pacem.
Pax mundi, tamen si ingens donū Dei

Pax
Christi

Pax
mundi

sit, adeo etiā, ut pro ea quilibet Chri-
stianus teneatur orare, sicut Paulus
docet, tamen fluxa tantum est & tem-
poranea. Adhæc euenire sæpenume-
ro solet, ut externe quidem pacem, in-
terne uero, in conscientia uidelicet,
bellum sentiam. Verum non sic agitur
cum interna pace. Hæc enim tametsi
externe multa habeat aduersa, ac mi-
rifice tentetur & oppugnetur, immo-
bilis tamē & inconcussa persistit. Scit
enim cū Christo, quod princeps mun-
di huius nihil iuris in eam habeat. Scit
Deum in cælis sibi propitium ac be-
nignum Patrem esse propter Chri-
stum. Scit nihil non sibi ex bona Dei
uolūrate accidere, & quod hæc crux
quæ imponitur dum hic uiuimus, per-
petuo duratura non sit. Imò scit, quod
per huiusmodi tribulationes oporteat
nos cum Christo intrare in regnū ca-
lorum & gloriam suam. Talem pacem
relinquit & donat nobis Christus.
Cæterum, quemadmodum Christus
hanc pacem dat gratis et sine ulla me-
ritis operum nostrorum, ex mera gra-
tia & misericordia, ita etiam necesse
est, ut nos eandem corde ad præben-
damus & credamus. Opera enim hoc
ipsum effectum, reddere non possunt,
sicut ipse Paulus testatur: Iustificati
ergo

ergo per fidem, pacem habeamus a-
pud Deum.

verba Dei consolatur in cruce.
Quinto, docet hoc Euangelium, in
cruce & persecutione nihil esse uer-
bo Dei efficacius ac plenius consola-
tione, cum uidelicet illo probe instru-
ti ac armati fuerimus. Etenim & ob
hanc causam, Christus prædixit Apo-
stolis, passionem suam futuram, & in-
dicaui quod necesse sit ut per eam in
gloriâ Patris sui cœlestis redeat, cum
ait: Et nunc dixi uobis priusquam fi-
at, ut cum factum fuerit, credatis. Et
in hunc modum loquitur etiâ Sanctus
Paulus: *Rom. 15.* Quæcunque scripta sunt, no-

bis ad doctrinam præscripta sunt, ut
per patientiam & consolationem scri-
pturarum spem habeamus. Cum igitur
confessio Dei & Euangelij sine
persecutione, in hoc mundo, in quo Sa-
tan (huius uerbi acerrimus hostis) po-
tentissimus dominus est, nullo modo ef-
se queat, conuenit ueris Christianis
omnibus, ut contra omnes incursiones
uerbi Dei munimine sese instruant &
parent, ut cum crucis & tentationum
procella ac uenti irruent, domus no-
stra supra petram ædificata non ca-
dat. Quod concedere nobis omnibus Mat. 7
dignetur omnipotens Deus. Amen.

DOMINICA TRINITATIS LECTIO

ex Epistola Pauli ad Romanos. cap. 11.

O Profunditatem diuitiarum, & sapientiæ & cognitio-
nis Dei. Quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inper-
uestigabiles uia eius. Quis enim cognouit mentem Domi-
ni, aut quis illi fuit à consilijs, aut quis prior dedit illi, & red-
detur ei: quoniam ex illo, & per illum, & in illum omnia, Ip-
si gloria in secula, Amen.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Paulus in decimo ac undecimo E-
pistolæ ad Romanos capite, de præde-
stinatione, qua ad iusticiam & salu-
tem prædestinati sumus multis uerbis
egit, ita tamen sermonem temperans,
ut ab arcanis diuinæ maiestatis consi-

lijs scrutandis, omnino nos deterrue-
rit, id quod in exclamatione hac ui-
dere est.

Iudæi principio peculiaris Dei po-
pulus fuerunt, ita ut etiam Psalmes glo-
riaretur, Non fecit taliter omni natio *Psalm. 147.*

DOMINICA

ni, & iudicia nō manifestauit eis. Post uero foras eiecti, successionem gentium uidere coacti sunt. Harum rerum dispensationem querere solicius, curiositas est non ferenda, quum Paulus hic dicat, iudicia Dei incompræhensibilia esse. Sufficiat dicere, quod propter incredulitatem eiecti sunt.

Deus neminem unquam habuit à

EXPOSITIO HVIVS

Decimum ac undecimum Epistolæ ad Romanos caput, de prædestinatione & electione disputationem habet, qua uel uitæ uel æternæ morti destinamur, sed plane sobriam. Atq; in hac ipsa disputatione ita tractat, cum Iudæorum reiectionem tum gentium uocationem (belle enim hæc exempla huc quadrant) ut adhiberi maius artificium non potuerit. Iam inde enim ab initio Iudæi, populus deo præ reliquis gentibus charissimus, fuerunt, diuinis beneficijs & muneribus ita adobruti, ut non immerito Psaltes dixerit: Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Promissionū ueluti cumulos quosdam habebant, legem habebant, regnū habebant, Templum unā cum sacerdotio habebant, & quid non? ita ut mirum uideri aliqui possit, tam charum Deo populum,

consilijs, sapientia sua uidelicet omnia gubernans & dispensans. Quicquid autem miseris nobis spiritualium bonorum donauit, ex gratuita bonitate & misericordia donauit. Ex ipso enim proueniūt omnia, per ipsum conferuntur omnia, in ipso subsistunt & conseruantur omnia. Insignis locus contra humana merita & uires nostras

VS LECTIONIS

reijci potuisse. An non huius rei gratia Psalmorum quoq; liber gloriando occinit: Notus in Iudæa Deus, in Israel magnum nomen eiu s: Et tamen nihilominus reprobati ac reiecti sunt, ad optatis in locum illorū gentibus. Iam si quis exerere hic agnatam carnī prouidentiam (ut est nascuta ratio) & causam primo reiectionis Iudæorū, quos tam diu fouerit, deinde uocationis gentium, quas tam diu idololatriæ deditas fuisse constat, solicius quā par est, perquirere in animum induceret, ei exemplum hoc Pauli statim ob oculos ponendum esset. Nam is cum sciret diuinam maiestatem causam huius rei, sibi soli reseruasse, neque ulli unquam patefecisse (de uoluntate Domini non scripta loquor) exclamare, quā rem cognitu impossibilem disquirere maluit.

O alitudo

O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incompræhensibilia sunt iudicia eius, & inperuestigabiles viæ eius. &c.

Hic mihi uide, quàm prudenter se Paulus gesserit in cogitationibus earum rerum, quæ in prædestinationis negotio incidere mentibus nostris solent. Non erat ignarus, Deum nullo prorsus negotio, si maiestati illius sic uisum fuisset, & Iudæos à tam misera bili ruina custodire, & gentes etiam aliquanto citius in cognitionem ueritatis adducere potuisse. Quia autem diuina bonitas res huiusmodi ac tantas, non iuxta nostræ rationis captum & sententiâ, sed iuxta uoluntatis & consilij sui arbitrium dispensare solet, maluit & Paulus tantæ maiestatis, sapientiæ, & scientiæ altitudinem admirari & suspicere, quàm oculi hanc sapientiam frustra perquirendo inanem operam sumere: id quod Psaltes quoque considerasse credendus est, ubi inquit: Iudicia Domini abyssus multa. Equidem non contemnendum donum est, cum uerbo suo nos Deus instruit, adeoque ea nobis, quæ ad salutis nostræ & agnitionis Dei rationem pertinent, patefacit. Quare consultum etiam esset, ut patefacta hac in salutis nostræ causa domini uoluntate conten-

ti, in ea porro respicere, quæ abdita in cordis sui penetralibus esse uoluit, non pergeremus. Nam in iustificationis negotio, non tantum ex scripturis uoluntatem Domini perquirere diligenter, uerum etiam in formanda uita toti ex his ipsis pendere debemus, ueluti Christus inquit: Scrutamini scripturas. Huc & illud pertinet, nos mentem domini tenemus. At uero in ijs, quæ diuinæ sapientiæ prouidentia ita gubernantur, ut incognita prorsus nobis esse debeant, scrutamini, sed taceite & adorete, quemadmodum Socrates quoque dixit: Quæ supra nos, nihil ad nos. Quòd si etiâ, ut est ingens humani cordis cum stulticiatum curiositas? disquirere tantas & omnino captui nostro incompræhensibiles res in animum induceremus, an non omnis hic luderetur opera? Neque enim abs re dixit Esaias: Quis mensus est pugillo aquas? & ccelos palmo ponderauit? quis appedit tribus digitis molem terræ? & librauit in pondere montes? & colles in statera? Quis adiunxit spiritum domini? aut quis consiliarius eius fuit? et ostendit illi? Cū quo inijt consiliū, et

DOMINICA

instruxit eum, & docuit eum semitam iusticiæ? & erudit eum scientia, & uiam prudentiæ ostendit illi? Profecto egregie stulti sunt, qui quod

occultum esse, & sibi solire seruare diuina bonitas uoluit, tamen disquirere audent, hinc Apostolus consequenter dicit.

Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? &c.

Supra ostensum ac dictum est, in iustificationis causa, mentem Domini ac uoluntatem, omnino perspectam habere nos oportere. Imò gloriari etiam in hac ipsa cognitione iussi sumus, uel Propheta teste, ubi inquit: In hoc gloriatur qui gloriatur, scire & nosse me. At uero diligenter hac in re cauendum, ut ne præfixum in scripturis scopum cognitio hæc transgrediatur, uel iuxta parcemiam, extra oleas feratur. Affatim enim & abunde hic quicquid ad remissionem peccatorum, iusticiam, & uitam æternam pertinet, comprehensum est. Porro in ijs, quæ ad occultam illam diuinæ scientiæ & consilij rationem pertinent, etiamsi assiduitate cogitationum & speculationum enecaremus nos, tamen mentem & sensum Domini nunquam comprehendemus. Exempli gratia. Quod diuina bonitas, nec Iudæos à tam misera bili ruina, nec Iudam à perfidia præseruare, nec gentes idolatras ad spernari, uoluit, res quidem in oculis no-

stris prorsus admiranda est, præsertim si quis exactius cõsideret, quanto pere antea & dilexerit Iudæos, & gentes abominata sit, sed quid ad hæc uel diceremus uel adijcere possumus? Quomodo in ius uocare poterit creatura creator? Ipse suo arbitratu, quomodo, quando, & cui uult dona sua distribuit, idque ea lege, ut si quando reposcere quod dedit libitum sit, perinde atque iustus iudex, facere hoc ipsum sine omni controuersia possit. Quamquam si tu prior illi donasses aliquid, urgere remunerationem prætextu inris aliquo poteras. Ecquid autem prior illi donasti? Hic profecto ne tantulum quidem, quod prætexas, habere potes. Quare cum audis Iudæos reiectos esse, neglecta occulta illa Domini uoluntate, cogitabis iure & propter incredulitatem abiectos esse. Cum uero gentes iisdem successisse, adeoque gratiam in conspectu Dei inuenisse, audis, cogitabis, quicquid huius factum sit, gratia & bonitate Dei

Dei factum esse, ut qui dona sua, ueluti insequentibus Apostolus quando et cui ipsi uisum sit, impertiat, que dicit.

Quoniam ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ipsi, gloria & honor in secula. &c.

Vel ex ijs uerbis liquet, unde id q. uel possumus, uel habemus, nacti sumus. Ab ipso perinde atq; scaturigine quapiam, quicquid uel utile nobis est uel commodat, dimanare certum est. Nam in manu illius est, ut nos uel seruet: uel scriptura teste, ubi inquit: Tuum est regnum, tua est potentia, & gloria in secula seculorū Amen. Quo pacto autem in regnū hoc inserimur? Quomodo tantæ gloriæ participes sumus? Per ipsum. Ipse enim hæc gratuito donat, nulla prorsus operum nostrorum ratione habita, id quod uel ea in re satis superq; declarauit, quod filium suum unigenitum pro nobis immolare dignatus est, ueluti Diuus Iacobus quoque inquit: omnem donationem bonam & perfectam, diuinitus donari à Patre luminum. Iam quæmadmodum tantum bonorum cummulum, ex ipso

& per ipsum, absq; omni operum nostrorum subsidio nacti sumus, ita eundem in ipso etiam tantum et retineamus & conseruemus necessum est. Facile aliàs si manum suam ipse subtraheret, & spiritu suo nos priuaret, ex Apostolo Iuda, proditor quispiam, ex pio Saul, tenebrio pessimus, ex Iuliano Christiano, perfuga omnium impijssimus fiet. Quis iam nunc igitur demissis cristis, in timore Domini iugiter non perseueret, & gratiam Domini assiduis præcibus indefinenter ambiat? Certè ut his in rebus diligentes simus, modis omnibus opus est, nisi fortassis unâ cum perfidis ludæis reijci, & in æternum damnari uelimus. Ad hæc ut grati perpetuo pro acceptis beneficijs simus, æquū est, nunquā nō cum Apostolo dicētes: Ipsi gloria et imperiū in secula seculorū Amen.

EVANGELIUM IN DOMINICA TRINI-

tatis, Ioannis. 3.

ERat autem homo ex Pharisæis Nicodemus nomine Princeps ludæorum. Hic uenit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quod a Deo ueneris magister: Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facias, nisi fuerit Deus cum

DOMINICA

eo. Respondit Iesus & dixit ei: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit denuo, non potest uidere regnum Dei. Dixit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Nunquid potest in uentrem matris suae iterato introire & nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est. Et quod natum est ex spiritu, spiritus est: Non mireris, quod dixi: Oportet nos nasci denuo. Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius, audis, sed nescis unde ueniat, aut quo uadat. Sic est omnis, qui natus est ex spiritu,

Respondit Nicodemus, & dixit ei. Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es magister in Israel, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quod scimus loqui, & quod uidimus testamur, & testimonium nostrum non accipitis: Si terrena dixi uobis, & non creditis: Quomodo si dixerō uobis cœlestia, credetis?

Et nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat uitam æternā.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Quam procul à cognitione spiritualium rerum absit caro, argumento hic est Nicodemus, tam inepte carnis iusticiam defendens, contra iusticiam spiritus, ut nihil supra. Describitur autem ab externa quadam dignitate, uidelicet quod & Phariseus fuerit, in speciem iustus, & inter Iudæos primas tenuerit, doctor & dux populi.

Atq; hæc descriptio ut ad spiritus iusticiam nihil facit, ita si quis quam rudis spiritualium rerum fuerit perpendat, humanas uires miris modis extenuat.

Iesum nocte adit, confessus quod & à Deo uenerit tantus doctor, et uocationem suam miraculis abunde satisfecit declarauit. Quod ipsum si ex animo

mo loquitur Nicodemus, cur non media luce potius quam noctu tantum doctorem alii? A fide adhuc uacuus fuit, adeoq; timebat, ne si Pharisei resciscerent cum Christo collocutum esse, synagoga eijceretur.

Tantum in Nicodemo imbecillitatem & hebetudinem Christus non solum tollerat, sed & docet & instituit, quo uidelicet à carnalis istius iusticie confidentia, qua timebat auocatum, ad spiritus iusticiam pertraheret. Quia in re obserua, eos tantum iustificari ac regnum Dei uidere, qui renascantur.

Est autem renasci, spiritu perfundi, credere uerbo, innouari, & postea immaculatum ambulare in uia Domini.

Hanc renascentiam tantum abest Nicodemus intelligat, ut etiam de carnali quadam renascentia Christum loqui existimet.

Christus igitur doctoris officio iterum functus, ostendit per aquam & spiritum hoc ipsum fieri oportere, ubi obseruabis baptismum propter adiunctum Christi cum præceptum tum uerbum, spiritum etiam donare, ut non solum externe, sed & interne bapti-

zeris, ac noua creatura fias.

Caro nihil horum intelligit: cæca enim est adeoq; spiritu per quem doceatur iuxta Prophetæ uaticinium opus habet. Insignis locus contra defensores liberi arbitrij.

Iam spiritum hunc quis impertiat, uidere est opere precium.

Esa, 45

Nemo, inquit, ascendit in cælum, nisi filius hominis qui in cælo est, & cælis uenit. Audis solum Christum, præterea neminem sua potentia ascendere in cælum? Cur uero in cælum ascendit? Videlicet ut secum una captiuitatem nostram captiuam abduceret ac dona hominibus daret. Quæ nam dona? Spiritus sancti. Per quod medium uero hæc dona imperit? Per uerbum & sacramenta. Verbum igitur quomodo comprehenditur? Fide.

Psalm, 67.

Sola igitur fides in iustificationis negotio regnat ac dominatur, quæ nisi adsit, frustra carnis iusticiam iactamus hypocritæ. Sin uero adsit, iam certo remissionem peccatorum, iusticiam & uitam æternam habituri sumus, sic enim inquit Omnis qui credit in eum, non pudefiet, sed uitam æternam habebit.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII

Euangelium hoc continet egregi-

am et insignē disputationē inter iusticiam

tiam

DOMINICA

am spiritus & iustitiam carnis. Iustitiam spiritus docet & defendit Christus, alteram uero, nempe carnalem suscipit propugnandam Nicodemus, non tamē ea pertinacia, ut noli se doceri ac instrui. Quare quæ hoc loco necessaria uidebuntur, ordine considerabimus.

Nicodemida scriptio.

Principio quidem personam Nicodemi considerabimus, quemadmodū ab Euangelista describitur. Adhæc perpendemus quam inepte loquutus sit de noua natiuitate, siue de regeneratione hominis. Nam ex his omnibus aperte poterimus uidere, quid ratio et nires humanæ in rebus diuinis possint. Sic autem loquitur Euangelista: Erat homo ex Phariseis Nicodemus nomine. Princeps Iudeorum. Quo indicat, quod secundum externam & civilem conuersationem inculpatam uitam traduxerit, quodque ea honestate uitæ conspicuus fuerit, ut facile principem & primarium locum inter Iudeos obtinuerit &c. Habes hoc loco descriptionem eiusmodi personæ, quæ civiliter sapiens, proba et iusta est. Et quamuis hæc adsuerint non tamē tantum audaciæ ac fortitudinis in Nicodemo est, ut Christum in publico alloqui & conuenire audeat, licet fatea-

Carotimida est.

tur eum doctorem & magistrum à Deo missum, & miracula, quæ Christus multifariam fecerat, neuiquam negare posset. Quare hic ratio in plenum non prodit, & doctrinam Christi in publico non recipit. Hoc enim maxime requirit Christus cum ait: Qui me confitetur coram hominibus, ^{Matth.} confitebor & ego eum coram Patre meo & omnibus Angelis. Ratio hoc facere non potest. Excedit enim omni artem & industriam eius, ut propter ueritatem mundi odium uelit incurere. Et propterea uult Christus etiam, ut uetus ille Adam mortificetur in nobis, ac fiamus noua creatura. Sed quid præcor exploratum habet caro et natura nostra de hac noua regeneratione? Certe nihil, id quod Nicodemus iustitarius hic declarat. Christus loquitur de noua quadam & spiritali natiuitate: Nicodemus uero intenus est in carnalem natiuitatem hominis, & ait: Quomodo potest homo denovo nasci cum sit senex? Nunquid potest in uentrem matris suæ iterato introire & nasci? Audi quæ stulte uir civiliter probus de rebus diuinis disserat: Imò necesse etiā ad huc est, ut Christus ei dicat quomodo fiat istud, ut in noua creatura regeneremur. Sed quid sit? Ne

Ne nunc quidem intelligit, sed de-
 nuo quærit quomodo hoc fieri possit
 Quid quæso egregium aut admiratio
 ne dignum hic in Nicodemo uidere li-
 cet? Profecto nihil nisi ignorantia &
 incredulitas reperitur in ipso. Quare
 nec externa illius conuersatio, nisi
 longe maiorem speciem sanctitatis
 præ se ferat, Deo placere potest. Ra-
 tio est, & Deus non respicit exter-
 nam laruam aut splendorem, sed cor
 & fidem hominis, sicut Ieremias ait:
 Domini oculi tui respiciunt fidem. Itē
 Quod non est ex fide, peccatum est.

Omnino necesse est ut interior
 iustitia prius adsit, si exterior Deo
 placere debeat, Quod si interior iu-
 stitia non adsuerit, Christus illico di-
 ceret. Nisi iustitia uestra abundauerit,
 plus quam scribarum & Phariseorū,
 non intrabitis in regnum celorum.
 Iam sicut Nicodemus plane rudis &
 ignarus reperitur in ijs rebus, quæ dei
 honorem & nostram salutem concer-
 nunt, ita omnes nos quotquot in hac
 terra uiuimus, sumus stupidi, ignoran-
 tes, cæci ac plane uetus ille homo &
 Adam. Imo sicut hoc loco Christus
 ait, nihil aliud sumus, nisi ipsissima ca-
 ro. Nam quod natum est ex carne ca-
 ro est, nisi per spiritum sanctum illu-

minetur. Carnem autem uoco totam
 naturam humanam, corpus, animam,
 rationem, intellectum, libertatem ar-
 bitrij, absq; spiritu sancto. Et talis ho-
 mo, ac tale corpus peccati, nihil aliud
 potest quam peccare, quācumuis splē-
 deat in oculis hominū, se q; multis ex-
 ternis operibus ornet, quāmodū
 hæc omnia multis uerbis docet Pau-
 lus in Epistola ad Romanos, hic in-
 stitutiarius Nicodemus sufficienter eti-
 am declarat.

Secundo, docet in hoc Euangelio
 Christus nouam natiuitatem, quam
 Nicodemus nō potuit intelligere. Lo-
 quitur autem sic de ea Christus, ut do-
 ceat eam omnino necessariam esse ad
 animæ salutem. Et ait: Nisi quis natus
 fuerit denuo, non potest uidere reg-
 num Dei. Est autem regnum Dei ui-
 dere, nihil aliud, quam iustificari &
 saluari. Iam nunc perpende, quid de
 hac iustitia Christus loquat, et quid
 contra sentiat Nicodemus. Christus
 ita concludit, q; nullum opus, nulla ra-
 tio, nulla conuersatio externa quan-
 tumuis honesta, faciat nos probos, iu-
 stos, ac beatos, sed quod solummodo
 opus sit, ut homo nascatur denuo. Cō-
 tra uero sic sentit Nicodemus. Si ex-
 terna & ciuilis eius uita et conuersa-

Carnē
 quid
 uocet
 scriptu
 ra.

Ro. 8.

Nona
 natiui-
 tas ne-
 cessa-
 ria est.

Regnū
 Dei ui-
 dere
 quid.

DOMINICA

tio legi tantum sit conformis, tunc ne
cesse esse, ut propter illa ipsa opera e-
tiam iustus, probus, ac beatus pronun-
cietur coram Deo. Hæc autem opi-
nio supra modum erronea & falsa
est. Nam necesse est, cum omnis ho-
mo sit mendax. Deus autem solus in-
ueniatur uerus, ut Christi sententia
hic uincat, & non Nicodemi. Placet
igitur, ut accurate dispiciamus, quo-
modo hæc noua natiuitas seu regene-
ratio fiat. Nisi quis (ait Christus) re-
natus fuerit ex aqua & spiritu sancto,
non potest introire in regnū Dei. Au-
dis, q. in baptismo noua natiuitas seu
regeneratio incipiat, est enim signum
mortificationis carnis, sicut Paulus
ait: Consepulti sumus per baptismum
in mortem &c. Et hæc est nouæ na-
tiuitatis pars una. Porro, in baptismo
datur etiam spiritus sanctus qui nos
sic mortificatos reuifcet, impellat,
trahat, immuet, & ita operetur in
nobis, ut non quæ carnis sunt sapia-
mus, sed quæ spiritus sunt, nō terrena,
sed cœlestia desideremus, & solum-
modo iustitiæ uiuamus. Et hæc est
pars altera nouæ natiuitatis. Ex hoc
sequitur, quod renasci nihil aliud sit,
quā peccatis mori, & per spiritum
& de fide iustitiæ uiuere. Hoc ubi sit,

ibi uidetur regnum Dei, & patet in-
gressus in illud. Sed quā gloriam quæ
so meretur Nicodemi iustitia? Omni-
no necesse est, ut ueluti stercus & lu-
tum reputetur, sicut etiam Paulus su-
am iustitiam, quæ ex lege in Iudaismo
fuit, ut stercora arbitratus est. Phi-
lip. 3. Non enim quod ex nostra rati-
one profluit, sed quod in nobis spiritus
operatur, Deo placet. Quod natum
est ex spiritu, spiritus est, & coram
Deo alicuius est ponderis. Itaq; &
Sanctus Paulus Ephe. 4. ait: Deponi-
te uos secundum pristinam conuersa-
tionem ueterem hominem, qui cor-
rumpitur secundum desyderia erro-
ris, & renouamini spiritu mentis ue-
stræ. Quomodo potest hæc ratio uel
facere uel comprehendere, quando-
quidem nec res terrenas aut corpora-
les intelligat, ueluti illud est, unde spi-
ritus ueniat aut quo uadat? Breuiter,
hæc noua natiuitas spiritus sancti o-
pus est, etiam si Papistæ carnis iustiti-
am decies maiori laude extollant.

Tertio, docet nos hoc Euangelium Chri-
stus nobis hunc spiritum, per quem
renascimur, impetrauerit, donarit, &
illius nos participes facere uelit. Ni-
mirum filius hominis Christus Iesus,
qui solus ē cœlo descendit, & in cœ-
lesti

Psal. 115.

Rom 3

Baptis-
mus,

Rom 6

Renas-
ci quid

Christi
per
aut
bis
ritum
sancti
lun

Crede,
re in
Christū

lum ascēdit. Sed quare impetravit nobis & promeruit hunc spiritum? Ea nimurum, quod sicut serpens in deserto, ita & ipse in ligno crucis exaltatus est. At qualis iste serpens est? Populus Israeliticus murmuravit olim contra Dominum in deserto, unde factū est, ut Dominus iratus immiserit eis ignitos serpentes. Qui uero ab his morsu inficiebatur, is moriebatur illico. Orante autem Mose ad Dominū, & intercedente pro populo, iussit Dominus ad petitionem Mose, ut serpentem æneum exaltarat, & ait: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo, qui percussus aspexerit eum, uiuet. Hanc figuram sibi ipsi applicat Christus, & ait in se competere eam,

num.
21.

serpens
figura
Christi

ac si diceret. Ego quidem morte acerbissima moriar, ac cruci suffigari, idque non ob aliam causam, quam ut per passionem & mortem meam Deus cœlestis Pater pro salute humana fiat placatus. Qui ergo peccati morsu languet, & me aspicit exaltatū, hoc est, credit in me, non peribit, sed uitā eternam habebit. Ecce in hunc modū proponitur nobis Christus, ut is qui condonat nobis omnia peccata nostra, spiritum sanctū impartitur, qui nos nouam creaturā, filios & hæredes Dei efficit, si modo crediderimus in eū, ac omnē fiduciam nostram in ipsum collocauerimus. Concedat autem nobis omnipotens Deus, ut ueram fidem habeamus. Amen.

DOMINICA PRIMA POST TRINITATIS

Leſtio ex priori Epistola Ioan. cap. .4.

FRatres: Deus charitas est, et qui manet in charitate, in deo manet & Deus in eo. In hoc perfectio est charitas nobiscū, ut fiduciā habeamus in die iudicij, quod sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras eijcit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos diligimus eū, quoniam ipse prior dilexit nos. Si quis dixerit, diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem uidet, Deum quem non uidet, quomodo potest diligere? Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

LOCI

DOMINICA LOCI HVIVS LECTIONIS

Tota hæc lectio diuinæ erga nos charitatis commendatio est, cuius interim exemplo, nos quoq; diligere iubemur proximos.

Christus in mundum missus est, ut per ipsius meritum nos uiueremus, perpetua alioqui morte morituri. Huc pertinet, quod hic propiciatio pro peccatis nostris dicitur.

Deus non nostris meritis, sed sua erga nos dilectione permotus, filium suum dedit, id quod iterum atq; iterum in hac lectione repetitur. Locus de gratia.

Exemplo diuinæ erga nos charitatis, debemus & nos in mutuam charitatem esse propensissimi.

Quate-
nus
perfe-
cta in
nobis
sit cha-
ritas.

Charitas imputatiue perfecta in nobis est. Alias perpetuo crescere in no-

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Mirum in modum diuinam erga nos charitatem commendat hæc lectio. Ac quidem Diuus Ioannes hanc ipsam charitatem idcirco tam magnifice extulit, ut et ad solidam in Christum fidem & mutuam erga quoslibet amorem nos inuitaret, id quod non tam ipse quam reliqui quoq; Apostoli face-

Deus charitas est: In hoc &c.

bis & augeri debet, id quod de fide quoq; dicimus.

Cognitio & confessio Christi, unum nos cum Deo faciunt, ita ut nos in illo et ille in nobis sit perpetuo. Obserua uero, quod cognitio hæc non nisi spiritu perfusus contingat.

Cum fiducia expectare diem iudicii, charitatis nostræ erga Deum, certissimum est indicium, præterquam enim quod diuina bonitate freti: a damnationis sententia nobis non timeamus, æternum etiam beatitudinem anxie admodum expectamus.

Summam huius lectionis, Ioannes ipse breuissimè complectitur dicens: Præceptum habemus ab eo. Qui diligit Deum diligit & fratrem suum.

re solent. Quanquam autem nihil plane obscuritatis textus hic habeat, sed omnia & facilia sint & perspicua, ita men propter rudiores, quibus possumus labor noster desudat, quam possumus breuissime hunc ipsum explicabimus.

aparuit charitas Dei in nobis,

Non

Non potuisset magnificentiùs à Di-
no Ioanne diuina erga nos charitas cõ-
mendari, ac quod dicit: charitatem ip-
sam Deum esse. Est enim frequens a-
pud doctos loquendi formula, ut egre-
gie aliquem uel laudaturi, uel uitupe-
raturi, aut probitatem ipsam aut scelus
dicant. Aliter autem Auxesis hæc in-
telligenda & accipienda est (sic enim
docti hanc loquendi formam uocant)
cum de Deo uerba fiunt, atq; tum cum
de hominibus loquimur. Cum de ho-
minibus per auxesin loquor, iam sem-
per maiora, atq; res habet, mihi dicen-
da sunt. Quis enim tam probus est,
cui ad probitatem nihil adjici possit?
& de quo uere dici possit, quod ipsa
probitas sit? An nō scriptura dicit: Ne-
mo bonus nisi solus Deus? At uero cū
de Deo uerba facio, iam figuræ huius
finitio postponenda, & ad hunc mo-
dum dicendum est, quod nullis omni-

In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus Deum,
sed quod ipse dilexit nos, &c.

Hiscere rebus Diuus Ioannes in iusti-
ficationis nostræ negocio, omnia no-
stra cum opera tum merita excludit,
adeoq; salutem nostram, ac pro pecca-
tis satisfactionem soli clementiæ diui-
næ acceptam refert. Et certo etiam
hæc charitas primaria causa existi-

no uerbis tantum de deo boni dici pos-
sit, quantū re ipsa etiam habeat. Quis
enim unquā sapientiam illius, bonita-
tem, clementiam, & charitatem erga
genus humanum, pro dignitate satis
laudare potuit? Recte igitur Diuus Io-
annes inquit: eam esse diuinæ charita-
tis erga nos cum uim tum magnitudi-
nem, ut non immerito ipsa charitas di-
catur. Quin causam quoq; addit, cur
merito charitas hæc commendabilis
apud nos perpetuo esse debeat, nimi-
rum hanc, quod filium suum unigenitū
emiserit in mundum. Quæris qua de
causa? ut uitam nobis, quibus alioqui
propter incredulitatē æterna mors de-
beatur, sanguine suo emeretur.
Quis hic dicere audeat, operibus no-
stris hunc Christi in carnem aduen-
tum, acceptum referri posse: Sed uide-
amus hæc de re ipsam Ioannem.

manda est, q; benignissimus ille Chri-
stus, preciosissimum pro nobis miserrimis
peccatoribus sanguinem effunde-
re dignatus est. Cur non igitur suum
eidem tribuimus honorem? Quid no-
stra iactamus merita? Cur non potius
id quod ipse exgit præstamus? Porro
u quid

DOMINICA PRIMA

quid abs te exigat quæris? Qui credit inquit, in me, habebit uitam æternā. Sed inquis. Nihil igitur à me exigit præterea? Equidem multa præstare iussus es, si de externa uitæ quæris iusticia. Sed in ea sententia nequiquam oportet esse te, quod ijs tuis operibus

remissionem peccatorum emerearis, sed quod potius ijs ipsis de fide tua, quod conspicua apud omnes fiat, testificeris. Vis autem, quæ potissimum opera facere iussus sis, nosse? Istuc equidem ex hac lectione audies.

Charissimi si Deus sic dilexit nos, debemus & nos alterutrum diligere, &c.

An non hinc palam fit, qualia esse opera tua cōueniat? Fortassis in ea es sententia, si præsens corpore Christi esset, & gratum te tum futurū, & corporalibus obsequijs & cultibus hanc ipsam animi tui gratitudinem, satis superq; declaraturum. Stulte, unde inepta hæc cogitatio tibi? Aut nescis Deū spiritualement esse *ὁ νόστος* & substantiam, eoq; cultiores requirere, à quibus in spiritu & ueritate colatur? Ei fidem habe quæ in terras demisit nostri causa, & cultum Deo exhibuisti longe omnium gratissimum. Si præterea operis etiam aliquid, quod eidem placeat, facere uis, uelle autem debes, iam proximum perinde ac te ipsum dilige. Quicquid enim in gratiam illius proximo facis, ipsi præstitum est. Et

caue existimes, uel corporalibus oculis Deum hic conspici posse, uel alios cultus esse, qui eidem arrideant, atq; iam descripsimus. Semel filium suum unigenitum, carnis sarcina tectū, conspiciendum dedit, qui spiritum sanctū nobis emeretur, quo doctore cognosceremus, quod ipse in nobis & nos in ipso perpetuo mansuri simus, modo credamus. Quod si hunc Christum, perinde atq; Dei filiū, imò Deum ipsum fide non apprehenderimus, iam nec Deus in nobis nec nos in Deo mansuri sumus. Certe corporalibus oculis, nihil est quod deinceps eundem nos uisuros in terra speremus, quemadmodum ad Moysen quoque dicitur, non uidebit me homo & uiuet. Hinc Ioannes quoque consequenter dicit.

Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

Ac si diceret. Quanquam uerum

fit, quod Deus nec corporalibus oculis in

lis in hoc mundo cōspiciatur, nec corporalibus cultibus aut obsequijs mag-
noperere delectetur, tamen fieri potest,
ut & ille in nobis & nos in illo perpe-
tuo maneamus. Quæris qua ratione?
Qui proximū ex animo diligit, is hac
amoris constantia egregie declarat,
charitatem suam erga Deum quoq; so-
lidam & perpetuam fore, præsertim
cum alterum ab altero separari hic
nulla ratione possit. Iam ubi & Deus
& proximus recte diligitur, ibi indis-
solubile etiam spiritus sancti vincu-
lum accedit, ita ut nec Deus à nobis,
nec nos à Deo unquam diuelli possi-
mus. Quæ omnia cum sint uerissima,
cur igitur desigere corporaliter in De-
um oculos gestimus? Demus potius o-
peram, ut & fide & solida charitate
conspicui simus, & dubium non est,
quin suo tempore conspiciendum se
Deus, satis in suo regno exhibiturus
sit. Hac etiam ratione in tempus illud
bona cōscientia intenti esse possumus,
quando Christus & in maiestate sua
uenturus, & mundi huius finem factu-
rus, & in regnum suum, ubi facie ad
faciem uultum maiestatis illius con-
templabimur, nos recepturus est. Præ-
terea operam indubie etiam dabimus,
ut quo ad eius fieri potest per spiritus

donum, perinde in mundo simus atq;
Christus fuit. Quomodo autem is in
mundo fuit? Ab omnibus uiuijs, pecca-
tis, & prauis actionibus alienissimus,
imò purus putus fuit, ita ut non solum
nullis inquinamentis cōmaculari po-
tuerit, uerumetiam ut & doctrina &
conuersationis suæ honestate, mul-
tos ad pœnitudinem uitæ prioris &
Euangelicam conuersationem pro-
uocari pertraxeritq;. Ad quem mo-
dum si nos quoque diligentes charita-
tis cultores fuerimus, iam à mundi in-
quinamentis non solum tuti erimus,
uerumetiam multos exemplo nostro
ac doctrina ad pœnitentiam prouoca-
bimus. Quid? Huiusmodi in nobis cū
erga Deum tum erga homines chari-
tas, ita crescet & augmentabitur, ut
nihil minus quàm futurum Dei iudici-
um formidemus. Imò hoc efficiet, ut
profligata omni formidine, omni timo-
re, secundum hunc Christi aduentum
uliro etiam expectemus. Et quid mul-
tis opus est? Ipse Diuus Ioannes quoq;
sensit & uidit, ubi perfecta cū erga
Deum tum erga homines sit charitas,
ibi certo etiam salutem & uitam æter-
nam consecuturam. Itaque adhorta-
tiuncula admodum Christiana lectio-
nem hanc concludens inquit:

DOMINICA PRIMA

Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. Si quis dixerit, diligo Deum, & fratrem suum odit, &c.

Intellectu facilis est hæc exhortatio. Quod enim ferè sacra scriptura solet, Christianam religionem duobus uerbis, hoc est, fide et charitate cõplecti. Et palam est, sine his Christianismum nostrum cõstare haud posse.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Prima post Trinitatis, Luca. 14.

Homo quidam fecit cœnam magnam, & uocauit multos, & misit seruum suum hora cœnæ, ut diceret inuitatis: Venite, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt simul omnes excusare se. Primus dixit ei: Villam enim, necesse mihi est exire, & uidere illam. Rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga bouum enim quinque, & eo ad probandum illa. Rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo uenire non possum. Et reuersus seruus nunciauit hæc Domino suo.

Tunc iratus Paterfamilias, dixit seruo suo: Exi cito in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc. Et ait seruus: Domine factum est, ut impleasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus seruo: Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico autem uobis, quod nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Cœnam gratiæ, celestis ille Pater apparat, quando imbre uerbi sui miseris mortales perfundit. Atque hinc cœnam in Christo cœpit, quem testem eius gratiæ in populis esse uoluit

& perfecit, idque tum, cum diceret: Consummatum est.

Ingenitæ gratiæ signum & indicium est, quod ad participationem tantæ laudis cœnæ omnes inuitamur.

Inuitamur

Inuitamur autem non nisi ab ijs, qui à Patrefamilias inuitare nos iussi sunt. Quia in re obserua, neminem rite docere nisi qui uocatus sit, posse.

At mihi iam nunc etiam nostrā obserua ingratitudinem. Quotusquisque enim est, qui ad gratuitā hanc cœnam uocatus uenire dignetur? Per paucos est eorum profecto numerus. Sed uideamus quibus rebus impietatem nostram oppalliare fere soleamus.

Principio sunt, qui agris emendis intenti, honores, titulos, imperium in multos tantum ambiunt, nihil minus quam de salute sua solliciti. Qui si etiam per uerbum ab amore fluxarum istarum rerum alio uocentur, tamen uocantem audire contemnunt, contenti quod eas res coram mundo honesto titulo possideant. Proinde cœnam hanc gratiæ, ne primoribus quidem labris degustabunt, tantum abest, ut in regnum cœlorū intromittendi sint.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

In hac similitudine commendatur primū ineffabilis bonitas Dei, gratia & misericordia, quam nobis per dilectum filium suum Iesum Christum, sine ullis operum nostrorum meritis, magnifice admodū exhibuit, in hoc, quod ea cœnæ comparatur, Nam om-

Deinde sunt qui auaricia excæcati, unum hoc tantum agunt, ut opes magnas undecunque tandem possint, corrodant. Quia in re quum fieri non possit, quin & Deum neglegant, & in proximum peccent, sit ut ad cognitionem Dei peruenire nequeant.

Postremo sunt, qui uxorij nimium, uenire recusant, parum memores Pauli ephe. 5 alicubi dixisse: Qui uxores habent, sint tanquam non habentes. Proinde hoc quoque hominum genus, in regnum Dei intromittetur nunquam.

Qui intromittentur igitur? Cæci, Claudii & pauperes, qui uel in primis uocantem Deum audire & sequi consueuerunt. Sic alibi dicitur: Pauperes Mat. 19 Euangelizantur.

Compellimur ueluti ad hanc cœnam, quum uerbum à prædicatoribus urgetur, id quod Paulus uocat instigare tempestiue & intempestiue.

nis cœna ad gaudium & læticiam, non ad tristitiam & merorem paratur, ita nimirum, ut in ea edamus & bibamus, ac plane hilares simus. Quem admodum igitur in cœna, quæ in hac corruptibili uita instauratur, nihil nō ad gaudium & læticiam paratur, ita

DOMINICA PRIMA

Euan-
gelium

Psalm.

117.

Corina.

Ioan. 3

Chari-
tas Dei

etiam magnifica illa diuinæ gratiæ, et
Euangelij cena prorsus omni pulso
merore, omnia iucunda, omnia leta
continet. Quid enim aliud est Euan-
gelium (in quo nobis gratia Dei tan-
ta humanitate, suauitate, & beneuo-
lencia per Christum offertur) quam
bonum & letum nuncium? Non enim
potest mendacium esse, q. nato Chri-
sto Pastoribus nunciauit Angelus, di-
cens: Annuncio uobis gaudium mag-
num, quod erit omni populo. Nec te-
mere nos Propheta Dauid monet, ut
in his diebus gratiæ lætemur, & ait:
Hæc est dies, quam fecit Dominus,
exultemus & lætemur in ea. Quod
igitur Deus iam Pater amantissimus,
hanc cenam tam clementer per Chri-
stum absq. ullo nostro merito parauit,
dubio procul ingens diuinæ suæ erga
nos charitatis indicium est, maxime si
recta uia & in corde reputauerimus,
quod non solum Iudæi, uerumetiam
omnes gentes, publicani & peccato-
res ad eam uocantur. Vnde fit, ut nec
immerito Christus dicat: Sic Deus di-
lexit mundum, ut filium suum unige-
nitum pro eo daret. Audis quod sola
charitas commouerit Deum Patrem,
ut hanc cenā Euangelicæ gratiæ per
Christum pararit. Iam si charitas com-

mouit eum, ut hanc cenam pararet,
multo maius argumentum diuini amo-
ris erga nos est, quod nos omnes ad il-
lam uocauerit. Quid enim prodesset
mibi hæc tam magnifica cena, si mibi
præ foribus manendum sit, nec deuit
ad eam inuitari aut intromitti? Ut au-
tem omnibus manifestum sit, & liqui-
do cernant, quod Christus non solum
parauerit hanc cenā, sed inuitauerit
etiam ad eam omnes homines, subiun-
git Euangelista, & ait, quod Dominus
huius cenæ emisit seruum suum ho-
ra cenæ, dicere inuitatis, ut uenirent,
quia iam parata sunt omnia. Seruus il-
le significat dilectos Apostolos Chri-
sti, quos primum ad Iudæos, deinde
etiā ad gentes Christus misit ad præ-
dicandum, posteaquam Iudæi prædi-
cationem uerbi Dei iam contemp-
sissent, et sese illa fecissent indignos. Sed
qualis fuit prædicatio eorum? Ista ni-
mirū: Omnia sunt parata, uenite. Chri-
stus Iesus Dominus noster annunciaue-
rat nobis uoluntatē Patris sui, & mor-
tuus fuerat p peccatis nostris, ac pro-
pter iustificationem nostri resurrexe-
rat, ascenderat ad celos, & impetra-
uerat nobis spiritum sanctum, adeoq.
impleta iam ea omnia erant, quæ ad a-
nimæ nostræ salutem pertinebant. Hæc

Apo-
stoli
uocant
nos ad
cenam

Hæc Apostoli in concionibus suis a-
deo diligenter populo inculcavere, ut
non immerito aut frustra dictum sit à
Ma. 52. Propheta Esaia: Quam speciosi pedes
Evangelii. Tantum bona, annunciantium
pacem. Quid quaeso amplius re-
quirere possemus? Equidem salus im-
petrata nobis est ex gratia. Adhæc
ad salutem ex gratia uocamur, nec est
quicquam alioqui quod impedimento
esse queat, quam quod nos venire no-
lumus. Quare, amicissimi, festinemus
ad Christum, nec contemnamus tam
magnificam cenam, ut per eam grati-
am, quæ nobis gratuito offertur, iusti-
ciam ac salutem æternam consequamur.
Secundo, uidemus in hac similitudi-
ne uocationem Iudæorum ad gratiam
Evangelij. Adhæc, qualiter ijdem pro-
pter incredulitatem reiciantur. Illi ip-
si enim Iudæi primi sunt, quos necesse
fuit ad hanc cenam uocari, sicut Chri-
stus testatur dicens: Non sum missus
nisi ad oves quæ perierunt domus Is-
rael. Et Paulus in Actis: Vobis opor-
tebat primum prædicari uerbum Dei.
Sed quomodo hanc uocationem Iudæi
auribus admittunt? Omnes quidem in-
cipiunt excusare se ordine, idque con-
tra Prophetæ Davidis consiliū, cum
inquit: Hodie si uocem eius audieritis,

nolite obdurare corda uestra. Huic,
inquam, fideli consilio non accedunt,
sed incipiunt se excusare, & uenire
nolunt. Primus ait: Villam emi, & ne-
cesse habeo exire & uidere illam, ro-
go te, habeme excusatum. Alius in-
quit: Iuga bouum emi, eo probare illa,
rogo te, habeme excusatum. Tertius
ait: Vxorem duxi, uenire nō possum,
perinde ac si impossibile sit, simul ma-
ritum esse & Christianum. Sed ita se-
res habet. Iudæi iam inde ab initio
semper fuere pertinaces, incurui cer-
uicum hominum genus, ac immorige-
ri nebulones. Quoties præcor in de-
serto contra Dominum murmuraue-
runt? Quoties prouocauerunt Deum
ad iracundiam. Nonne Diuus Stepha-
nus testatur, Iudæos fuisse Christi p-
ditores & homicidas, semperque dura
cervice restitisse spiritui sancto? Iam
si is qui prædium emit, passus non fu-
isset pluri apud se fieri agrum quam
cenam hanc, non fuisset propter em-
ptionem agri damnatus, quandoqui-
dem non qui diuitias aut possessiones
multas habet, sed qui cor ijs apponit,
damnatur, sicut Sanctus Paulus ait: 1. Cor.
Quasi nihil habentes, & tamē omnia 6.
possidentes. Abraham emerat eum a Gene-
gram à filijs Heth, in sepulturam suam 24.

Iudæo-
rū ino-
bedien-
tia &
incre-
dulus

DOMINICA PRIMA

et alios usus, an ideo condemnaretur? Minime. Nihil enim ad regnum Christi, si quis agrum, aut boves, aut oves, aut si quid huiusmodi fuerit, emat, sed pertinet ad externam poluiam, & in hanc civilem uitam. Licet ergo possint hæc fieri? At si ea fiducia pendam à rebus terrenis, ut præ his celestium bonorum obliuiscar, hoc illud est quod me condemnat. Imò si quando fuerit tempus, aut necessitas ipsa postulauerit, citius omnia quæ in toto mundo possideo, relinquenda sunt, quam ut hanc cœnam contemptui habeam. Ad eundem modum loquimur etiam de ducenda uxore. Vxorem habere res bona est: At si uxorem plus quam Deum diligam, hoc me condemnat. Itaque monet etiam Sanctus Paulus, ut qui habent uxores sint tanquam non habeant, hoc est, in Euangelij confessione nullo modo committere debeo, ut uxor mea sit mihi impedimento, sed semper in hoc paratus sum oportet, ut Euangelij causa, si su opus, sciam etiam relinquere uxorem. Sed quid multis? In specie boni uiri uidentur hi, qui se hic excusant & purgāt, sed qui Euangelio Christi credere nolunt, æquissimo iure fertur in eos hæc sententia: Nemo uirorum illorum, qui

sunt uocati, gustabit cœnam meam.

Tertio, uidemus in hac similitudine, quod posteaquam præcipui ac priuarij Gentis Iudaicæ, hanc cœnam contempserunt, omnes ubique peccatores, meretrices & publicani ex uicis & plateis ad eandem uocantur, dum modo peccata sua agnoscant, & gratiam apud Christum quærant. Deinde, quod misere gentes, quæ antea populus Dei uocata non sunt, inuitentur iam ad hanc magnificam cœnam. Et in hac re duo sunt, quæ præcipue ueniunt obseruanda, Primum quod Domino Deo nostro complacitum sit in miseris, hoc est, afflictis, desolatis & contritis consciencijs, prædicatione legis (quæ commodè per compelle intrare significatur) ad peccatorum suorum compunctionem & agnitionem adductis. Tales enim intromitti debent ad hanc cœnam, hoc est, consolationem accipere debent per Euangelium, quem admodum & Maria in cantico suo canit: Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Alterum est, quod post resurrectionem Christi, omnes prophetias de Iudæorum reiectione & gentium uocatione (quarum non uulgaris numerus reperitur passim in Prophetis) impleri necesse fuit. Nam

Gentium
et omnium
peccatorum
uocatio.

pl.

Mat 10

1. Cor.

7.

exire in uicos et plateas nihil aliud est
quā Euangelii omnib⁹ gentibus præ
dicare, sicut Christus ait in Ioanne:
Adhuc alias oues habeo, quæ nō sūt
ex hoc ouili, et has oportet me addu-
cere. Hæc uero gentiū uocatio in fide
bene cōsiderata, plurimū consolatio
nis habet. Quis enim desponderet a-
nimū, siquidem audimus, q̄ Deus po-
pulum suū, qui nos tantis priuilegijs
excelluit, ob incredulitatē reiecerit,
nos autem miseros peccatores, qui ni-
hil bonificimus unquā, pro sua ines-
fabili clementia & misericordia as-
sumpserit? Quare amicissimi, sedulo
operam demus, ut uocati ad hanc cœ-
nam Euangelicæ gratiæ, uenire non
grauemur, quo æternaliter, quam sua
uis sit Dominus, gustemus & uide-
amus. Amen.

Psalm.
33.
et 85.

DOMINICA SECUNDA POST TRINITATIS

Lectio ex priori Epistola, Ioannis. cap. 3.

Fratres mei: Ne miremini, si odit uos mundus. Nos scim⁹,
quod translati sumus de morte ad uitam, quia diligimus
fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui
odit fratrem suū, homicida est. Et scitis, quod omnis homi-
cida non habeat uitam æternam in se manentem. Per hoc
cognouimus charitatē, quoniam ille animam suam pro no-
bis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.
Qui uero habuerit substantiam mundi, et uiderit fratrem su-
um egentem, & clauerit uiscera sua ab eo, quomodo chari-
tas Dei manet in eo? Filioli mei, ne diligamus uerbo, neq̄
lingua, sed opere & ueritate.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Consolatoria partim est hæc le-
ctio. Vtq̄ enim in electos sæuiat
mundus, tamen æternæ beatitudinis
participes erimus, etiamsi corporali
hac uita priuemur.

Lex internos etiam adfectus re-

quirit, quæmadmodum Ioannes hic
testificatur. Non solum enim, qui uim
ac manum admoliendo occidit, Legis
de homicidio reus est, uerum etiam
qui odio prosequitur proximum.

In charitatis doctrina, nusquā

Lex
spiritu
alis est

DOMINICA SECVNDA.

non Christi exemplum, ad quod nos accommodemus inculcant Apostoli. Quemadmodum igitur ubique probe obseruandum est Christi meritum: ita in Charitatis ac obediētiæ quoq; negotio, danda est modis omnibus opera, ut archetypum nostrum Christum in diligendo per omnia exprimamus.

BREVIS EXPO. HVIVS LECTIONIS

Nusquam non Diuus Ioannes in Canonica sua charitatem urget & exigit, imò non solum charitatem, uerumetiam fidem quoq; inculcat, è qua ceu fonte charitas dimanare solet. Et in hoc doctrinæ genere tradendo tam est & diligens & uehemens, ut nausea etiam ac tedium suboriri hinc lectori posset, si non constaret, id genus repetitiones non solum non ociosas, uerumetiam cum ingens sit inter

Charitatem neq; erga Deum neq; erga homines habet, qui esurienti, sitiēti, periclitantiq; fratri non opitulatur, etiamsi Cræsi diuitias alioqui æquaret.

Hypocrisin, cui ueritas in sacris literis ferè opponitur, ubiq; damnant cū Christus iū Apostoli, proinde et hic dicit, diligamus opere et ueritate.

Christianos desidia ac oscitantia, necessarias esse. Quia uero pusillus ille Christi grex, propter hanc fidei & charitatis doctrinam, omnium hypocritarum cum iniurijs tum calumnijs perpetuo etiam expositus est, ita ut morte etiam huius rei gratia multi adfecti sint, consolari credentes, ac contra id genus persecutiones armare & præmunire Diuus Ioannes nos uoluit, dicens.

Nolite mirari fratres, si odit uos mundus, Nos scimus quoniam translati sumus, &c.

Perinde ac si diceret. Qui professores Christianæ doctrinæ coram seculo hoc nequam, esse uolunt, ij nihil est quod sibi commoditates huius uitæ, quibus impij fere fruuntur, polliceantur. Siquidem Euangelium, crucis uerbum est, teste Apostolo: ita ut nisi uerbū crux comitetur, metus sit,

uerbum deprauari potius ac prædicari. Quotusquisq; enim inter pios uirum fuit, qui si uerbi amans fuit ex animo, non multas eius gratia persecutiones sustinuerit? Quid obsecro germano fratre perferre coactus est Abel? Quid prophetis, quid deniq; Christo & Apostolis, propter prædicationem

calum recte uerbum accidit: Nō abs-
re dictum est in Euangelio: si sermo-
nem meum seruauerunt, & uestrum
seruabunt, si me persecuti sunt, & uos
persequentur. Non parum autem con-
solationis habet, si Christianus hic
sciat, tribulationes & persecutiones
huiusmodi, bona sibi Dei uolūtate ac-
cidere, eoq; utiles & salutare esse.
Quæris quo pacto id fiat? Cum om-
nia nobis eueniunt ex animi sententia,
neq; aduersi aliquid accidit, pigri, de-
fides, ac securi efficiuntur, ita ut non so-
lum in agnitione Christi non cresca-
mus, ueluti par fuit, uerumetiam oran-
di, & inuocandi studium prorsus neg-
ligamus, nimirum cupiditatibus carna-
libus addictiores, ac bonis operibus,
idq; olim Israelitis quoq; usu uenisse
uidemus. Contra, cū multis malis im-
petur, cū omnium iniurijs expositi
sumus, iam tum & Deū agnoscimus
& inuocamus, & robustiores reddi-
mur, & ex ipso uerbo ita animū mu-

Qui non diligit fratrem, manet in morte.

Omnis qui odit fratrem suum, &c.

Multa hactenus de charitate uer-
bafecit. Vt ne autem existimemus, de-
fucata charitate sermonem hic fieri,
ostendere etiam, unde dimanat, quaq;
in re sua sit, uoluit. Nam negari nō po-

nimus, ut omnibus afflictionibus fe-
rendis pares reddamur, ab impacien-
tiæ uitio alienissimi. Imò animum hic
non despondemus, etiam si uita in uer-
bi gratiam amittenda sit, præsertim
cum aliam uitam, quæ mortem & ne-
scit et uicit per Christū, certo expecte-
mus. Textus hic prima fronte, æter-
nam uitam propter charitatem, inter
fratres mutuam, polliceri uidetur.
Videndum igitur est, ut ne hic impin-
gas. Neq; enim Diuus Ioannes charita-
tem, efficientem causam tantarum re-
rum facit, sed perinde atq; certum fi-
dei, quæ sola uitam hanc impetrat, sig-
num eandem prædicat. Quod autem
sola fides uitam impetret Christus in
Euangelio Iohannis nihil obscuris
uerbis dicit: Qui credit in me, etiam
si mortuus fuerit uiuet. Quia uero
charitas fere ostendit, si ne fides no-
stra solida & recta, pergit Aposto-
lus de hac ipsa charitate pluribus age-
re dicens:

test, quin charitas non sit, ubi prius nō
conspiciatur fides. Porro ubi fidem
nactus es, ibi uitā quoq; certo habitu-
rus es. Rursus. Vbi fides nō est, ibi cha-
ritas quoq; non conspicitur, & mors
certo

DOMINICA SECVNDA

certo sub sequitur. Iam cum dicit, in morte manere eos, qui fratres non diligant, ita intelligendum est, quasi dicat: Mutuum hunc amorem & ex fide ceu fonte dimanare, & non fucatum esse oportere, quæ non solum uerbis, sed re ipsa conuincunt, nihil æque placere sibi atq; bene faciendi studiū. Quemadmodum Paulus quoque charitatem requirit, ex corde puro, ex conscientia bona, & fide non simulata. Et charitatis huius quotquot sunt expertes, homicidæ sunt, si non corā mundo, certè coram Deo. Neq; enim præcepta decalogi externum, opus tā

Per hoc cognouimus charitatem, quod ille animam suam pro nobis posuit, &c.

In exhortationibus ad mutuam cōcordiam, et mutuum inter nos amorē, Christi exemplo nihil potest esse efficacius. Neq; enim illius erga nos amor, uulgaris amor fuit. Imò qui posset maior amor excogitari? Non solū ita nos dilexit, ut deserto ad tempus cœlorum regno, humanæ imbecillitatis participes nostri causa factus sit, uerumetiam sanguinem suum tandem pro peccatis nostris in ara crucis effuderit, non tam amicis quā hostibus, hac sua morte commodaturus, quem admodum Paulus quoq; inquit. In

tum uerumetiam ipsos cordis adfectus requirunt. Veluti cum Deus præcipit: Non occides. Hic non solum ut à manifesta uī abstineamus, uerumetiam omnis generis odia, inimicitias, similitates, suspensiones, rancorem et inuidiam uitemus, exigit. Sed cum fere hic difficultatem causari soleamus, ipsius Christi hac in re exemplum ob oculos nobis ponit, si ad imitationem eiusdem uel sic inuitare nos possit, nos inquam qui Christiani ab eo dicimur, eoq; non immerito, præceptorum illius sectatores sumus. Sic autem dicit.

hoc commendat charitatem suam erga nos Deus, quod cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est. An non hic Christum, pro peccatoribus, hoc est, inimicis suis, cruci adfixum dicit? Iam si Christus amorē erga nos suum ita declarauit, ut etiā uita sua chariores sibi nos sese ostenderit, quis igitur æquum esse neget, ut nos quoq; pro fratribus animas ponamus? Sed nemo huiusmodi erga fratres charitatem hodie exercere studet. Omnes hic culpam mere mur, Quid? AEgre, fratru inopiā susto paup

panis subleuamus, tantum abest, ut in re possum? Porro si Christum non diligam ad afflicti fratris mortem subire sustineamus. Quis ergo pro Christianis nos habeat? Eatenus Christiani nomen mereor, quatenus Christum & proximum uere diligo. Quare si proximum nec diligo, dec dilectionem hanc mutuis officijs erga eum quem coram uideo, exero, Deum quem non uideo, qui obsecro diligit.

EVANGELIUM IN DOMINICA SECUNDA

da post Trinitatis. Luce. 16.

Homo quidem erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat. Sed canes ueniebant, & lingebant ulcera eius. Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.

Elevans autem oculos cum esset in tormentis, uidit Abraham a longe, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili recordare quia recepisti bona in uita tua, et Lazarus similiter mala: Nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris. Et super hæc omnia inter nos et uos chaos magnum firmatum est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos, non possint, neque inde huc transire.

Et

DOMINICA SECUNDA

Et ait: Rogo te Pater, ut mittas eum in domum Patris mei habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moſen et Prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non Pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, poenitentiam agent. Ait autem illi: Si Moſen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

LOCI HVIVS EVANGELII

Dives quidam hic, primum à uitæ luxu ac uestium splendore, deinde ab incredulitate describitur.

Deinde et pauper quidam hic depingitur, uidelicet à medicitate, à morbi magnitudine, à patientia et à credulitate.

In diuite potissimum obseruabis incredulitatem, ut quæ sola fuerit in causa, quod nullam Laſari rationem habuit. Sic .n. inquit Ioannes: Si quis uiderit fratrem suum esurientem, & clauſerit uiscera sua ab eo, quomodo in eo manet charitas Dei?

Alias moderatus uestium & epularum usus non damnatur, modo adfit fides. Exemplum habes in Ioseph, Daniele, Hester & alijs sanctis. Et Christus ipse alibi dicit: Quod intrat in os non inquinat hominem, sed quod egreditur.

In Laſaro obseruabis fidem & credulitatem. Ea enim nisi præditus fuisset, non tam patienter & morbum

& neglectum in diuite officium tulisset. Quid? fundamentum fides est, ac ueluti radix omnium uirtutum, adeo ut nullum tam sit in speciem piæ, & placere Deo possit, si hinc non proficiatur. Sic Paulus inquit: Quicquid non fit ex fide, peccatum est.

Merceres utrumque à morte subsequitur, sed pro fidei & delicti ratione. Dives fiduciam suam non in Deum, sed in diuitias collocarat, quibus tamensi fide præditus fuisset, bene uipotuiſſet, ueluti Christus alibi dicit: Facite uobis amicos de mammona in isto, ut cum defeceritis recipiant uos in æterna tabernacula. Hoc uero qui facere superfederit, moritur, inque tartara deportatur. Contra Laſarus ob fidem qua præditus, omnia aduersa tulerat, deportatur in sinum Abrahamæ.

In sinum Abrahamæ deportantur ac quiescunt, quotquot solida fide præditi sunt.

omnemq; spem in Christum conijci-
entes, moriuntur. Contra, Infernus
absorbet quotquot à fide, charitate,
spe, uacui, morte præoccupantur. De
Abrahæ sinu et is locus intelligendus
est. Iustorū animæ in manu Dei sunt.

Colloquium Abrahæ cum epu-
lone, omnem hypocrisin, mercatum

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

In hoc Evangelio describitur pri-
mus uir diues, in quo nec fides nec
charitas fuerit. Nam hæc dictio Di-
ues, eodē modo hoc loco accipit, quo
apud Diuum Paulum, cum ait: Diuiti-
bus huius seculi præcipe &c. Et in E-
uangelio Matthæi: Facilius est came-
lum per foramen acus, quam diuitem
in regnum celorum ingredi. In his et
similibus locis, diuitem esse idem signi-
ficat, q. corde diuitijs addictum esse,
nihil cogitare aliud quā diuitias, nul-
la alia re gaudere, aut oblectare sese,
deniq; constituere in corde ueluti pup-
pim & proram (quod aiunt) diaboli-
cam mammonam. Et Diuus Paulus
præcipue ob hanc causam appellat
eos huius seculi diuites, quod seculari-
bus, transitorijs, & terrenis plus affi-
ciantur quā celestibus. Alioqui si
diuitiæ damnarent hominem, etiam
damnatus fuisset Abrahā, Salamon,

missarum ac uigiliarum, qui ex appa-
ritionibus falsis demortuorū fere na-
tus est, percellit & labefacit. Imò &
humanas traditiones, quæ in negoci-
um iustificationis admiscuntur, omnes
damnat & reijcit, ad uerbum nos re-
mittens. Habent, inquit, Moysen &
Prophetas quos audiant.

& Naaman Syrus, siquidem &
his diuitiæ fuere, sed non sunt iisdem
abusi. Quare describitur hoc loco
diues ille, non ut bona, sed ut mala
arbor. Iam si uoles audire malæ
arboris fructus, accipe: Vestieba-
tur purpura & bysso &c. Hic
uestitus sine dubio non damna-
set hominem, nisi singularem compla-
centiam in eo habuisset, & munda-
num honorē, luxum & fastum in eo
quæsiuisset, ac prorsus oblitus fuisset
miseri illius Lazarī, qui ad ianuam ip-
sius iacebat ulcerosus. Nam & Io-
seph splendide uestitus fuit in AEGyp-
to, ad hæc aurea torque decorus, ni-
hilo minus placuit Deo, quod cor di-
uitijs & pompæ non apposuisset. Gen. 41.

Quod autē hic diues tam uestitu quā
splendidis epulis luxū quæsierit, et his
corde omnino affixus fuerit, indicat se
quentia: Et epulabatur quotidie splendide

DOMINICA SECUNDA.

Ecclē 3. Est tempus in quo lēari conuenit, et
est rursus tempus plāgendi, ac decet
unumquēque Christianum, ut se in
unūquoduis tempus sciat accommo-
dare, & ei inferuire, ut doctrinam
Pauli crebro prae oculis habeat, uide-
ROM. licet: Gaudete cum gaudentibus, &
11. flete cum flentibus. Sed quando sit ex
cibo crapula & comessatio, ex po-
tu ebrietas & ingurgitatio, idq; quo-
tidia, atq; adeo, ut cor Domini Dei
sui obliuiscatur, nec aliud quicquam
in uoluptate quærat, quam quæ sibi
iucunda sunt, fieri non potest, quin &
obliuio proximi sui repat, unde fit,
ut etiam nulla cura de necessitate illi-
us habeatur. At obliuisci Dei & pro-
ximi, certissime secum adfert perpe-
tuam damnationem. Eiusmodi infide-
lem nebulonem (epulonem dicere uo-
lui) habemus hoc loco. Tam illi cordi
sunt splendida uestes, ac crebræ com-
messationes, ut etiam Dei obliuiscat-
ur, nec ullam dilectionem erga pro-
ximum habeat, sed in beneficentia et
amoris compassionē uincatur etiam
ab ipsis canibus.

Secundo, describitur in hoc Euan-
gelio pauper quidam, nomine Laſa-
rus. Pauper autem in scripturis uoca-
tur, non solum qui nihil proprium ha-

bet, qui nihil peccuniarum aut bono-
rum possidet, sed qui toto corde om-
nibus terrenis & transitorijs renun-
ciatis, ita ualedixit, ut his uniuersis
mortuus sit, ac solummodo à Deo pen-
deat, ita ut etiam diues eiusmodi pau-
pertatem habere, & in corde semper
pauper esse possit, quandoquidem ubi
Deo fuerit uisum, quicquid bonorum
possidet, relinquere paratus est. Hæc
paupertas in illius corde non fuit, ad
quem ipse Christus ait: Vade, & nen-
de omnia quæ habes, & da pauperi-
bus & sequere me. Hic enim cum si-
bi relinquendæ essent opes, ut homin-
ter tristabatur, ac satius esse duxit re-
tinere eas quam amittere. Iam uero
habemus hic et uidemus Laſarum
externe & interne pauperem, estq;
hic Laſarus ualde boni atq; boni quan-
doquidem fructus hoc ipsum magnifi-
ce et liberaliter declarant. At quales
isti sunt fructus? Iacet ad ianuam diui-
tū ulceribus plenus, cupiens saturari
de micis, quæ cadebant de mensa diui-
tijs. An non hic est insignis fructus fi-
dei, in tanta miseria & corporis infir-
mitate tantam habere patientiæ? Non
clamat, nō eulat, sed tacet et querens
est, nec aliter quam Hiob offensus est
quando dicebatur Dominus dedit, Do-

pauper
in scrip-
turis.

minus abstulit, Sit nomen Domini benedictum. Similiter, an non & hæc egregia uirtus est, & fructus fidei non uulgariter cōmendandus, quod nihil superfluum, nihil de cibis latioribus, sed tantum micas de mensa diuitis cadentes cupit? Cor incredulum hoc ne quaquā præstare potuisset, hoc enim quo plura habet, hoc plura cupit habere, sicut propheta Dauid ait: Diuites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. At quomodo potest diues penuriam pati? Ita nimirum, dum nunquam satis habet, nec ullo tempore cupiditati modum ponit, sed semper timet et sollicitus est, quod satis habiturus non sit. Quare habemus hoc loco uirum excimie sanctū, & cor optimā fide præditū, quod in magna miseria et infirmitate sua, in magna angustia & necessitate, omnium principum delicias & magnificentiam cū patientia uincit. Tertio, habemus in hoc Euangelio tam diuitis istius, quam miseri Lazarus exitum & remunerationem. Eodem tempore uixerunt, & eodem tempore uitam morte cōmutant. Pauper Lazarus deportatur ab Angelis in Abraham sinum, diues autem sepelitur in inferno. Quis nunc inter hos diues ui-

detur? Quis meliora nactus? Sane uero hæc est maxima uicissitudo. Nam qui antea diues fuit, nunc pauper est. Quis ergo non mallet Lazarus similis esse quā diuiti? Quis non mallet cum Lazaro in Abraham sinu esse, In Abraham sinu esse, quā cum diuite in inferno? In Abraham sinum deportari, nihil aliud est, quā in Deo obdormire, in Dei potentia usque ad nouissimum diem seruari, & certa fiducia expectare Domini nostri Iesu Christi aduentū, sicut scriptura ait: Iustorum animæ in manu Dei sunt. Sepeliri autē in inferno, est in desperatione mori, in terrore æternæ mortis seruari, donec ultima Christi prolata sententia, ignis gehennæ ueniat super omnes impios. In hac desperationis flamma sedet & torquetur diues, cupiens linguam suam per Lazarum refrigerari. Sed audit: Recordare, quia recepisti bona in uita tua. Et illud: Magnum inter uos & nos chaos firmatū est, ut qui uolunt hic transire ad uos, non possint, neque inde huc transmeare. Hic nihil prorsus relinquitur consolationis diuiti, ac reuera impletur quod Christus dicit apud Lucam: Væ uobis qui ridetis hic, quia lugebitis. At Lazarus perpetua consolatione recreabitur, quia expers omnis

Sapi. 3
In inferno
sepeliri

Luc. 6.

x consola-

DOMINICA SECUNDA

consolationis in hac terra fuit. Hæc, ô diues, meditare in corde tuo diligenter nec desistas tibi amicos facere de
 Luc. 16 Mammona iniquitatis, alioqui idem tibi eueniet quod diuini huic.

Quarto, docet hoc Euangelium, quod quæcunque necesse est nos cum scire sum facere, in sacra scriptura fun data sint & contenta, & propterea æquū esse, ut solummodo diuinæ scripturæ fides adhibeatur. Diues enim cum sibi prorsus omnis spes & consolatio negata esset, libenter ad quinque fratres suos ipsum Lazarum misisset, ut per eum commonescerent, in hunc locum tormenti non uenirent. At dicitur: Habent Mo sen & Prophetas, audi

ant illos. Moses de Christo testis est. Quia hunc Prophetam, Christum uidelicet, audire noluerit, pœnam lu et. Quia & Prophetæ testimonium perhibet huic Christo. Qui ergo Mo sen & Prophetas de Christo testan tes audierit, audit etiam Christum. Tam si solus Christus audiendus est, ubi tunc manent humanæ traditiones, ubi doctrinæ de uigilijs, ut uocant, & missis pro defunctis? Hæc necesse est omnia corruere & fundi interire, quan doquidem fas non sit homines, sed ipsum Christum audire, sicut etiam ecclestis Pater ait: Hic est filius meus dilectus, in quo complacitum est mihi. Hunc audite.

DOMINICA TERTIA POST TRIN.

tatis Lectio ex prioris Epistola Petri. cap. 5.

Fratres: Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut uos extollat, cum erit oportuno: omni cura uestra coniecta in illum. Nam illi cura est de uobis. Sobrii estote, uigilate, quoniam aduersarius uester Diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite, solidi fidei scientes, easdem afflictiones, uestre quæ in mundo est fratritati, consummari. Sed Deus omnis gratiæ, qui uocauit uos ad æternam suam gloriam, per Christum Iesum, idem instaurat uos, parum per afflictos, fulciat, roboret, stabiliat. Ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Exhortatoria

Exhortatoria est hæc lectio ad humilitatem & modestiam à spe præmiorum sumpta.

Humiliari in scripturis est deijci, deprimi, & plane in nihilum redigi, ita ut de omnibus humanis præsijs desperantes, nihil nos uel esse uel posse intelligamus, quam humiliationem postea externa etiam modestia quædam sequitur.

Qui ad hunc modum humiliati, totam cordis fiduciam in Deum coniiciunt, de ijs dubium non est, quin in summam tandem sublimitatem euehendi sint. Insignis locus est contra uentris curam & sollicitudinem, quod dicit,

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Lectio hæc exhortationem habet ad ueram humilitatem, ut quam semper apud Christianos et uideri et conspici oporteat. Quid enim Christianum minus decet, ac fastus & arrogantia? Quæ siue ex carnis malicia oriatur pessima est, siue ex operum nostrorum fiducia nascitur, pessima autem peior est. Viranq; scriptura perstringit,

Humiliamini sub potenti manu Dei, ut uos exaltet in tempore uisitationis.

Humiliari in scripturis dicitur, natura nostra & corruptionem & maliciam agnoscere, de operibus proprijs

Ipsicura est de uobis.

Christianis perpetuo insidiatur Satanas, ut à cõfessione Euangelij transuersos agat ad cupiditates noxias. Cui nisi fide, sobrietate, uigilantia, obstiterimus, actum de nobis est.

In adfl. etionibus, pressuris & cruce, per solum Christum, ut pares ijs simus quæ ferenda sunt, instauramur, fulcimur, roboramur, stabilimur, id quod dico, ne quid tibi arroges.

Obserua, quod Deum, gratia Deum appellat, quique per solum Christum, ad æternam gloriam suam nos uocat, nullis uel operibus uel meritis intercedentibus.

ubi inquit, Qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Imò an nō à gentibus ipsis per naturæ lumen depræhensum est, Arrogantia nihil esse uel homine indignum, uel deo æque inuisum? Aesop⁹ interrogatus quid Iupiter operaret? Excelsa inquit deprimat, et humilia extollit. Sed age, uideamus hac de re Petri sententiam.

in uniuersum desperare, & coram Deo omnino ad nihilum redigi. Ferè autē hæc humilitas cum quadam esu-

DOMINICA TERTIA

rie ac sui iusticiæ coniuncta est, ita ut uel in primis huc pertineat, quod in Euangelio Matthæi dicitur: Beati qui esuriunt & sitiunt iusticiam, quoniam ipsi saturabuntur. Porro est & aliud humilitatis genus, externum uidelicet & corporale, quod & ipsum, si ex animo proficiatur, inter egregias uirtutes numerari potest. Nam ad hanc ab ipso etiam Christo inuitamur, ubi inquit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Iam si hunc Diui Petri textum, ad prius illud humilitatis genus, quod præsertim in ijs, qui legis prædicatione peccatorum cognitionē nacti sunt, conspiciatur, retuleris, nihil errasti. Nam si cum fide cōiuncta est, tam potens illa Dei manus, sub qua humiliatus es, non solum efficiet, ut è luto peccatorum erigaris, uerumetiam ut Euangelij prædicatione sic scedatum, sic perculsum, sic deiectum, Chri-

Omnem sollicitudinem proijcientes in eum. Ipsi enim est cura de nobis.

Hoc est. Non ita solum curam uestri Deus gerit, ut tantum urgente necessitate potum, cibum, calceos, uestimenta, breuiter, uictum & amictum suppeditare uelit, uerumetiam in tribulationib⁹ & angustijs pro uobis uel in primis sollicitus est. Ita adficatur, ita

stus quoque remissione peccatorum, iusticia, & uita eterna donet & consoletur. Huc enim illud pertinet: Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos et reducit. Sin uero textum hunc ad ciuilem illam humilitatem retuleris, hic quoque nihil peccatum est, modo hypocrítica nō sit, qualis illa fuit apud Esaiam dicentium: Humiliamus animas nostras, & non respexisti &c. Sed potius talis, quæ ex prioribus & proueniat & nascatur. Ea enim despicatui habet neminem, de se parum, de alijs magnifice sentit, morgera est, qui præsumt omnibus siue ciuili, siue spiritali potestate. Ignarus enim non est, obedientiam hanc nō hominibus præstari, sed Deo. Quod si etiam sub imperio sit pessimorum hominum & tyrannorum, tamen nihilominus officium in patientia facit, semper eorum quæ hic sequuntur memor.

cura uestri tangitur, si quando uos uel patiamini, uel opprimamini, ut nihil obsecris uerbis apud Zachariam dicat: Qui tangit uos, tangit pupillam oculi mei. An non hanc pro filijs Israel curam gessit, cum ex Aegypto eos educurus esset: in deserto? & ubi non?

Nam

Num animos eorū hisce uerbis ubiq;
erexit, ego ero Deus uester? O uere
paternam promissionē, ubi Deus se mi
hi propiciū futurum pollicetur, ubi ad
iutor, seruator, defensor, & protector
meus is est, ibi nec deesse quicquā mi
hi, nec obesse, ne ipsæ quidem infero-
rum portæ possunt. Tantū abest, ut si

Sobrii estote & uigilate, quia aduersarius uester diabo-
lus, tanquam leo rugiens circuit &c.

Sobrietatem hic ab immodico cibi
ac potus temperantiam, Vigilare au-
tem, in fide crescere, fortiozem red-
di, & ad finem usque perseuerare, uo-
cat. Sic de quinq; prudentibus illis uir-
gibus in Euangelio Matthæi legit,
quod aduentum sponsi uigilando, &
lampadibus oleum infundendo, præ-
stolatæ sint. At mihi hic & qualem ha-
beamus hostem, et quomodo erga nos
adfectus sit, obserua diligentissime. Po-
tens est, quia uel Christo teste, prin-
ceps huius mundi est. Adhæc, ita no-
bis insensus, ita iratus est, ut non nisi
summa nostra pernicie, summo nostro
malo, summo nostro damno, hoc illius
in nos odium satiri possit. Quod ip-
sum Paulus quoque sensisse uidetur,

Deus autem omnis gratiæ, qui uocauit nos in æternam
suam gloriam, &c.

Equidem uerum est, non tantum es se in nobis fidei robur, quantum me-

præditus fide hic sim, uel mundus, uel
Satan à deo abstrahere me queat. Sed
proijcienda est constantissime in illū
solicitude omnis, adeoq; resistendum
forti animo Satanæ, ut ne infidelitate
prius, ac consequenter malis omnibus
inuolutus, in exitiū pertrahat, ueluti
Diuus Petrus quoq; in sequentijs dicit

cum ad Ephesios scriberet: Non est
nobis lucta aduersus carnē & sangui-
nem, sed aduersus mundi dominos, re-
ctores tenebrarum harum &c. Cum
igitur tam potentem aduersarium ha-
beamus, opus est ut nos quoque uicis-
sim contra insidias illius armemur, sed
quo armorum genere? Non alio quā
quale Diuus Paulus ad Ephesios descri-
bit. Quale item Petrus hic describens
inquit: Cui resistite sortes in fide. An
non enim hinc liquet, fide Satanā uin-
ci & profligari? Sed inquis. Non in
omnibus huiusmodi est fortitudo fi-
dei, & me plane hic imbecilliozem
sentio, quā qui tanti aduersarij uim
sustinere & propulsare queam. Audi
obsecro hac de re Apostolum.

DOMINICA TERTIA

rito esse debebat. Sed nihil est, cur hu-
ius rei gratia animum despondeas.
Nam is a quo in æternam gloriam per
Christum, idq; ex mera domini boni-
tate, uocatus es, indubie confortabit
te in omnis generis tentationibus, ut
ne uel Satanae uel membris eius præ-
da fias. Tu tantum indefinenter pro
adiutorio ac auxilio Christum uide-
sis interpelles, neque priusquam exau-
diaris, ab inuocando cesses. Hoc enim
sis feceris, tam dubium non est, quin
certo auxilium illius sensurus sis. Ne-
que enim hominum more fallere, pro

missionibus suis fidem habentes, con-
suevit, ut qui solus uerax sit, & per
spiritum suum ueraces efficiat. Quia
huius rei gratia, Deus hic omnis gra-
tiae ab Apostolo Petro dicitur, pro-
pterea quod credentes in omnibus ne-
cessitatibus, non iratus deserat, sed
propitius exaudiat. Et qui ad hunc mo-
dum cum exaudiuntur, tum confirma-
tiores fiunt, tum uictoriam à Satana
reportant, ij postea nunquam nō, quò
grati inueniantur, dicunt cum Aposto-
lo: Ipsi gloria & imperium, in sæcula
sæculorum, Amen.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Tertia post Trinitatis, Lucae. 15.

ERant autem appropinquantes ei publicani & peccato-
res, ut audirent illum. Et murmurabant scribae & Phari-
saei, dicentes: Nunc peccatores recipit, & manducat cum illis.
Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis est ex uobis ho-
mo, qui habet centum oues, & si perdiderit unam ex illis, non-
ne dimittit nonaginta nouem in deserto, & uadit ad illam
quae perierat, donec inueniat eam? Et cum inuenerit eam,
imponit in humeros suos gaudens, & ueniens domum, con-
uocat amicos & uicinos, dicens illis: Congratulamini mihi,
quia inueni ouem meam, quae perierat. Dico uobis, quod ita
gaudium erit in caelo, super uno peccatore poenitentiam a-
gente, magis quam super nonaginta nouem iustis, qui non
indigent poenitentia. Aut quae mulier habens drachmas de-
cem, si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucer-
nam, &

nam, & uertit domum, & quærit diligenter, donec inueniat.
Et cum inuenerit, conuocat amicas & uicinas, dicens, Con-
gratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram. Ita dico uobis, gaudium erit coram Angelis Dei super
uno peccatore pœnitentiam agente.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Diuites, potentes, sapientes, & iu-
sticiarij, Christi doctrinã perinde at-
que abiectam contemnunt ac despici-
unt, propria uidelicet iusticia, pruden-
tia ac sapientia freti. Interim publica-
m & peccatores, hoc est, ij qui se pec-
catores agnoscunt, hanc ipsam ample-
ctuntur & recipiunt.

Sedulitas & docendi seruior à con-
cionatoribus exigitur, id quod inficia-
ri nemo potest. Sed interim ab audito-
ribus quoq; requirit, ut æque diligen-
ter & pari sedulitate audiât uerbum.

Audiunt autem qui & auribus &
corde, ea quæ audierunt, percipiunt.
Sic scriptura inquit: Qui habet aures
audiendi audiat. Item: Audi Israel De-
us tuus Deus unus est.

Hinc peccatores & publicari qui
peccata sua sentiscunt, ad Christũ ap-
plicant sese, nihil plane aliud quæren-
tes quàm ut uerbo quod solum sciunt,
saluent. Proinde etiam Christi clemen-

tiam ac bonitatem ubiq; experiuntur.

Eam Christi erga peccatores boni-
tatem, siue iusticiarij nõ possunt. Mul-
to minus ferre possunt doctrinam illi-
us, qua gratuitam peccatorũ remissio-
nem omnibus offert in se credituris.

Hic uero qualem se erga nos Chri-
stus gerit? Non solũ intempestiuo isto
Pharisæorum murmure à benefacien-
do non terretur, uerumetia quicquid
huius fecit, perinde atq; recte factum
tuetur & defendit, idq; duabus simi-
tudinibus. Atque in ijs ipsis ita sollici-
tudinem suam pro perditis ouibus de-
scribit, ut nullo penicillo exprimi ar-
tificiose potuerit.

Resipiscens peccatoribus, ipsi
etiam Angeli congratulantur. Vnde
liquet, quàm præciosa res sit in con-
spectu Dei, si agnus erroribus & pri-
stina uita sordibus in uiam redeam⁹,
adq; uerbi Dei præscriptum uitam in-
stituere incipiamus.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

x 4

Principio

DOMINICA TERTIA

Principio tractat hoc Euangelium de publicanis & peccatoribus, quem admodum hi appropinquauerunt ad Christum, ut audirent uerbum eius. Quia uero recipiuntur iam à Christo, & excusantur etiam, nec tamen Christus eiusmodi Deus est, qui uelut iniquitatem, & cui complacitum sit in peccatoribus, ipsa necessitas exigat, ut inter peccatores discrimen probe teneamus. Sunt nonnulli peccatores publicis flagitijs & sceleribus contaminati, qui eo impudentiæ uenerunt, ut cum omnium pessime uiuant, mirificeque placeant sibi, quod in his multum promoueant, nullam neque Dei neque hominum reuerentiam habent, sed Dei & omnis honestatis obliui, in rebus pessimis gloriantur etiam, & laudem quærent scelere et impietate pariam. Atque hi nebulones, propter crassa illa & enormia flagitia quæ perperant, etiam coram mundo pro nebulonibus habentur, tantum abest, ut scripturæ cum his multum negocij sit. Præterea sunt & alij peccatores, qui externe speciem quandam sanctitatis simulant, in corde tamen sunt nebulones pessimi, contra quos plerumque clamant Prophetae, & ipsum etiam Euangelium. Esaias Propheta huius mali

Psal. 5. lit iniquitatem, & cui complacitum sit in peccatoribus, ipsa necessitas exigat, ut inter peccatores discrimen probe teneamus. Sunt nonnulli peccatores publicis flagitijs & sceleribus contaminati, qui eo impudentiæ uenerunt, ut cum omnium pessime uiuant, mirificeque placeant sibi, quod in his multum promoueant, nullam neque Dei neque hominum reuerentiam habent, sed Dei & omnis honestatis obliui, in rebus pessimis gloriantur etiam, & laudem quærent scelere et impietate pariam. Atque hi nebulones, propter crassa illa & enormia flagitia quæ perperant, etiam coram mundo pro nebulonibus habentur, tantum abest, ut scripturæ cum his multum negocij sit. Præterea sunt & alij peccatores, qui externe speciem quandam sanctitatis simulant, in corde tamen sunt nebulones pessimi, contra quos plerumque clamant Prophetae, & ipsum etiam Euangelium. Esaias Propheta huius mali

Impudens peccator.

Pro. 2.

Esai. 3.

accusat eos, quod dicant bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras &c. Et David testatur de eis, quod in corde suo dicant (quantumuis alias probi & sancti appareant) Non est Deus. An non idem etiam fit in Euangelio? Matthæi. 23. ait Christus: Nisi iusticia uestra abundauerit plus quam scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum celorum. Et tales hypocritas nominat etiam Christus in hoc Euangelio iustos, non quod coram Deo iusti sint, sed quod semetipsos iustos esse, nec opus habere penitentiam existimant. Postremo sunt peccatores, qui cum peccata sua agnoscant, & in coram omnibus quæ male egerunt, non parum sibi displiceant, ad Christum solummodo appropinquant, & gratiam ab eo petunt. Talis peccator & publicanus fuit Zachæus, qui Christum Dominum nostrum gaudens excepit in domum suam, uerbum eius apprehendit, ac tandem recepit, se dimidium bonorum suorum pauperibus daturum, & si quem defraudauerit, redditurum ei quadruplum. Et de talibus loquitur Christus etiam alibi: Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Iam uero tales peccatores

et publicani appropinquant ad Iesum. Quare? Ut uerbum eius audiant. Sentiant enim peccata sua, & in peccati agnitionem adducti sunt, & propterea gratiam quærunt, ut à peccatorum pondere liberentur. Quia autem Christus offert gratiam, remissionem peccatorum, iusticiam & salutem æternam, absq; ullo merito operum, solummodo per uerbum suum, & quia doctrina Christi sola est uitæ doctrina, æquum etiam est ut ad illum appropinquent, & uerbum eius audiant. Eius, inquam uerbum, non legis, quod conscientias reddit timidas. Ex his omnibus discite iam, quòd quando Christus tibi utilis esse debet, tu prius talis publicanus & peccator, hoc est, ut in ueram agnitionem peccatorum tuorum prius peruenias.

Secundo, proponit ac delineat hoc Euangelium, quàm clemens, facilis & propitius Christus sit eiusmodi publicanis et peccatoribus, qui male actæ uitæ pœnitentia ducuntur, qui à peccatis discedunt, & posthac uitam suam in melius commutant. Neque enim solum Pharisei testantur de Christo dicentes: Hic peccatores recipit, & manducat cum illis, uerum etiam ipsemet Christus suum hoc fa-

ctum excusat (quandoquidem hoc ipsum Phariseos urit & angit) & asserit se iure facere. Quod si Christus recipit peccatores, & neminem, modo pœnitentiam agat et gratiam petat, reijcit, necessario sequitur, illum propter peccatores in hunc mundum uenisse, & solummodo peccatorum esse saluatorem. Iam si ipse Christus saluator noster est, & condonat peccata ex sola gratia sine ullo operum merito, quis præcor nollet in eum credere? Quis omnem fiduciam suam in illum collocare nollet? Quis denique non polliceretur sibi de illo omne bonum? At operæ precium etiam est audire utramq; parabolam, quibus suam erga nos charitatem probat & declarat, & inuenies copiosissime, quantum tibi de benignitate Christi sit sperandum, Primū comparat se pastori centum oues habenti, qui si unam ex illis perdidit, dimittit nonaginta nouem & tandem perditam quærit, donec inueniat eam. Et inuentam ponit in humeros suos, gaudens quòd reduxerit perditam, & propterea etiam cum uicinis suis omnibus latatur. Hæc parabola eo perinet, ac si Christus dicat: Sum uobis Phariseis suspectus, quod peccatores recipiam, at scire debetis,

Math.
11

Perdis
ta ouis

x s quod

DOMINICA TERTIA

Ioan.
3.
Rom 8
2. Cor.
2.

Ecce, 18

quod propter peccatores uenerim in hunc mundum, siquidem hi sunt qui sibi ipsis non consulere nec prodesse norunt. Peccatum originale, quo grauantur nimis magnum est, adhuc natura eorum uiciata est, adeo ut magis ad malum quam ad bonum inclinata sit. Gen. sexto. Imo & liberum arbitrium eorum, ratio & sapientia peiores faciunt eos quam meliores, siquidem quod natū est ex carne, caro est, et qui secundum carnem sunt, ea quæ carnis sunt sapiunt, & animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt. Quare oportet me ueluti uerum ouium meorum electarum pastorem, querere eas per uerbum meum, earum peccata super humeros meos suscipere, & ita ad peccatorum et Dei cognitionē adducere. Et quia uolūtas Patris mei non est, ut peccator moriatur, sed ut conuertatur et uiuat, fieri non potest, quin Angeli in cælis mecum exultent, mihiq; congratulentur, quando perditus ouis reperitur, & peccator conuersus a uia sua mala, ad Euangelium adducitur. Quin lubens uos etiam Phariseos adducerem, sed non uultis peccatores, sed iusti uocari. Itaq; cogor uos relinquere, et illis opem ferre, qui se peccatores agnoscunt. Ad eundem

modum pergit Christus se comparare mulieri decem drachmas habenti, quæ unam perditam tam diu querit, donec inueniat eam etc. Et utraq; similitudinem ita concludit Christus, ut fateatur maius in cælis esse gaudium super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta non in iustis, qui pœnitentia, ut sibi uidentur, opus non habet. Age uero, habes hoc loco talē Christum qui te querat & inueniat, perditum reducat, qui te iustum, probum ac beatum faciat. Hic crede, et re ipsa experieris, auxilium tibi ab eo non defuisse.

Tertio uidemus in hoc Euangelio hypocritas & fictæ sanctitatis ingenium. Hæc enim non solum confidunt propria opera et sanctitatē suam, in sed inflatur etiam et fit tumida aduersus omnes peccatores, ac contemnunt præ se quoscunq;. Perpende autē diligenter causam, cur Pharisei et Scribæ hic murmurauerint contra Christū. Hic (inquiunt) peccatores suscipit, & manducat cum illis. O luidule & insensulse hypocrita. Tuum erat hoc insigne et preciosum opus charitatis Christi erga peccatores commendare & ornare, & ecce tam sancto studio aduersaris, et ferunde ac non recte facis.

alum exhibitas & reprehendis. An uero male factum esse tibi uidetur, si peccator conuertatur ad penitentiam et ad Dei ducatur cognitionem? Christo Domino et saluatori nostro non est cura cibis et potus, sed peccatorum ad penitentiam conuersio. Huiusmodi exempla charitatis tibi quoque sunt imitanda, si uere probus esse uoles, uidelicet docendo, informando, exhortando, orando & obsecrando, ut probitas & iusticia non solum apud te, sed apud alios quoque inueniatur. At uia comparatum est, ut in hunc modum res sese habeat: Tu es contra Euangelium et uicissim Euangelium contra te. Rationem si quaeris, accipe: Euangelium ferre non potest fiduciam in opera. Rursus hypocrisis nullo modo de-

serere potest hanc fiduciam. Hinc exoritur contentio inter Abel et Cain, inter Iacob & Esau, inter Dauidem & saulem. Hinc operarii murmurant contra Patrem familias, quod nouissimum eandem cum primis mercedem accipiant. Hinc frater senior indignatur super fratre iuniore qui perierat. Et ut paucis dicam: Christus conuersatur cum ijs peccatoribus, qui se agnoscunt peccatores, & gratiam quaerunt, nec uult eos perditum iri. Rursus damnat hypocrisin quod iusticiam simulet tantum, & ibi iustam esse contendat ubi sit mala. Ideoque omnes iusticiarii murmurant contra Christum & Euangelium eius, sed nihil efficiunt. Christus enim a qua cepit uia pergit.

crisis
quare
sit con
tra E.
uange
lium,
Math.
20

DOMINICA QUARTA POST TRINITATIS

Leitio ex Epistola Pauli ad Roma. cap. 8.

Fratres, Nam reputo non esse pares afflictiones praesentis temporis ad gloriam, quae reuelabitur erga nos. Etenim sollicita creaturae expectatio expectat, ut palam fiat filij Dei. Quippe uanitati creatura subiacet, non uolens, sed propter eum, qui subiecit illam sub spe. Quoniam & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis, in libertatem gloriae filiorum Dei. Scimus enim, quod omnis creatura congemiscit, simulque nobiscum parturit usque ad hoc tempus. Non solum autem illa, sed & nos ipsi, qui primitias spiritus habemus & nos ipsi in nobis ipsis gemimus adoptionem, expectantes redemptionem corporis nostri.

LOCI

DOMINICA QVARTA LOCI HVIVS LECTIONIS.

Negari non potest, quin ad doman-
dam carnem ualde conducatur crux.
Iam cum eius rei gratia nunquam non
electis immittatur, opus est, ut sem-
per ad manum habeant scripturarum
consolationem. Vix enim alioqui sub-
sistent in tentationibus.

Magna consolatio est, quòd affli-
ctiones nostræ & temporariæ sunt,
et cum ea gloria, quæ in nobis olim re-
uelanda est conferri non possunt.
Quòd si etiam longa mora hic inter-
cedat, tamen despondere animū non
debemus, sed potius creaturarum &
Apostolorum exemplo, corporis no-
stri liberationem expectare.

Sentit ipsa rerum uniuersitas, ma-
le creaturis uti impios, cuius rei gra-
tia inutilibus istis terræ ponderibus
etiam exonerari cupit. Interim quia

BREVIS EXPO. HVIVS LECTIONIS

Vehementer Diuus Paulus in sex-
to, septimo, & octauo Epistolæ ad
Romanos capitibus, ueteris hominis
mortificationem urget, idq; non leui
de causa. Nam nisi caro nostra per
spiritum ac fidem mortificetur, quis
obsecro pro Christianis nos habere
queat? Qui Christi sunt, inquit alibi,
ij carnem suam cum adfectibus & cō-

uoti compos non sit, ingemiscit per-
tunitq; nobiscum, donec tandem filij
Dei palam fiant.

Senferunt & ipsi Apostoli aliter
mundum facere, ac facere debebat.
Conditus enim erat ut Deo seruiret,
quum contra modis omnib; hoc agat
ut Deo oblectetur, & uerbum illius
& sanctos persequendo. Quo igitur
confugerunt? Spe firma corporis sui
redemptionem adprehenderunt, mo-
ram istam liberationis suæ æquissimis
animis perferentes, id quod nos quo-
q; facere in afflictionibus oportebit.

Spes est earum rerum quæ non ui-
dentur, firma expectatio. Quod in
hac lectione Paulus mundo sensum
tribuit, grauissimū nō est, quodq;
probe obseruatū mire cōscientias no-
stras in afflictionib; cōsolari potest.

cupiscentijs crucifixerunt. Et quidem
mortificationē huiusmodi non parum
adiuuant, tentationes, aduersitates, et
alia huius uitæ incommoda, præser-
tim si quis uerbo hic probe munus
sit, ut ne ad desperationem adigi pos-
sit. Ceriē enim periculosa res est
crux, si ijs qui uerbi cognitionē habēt
nullā imponat. Hoc ipsum cū Paulus
quodq;

quoque, perspectum habeat, uoluit cum
Romanos tum Christianos omnes, bus probatur, uerbo cōsolari, adeoque
quorum fides non nisi persecutioni- ad fortiter ferendam tribulationem
animosiores reddere dicens.

Existimo quod non sunt condignæ passiones
huius temporis ad futuram gloriam. &c.

Non parum roboris addit animis
eorum, quorum humeris crux imposi-
ta est, scire quod ea quæ ferimus tem-
poranea & perpetuo duratura non
sint. Estque prima hæc consolatio, qua
Apostolus sub cruce constitutos con-
solari uoluit. Non solum autem tem-
porariæ erunt in hoc seculo tribulati-
ones nostræ, uerum etiā post hanc ui-
tam perpetuo et nunquam interituro
gaudio permutabuntur, ita ut si usquā
aliis, certe hic uel in primis locum ha-
bitura sit, illa uulgo iactata parcemia:
Glauci & Diomedis permutatio.

Quis igitur ad impatientiam hic adi-
gi sustineat, uel huiusmodi ferulam ac-
disciplinam domini subterfugiat, tot
actantis bonis in futuro regno Chri-
sti compensandam? Nota uero quod ubi
quæ ferè scriptura, cum futurā Chri-
stianis crucem prænunciat, consolati-
onem etiam & quandam ueluti mer-
cedem pollicetur. Veluti in ea senten-
tia uidere est, quæ in actorum libro le-

gitur: Per multas tribulationes oportet
nos ingredi, in regnum cœlorum.
Ad hunc modum de se ipso Chri-
stus quoque dicit, quod nō nisi per mor-
tem & passionem redire in gloriam
suam potuerit. Iam quod Apostolis cū
Christo, & Christo cum Apostolis
commune fuit, qua ratione id nos sub-
tersugere queamus? Aut nos illis su-
mus meliores? Aut melior serui atque
Domini conditio erit? Minime gentiū.
Sed eadem hic omnium quotquot cre-
dunt fortuna erit. Hinc Diuus Iacobus
quoque inquit: Omne gaudium existi-
mate fratres mei, si in uarias tentatio-
nes incideritis &c. Porro is quoque ig-
narus non erat, Christianorum ad-
flictiones nō solum temporarias, uerū
etiam post hanc uitam ingentibus præ-
mijs compensandas & permutandas
esse. Et quidem hætenus de prima
consolatione, qua mitigari animos sub
cruce sudantium Paulus uoluit, di-
ctum esto. Sequitur altera.

Nam expectatio creaturæ reuelationem fi-
liorum Dei expectat.

Horum

DOMINICA SECVNDA

Horum Pauli uerboremis est sensus. Si creaturarum ea est conditio, ut æquanimiter liberationē à seruitute corruptionis expectare cogantur, cur idem facere nos detrectaremus? An non plus sibi habemus nos, ac habet illa. Sed nō abs re Apostolus creaturis adfectus ac sensum tribuit, Quicquid huius factum est, nostri causa fecit, ut sit sententia. Nulla est in universo orbe creatura, quæ ignoret, quē in usum condita sit, nimirum in bonū non in malum. Quia uero & uident & re ipsa experiuntur, impios pessime abuti rebus omnibus, uehementer discruciantur, adeoq; non parum illis dolet, quod abusum hunc uidere et uanitati tam diu subiectæ esse cogantur. Quin iam iam impiorum malitiæ modum statui cuperent, si ulla ratione fieri posset. Nihil tamen minus illius gratiam, à quo istiusmodi uanitati subiectæ sunt, patienter sustinent

Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, &c.

Hactenus quo pacto creaturæ ipsæ & patientur & liberationem filiorū Dei expectent, ostensum est. Iam uero cum suo ipsius tum Apostolorum omnium exemplo & consolaturus nos est, & ad patientiam prouoca-

& perferunt omnia, nihil addubitan-
tes, quin à seruitute corruptionis & u-
per Deum tandem liberandæ, & u-
nitatis huius finem usuræ sint. Iam cū
creaturæ ipse pati, adeoq; sibi libera-
tionem suam expectare cogantur,
cur non pari uel patientia uel æquani-
mitate, nos quoq; idem faceremus?
Aut parum consolationis esse putas,
quod non solum spiritus sanctus, ue-
rumetiam omnes creaturæ patienti-
bus nobis compati dicuntur? Obser-
ua quod frequenter admodū in scrip-
turis, sensus, ratio, & sermo elemen-
tis tribuitur, ut apud Esaiam Audite
celi, & auribus percipe terra, quoni-
am Dominus locutus est. Non quod
audire uel percipere loquentis sermo-
nem possint, sed ut eorum qui audire
uerbum Dei detractant, culpa tanto
magis prægrauetur. Sed age uide-
amus consolationem tertiam.

turus, perinde ac si dicturus esset. Si
mundi odiū et afflictionem, nos qui
spiritus primitias accepimus, suffragere
non potuimus, quō bone Deus, prime-
gio uos à persecutionibus immunet et
se possidet? Aut putatis conditionem
uestram

uestram futuram meliorem, ac fuerit
nostra? An non Diuus Petrus dicit, e
asdem afflictiones omnibus fratribus
in mundo communes esse? Certè ad-
optionem filiorum Dei aduersitatum
procellæ (quandoquidem fide com-
præbentia semel ac spe possessa, haud
ita facile amittitur) ne tantillum qui-
dem officiant. Quod etiam liberatio
hæc nostra diutius aliquanto dilata
fuerit, tamen despondere & abijcere
animum non debemus, certi quod suo
tempore uenturus & nos tandem li-
beraturus sit Nos præscribere illi nec
tempus nec horam liberationis huius
possumus. Equidem certo uenturus
est, sed cum ipsi, non nobis, libitum fue-
rit, itaq; ad patientiam facite præpa-
ret, interim ab impatientiæ quoque
iudicio alienus. Primitias spiritus, meo
sancti dona, quibus omnium primi à

resurrectione persusi sunt Apostoli,
ut sit sententia. Si nobis quibus tam
præclara & magnifica præ ceteris
per Christum contigerunt dona, æquo
animo dies ille, in quo à corpore hoc
peccatis obnoxio, dominus nos libera-
bit, expectandus est, cur uos non idem
tempus pari æquanimitate præstola-
remini? et ob leues quasdam afflictio-
nes animum desponderetis? Certe. n.
leues sunt, si cum futura beatitudine
conferantur. Quod si primitias spiri-
tus, pro uulgaribus illis donis, quibus
omnes quidem ex æquo Christiani
donantur, sed non tam opulente quam
Apostolis, accipias, equidem non mul-
tum repugnauero, modo sensum huius
lectionis probe teneas, & ex eo dis-
cas, quo pacto, si quando persecutio-
num tempestas ingruerit, consolari,
ac confirmare animum tuum debe-
as.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Quarta post Trinitatis, Lucæ. 6.

Estote misericordes, sicut & Pater uester misericors est.
Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemna-
re, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittetur uobis.
Date et dabitur uobis, Mensuram bonam & confertā & coa-
gitatam & supereffluentem dabunt in sinum uestrum. Ea-
dem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur uobis.
Dicebat autem illis similitudinē: Nunquid potest cæcus
cæcum

DOMINICA QVARTA

cæcum ducere? Nonne ambo in foueam cadunt? Nonne discipulus super magistrum, perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius. Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejectione festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non uidet? Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc perspicias & educas festucam de oculo fratris tui.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Misericordiæ affectu erga proximum tangi, fructus spiritus & fidei est. Qua in re obseruabis, non frustra exemplo cælestis illius Patris huc nos inuitari.

ROM.
13. Iudicium & condemnationem priuatis personis interdicit, magistratui uero ac concionatoribus non item: Magistratus enim ius habet, id quod uidere est apud Paulum, fontem supplicio efficiendi. Sic concionatores mandatum habent, peccatoribus & incredulis ne resipiscant, iudicium Dei ac æternam condemnationem annuntiandi.

Math.
alt.

Facilitas ad condonandum, Christianum modis omnibus decet. Neque enim alioqui nobis remittetur, si non ipsi quoque peccantibus in nos remiserimus.

Ad liberationem promissione qua

dam nos inuitat. Date, inquit, & dabitur uobis. Quod si parce hic seminem fecerimus, parce quoque postea metemus.

Pseudodoctores alia opera, alia quoque ratione docent, nimirum contra uerbum ab hominibus excogitata, quibus etiam iustitiam, contra scripturam adscribunt. Quod ipsum nobis fit, ibi cæcus cæco dux est.

Adhærendum igitur hic est uerbo Dei, ut quod fidei iustitiam tantum commendat. Quod si mundus hic nos adoriatur, iam memores sumus, seruum Domino maiorem non esse.

Hypocrisin Christus damnat: quod suorum uitiorum oblita, nuntiam quam non de aliis discutiendis & dijudicandis sollicita est.

BREVIS

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Hucusque habuimus passim in Evangelij multis doctrinas & varia exempla fidei in Christum, ac sufficienti scripturarum testimonio comprobatum est, quod remissio peccatorum, iusticia & æterna uita, solū ueniant ex fide. Adhæc, quod nullum opus, quantumuis magnum & preciosum esse uideatur, reddat hominē acceptum corā Deo, sine hac fide, quam nobis ex diuina & sacra scriptura proponimus. Hæc enim fides ita apprehendit bonitatē Dei in Christo, ut se totam reijciat in huius Christi meritum, & apud eum solum salutē & felicitatem suam quærat, sicut Epistola ad Hebræos ait: Per fidem accessum habemus ad Deum. Iam quemadmodum uera fides cum Deo agit, Patrem nostrum cœlestem in Christo cognoscit, inuenit & honorat, ita etiam necesse est, ut fidei fructus seu opera cū proximo agant, ac subueniāt ei, si modo mundo innotescere debet, q̄ hæc nostra fides uera sit ac minime fucata. Sunt autem opera charitatis plerunq; contraria hypocritis & fiducijs operibus, siquidem Hypocritis iuxta naturam suam semper quærit suam & non proximi uilitatem, in tantum etiam,

ut ipsemet Christus necesse habuerit, propter hanc causam dicere Pharisæis (qui discipulos eius ob leuem causam condemnabant) Ite, & discite quid sit: Beneplacitum est mihi, nō in sacrificio, sed in misericordia. Itaq; sicut interdum Christus fidem docet, & ei iusticiā adscribit, imō ueluti fontem omnis boni commendat, Ioannis sexto ita docet etiam interdū fructus fidei, nō quod per hos iustificetur quisquā, sed ueluti certissima signa & testimonia fidei illius, quā necesse est nos in corde habere, sicut Sanctus Petrus ait: Quapropter fratres potius operam date, ut uocationem & electionem uestram firmam efficiatis. Attamen docet interdum hæc opera fusius & pluribus uerbis, interdū uero paucioribus. Paucioribus complexus cum docet in hunc modum: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Item: Omnia quæcunq; uolueritis ut faciant uobis homines, sic & uos facite illis &c. At in hodierno Evangelio docet Christus opera charitatis copiose & multis uerbis. Nō est contentus quod dicat in genere: Estote misericordes, sed enumerat etiam in

Qle. 6.

1. Pet. 1

Mat. 2

Luc. 10

Mat. 6

DOMINICA QVARTA

Miseri
cordē
esse.

Luc. 10

Indi-
care.
Cōdem-
nare.

1. Cor.
10.

specie partes istius misericordiae, di-
cens: Nolite iudicare &c. Attende ue-
ro, quod misericordem esse hic deum
significat, quod clementem & erga
quoslibet beneficium esse, ac libenter
proximi commodū prouehere in qua-
cunque necessitate quemadmodum e-
tiam Samaritanus misericordiam ex-
ercuit in illum, qui inciderat in latro-
nes. Ex hoc necessario sequitur, quod
bona & Christiana opera, nihil ali-
ud sint, quam in necessitate subuenire
proximo. Placet tamen, ut etiam par-
tes misericordiae quae hic enumeran-
tur, ordine uideamus.

Primum ait Christus: Nolite iudi-
care, & non iudicabimini: Nolite con-
demnare, & non condemnabimini.
Quibus uerbis erudit & informat u-
numquē Christianū, in primis uero
priuatum hominem, ut discat omni
tempore in seipsum respicere, & non
in proximum suum, etiam si alicubi
impingat aut peccet, ne continuo rei-
ciat eum, nam fieri potest, ut qui ho-
die stat, cras cadat, & qui hodie ceci-
dit, cras resurgat. Adhuc, non est
pars misericordiae, cum uideam proxi-
mum meum peccare, ut eum continuo,
praesertim si ex infirmitate peccet, iu-
dicem aut condemnem. Hoc iusticia-

rij & hypocritae facere solent, qui e-
tiam saepenumero reprehendunt &
damnant, quod reprehendendum aut
condemnandum non uenit. Itaq; non
proponunt nobis in hoc Euangelio
hypocritae ad imitandum, sed Pater
noster coelestis. Ratio est: Cum is op-
timo iure posset nos propter peccata
nostra iudicare & condemnare, ma-
luit nihilominus exhibere nobis mise-
ricordiam in dilecto filio Iesu Chri-
sto Domino nostro, adeo etiam, ut de-
derit nobis potestatem filios Dei fie-
ri, si modo in nomen filij eius Iesu
Christi crediderimus. Si ergo Domi-
nus Deus recepit me in gratiam, cum
adhuc inimicus eius essem, Romanos
5. cur non etiam cum proximo meo
misericordiam exercerem, docendo,
informando, adhortando, orando &
obsecrando? Tale & illud est: Noli-
te iudicare, nolite condemnare pec-
catorem, sed subuenite ei. At opere
precium est, ut hoc loco inter officii
um & personam distinguas. Priuata
personae interdictum est iudicare &
condemnare, cum nihilominus magi-
stratus officij sui ratione malos puni-
re debeat, & supremo supplicio affi-
cere. Similiter praedicator uerbi Dei
non debet pro priuata sua persona
quengquam

quenquam iudicare aut condemnare, sed officij sui ratione, sicut est Ioannis. 12. Verbum Dei est quod iudicat eos. Hæc omnia ignorat Phariseus, sed ex superbia cordis sui iudicat & condemnat omnes homines, etiam in his rebus interdum, in quibus ipse culpa non uacat. Rom. 2. Quare uocat eum hoc loco Christus ducem cæcorum, ut qui seipsum in foueam ducat. Item eum, qui supra magistrum suum uelut esse, & qui festucam in oculo fratris sui uideat, trabem autem in oculo suo non animaduertat, & propterea dignum qui suo ipsius iudicio & sententia condemnetur.

Secundo, ait Christus: Remittite & remittetur uobis. His uerbis docet iterum magnificum & memorabile opus misericordiae, ita, ut denno nobis respiciendum sit in patrem nostrum cœlestem. Qui sic? Quia is remisit nobis omnia peccata nostra, propter filium suum Iesum Christum, sine ullo merito operum nostrorum, ex mera gratia & misericordia, ut ab omnibus peccatis purgati, hæredes regni sui efficiamur. Age uero, an non hoc est maximum beneficium? Quandoquidem autem iuxta propositum exemplum exigit etiam a nobis, ut ipsi a qui

bus iniuria & damno affecti sumus, remittamus, idque ex animo & toto corde, qui sit ergo quod in hac reperi amur adeo negligentes? Aut qui sit, quod tanto odio ac tanta inuidia prosequamur nos inuicem? Nihil enim est, nec ullam meretur excusationem, quod inuadens non habet excusationem, conquerimur nos non mediocri iniuria affectos esse, iam hoc, iam illud accepisse damni, siquidem nos grauioribus peccatis prouocauerimus Dominum Deum nostrum ad iracundiam, quod ei honorem suum detrahimus, ut non immerito ludus & iocus uideri possit, quo nos prouocati esse possimus, nihilominus cōdonauit nobis omnia peccata nostra propter Christum. Imò, si Christus nostram maliciam, quæ præfracte contra ipsum egimus, intueri uolisset, ac nobiscum agere, ut meriti eramus, in animum induxisset, quando præcor ad salutem æternam nos peruenissemus? Hæc ibi inter duo sit electio. Aut benefac inimico tuo, & Rom 2 remitte illi ex toto corde, ut & tibi per Christum remittantur peccata tua, aut certe prosequaris proximum tuum odio ut uoles acerrimo, & inuidia summa, ut æternaliter condemneris. Hæc sententia conuenit cum ea, quæ est in dominica oratione.

DOMINICA QUINTA

Tertio, ait Christus: Date & dabitur uobis, quibus uerbis iterum nos monet, ut egenti, hoc est, proximo nostro beneficiamus. Et quia uita nostra absque hac misericordia, qua proximi necessitatem suscipimus, & nostram reputamus, prorsus stare nequeat, planeque diabolicum opus sit negligere proximum, ideo inuitat nos ad hanc charitatem, clementiam & misericordiam, neque id nudis tantum uerbis, sed charissima etiam promissione prouocat nos, dicens: Mensuram bonam & confertam & coagitatam & superfluentem dabunt in sinum uestrum. Item: Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur uobis. Audis iam, quod centuplum rependetur tibi hoc quod tu das. In eandem sententiam legitur etiam in Proverbij

Salomonis: Ecce generatur Domino, qui miseretur pauperis. Vis ergo quae deo placent facere? Age, da pauperibus, distribue bona tua egenis, indigenti commoda, imò & inimico tuo benefac, ut carbonem ignis congeres super caput eius. Veniet tempus in quo optares & magno sane redimeres, omnia bona tua esse distributa inter pauperes, quandoquidem haec bona inter pauperes distributa non pereant, sed Domino, qui ea in futura uita copiosissime repensurus est, commodentur. Et huc pertinet quod Christus alibi ait: Thesaurizate uobis thesauros in caelo. Item illud: Facite uobis amicos de Mamona iniquitatis. In summa: Ut nos erga proximum nostrum gesserimus, ad eundem modum se quoque Deus erga nos geret.

DOMINICA QUINTA POST TRINITY

tatis Lectio ex priori Epistola Petri. cap. 3.

FRatres: Omnes sitis unanimes, similiter affecti, fraternam praediti charitate, misericordes, affabiles, non retribuentes malum malo, aut conuictum conuicio, sed contra benedictes, scientes uos in hoc uocatos esse, ut benedictionem hereditate possideatis: Nam qui uult uitam diligere, & uidere dies bonos, coerceat linguam suam a malo, & labia sua ne loquantur dolum. Declinet a malo, & faciat bonum, quaerat pacem & persequatur eam, quoniam oculi Domini super iustos, &

stos, & aures eius ad deprecationem illorum. Rursus, aspectus Domini super eos qui faciunt mala. Et quis est, qui sit afflicturus uos, si bonitatis æmulatores fueritis? Imo si quid etiam acciderit incommodi propter iusticiam, beati tamen estis. Cæterum terrore illorum ne terreamini, neq; turbemini, sed Dominum Deum sanctificate in cordibus uestris.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Præcepta morum habet hæc lectio, quæ quisquis tractaturus es, ita uide sis tractes, ut iusticiam interim fidei adscribas, de iusticia loquor, quæ coram Deo iusti reputamur.

Ferè charitatis opera sunt, quæ hic præcipiuntur, Quæ in re obseruabis, quæ potissimū opa urserint Apostoli. Vocati sumus, ut æternæ benedictionis hæredes essemus.

Citatus ex Psalmo 33. locus indicat, qualis eorum qui credere cœperunt conuersatio esse debeat, Neque

enim fides est, quam non Christiano digna uita comitatur.

Pœnitentiæ germana descriptio est, declinare à malo & facere bonū, & quam apud Christianos conuenit esse perpetuam, Bonorum æmulatores iure persequi deberet nemo, Sed quum mundus ijs, qui bonitatem sectantur, ferè incommodet, pollicetur hic Diuus Petrus, propter iusticiam oppressis beatitudinem perpetuam, quæ res ut ne etiam facile terreamur efficit.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Quemadmodum nihil prorsus difficultatis habet hæc lectio: ita ad formandam conuersationem nostram tota pertinet. Diuus enim Petr^{us} cum peculiari præcepto uxores uirorum imperio subiecisset, & rursus etiam uiros, quò & ipsi cum uxoribus modeste, ac secundum scientiam, perinde atque cum infirmioribus uasculis coha-

bitarent, admonuisset, cœpit postea in genere quædam præcepta morum tradere. Mirum autē hic uideri alicui posset, cum Christ^o ac Apostoli, tam salutaribus præceptis & documentis, uitam ac mores Christianorū formandos curarint, conspici tamen passim multos, qui traditionum humanarum, quæ Christi & Apostolicæ doctrinæ
y 3 sectatores

DOMINICA QUINTA

seductores esse malint. An non merito quispiam hic cum Ieremia exclamet: Dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, et foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non ualent aquas? Sed qui Christianorum nomine censerit uolunt, ij ut ne ulla ratione Christi, ac Apostolorum uiuendi præcepta, humanis traditiunculis uel æquent, uel comparent, in primis caueant. Christi ac Apostolorum præcepta, quibus

post traditam fidei doctrinam, mores ac uitam Christianorum formare & instituere solent, serè charitas complectitur: cum interim humanarum traditionum autores, quam nescio hypocrisin & simulationem doceant, quod ipsum etiam in causa est, ut pro bono opere nunquam habituri simus, quicquid contra charitatē præcipitur. Huiusmodi charitatis præcepta Petrus quoque hic tradit, dicens.

Omnes sitis unanimes, compatientes, fraterna charitate præditi, misericordes, &c.

Idem per omnia sentire, res me hercle tanta est ac talis, præsertim in ijs quæ ad Euangelicam doctrinam pertinent, ut nihil serè sit, quod Christianos in tanta ingeniorum diuersitate æque deceat. Sed unanimitatem istius modi, quis tandem omnibus donare queat? Quis tot homines, ad unum doctrinæ genus recipiendum adigat? Apud impios & carnales omnis hic opera luditur. At uero apud pios unanimitas huiusmodi omnino speranda est. Vbi enim fides est, ibi necessario quoque charitatem adesse oportet. Vbi solida charitas est, ibi idem & docetur & sentitur, ueluti Paulus quoque in Epistola ad Corinthios priore inquit: Charitas congaudet ueritati, om-

nia suffert, omnia credit, omnia sperat. Charitas nunquam excidit, siue prophetiæ abolebuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia abolebitur &c. Tam ubi idem & docetur & sentitur, ibi etiam & fratribus compatimur, & mutua charitate præditi, & affabiles, & misericordes sumus, idque non solum erga fidei domesticos, uerum etiam erga hostes & aduersarios, ueluti ab ipso nobis Christo præceptum est: Hinc Paulus quoque alibi dicit: Si ubi mini charitatem, nimirum certus, ubi charitas sit, ibi quoque animorum consensum esse, qui nunquam non quod honestum, quod iustum, quod æquum sit, faciat. Huc sequentia quoque pertinent.

Non

Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, &c.

Annon huiusmodi opera, uere Christiana & bona sunt opera? Hoc-cine est, omnis bonorum operum præceptis, ad nequitas ianuam aperire. Sic enim de nobis loquuntur hodie, qui humanis traditionibus additio-res sunt, ac ueritati Euangelicæ. Et p-secuto si quis rem æqua lance astimet, iam palam fiet, non nos, sed aduersari- os nostros bonorum operum præcep- ta negligere. Vtra enim pars docuit hæctenus, hæc & alia id genus, cum Christi, tum Apostolorum præcepta, non præcepta, sed consilia esse? No-stra uel aduersariorum? Cerè aduer- satorum. Adferere autem, id genus præcepta, consilia esse, quæ nostro ar- bitratu, uel præstari, uel omitti pos- sint, quid aliud est, atq; contemptus bo- norum operum præceptis, ad nequiti- as ianuam aperire? Nos ad hunc mo- dum docemus: Malum malo compen- sari non oportere, adeoq; omnes omni- um calumnias, modo persona tantum nostra nō etiam doctrina, impetatur, æquo animo ferendas esse. Et si res ip- sa ut loquamur & respondeamus po- scat, iam tum benedicere nos non ma- ledicere debere. Benedicere hic nihil

aliud est, atque bonum & loqui & im- precari, quemadmodū etiam Melchi- sedech Rex Salem Abrahamo bene- dixisse legitur. Atq; huc iam nunc per- tinet citatus ille ex Psalmorum libro de moderanda linguæ petulantia lo- cus, quo omnis generis calumniæ, ma- ledictiones, imprecationes malæ, con- uitia, deuotiones prohibitæ sunt, ita ut boni etiā dies, hoc est, optima uitæ cō- moditas, ijs, qui lingua recte uti no- rint, promittant. Altera citati huius lo- ci pars, quæ dā ceu pœnitentiæ descri- ptio est. Sic enim habet: Declina à ma- lo & fac bonum. Quid autē pœniten- tia est aliud, atq; peccato mori, et iusti- ciæ uiuere, à malo declinare, & bonū facere? Quanquā ad linguæ quoq; ui- tium ac petulantia referri possit, ut sit sensus. Qui maledicendo hæctenus uo- luptatem aliquam cœpit, is iam nunc à tanto uitio abstineat. Qui proximū ca- lumniatus est, calumniari iam nunc de- sinat. Qui malū malo compensauit, is quoq; in uiam redeat. Ad hanc modū enim & uiuentibus & fidem re ipsa comprobantibus, quis obsecro uel no- cere, uel damnum dare possit? Quod si etiā hoc agentibus nobis aduersi acci-

DOMINICA QUINTA

deret aliquid, iam solari ea res nos debet, quod quicquid patimur, propter iniusticiam patiamur. Habituri enim nostram hic sumus mercedem ueluti sequi.

Et quis est qui uobis noceat, si bonum imitati fueritis?
Sed & si quid patimini &c.

Equidem par esset (dicere uult Dominus Petrus) ut honeste, pie, & Christiane inter homines uiuentibus uobis, praeter ceteris Magistratus cum praesidium, tum defensionem impertiret, praesertim cum a Deo in hoc ordinatus sit, ut bonis operibus laudi, malis uero sit timori. Si uero hic diuersum accidat, ita ut uel Magistratus ipse in uos sauiat, uel ad eorum qui uos ueritatis gratia persequuntur tyrannidem & maliciam conuiueat, est quod hac quoque in re nos soletur, nimirum quod non perinde atque fures aut latrones, sed bona de causa patimini, deinde solari uos et hoc potest, quod Dominus Petrus hic iniuriam iniusticiae causa pati-

entibus beatitudinem pollicetur perpetuam. Nam sicubi id genus consolationis quis apprehendat, ibi utcumque persecutionum tempestas immineat, nec impatentia nec metus, nec ullus terror conspicitur, sed Deus tantum glorificatur, ut qui dignos nos effecerit pro nomine Iesu pati contumeliam. Sic quondam Apostoli magni beneficii loco habebant, quod dignos ueritatis Euangelicae persecutionem paterentur. Sanctificare nihil hic aliud est, atque nomen Dei honore adficere, efferre, & maximi facere, quem admodum quartus quoque Psalmus hoc uerbo utitur.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Quinta post Trinitatis, Lucae quinto.

FActum est autem, cum turba irrueret ad eum, ut audiret uerbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth, & uidit duas naues stantes secus stagnum, Piscatores enim descendebant, & lauabant retia. Ascendens autem in unam nauem, quae erat Simonis, rogauit eum ut a terra reduceret pessillum. Et sedens docebat de nauicula turbas. Ut cessauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia uestra

uestra in capturam. Et respondens Símón dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cœpimus, in uerbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur enim rete eorum. Et innuerunt socijs qui erant in alia nauí, ut uenirent & adiuuarent se. Et uenerunt & impleuerunt ambas nauículas, ita ut mergerentur.

Quod cum uideret Símón Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi à me Domíne, quia homo peccator sum. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant in captura piscium quam cœperant. Similiter autem Iacobum et Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere, posthac eris homines capiens. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Vehementer laudandus est eorum affectus, qui tanto feruore ad Christum irruunt uti uerbū eius audiant, Imò diligenter hoc exemplum Christianis proponendum est, ut pari feruore ipsi quoq; uerbum audiant. Beatus enim est qui audit uerbum Dei, et custodit illud.

Christus uerbum docet diligentissime, non solū ut Patri suo quā plurimos lucrifaciat, sed ut exemplum quoq; hoc omnes concionatores sequi oportere ostendat.

Miraculo concionē suam commo- dum confirmat, Neq; enim alioqui

tam abiectum doctrinæ genus coram mundo auctoritatem habiturum erat. Vbi obseruabis quem in usum uerbo addita sint miracula.

Humanis uiribus, nisi uerbum habeas in q; desigas oculos, nihil ulla in re proficitur. Huius rei exemplum in Petro habes: Is enim cum antea nihil cœpisset, tamen postea à Christo iussus & in uerbum Christi respiciens, tantam piscium multitudinem comprehendit, ut retia etiam præ multitudine rumperentur.

Ad eum modum nobis quoq; aderit, si uerbo ipsius innixi, quicquid habemus,

DOMINICA QUINTA

bemus, quicquid tandem siue in corporalibus rebus siue in spiritualibus boni possumus, ipsius tantum bonitati ac gratiae acceptum referemus. Hinc Psaltes ait: Laetitia cogitatum tuum in dominum, & ipse te enutriet.

Psal. 54.

Petrus tam egregio miraculo ter-ritus, Christum a se abigere uult, indignum se iudicans, qui cum peccator sit, cum tam sancto uiro commercium habeat. Sed imitandus hac in re non est. Huius enim rei gratia maxime ad Christum properamus, quia peccatis grauamur. Venite, inquit, ad me quot

BREVIS EXPOSITIO

Commendatur primum in hoc Euangelio magna diligentia & seueritas Christi in officio praedicandi, & contra, ingens populi desiderium, qui eum sequebatur, ut uerbum Dei audiret ab eo. Et haec scripta sunt non propter eos solum qui sunt in officio praedicandi, sed etiam propter auditores, ut utraq; pars exemplum propositum haberet quod imitaretur. Cum uidisset Christus se populi multitudine obrui, ut audirent uerbum Dei, ascendit in nauim quae erat Simonis (erat enim secus stagnum Genesareth) et e nauim populum docuit: sed quid docet, quid praedicat? Illud ipsum nimi-

Diligentia praedicandi.

Christus docet uerbum Dei.

quot laboratis & onerati estis, ego reficiam uos.

At uero peccata agnoscantibus, adque se confugientibus, quid concionari solet? Ut bono animo sint. Se si credant, peccata ipsis gratuito condonaturum. Sic ad Petrum inquit: Ne timeas. Quasi diceret: Translatum est peccatum tuum.

Quod dicit: Eris posthac homines capiens, ad Petri uocationem pertinet, de qua neque ipsum neque ceteros Apostolos dubitare, sed quam certissimos esse uolebat.

HUIUS EVANGELII

rum ad quod audiendum uenerant, uerbum Dei. Iam quemadmodum Christus nunquam non promptus ad docendum fuit, etiam si interdum praeter uenam Magdalenam neminem auditorum haberet, imò nullam unquam occasionem praetermisit, sed captauit potius ut doceret, ita conuenit etiam ut quilibet praedicator munere suo diligentissime fungatur, libenter doceat, candide instituat, & omnes homines erudiat ad bonum, considerans, quod hoc ipsum non solum exemplum Christi in Hodierno Euangelio propositum ab eo requirat, uerum etiam Christi mandatum quod Ioan. ult. Petro datum est,

est, cum ait: *Pasce oves meas.* *Pascere* autē eo loco docere significat, quod etiam uidere est. Ioan. 10. Si igitur Christus suos, quos frequenter uerbis comparat, uult doceri, necesse est ut id magna diligentia fiat, adeoq; tāta, quā non somnia humana, sed uerbum Dei doceat. Huc pertinet quod S. Paulus in Epistola ad Tim. in Episcopo, hoc est, in quolibet doctore, requirit. Ut inter ceteras uirtutes, quibus prae dictus esse debet, etiam aptus sit ad docendum. Huc pertinet et seruus ille de quo est in Euangelio, qui unicum talentum Domini sui absconderat in terra, nec fuerat eo quicquā lucratus. Nam ea ipsa poena, qua hic seruus affectus est, terrere nos debet, qui praedicandi munere fungimur, ut summa diligentia quod nobis iniunctum est agamus, ne simili supplicio afficiamur. Rursus conuenit etiam ut auditores eorum exemplū imitentur, qui Christum secuti sunt, ad audiendum uerbum Dei, et conciones libenter audiat, seque patiatur doceri. Quid enim prodest etiam si praedicator perpetuo doceat et praedicet, si nemo audiat, aut uerbū Dei suscipiat? Aequē tibi ut audias, ac praedicatori ut doceat, praecipuum est. Quin si pronun-

ciantur beati, qui audiunt uerbū Dei et custodiunt illud, certe consequens etiam est, ut qui uerbum Dei non audiunt nec custodiūt, sint damnati. Ita q; manet hic textus immobilis in eo, ut simul doceatur et audiatur, ut praedicator ad docendum, auditor ad audiendum, magna diligentia alliciatur.

Secundo, uult Christus in hoc Euangelio indicare, quod quando uerbum Dei auditur et suscipitur, ac ita anima pascitur futurum sit, ut etiam corpori suus cibus et nutrimentum detur. Attende uero q; haec per media quaedam uelit dare, siquidem ad Petrum ait: *Duc in altum, et laxate retia uestra in capturam.* q. d. Ego sane enutriam uos, nihilominus unusquisq; uestrum eum laborem capescere debet, ad quē uocatus est. Gen. 3. Si ita q; uos laboraueritis, et in me fiduciam uestram posueritis, ego deinceps, ne labor uester irritus sit, dispiciā. Hoc uero agnoscit etiā Petrus et ait: *Praeceptor, per totam noctem laborantes nihil ccepimus, in nomine autē tuo laboraborete.* Quis nō uidet in his Petri uerbis, q; omnia cōsilia, cogitationes, instituta nostra uniuersa, deniq; quicquid agere aut omittere cōtendimus prorsus irrita fiāt et frustra, nisi in uerbo et

Luc. 11

Deus
nutrit
nos,
sed per
media.

Labor,

DOMINICA QUINTA

Psalm. **126.** *et nomine Dei omnia auspicemur? Priorem totam noctem laborantes nihil ceperant, planeque id acciderat eis quod in libro Psalmorum scriptum est: Frustra est uobis mane surgere ac diu laborare, et panem magna sollicitudine edere, quia amicis suis dat panem, uel per somnum. At cum Christus diceret: Laxate retia uestra, discipuli quoque non in suum ipsorum laborem, sed in Christi uerbum respicerent, piscium multitudinem copiosam ceperunt, ita ut necesse fuerit sociorum auxilia implorare, qui in alia naui erant, ac utranque nauiculam implere. Quis huic Christo praecor non crederet, qui non solum uult, sed potest etiam esse auxilio? Tu fac solum ut credas, et fiet ut nec anima nec corpore egeas. Animam quidem uerbo suo sustentabit. Deut. 4. corpus uero corporalibus alimentis seruabit, quemadmodum etiam hoc miraculo abunde intelligendum dedit. Huc pertinet quod S. Paulus ad Timotheum ait: Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens uitae quae nunc est et quae futura. Similiter et sextum caput Matthaei in fine: Primum querite regnum Dei, et haec omnia adijciuntur uobis.*

Tertio, consolatur in hoc Euange

lio non solum Petrus, qui ex simplicitate, aut ignorantia, aut stupore, Christum a se exire, quod peccator sit, iubet, sed alij etiam qui ad Apostolicum munus erant uocati. Dicit enim Christus ad eum: Noli timere, ac si dicat: Vbi peccatum sentitur et agnoscitur, ibi non a me fugiendum, sed ad me conueniendum est, quandoquidem ego propter peccatores in hunc mundum ueni. Sani non est opus medico, sed male habentibus. Quare mi Petre, caue dicas, exi a me, sed ut maneam apud uos. Tyrannus ego non sum, qui truculentia mea exterream homines, et abigam eos a me, sed potius qui beneuolentia et omni officio humanitatis studeam eos ad me allicere. Et certe quidem non solum uobis uestra peccata quae etsi agnoscitis, non scitis tamen quomodo ab his liberari possitis, condonabo, uerum etiam faciam uos hominum pisces, et in posterum eritis discipuli et Apostoli mei. Et si eritis discipuli et Apostoli mei, piscetis huc usque: retibus corporalibus piscetis cecepistis, ita in reliquum retibus spiritualibus Euangelij homines capietis, et ex procelloso mari huius mundi in regnum meum trahetis. Inuenitur Christus hoc loco in prophetia quae est apud Hieremiam cap. 16. ubi Propheta ait:

ait: Ecce ego mittam piscatores multos. dicit Dominus, et piscabuntur eos. Et in Evangelio Matthæi comparatur Evangelium sagena missa in mari, et ex eo omni genere piscium congregari. Quammodum autem Christus Petrum & alios, quod stupore perterriti essent, consolatus est, et hoc ipso significat, quod peccator nullibi quam apud se solum consolationem inueniat, sic uocatione Petri & Ioannis docet, neminem debere sed ad predicationis officium ingerere, nisi sit uocatus. Hi tres Apostoli iam antea fuerunt in illa generali uocatione, quæ omnibus hominibus communis est, uidelicet: In sudore uultus tui uesceris pane tuo, & in ea uocatione perseuerassent, etiam usque ad exitum uitæ, mansissentque boni & simplices utique uiri, nisi ad aliud quoddam ministerium uocati fuissent.

Quarto habemus in hoc Evangelio potentiam & uirtutem uerborum Christi, & uicissim obedientiam hominum Apostolorum. Quamprimum. n. Christus ait: Ex hoc tam eritis homines capiētes, illico subductis ad terram nauibus, ac relictis omnibus secuti sunt eum. Hic necesse est fateri nos, quod Christus non solum in aures, sed mul-

to magis in cor horum Apostolorum locutus sit, alioqui quomodo tam cito fuissent illum secuti? Patrem et matrem, agros, domum, et pecuniam relinquere, non est tam leuicula res, ut id operis homo ex seipso facere possit. Spiritus sancti opus est, et non carnis. Itaque cum Christi uerba spiritus et uita sint, Ioannis sexto, bene etiam considerandum uenit, quod hæc uocatio non solum in aures peruenerit Apostolorum, uerum etiam in corda illorum descenderit, alioqui Patrem & matrem, uxorem & liberos tam cito non reliquissent, & Christum ut Dominum & saluatorem agnouissent. Sed quid est relinquere omnia? nihil aliud quam sic affectum esse, ut libenter & ex animo, quocumque tempore, quando Domino usum fuerit, parentes, uxorem, liberos, denique omnia quæ sunt in hoc mundo, relinquant, & Dominum sequantur. Interim tamen obseruandum est, quod sic sequi Christum non semper in opere sed in corde potissimum consistat. Videmus enim multos Christianorum domi suæ cum uxoribus & paruis liberis uiuere & manere, qui non ita uocantur ad sequendum Christum, ut hi Apostoli, quia uero ita affecti sunt, & sic in animum induxerunt,

Omnia
relin-
quere.

DOMINICA QUINTA

induxerunt, quod libenter omnia ea quæ habent Domino uolente relinquere uelint, nec committere ut ulla creatura remoretur eos à confessione Euangelij et iusticiæ illius, quæ est in Christo Iesu Domino nostro, æquæ sequuntur Christum ac hi Apostoli.

At si non uocatus à Deo, uxorem & liberos relinquere uellem, et Anabaptistarum more omnia terrarum species discurerem, ac oneri omnibus essem, diabolus potius quam Christum id sequi esset.

DOMINICA SEXTA POST TRINITATIS

Lectio ex Epistola Pauli ad Roma. cap. 6.

FRATRES, An ignoratis, quod quicumque baptizati sumus in Iesum Christum, in mortem eius baptizati sumus: Sepulti igitur sumus una cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum exitatus est Christus ex mortuis per gloriam Patris ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Nam si insiticij facti sumus per similitudinem mortis eius, nimirum & resurrectionis participes erimus: illud scientes, quod uerus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac non seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est a peccato. Quod si mortui sumus cum Christo, credimus, quod & uiuemus cum illo: scientes, quod Christus exitatus a mortuis: non amplius moritur, mors illi non amplius dominabitur. Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita et uos existimate, uos ipsos mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem Deo per Christum Iesum Dominum nostrum.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Docet Paulus in hac lectione, eos qui semel Christo dedere nomina, perpetuo luctari cum cupiditatibus carnalibus, ne in opus erumpant, oportere. Quanquam enim peccata credentibus omnia per Christum condonata sint, tamen reliquias adhuc supersunt, quæ spiritui nunquam non faciunt negocium.

Baptismus

Relis
quae
peccati
Baptismus mortificationis & reno-
uationis nostrae typus est. Baptizati
enim sumus in Christi mortem. Tam
quemadmodum Christus mortuus est
& resurrexit, ita nos quoque mori pec-
cato semper, et iustitiae uiuere debemus.

Quod si uetus ille homo nobis fa-
cessat negotium, iam uidendum est,
ut ne seruamus peccato. Neque enim
ita liberati a peccato sumus, ut omni-
no nos non impugnet, sed ut ne in cor-
pore nostro regnet. Et non prius im-
pugnare nos peccata cessabit, quam
massam hanc corporis deponamus.

BREVIS EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Præcipuum fidei opus, belle admo-
dum Apostolus, in Epistola Romanis
dicata capite sexto tractat, pugnam
uidelicet spiritus cum carne. Cum e-
nim antea gratiam Dei, per quam si
fides accedat, & iusti & salui effici-
mur, mirifice commendasset extulif-
setque, ita ut obijci etiam a nasuto quo-
piam eidem potuerit, si sic res in gra-
tiae negotio habet, quin igitur in pec-
catis, quod magis gratia abundet, ma-

An ignoratis quod quicumque baptizati sumus in Chri-
stum Iesum &c.

Ac si diceret. Negari non potest,
quin ex mera gratia & domini boni-
tate, per Christum, credentibus pecca-

Corpus peccati uocat, animam et
carnem, rationem & sensum, ne phy-
sico more pro sensitiua uita accipi ex-
istimes

Corpus
peccati
quid.

Mori cum Christo, est peccato
mori. Resurgere cum Christo, per fi-
dem iustitiam adsequi.

Fides impetrat, si cum Christo mor-
tui simus, ut tum perpetuo quoque cum
illo & uiuamus & glorificemur. Huc
pertinet quod dicit: Si mortui sumus
cum Christo, credimus quod et uiue-
mus cum illo. Item: Viuentes Deo, per
Iesum Christum Dominum nostrum.

nem? coactus est ad huiusmodi quæ-
stionem, per Antypophoram respon-
dere. Esse quidem Christianis per gra-
tiam, ut quam fide apprehenderint,
peccata & remissa et condonata om-
nia, sed tamen reliquias in carne quas-
dam superesse adhuc, cum quibus lu-
ctari, quod in carne hac mortali si-
mus, nos perpetuo oporteat. Huc per-
tinet præsens lectio.

ta sint condonata omnia. Sed quis tam
insanus, ut hinc colligat, non requiri
propterea frenandæ carnis et hono-

DOMINICA SEXTA

rum operum studium? Aut gratia hic freti, in ipsam gratiam peccabimus? Nequaquam. Scimus enim nos in mortem Christi baptizatos esse. Hoc est scimus baptismum nostrum & poenitentiae & remissionis peccatorum signum esse. Si uero poenitentiae & remissionis peccatorum signum est baptismus? Quis ergo dicere audeat baptizatus ut porro in peccatis perseuerent, permissum esse? Neque enim poenitere idem quod peccare est, sed potius peccatis mori ac iusticia uiuere, à malo declinare & bonum operari. Hinc Zachaeus in quo pulcherimum poenitentiae signum habes. Si quem fraudauit, inquit, quadruplum redditurus sum. Huc adde quod non baptizati in Christi mortem in hoc sumus, quo peccare pergamus, sed ut peccatis mori nos indefinenter oportere, memores simus. Respondere igitur

Si enim cōplantati sumus, similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. &c.

Christum pro peccatis nostris mortuum esse, tam est manifestum, ut negari non possit. Quod si morti illius insiti & cōplantati sumus, iam nos quoque peccato moriamur oportet. Sic propter iusticiam nostram resurrexit quoque. Quod si resurrectioni illius

professioni nostrae, ac uotum in baptismo Christo praestitum, seruare uolumus? Agè, indies imò in horas moriamur etiamnum peccatis, mortificetur uetus ille in nobis Adam, resistatur concupiscentijs carnalibus, ut ne in corpore hoc mortali regnent, ita ut nunquam non per fidem in Christum, à peccatorum morte resurgamus. Haec omnia enim baptismus, per quem morti Christi iniciati sumus, adumbrat & significat. Iam ubi ad hunc modum & peccato morimur & iusticia uiuimus, ibi etiam & uita & conuersatio noua cōspiciuntur, uelut ea de re Apostolus hic locutus est. At mihi diligenter hanc serua, quam apte mortificatione hanc et uiuificationem nostri, commemoratione mortis, & resurrectionis Christi, illustrare pergat, cum consequenter inquit.

similes fieri debemus, iam ut per fidem ad iusticiam quoque resurgamus, adeoque in nouitate uitae ambulemus necessum est. Quemadmodum enim cōsummati sumus nostra per Christi mortem, nisi resurrectio quoque à mortuis accessisset, non potuit, ita in Christianismo

stianismo quoque non est satis, ut peccatis tantum moriamur, nisi etiam per spiritum & fidem iugiter ad iusticiam resurgamus. Ad hunc modum aliis quoque Apostolus resurrectionem cum morte Christi connectit, dicens: Christus mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostri. An non uel ex hoc loco patet, remissionem peccatorum morti Christi, iusticiam uero resurrectioni illius acceptam referri oportere? Iam quemadmodum Christi cum mors tum resurrectione separari non possunt: ita apud nos quoque mors ac uita simul conspici debent. Peccatis enim mori, iusticiam autem uiuere debemus. Vetus ille Adam una cum concupiscentiis suis crucifigendus, nouus uero per spiritum ac fidem ad uitam resuscitatus est. Veterem hominem Paulus carnem nostram uocat, spiritu Christi nondum perfusam, adeoque ueritatis

Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quod etiam simul uiuemus, &c.

Quod ij qui et peccatis moriuntur, & iusticiam uiuunt, certo uitam aeternam habituri sint, tam est uerum, ut nullus hic dubitationi locus omnino relinquendus sit. Et quemadmodum fieri non potest, ut Christus, qui semel

cognitione nondum donatus. Rursus nouum hominem uocat, carnem nostram & perfusam spiritu sancto, & uera Christi cognitione donatam. Et quemadmodum docet ueterem hominem unam cum Christo crucifigi, ut peccatis moriatur, oportere: ita nouum quoque unam cum Christo resurgere oportere ostendit, non ut peccatis porro uiuat, ac seruiat, sed iusticiam potius, ueluti ij quoque qui naturaliter animam agunt, a corpore peccati, hoc est, a natura & uiciosa & ad mortem destinata, cum liberantur tum iustificantur. Quod si reliquiae peccatorum, ut quae perpetuo electis negotium facessere soleant, etiamnum supersint, tamen aduigilandum est, ut ne uel dominantur in nobis uel regnent, sed potius spiritui locum cedant. Nam ibi tum certi reddimur, quod uitam cum Christo aeternum habituri simus, ueluti sequitur.

mortuus est nostri causa, amplius moriatur: ita nos quoque mortis imperium sensuri sumus nullum, si & in fide constanter perseueremus, & a crucifixo hoc Christo diuelli non sustineamus. Imò fide praediis carnis huius deposti-

DOMINICA SEXTA

tio, ingressus quidam ad uitā erit, tantum abest, ut incommodare possit, ueluti Christus de puella quadā demortua inquit. Non est mortua, sed dormit. Rursus. Si mortale hoc corpus nostrum, unā cum Christo non crucifigatur, neque fidei participet, iam a Christo æternum diuulsi, perpetuo in morte manemus, etiamsi constantissime nobis uitam polliceamur. Hinc Paulus de

uiduis uitam in delicijs transigentibus dicit, quod uiuentes mortuæ sint. Ex ijs autem iam nunc planissime liquet, Christianismum non eiusmodi esse uiuendi genus, in quo & delitari & otiosius esse liceat, sed tale potius, in quo indefinenter & peccatis mori nos, & iusticiæ uiuere oporteat, per Iesum Christum Dominum nostrum.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Sexta post Trinitatis. Math. 5.

Nisi abundauerit iusticiā uestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum.

Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.

Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et uade prius reconciliare fratri tuo, & tunc ueniens offeras munus tuum.

Esto consentiens aduersario tuo cito, dum es in uia cum eo, ne forte tradat te aduersarius tuus iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico uobis, non exhibis, donec reddas nouissimum quadrantem.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Egregius locus de duplici iusticia. Est iusticiæ quoddam genus, externū

uidelicet & politicum, quo coram hominibus tantum iusti sumus. Atque hanc iusticiam

Ro. 10. iusticiam caro uiribus suis utcumque præstare potest, quum interim nil nisi hypocrisis sit. Huc pertinet: Qui fecerit hæc homo, uiuet in eis.

Est aliud iusticiæ genus, internum uidelicet & spirituale. Spiritu enim & fide constat, adeoq; iustos nos reddit, non solum coram hominibus, uerum etiam coram Deo.

Priorem iusticiam Pharisei sectantur, & omnes bonoperarij, sed nullo prorsus salutis suæ commodo. Quum enim fide in uniuersum careant, non potest non ingratum Deo esse, quicquid uel dicunt uel faciunt. Ea de re Paulus inquit: Propriam legem quærentes statuere, iusticiæ Dei non fuerunt subditi.

Alteram sectantur electi, non ope

BREVIS HVIVS EV

Principio, cum Christus Iesus Dominus & Deus noster iusticiam suam in hoc Euangelio discernat à iusticia Scribarum & Phariseorū, probe obseruandum uenit, quod duplex sit iusticia, uidelicet iusticia operum & fidei. Operum iusticia est, quando sine fide in Christum, hypocritica simula-
 Do-
plex
iusticia.
tione opera legis facere contendo, ea opinione, ut quando iuxta externam speciem opus ipsum utcumque factum

ribus, sed Christi bonitati fidentes, interim tamen egregie & ultro præstantes, quicquid exigit & præcipit lex.

Ex ijs liquet non tam in speciem quam corde & affectu legem præstandam esse. Quemadmodum Paulus quoque dicit: Lex spiritualis est.

Ro. 7.

Qui fratri irascitur, qui fratrem uel signo quopiam offendit, qui fratri conuiciatur, is coram Deo perinde occisor est atque is, qui manum alicui admolitur.

1. Io. 3.

Proinde nullum in lege sacrificium placuit, nullum quoq; hodie opus placiturum Deo est, nisi affectu & corde præstetur, quicquid tandem præstemus. Simus pij erga Deum, & benefici erga proximū, nihil postea solliciti, quin omnia nostra Deo placitura sint.

ANGELII EXPO.

fuerit, legi satisfactum esse statuam. Et hæc iusticia Iudæis familiaris admodū fuit, præsertim Scribis & Phariseis. Ratio est, quod caro, cui hypocrisis innata est, probe sciat sese ad hanc iusticiam accommodare, ac mirifice placet ei externa illa operū larua, adeo, ut nec aliter etiam statuere queat, quam q; hæc opera Domino Deo nostro admodum grata sint, quodque pro his ipsum cælum rependere uelit.

¶ 2 Hinc

DOMINICA SEXTA

Hinc oritur deinde detestanda illa & damnatione plena fiducia operū, cum qua Prophetæ toties conflictantur, præsertim Esaias, qui accusat Iudæos, *Esaï. 1. & 19.* quòd opera manuum suarum adoraue-
rint. Et alibi: Hic populus labijs suis me honorat, cor autem eorum longe à me est. Sed quid uidetur Christo de iusticia hac? Detrudit illam in infernum, & in tantum abominatur, ut etiam discipulis suis neget uitam æternam, nisi aliam quàm Scribarum & Phariseorum iusticiam habeant. An non hoc est quod dicitur, Iudæis barbaram uellere? Quod si ad eundem modum religiosi nostri propter hypocrisim suam inferno adiudicantur, serio crederem illos ignem efflaturus nimia ira, sed spiritus Christi, qui missus est, ut mundum arguat propter huiusmodi incredulitatē, non magnificat hanc iram. At uero iusticia fidei est, quando fiduciā meam in Christum & non in opera mea pono, nihilominus declarans eam fiduciam in Christum implementatione præceptorū eius et omnibus operibus bonis. Talis iusticia opus est spiritus sancti, nec potest à carne apprehendi. Et quia tribuit Deo suum honorem, ac solummodo respicit in gratiā & misericordiam eius, quæ in Chri-

sto & per Christū exhibitā est, ideo in tantum placet etiam Deo, ut sine dubio habitura sit regnum celorum, Attende uero, quod hæc iusticia interna, sine dilectione, sine bonis operibus, sine honesta conuersatione existeri nequeat. Est enim semen illud bonum, quod in agrum bonum cecidit, & fecit deinde fructum multum. Rursus obseruandum est, quòd externa illa iusticia, ut opus carnis, fieri possit, etiam si fidei iusticia non adsit, sicut uidemus Matthæi uigesimo quarto, quo loco Pharisei conferuntur cum sepulchris dealbatis, quæ foris quidē apparent speciosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorum, omniq; spurcitia. Quid? An nō & hoc loco Christus dicit, quòd Phariseorum iusticia, sit iusticia quædam. Verum cum non sit respector personarum, hoc est, omnium illarum rerum, quæ iuxta externā illam laruam misceantur, sed multo potius ipsum cor hominis fidem & spiritum requirat, uult etiam sine dubio interna illi iusticiæ, cum semper Dei honorem quærat, æternam uitam, Phariseorum autem hypocrisi, perpetuam damnationem conferre.

Secundo, probat Christus declaracione

iusti-
cia fi-
dei.

ratione præcepti ex lege sumpti, quod
 externa illa iusticia, nisi interna adfue-
 rit, prorsus nullius momenti sit apud
 deum. Et propterea ait: Audistis quia
 dictum est antiquis, non occides, qui
 autem occiderit, reus erit iudicio. E-
 go autem dico uobis, quia omnis qui
 irascitur fratri suo, reus erit iudicio
 etc. In hanc sententiā loquitur etiam
 ipse Paulus. Lex spiritualis est, hoc
 est, legi non potest fieri satis, nisi spiri-
 tus, fides, cor & externum opus con-
 iungantur, cum lex non solum exter-
 nam larvam, uerumetiam adfectus re-
 quirat. Itaque ponit nunc Christus in
 præcepto illo: Non occides, quatuor
 gradus, nec eos solum reos esse con-
 uincit, qui manu & armis occidunt,
 uerumetiam eos qui cogitationibus,
 gestibus & uerbis peccant contra pro-
 ximum. Primus gradus est ira cordis,
 cum qua ita comparatum esse scias, q̃
 Christo teste & iudice, non sui inferi
 or externo opere homicidij. Et quia
 hæc ira omnibus nobis innata est, si-
 ne dubio nemo etiam hoc præceptum
 seruaturus est, nisi per spiritum sanctū
 renatus est. Secundus gradus est Ra-
 cha, qua dictione significatur indicia
 iræ & inuidiæ, ueluti quando fratrem
 meum toruo uultu aspicio, aut quando

alloquio nō dignor illum. Et hi gestus
 æque condemnant ac factum ipsum.

Tertius gradus est, si dixerō fratri,
 Fatue, qua dictione, quicquid est con-
 tumeliæ aut ignominiosorū uerborum
 usquam, intelligitur. Et hæc ipsa uer-
 ba, si ex odio, inuidia aut ira proce-
 dant, non minus damnant quā ipsum
 factum homicidij. At interdum fieri
 potest, ut eiusmodi contumeliosa uer-
 ba ex corde paterno profluant, sicut
 uidemus, quod Christus ipse Pharisæ
 os stultos appellauerit. Sed hoc ma-
 lum non est, nec etiam damnable.

Quartus gradus est, homicidium
 facto ipso ut uocant, nimirum, quan-
 do ira ipsa, truculentia uultus, & con-
 tumeliosis uerbis contentus non sum,
 sed permitto etiam ut res ad manus ue-
 niat, & sicut Cain fratrem suum, ita
 ego proximum meum occidam. Si itaq;
 in hunc modum res sese habent, quod
 Deus in præceptis suis non solum ex-
 terna opera mala, sed cordis etiam ad-
 fecit malos prohibeat, quomodo quæ-
 so posset externa iusticia iustificare et
 saluare? Huc proculdubio pertinet, q̃
 Ioannes ait: Qui odit fratrem suum, ho-
 micida est, hoc est, non satis est manu
 non occidere, sed necesse etiam est,
 ut cor benignum & humanū habeas,

ꝫ 3 cupiens

Fatuus

Matth.
14.

Homi-
cidium

Gen. 4

1. Io. 3

DOMINICA SEXTA

cupiens omnibus prodesse, non amicis saltem, sed inimicis etiam. Breuiter, si in regnum celorum ingredi cupiam, necesse est, ut interne & externe iustus sim, cum uidelicet externa iusticia hoc ipsum per se sola non efficiat.

Tertio, quia Christus præceptum, non occides, prorsus ad dilectionem proximi reuoluit, inuitat & hortatur nunc nos deinceps ad eam dilectionem, & hoc duobus modis. Primum hoc pacto, cum docet nullum opus adeò bonum esse aut preciosum, quòd Deo non uehementer displiceat, nisi priusquam opus illud facias, reconciliatus fueris fratri tuo quem offendisti. Itaque facit etiam mentionem oblationis, quæ in ueteri testamento, quod nunc abrogatum est, à Deo mandata fuerat, & inter præcipua opera numerata. Est autem hæc Christi uerborum sententia: Tamen si omnem cultum diuinum diligentissimè me, ut à Mose præceptum uobis est, post mortem uero meam de futurum, præstiteritis, attamen Deo non placebitis in hoc, nisi prius cum his reconciliemini, quos offendistis. Non ita se res habet, seruire Deo, & iniuria afficere proximum, sed ita est, seruire Deo & proximum non offen-

dere. Quod cum proximi offensione fit, Deo nequaquam placere potest. Itaque etiam Deus loquitur per Prophetam Oseam: Misericordiam uolo & non sacrificium. Certe præceptum erat in lege sacrificium à Deo, attamen repudiatum est, ubi proximus paulo im misericorditer fuerat tractatus, nec antea placere potuit, quam utriusque omnis offensa esset condonata. Quemadmodum autem Christus ad Iudæos loquitur de sacrificio, ueluti ad eos qui adhuc sub lege erant, ita in nouo Testamento nullus cultus diuinus quicquam ualet, nisi prius cum his in gratiam redieris, quos per te offensos esse non ignoras. Altero modo sic, ut consentiens sis cum aduersario tuo, dum adhuc in uia uitæ huius fueris, hoc est, si ab aliquo iniuria affectus es, & rogatus ueniā ab eo fueris qui te læsit, con dona libere & ex animo, sicut etiam Christus alicubi fecit. Quod si non fueris rogatus, attamen paratus sis ad remittendum. Sin hoc facere nolueris, scias quòd conscientia tua in extremo iudicio accusatura te sit, ut tradaris iudici & tortori, & in carcerem conijciaris. Amen dico tibi, non exhibis donec nouissimum quadranten reddas, hoc est, nunquam exhibis

Nam id ipsum hoc loco, donec, significat. Diligenter ergo quilibet Christianus consideret, ut in fraterna charitate semper inueniatur, ut cultus suus diuinus Deo placeat, ac sibi ipsi utilis sit.

DOMINICA SEPTIMA POST TRIN.

tatis Lectio ex Epistola Pauli ad Roma. cap. 6.

Fratres: Humanum quiddam dico, propter infirmitatem carnis uestrae. Quemadmodum enim praeuistis membra uestra serua immundiciae & iniquitati, ad aliam atque aliam iniquitatem, sic & nunc praebebe membra uestra serua iusticiae ad sanctificationem. Dum enim serui essetis peccati, liberi eratis iusticiae. Quem igitur fructum habeatis tunc in his de quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors. Nunc uero manumissi a peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum uestrum in sanctificationem, finem autem uitam aeternam. Etenim stipendium peccati mors, donum autem Dei uita aeterna, per Christum Iesum Dominum nostrum.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Postquam Paulus capit. 6. de abrogatione legis, quae doctrina potissimum ad pacificandas conscientias pertinet, egit, redit tandem ad bene operandi causas, orationem ita attemperans, ut etiam crassiore, quod dicitur, Minerva, adeoque humano quodam more, loqui se fateatur.

Digna causa est, quum membra nostra antehac praeuierimus serua immundiciae ad iniquitatem, Vt eadem nunc serua iusticiae praebeamus, ad sanctificationem.

Iniquitas alia, aliam ferè comitat, psal. 23 & quemadmodum Psalmorum libro teste electi semper in melius proficiunt, de quibus uirtute in uirtutem promouent; Ita impij in horas etiam redduntur deteriores, adeo ut turpitudinem honestatis etiam loco habeant.

Autoramentum impietatis & iniquitatis mors est, tantum abest, ut seruitus haec fructum habeat, quem quis expetere debeat.

Seruiantes Deo, fructum habent ad sanctificationem, & finem, uitam aeternam.

Fructus impietatis.

¶ 4 aeternam.

DOMINICA SEPTIMA

*æternam. Quis igitur non malit Deo
seruire, quàm noxijs cupiditatibus?*

*Observatu dignissimum est, quod
dicit uitam æternam donum Dei es-*

*se, per Iesum Christum Dominum
nostrum. Nihil enim durius in iacta-
tores operum dici potuit.*

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

*Hæc quoq; lectio ex Epistola Ro-
manis inscriptæ sexto capite desum-
pta est, adeoq; suauissimam exhorta-
tionem cum ad Romanos, tum ad ali-
os quoq; Christianos continet, ut po-
steaquàm in Christi mortẽ baptiza-
ti, peccatorum remissionem, idq; cura
legis operum adminiculum, per gratu-
itam Euangelij gratiam consecuti sint,
ea etiam iam nunc, quæ ad iusticiã &
sanctificationem pertineant, secten-
tur. Istuc enim eos, qui Euangelicam
pietatem profiteantur, modis omnibus*

*decere. Ac quidem diligenter obser-
ua, quanta humanitate exhortatio-
nem huiusmodi condierit, quò uide-
licet ab omnibus recte intelligi pos-
set. Promittit enim se humano more,
hoc est, per crassas similitudines cum
illis acturum, easq; tam perspicue &
pingui, quod aiunt, Minerua, iracundi-
rum, ut facile, quid fieri ab ipsis uelit,
sint intellecturi. Sed quid tandem fe-
ri ab ipsis uult Apostolus? Ex nulla re
citius hoc fiet palam, atq; ex ipso tex-
tu, ut qui sic habeat.*

*Sicut exhibuistis membra uestra, seruire immundiciæ
& iniquitati ad iniquitatem. &c.*

*Peccatorum mole grauari, adeoq;
per carnis imbecillitatem in peccata
incidere, humanũ est. At peccatis ser-
uire, adeoq; immundicia delectari, id
uero prorsus diabolicum est. Tales e-
rant Romani, antequàm ad Euangeli-
cæ doctrinæ cognitionem & uocati
essent & animum adieciissent. Præter
quàm enim quòd nec cognitionem ue-
ri Dei habebant ullam, nec creatorem
contempta creatura recte adorabāt,*

*talibus enim flagitijs, sceleribus ac cri-
minibus cõtaminabant sese, quibus cen-
sidolo quoquam seruebant, ut ex ini-
quitate in iniquitatem nunquàm non
dilapsi sint; id quòd ferè fieri solet, ut
peccatum peccato, nequitia nequitia,
& dedecori aliud dedecus succedat,
si non uero cultui Dei ac uerbo addi-
ctus, adeoq; fide præditus sis. An non
idem aliàs quoq; Apostolus, nimirum
in posteriori ad Timotheum Epistola,
sentire*

sentire existimandus est, ubi inquit: Mali homines & impostores proficiunt in peius, dum & in errorem inducunt, et errant ipsi? At uero longe alia est uiuendi ratio apud eos, qui & uerbum & uerum cultum Dei & fidem habent. Ibi enim pietas pietati, honestas honestati, & iusticia alia iusticiae succedit, ita ut non immerito Psalmo tum liber dicat: ibunt de uirtute in uirtutem, Quare ea est uerborum Pauli hic sententia, Charissimi fratres,

Cum enim serui effectis peccati, liberi fuistis iusticiae. Quæ ergo fructum habuistis, &c.

Dixerat antea Apostolus, humanum more se cum illis collocaturum, idque propter eorum imbecillitatē. Quod ipsum an non egregie præstat? An non satis crasse dictum est, qui peccatorum serui fuistis hætenus, iam nunc iusticiae serui estote. Pari loquendi crassitia hic quoque utitur. Serui enim et liberi nomini bus utitur, utpote uocabulis apud Romanos notissimis, eaque ad propositum suum ita accommodat ut aptissime admodum exhortationi susceptæ inseruiant. Perinde ac si dicturus esset: Serui quondam fuistis peccati & iniusticiae. At uero peccati seruum esse, nihil aliud est, atque diaboli qui omnis peccati & mendacii autor

negari non potest, quin ante hæc & seruiertis peccato, et ad omnis generis immundicias propensi fueritis. Cum uero illam uitæ uestre immundiciam abluertis, et recepto Euangelio Christiani iam nunc dicamini, opus est, ut perinde sanctificationem, & iusticiam secte mini, atque olim omnis generis uoluptates & immunditias sectati essetis, Quamquam cur non potius apud ipso Apostolo, quales fuerint olim, audimus?

est, seruum esse. Iam quæ iusticia esse potest, ubi Satanae seruitur? Aut societas ulla est Satanae cum iusticia? Prorsus nulla, Quæ ergo habet iniusticiae & peccati seruitus fructum? Pœnitentiam. Reuelata enim ueritate, eorum nos quæ antea designabamus, pœnitent. imò etiam pudet. Liberi esse à peccatis debuerant, et iusticiae serui, cum ecce uersa uice à iusticia liberi, et peccati serui facti sunt. Atque hac in re dictu mirum, quam totus hic orbis impingere, ac sectari Romanorum immundiciam soleat. Sed quem tandem habet seruitus hæc finem? Ipsam scilicet mortem, ut quæ certum sit peccati stipendium. Quis iam nunc igitur

¶ s non

DOMINICA SEPTIMA

non malit iusticiā, quā peccato seruire? præsertim cum peccati tam scelus, contra iusticiā tam bonus finis sit &

Nunc uero liberati a peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum uestrum &c.

Hactenus peccati cum fructū tum finem Apostolus obiter indicauit, Et quidem peccati fructus poenitudo & erubescencia, finis uero mors est. At mihi uicissim hic iusticiā fructū ac finem obserua. Iusticiā fructus, sanctificatio nostri, finis uero, uita æterna est. Age, duos hic dominos, quib⁹ seruire maximo uel commodō tuo, uel incommodo potes, propositos habes. Peccatum uidelicet & iusticiam. Habes item & fructum & finem utriusque seruij hic propositum. Iam utri seruire aut famulari mauis? Si peccati seruus fueris, fructus loco erubescencia, præmij loco mortem habiturus es. Sin uero iusticiā serueris, fructum habebis sanctificationem, stipendium uero uitam æternam, Certe si Paulum hic doctorem & monitorem audire uolumus iam non peccati, sed iusticiā serui simus oportet. Qui iusticiā seruit, Domino seruit. Contra qui Domino seruit, iusticiā seruit. Sed quotusquisque hic fideliter seruit? Quotusquisque exactius perpendit,

exitus? Porro quis peccati fructus ac finis sit, dictū hactenus est. Iam nunc quis fructus ac finis iusticiā sit, audis

peccati pessimū, iusticiā optimū præmium esse? Perpendere quidem diligenter res tantas debebamus, sed nemo hac in re officium facit. Nam si uerū fateri uolumus, profecto maior numerus eorum est, latam illam ac in exitum perducentem uiam qui ambulat, atq; eorum qui arctam illam salutis uiam ingrediuntur. Seruire Domino debebamus, et ecce adductiores sumus creaturis. Seruire item iusticiā nos cōueniebat, cum ecce peccato seruire malum. Clamat scriptura: Nolite indurare ceruices uestras, sicut Patres uestri. Tradite manus Domino, et uenite ad sanctuariū eius, quod sanctificauit in æternum. Seruite Domino Deo Patrum uestrorū, & auertetur à uobis ira furoris eius. Hoc sanctuariū indubie ecclesia est, in qua uerbum quod eidem Christus reliquit, prædicari, tradi, ac doceri solet, Verbum in quā, de quo præceptum dedit dicens: Ne detis sanctū canib⁹, & margaritas uestras ne pijciatis ante porcos &c. Sed quis ad sacrosanctum hoc sanctuariū

trium properat? quotusquisq; uerbo ac ueritati obtemperat? Quis profli-
gatis peccatis & concupiscencijs car-
nalibus, iusticiam ē uerbo petere per-
git? Pusillus, pusillus, inquā, grex est
eorum qui uerbo audiētes sunt. Qua re futurum etiam tandem est, ut con-
temptores peccati stipendium, hoc
est mortem, pij uero ac electi gratiam
Dei ac iusticiæ præmium, hoc est, ui-
tam æternam consequantur: Idq; in
Iesu Christo Domino nostro, Amen.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Septima post Trinitatis, Marci. 8.

IN diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent
quod manducarent, conuocatis discipulis ait illis: Misere-
or super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec ha-
bent quod manducant, & si dimisero eos ieiunos in domum
suam, deficient in uia, quidam enim ex eis de longe uenerāt.
Et responderunt ei discipuli sui: Vnde istos quis poterit hic
satiare panibus in solitudine? Et interrogauit eos: Quot pa-
nes habetis? Qui dixerunt, septem. Et præcepit turbæ, discū-
tere super terram, & accipiens septem panes, gratias agens
fregit, & apposuerunt turbæ, & habebant pisciculos paucos,
& ipsos benedixit, & iussit apponi, & manducauerunt, & sa-
turati sunt, & sustulerunt quod superauerat de fragmentis
septem sportas. Erant autem qui manducauerant, quasi qua-
tuor millia, & dimisit eos.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Locos in hanc historiam adnota-
uimus alibi, dominica uidelicet Læta-
re, quos consulere pius lector potest.
Est tamen quod de piscibus ac pa-
nibus obserues.

In hac historia septem panes ac
pisciculos paucos distribuit.

In illa uero quinq; hordeaceos pa-
nes et duos pisces distribuisse legitur.

BREVIS EXPOSITIO HVIVS EVANGELII

Hoc Evangelium ex capite Ioannis sexto tractauim⁹ in Dominica quā
uocant

DOMINICA OCTAVA

uocant, Lætare, in parte Hyemali.
 Quæ expositio huc quoq; bene qua-
 drabit, uno hæc excepto, q. illic quin-
 q; panibus & duobus piscibus quinq;
 milia hominum, hic uero septem pani-
 bus & pisciculis paucis, quatuor mil-

lia Dominus cibauerit. Et illud obser-
 uandum, Christum cum Philippo, il-
 lic singulare colloquium habuisse, &
 hic cum omnibus Apostolis habuit.
 Vide expositionem.

DOMINICA OCTAVA POST TRINITATIS

Lectio ex Epistola Pauli ad Roma. cap. s.

Proinde Fratres: debitores sumus, non carni, ut secundum
 carnem uiuamus. Nam si secundum carnem uixeritis,
 moriemini: quod si spiritu facta carnis mortificaueritis, uiue-
 tis. Etenim quicumq; spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei,
 Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum ad iugum, Ab-
 ba pater. Idem spiritus testatur una cum spiritu nostro, quod
 simus filij Dei. Quod si filij, igitur & hæredes. Hæredes qui
 dem Dei, cohæredes autem Christi. Siquidem si mul cum
 eo patimur, ut & una cum illo glorificemur.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Exhortationem hæc lectio habet
 ut spiritu persusi, secundum spiritum
 etiam, non secundum carnem uiuamus.

Carnalis uita, perpetuam mortem
 coniunctam habet. Contra spiritua-
 lis uita æternam beatitudinē adfert,
 Locus à metu poenæ & spe præmio-

rum sumptus, Secundum carnem uiue-
 re, est, secundum carnis cupiditates
 uiuere. Secundum spiritum uiuere,
 est peccato iugiter mori, et insu-
 per, quæ ex fide est sectari.

Lex terret, et quum ad seruitutem
 adigat, omnibus timori est, Euangeli-
 um uero spiritum adoptionis confert,
 quo freti Deum non aliter atq; benigni-
 sum Patrem inuocamus.

Quotquot credimus & spiritum
 nacti sumus, adsciti etiam sumus in nu-
 merum filiorum Dei, adeoq; per con-
 sequens hæredes Dei, & cohæredes
 Christi erimus. O prærogatiuum
 Christianorum.

BREVIS

POST TRINITATIS CLXXXIII
BREVIS EXPO. HVIVS LECTIONIS

Mire admodum Diuus Paulus in Epistola ad Romanos capite octauo, carnis & spiritus uocabulum in hoc accommodat, ut uiam sibi ad eam exhortationem quam presens lectio habet, præparet, inter cetera id quoq; indicans, quomodo & ij qui spiritum nacti sunt per uerbum, & ij qui uacui à spiritu adhuc sunt, adfecti esse solent. Qui carnales sunt, inquit, ea quæ carnis sunt adfectant. Sed quid uocat carnem? quid spiritum? Carnem uocat, quicquid ex carne natum est, totum uidelicet hominem, unâ cum cor-

Debitores sumus non carni ut secundum carnem uiuamus, Si enim secundum carnem &c.

Ingenue Paulus hic fatetur, arduum etiam quiddâ ab ijs, qui spiritum, fidem, & remissionem peccatorum per Christum nacti sunt, requiri. Et q; ab eorum sententia, qui sub prætextu cum Euangelij tû liberatis Christianis, omnia sibi permittunt, omnia licere arbitrantur, alienissimus, Sed quid tandem à nobis requiritur? Carnis ne spiritus concupiscentias & inspirationes sequi iubemur? Profecto si iuxta Pauli doctrinam salui esse uolumus, adeoq; uita æterna donari, iam non iuxta carnis concupiscentias, sed

pore & anima, ratione & præstantissimis uiribus omnibus. Spiritum uero, quicquid externe siue interne uiuit, adeoq; quod ad spiritum & futuram uitam pertinet, operatur, Quia uero caro, nunquàm non ad malû præceptum fertur, neq; alios atq; malos fructus proferre potest, utpote arbor omnium pessima, exhortatur Romanos imò omnes in genere Christianos Paulus ut mortificata carne ea potius quæ spiritus sint, sectentur, idq; facit uerbis huiusmodi.

Spiritus inspirationem uiuamus necessum est. Nam huius rei gratia & eorum qui iuxta carnem, & eorum qui iuxta spiritum uiuunt, finem ob oculos nobis posuit, quo uidelicet, & ea quæ salui nostræ contraria sunt auersaremur, & ea quæ ad promouendâ iusticiam nostram faciunt, sectaremur. Iuxta carnem uiuunt, quotquot spiritu sancto uacui, carnalibus concupiscentijs, desyderijs, cogitationibus, et operibus irremiti & addicti sunt, Iam ad hunc modum uitam transigentes, quis tandem finis, & præmium manebit?

DOMINICA OCTAVA

bit? Mors ipsa quemadmodum Paulus inquit Perpetuo enim mortis imperium & tyrannidem sentiemus, & à Christi republica ac regno alieni erimus. Contra, si spiritu id genus facta carnis in nobis morificentur, quis tum finis noster erit? Vitæ æternæ hereditas, quam credentes unâ cum Christo, post hanc uitam certo habituri sunt. Atq; hæc tandem carnis mortificatio, qui filij Dei sint certo arguit, præsertim cum nisi per spiritus operationem fieri non possit. Quis iam nunc non malit & inter Christianos censerì, & per spiritum carnis facta iugiter domare, quàm carni debitorem agno-

Non enim accepistis spiritum seruitutis in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, &c.

Spiritum seruitutis habent, quot quot & sub lege sunt, & operum dignitate salutem et iusticiam metiuntur. Si quando autem cum id genus hominibus in iudicium Deus intrarit, iam non solum non ferre poterunt tanti iudicis sententiam, uerum etiam præ timore ueluti disfluent à facie eius. Hinc in Psalmorum libro legitur: Ad nihil deuenient tanquam aqua decurrens. Item: Sicut deficiit fumus, deficient, sicut fluit cæra à facie ignis, sic peribunt peccatores à facie Dei. Ad hunc mo-

scere sese. Quis coram Deo non præoptet uiuere quàm mori? Quis non deum, pro patre benignissimo, quàm honeste & iudice seuerissimo habere cupiat? Si & iuxta carnem uixero, & carnis operibus intentus fuero, iudicem Deum sensurus sum, uel Epistola ad Heb. testecap. 12. Sin uero mortificata carnis uestitute uixero iuxta spiritum, iam tantum abest ut iudicem iratum sensurus sim, ut etiam nihil aliud, atq; boni liberi de optimis sibi parentibus polliceri solent, mihi de illo polliceri debeam, ueluti in sequentibus quoq; Apostoli uerbis uidere est.

dum, quicquid iuxta carnem uiuit, etiam est interitum et perpetuæ damnationi, ni resipiscencia accedat, obnoxium futurum. At uero si & credentes, quemadmodum spiritum nati sunt per uerbum, non seruitutis, sed adoptionis filiorum Dei: ita in ipsam spiritus etiam testificatur, quod filij sint, adeoq; potestatem clamandi, Abba pater, perpetuo habere debeant. Iam quæ timiditas, quis timor esse potest, ubi per spiritum Deus, scitur atq; benignissimus pater cognoscitur.

Nullus hic metus est, nihil trepidat, quis enim unquā audiuit, frugi filiū, à frugi et bono patre, uel contumelia uel iniuria adfectū esse? An nō Christus ipse in Euangelio inquit: Si uos non sitis bona dona dare filiis uestris quāto magis Pater uester cœlestis? Nihil igitur est, cur nobis à tam benigno et clemētī Patre metuamus. Quid? Operare etiam uotis indefinentibus, ut filium suum in iudiciū mittat, et hic uere in mora periculū esse, existimare debemus. Nam si filij Dei sumus, iam co-

Si autem filij, et hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, &c.

Nihil obscuris uerbis, Dei cum filiis osū hæredes nos hic uocat Apostolus. Sed tu uide sis caueas, ut ne falsā de hac adoptione et hæreditate opinionem induas, antea quā et spiritu perfudaris et uere de fide gloriari possis. Scis. n. quid in simili causa acciderit Iudæis. Hi quanquam gloriarentur et inflatis buccis uociferarent, filios Dei esse sese, tamen ut Euangelicæ testatur literæ, audire à Christo coacti sunt: Vos patrem habetis diabolum. Facit adoptionis huius mentionem Ioannes ad hunc modum: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, ijs qui credūt in nomine eius. Audis quidem hic, potestatem hominibus datam, ut filij Dei

hæredes quoque Christi simus necessarium est. Si hæredes sumus, iam nihil æque gratum in exilio cōstitutis filiis esse debet, atque ut in iudiciū Christus ueniat, et cum restitui in cœlestem illam patriā nisi hac ratione non possumus, omnium eorum quæ nos in terris angūt, et mundi huius finem acceleret. Nusquā enim tutius filij, atque in paternoregno agere consueuerūt, De adoptionis huius iure adeoque hæreditate consequēter Apostolus in hunc modum inquit.

fiant, sed significanter interim dicitur ijs qui credūt in nomine eius, ne quis arbitretur citra fidei adminiculū, ad tantū honoris fastigium unquam peruenturum sese. Sic de cruce quoque sentimus et loquimur. Bona mortalium pars sic adfecta est, ut glorificari quidem cupiat, sed citra crucem. Sed hac de re quid tandem scriptura loquitur, Per multas tribulationes in regnū dei ingredi nos oportere. Cui adscriptum est Apostolus, ita demum si compatimur glorificandos esse nos in hoc textu dicere audeat. Quo resposi genere percellabantur Zebæ dei filij, cum prerogatiuam præ ceteris quandam in

DOMINICA OCTAVA

in Regno Christi, quod corporale futurum tum existimabant, ambirent? Potestis, inquit calicem bibere, quem ego bibiturus sum? Quare si in numero filiorum Dei haberi uolumus, iam solidam in Christum fidem habemus necessum est. At uero ut fides huiusmodi & probetur & conspicua

fiat, sola crux præsertim si à Deo humeris nostris imponatur, efficit. Quod si in cruce et persecutionibus perduratur, neque ullis tentationum procellis à ueri negotio auulsa fuerit, iam una cum Christo & adoptionem & hereditatem certo etiam habitura est, hoc est, uitam æternam.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Octaua post Trinitatis, Matthæi 7.

ATTendite à falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uerbo, ostimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit.

Non potest autem arbor mala bonos fructus facere, neque arbor bona malos fructus facere. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

Non omnis qui dicit mihi: Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit uoluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Quum nihil in uita nocentius sit praua doctrina, danda modis omnibus opera est, ut non facile imponi nobis sinamus. Nam Christus non abs re ut cauti hic simus admonuit.

Non solum autem ut cauti simus admonuit, uerum etiam notas, quibus

cognosci id genus doctores possint, ostendit.

Principio Prophetas uocat, sed iam men falsos, innuens quod in uerbinisterio futuri sint, sed tamen hoc ipsum uerbum deprauaturi. Prophetare enim interdum docere significat. Iam

Iam si summam rerum Christiana-
rum hic non teneat Christianus, me-
tus est ne facile in errorem pertraha-
tur. Sin uero in causa iustificationis
probe institutus sit, iam haud ita faci-
le sibi imponi sinet. Ferè enim hic im-
pingunt sectarij, id quod hodie in
Anabaptistis uidere est.

Dicit & in ueste ouilla uenturos,
hoc est, in magna sanctitatis specie,
quæ res uulgi animos ferè dementare
& mouere solet. Sed tamen nihilo sa-
tius lupos esse. An non hoc luporum
genus grassatur hisce nostris tempori-
bus in Ecclesia?

Vide igitur, uti ex fructibus ipso-
rum, quales sint iudicium facias. De
Anabaptistis exempli causa hic dicā:
An non ij omnium primi & sanctissi-
mi esse uolunt? Iactant reuelationes,
nouas Apocalypses, spiritum uitæ in
nouationem, & quid non? Sed tamen
quid sibi hisce rebus uelint, quid deni-
que quæraat, miserabilis monasterien-
sum casus nos edocuit. Neq; enim im-

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

In principio huius Euangelij admo-
dum fidelem admonitionem habemus,
ut à pseudoprophetis caueamus, siqui-
dem ita comparatū sit, ut hi ueris præ-
dicatorib; semper admisceantur. Præ-

pia doctrina alios fructus edere solet.

Quemadmodum bona arbor ma-
los fructus ferre non potest, ita uere
pius, neque malæ doctrinæ, neque ma-
li exempli autor est. Contra. Quem-
admodum mala arbor bonum fructum
ferre non potest, ita peruersus, & in
reprobum sensum datus, non potest
non & prauæ doctrinæ & mali ex-
empli autor esse. Quare & Christus
de electis dicit: Bonus homo de the-
sauris cordis sui profert noua & ue-
tera.

Mat. 12

Malam arborem, sectarum auto-
rem, & rerum publicarum turbatorem
excinet tandem Christus, & in ig-
nem æternum deturbabit.

Quod si etiam id genus homines
in speciem probi & pij appareant, mi-
racula ædant, & in nomine Iesu pro-
phetent ac doceant, tamē propter hy-
pocrisim, incredulitatem, & falso tra-
ctatam Euangelij doctrinam, audituri
in extremo illo die sunt: Discedite à
me operarij iniquitatis, nescio uos.

stat autem Christus in hac admonitio-
ne officium boni pastoris. Nam fide-
lis pastor non solum ducit ouiculas ad
bona pascua, uerum etiam circumspi-
cit diligēter, ne à lupis compræhensæ

Officiū
boni
pastoris.

A deuo.

DOMINICA OCTAVA

deuorentur. Sic minister uerbi etiam
agere debet. Sana salubriq; doctrina
regat & ducat Ecclesiam sibi commis-
sam. Et in hoc ministerio ita se gerat,
ut præter uerbum Dei nullam doctri-
nam populo proponat, sicut & Chri-
stus ad Petrum ait: Pasce oues meas,
non contentus semel dixisse, sed repe-
tit mandatum hoc, ut liquido & certo
sciret, quantopere Christi intersit, ut
doctrina & uerbum suum pure doce-
atur & tractetur. Iam uero etiam pro-
uidendum uenit, ne iuxta hanc sanam
doctrinā falsa per Pseudopphetas
introducatur, quæ doctrinæ Christi
repugnet. Et ut hoc ipsum caueatur,
non solum prædicatoris, sed cuiusli-
bet Christiani interest, ut in rebus ad
fidem pertinentibus ita sit instructus,
ut ex uerbo Dei iudicare sciat, qui re-
cte & pure prædicet uerbum, & qui re-
non. An uero putas frustra tibi datam
esse eam potestatem uniuscuiusq; præ-
dicatoris doctrinam dijudicandi? Aut
arbitraris Paulum Thessalonicensibus
frustra præcepisse: Omnia probate,
quod bonum est tenete? Etiam Diuus
Ioānes scribit, spiritus an ex Deo sint
probandos. Quia ergo multi Pseudo-
propheta exierunt in mundum, libe-
re credas, hanc dijudicandi potesta-

tem tibi magnis de causis esse datam.
Diabolus uersutus est, & salubris do-
ctrinæ infensissim⁹ hostis, quippe qui
in regno suo mendacium & homicidi-
um habeat. Quæ sic obducit & indu-
cit, dum se in Angelum lucis transmu-
tat, ut etiam electi, si possibile esset, se
ducerentur. Hoc nemo exactius no-
uit Christo, qui tam fideliter hic do-
cet ab his cauendum nobis esse, quicq;
diaboli ministros proprijs coloribus
depingit. Quare fidelissimam hanc e-
ius admonitionem non oscitanter ani-
maduertamus. Sed quo colore in de-
pingendis utitur? Audi: Appellat eos
Prophetas, quo nomine indicat illos
prædicationis munere functuros. Pro-
phetare enim interdū significat doce-
re, & scripturas sacras interpretari
sicut apud Paulum habes in capite 14.
Epistolæ ad Corinthios prioris. Præ-
terea dicit uenturos eos in uestimen-
tis ouium, hoc est, in magna & Euange-
lica humilitate, in uili cultu, præ se fe-
rentes quoq; pietatem & sanctimoniam,
attamen nihil aliud esse quam pseu-
dopphetas & lupos rapaces, uideli-
cet dominici gregis laniatores. Iam cū
tales ministerium uerbi sint habiaturi,
et exterius uelut ouilla pelle tecti, sim-
plicem conuersationē ostensuri ualde
necessarium

1. Ioan
4.

10a. 16

2. Col.

Matth.

24.

prop.

10.

prop.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

necessarium est hanc Christi doctrinam cordi nostro, qua ab his nobis cauendum docet, imprimamus, seduloque Deum precibus pulsemus, ut nos in doctrina sana conseruare, & a Pseudoprophetarum uaniloquentia praeseruare per Christum clementer dignetur.

Secundo notandum, cum Christus nobis a Pseudoprophetais docet cauendum, indicat etiam quomodo cognoscipossint: A fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos. Quod ut nobis diligentius imprimatur, similitudinem adducit, dicens: Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Quasi dicat, Quam possibile est legere de spinis uuas, de tribulis ficus, tam possibile est, ut pseudopropheta, in quo non est Dei cognitio, bona doceat, etiam si perpetuo de uerbo Dei gloriatur. Pseudopropheta quidem potest de Euangelio gloriari, sed fidei Analogiam sequi non potest. Folia sunt, folia manent, quicquid unquam uaniloquentia sua tales docuerint. Ut autem tales Pseudoprophetae & spiritus cognoscantur, opus est spiritu & insigni cognitione Dei. Quare nobis Christianis, qui in his periculosis temporibus peregrinis doctrinis tentamur, sic agendum est, ut fides & charitas, in quibus

doctrinae nostrae summa consistit, regula nostra sit, qua quicquid doctrinarum usquam est, diiudicemus. Fides uerbo Dei haeret solum, dicit cum Paulo: Nihil scio praeter Christum Iesum & hunc crucifixum, hoc est, in Christi passione & merito quaerit peccatorum remissionem, iusticiam & salutem. Charitas uero, facto & opere declarat & testatur eiusmodi uiuam fidem in corde esse. Quicquid itaque huic de fide et charitate doctrinae aduersarium est, ex diabolo est, etiam si qui docent sic, in docendi officio praeserant uitam religiosam. Arbor est mala, fructus mali. Sed iudicabimus ne aliquot arbores ex fructu bono? Papistae multo tempore uerbi & Sacramentorum ministerium tractauerunt, tanta sanctimoniam, ut ferè totum orbem terrarum sibi subiecerint. At nunc cum per Dei gratiam praecipuam, sacrosanctum Euangelium illuxit, potestas nobis facta est, ut arbor ex fructu per Dei uerbum cognoscatur. Hic habemus uerbum Dei, quod obijcimus illorum de operibus doctrinae, & inuenimus illorum dogmata cum Dei uerbo pugnare, & nihil aliud quam hypocrisis efficere. Et quidem propter malos illorum fructus, reprobamus Papatum

Fides.

1. Cor 1

Charitas.

Papista.

DOMINICA OCTAVA

uniuersum cum omnibus ad se perti-
nentibus, etiamsi Satan rumpatur. Re-
probamus etiam spirituosos, qui ex cœ-
na per Christum instituta, signum ua-
cuum faciunt contra Christi uerba a-
pertissima. Reprobamus autem illos
propter fructum doctrinæ: Nam præ-
terquam quod Christi uerba falso ex-
ponunt, uidemus etiam eius doctrinæ
fructum. Quippe quod uenerabilia sa-
cramenta in magnū contemptum uul-
gi deduxerint. Quid dicam de Ana-
baptistis? Vtinam doctrinæ illorū fru-
ctus non esset tam manifestus, forsan
melius ageretur cum rebus Monaste-
riensium. Breuiter, clarum & aper-
tum Euangelium per Dei gratiam in
corde nostro tenemus, quo cum, Deo
fauente, manebimus, omnibus pseudo-
prophetis ad diabolum tendentibus.

Tertio, exponit Christus seipsum,
& indicat quomodo uelit hæc uerba,
à fructibus eorum cognoscetis eos, in-
telligi. Ipse enim inter hypocritas, &
eos qui patris uoluntatem faciunt, di-
scrimē facit, indicata utrorumq; remu-
neratione. Iusticiarij & sectarij sem-
per dicunt: Domine, domine, præter-
ea gloriantur de Euangelio & spiritu
sancto. Adhæc audenti dicere: Domi-
ne, nonne in tuo nomine prophetaui-

mus, & ænonia eiecimus &c. Verū hy-
pocritis est, hypocritis manet, unde
nullam aliam habent remunerationē.
Christus etiam dicit: Discedite à me
operarij iniquitatis. Non noui uos. Et
in hoc Euangelio ait, Omnis arbor
quæ non facit fructū bonum, excide-
tur, & in ignem mittetur. En tibi præ-
mium, quo Christus falsæ doctrinæ
fructus donabit. Rursus cōsidera, qua-
les nam homines cœlorū regnum sint
intraturi. Qui, inquit Christus, factū
uoluntatē Patris mei qui est in cœlis.
Sed quæ uoluntas est Patris in cœlis?
Ut credam⁹ in eum quē ipse misit. Au-
dis non operibus simulatis, sed fidei in
Christū regnum cœlorū promissum.
Non loquimur autem de fide hystori-
ca, ut uocāt, sed de ea fide, quæ est ex
audito Euangelio, quam etiam spiritus
sanctus in nobis operatur. Hæc enim
fides, sicut in Christo Deo gratiam et
misericordiam apprehendit, & fida-
ciam suam in hoc collocat, denique in
Christi merito iusticiam quærit, ita
etiam per dilectionem operatur, ue-
terem Adam mortificat, moritur om-
nibus creaturis, orat, laudat, commen-
dat cum gratiarum actione Deum, in
quacunque huius uitæ sit conditiōe.
In summa: Viuit secundum uolunta-
tem Dei,

tem Dei, quare etiam per Christum salutem æternam consequetur.

DOMINICA NONA POST TRINI-

tatis Lectio ex priorī Epistola Pauli ad Cor. cap. 10.

FRatres: Hæc autem figuræ nostri fuerunt, ne nos simus concupiscentes rerum malarum, quemadmodum & illi concupierunt. Neque simulachrorum sitis cultores, sicuti quidam illorum, quemadmodum scriptum est: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendum. Neque stupris inquinemur, sicuti quidam illorum stupris polluti sunt, & conciderunt uno die uiginti quatuor millia. Neque tentamus Christum, sicut & quidam illorum tentauerunt, & a serpentibus extincti sunt. Neque murmuretis, sicut & quidam illorum murmurauerunt, & interempti sunt ab extinctore. Hæc autem omnia ceu figuræ contigerunt illis: scripta uero sunt propter admonitionem nostri, in quos termini ætatum inciderunt. Proinde, qui sibi uidetur stare, uideat ne cadat. Tentatio uos nō cœpit nisi humana: sed fidelis est Deus, qui non sinet uos tentari, supra id quod potestis, imo faciet una cum tentatione euentum, quo possitis sufferre.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

*Vita
exempli
priori.* Quomodo ueterum exemplis uti debeamus, in hac lectione uidere est, serē enim in hoc adhibentur, ut ad honesta nos inuitent, ab inhonestis uero & turpibus deterreant.

Quod dicit, Nō sumus concupiscentes rerum malarum, in genere dictum est, cui nunc species aliquot subiicit. Idololatria paratam pœnam habet, id quod Israelitarum exemplum ar-

guit, Non sumus igitur idololatræ, Idololatriam uoco, quæ quod creatori debetur, creaturis tribuit. Idolo-
latria
quid.

Stupra quoque pœnam habent. Caueam⁹ igitur omnis generis libidines.

Tentare Deum, est aliter cum Deo agere, atque ille præcepit. Obseruabis hic, Deum & Christum tentare, idem esse. Tētare
Deum.

Murmur hic intelligit, quo contra

A 3 uerbi

DOMINICA NONA

uerbi duces, uel politicas potestates murmuramus, quemadmodum contra Moysen & Aaron Israelitæ murmurant, & extincti sunt.

Iterum repetit, omnia hæc propter nostri admonitionem scripta esse, ut ne existimemus, ad nos non pertinere.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Haud ita facile lectionem hanc intelliges, si non principium noni capituli Epistolæ ad Corinthios prioris pbe cognitum habeas. Commemorat enim ibi Apostolus, quæ fuerit patrū in ueteri lege fides, quo baptismi genere baptizati sint, quæ esca sint usi, adeoq; qualem potū biberint. Certe quod ad fidem attinet, ea in uenturum Christum tota intenta erat. Baptizabantur etiam in Moysen, in nube & in mari. Sic per manna quoq; , quod è cœlis in castra eorum cadebat, ac aquam quæ ad urgæ tactū è petra de fluebat, spiritualis ille cibus ac potus significatus est, quo uesci Christianū

Hæc figuræ nostri fuerunt, ut ne simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt.

Negari non potest, Israeliticum populum maximis & multis beneficijs à Deo ueluti adobrutum quondam fuisse, quæ merito etiam agnoscere & grati pro iisdem esse debebant. Sed

re, quæ literis ueterum prodita sunt. Corinthij in tentationem inciderant, sed humanam, & quæ sanari ad huc poterat. Exemplum quod electi quoque interdum impingant, quos tamen finaliter (ut dicitur) errare non permittit Deus.

oportet, modo salutis æternæ piceps esse uelit. Ioan. 6. Ad hæc promissiones, easq; multas habebant, additis etiam nū signis, quibus confirmari propter additum uerbum, fides illorū potuit. Et certè dubium non est, si fides illorum in uenturum Messiam solida fuit, quin æque etiam per eundem atq; nos seruati sint. Sed num ex æquo omnes uera & solida fide præditi erant? Minime gentiū. In bona enim eorum parte Deo beneplacitum nō est, & prostrati sunt in deserto. Iam ut à pari incredulitate, cū Corinthios, tum Christianos omnes hoc exēplo detereret Apostolus, scripsit in hūc modū.

tanta illorum fuit cum incredulitas, tum ingratiitudo, ut merito prostrati in deserto, promissam terram attingere permisi nō sint. Sed num Christianis quoq; maxima per Christum bene

ficia oblata sunt & præstita? Aut q. in umbra tantum habuerunt illi nos in ueritate non habemus? An non gloriam Dei Christo reuelato, per fidem contempsimus nos, quæ Patribus tantum promissa fuit? Quid uero si nos quoq. in ingratitudinem dilapsi, ea quæ Deo haud placent, designaremus? Num grauiori aliquo supplicij genere animaduertere æque in nos, atque in illos animaduersum est posset, Posset profecto, posset. Neque enim abs re

Neque idololatras efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est. &c.

Quo idololatria genere populus Israeliticus, cum uitulum constaret ab sente Moyse, contaminari sese, uidere est in Exodo. Quot præterea hominum millia propter patratum hoc crimen occisa sint, istuc quoq. ibidem uidere est. Quid iam hoc sibi uult Apostolus exemplo? Nimirum ut hoc ipso

Necq. fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die &c.

Cur obsecro hoc de fornicatione exemplum Apostolus commemorat? Ut uidelicet ab omni immundicia, ac corporis iniquatione, alieni semper esse studeamus, adeoq. cum in id genus flagitia nunquam non Deus sæuissime animaduertit, ad sanctifica-

& frustra Paulus dicit: hæc figuram nostri esse, addita exhortatiuncula, ut ne illorum exemplo malorum concupiscentes simus. Ac si diceret, Si tales exiueritis, quales exiuerunt illi, iam certo etiam quod illis accidit, uobis quoq. obtinget. Et incredulitas uestra tam non inulta manebit, quam illorum inulta mansit. Sed hæc in genere hæcenus dicta sunt. At uero iam in sequentibus, à factis Iudæorū aliquot, in specie nos deterret, inquit.

edocti, uera fidei, uero cultui Dei ad hærescamus, idololatriam omnem è cordibus profligemus, uni & soli Deo addicti. Nam hic ferè exemplorum usus est, ut si bona sint, imitanda nobis proponantur, sin uero mala fugienda modis omnibus esse ostendantur. Hinc consequenter dicit:

tionem & mundiciam uocatos esse nos perpetuo cogitemus. Quæ societas enim sanctis Dei cum fornicatoribus? An non omnis generis concupiscentiæ iisdem interdictæ sunt? In regno satanæ eiusmodi conspiciuntur et tollerantur uitia, in regno Christi ne nominantur

A 4 quidem,

DOMINICA NONA

quidem, tantū abest ut tollerent, uel Epistola ad Hebræos teste, ubi inquit: Fornicatores & adulteros iudicabit dominus. Profecto quod iudicaturus

Dominus est, & sæuerissime puni-
rus, id nō permissum Christianis, sed serio prohibitum esse memineris. Sed iam nunc aliud exemplum sequitur.

Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tenta-
uerunt, & à serpentibus perierunt.

Deum uel Christum tentare, nihil aliud est, atque contra Deum uel loqui, uel agere, uel diuersum aliquid à uerbo inceptare. Vere enim Deū tentant, qui secus atque is præcipit, facere audent. Planum hoc est uel ex ipsa historia, quam ex libro Numero-

ut cōtra Deum ac Moysen locuti sint Israelitæ, deinde, ut serpentum morsu perierint, describit. Et ea quæ sequantur, ita cum præcedentibus coherant, ut uel hinc apparere queat, haud ita magnū, inter tentare ac murmurare contra Deum, discrimen esse. Ita enim habent.

Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmu-
rauerunt, &c.

Tentare Deum, murmurare contra Deum, certissima sunt, tum diffidentia, tum inobedientia indicia, cum uidelicet neque credere, neque dicto audientes esse uolumus, interim in ipsum etiam Deum, & seruos illius, si quid præter animi sententiam ac uotum accadat, blasphemii & iniuriæ. Quoties ad hunc modum contra Dominum & locuti sunt & murmurauerunt filij Israel? Quoties contra Moysen? Diuus Ambrosius locum hunc ita

interpretatur, ut tentare contra Deum, murmurare contra seruos illius fieri existimet: id quod uidere sic in se ditiosa illa, cuius caput Chore fuit, turba, quæ cum contra Moysen conspirari ac loqui auderet, ad internitum partim deleta, partim uiua absorpta est. Et quidem non absurda est hæc interpretatio, modo obseruetur, nec Deum tentandum, nec contra seruos illius temere murmurandum esse, ueluti sequitur.

Hæc autem omnia contingebant illis, ut essent figuræ.
Scripta autem sunt ad admonitionem nostri, in quos
fines sæculorum &c.

Vel hinc

Vel hinc audis veterum exempla in hoc nobis proposita esse, ut et præcepta faciendorum et omittendorum inde colligamus, et figuræ nostri sint. Illi quidem tentauerunt Deum, et digni facti mercedem nacti sunt, Deum igitur operam nos, ne propter parrem culpā, nobis quoque par poena infligatur. Quin et contra seruos illius murmurauerunt, non sine magno suo malo & incommodo. Hoc igitur exemplo edocti, ab omni murmure contra Deum, tum contra seruos illius abstineamus. Ante omnia in hoc totisimus ut ne alterutrum, etiamsi labi unū aliquem inter nos contingat, uel contemnamus, uel negligamus. Quod alijs enim contigit hodie, id cras accidere nobis potest. Hodie à lapsu alienus, cras labi possum. Hodie lapsus in uitium aliquot, cras resipiscere possum.

EVANGELIUM IN DOMINICA

nona post Trinitatis, Lucae. 16.

Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, qui habebat dispensatorem, hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona illius. Et uocauit illum, et ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem dispensationis tuæ, ultra enim non poteris dispensare. Ait autem dispensator intra se: Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me dispensationem? Fodere non ualeo, mendicare erubescō: Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a dispensatione, recipiant me in domos suas,

Sic de Corinthijs Paulus hic inquit: quod in temptationem quidem inciderint, sed tamen humanam. Et Deum ita erga nos adfectum esse, ut quam uarijs temptationibus electorum fidem probare soleat, tamen temptationes huiusmodi cum felici rerum exitu etiam coniungat. Breuiter. Quicquid scriptum & in sacris literis memoriae produū est, nostri causa scriptum est. Quare quoties id genus exempla nobis proponuntur, in hoc proposita meminerimus, ut à malo ad bonum inuitati, poenam ijs qui præceptorum Dei transgressores sunt, interminatam, effugere studeamus. Rursus, ut quicquid boni id genus exempla habent, perpetuo imitari (quandoquidem causa nostri scripta sunt omnia) pergamus.

A ; Con

DOMINICA NONA

Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes Domino meo? At ille dixit, centum batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, et sedecito, scribe quinquaginta. Deinde alij dixit: Tu uero quantum debes? Qui ait, Centum cores tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominus dispensatorem iniquitatis, quia prudenter fecisset. Quia filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Et ego dico uobis: Facite uobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus huius parabola summam ipsemet explicat, dicens: Filios huius seculi, filijs lucis in generatione sua prudentiores esse. Proinde filios quoq; lucis operam dare oportere, ut sibi amicos parent de mammona iniusto, a quibus, si quando res poscat, recipiantur in aeterna tabernacula.

Docet autem Christus hic beneficentiam erga proximum, ut nusquam non, quo uidelicet animis nostris infingat, secundum fidem nihil esse quod aequae sibi placeat, atq; charitatem. Sic alibi dicit: In hoc cognoscent omnes, quod mei sitis discipuli, si charitatem habueritis inter uos mutuam.

Ante omnia tamen hic obseruabis solam fidem iustificare, & uitam aeternam per Christum impetrare, id q; ferè ubiq; docent sacrae litterae. Paulus

in asserenda fidei iusticia uehementer ubiq; est ac diligens, praesertim tamè in Epistola ad Rom. & Galatas. Ad Romanos sic inquit: Arbitramur hominem iustificari per fidem absq; operibus legis. Quare qui in iustificationis causam admiscunt opera, ij a scopo scripturae aberrant, adeoq; iusticiam nunquam consequuntur, ut cum tandem probi coram mundo adpareant.

Iam huiusmodi fidem ultro sequuntur opera, praesertim charitatis. Imò ea demum uere opera bona sunt, quibus proximus inuatur. Sic inbemus et in hac parabola, amicos parare nobis de mammona iniusto. Hoc est. Omnibus quotquot nostra uel opus, uel consilio, uel auxilio opus habent, auxiliari. Adeoq; nihil intermittere, quo

Ioan.
13.

10, 3. &
6.

quo quidem fratribus prodesse queamus. Quamquam autem omnibus ex quo debitores sumus, tamen domesticorum fidei ratio uel in primis habenda est.

Fides quæ id genus operibus in hoc mundo fecunda fuit, certum quidem præmium, sed tamen gratuitum propositum habet. Recipient uos inquit, in æterna tabernacula. Hoc est, Pauperes isti, quibus uel re uel consilio profuistis, testes erunt in extremo illo die, quod egregie de fide uestra

BREVIS EXPOSITIO

Tria sunt quæ in hoc Euangelio ordine tractabimur. Primo, uidemus in hac similitudine, quod iniquus dispensator laudatur, non quidem propter fraudem, sed quod ueluti huius filius sæculi prudenter & astute egerit. Sic autem affectu sunt huius sæculi filij, quod in omnibus rebus non proximi, sed propriam utilitatem spectent, eò cum remis, tum uelut (ut aiunt) contentes, ut ipsis solummodo omnium rerum copia prospectum sit, quoquo id fiat modo, per fas aut nefas, ne quicquid pensi habeant, quid interim pauper & egenus agat, saltem ut sibi ipsis nihil desit. Et hinc adeo uenit, quod possessiones et diuitiæ per Mamonam significatæ iniquæ uocantur, et

charitatis opera quibus studuistis, testificata sunt. Proinde præmium quoque quiddam fidentibus, adeoque eam fidem operibus charitatis declarantibus propositum est, accipite, & in uitam æternam intrate.

Obserua quis sit Mammonæ, hoc est, diuitiarum usus. Dispensatores enim eorum bonorum sumus tantum, quæ à Deo accepimus, non Domini. Ita ut ad necessitatem, deinde ad proximi commodum, non autem uel ad luxum uel ad uoluptatē ut ipsæ debeamus. HVIVS EVANGELII

met si alias bona dei creatura sint quod in abusum uertantur, hoc est, quod in proximi utilitatē non dispensentur. Iam nunc ergo proponit nobis Christus prudentiam & astutiam hominum in hoc mundo, ueluti ad monitionē, non quod laudet astutiam filiorum huius sæculi in congregandis opibus, sed ut nos simili sæueritate & diligentia cœlestia bona querere doceamur, quia mundani terrena et transitoria bona accumulanti. Studiū quærendi & quæ apud nos feruere debet, atque apud prudentes illos huius sæculi. Sine, ut ipsi thesauros colligant in terra tu uero thesauros collige in cœlo, et deinde permittite ut uideamus, qui nam melius reposuerint et custodierint thesaurum suum.

Lu. 12.

Adhortatio
ad ueritatem
et
immutabilia
bona.

DOMINICA NONA

Ignauia
uia per
nitiosa

Math.
24.

1. Tess.
5.
Psalm. 2.

Math.
7.

Est autem hæc adhortatio, ut omni diligentia cæleste bonum quæramus, valde necessaria, cum nos in tantum desidesimus ac pigri, facillimeq; fiat ut fidem & timorem Dei amittamus, nisi hisce diuinis adhortationibus bene fuerim⁹ instructi & muniti. Quid uero homini Christiano perniciosius quam desidia et ignauia in uerbo dei, Semper debemus uigilare, & in timore Dei permanere, adhæc in oratione apud Deum instare, ut fides nostra non deficiat, sed augeatur, ut crescat, inquam, & auctior fiat, nec ullo modo committamus nos in securitatem, ut dicamus cum impijs: Pax & securitas: Adhuc longe absumus à necessitate et periculo. Hæc sine ut contemptores et blasphemii uerbi Dei faciant, qui in corde suo dicunt: Non est deus. Tu uero iuxta Prophetæ Davidis consilium age, cum docet: Seruite domino in timore, et exultate cum timore, & magnifica ac præciosa bona illa quæ per Euangelium consecutus es, sine negotio retinebis, Imò in regia & uera uia facile confites, ut plane periculum non sit, ne in latam uiam incidas, quæ ad perpetuam damnationem ducit, quemadmodum & sapiens testatur: Qui timet dominum

recta uia incedit, qui autem contemnit illum, è uijs eius discedit. Age uero, si hi recta uia incedunt qui timent dominum, fac hanc Christi adhortationem reponas in animum tuum, quâ diligentissime, ut posthabita omni securitate, alacer ac intrepidus sis in omnibus ijs quæ tibi à Christo ut facias sunt mandata, ne semper filij huius seculi in generatione diligentiores reperiantur filijs lucis.

Secundo uidemus in hoc Euangelio, in qua re posita sit diligentia acquirendi æterna & cælestia bona. In hoc nimirum, ut faciamus nobis amicos de Mammona iniquitatis. At quo modo hæc conueniunt inter se? Hæc enim uero id opera nostra faciunt: Minime. Neque enim sic erit. Verba quidem ipsa in speciem uidentur id uelle, sed re ètè exposita & intellecta nihil derant fidei. Christus loquitur hic de bonis fructibus, nec uult tamen rejci arborem quæ tales fructus producit. Imò unde fructus bonus esset, nisi arbor bona antea adesset? Itaque necesse est, ut prius sit arbor bona, si fructus bonos uelimus habere. Ad eundem modum loquitur etiam de bonis operibus. Nul-

lum opus acceptum est Deo, quantū
uis præciosum aut magnificum appa-
reat in oculis hominum, nisi persona
faciens hoc opus prius sit iusta & ac-
cepta Deo. Si uero iusta & accepta,
At si credit, certissimum est iusticiam
adesse. Nam gratiam Dei, per quam
confertur nobis iusticia sine ullo meri-
to operum nostrorum, apprehendit
in Christo. Iam quando persona iusta
& accepta coram Deo est, tunc etiā
opera accepta sunt coram Deo, non
quod opera per se tantæ sint dignita-
tis, sed quod fiant à persona iam iusta
& accepta coram Deo. Quare cum
Christus monet, ut faciamus nobis a-
micos ex Mammona iniusto, & hos
na opera faciamus, non respicit adeo
in opus, quam in ipsum fontē, ex quo
manat hoc opus. Adhæc hypocrisis
in tantum odit & execratur, ut nullo
modo uerisimile sit, docere eum ope-
ra sine fide. At opera sine fide quid a-
liud sunt, quàm mera hypocrisis? Ope-
ra legis, quæ à Iudæis sine fide fiebāt,
nunquam placuerunt Deo, licet ea
mandata essent ab eo, nedum in ope-
ribus ab hominibus excogitatis com-
placitum ei sit. Et licet Christus di-
cat: Facite uobis amicos ex Mammo-
na iniusto, eoq; doceat, nos opera cha-

ritatis, attamen non tribuit huiusmodi
operibus iusticiam, sed uult ut per illa
fides declaretur, et in lucem prose-
ratur, siquidē necesse est, ut arbor ex
fructibus cognoscatur. Obserua au-
tem quod Christus in his uerbis: Faci-
te uobis amicos ex iniusto Mammo-
na, respexerit in ipsa opera charita-
tis, uidelicet quod tunc bonæ et iustæ
sint possessiones ac facultates nostræ,
quando eas in pauperum usus confe-
rimus, & his indigentiam eorum sub-
leuamus. E contra, iniustæ ac malæ
uocabuntur, quando in his uolupta-
tem nostram solummodo quærimus.
Vnde & Salomon ait: Qui despicit

Opera
decla-
rant si
dem.

Pro 14

Tertio habemus remunerationem
quæ efficacem & uiuam fidem sequi-
tura est, uidelicet, quod pauperes,
quorum inopiæ nostris facultatibus
subueniunt, recipiant nos uicissim
in æterna tabernacula. Hunc textum
applicant Papistæ in sanctos demor-
tuos, & conantur eo impiam doctri-
nam de inuocatione sanctorum stabi-
lire. Attu caue hanc habeas opinio-
nem. Nam talis inuocatio sanctorū
est contra primum præceptum Deca-
logi, & contra Euangelium, quod do-

Ioan.

16.
cēt

DOMINICA DECIMA

1. Tim. 2.
 eet Patrem in nomine Christi inuocandum esse. Adhæc, pugnat etiam cum ipso Paulo qui nobis in Epistola ad Thimotheum tantum unicum mediatorem proponit, ut inter nos et deum agat. Et Euangelium hoc non loquitur de mortuis, sed de ijs sanctis qui uiuunt adhuc. Hos debemus nobis amicos facere, his beneficia nostra conferenda sunt. Quibus rebus? Iniquo Mammona, hoc est, apprime meminisse debemus, quod opes & facultates nostræ non sint à Deo datæ ad ostentationem, luxum et fastum, sed quod super has sumus dispensatores à Deo ordinati, ut indigenti & pauperi in necessitate ministremus et

suppetias feramus. Hoc si fecerimus, tunc illi uicissim in extremo iudicio testimonium nobis ferent, quod libenter & ex animo nihil non beneficiorum ipsis præstiterimus, & erunt non parua causa, quod recipiemur in æterna tabernacula. Hanc expositionem secum adfert natura huius sermonis. Nam quod Christus facere uult propter pauperes, hoc docuit suos Christianos facere, quemadmodum & alibi ait: In illa die sedebunt Apostoli super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. In summa, quicquid ex fide pauperibus fecerimus, hoc sine dubio copiose repletur.

DOMINICA DECIMA POST TRINITATIS

Lectio ex priore Epistola Pauli ad Corinth. cap. 12.

Fratres: Scitis quod gentes fuistis, & ad simulachra mutata, ut cuncti ducebamini, sequentes: Quapropter notum uobis facio, quod nullus per spiritum Dei loquens, dicit anathema Iesum, & nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi per spiritum sanctum. Diuisiones autem donorum sunt, et idem spiritus: & diuisiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus: & diuisiones operationum sunt, sed idem est Deus, efficiens omnia in omnibus. Vnicuique uero datur manifestatio spiritus, ad id quod expedit. Nam huic quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij uero sermo scientiæ, secundum eundem spiritum: alij uero fides, per eundem spiritum: alij uero dona sanationum per eundem spiritum: alij uero efficiencie

catæ potentiarum: alij uero prophetica: alij uero discretionales spirituum: alij uero genera linguarum: alij uero interpretatio linguarum: sed omnia hæc efficit unus ille idemque spiritus diuidens peculiariter unicuique sicut uult.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Erant in Corinthiorum Ecclesia, qui donis quæ diuini illis obigerant, freti, fastidirent inferiores, erant qui talibus inuiderent, ita ut res in manifestum dissidium abiret. Ea res Paulus occasionem dedit, de donis quoque inter cætera ad Corinthios scribendi.

Principio autem docet hic quæ ratione apud illos sarciri possit concordia, quæque nota ij qui antea infideles, nunc uero fideles facti sunt, Pseudodocet ab Apostolico concionatore discerni debeat. Pseudodocet est qui lesum anathema uocat. Hoc est, qui remissionem peccatorum, iusticiam, uitam æternam, Christi merito detrahit, adeoque nostris operibus et uiribus accepta refert. Contra, uerus doctor est, qui solum Christum pro salutis sue autorem et agnoscit et confitetur,

BREVIS EXPO. HVIVS LECTIONIS

Habebat Corinthiorum Ecclesia plerosque non quidem uulgaribus donis persusos à Deo, sed tamen sic adfectos, ut ijdem abuterentur, adeoque

id quod ij tantum faciunt, qui imbre spiritus sancti perfusi sunt.

Varia dona, uaria ministeria, uariæ opiniones sunt, quæ tamen unus spiritus, unus Dominus, unus Deus operatur.

Omnibus donis, omnibus ministerijs, omnibus operationibus, non ad factum, non ad destructionem, sed ad Ecclesiæ utilitatem, adeoque proximorum commodum uti debemus. Sic enim in Ecclesijs constabit concordia, et in eum usum à Deo conferuntur, non ut huius rei gratia inter nos alitercemur.

Obserua Catalogum donorum, et ministeriorum Ecclesiæ, Sapere, scire, fidelem et constantem esse, scire posse, potenter quæ demandata sunt exequi, docere, discernere spiritus, linguas nosse, linguas interpretari, quæ omnia in Ecclesiæ utilitatem fieri debent.

Spiritus
tus do-
na.

occasionem contemnendi cæteros inde sumerent, unde ansa iuuandi quoslibet sumi debebat. Rursus plerique erant qui contra hosce, non ex bono Celo, sed

DOMINICA DECIMA

sed odio ac inuidia ducti, murmura-
bant, ita ut in manifestum dissidium
res abierit. Iam cum diuus Paulus pro
begnarus esset, non esse nocentiores
Ecclesiæ post prauam doctrinam ho-
stes, atq; huiusmodi dissidia, ostende-
re Corinthiis uoluit, quis donorum

Scitis quod gentes fuistis, ad simulachra muta, pro ut dix-
cebamini euntes. &c.

Perinde ac si diceret. Quales olim
fueritis, ipsi ignari non estis. A germa-
na Dei cognitione uacueratis, &
Christum & uerbum & fidem igno-
rantes. Et quod accidere ijs qui uer-
bo carent solet, non solum à creatore
ad creaturas abducti eratis, pluris ido-
latrariam uestram ac uerbi Dei cul-
tum facientes, uerum etiam ipsi idolis
quæ colebatis, similes efficiebamini,
si modo id quod res ipsa clamat fa-
teri uultis. Imò si uos tergiuersari hic
& rem pro ut gesta est inficiari uelle-
tis, mendacij uos Psalmorum liber cõ-
uincet dicens: Simulachra gentium ar-
gentum & aurum opera manuum ho-
minum &c. Similes illis fiant, qui fa-
ciunt ea, & omnes qui confidunt in
eis. Quia uero iam nunc Deum per
Christum cognouistis, debebat etiam
merito alia apud uos uitæ & morum
ratio esse atq; tum fuit. An non enim

huiusmodi, unde superbiendi ansam
ipsi desumerent, autor sit, adeoq; in
quem finem donari diuinitus soleant.
Antea uero quàm de donis uerba fa-
ciat, præfaciuncula quapiam uiam si-
bi ad eam rem præparaturus dicit.

cum indecens tum indecorum est, a-
pud eos qui Christianum nomen in-
stant, odium, inuidentiam, contentio-
nes & dissidia conspici debere? Si
donis aliquot spiritus perfusi estis, cur
non iisdem, citra proximi contemp-
tum, ad honorem Dei, id quod par e-
rat, utimini? Rursus, qui donis huius-
modi donati non sunt, cur non ijs bene-
ficium hoc in uobis Dei cum reueren-
tia agnoscunt potius, quàm æmulato-
res sunt? Profecto si Christiani uultis
dici, opus est, ut suum quisq; talentum
suum quisq; donum, et in gloriam Dei
et in proximi necessitatem ac usum
conferat. Nulla alioqui apud nos un-
quam constabit concordia. Quod si
uobis recte administrantibus omnia,
exoriri aliquos contingeret, qui per-
uersis opinionibus uel praua doctri-
na, hanc animorum uestrorum coniu-
ctionem alio trahere conarentur, est
quod

quod uos solari & in officio retinere hic possit, nimirum quod ignari non estis, qua ratione à falsis Prophetis & concionatoribus bonus pastor inter nosci debeat. Nam ij, per quos spiritus ceu organon quoddam loquitur, Iesum anathema non uocant: hoc est, iustificationem nostri non nostris uel operibus uel meritis, sed illius passioni, morti, & resurrectioni, ne quid gloriæ illius decedat, acceptam referunt. Porro Christum anathema uocare, nihil aliud est, ac proprijs uiribus, proprijs operibus adscribere, quod solius Christi merito adscribendum fuit. Rursus, qui in spiritu Dei

Diuisiones uero donorum sunt, idem autem spiritus, Et diuisiones ministeriorum sunt, &c.

Ingenue hic Apostolus fatetur, esse quidem dona in Ecclesijs uaria, sed quæ unus tamen operetur spiritus. Item uaria esse ministeria, sed tamen unum dominum esse eorundem autorem. Varias item operationes seu uirtutes esse, sed tamen unum Deum esse, qui operetur omnia in omnibus. Vir tutes meo iudicio uocat, cum ij qui ad munus uel ministerium aliquod à Deo uocati sunt, strenue, gnauiter, & cum industria officium faciunt, toti in hoc intenti, ut nusquam non & gloriam

non loquuntur, ij Christum quoque non uocant Dominum: hoc est, Christi officium sibi uendicant (quo furti genere non est aliud perniciosius) suis operibus ac iusticia cælum emerituri. Iam istis, qui Christum anathema uocant, adeoq; pro Domino, cuius sola morte & resurrectione iustificati sunt, non agnoscunt, caute unquam participetis. Qui uero eundem uocant dominum, hoc est, pro seruatore & habet et agnoscunt, ijdem ad herecite. Nam ij docere uos possunt quomodo & ad quid datis istis è cælo donis uti debeatis, ad hunc uidelicet modum.

Dei & Euangelij cursum & Christianam Rempub. promoueant: Nam huius rei gratia serui quoq; isti in Euangelio, quibus quinque uel duo talenta concredita erant, quod spiritus donis per talenta ista significatis, cū ad gloriam Dei propagandam, tum Reipublicæ Christianæ commodum recte usi sint, laudantur. Imò his ueluti certissimis signis id genus dona spiritus dignoscuntur, si quemadmodum Paulus hic inquit, in publicam Ecclesiæ utilitatem conferantur. Sed dixerit ali-

B quis.

DOMINICA DECIMA

quis. Qualia & quæ tandem sunt hæc dona? Quibus nominibus censentur. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alijs autem sermo scientiæ, &c.

Vide quàm apto ordine spiritus sancti dona enumeret Apostolus: sermonem uidelicet sapientiæ & scientiæ Dei, fidem, sanandi gratiam, operationem uirtutum, prophetiam, discretionem spirituum, linguarum peritiam, & linguarum interpretationem. Sapientiam hic indubie non uocat, carnalem illam, quæ superbiæ ac arrogantiae mater esse consuevit, sed Dei sapientiam, cuius Esaias etiam capite undecimo mentionem facit. Vocant autem hanc sapientiam Apostoli ferè cognitionem Dei, cum uidelicet Deum in Christo cognoscimus, adeoq; de bonitate illius erga nos apud alios uerba facere edocti sumus. De hoc sapientiæ & scientiæ genere gloriationem, ipsa etiam scriptura permittit nobis, ubi inquit: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire & nosse me. Iam quis hæc tandem in nobis sapientiam operatur? A nobis ipsis eandem habemus? Nequaquam. Spiritus sanctus huius in nobis sapientiæ autor est. Quid? Nostra sapientia cum hac collata nil nisi mera

stulticia est. Consimiliter fidem quoque inter spiritus dona numeramus, præsertim si quis adueniente & ingruente cruce in ea de finem usque perseueret. Item donum sanationum, quod Apostolis, teste Marco Euangelista, Christus imperijit. Item donum miraculorum, docendi, expositionis linguarum & scripturarum. Item donum discretionis spirituum, cum uidelicet inter spiritum & spiritum, sint ne à deo an secus, discernere possum, de qua discretionem Ioannes quoq; intelligendus est, ubi inquit: Probate spiritus, num ex Deo sint. Breuiter, cum linguarum peritiâ ita sum natus, ut cursum uerbi & Euangelij promouere possim. Atq; hæc quidem dona, præclara quidem ac magnifica dona existimanda sunt, sed tamen spiritus, ne quis putet ex nostris uiribus ea ipsa proficisci. Iam si spiritus dona sancti carnis, in quem usum igitur collocantur rectè, atq; cum qui spiritualis est in gloriæ Christi propagationem: Euangelij profectum? & proximi commodum? Sed siue magna sint siue parua hæc spiritus dona, tamen non aliter ipsi dem

dem atq. dictum est iam, uti debemus. Qui quinque talenta nacti sunt, ij fideliter donis istis suis Ecclesiam iuuēt & promoueant. Quibus duo contigerunt, ij pro sui doni portione prosint Ecclesiæ. Quibus unum traditum

est, ij quoque pro uiribus faciant officium, ita tamen, ut ubique & honor Dei tantum queratur, & proximi utilitas spectetur, & de nullare minus atque propria gloria solliciti simus.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Decima post Trinitatis. Lucæ. 19.

ET ut appropinquauit, uidens ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & circumdabunt te inimici tui uallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Et nō relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempts uisitationis tuæ.

Et ingressus in templum, cœpit eijcere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptū est, quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam tanquam speluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo. Principes autem Sacerdotum & Scribæ, & Principes plebis, quærebant illum perdere, & non inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Varia est in hoc Euangelio, quod fragmentum eius hystoriæ est, quæ gesta est in Palmarum die, personarum descriptio. Fit hic discipulorum Christi, Phariseorum, ementium & uendentium, & omnium ferè primo.

rum Iudaicæ gentis mentio.

Discipuli equitantis in Asino Christi comites, Deum laudant uoce magna, dicentes: Benedicē qui uenit rex in nomine Domini. Pax in celo, & gloria in excelsis. In quibus uerbis

B 2 egregiam

DOMINICA DECIMA

Psalm.
131.

egregiam Apostolorum de Christo confessionem obseruabis. Christum enim eum regem esse fatentur, qui & Dauidi olim promissus sit, & qui nunc tandem diu expectatus, in nomine domini uenerit, Israellem & omnes gentes seruaturus. Adhuc agnoscunt hunc ipsum regem, pacatum nobis Patrem redditurum, cuius etiam gloria tanto maior postea futura sit.

Pharisæi autem ut hic describuntur? ab inuidencia & calumniandi studio. Cum enim audirent Messiae honorem Christo tribui, subinuentes tam honorificæ appellationi: Magister, increpa discipulos tuos, dicunt. Vbi uides quæ sit natura hypocrisis.

Christus paucis interfatus, nimirum ad hunc modum: Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Alio affectu tangitur, misericordiæ uidelicet. Videns enim ciuitatē, flet super illam, dicens: Si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autē abscondita sunt ab oculis tuis &c.

Graphice admodum bonitas Christi hic describitur. Cum enim in media acclamantium & congratulanti-

um turba flere cœperit, ruinam tantæ urbis & gentis animo contemplatus. An non summe bonus, clemens & misericors sit oportet? Ferunt hyphoria Metellum quoque Roma. Consul capis Syracusis, illachrimasse, inter clementiæ exempla id facti referentes. Sed longe alia ratio nostro Christo hic excussit lachrymas. Atque utinam lachrymarum harum probe causam perpendentes, uitā tandem miseri in melius commutarem.

Causam uero Hierosolymitanæ excidij diligenter obserua, nimirum quod tempus uisitationis suæ non cognouerunt Iudæi, Quæ pena putas omnes impios manet, Euangelij nunciū tam impio reijcientes? An non omnia ad doctriinā nostrā scripta sunt, teste Paulo?

Quod ementes & uendentes etiam templo deturbat, eius facti rationem scripturis reddens, eo factum est, ut Sacerdotum ac Pharisæorum in se irritaret animos. Appropinquabat enim tempus passionis, a Patre præfinitum. Proinde quod ui hic fecit Christus, concionatorem uerbo tantum efficere oportebit.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Neceffe habemus in hoc Euangelio, ut Christum duplici modo appre-

hendamus. Primum ut donum, deinde ut exemplū. Quando igitur apprehendo

benedico illum ut donum, sciam etiam oportet, quod mihi hisce lachrymis suis inferuerit, seq. quantus quantus est donauerit mihi. Imò sciam & credam oportet, me curæ illi esse, quod pro me sollicitus sit, & quod ex animo afficiatur super miseria & calamitate mea. Scire autem quod curam tui habeat, ac pro te sollicitus sit, consolatione plenissimum est, maxime in tentationibus, tam corporalibus quam spiritualibus, adeo ut nec in cælo nec in terra quicquam sit æque consolatorium. Si te peccatum mordet, si te conscientia atcusat, & iram diuinam metus, age intueri in hunc Christum, per quem promissam habes remissionem peccatorum. Ipse enim est, qui languores nostros & peccata tulit, & infirmitatē nostram portauit. Noli autem committere, ut existimes illum esse implacabilem, aut crudelem, aut quod ad illum pateat aditus nemini, quin potius ita in animum inducas tuum, talem esse illum, cui non hi displiceant solum, qui fugiunt ab eo, ac alias quasdam vias salutis quærunt, sed quod ideo fleuerit etiam, ut ex hac compassione facili coniectura assequeremur, quod paratus ac prompius sit omnibus auxilium suum con-

ferre, si modo peccata nostra sentiamus, ac odio habeamus, cupiamusque ab his liberari. Ipse, ipse inquam solus est, per quem Deus Pater in conscientia pugna tibi uult subuenire, ac in cor tuum dicere: Confide, & remittuntur tibi peccata tua. Ad eundem modum agit etiā in tentationibus corporalibus. Si in necessitate, atque angustijs meis per hunc Christum ad Deum clamauero, certum est auxilium mihi uenturum ab eo. Ipse enim Christus dixit: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Et alibi: confidite, ego uici mundum, hoc est, per me non solum mundum, & quæ in eo sunt, sed ipsam etiam mortem, diabolum & infernum uincetis. Ioannis undecimo. Si itaq; Christum in hunc modum apprehendero, postea etiam discendum uenit, ut corpore ac rebus omnibus similiter proximo meo inferuiam, sicut hic mihi Christus lachrymis suis, imò passione ac morte sua inferuinit, quemadmodum & Sanctus Petrus ait: 1. Pet. 2 Christus passus est pro nobis, exemplum nobis relinquens, ut sequamur uestigia eius. Et hæc tunc uere sunt bona opera, quæ & scriptura commendat, & nos necessario facere

DOMINICA DECIMA

debemus, ut fides nostra cōspiciat fiat.

Secundo, lamentatur Christus in hoc Euangelio propter Iudæos, quod quæ ad pacem ipsis erant, non cognouerunt, & subindicat hoc ipso carnis innatam cæcitatem, simul & maliciã. Quid ergo nunc reliquum est homini, in quo gloriari possit, cum tot ac tam præclaræ conciones, & tanta miracula frustra ferè à Christo facta sint Hierosolymis? Vbi hic mansi liberum arbitrium cum omnibus uiribus suis, quas huius sæculi prudentes tribuunt ei? Cur non prædicationem de Christo suscipere, ac cognoscere quod ipse esset filius Dei, ac uerus Messias, in animũ induxit? Hoc absconditũ fuit ab oculis eorũ, tamen si interea temporis audissent prædicationem eius, ac miracula uidissent. Ex hoc sequitur, quod quàm diu caro spiritu sancto non fuerit illustrata, neque cor nouum nobis datum fuerit, de quo Ezechiel. cap. 36. loquitur, tam diu cæca, indurata, ac omnibus malis obnoxia maneat, nec unquàm possit Deum in Christo cognoscere. Hæc cæcitas nõ est in externo uestitu, sed in materno utero nobis est innata. Psal. 51. Vnde etiam necesse est nos nasci denuo, per

Ioan. 3. aquam nimirum & spiritum sanctum,

si modo cupiamus in regnũ cœlorum intrare. Hanc maliciã & cæcitatem uidemus etiam in ementibus & uidentibus illis, quos Iesus è templo eiecit. Quis enim illorum in agnitionem sui uenit, aut pœnitentia ductus est, tamen si admonerentur à Christo, quod domus eius sit domus orationis? Carnales adhuc erant, & ideo nec uerba nec facta Christi pro ueris habere poterant.

Tertio, prænunciatur Iudæis pœna cæcitatũ & infidelitatis. Inimici tui (inquit) uallo circumdabunt te, ac filios tuos &c. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ. O horrendam pœnam. Primum puniuntur Iudæi, quod noluerint Christum cognoscere, & hæc est spiritalis pœna. Habent enim oculos nec uident, aures & non audiunt &c. Vt non iniuria Christus dicat: Ego in iudicium in hunc mundum ueni. Ioan. 9. At quis potest abyssum huius iudicii peruestigare? Solus Deus. Nos nec debemus, nec possumus etiam perscrutari. Tam spiritualem pœnam sequitur & corporalis, uidelicet quod futurum sit ut circumdantur uallo, & coangustentur undiq; & solo æquantur, adeo, ut nec

Pœna
Inimici
dantur

Ro. 12

nec lapis maneat super lapidem. Et quemadmodum à Christo prædictum est in hoc Euangelio, ita postea reip-
sa euenisse declaratum est. Imò tanta crudelitate peractum est, ut nec audi-
ri sine lachrymis possit, nedum recita-
ri. Sit tamen libeat de hoc legere, con-
sule Iosephum de bello Iudaico. Ha-
bes iam pœnā, qua Iudæi ob contem-
ptum Euangelii affecti sunt. At quid
censes nobis euenturū, qui tanto tem-
pore Euangelium audiuimus, & non
solum non pœnitentiam agimus, sed
preciosissimas etiam margaritas con-
tempnimus, et pedibus conculcaui-
mus? *Mat. 23* Daud inquit: Nisi conuersi fueritis,
gladium suum uibrabit, arcum suum te-
tendit, & parauit illum, Et in eo pa-
rauit uasa mortis, sagittas suas ar-
dentes effecit. Hic audis, quod non so-
lum Iudæi, sed omnes homines, qui
pœnitentiam non fecerint, supplicio
efficientur. Differt Deus interdum
supplicium, sed tarditatem grauitate
compensat. Quare unusquisq; uitam
suam in melius commutet, & pœniten-
tiam agat, credens Euangelio, ne ad
extremum in pœnam cum corporis,
tum animæ incurramus.

Quarto, commendat Christus in
hoc Euangelio officium suum, idq; eo,

quod sequenti die ingressus in tem-
plum eiecit euentes simul & uenden-
tes, dicens: Scriptum est: Domus mea *Esa. 56*
domus orationis est, uos autem fecistis
illam speluncam latronū. Hoc est pri-
mum. Alterum uero, quod quotidie
docet in templo. Hæc omnia decebāt
Christum, siquidem ob hanc causam
in hunc mundum uenit ut doceret, &
annunciaret nobis uoluntatem Patris
sui. Quia uero uerbum Dei & cultus
diuinus paulo post abrogandus, mi-
rum in modum impediabatur in tem-
plo Hierosolymitano, propter auarici-
am Scribarum & Sacerdotum, uoluit
Christus nō solum docere, sed tollere
etiam omnes abusus, quib; cultus Dei
impediabatur. Quicquid autē horum
facit, sacræ testimonio scripturæ pro-
bat se iuste facere. Imò quare non ei-
ceret nebulones illos e templo, cum
sit Dominus & corporalis & spiritu-
alis templi? Iam quod Christus cum
manu tum doctrina agit, hoc nobis so-
lummodo doctrina & uerbo agere li-
cebit. Debemus autem nihil aliud
quàm Euangelium docere. Hoc au-
tem si fuerit remoratum, & doctrina
traditionū humanarum, quæ plerunq;
quod suum est queri, templum Dei,
quod corda credentium in Christum

Officiū
Christi

Abu-
sus tol-
lendi.

DOMINICA VNDECIMA

sunt, conspurcauerit, tunc manus quidem continere debemus, sed os non item, ut huiusmodi somniatores rubore suffundantur, ac solummodo sacro

sanctū Euangelium apud nos in precio atque uigore maneat. Huc pertinet q. 5. Paulus ait: Episcopus potens sit in sermone, ut possit contradicētes convincere

DOMINICA VNDECIMA POST TRIN-

tatis, Lectio ex priori Epistola Pauli ad Corinth. cap. 15.

Notum autem uobis facio, fratres, Euangelion, quod Euangelizauī uobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & salutem consequimini, quo pacto annunciarim uobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim uobis in primis, quod & acceperam, quod Christus mortuus fuerit pro peccatis nostris, secundum scripturas, & quod sepultus sit, & quod resurrexerit tertia die, secundum scripturas, & quod uisus sit Cepha, deinde duodecim illis, postea uisus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus plures manent ad hunc usque diem, quidam autem & obdormierunt. Deinde uisus est Iacobo, post Apostolis omnibus. Postremo uero omnium, uelut abortiuo uisus est & mihi. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus, ut dicar Apostolus, propterea quod persecutus sum Ecclesiam Dei. Sed gratia Dei sum, id quod sum, & gratia eius, quae profecta est in me, non fuit inanis, sed copiosius quam illi omnes laborauī, non ego tamen, sed gratia Dei, quae mihi adest.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Paulus in decimo quinto prioris Epistolae ad Corinth. os capite, de resurrectione mortuorum agit. Prius tamen, quam rem ipsam aggrediatur, totius Euangelij summā complexus est,

Quare lectio haec, eorum argumentorum, quibus resurrectionem probat, uelut exordium quoddam est.

Diligenter observa, quod dicit per Euangelium salutē nos consequi. Haec enim

enim Pauli doctrina si uera est, iam frustra humanarum traditionum iactatur autoritas.

Illud quoque notatu dignum est quod Apostolus, ea se Corinthiis tradidisse, quae acceperat non quae ipse excogitavit gloriatur. Nam hic quoque locus contra illos pugnat, qui doctrinam ab Euangelicis literis diuersam obtinuerunt Ecclesijs.

Mors, sepultura, ac resurrectio Christi, iusticiae & salutis nostrae summatio sunt.

Vehementer scripturae autoritatem extollit, quod omnia secundum scripturas facta esse ac completa dicit.

EXPOSITIO BREVIS HVIVS LECTIONIS

Exorti quidam erant apud Corinthios, post receptam Euangelij doctrinam, qui resurrectionem mortuorum Epicureorum more, in dubium uocabant, adeoque falsissima hac opinione multis imponebant. Horum errorem Diuus Paulus in priori ad Corinthios Epistola capite decimo quinto ita refellit, ut non solum pessimi huius dogmatis auctoribus pudorem incusserit, uerum etiam firmissimis argumē

Notum uobis facio fratres uobis, quod & accepistis, &c.

Confirmatio resurrectionis Christi est, quod apparitiones post resurrectionem factas ueluti reficit. Et belle resurrectionem Christi tot argumentis confirmat, cui eius fundamēto nostrae quoque carnis resurrectionem imposuiturus erat.

Per occupationem, quum fortassis obijci posset. Quid tu testem te resurrectionis tactas, quum eum, quem surrexisse dicis ipse sis persequutus? & abortiuum & Apostolorum minimum se fatetur interim tamen, ne parum aptus testis uideatur, addit, quod sit, gratia Dei esse se, & illam ipsam Dei gratiam inanem in se non fuisse.

Gratia sumus quicquid sumus.

tis resurrectionem mortuorum ostenderit & ueram esse & certo expectandam. Quia uero ad tractationē tam honorifici et excellentis argumēti illotis quod dicit pedibus accedendum non fuit, praefaciuncula quapiam Corinthios prius omnium eorum quae & audierant & edocti erant, commonefacit, breui admodum summa, totum Euangelium interim etiam complexus. Sic enim inquit.

Euangelium, quod praedicaui

DOMINICA VNDECIMA

Hanc mihi præfatiunculam diligenter obserua. Qualis enim Apostolorum doctrina fuerit, cum quantā indemefficacia fuerit coniuncta, belle admodum indicat. Euangelij, inquit, istius uos commonefacio, quod per me uobis traditum est. Doctrinā hic suam Euangelium uocat. Cuius? Indubie Christi, quemadmodum hac de re nunquā non loqui solet. Imō prædicandi huius Euangelij gratia, ad gentes etiam à Christo ablegatus erat tantum abest ut humanarū traditionum doctrinam, id quod pseudapostoli faciebant usquā prædicari: Euntes, inquit Christus Marci ultimo, in mundum uniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Quia uero hoc ipsum Euangelium ceu rete quoddam est, quo homines & capiuntur et ad Christum ducuntur, commonstrare Apostolus hoc quoque uoluit, quam non inanem operam prædicando Euangelium apud Corinthios sumpserit. Quod, inquit, accepistis, in quo statis, per quod & saluamini. Negari non potest, quod in ratione officij & prædicationis sincere Diuus Paulus uersatus fu. Nactus igitur diuina bonitate populum fuerat, & dicto audientem et percipiendæ doctrinæ Christi cupidam non solum enim traditum à

Paulo Euangelium arrectis auribus audierant, uerum etiam cum summa animorum alacritate hoc ipsum receperant, prorsus nihil morati, quod & despicabile corā mundo doctrinæ genus esset, & coniunctā perpetuo crucem haberet. Sed quorsum attinebat ueritatem recepisse, si non in semel recepta doctrina constantissime perseverassent? De plerisque loquor, quod perseverauerint in ea. Stare hic significat, in ea re quam semel & fide receperis & amplexus sis constanter perseuerare. Interdum autem in malam partem interdum in bonam capitur. In malam partem capitur Psal. .i. Vbi de ijs uerba sunt, qui stant in uia peccatorum. In bonam hic capitur, ubi Corinthios in Euāgelio stare, ac semel receptam ueritatem uel apud pluresque illabescitatem seruari inquit. Iam in Euangelica ueritate constanter perseuerare ac stare, quid tandem fructus habet? quod commodum adfert, Iusticiam ac salutem adfert uel Apostolo teste, qui per Euangelium salutem nos consequi adfirmare audeat. Sed si salutē per Euangelium consequimur, quousque igitur humanarum traditionum usus est? Frustra me colūt, inquit propheta docentes doctrinas, præcepta hominum

num. At cuiusmodi tandem est hoc Evangelium, quod cum tanta seruan-
Tradidi vobis in primis quod accepi, quod Christus mor-
tuus sit pro peccatis nostris, secundum scripturas, &c.

Perinde ac si diceret, Euangelion
quod per meum ministerium traditū
vobis est, non à me excogitatum, sed
per Christum mihi est concedendum.
Atq; huius Euangelij ea ferè summa
est, q. Christus et propter peccata no-
stra mortuus sit, secundum scripturas
& q. tertia die propter iustificationē
nostrā surrexerit secundum scriptu-
ras. Cæterum hanc tam breuem E-
uangelij descriptionem ac summam,
quo in terroribus conscientiae persi-
stere, & peccatorum remissio unde
petenda sit, discere queas, diligenter
obsecro cōsidera. Nam remissio hæc
qua in re sua sit nimirū in morte Chri-
sti, cui soli accepta refertur, tam mani-
feste hic describitur, ut plane inter-
truncos habendi sint & prorsus obdu-
ratos, qui tantas res proprijs adscri-
bunt operibus, præsertim cum Paul⁹
hic dicat, in scripturis prædicta esse
hæc omnia. Jam vero mortis Christi
meritum, cum resurrectione quoq; cō-
iunctum sit necessarium est. Quemad-
modum enim per mortē remissio pec-
catorum nobis impetrata est, ita per

di efficacia coniunctum est? Istuc ex
sequentibus palam fiet, Sic, n. inquit.
Christi tantopere inculcet & urgeat,
Erāt apud Corinth. nasutuli aliquot
qui q. apud gentes Epicuræi, apud Iu-
dæos Saducæi, resurrectionem corpo-
rum in dubium vocabant. Quia vero
diuersum Apostolus & docuerat &
iam etiam defensusus erat, et firmitu-
dinē argumentorū ē Christi resurre-
ctione petiturus, mentionē prius mor-
tis et resurrectionis honorificā, faciē-
dam sibi existimauit, Perspectum n.
probe habebat, Christi resurrectio-
ne confirmata, nostri quoq; corporis
resurrectionē facile cōfirmari posse.
Atq; huc iā nūc pertinet citati testes,
quorū testimonio Christi resurrectio
nē confirmatur est. Principio scrip-
turam citat, ut quæ mēiri nō possit.
Deinde Petrū ac reliquos Apostolos
Tertio, fratres amplius quingentos.
Quarto, Iacobū cum Apostolis omni-
b⁹, postremo seipsū, ut ne ullus scrup-
reliquis maneat qui resurrectionē hæc

DOMINICA VNDECIMA

in dubium uocare queat. Sed cum obijci Paulo hic potuisset. Quid tu de resurrectione testificaris, aut quis te testificantem hac de re ferre queat,

cum ipse doctrinæ huius persecutor & hostis fueris accerrimus? & obiectioni responsurus per occupationem ita inquit:

Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus uocari Apostolus, &c.

Ingenue Apostolus, quid per ignorantiam in Christum ac sanctos illius peccarit, confitetur, ab eorum peruersitate, qui postea quàm malum perpetrarunt, laudari etiam uolunt, alienissimus. Persequutus inquit, sum Ecclesiam Dei, non ignarus, indignum id circo esse me, qui inter reliquos Apostolos numerer. Et tamen nihilominus sum Apostolus. Queris autem quis me ex persecutore Apostolum fecerit? Respondeo, Christum sua bonitate ac gratia istuc fecisse. Iam uero cum per ipsum Christum in Apostolorum ordinem & receptus sum et ad numeratus, cur non igitur de resurrectione illius æque atq; ipsi testificari deberè? Quod si labores illorū quos in functione sua exaltarunt hactenus obiecerit, equidem nihil hic quod eleuare magnitudinem eorum possit dicentis aut responsurus sum. Quid ue

ro si uere gloriari queam, me pro modo hac in re illis superiore esse? Sed non agam hic Thrasionem aliquē. Probe enim inter nos conuenit, & uno ore Christum ex mortuis resurrexisse omnes adfirmamus. Si cubitamen gloriandū est, iam de sola Christi bonitate & gratia, quæ in me habitat, adeoq; omnia per me operatur, gloriabor. Ecce ad quem modum Apostolus, cum corporum resurrectionem confirmaturus esset, principio firmissimis argumentis, Christi resurrectionem urgeat ac comprober. Neque enim ignarus fuit, à Christo resurrectionis præsidio, confirmatione huius argumenti totam pendere. Fecit Deus Optimus Maximus ut Christi cum morte tum resurrectione perpetuo recte utamur: id quod fieri, si peccatis mortui, per spiritum & si dem iusticiæ perpetuo uiuamus.

EVANGELIUM IN DOMINICA VNDE-

cima post Trinitatis, Lucæ 18.

Dixit

Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tanquā iusti, & aspernabantur ceteros, parabolam istam dicens. Duo homines ascenderunt in templum ut orarent, unus Phariseus et alter publicanus. Phariseus stans hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Et publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad cælum levare, sed percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Amen dico uobis, descendit hic iustificatus in domum suam præ illo. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur:

LOCI HVIVS EVANGELII

In Phariseo hic pulchre describitur eorum qui in speciem tantum iusti sunt, arrogantia, non solum enim probitatem suam ineptissime iacetat, uerum etiam Publicanum præ se contemnit, & iniquissimo iudicio proscindit.

Equidem orat hic Phariseus, sed ita, ut inter orandum plus flagellet deum, atq; honore afficiat.

Gratias pro acceptis beneficijs agere Deo ut pium, ita etiam necessarium est. At uero inter gratias agendum, propriam iacetare iusticiam, id uero non est gratias agere, sed Dei gloriæ, quam solā querere debemus, derogare. Sic Psaltes inquit: Non nobis Domine nō nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Proinde contumeliosus hic in Deum est Phariseus, dum se gratias agere putat. Deinde furem, iniustum, adulterum facit sese, quum se talem esse pernegat. Spiritualis enim lex, à Rom 7 credentibus tantum & spiritualibus præstatur, quo nomine iacetator hic commendari non potest.

Iam mihi uero huic trasoni, miserum iustum publicanum oppone. Is enim ne oculos quidem in cælum attollere ausus, tantum dicit: Deus propitius esto mihi peccatori.

Duas res in hoc publicano potissimum obseruabis. Principio q. se & peccatorem agnoscit & quam nihil in se ipso auxilij habeat persentiscit. Primus enim ad sanitatē gradus est, morbi

DOMINICA VNDECIMA

morbi agnouisse magnitudinē. Dein-
de q. de operibus suis desperans, mise-
ricordiā Deum commonescit, id q.
fidei est propriū. Porro has res probe
obseruasse et præstitisse, iustificari est

Sed audiamus ea adre Christi sen-
tentiam. Dico uobis, inquit, descen-
dit hic iustificatus præ illo in domum
suam. Nam qui se exaltat humiliabi-
tur, & qui se humiliat exaltabitur,
Audis supremi iudicis hic de publica

no & Pharisæo sententiam? Phari-
sæum damnat, utpote in speciem tantū
iustum, adeoq. magis operibus, quā
bonitate Dei fidentem. Publicanum
uero iustum pronunciat, utpote nulla
opera iactantem, sed misericordiam
tantum implorantem.

Hæc omnia propter nos scripta sū-
t, uel Paulo teste, ut de uiribus no-
stris desperantes eius tantum auxilio
fidam⁹, qui operatur omnia in omnib⁹.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Describitur in hoc Euangelio du-
plex illa iusticia, operum uidelicet et
fidei, sub duabus personis, quæ ad-
modum sæpenumero iam audiui-
mus, ut iam liquido scire liceat, quod Deo
solummodo placeat iusticia fidei, &
non operum iusticia, quæ ex fide non
est. Ergo quæ hic tractanda ueniunt
ordine expendemus.

Primum consyderabimus perso-
nam hypocritæ, qui cum publicano in
templū uenit ad orandum. Hæc enim
magnifice describitur multis bonis o-
peribus, in quibus tamen nullo modo
complacium fuit Deo, q. fuerit Pha-
risæus ipse incredulus. Quis uero rei
ceret orationem eius, si modo ex cor-
de perfetto & uera fide prouenisset,
si Dei honorem & proximi utilita-

tem illa prouehere contendisset? Im-
nimirum necesse esset hoc opus, ut
diuinum & Christianum commen-
dare, præsertim cum Christus ipse
hoc præceptum dederit & demanda-
uerit nobis, dum ait: Oportet semper
orare nec defatigari. Iam hæc oratio
in spiritu ac ueritate facta non est.
Nec quesitus est in illa honos Dei. Ita-
que necesse est ut reputeur inter-
nanes illas uoces, de quibus prophe-
ta Esaias ait: Hic populus labijs suis
me honorat, cor autem eorum longe
à me est, Quod uero honos Dei in il-
la quesitus non sit, ipsa uerba oratio-
nis satis declarant quæ sic sonant: De-
us gratias ago tibi, quod nō sum sicut
ceteri homines. Gratiarū actio, quæ
pro acceptis beneficijs Deo gratiæ d-
guntur,

Discri-
ptio
Phari-
sæi,

guntur, siue sint corporalia siue spiri-
tualia, pium ei Christianum opus est,
Imò, qua ratione Christiani nomen
obtinere possimus, nisi omnis generis
beneficia, quibus à Deo obruimur, ag-
noscamus, & pro his gratias agamus
Deo: Annon inuenis talem fidei fru-
ctum in Apostolo Paulo in omnibus
Epistolis suis, perpetuā uidelicet gra-
tiarum actionem? At hoc loco ne qua-
quam sincera est hæc gratia: ū actio,
sed mera blasphemia in Deum, quan-
do quidem non quæsiuit in illa Dei ho-
norem, sed multo potius suum ipsius.
Non sum (inquit) sicut cæteri homi-
nes. At qualis nam hæc dici debet
gratiarū actio? Vbi hic tribuitur Deo
suis honos? Vbi hic agnoscitur q̄ De-
us is solus sit, qui nos iustos facit pro-
pter Christū? Nulla prorsus harum
rerum fit mentio. Nihil hypocritæ hu-
ic opus est deo. Est enim per se satis
probus & iustus. O insignem super-
biam. Verum sic res habet, quòd hypo-
critis semper comitem habeat super-
biam, qua sese extollit ac magni nomi-
nis esse putat, omnes homines præ se
contemnens. Non uidetur satis hypo-
critæ huic, q̄ se ipsum laudat, sed inte-
rim contemnit etiam ac fastidit reli-
quos omnes, nec contentus his, etiam
conuiuijs proscindit, atq; crimina ob-

ijcit illis? Quod sint raptores, iniusti,
& adulteri. Bonus ille Phariseus sic
in animum induxit suum, quod in hūc
modum in lege comparatum sit, ut si
externum opus in speciem solummo-
do faciat, tunc legisse satis factum,
adeoq; necessarium esse, ut propter
huiusmodi opera externa iustus habe-
atur coram deo. Non animaduertit
autem legem esse spirituales, sicut
Paulus ait, hoc est. quòd non solū ex-
terna opera, uerum etiam cor cum ad
fectibus requirat, et quod necesse sit
per spiritum sanctum eam impleri. Fie-
ri potest ut ne clam nec palam alienū
sublegerit, aut rapinam exercuerit.
Atq; corde idem non præstiterit, ni-
hil ne ad hæc dicendum est? Imo et in
hac gratiarum actione rapuit Deo
honorem suum, tantum abest ut is sit
coram deo quem se proficitur. Ad eū-
dem modum fieri potest, ut in exter-
nis, & ciuilibus negocijs iustus fuerit,
uidelicet opere ipso non committens
adulterium, sed in corde tamen reue-
ra fuit adulter. Verum hoc nullo mo-
do persuaderi ei potest, sed interim su-
mit sibi traducendum etiam miserum
illum publicanum, quem centies ini-
quiorem se reputat esse. Imò cum iam
satis uitam eius eleuasset, pergit
porro

Rom 7

Matth.

5.

DOMINICA VNDECIMA

lore 9,

Publi-
cani de
scrip-
tio,

porro de se gloriari quod nō sit belluo uellucro, sed quod ieiunet bis in sab- batho. Item quod decimas det de om- nibus bonis, ac libenter impertiat pau- peribus de suo. An non hoc est glo- riari? Sed ubinam manet illud quod est apud Ieremiam: Qui gloriatur, in Domino gloriatur? Non sic Pharise- us non sic, sed necesse habet de su- is operibus gloriari. Habes ergo de- scriptam personam honesti & probi Pharisei.

Secundo tractabimus etiam & ex- pendemus personam Publicani, siqui- dem illa longe alia ratione quā Pha- risei describitur, in hūc uidelicet mo- dum, quod Publicanus steterit à lon- ge, nec fuerit ausus oculos ad cœlum attollere, sed quod percussisset pectus suum & dixerit: Deus propitius esto mihi peccatori. Nullam hic audis glo- riationem, nullam superbiam, nullum contemptum, sed suis ipsius deiectionē & tantam quidem, ut se indignum in- dicet oculos ad cœlum attollere, aut in medio templi, sicut Phariseus, sta- re. His gestibus satis declarat miser il- le Publicanus, quid de se ipso in corde suo agitauerit & senserit. Sed quid uetat quo minus hæc agnoscamus ex uerbis eius? Deus inquit, propitius e-

sto mihi peccatori. Hic audio primum ueram confessionē peccatorum, quæ tam necessaria est, ut sine ea nullus Christianus lætum Euangelij nunci- um cum fructu quæat audire. Ratio est: Euangelij prædicatio promittit no- bis peccatorum remissionē per Chri- stum, at non illis qui se ipsos iustifi- cant, sed his tantum qui se ex corde peccatores agnoscunt, sicut etiam Chri- stus ait: Nō ueni uocare iustos sed pec- catores. Quod si uero peccatore me non agnouero, quomodo possunt mi- hi peccata remitti? Huc pertinet quod Ioannes & Christus ambo primum poenitentiam prædicauerint. Nam hæc prædicatione legis ostendunt no- bis peccata, ut in agnitionem nostri ducamur, & cognoscamus quod sit nobis opus auxilio et consolatione. In hanc sententiam loquitur etiam Pau- lus, tam Iudæos quā Grecos sub peccato esse. In summa: Agnitio pec- catorum primus gradus est ad iusti- ciam, & ubi hæc fuerit, ibi sacrosan- ctum Euangelium cum fructu prædi- catur, sicut Christus ait: Pauperes E- uangelizantur, hoc est, contritis cō- scientijs & peccata sua agnoscen- tibus annuntiatur Euangelium. Vbiue- ro in hunc modum prædicatur Euan- gelium

gelium, ibi tum auditor discit, quod ex sola gratia & misericordia per Christum probus & iustus fiat, ac vitam æternam habeat. Vnde fit, ut semper cum publicano dicat: Deus propicius esto mihi peccatori, quando quidem nullum aliud opus potest mihi auxilio esse. Habes iam miseri Publicani descriptionem, qui peccata sua agnoscit, & veniam petit.

Tertio, audiemus nunc sententiam quam Christus tulit de utraq; persona. De Publicano sic ait: Descendit hic iustificatus in domum suam præ illo, quia omnis qui se exaliat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Sed quid hoc rei est, quod uir adeo iustus, sanctus & bonus à Deo condemnatur, & è diuerso tam magnus peccator suscipiatur & saluetur? Audi: Miser ille publicanus agnoscit peccata sua, sentit naturam suam corruptam, ac deprehendit ex hac agnitione tam se nullius frangi esse, ut sibi nec consulere, nec auxilio esse queat. Quare non inflatur, in nullum opus confidit, desperat de seipso, humiliat seipsum, ac nihilominus quærit gratiam Dei, ea fiducia, ea spe concepta, quod Deus pro sua ineffabili clementia & bonitate condonaturus sit ei omnia peccata. Et

hæc fiducia mirum in modum placet Deo. Propterea hic Publicanus pronuntiatur iustificatus, ut fidei iusticia hoc exemplo cognosceretur. Rursus, quia Phariseus non agnoscit se peccatorem, sed inflatur propter opera sua, quæ tamen sine fide facta sunt, & contemnit præ se omnes homines, adhæc cum in tantum se extollat cum operibus suis, optimo iure fit quod humiliatur. Et quia coram hoc mundo primo loco accubuit, iam cum pudore locum præbens publicano, nouissimū locum occupare debet. Deus enim sine dubio in fiducia & simulata opera eius non respiciet. Equidem non rejiciamus bona opera, modo ex fide fiant, et bonæ arboris sint fructus. At quando ex fide non fiunt, liberrime rejiciamus, & cum Paulo dicimus: Quicquid non est ex fide, peccatum est, Species exterior quantum potest, splendeat. Nos uero scimus, quod nulla hypocrisis accepta sit coram Deo, sicut scriptura etiā alibi testatur: Gaudium hypocritæ ad instar puncti, & laus impiorum brevis, etiamsi usque ad cælos ascenderit superbia eius, & caput eius nubes tengerit, quasi sterquilinum tamen in fine perdetur, ut qui eum uiderunt: dicturi

Fidei
iusticia,

Lu. 14.

Ro. 14.

Hiob.
20.

C sint;

DOMINICA DVODECIMA

sunt: Vbi est? Et hæc de hodierno Evangelio sufficiant.

DOMINICA DVODECIMA POST TRINITATIS, Lectio ex posteriori Epistola Pauli ad Corinth. cap. 3.

FRatres: Fiduciam autem huiusmodi habemus per Christum erga Deum, non quod idonei simus ex nobis ipsis, sed omnis idoneitas nostra ex Deo est, qui & idoneos fecit nos ministros noui testamenti, non literæ, sed spiritus. Nam litera occidit, spiritus autem uiuificat. Quod si administratio mortis in literis, formata in saxis, fuit in gloria, adeo ut non possent oculos intendere filij Israel in faciem Moysi propter gloriam uultus eius, quæ aboletur: cur non potius administratio spiritus erit in gloria? Nam si administratio condemnationis in gloria, multo magis excellit administratio iusticiæ in gloria.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Tractat in hac lectione Paulus, ministerium suum contra Pseudapostolos, & ne quis arrogantia crimen illi impingeret, dicit hanc suam gloriationem ex quadam erga Deum fiducia proficisci.

Interim tamen deijcit quoque sese, ita ut omne id quod possit, Deo acceptum referat, quem locum probe obseruabis contra uirium humanarum iactatores.

Ministrum uocat se noui Testamenti, non literæ, sed spiritus, addens, à deo se ad id ministerij aptum factum esse.

Luera, legis doctrina est, quæ ci-

tra Christi cognitionem recte occidere dicitur.

Spiritus per Euangelij doctrinam uiuificat. Atque huius doctrinæ quæ spiritum confert, ministri sunt Apostoli.

Collatio legis & Euangelij. Lex mortis ministra est. Euangelium uitam confert. Lex in saxis deformata fuit. Euangelium spiritu Dei in cordibus nostris scribitur. Magna fuit Moysi gloria, ut in cuius facie oculos defigere Iudæi non potuerint. At multo maior Christi gloria est, qui non condemnationem sicut Moses, sed iusticiam administrat.

BREVIS

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Quicquid in præfenti lectione ab Apostolo dicitur, contra Pseudapostolos, qui legem adeoque opera legis, contra spiritum ac gratiam docebant, dicitur. Quemadmodum enim in ijs quæ textum hunc præcedunt, officij sui dignitatē mire extulerat, ita hic quodque idem facit, nihil minus opus sibi existimans atque commendaticijs literis, uel ab ipsis, uel ad ipsos. Corinthi

Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus. &c.

Ea hic est uerborum Pauli sententia, quod per suum Corinthijs ministerium ad fidem peruenierint, & quemadmodum in corde suo ita sint inscripti, ut expungi non possint, ita in ipsis quoque fidem ociosam non fuisse, sed potius per charitatē commendabilem redditam esse, ut uel hinc appareat spiritum Christi in cordibus eorum domicilium sibi præparasse. Quia de re si quis dubitare etiam uelit, tamen se eam per Christum ad Deum fiduciam habere, ut nullus dubitet, quin perpetuo huiusmodi Christi uiuæ Epistola mansuri sint. Hæc inquam uerborum Pauli hic est sententia. Cæterum ne quis uel cauilletur uel calumnietur, fiduciam hanc & gloriano-

os enim apud se & Christi Epistolam & uiuas literas esse, quibus conuincere possit, quod & sincere apud ipsos Christum docuerit, & ut talis Christi Epistola fieret, non prædicatione operum legis, sed ipsius Euangelij doctrina, effecerit. Imò tantum abest, ut dubitet suo ministerio per uerbum se eiusmodi Christi Epistolam præparasse, ut etiam dicere pergat.

per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus. &c. nem, magis pro vulgi captanda admiratione, quam sanctificatione nominis Dei, describi, pergit ostendere, quicquid uel fiat, uel factum sit, non sua uirtute aut potentia, sed Dei beneficio & auxilio factum esse. Se quidem plantasse ac Apollo rigasse, adeoque instrumentum quoddam, per quod restantæ perfectæ sint fuisse, sed tamen incrementum non nisi à Deo donatum esse. Imò in ijs inquit, quæ ad iusticiam, salutem, uerbum ac Euangelium pertinent, ne cogitare quidem ex nobis quicquam possumus, quod ad rem faciat, tantum abest, ut in tanto ac tali negotio uiribus nostris perfici aliquid possit. Quicquid hisce in rebus possumus, nisi adiuvante Deo non possumus.

DOMINICA DVODECIMA

Quod si quæris, de quo Deo uerba hic fiant, iam memineris, non de multis gentium simulachris hic dici, sed potius de eo.

Qui idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non literæ sed spiritus. &c.

Tamen si Paulus in eo officio sit uersatus, quod non mediocre uel commendationem uel laudem merebatur, tamen nunquam non & id quod potuit ac præstitit, Deo adscripsit, & ingenue confessus est, prorsus se, propter pharisaismum, in quo educatus sit, ad noui testamenti administrationem, nisi à Deo adiuuus & idoneus factus esset, ineptum futurum fuisse. Vsq̃ue adeo in ijs quæ spiritus sunt, nihil præstare potest humana imbecillitas. Duas res in hoc textu potissimum obseruabis. Principio neminem esse in terris tam præstantem, utcunque uel doctus, uel probus, uel sapiens sit, qui ministerio noui testamenti, ita ut res ipsa poscit, satisfacere possit, nisi per spiritum sanctum ad eam rem idoneus reddatur. Nam palam istuc Paulus in hoc textu fatetur, quem tamen & externe probum, & diligentissime ad pedes Gamalielis educatum esse constat. Deinde, quod ingens sit inter uetus ac nouum testamentum discriminẽ. Vetus testamentũ, literam uocat occidentem. Nouum uero, doctrinã per

spiritum uiuificantem. Cur autem litera occidit? propterea quod citra spiritum & fidem doceatur. Equidem audio, adulterium, furtum, homicidium, & cætera id genus peccata, mihi interdicti. Quia uero nec spiritu persusum, ita ut quod præceptum est, præstare queam, ergo lex & occidit me, et præterquam iram nihil in me operatur. Cur iam nunc uiuificare dicitur Euangelium? Propterea quod per hoc ueluti medium, & spiritus donatur, & fides infunditur. Spiritus inquam, qui me à cõfidentia operum, ad solum Christum & remittit & remissum perducit: qui cum ita me etiam & coniungit, & uinculo quopiam indissolubili copulat, ut ille in me, & ego in illo maneam perpetuo. Atque hinc tum uiuificatio illa, cuius hic Paulus meminit, ceu fonte quodam, demanat. Quis ergo iam nũc neget, ministerium noui testamenti uere magnũ & salutare ministerium esse, cum tantam gratiam coniunctã habeat? Habuit suam quandam gloriam ac claritudinem uetus Testamentum, quod tamen occidit,

cidit, cur autem non longe maiorem habeat, quod per spiritum uiuificat?
cum gloriam tum claritudinē nouum Veluti Paulus consequenter dicit.

Quod si ministratio mortis, literis deformata in lapidibus, fuit in gloria. &c.

Principio mihi hic obseruabis, quā apte Apostolus legis gloriam cum Euangelij claritudine conferat, ut sit Antithesis. Lex occidit. Euangelium uiuificat. Lex abrogatur, Euangelij doctrina manet. Lex transgressoribus suis damnationem prædicat. Euangelium credentibus salutem & iusticiam impertit. Lex in lapidibus deformata fuit. Euangelium digito Dei in tabulis cordis scribitur, id quod multis retro sæculis propheta futurum uaticinati sunt. Iam si lex illa, cuius efficacia est occidere, claritudinem suam habuit, profecto longe maior Euangelij gloria est, quod Apostolo teste, nil nisi gratiam, iusticiam, uitam, & salutem offert & donat credentibus, &

de promissionibus diuinis nihil dubitantibus. Cæterum ex ijs satis nunc liquet, Euangelij doctrinā mundo cum salubriorem, tum utiliorem esse legis prædicatione. Præterea istuc quoque liquet, quod satis dignas gratias referre Christo Domino nostro nequeamus, qui cum tot terriculamentis & pœnis coniunctam legis prædicationē nostri causa abrogarit, damnationis pœnam quam intentabat, sustulerit, adeoque Euangelij sui, quod nisi gratiam nihilo offert credentibus, participes nos fecerit. Certè enim maxime Christo gratiæ debentur, pro tot ac tantis in nos collocatis beneficijs, ita ut gratis merito promissa hæreditas, ingratis æterni cruciatus donentur.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Duodecima post Trinitatis. Marci. 7.

ET iterum exiens de finibus Tyri, uenit per Sydonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos: Et adducunt ei surdum & mutum. Et deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius, & suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephetha, C 3 quod

quod est, ad aperire. Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est uinculum linguæ eius, & loquebatur recte, & præcepit illis, ne cui dicerent. Quanto autem magis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Diligenter obseruandum uenit, quod nunc huc, nunc illuc Christus docendi Euangelij causa proficiscit. Cur enim uenerit, nimirum seruandis omnibus, luce clarius hinc patet.

Fides aliena quid possit, uides in ijs qui surdum istum ac mutum ad Christum perferunt. Quanquam autem eadem sanitatem impetrarint, tamen propriam quoque fidem habuerit, necessum est. Alioqui quod uolebat, uix impetraturus erat. Huc facit quod Apostolus dicit: Oportet accedentem credere.

Ad hunc modum nos quoque pro surdis ac mutis, hoc est, Christum nondum uel agnoscantibus, uel confitentibus orare debemus, ut ad cognitionem ueritatis perueniant. Cæterum admonendi interim sunt, propria fide, si saluari uelint, opus sibi esse. Id quod uidere fit in parabola de decem uirginibus.

Christi bonitas ubique in miraculis elucescit. Nihil enim hic contatus,

sanitatem misero impertit, re ipsa declarans, auxilium suum nunquam nobis defuturum, modo nihil dubitantes ueniamus.

Per media Christum omnia operari ferè etiam hic uides, Expuat enim, & tactu linguæ sanat miserum.

Quod coniectis in cælum oculis ingemiscit, eo fit, ut uideamus quam incredulitati nostræ, imbecillitati, & infirmitati compatiatur.

Quorum corda Christus per spiritum suum tangit, ij demum recte loquuntur et Deum magnificiunt. Eius rei egregium exemplum in hoc muto habes.

Cur Christus factum hoc taceri uoluerit, nemo rectius, atque is qui uulgari prohibuit, nouit. Inepte igitur faciunt, qui causam huius rei quaerunt sollicitius.

Egregium hic audis de Christo Encomion. Omnia bene fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

In hoc

In hoc Euangelio commendat pri-
mum fides aliena, quæ cum Christum
ut saluatorem agnouit, pro se omnem
fiduciam in illum ponit, & postea etiam
per charitatē sese extendit, ita ni-
mirum, ut etiam aliorum hominum cu-
ram gerat, pro eis oret, eorum gratia
Christum quærat, quo & ipsi ad fidei
cognitionem perducantur, & Chri-
stum unicū saluatorem agnoscant.
Hoc uidemus in illis uiris, qui surdum
& mutum adducētes, orant ut Chri-
stus ei manū imponere dignetur. Ma-
nus impositio in ueteri testamento fuit
in usu, & tum apud Christū, tum Apo-
stolos in usu permansit, ut frequenter,
quādo infirmos erant curaturi, aut da-
turi spiritum, manus imponerent. Sic
Lucæ quarto legitur: Christus impo-
nens infirmis manus, sanabat eos. Idem
uidere licet in Actis Apostolicis cap.
14. Et in eodem libro capite 5. Impo-
nebant manus super illos, & accipie-
bant spiritum sanctum. Quod cum ui-
ris istis compertū esset, uidelicet Chri-
stum frequenter solum infirmis impo-
nere manus, ut curarentur, orant ut
huic surdo manus dignetur imponere.
Verum obseruabis ueram fiduciam et
fidem in Christum uiris illis fuisse. Si
enim fides nō hic fuisset, cur ad Chri-

stum miserum illum hominē adduxis-
sent, aut cur rogassent, ut illum sana-
ret? Infirmos nimirum ad Christū ad-
ducere, nec credere illum posse salua-
re, non esset Christum quærere, sed
irridere potius. Fides hic uera fuit,
quæ Christum certissimum saluatorem
ut in se hominis, hoc est, tam animæ,
quàm corporis agnouit & credidit,
quod uel hinc cōsiderari potest, quod
preces eorum repulsam passæ nō sint,
& quod ad petitionem eorum surdus
sanitati sit restitutus. Quin & illud ob-
seruandum, hunc surdum per alienam
fidem, ad propriam fidem & sanita-
tem peruenisse, sed per alienam nō iu-
stificatum, quod ad iusticiam & salu-
tem fides propria sit necessaria. Pro
me quidem potest orare fides aliena,
ut me Deus per Christum fidelem fa-
ciat, uerum ut mihi peccata condonen-
tur, ipse mea propria fide credam ne-
cesse est, sicut scriptura ait: Qui cre-
dit in me (non ait, qui in fidem alteri-
us confidit) habet uitam æternam.

Secundo, audito ut unusquisque in
Christum confidere debeat, audiem⁹ ut Chri-
stus se
etiam nunc, ut Christus erga fideles su-
os se sit habitus? Hic enim ueluti sum
me familiaris, benignus, et humanus, i-
mo ueluti clemētissimus domin⁹ descri-
bitur,

DOMINICA DVODECIMA

bitur, qui oblato infirmo, & precibus offerentium finitis, illico apprehendens eum de turba seorsum, facto ipso respondit, & testatur illorum preces exauditas, quoniam etiam preces omnium exaudiendas, qui Patrem in nomine eius essent inuocaturi. Sed seorsum à populo abducto, quid facit? Expuens, inquit, tetigit linguam eius. Quare non sanat simplici uerbo, de cuius uirtute Centurio dicebat. Dic tantum uerbum, & sanabitur puer meus? Nimirum præsciuit nouissimis temporibus uenturos, qui carnem eius contempni haberent, de ea dicentes: Caro non prodest quicquam, quod tamen de carne nostra sola dici potest. Ut ergo discamus, Deum & hominem unum esse Christum, & inde carnem eius esse utilem & salutiferam, de qua recte sit dictum: Caro mea est quam dabo pro mundi uita, non uult Christus simplici uerbo hunc surdum sanare, sed sputum, manus, digitos, addere. Hæc ubi addidit, suspiciens etiam in cælum ingemuit. O nos nos uere felices, ubi Christus nos ita suscipit, et nostri gratia in cœlū suspicit, ingemit, & ueluti sacerdos unicus, uere summus pro nobis apud Patrem cœlestē interpellat. Christus rogauit pro Petro & omni-

bus Apostolis, ut illorum fides non deficeret, & exauditus est. Iam si nostri gratia ingemit etiam, & pro nobis orat, certe & nos uoti compotes efficiemur, nec ullum periculum erit. Quod autem hæc in nostri gratiam & cōmodum sit facturus, ipso facto testatur, modo nos credamus, eum æque nobis ac huic surdo, gratiam & clementiam exhibiturum, adhæc si imbecillitatem & corruptam naturam nostram agnoscamus, & fidem habeamus. Post hanc salubrem pompam, in uocem erupit, inquit: Hepheta, hoc est, aperire. Posset ne clementissimus Christus nobis describi familiarior? Apprehendit surdum de turba seorsum, quare indicat se uelle iuuare, dicit uerbum & sanat eum, demonstrans quod possit sanare. Iam si potest & uult iuuare, quæ & quanta in nobis cæcitas, ut alio pro auxilio implorando curramus? Quid apud sanctos quaerimus? Vnde nobis auxilia tores numero quatuordecim? An potest quisquam, præter Deum per Christum, in necessitate iuuare laborantes? Propheta Dauid canit: Ad Dominum cœcorum tribularer clamaui, & exaudivit me. Hoc tu peruertit et inquit: Ad sanctos in tribulatione clamo &c. Quid, si tibi quæ fatuus uirginibus, coningeret, oleum

Ioan. 14

Mat. 8

Ioan. 6

Psal. 110.

Lucas

Psal. 110.

Mat. 23.

oleum à prudentibus petentibus? An te saluabūt qui sibi ipsi auxilio esse nō potuerunt, sed sola Christi gratia seruari sunt? Hæc nolum dicta, quasi sanctorum honori detrahamus quicquā, sed ea pro Christi gloria adserenda, quam alteri non est daturus, adduximus. Christus solus est, qui nos sanare potest, & uult, quiq; peccata remittit, & iustificat peccatores. Quare si ueritatem non potes audire nec confiteri, & in hoc planē surdus es ut mutus, age, confer te ad Christum, detege illi morbum, et sanabit te. Hoc si feceris, nec de eius erga te benignitate dubitaueris, certe te sanabit, ut hunc miserum hominem sanauit, id quomodo factum est? Statim, inquit Euangelista, apertæ sunt aures eius ut solutū est uinculum linguæ eius, & loquebatur recte.

Tertio insignem fidei fructum habemus in ijs, qui ex hoc miraculo Christum saluatorem agnouerunt. Dicunt enim: Bene omnia fecit, surdos fecit audire & mutos loqui. Non ne tibi uidetur hæc insignis laus de Christo? Dicunt: Bene omnia fecit. De quo mortalī in terra posset hoc dici? Adam pater noster primus sic se gessit in paradiso, ut per suam ino-

bedientiam mors & damnatio in orbem introducta sit. Quin nos Patris ingenium referentes, quid facimus quotidie aliud, quā quod Deum pro uocamus ad iram, ut si non esset tam clemens, tam misericors, iure optimo nos inobedientes, ad tartara & æternam damnationem detruderet. Quia uero Christus à Patre cœlesti missus est in mundum, ut nos iuaret, factus est Patri obediens usq; ad mortē crucis ueritatis uia nos fidelissime docuit, Operibus & miraculis allexit nos ad se, quib; nihil aliud, quā Patris gloriam et nostram salutē quæsiuit. Breuiter in suo nihil prætermisit officio, quæ ad Patris gloriam et nostram salutē attinebant. Iure ergo nobis omnē adscribemus confusionem, et Christo gloriam uniuersam. Quod enim nos nostra inobedientia perdidim; Christus passionis suæ et moritis merito recuperauit. Hinc enim patri sumus reconciliati, ex surdis audiētes, ex mutis loquentes facti. Quod uero Christus plebi præcepit hoc miraculū ne manifestarent, et tamen aliās hæc nūciari mandauit, non possumus nec uolumus rationem demonstrare cur fecerit, ipse omnium optime nouit. Si nobis scire absconditū non fuisset. Quia

Rom 5

Philip.

2.

Ioan.

8.

C s ergo

DOMINICA TREDECIMA

ergo nihil de hac re nobis indicauit, uerbum Dei audire & corde percipere,
nolumus eius iudicium examinare, re, coram mundo uero, qui malignus
sed potius gratiam eius implorare, ut est, libere confiteri ualeamus.

DOMINICA TERTIADECIMA POST

Trinitatis, Lectio ex Epistola Pauli ad

Galatas capite .32.

FRatres: Secundum hominem dico: Hominis licet testamen-
tum tamen si sit comprobatum, nemo reijcit, aut ad-
dit aliquid. Porro Abrahamæ dictæ sunt promissiones, & se-
mini eius. Non dicit, & seminibus, tanquam de multis, sed
tanquam de uno: et in semine tuo, qui est Christus. Hoc au-
tem dico, testamentum comprobatum Deo erga Christum,
lex quæ post annos quadringentos & triginta cœpit, non
facit irritum, ut abroget promissionem. Nam si ex lege est
hæreditas, non iam est ex promissione. Atqui Abrahamæ per
promissionem donauit Deus. Quid igitur Lex? Propter
transgressionem addita fuit, donec ueniret semen, cui promi-
sum fuerat, ordinata per Angelos in manu intercessoris. In-
tercessor autem unius non est: at Deus unus est. Lex igitur
num est aduersus promissiones Dei? Absit. Etenim si data
fuisset lex, quæ possit uiuificare, uere ex lege esset iusticia:
sed conclusit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio
ex fide Iesu Christi daretur credentibus.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Vnum hoc in Epistola ad Galatas
agit Apostolus, ut iustificationem,
non operibus legis, sed fide in Chri-
stum constare conuincat. Et quum in
fidei negotio fere regnent promissio-
nes, diligenter illas ipsas urgere &
inculcare solet.

Promissio Abrahamæ facta, de solo Gen.
Christo, in quo omnes gentes bene-
dictione adsequuntur, intelligenda est. Reli-
Testamenti nomine, promissiones
intelligit, quas dicit per legem, ut quæ
multis post annis lata sit, abrogari non
potuisse: subest autem in ijs Pauli
uerbis

verbis occulta quædam Ironia, si quis recte perpendat.

Acurum Enthymema est. Ex promissione est hæreditas, igitur ex lege. Huc pertinet illud quoq;: Si data fuisset lex quæ posset uiuificare, iam ex lege esset iusticia.

Legis usum ostendit ijs uerbis, lex propter transgressiones posita est, loquitur autem hic non de politico les

gis usu, sed quatenus cum conscientia agit, de quo & alias dixit. Lex iram Rom. 3 operatur. Item per legem cognitio et 4. peccati.

Lata est lex, ut omnes sub peccatum concluderet. Oblatum est munda Evangelium, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Legis mediator Moyses. Euangelij mediator Christus est.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Totam orationis & argumentorū seriem, qua Paulus in Epistola ad Galatas usus est, eò directam uidemus, ut contra operum iusticiam, fidei dignitatem & Christi hac in re gloriam ueri ac defendere possit. Certe enim Christi gloria læditur, ubi operum iusticia contra illius meritum & docetur & defenditur. Quia uero in iustificationis negocio, ea demum argu-

menta cū firma sunt tum solida, quæ ex promissionibus diuinis petuntur, tractare Paulus & Abraham promissionem factam uoluit, hacque ipsa susceptum argumentum confirmare. Et ut tanto postea confidentius & rectius diuinam donationem, promissionem, seu testamentum maius, urgere posset sumpsit prius ab humana ordinatione argumentum huiusmodi.

Tamen hominis testamentum confirmatum nemo rescindit aut superordinat.

Ea est politicarum legum & civilium constitutionum ratio, ut ultima moriuri uoluntas, præsertim si mors intercedat, rata sit & firma. Iam si ratum & firmum est, quicquid hisce in rebus humana uoluntas constituit, cur igitur non æquæ pro ratis habeantur quæ diuina uoluntas ordinauit, constitu-

it, confirmauit? Aut Dei Testamentum, ijs quæ ab hominibus ordinant, maius non est? Firma est argumenti huius tractatio, præsertim cum à ratione humanarum legum, quæ ordinatio Dei sunt, ad Rom. 13, desumpta sit. Si uero à corruptela nostrorum adfectuum desumpta esset, haud ita firma futura erat.

erat propterea quod ab humanis ad diuina argumentari non liceat. Sed quale tandem testamentum est, quod

tantopere efferri uult & extollit? Ipsi sum Apostolum hic respondentem audiemus.

Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. Non dicit & feminibus, &c.

Ex ijs uerbis liquet, quale testamentum Deus Abrahæ (uocat autem testamentum promissionem) & credentibus omnibus quorum ipse pater dicitur, reliquerit & condiderit: nimirum q. in semine illius omnes gentes benedicendæ sint. Sed quid est benedicere? A legis benedictione, à peccato, à Satana & inferno liberari. Per semen autem quis intelligendus uenit? Solus Christus, qui & humanam naturam à semine Abrahæ assumpsit, & precioso sanguine suo à peccatorum sordibus nos mundauit. Hoc semen, is Christus est, qui Abrahæ ceu in testamento quopiam & promissus et donatus est. Quin de hoc semine nullus etiam dubitauit, persuasus nimirum, certò olim ad sustolendum peccatum, mortem, Satanam, infernum, uenturum,

Hoc autem dico, Testamentum confirmatum à Deo in Christum, &c.

Vel in ijs uerbis audis, propter latam postea legem, diuinis promissionibus quæ facta ad patres fuerat antea, ne tantillū quidē decessisse. Equidem

adeoq. electis & credentibus ex sola bonitate, citra operum nostrorum praesidium, iusticiam & salutem donaturum. Tam si condita ab hominibus testamenta, rata & firma esse debent, cur non pro æquo, firmo ac rato, hoc Dei testamentum habeamus? Aut obscura hæc est promissio, in qua benedictionem, hoc est, peccatorum remissionem, iusticiam, uitam, & salutem nobis pollicetur, idq. gratuito? Non in proprijs operibus, uiribus, meritis, sed in semine tuo, inquit, omnes gentes benedicendæ sūt, hoc est, in Christo Iesu Domino nostro. Sed dixerit mihi hic aliquis. Si testamentū huiusmodi seu promissio Abrahæ facta ad iusticiam et salutem humano generi conferendam satis fuit, cur igitur lata est postea lex? Obiectionē hanc Apo. ipse diluet

uerum est, quod post factas promissiones, longo annorum intervallo (nuncrat autem annos circiter quadringentos triginta) lata à Deo lex est. Sed

Sed tamen hæc ipsa lex, Dei testamēto, hoc est promissionibus ante factis prorsus nihil derogat. Quæris cur istuc? Hac nimirum de causa, quod à Deo iam antea in Christum confirmatum fuit. Quod uero semel Deus ordinat, ac confirmat, an non perpetuatum esse conuenit? Nam Dominus Iacobus inquit, apud Deum transmutationem esse nullam, aut conuersionis obumbrationem. Mordicus igitur testamentum hoc arreptum, perpetuo retinebimus, semper in Paulinum hoc enigmema, quod textus præsens habet oculos desigentes: Sic ex lege

Propter transgressionem posita est, donec ueniret semen, cui promiserat, &c.

Facile ex hoc textu, cur lata à Deo lex sit, colligitur. Lata autē est propter duas potissimum causas. Principio ut inobedientes, præfractos, & parum frangi homines, ceu freno quodpiam coerceret, adeoque ad obediendum ciuilibus ordinationibus et statutis, uel inuitos adigeret. Quare externa hic etiam sua habet supplicia, quibus in transgressores externe animaduertitur. Atque hic legis usus politicus est. Secundo lata est, ut peccatū nobis & patefaceret et manifestaret. Nisi enim dixisset lex: non adulterium commit-

hæreditas, iam non ex promissione. Et gratuito Abrahamæ data est hæreditas, tam in iustificationis causa, non legis opera, sed fides quæ promissiones adprehendat, regnet, & primas teneat necessum est. Id quod ad eum etiam uerum est, ut negari non possit, nisi forte Deum, quod impossibile est, mendacem facere uelimus. Quod si quis hic quoque obijcere uolet. Si nec iustificat lex, nec in iustificationis negotio locum habet ullum, cur igitur lata est? Paulus hic iterum audiendus est.

tes, non furaberis, non occides etc. perpetuo ignoraturus eram, adulterium, furtū, homicidium esse peccata, uelut apud Paulum alibi quoque uidere est. Id genus præceptis peccatum in nobis & uiuum & efficax factum est, ita ut tandem quid peccatum sit cognouerimus. Sed nihil tamen percussis conscientijs hac cognitione, utcumque primus ad iusticiam gradus sit peccatum cognouisse subuentum est. Lex quidem ordinata per Angelos, & per Moysen (neque enim cum Deo ut qui simile neque in cælo neque in ter-

DOMINICA TREDECIMA

ris habeat sine mediatore agi quicquā potest) data est, sed tamen aliud et maius quiddam, præterquam Moysis ministerium, hac accedat necessum est. Quæris quid sit istud? Semen illud, cui facta promissio erat. Nam fieri non potest, quin ad desperationem adigamur, si agnitis peccatis ad Christum protinus non remittamur, etiam si omnia legis opera (nullo excepto) in speciem hic præstemus. Sin uero post peccati agnitionē ad semen hoc statim remittamur, ibi tum rebus nostris utcumq; adflicti abunde consultum est, præsertim si fides adfir, quæ in promissionem hanc Abraham factā nunquam non defigat oculos. Nam hic uim suam & lex exerit, officium suum Euangelium facit. Lege peccatum ostensum, Euangelio uero condonatum est. Quisquis autē hoc legis et Euangelij discrimē probe obseruauerit, is quoq; et de lege et de Euangelio ut dicendū ē suggestu sit, discet facile.

EVANGELIUM IN DOMINICA TREDECIMA post Trinitatis, Luca 10.

ET conuersus ad discipulos suos dixit: Beati oculi qui uident, quæ uos uidetis: Dico enim uobis, quod multi prophetæ & reges uoluerunt uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt, & audire quæ uos auditis, & non audierunt.

Et ecce quidam legisperitus surrexit tentans illum et dicens: Magister, quid faciendo uitam æternā possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est, quomodo legis? Ille respondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum, toto corde tuo, & tota anima tua, & omnibus uiribus tuis, & tota mente tua, & proximum tuum sicut te ipsum. Dixitque illi Recte respondisti, hoc fac & uiues Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus?

Suscipiens autem Iesus dixit: Homo quidam descendebat ab Hierusalem Iericho, & incidit in latrones, qui etiam disposauerunt eum, & plagis impositis abierunt sermone relicto. Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem

dem uita, & uiso illo prateriuit. Similiter & Leuita cum es-
set secus locum & uideret eum, pertransiuit. Samaritanus
autem quidam iter faciens, uenit secus eum, & uidens eum,
misericordia motus est, & appropinquans, alligauit uulne-
ra eius, infundens oleum & uinum. Et imponens eum in iu-
mentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. Et al-
tera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait:
Curam illius habe, & quodcumq; supererogaueris, ego cum
reddero, reddam tibi. Quis horum trium uidetur tibi proxi-
mus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit
misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac simili-
ter.

LOCI HVIVS EVANGELII

Videre Christum, est beneficia il-
lius orbi exhibita per uerbum agno-
scere, ijsq; ex animo fidere. Atq; hæc
agnitio proprie fides est. Sic Abra-
ham uidit diem Domini, & gauisus
est. Sic & ad Thomam dicitur: Quia
uidisti me Thoma credidisti, beati qui
non uiderunt et crediderunt.

Est tamen quod de corporali quo-
que Christi præsentia gloriantur A-
postoli, ut qui non solum docentem
et miracula ædientem uiderint, sed co-
mites quoq; illius ac omnium eorum quæ
per eum gerebant, spectatores fuerint.
Iustitiarum de operibus quærunt,
quum interim ob incredulitatem tan-
tum absit, ut placere Deo possint, ut
vehementer etiam eidem inuisi sint.

Obserua autem nunquam non prauo
animo facere, quicquid tandem hu-
iusmodi homines faciant. Quærit qui-
dem de bonis operibus, sed ut texius
habet, tentans eum.

Christus quærendi de operibus,
legis opera obijcit, percunctatus &
ipse, quid in lege scriptum sit. Vbi cū
respondisset iustitarius: Diliges De- Deut 3
minum Deum, ex toto corde, ex to-
tis uiribus &c. Et proximum sicut te
ipsum. Subiecit protinus Christus:
Hoc fac & uiues.

Ostendere quid facto opus sit,
ad legem pertinet. Ostendere uero qua
ratione ea quæ præcipiuntur præstari
quæant, ad Euangelium. Iam quum hic
iustitarius de operibus quæsierit tan-

DOMINICA TREDECIMA

tum, nihil sollicitus, quomodo quæ præcepta sunt, impleri possunt, recte legis uocem audit. Hoc fac et uiues.

Interim tamen quasi primum præceptum egregie præstiterit, de secundo quærens, quem potissimum pro proximo habere debeat, scire cupit.

Hic Christus exemplo quodam ostendit, eum tandem proximum eius esse, qui opera ipsius, consilio & auxilio opus habeat, siue cognatus, siue externus, siue cuius iste sit, Et quum hic operarius iste Christi sententiam comprobare cogeretur, iterum audit:

Itu et fac similiter.

Obserua in his quidem mandatis: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde etc. & proximum sicut te ipsum. sitam esse totam legem & Prophetas, sed tamen impleri nisi à spiritu perfusus non posse. Iam spiritum hunc quis largitur? Christus per uerbum Euangelij. Quare nisi lege perterfactus, Euangelium prædicetur nihilest quod de legis impleione sibi polliceantur. Hæc ut maxime ignorent Pharisei, tamen nos ignorare non oportet.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Apo-
stoli
cur di-
cti Bea-
ti.

Apostoli pronunciantur & declarantur beati in principio huius Euangelij, id quod tametsi præcipue tum à Christo dictum sit ad solos Apostolos, nunc tamen coram uniuerso mundo publicè prædicatur. Quandoquidem autem Apostoli beati pronunciantur à Christo, causam cur hoc fiat disquiramus. Sic ait: Beati oculi qui uident quæ uos uidetis. Quanquam Christus hic de sua persona, officio & miraculis simplicissime loquitur, necesse tamen est internum cordis uisum, fidem uidelicet, adesse, si Apostoli et qui cum illis Christum uident hoc est, cognoscunt, beati sunt pronū-

ciandi. Quid ipsis profuisset exterior et corporalis uisio, nisi habuissent etiam interiorem? Si ad salutem exterior uisus conferret, saluati essent Pilatus, Annas, Caiphas, Herodes, quandoquidem Christum corporalibus oculis uiderunt, & cum illo sunt locuti. Tam non saluat corporalibus oculis uidere Christum, quam non saluaui Iudæos gloriatio de patre Abraham. Maiora hic requiruntur. Sed quæ nam? Cor sincereum, quod uerbo Dei credat, & Christum uerum & promissum Messiam, adeoque mundi saluatorem agnoscat et credat. Erat eiusmodi fides et confessio in Aposto-
lis,

lis, etiam cum spiritus nondum esset
manifeste datus, sed abscondit. Chri-
sto namq. eos interrogante: Nunquid
et uos uultis abire? Respondit Petrus
omnium nomine: Domine ad quem ibi-
mus? uerba uitæ æternæ tu habes, et
nos credimus et cognouimus, quia tu
es Christus filius Dei uiui. An hæc
confessio tibi non uidetur gloriosa? Si
militer modo omnium Apostolorum no-
mine Petrus ait: Tu es Christus filius
Dei uiui. Quæ confessio adeo placet
Christo, ut subinferat: Beatus es, in-
quiens, Simon Bar Iona, quia caro et
sanguis non reuelauit tibi, sed Pater
meus qui est in cælis. Ex ijs omnibus
liquet, Apostolos non corporalibus
solum, uerumetiam spiritualibus ocu-
lis uidisse Christum, et beatitudinem
adeptos. In hoc tamen præferuntur
regibus et Prophetis, quod non solum
Christum per uerbum eius cognoue-
runt, uerumetiam quod personam et
illius miracula uiderunt, et id tempo-
ris, quo diuina gratia per Euangelium
orbi declarabatur, uitam duxerunt.
Abraham desiderabat etiam hunc di-
em uidere, uidit in spiritu, et gaudius
est. Verum ut corporaliter illum uide-
ret, assequi non potuit. Quoniam nos
quoque Christum corporaliter uide-

re nequimus, quod uidelicet inter nos
conuersetur, concionetur, miracula
faciat, edat et bibat, oportet eò diri-
gamus cogitationes nostras, ut illum
spiritualiter uideamus et agnoscamus.
Quod ubi factum fuerit, tum perficie-
tur in nobis, quod Apostolo Thomæ
dictum est: Beati qui non uiderunt et
crediderunt.

Secundo, cum Christus suos disci-
pulos propter fidem beatos pronunti-
asset, contigit ut quidam legisperitus
Iusticiarius, præ alijs erumpens, roga-
ret tentando: Magister, inquiens, quid
faciendo uitam æternam possidebo?
In quo nobis hypocrisæos natura pro-
prie describitur. Hypocritæ quidem
de operibus tractant, in opera confi-
dunt, propterea semper de operibus
loquuntur. An non uidentur tibi stul-
te agere, qui de fructibus ante dispu-
tant, quam arbor plantetur? Quid pro-
dest si sciam quid in lege sit præcep-
tum, si quomodo impleatur nesciam?
Nam hoc scire non modo non prodest
quicquam ad impletionem legis, sed
etiam iram operatur, ut S. Paulus te-
statur. Quare necesse est eos, qui se-
rio saluari cupiunt, non solum quid et
quale nam opus faciendum, uerumeti-
am quomodo et quando legi fiat sa-

D tis,

102.20

Ro. 4.

DOMINICA TREDECIMA

Rom; tis, interrogare, quia lex est spiritua-
lis, ut Paulus Romanis scribit. Si itaq;
lex spiritualis, utiq; non operibus ex-
ternis, & in speciem factis, sed inter-
nis, spiritu uidelicet & adfectu imple-
atur necesse est. Adhæc, cum spiritus
& adfectus ad legis impletionem ne-
cessario pertineant, quorsum quæso
legisperiti huius tendit interrogatio?
Verum obseruandum interea, legispe-
ritum hunc ad eam, quam Christus
obiicit quæstionem, prudenter & re-
cte respondisse: In lege scriptum est:
Diliges Dominum Deum tuum ex to-
to corde tuo, ex tota anima tua, ex
omnibus uiribus tuis, ex omni mente
tua, & proximum sicut te ipsum. Hoc
solū deerat, quod Christus subinfert:
Hoc fac, inquit, & uiues. Quia ue-
ro hic nō rogat, quomodo & per quid
legi fiat satis, apparet hunc legisperi-
tum iusticiarium & fuisse & mansis-
se. Itaque licet præ hypocritica super-
bia, quæ fere solet hypocrisin comi-
tari, non amplius de rebus de quibus
sermo fiebat, disquirat, nos tamē opor-
tet sciamus quid lex sit, quid opere-
tur, quid sit Euangelion, & quid effi-
ciat. Est ergo lex doctrina, quæ do-
cet quid mihi sit faciendum uel uitan-
dum, & plane nihil aliud efficit, quàm

ut peccatū cognoscatur. Nam ubicum-
que lex prædicatur, & ex ea prædi-
catione percipio quid mihi sit facien-
dum aut fugiendum, re ipsa autem ex-
terior, quod proprijs uiribus neque-
quàm præstare queam, quod præcep-
tum est, ibi statim demissis operum cri-
stis humilis fio, & corruptam naturam
meam & peccatum agnosco. Quin et
illud inuenio, me sine spiritu legem nō
posse seruare. Huc tum pertinet Euan-
gelium, lætum illud de Christo & in
cundum nuncium, quod nunciat per
Christum peccata mea condonari. Et
secum adfert hoc Euangelium spiritū
sanctum, fidem in me operantē, ut legi
nō coacte, sed sponte faciam satis. Sed
hæc non erant curæ legisperito. Vnde
Christus noluit dare sanctū canibus.
Tertio, cum legisperitus seipsum in-
stificans rogasset, quis est meus proxi-
mus? Christus ob oculos illi ponit per
similitudinem, ut intelligeret. Sic autē
Homo quidam descendebat ab Ierusa-
lem in Iericho &c. In fine similitudi-
nis, legisperito ipso proficiente, illum
qui saucio tulerat opem, qui misericor-
diam in illum fecit, fuisse proximum ei
qui in latrones inciderat, docet Chri-
stus, non solum quis sit proximus, nem-
pe qui tua ope indiget, siue
is sit an-
cus siue

cus siue inimicus, uerum etiam concludit, legisperitū ne secundum quidem præceptum de proximo diligendo seruasse, tantum abest, ut primū de Deo diligendo seruauit. Cur enim dixisset: Vade & fac similiter. Si prius fecisset, non fuisset opus præcepto, ut faceret. Summa: Quantumlibet hic legisperitus in speciem probus appareat, conuincitur tamen hoc loco, quod nec primum nec secundum præceptū seruauit. Quamobrem & nobis proponatur non legisperitus, sed Samaritanus,

quem certe Dei dilectio, ut uulnerato tantam beneficentiam exhiberet, allexit. Sed & illud nō prætereundum, legisperitum hic ob humanitatem notatum clanculum, quod sacerdos & Leuita sauciaturum præterierint, nulla exhibita misericordia. Nam hoc ipso accusat Christus omnes qui Hierosolymis erant sacerdotes, quod nec Dei nec proximi dilectionem, nisi accederet utilitas, haberent. Quinetiam propheta tales sic depingit: Pastores eius *Soph.* lupi uestere, nil relinquunt in mane.

DOMINICA QUARTADECIMA POST

Trinitatis, Lectio ex Epistola Pauli ad Galatas cap. 5.

FRATRES: Spiritu ambulate, & concupiscentiam carnis non perficietis. Nam caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc inter se mutuo aduersantur, ut non quæcunque uolueritis, eadem faciatis. Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Porro manifesta sunt opera carnis, quæ sunt hæc: adulterium, scortatio, immundicia, lasciuia, simulachrorum cultus, ueneficium, inimicitia, lis, æmulationes, ira, concertationes, seditiones, secta, inuidia, cædes, ebrietates, comestationes, & his similia: de quibus prædico uobis, quemadmodum & prædixi, quod qui talia agunt, regni Dei hæredes non erunt. Contra, fructus spiritus est, charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia. Aduersus huiusmodi nō est lex. Qui uero sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentijs.

DOMINICA QVARTADECIMA
LOCI HVIVS LECTIONIS.

Doctrinam fidei apud Paulum ferè sequitur doctrina operum, propterea quòd alterum ab altero diuelli nò possit. Id in Epistola ad Galatas luce clarius patet.

Cum caro aduersus spiritum inde sinenter pugnet, danda modis omnibus opera est, ut spiritu ambulemus. Sic enim fiet, ut non facile carnalibus cupiditatibus obsequamur.

Qui spiritu ducuntur, liberati sunt à lege, non ut ne fiat, sed ut ne damnet. Locus de legis abrogatione probe obseruandus.

Abro-
gatio
legis.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Plus millies iam dictum est, non prius Apostolos operum doctrinā tradere cōsueuisse, quàm fidei fundamentum, ut è qua quicquid boni uel habemus, uel possumus, manere soleat, diligenter iactum sit. Atque hanc ipsam operum doctrinam, ea tamen moderatione tractant, ut ne fidei dignitatem uel tantillum lædant. Præcipue istuc

Fratres: Spiritu ambulate, & desyderia carnis non perficietis. &c.

Toties antehac quid caro, quid spiritus sit, dictum est, ut finitionem earum uocum nulli non probe perspetam esse existimem. Carnalis enim

Enumerat carnis opera nominatim, ut dignosci possint. Addit autem ei enumerationi horrendam sententiam, nimirum quòd talia designantes, partem in regno Dei habituri non sint.

Enumerat & spiritus fructus, ne putes ociosos esse, & in utramvis dormire aurem, qui cœlesti hoc imbrey perfusi sunt.

Christi est, quisquis credit. Constare igitur, & fieri mortificatio concupiscentiarum & adfectuum non potest, nisi adsit fides.

uidere est in Epistola Galatis dicata Principio enim ibi solidissimis argumentis opinionem eorum Apostolus refellit, qui operibus iusticiam, neglecta fide metiuntur. Deinde operum etiam præcepta, ceu bonæ arboris fructus, tradit: sed ea tantum, quæ nò ab hominibus excogitata, sed à spiritu sancto tradita sunt. Sic enim inquit.

homo est, qui & externe & interne ea agit, quæ carni adlubescunt, et sua sunt. Rursus spiritualis homo est, qui externe & interne ea agit, quæ

quæ & carni incunda non sunt, & spiritui adlubescunt. Tam cum hic non secundum carnem, sed iuxta spiritum in fluere uitam iubeamur, nemo non uidet, iuxta carnem ambulare, rem uebementer cum pestiferam, tum noxi- am esse. Imò quis carnalem conuersationem, rem modis omnibus cum perniciosam, tum noxiam esse non fateatur, cum mors certo tandè comitari soleat? Si secundum carnem uixeritis, inquit ad Romanos, moriemini. Quin in Epistola ad Ephesios p̄ summo peccato habet, quòd secundū carnis concupiscentias aliquando ambularint, ita ut summo cū animi dolore hoc ipsum ibidem conqueratur. Quare opus etiam annuum est, ut iuxta Pauli doctrinā, profligatis per fidem carnis desiderijs, Manifesta autem sunt opera carnis, qualia sunt, adulterium, fornicatio, &c.

Hic mihi leonem, quod dicitur, ab ungulis, hoc est, à fructibus arborē aestima. Audis enim carnem, huiusmodi arborem esse, quæ nō solum bonos fructus non proferat, uerum etiam idolatria, ac omni turpitudinis flagitiorumq; genere, adobruta, ornata & inquinata sit, non aliter atq; Diuum lacobum Compostellanis marinis conchis ornant, hoc est, onerant. Et pro-

in spiritu tantum ambulemus. Quem admodum enim inter spiritum & carnem bellum est, cum irreconciliabile, tum quòd inducias admittat nullas, ita utraque pars, tum finem habet suum, tum præmium. Vbi caro dominatur, hoc est, agnatum carni peccatum, ibi stipendium quoq; peccati sequatur necessum est, Mors uidelicet, Satan et Infernus. Vbi uero rerum habenas spiritus moderatur, ibi iusticia quoq; salus, & uita æterna, necessum est. Hæc enim spiritus ceu merces esse solent. Quid? A legis maledictione prorsus hic liberati sumus, ita ut non sub legis imperio, sed in gratiæ regno sumus. Sed agè, uideamus quæ nam carnis, et quæ spiritus sint opera. Pulcherrimo enim ordine ab Apostolo hæc enumerantur.

secto demirari satis non possum, quoties mecū repuro, quàm mali sint carnis fructus, inueniri hoc tempore Pælagianos, qui uiribus nostris ac operibus remissionem peccatorū, iusticiam, & uitam æternā adscribere audeant. Quid enim caro, spiritu non illustrata, aliud est, atque lerna & camærina quæpiam peccatorum & malorū omnium? Nō hic loquor de ijs uiribus, qui

DOMINICA QUARTA DE CIMA

bus ciuiliū & externarum rerum in
ficia utcuq; impleri & præstari po-
test, sed de ijs potius, quæ in iustifica-
tionis negocio requiruntur. Hic enim
quòd nobis arrogare possumus, uideo
nihil. Quin poti⁹ isti muliercula hac
in re similes sumus, de qua in Euange-
lio dicit, quòd tametsi omnem fere sub-
stantiam in medicos erogarit, tamen
semper peius habuerit, tantū absuisse,
ut opera & industria illorum uel tan-
tillum adiuta sit. Et profecto in hoc iu-
stificationis negocio, uiribus nostris ni-
hil promouetur, etiamsi totus orbis di-
uersum sentiret. An non enim uerissi-
ma sunt, quæ hac de re Christus di-

xit: sine me nihil potestis facere? Item
Nemo scit quis sit filius, nisi Pater, et
quis sit Pater, nisi filius, & cui uolue-
rit filius reuelare? Igitur Paulus quo-
que hic pronunciat, hæreditatem in
regno dei nō habituros, qui iuxta car-
nis desyderia ambulent. Quod si car-
nem, adeoq; carnis opera omnia, dam-
natio comitatur, quis ergo in ijs quæ
ad spiritum & iustificationem perti-
nent, uel tantillum eidem tribuat? Spi-
ritu opus est, si & fide donari, & ue-
re operibus bonis testificari de ea de-
bemus. Cur alioqui illa ipsa opera &
enumerare, & spiritu accepta, referre
in animum inducere uoluisset?

Fructus autem spiritus est, charitas, gaudium, pax, pa-
tientia, benignitas, bonitas, &c.

Hic iam nunc bonam arborem, unā
cum fructibus describi uides. Quis ue-
ro ut frugi ac bonæ arbores simus ef-
ficimur? Num boni natura sumus, aut spi-
ritu ad eam rem opus est? Certe si bo-
na arbor, hoc est, iustus & probus
esse uoles, mortificari uetustatem
carnis tuæ, & renouari te per fidem
ac spiritum omnino oportebit. Vbi e-
nim renouatio istæc non fit, ibi fieri
non potest, quin contra uoluntatē dei
agantur omnia, et perpetuo hic uerum
manet, quod hac de re Christus in E-

uangelio inquit: Quod natum est ex
carne, caro est. Contra. Vbi per aquā
& spiritum renouati, noua creatura
efficimur, ibi ultro ac lubentes quod
Christus exigit, præstamus, adeoque
relictis turpibus, nunquā non ad ho-
nesta, illius instinctu ferimur. Quod
enim ex spiritu natum est, spiritus est.
Huc pertinet quod in Euangelio Ma-
thæi Christus inquit: Aut facite ar-
borem bonam, & fructum eius bo-
num, aut facite arborem uitiosam &
fructum illius uitiosum. Caro uitiosa
illa

illa arbor est, quæ ex commemoratis
à Dno Paulo fructibus, dignoscitur.
Contra, Spiritus bona illa arbor est,
quæ ex bonitate fructus, hoc est, ex
operibus illis Spiritus, quæ commemo-
rata in hoc textu sunt, conspiciendam
se & commendabilem reddit. Et quid
multis opus est? Qui spiritum Christi

habent, ij sunt eius. Qui uero Christi
sunt, ij carnem suam crucifigunt cum
adfectibus & concupiscentijs suis.
Iam qui carnem cum adfectibus ac
concupiscentijs ad hunc modum cru-
cifigunt, ij tandem nouæ illæ creatu-
ræ sunt, quibus regnum Dei certo &
promissum est, & etiam dabitur.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Decimaquarta post Trinitatis. Luc. 17.

ET factum est, dum iret in Ierusalem, transibat per medi-
am Samariam & Galilæam. Et cum ingrederetur quod-
dam castellum, occurrerunt ei decem uiri leprosi, qui stete-
runt à longe, & leuauerunt uocem, dicentes: Iesu præceptor
miserere nostri, Quos ut uidit, dixit. Ite ostendite uos Sacer-
dotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Vnus au-
tem ex illis, ut uidit quod mundatus esset, regressus est cum
magna uoce glorificans Deum. Et cecidit in faciem ante pe-
des eius, gratias agens. Et hic erat Samaritanus: Respondens
autem Iesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? Et nouem
ubi sunt? Non est inuentus qui rediret & daret gloriam deo,
nisi hic alienigena: Et ait illi: Surge, & uade, quia fides tua te
saluum fecit.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Egregia fidei exempla uidere est
in his leprosis. Quanta enim fiducia
Christum interpellari? Iesu præceptor
inquiunt, miserere nostri. Qui Chri-
stum misericordem esse persuasi sunt,
adeoq; beneficia sua gratuito imperti

ri hominibus, ij in orationibus nulla
opera iactant, nullis meritis nituntur,
sed misericordia tantum illius freti im-
plorant auxilium. Sic David: Misere- Psal. 50
re mei Deus, secundum magnam mi-
sericordiam tuam.

D. Christus

DOMINICA QVARTADECIMA

Christus quā delectetur huiusmodi fiducia, exemplo hic ut nusquā non cōprobat. Neque enim leprosis respondet, quod mundatur ipsos sūt, sed quā si iam mundati sūt. Itē, inquit, et ostēdite uos sacerdotibus. Tam paternum

Esa. 56 erga pos affectum per Prophetam nobis pollicetur, ubi inquit: Et erit antequā clament, ego exaudiam eos.

In fidei negotio aliquousque gradum facere, ingens Dei donum est. At uero incepta fide ad finem usque perseverare, id uero longe maius est beneficium, id quod Christus quoque sensit, cum diceret: Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Quotusquisque enim est qui perseveret? Certe Galatas suos Paulus hoc nomine incusat, quod bene cōeperint, sed tamen postea in aliud doctrinæ genus, ac ab ipso accepissent, consenserunt. Sic in hac hystoria decem leprosi per fidem sanitatem impetrant, cum unus

Matth. 24.

Gala. 1

tantum in eo fidei dono perseverans, redeat ac gratias agat. Quā in re uides quā uere dictum sit: Multi sunt uocati, pauci uero electi.

Alienigena autem fuit, qui reuersus gloriam deo dedit. Ut uideas Israelē indurandum, & gentes in consortium cœlestis regni tandē inuermittendas.

Ingratitudinem eorum, qui ut gratias agerent, reuersi non sūt, dissimulare Christus non potest. Sed increpando eandem, quantum crimen sit, beneficia patris non agnoscere, præ ipsiusdem gratias agere, ostendit.

Magnum fidei Encomion est, quod dicit: Vade, fides tua te saluauit, quodque in operum dignitatem nullo pacto competere potest. Proinde nos quoque æquum est ita sentire, quod sola fides, remissionem peccatorum, et uitam æternam impetret. Et in hoc tantum exigi opera, ut de hac cordis fiducia testificentur.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Principio, proponit nobis hoc Euangelium, in decem leprosis exempla fidei insignia, qui simul Christo obuiam prodibant, & unā eius opem implorabant. Pulchre autē adiunguntur ea exempla doctrinæ, quā Christus prius docuerat, quemadmodum

Lucas testatur, ut dicamus: Serui sumus inutiles, etiam si omnia quæ nobis præcepta sūt, fecerimus. Ex his enim uerbis patet, cum coram Deo nullum opus sit sufficiens extra fidem, non esse ullum opus, quo quicquid ab eo in rebus præcipue ad iusticiam

attinet.

atinentibus impetremus. Gratuito quod uult donat, unde nobis in illius gratiam merito respiciendum est, si aliquid cupimus impetrare. Quod si in opera respicimus, fieri non potest, quin etiam dubitemus, an iuuare nec ne uelit, cum mortalium nemo tantum faciat quantum facere debet. Dubitare autem an exaudiamur, an non blasphemia est in Deum, cum fide in Christum pugnans? Quare cernimus in decem leprosis istis, qui credunt se à Christo gratuito & certo sanitati restituendos, omni prorsus posthabita dubitatione. Qui si dubitassent, haud quam tanto desiderio ad Christum properassent, prius eleuantes uocem quam ad eum peruenissent. Sic autem res sese habet: Audierant quam clementis & benignus esset Christus, quam benigne, opem eius implorantibus quicumque essent, subueniret, et gratiam impartiret. Hac de Iesu fama allecti, conceperunt certam fiduciam, fore, ut ab eo sanitati restituantur. Cum igitur usu ueniret ut ingrederetur quoddam oppidulum, incidit in eos, illi uero præ nimia læticia substituerunt est, natura fidei, ac si dicant: Ecce hic est, qui nos sanare & uult & potest, quo nunc iremus ultra? A-

periamus clementissimo Domino nostram infirmitatem, abire nos non sinet sine consolatione. Hinc sequitur illorum petitio, quæ cum non clanculū, sed eleuata uoce facta sit, satis indicat uiros illos omnia bona sibi de Christo pollicitos. Quid autem dicunt? Iesu præceptor miserere nostri. Quomodo hanc petitionē tam pulchre instituisse, nisi à spiritu fuissent edocti? Iesum præceptorem aut magistrū agnoscere, est profiteri illū à Deo misum, & talē eius esse doctrinam, quæ merito ab omnibus mortalibus suscipiatur. Petere autē ab eo, ut misericordiam exhibeat, est confiteri nos ex propria iusticia, bonitate, operibus, nihil posse impetrare, sed omnia ex gratia accipere. Et hic Deo sua ipsius gloria uere tribuitur, quando illum in eō quod dicit: Sine me nihil potestis facere, ueracem agnosco. Cum ergo hi decem leprosi sibi de Christo nihil non boni polliceantur, nec de ope illius quicquam dubitant, sed potius misericordia illius freti, sperant se sanandos confiteamur necesse est, hanc fidem eorum ueram fuisse. Quare nos hæc quoque consideremus, ut simili pacto in nostris tribulationibus Christum quærere sciamus.

vbi Christus per fidem inuenitur consistunt homines, nec alium quærunt

Rom 8

Ioan. 15.

D 5 Secundo,

DOMINICA QVARTADECIMA

Asper
tus
Christi

Secundo, uidemus in hoc Euange-
lio, si uera fide Christum quaesierim⁹
qualem se nobis ipse sit exhibiturus,
uidelicet non aliter quā erga illos se
ostendit. Primum intuitur eos. Beati
sumus, si Christ⁹ nos gratiae suae ocu-
lis aspiciat, & fidem in nostris inueni-
at cordibus. Hoc enim ubi factum fue-
rit, certum est tam corpore quā ani-
ma nos saluari. Verum quod hic aspe-
ctus Christi non iram sed gratiam sig-
nificauit, sequentia uerba declarant,
dicit enim: Ite ostendite uos sacerdo-
tibus. His. n. in lege iudicandi, et dis-
cernendi leprosos concessa erat pote-
stas. Cū itaq; Christus uidisset lepro-
sorum fidem, nō dicit se laturum opē,
sed quasi iam ope lata, iubet ad sacer-
dotes eant, et se eis ostendā, quorum
erat inter lepram discernere. Quid
hic faciunt leprosi? Id quod Abraam.
Hic. n. iubente Deo, de terra, de cog-
natione, de domo patris sui egrediens,
nō rogabat quo esse uentur⁹, sed obe-
diens Deo, patria profectus est fortis-
sima spe concepta, se non male a Deo
ducendum. Eodē modo faciunt ij de-
cem leprosi. Credunt Christi uerbū,
ite, non frustra prolatum, sed sanita-
tem secum certissime allaturum. Et ita
factum est. Sic subiungitur in textu:

Le, 13.

Gen.
21.

Et factū est dum irent mundati sunt.
Quis nunc de Christo non sperat op-
tima? Tam beneuole, tam amicabiliter
tā lubenter iuuat, ut merito, uel prop-
ter hanc familiaritatem & benignita-
tem orbis uniuersus ad eum festinare
et gratiam quaerere deberet. Sed nos
prohdolor, tam mali, tam obdurati
sumus, ut nos ad quaerendum Christū
nulla moueat beneuolētia quāuis
magna. Quare dicit in quodā loco: Si
fidē habueritis sicut granū sinapis, di-
cetis huic arbori moro: Eradicare &
transplantare in mare, & obediet uo-
bis. Ac si dicat: In uobis, non in me e-
rit culpa, potestis uos credere, nō de-
ero iuuamine. Attamen quilibet Chri-
stianus ex hoc discat miraculo, quo a-
nimo erga Christum Dominum no-
strum esse debeat, et res eius feliciter
perficietur.

Tertio, uidemus in hoc Euangelio
Samaritani gratiarum actionem, qui
uidens se mundatum regressus est, et
cū magna uoce magnificauit Deum,
gratias agens pro collato in se benefi-
cio. Rursus uidemus reliquorum, no-
uem ingratitudinem, qui a fide defici-
entes, Christo pro praestito beneficio
gratias nō egerūt. Ex quib⁹ discimus
multos ad fidē uocatos, paucos autem

in ea ad finem usq; perseverare. Est dictu mirabile & horrendum, inter viros decem qui fidem habuerant, & per eam sanitatem fuerant adepti, nō nisi unum perseverando saluari. Quis nunc sibi non metueret? Quis non anxia sollicitudine angeretur, dum uideret novem Iudæos qui prius crediderant, tam turpiter per incredulitatem cecidisse. Recte dicit Christus: Qui perseveraverit usq; in finē salvus erit. Multi nostrum sunt uerbum Dei audientes, & cum gaudio illud accipientes, quiq; non aliter se ostendunt, quam si totum Euangelion donare uelint, cum tamē in fine, non à fide deficiant solum, uerum etiam ueritatem agnitam contra conscientiam propriam persequantur. Ad quos non immerito diceretur: Currebatis bene, quis nos impediuit ueritati non obedire? Breuiter: Christus satis uerax in eo quod dicit: Multi sunt uocati pauci uero electi, permanet. Itaq; iure terrenos debet novem Iudæorum, Deo pro collato beneficio non agentium gratias, ingratitude, nec terrere solū sed etiam urgere ut Deum ex corde

pro constantia impetranda assidue per Christum precemur. Quinetiam huius Samaritani gratitudo nos prouocet ut omnia bona, quæ à Deo per Christum accepimus, agnoscamus, & largitorem laudemus atq; celebremus, quandoquidem misericors Deus tali gratiarum actione apprimè oblectatur, sicut per Prophetam dicit: Sacrificium laudis honorificabit me. Cur præcor Christus tam diligēter de nouem mundatis, interrogat, qui nō sunt reuersi? Ideo quidem, quod illorum ingratitude sibi nō parum displiceret, Cur putas Euangelista tam accurate describit Samaritanum eleuata uoce reuersum, Deum magnificasse, in faciem cecidisse ad pedes Iesu, & illi egisse gratias? Dubio procul ideo, ut fidei illius cōstantiam commendaret, & demonstraret quā Deo placeat laudis sacrificium et gratiarum actio. Cum itaq; regnū à Iudæis ingratissimum ablatum, et nobis gentibus datum sit, hoc beneficium et tantum quidem agnoscetes, Deo per Christum assidue gratias agant, ut nos in fide cōstantes efficere et æternaliter saluare digno,

Psal. 49.

DOMINICA QUINTADECIMA POST

Trinitatis, Lectio ex Epistola Pauli ad

Galatas capite 3.

Fratres

DOMINICA Q. VINTADECIMA

Fratres: Si uiuimus spiritu, spiritu & incedamus. Ne effu-
ciamur inanis gloriae cupidī, inuicem nos prouocantes,
in aliquo delicto, uos, qui spirituales estis, instaurate huius-
modi, spiritu mansuetudinis, considerans temetipsum, ne et
tu tenteris. Inuicem alij aliorum onera portate, & sic comple-
te legem Christi. Nam si quis sibi uidetur aliquid esse, cum
nihil sit, suum ipse fallit animum. Opus autem suum probet
unusquisq; & tunc in semetipso tantum gloriationem habe-
bit, & non in alio. Vnusquisq; enim propriam sarcinam ba-
iulabit. Communice autē qui catechizatur sermone, ei qui
se catechizat, in omnibus bonis. Ne erretis: Deus non iride-
tur. Quicquid enim seminauerit homo, hoc & metet. Quo-
niam qui seminat in carne, de carne metet corruptionem: sed
qui seminat in spiritu, de spiritu metet uitam aeternam. Bo-
num autem facientes ne defatigemur. Tempore .n. suo me-
temus, non defatigati. Igitur dum tempus habemus, opere-
mur bonum, cum erga omnes, tum uero maxime erga dome-
sticos fidei.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Puto peculiariter haec uerbi mini-
stris scribi, qui nisi spiritu incedentes
& uerbum recte tueantur, & frat-
rum per omnia sint amanti, magnas
turbas dare solent in Ecclesijs. Sin ue-
ro spiritu incedant iam & a gloriae
cupiditate & ab aemulatione & ab
inuidencia aberunt quam longissime.

Peccantes cum mansuetudine in
uiam reducendi sunt, non imperiose
damnandi, nisi forte contempto uer-

bo, sanari omnino non uelint.

Charitas ut aliorum onera ultero chari-
portat, ita etiam contemmens aliorum tatis
non est.

Opus suum probat, qui concedi-
tam sibi docendi prouinciam fideliter
administrat. Gloriam in semetipso
habet, quem conscientia hac in re no-
accusat, ita ut dicere possit. Gloria
nostra haec est testimonium conscien-
ciae nostrae.

Verbi doctoribus uictus debetur, quemadmodum alibi dicit: Qui bene præfunt, duplici honore digni sunt.

Carnalium operum, præmium cor

BREVIS EXPO.

HVIVS LECTIONIS.

LECTIO hæc meo iudicio ad uerbi ministros præcipue pertinet, etiamsi pleraq; hic dicantur, quæ ad omnes etiam in genere Christianos recte accommodari queant. Decet enim cõcionatorem cum ab arrogantia omnium à gloriæ cupiditate alienissimum esse, præsertim cum præsentior in Ecclesiis corruptela ac pestis exoriri nõ possit, atq; animorum, id quod fastus ferè efficit, alienatio. Imo negari non

Si spiritu uiuimus, spiritu & ambulemus: Non simus inanis gloriæ cupidi, &c

Qui in nouo testamento docendi funguntur officio, non literæ sed spiritus ministri sunt. Cum igitur eius doctrinæ, per quam ceu medium & organon quoddam & spiritus donatur, & fides infunditur, doctores sint, oportet, ut in doctrina spiritus ipsi quoque perseuerent, adeoq; sic uitam instituunt, quæ cum doctrina spiritus per omnia consentiat, uel Apostolo teste, qui in Epistolis Timotheo ac Titoe dicaris irrepræhensibilem uult esse Episcopum, Nisi enim, istuc ut fiat,

ruptio est. Spiritualem conuersationem, uita æterna manet.

Ratione haberi uult omnium hamini, præsertim uero domesticorũ fidei 2. Ti, 5

poteft, quin huiusmodi supercilium, omnium in Ecclesijs errorum, omnium, sectarum, omnium deniq; contentio- num, cum uidelicet credere alter alteri dedignatur, fons sit & origo. Sed hosce carnis fructus in lectione superioris dominicæ audiuius. Videamus iam nunc, quid præsens sibi uelit lectio. Nam ut eos qui in ministerio uerbi sunt, à talibus uitijs deterreret Apostolus, inquit:

& ambulemus: Non simus ina-

diligenter detur opera, cauere non potest, præsertim si qui doctiores, ad docendum aptiores, & maioribus donis præditi sunt, reliquos fastidiant, quin dissidia, sectæ, æmulationes, & contentiones serantur in Ecclesijs. Quin huius rei gratia nominatim etiam gloriæ cupiditatem unde oriri id genus sectæ solent, recenset, quò uidelicet ab hoc uicio, nunquam non alieni esse studeamus, adeoq; omnem occasione, quæ quidem dissidium aliquot parere possit in Ecclesijs, fugiamus, præser-

DOMINICA Q VINDECIMA

sim cum multa secū uitia trahant am-
bitio & gloria cupiditas, sicubi lo-
cum apud nos inueniant. Multa sunt
in ueterum historijs exempla, è quib⁹
rem ita habere, liquido colligi potest,
Quod si etiam in historijs, ueterum
prorsus extarent nulla, tamen uel ex
horū temporū historijs sumi sa tis mul-
ta possunt, unde palā et fiat, ambitio-
nis gloria studiū, omniū in Ecclesijs
dissidiorum, contentionum, rixarum,
et sectarum ueluti fontem quendam
esse. Et profecto, si id quod res est,
dicere licet, an non melior in Ger-
mania rerum status futurus esset, si ij
qui & Ecclesiæ capita uideri uolunt,
& ad gubernacula sedent, uel paulu

Fratres. Si præoccupatus homo fuerit in aliquo delicto,
uos qui spirituales estis, &c.

Utilissimam hic locus de conseruan-
da in Ecclesijs concordia doctrinam
continet, si probe & discutiatur &
conseruetur. Quo pacto enim pecca-
tor, siue in ijs quæ ad doctrinam, siue
in ijs quæ ad uitæ rationem pertinent
lapsus sit, lucriferi rectius et commo-
dius posset, atq; mansuetudine & be-
nignitate? Certè si omnes ex æquo
perpenderimus, homines esse nos, qui
& ipsi cum in errorem tum in alia
quoq; uitia præcipites, si diuino auxi-

lum de ambitione sua & arrogantiā il-
la superbia remississent, adeoq; suum
uerbo cursum liberum permisissent?
Sed cum tyrannus istorum tanta sit, ut
nulli nunquam sint cessuri, uel Ennia
num illud deserturi, Pellitur è medio
sapientia, ui geritur res, committen-
dam quidem totam hanc causam do-
mino iudicamus, ut qui solus potentia
sua, istis Senaherib ac Nebucadne-
zaribus modū statuere possit: sed ta-
men danda interim modis omnibus o-
pera est, ut uel apud nos omnia mu-
tua officiorum ac concordie uicissitu-
do constet, qui Euangelium iactamus
id quod fiet, si Apostolo in ijs quæ se-
quuntur, dicto audientes erimus.

lio destituamur, ferri queamus, iam
dubium non est, quin lapso & liben-
ter doctrinam, qua in uiam reuocetur
communicaturi, & mutua ope sub-
ueniuri simus. Cæterum discrimen
quoddam hac in re obserues necessum
est. Sūt pleriq; qui non imbecillitate,
sed malitia peccant, non solum Deo
aurem & barbam uellentes, quemad-
modum prouerbio dicitur, uerumeti-
am omnis honestatis contemptores.
Hos bis atq; iterum admonendos cen-
seor.

seo. Quod si sic admoniti non resipuerint, iam non mansuetudine et benig-
nitate, sed spiritali saeueritate aduer-
sus huiusmodi utare necessum est, iux-
ta illud: Sit tibi sicut Ethnicus et Pub-
licanus. Item: Ne aue quidem illi di-
xeritis. Sunt et alij qui non malitia sed
imbecillitate, uel contra uerbum uel
contra publicam honestatem peccant.

Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse de-
cipit. &c.

Iterum hic ad gloriae cupiditatem
respicit, ut quam e cordibus non solu
concionatorum, uerum etiam omnium
Christianorum, ceu presentissimum
Ecclesiae uenenum euulsam radicitus
cupiat. Ac si diceret. Tu forsan in ea
es sententia, ut existimes, cum lapso
proximo tu perfrateris, & idem casus
tibi non acciderit, in portu nauigare
te, ad eundem lapidem non posse im-
pingere. Sed uide ne uehementer hac
in re fallaris. Quod enim permitten-
te domino proximo tuo accidit, tibi
quoque accidere potest. Et qui iam in-
ter optimos & iustissimos haberi gau-
des, cras uersis rerum uicibus, & que
atque Saul ac Iudas, a bono uiro in ne-
bilonem degenerare potes. Quid?
Scire uis, quid facto hic, quo non faci-
le impingas, opus sit? Tuum ipsius opus
proba. Vide ut in omnibus rebus, siue

Horum imbecillitas tantisper feren-
da, instauranda, & curanda est, dum
sanentur, nisi forte sanari omnino non
uelint. Nam obduratorum semper alia
ratio est, atque ex infirmitate peccan-
tium, & si admoneantur, in uiam re-
deuntium. Atque hic semper uidendum
est, ut ne quid secus hac in re facias,
ac in sequentibus Apostolus docet.

priuatum ad te, siue ad alios pertineat,
id solum quod sacrae litterae abs te exi-
gunt, praestes ac facias. Istuc enim si
feceris, iam eam apud te gloriam ha-
biturus es, ut & a peccato conscien-
tiam tuam accusante non metuas ti-
bi, et cum Paulo dicere queas: Glo-
ria nostra haec est, testimonium con-
scientiae nostrae. Quod si te hoc
agente, ita fuerit aliquis peccato quo
piam praecupatus, ut monentem
prorsus uel ferre uel sequi dedigne-
tur, age, suo hunc morbo relinque, ut
qui suum onus ipse portaturus, & iu-
dicem suo tempore habiturus sit. Et
quidem quae dicta haecenus in hac le-
ctione sunt, uerbi ministris dicta sunt.
Iam uero, ut erga concionatorem,
ij qui uerbo erudiuntur, adfectu esse
debeant, ostensurus est, dicens.

com.

DOMINICA Q. VINTADECIMA

Communicet autem doctōri in omnibus bonis, is qui docetur uerbum, &c.

Quomodo ministrum erga eos, qui per imbecillitatē humanam in peccatum aliquod lapsi sunt, adfectum esse deceat, haec in re Christiana quaedam mansuetudo requiritur. At uero iam nunc, ut ij qui docentur & ad eū modum instaurantur, erga uerbi ministros gerere debeant sese ostensurus est: nimirum ut docenti & officium diligenter facienti necessaria ipsi uicissim suppedient. Siquis autem obijcere uelit ac dicere, quid mihi negotij est cum concionatoribus? Nulli quicquam ego uel debeo uel daturus sum. Ei Diuus Paulus respondens dicit: Noli errare, Deus non irridetur. **Quin** diuina ordinatio & constitu-

tio est, ut qui altari deserviunt, de altari quoque uiuant, Quod si tu praenarrari eam ordinationem in animum induxeris, & pro tam ingenti beneficio praedicationis, maleficium & ingrati- tudinem retuleris, uix iram Dei effugies. Seminaſti enim in carne, hoc est, animi ingratitudine, cordis tui incredulitatem declarasti, cuius re- gna corruptionem etiam messurus es. Sin uero in spiritu seminaſti, non so- lum uerbi ministris, uerum etiam fidei domesticis, imo omnibus ex a quo ho- minibus benefaciendo, iam de spiritu uitam aeternam etiam messurus es: id adeo est uerum, ut sine ingenti pi- culo in dubium uocari non possit.

EVANGELIUM IN DOMINICA Q. VINDE.

cima post Trinitatis, Math. 7.

Nemo potest duobus dominis seruire: Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut unum sustinebit, et alterum contemnet. Non potestis Deo seruire & Mammonae: Ideo dico uobis, ne solliciti sitis animae uestrae quid manducetis et bibatis, neque corpori uestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam uestimentum? Respiciite uolatilia coeli, quae non serunt neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater coelestis pascit illa. Nonne uos plures estis illis?

Quis

Quis autem uestrum cogitans potest adijcere ad staturam suam cubitum unum? Et de uestimentis quid solliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt. Non laborant neque nent. Dico autem uobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis. Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic uestit, quanto magis uos modicæ fidei?

Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc. n. omnia gentes inquirunt. Scit enim Pater uester, quia his omnibus indigeris. Quærite ergo primum regnum Dei, & iusticiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis: Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibiipsi. Sufficit enim diei malicia sua.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Dicit in lege Moyses: Diliges Deum tuum, ex toto corde, ex tota anima, ex totis deniq; uiribus tuis, uidelicet affectus nostros, & non tantum externū quendam cultum existis, ueluti hypocritarum gens existimat. Atq; hanc cordis fiduciam, quæ ab omnibus curis uacua, se solum amplexetur, ubique urget & requirit.

Huc pertinet quod dicit: Duobus dominis seruire posse neminem. Emphasis est in uerbo seruire. Deo enim fidere, adherere, & seruire, regnare est. Cum contra neglecto Deo, creaturis fidere, adherere & seruire, res plus quam seruilis sit.

Diuites qui opibus inhiant, ac avari præsertim, hic percelluntur, idque non sine causa. Ferè enim hoc hominum genus, opes ac diuitias pro dijs habent. Proinde, ut sciant partem in regno Dei se habituros nullam, ni omnem fiduciam in Christum coniiciant, audire coguntur: Non potestis Deo seruire & Mammonæ.

Non tamen omnes ex æquo diuites damnamus, sed eos tantum qui opibus ita inhiant, ut nulla interim de Deo cura tangantur. Interim qui diuitias habent, & bene iisdem utuntur, eos æque atque pauperes, modo credant, saluari posse fatemur. Sed quàm Eccl. 31

DOMINICA QVINTADECIMA

est bone Deus, horū paucus numerus? Beatus, inquit scriptura, qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris. Quis est hic, & laudabim? eum, fecit enim mirabilia in uita sua.

Huc pertinet, quod omnem nobis pro rebus fluxis hic sollicitudinem interdicit, ad aues ac lilia nos remittens. Perinde ac si diceret: In sua quisq; uocatione, officio gnauiter fungat, & mihi fidat, ut qui non possum non pro uobis, ne quid desideretis, sollicitus esse.

Qui neglecto Deo, tamq; magnificis promissionibus, quibus quod nunquam non curam nostri habiturus sit, pollicetur, de uestimentis, cibo, ac a-

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

verus
Dei cul-
tus
pug-
nat cū
cultu
Dei
falso.

Principio docet nos Christus in hoc Euangelio, quod uerus Dei cultus, falsum, quo creaturæ loco Dei seruitur, ferre iuxta se non possit, cum in hunc modum fert sententiam, quod necesse sit, ut aut in totum simus Christiani, aut in totum gentiles. Si Christianus esse uolo, oportet ut toto corde, & omni fiducia à Christo pendeam. Quod si toto corde non pendeam à Christo, sed statuat etiam aliqua ex parte creaturis adhærendum esse, stat hic sententia lata, quod non sim Christianus, sed Ethnicus, Cum ergo

lijs rebus necessarijs solliciti sunt, ij indice Christo, non Christianorum, sed incredularum gentiū nomine censeri debent.

Regnum Dei ante omnia querendum est, ut pii, ut iusti, ut sancti fiamus. Postea suos Christus haud deseret. Imò qui nos deserere posset, quum patrem scire, quibus rebus opus habeamus, fateatur? Et non solum scire, uerum etiam necessaria abunde nobis suppeditaturum esse? Certe qui id quod maius est, nimirum remissionem peccatorum, iusticiam & uitam æternam tam benigne impertit, is hoc quoque indubie, quod maius est, donabit.

Christus cor nostrum in uniuersum postulet & exigat, discendum nobis est, ut huic Domino nostro recte seruiamus. Est autem Christo seruire nihil aliud, quàm nos per eum saluandos credere. Hæc enim fides nos Deo gratos efficit & acceptos, atq; corā mundo irreprehensibiles inculpabilesq; ita ut postea diligenter & studiose quicquid nos facere decet, faciamus, & in Dei timore iugiter stemus. De tali cultu dicit in persona Christi David: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu oris obediuut mihi. Filij

Filij alieni mentiti sunt mihi. Ex his sequitur, quod hac conditione sum Christi-
 fianus, si prædicto modo seruiam Christi.
 Hic uero obseruandum est uerbum illud, seruire, nos omnino ad fi-
 dem & uerum Dei cultum adaptare
 debere, sicut & Moses in Deute. di-
 cit: Dominum Deum tuum timebis,
 & illi soli seruias. In rebus quidem cor-
 poralibus oportet seruiam proximo,
 tum etiam in spiritualibus. Verum Dei
 loco nulla mihi creatura ponenda est,
 ut ab ea ex corde pendeam. Quotus-
 quisque quæso nostrum hoc modo Chri-
 sto seruit? Fidem iactamus quidem,
 sed admodum pauci sunt, qui cor non
 inclinent ad creaturam, & eam qui-
 dem, quæ specialiter hic à Christo in-
 ducitur, ad turpem Mammonam uide-
 licet, pro cuius adeptione currimus
 per mare, per ignem, quin ut hoc po-
 tiamur idolo, non magnificamus cor-
 poris & uitæ periculum. Quid hic
 est in causa? Detestanda increduli-
 tas, quod non credimus Christum
 posse & uelle etiam temporalia da-
 re, cum preciosi sanguinis sui effusio-
 ne promeruerit nobis æterna bona.
 Bene & recte sentit Paulus: Qui uo-
 lunt, inquit, diuites fieri, incidunt
 in tentationes & laqueos diaboli,

nulla enim creatura à fide perinde ac
 Mammon abducit. Vbi Mammon, ibi
 cura ut seruetur & reddatur cumula-
 tior. Hinc defluit domina auaricia,
 quam Paulus idololatriam appellat. Eph. 5
 Inde fit, ut Christum odio habeas,
 Mammona dilecto, siquidem hoc i-
 dolum non amittit, ut Dauidis acce- Psalm 62
 das consilio, dicentis: Diuitiæ si ad-
 fluant, nolite cor apponere. Aufert
 tibi cor, ut contempto & plane ne-
 glecto Christo sibi adhareas. At qui
 in rebus corporalibus non potes duo-
 bus seruire dominis, & id te factu-
 rum in rebus spiritualibus arbitraris?
 Nihil minus efficies. Si corde adha-
 res Christo, & non thesauri colle-
 ctioni, Christianus es, si Mammonæ,
 Ethnicus es.

Secundo, prohibet in hoc Euange-
 lio Christus pro rebus temporalibus
 & uitæ sustentatione infidelem cu-
 ram. Proinde duobus egregijs exem-
 plis ad fidem nos allicit & inuitat. Or-
 dine pulchro sequitur hæc prohibi-
 tio sententiam de dei & Mammonæ
 cultu. Subinferre enim quispiam po-
 tuisset: Si mihi nulla de acquirendis
 bonis est habenda cura, unde uxorem
 & liberos enutriam? Huic præoccu-
 pationi respondet Christus: Ne sitis

Cura
 infidelis
 pro
 his

DOMINICA QVINTADECIMA

solliciti animæ uestre quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini. Ac si dicat: Solliciti estis, quasi uero ille qui uobis corpus & uitam dedit, uictum & amictum dare nequeat.

sollici-
tudo
prohi-
betur.
Gen. 3.

Hic prohibetur de rebus temporalibus sollicitudo, ita tamen ut Dei de labore præceptum, quod Adamo in paradiso datum est, uidelicet: In sudore uultus tui uesceris pane tuo, non abrogetur. Laborandum mihi est, nec Anabaptistarum more omnia terrarum cli- mata percurrenda, perinde ac omnes homines dare mihi teneantur. Deinde curam & sollicitudinem omnem in deum reijciam oportet, eo animo, ea spe ac fiducia concepta, quod Deus fidelissimus pater me miserum puerulum suum hic in terris non sit passurus pati famem. Huc referenda duo exempla, unum de uolucris, alterum de liliis agri. Volucres, inquit, cœli non serunt neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater uester cœlestis pascit illas. Item: Considerate lilia agri, non laborant neque nent. Dico uobis, quod nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis. An nobis denegaret Deus, quod irrationalibus uolucris & inanimatis floribus largitur? Sed modicæ sumus fi-

Labor
non est
prohi-
bitus.
Anaba-
ptistæ,

dei, sicut Christus hic loquitur, & in caducis & transitorijs rebus ita obsecrati & indurati, ut nec doctrina nec obsecratione, nec terrore, nec promissione, nec miraculis denique moueamur. Ventris curam nolumus relinquere, hinc fit ut contra Christi doctrinam hic in terris thesauros thesaurizantes, & idolo ventri seruientes, ueri diuini cultus obliuiscamur. De uero non fidamus, non credamus, sed hoc solum curemus, ut horrea nostra sint plena. Et hic uerum quod Christus alio loco dicit, apparet: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et sicut hic dicit: Hæc omnia gentes inquirunt. Audis pro rebus temporalibus curam infidelem gerere, gentile opus esse? An non hic suis coloribus auri Christiani depinguntur, quorum hoc tempore mira copia est?

Tertio, habemus hic insignem consolationem plenam promissionem, quam fidentes fidem nostram confortamus, et à Deo per Christum certissime speramus, fore ut nos in hoc mundo uicti nunquam destituant. Scit enim, inquit, Pater uester cœlestis, quia his omnibus indigetis. Si Pater noster in cœlis nouit quare nobis sit opus, si tam benignus, tam clemens est, ut filiis suis panem

in fido-
litas
exce-
catum

nos

panem quotidianum det, quid tam anxie sollicitudine discruciamur? Cur morore, cur dubitatione exanimamur? Queramus regnum dei, & eam quæ coram deo ualet iusticiam, certitudinem, aut suppeditaturum, aut mendacem ipsum futurum, quod fieri nequit, quam potest, ut deus, qui est ueritas, mentiatur. Sed hic denuo nobis inuestigandum, quid Christus dicat, regnum dei querere. Dei regnum querere, nil aliud est, quam orare, ut nos ad fidem ducat, & per suum bonum spiritum in eadem fide nos ad finem usque confortet, stabiliatque. sicut uidemus fecisse prophetam Dauidem in Psalmo 110. & 115. Hoc ubi à nobis studiose factum fuerit, non solum ea ipsa fides, pro

qua oramus, nobis augebitur, secundū
Christi promissionem, dicentis: Petite Mat 7
et accipietis, uerum etiam fiet, ut quod
hic in rebus temporalibus tibi promif-
sum est, exhibeatur, nempe quod hæc
omnia nobis adiungantur. Verbum, ad-
ijciuntur uobis, indicat laborem & 102. 61
providentiam nostram nil esse, si deus
incrementum non daret. Quod enim
adijciuntur, non quæsum nec præui-
sum sit necesse est. Hanc promissio-
nem in corde nostro bene consyder-
mus & comprehendamus, quo in ne-
gocijs nostris siue spiriualibus siue
corporalibus, sciamus soli deo per
Christum fidere, ne per Ethnicam sol-
licitudinem pro rebus temporalibus à
Christo & uero Dei cultu unquam
abstrahamur. Amen.

DOMINICA SEXTADECIMA POST TRI

nitatis, Lectio ex Epistola Pauli ad Ephesios capite. 3.

FRatres: Quapropter peto, ne deficiatis ob afflictiones me-
as, quas pro uobis tollero, quæ est gloria uestra. Huius rei
gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Chri-
sti, ex quo omnis à communi Patre cognatio in cœlis & in
terra nominatur, ut det uobis iuxta diuitias gloriæ suæ, ut for-
titudine corroboremini per spiritum suum, in internum ho-
minem, ut inhabitaret Christus per fidem in cordibus ue-
stris, fixis in charitate radicibitis, & fundamento iacto: ut ua-
leatis assequi cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo & lon-
gitudo

DOMINICA SEXTADECIMA

gītudo, & profunditas, cognoscereq; præeminentem cognitionis dilectionem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ei uero qui potest cumulate facere ultra omnia, quæ petimus aut cogitamus, iuxta uim agentem in nobis, sit gloria in Ecclesia, per Christum Iesum in omnes ætates sæculi sæculorum, Amen.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Verisimile est Ephesijs, Pauli persecutiones & crucem, perinde atque rem malam, impropèrata esse. Rogat igitur ne calumnijs istorum moueantur, sed potius afflictiones suas, pro gloria quadam, quæ in ipsos redundet habeant.

Exemplo Pauli, pro Ecclesijs diligenter interpellare Deum Patrem, concionatores debent, uult enim inuocari Deus, & non nisi pulsantibus largiri gratiam.

Orare autem debent, ut internus homo noster, per spiritum corroboretur, ut Christus in cordibus nostris,

per fidem inhabitet, ut charitate conspicui simus, Breuiter, ut exacta cognitione Christi impleamur, hoc enim est, assequi latitudinem, longitudinem, profunditatem, & sublimitatem, &c. Metaphora à Geometris sumpta, qui ad hunc modum corpus humanum metiri solent.

Coronis superiorum est, quod in fine huius lectionis, Deo Patri per Christum, gloriam in omnes ætates sæculi sæculorum impræcatur, in qua hoc obseruatu dignum est, cumulatius etiam deum quæ rogamus facere, atque nos cogitemus.

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Quanta diligentia Christi doctrinam Diuus Paulus Ephesijs tradiderit, eorundemq; fidem confirmarit, asseruit Actorum liber testatur. Quid præterea ibidem propter hoc doctrinæ genus perpeffus sit, idem quoque liber testatur. Quin ipse quoque earum persecutionum in priore ad Corinthi-

os Epistola mentionem facit, ubi inquit, cum bestijs se, quibus deuorandus fuerit obiectus, depugnasse. Quia uero & Epheso discesserat, & Romam postea perductus captiuus fuerat, scribere iisdem è Roma, adeoque summam eorum, quæ illis tradiderat, in illo ipso scripto ueluti reperere & summam

Quid
oran-
dum,

summatim completi uoluit, quò uide-
 licet ad perseverandum in recepta E-
 uangelij doctrina, tanto eos commo-
 nes facere commodius posset. Et cum
 is qui Ephesi à ueritatis partibus sta-

bant, Pauli persecutiones & fortissi-
 ma certamina probri uice, ab ijs qui
 ueritatis doctrinam fastidiebant, ob-
 iicerentur, consolari eos in hac quo-
 que causa uoluit, dicens.

Propter quod peto, ne deficiatis in tribulationibus me-
 is pro uobis, &c.

Apud impios res est cum ridicula,
 tum despicibilis proisus, omnium in-
 iurijs exposui, & ceu peripsa quod
 dam esse, quod nemo non abiicien-
 dum existimet, præsertim cum carnis
 iudicio, ij demum pro filiis dei & pro
 iustis habeantur, qui & nulla rerum
 laborent inopia, & apud omnes sint
 in precio. Apud pios uero longe aliter
 res se habet. Nam ij magni gaudij lo-
 co ducunt, si omni tentationum & ad-
 uersuatum genere uelut adobruan-
 tur, præsertim cum persuasi & certi
 sint, quòd afflictio patientiam, pati-
 entia probationem, probatio spem gignat,
 quæ non pudefaciat. Interim ta-
 men in oculis impiorum res & minuta
 & abiecta est, quæ piorum animos
 ad perferendam crucem tam patien-
 tes ac fortes reddit, uerbum uidelicet,
 propter quod parati sunt ferre, quic-
 quid tandem uel excogitare mundus

audeat. Huius rei gratia Ephesios eti-
 am Paulus orat, ut ne propter suas ad-
 afflictiones, quas non perinde atque ma-
 lesactor, sed ut seruus Iesu Christi
 propter ueritatem patiat, deficiant,
 aut animum despondeant. Causam e-
 nim earum afflictionum nullam esse
 aliam, atque ueritatis & Euangelij,
 quod ipsis prædicarit, cum prædica-
 tionem, tum confessionem. Ad hæc,
 non uergere in eorum ignominiam,
 quòd tanta patiat, sed potius hono-
 rem & laudem, præsertim apud De-
 um, qui suorum fidem ad eum modum
 & probari, & manifestam fieri uelit.
 Iam post factam huiusmodi petiti-
 onem, Ephesius etiam indicat, quàm sol-
 licitus pro illis sit in suis ad Deum o-
 rationibus, quousque uidelicet in con-
 fessione ueritatis Euangelicæ con-
 stanter ad finem usque perseuerent,
 inquires.

Huius rei gratia flecto genua mea, ad Patrem Domini
 nostri Iesu Christi, &c.

DOMINICA SEXTADECIMA

Ad Apostolici officij rationem hoc quoque pertinet, ut non solum in tradendo uerbo seduli sint, ac gnauius officium faciant, uerumetiam ut pro auditoribus, quò scilicet uerbum fideliter & audiant, & auditum recipiant, & receptum mordicus ad finem usque retineant, Deum indefinenter interpellent, quemadmodum uidemus in Euangelicis hytorijs, Christum quoque subinde in desertum aut montem orationis gratia secessisse. Idem hic Paulus quoque agit. Dicit enim se propter illos sæpenumero & congnudasse, & serio deum interpellasse, quò uidelicet per spiritus præsentiam & fortiores in fide redderentur, et in fide ad eum modum confirmati, ab Euangelio diuelli nunquam propter adiunctam ei professioni crucem sustinerent. Peculiares ac certi in orationibus gestus præscribi non possunt. Permittendæ spiritui sunt, qui ad orationem suo nos instinctu impellit, id genus externæ cæremoniæ. Hinc uidemus plerosque intus orandum in faciem cadere, ac in terram prouolui, plæ

Ei autem qui potens est, cumulate omnia facere abundantius, &c.

Vel ex ijs uerbis liquet, abundantius deum impartiri suam gratiã, atq;

rosque pectus tundere, plerosque genua flectere, quemadmodum hic Paulum fecisse audimus. Diligenter obserua, cuius rei gratia Paulus deum posissimum orauerit, ut ad eundem modum pro concredito tibi grege, tu quoque interpellare queas. Hoc enim orat, ut interior homo Ephesiorum per spiritum corroboretur, ut Christus per fidem in cordibus eorum inhabitet, inq; ipsis per charitatem radicetur & fundetur, ut Christi erga nos amorem, qui omnem scientiam superet, cognoscant. Ut denique plenitudine donorum dei compleantur. Quod ipsum postea uocat comprehendere longitudinem, latitudinem, sublimitatem, & profundum. Nam quis etiam comprehendere queat, quàm longe, quàm late, quàmq; profunde Christi potentia sese exerat, præterquàm is qui fide præditus est? Intentos igitur nunquam non orationi nos esse oportet, & persuasos, quò certo nos & exauditurus sit, & uberius nobis gratiam atq; ipsi que amus intelligere donaturus, ueluti sequitur.

ipsi uel petere, uel intelligere queamus. Quis ergo sūma animi a laetitia ad orationem

ad orandum non accedat, properet, festinet? Facilis est, & haud ita difficile ad dandum quod petimus exoratur, nisi forte fides promissionibus illius, quarum non paruus est in Evangelio numerus, adhibenda non est, id quod absit ut unquam dicamus. Ad hanc quod petimus præstare potens est, ueluti hic Apostolus inquit: Nam illius est cum regnum, tum potentia, tum gloria in sæcula Amen. Breuiter Quicquid usquam est, siue superne in caelo, siue inferne super terram, illius est, ita ut nulla creatura sit, quæ uel uiuere, uel moueri possit sine illius adiutorio. Quare opus etiã est, ut pro auxilio et adiutorio indefinenter aures bonitatis illius, orationibus nostris pulsemus. Si impij sumus aq; fide uacui, tam miserrimæ creaturæ sumus, adeo q; perpetuam damnationem, nisi fide donemur, expectemus necessum est. Quod si fide etiã per spiritum et gratiam donati sumus, tamen perseverare in ea, nisi cottidianis auscibus in nobis crescat, non possumus. Sensisse et uidisse istuc Prophetam Dauidem uerisimile est, cum diceret: Ne proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Iam cum in confesso sit, fidem tale Dei donum esse,

quod donantis arbitrio uel augeri, uel in uniuersum auferri possit, tam nihil æque hic atq; mutuis ad Deum precibus opus est. Alioqui metus est, ut ne isti in Evangelio similes reddamur, qui cum principio frugi esset et missus à Patre ut in uineam iret, iturum qui dem se respondisset, tamen paternæ postea iussionis immemor alio se confert, immorigerus & nequam factus. Sollicite pro omnibus suis oret concionator, rursus, orent pro pastore suo et tiam ouiculæ, ut ne unquam sibi ueritatis desit pabulum, utq; fides in nobis & corroboretur & augeatur. Ibi. n. tum spiritu suo & gratia nobis aderit Deus, ut et in Christi regno æternum maneamus, & gratias eidem pro acceptis diuinis beneficijs, cum gloria et laude iugiter agamus, referamusq; obserua, quod in ijs tantū Ecclesijs, quarum Christus & caput et doctor est, Deus glorificatur. Reliquæ Ecclesiæ, quæ nec Christum caput nec uerbū illius habent, Deum ridet potius ac glorificant, ueluti Christus ipse in Evangelijs, ex Esaia id genus homines perstringit dicens: Hic populus labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me.

DOMINICA SEXTADECIMA
EVANGELIUM IN DOMINICA SEXTADE-

cima post Trinitatis Luce. 7.

ET factum est deinceps, ibat Iesus in ciuitatem quæ uocatur. Naïm, & ibant cum eo discipuli eius & turba copiosa. Cum appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius unicus matris suæ. Et hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cum uidisset Dominus, misericordia motus super eos, dixit illi: Noli flere. Et accersit & tetigit loculum. Hi autem qui portabant, steterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico, surge, Et resedit, qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes timor, & glorificabant Deum dicentes: Propheta magnus surrexit in nobis, & Deus uisitauit plebem suam. Et exiit hic sermo in uniuersam Iudæam de eo, & in omnem finitimam regionem.

LOCI HVIVS EVANGELII

Mirifice nobis in hac historia, Christi bonitas commendatur. Afflictam enim morte filij uiduam, etiam non rogatus consolatur & adiuvat.

Quemadmodum autem misericordia affectu in hac historia tangitur, erga eam quæ tot modis affligabatur uiduam, ita dubium non est, quin nobis quoque in ijs quæ nos excruciant pari bonitate condoleat. Imò nunquam non condolescere ipsum infirmitatibus & angustijs nostris quis neget quum ipse dixerit: Qui tangit uos, tangit pupillam oculi mei, atque hoc quidem ad confirmandam fidem nostram facit.

Each

2.

Interim nobis quod factum hic est exempli uice etiam proponamus, ut quemadmodum pupillorum & uiduarum protector ac auxiliator Christus est, ita nos quoque eorum qui omni humano præsidio in hac uita destituntur, curam et rationem ultro habeamus. Huc pertinet illud: Estote misericordes, sicut Pater uester in cælis misericors est.

Potentiam uerbi uides in hoc, & uerba non amplius quatuor effectus Christus, mortuum resuscitatum patri reddit. Quis nunc dubitet per illud ipsum Christi uerbum, remissionem quoque

la. 6

quod peccatorum, iusticiam & uitam eternam nobis donari posse?

Resuscitaturus adolescentem locum tangit, ut uideas per media ferè operari Deum omnia.

Quemadmodum resuscitatus adulescens per Christi donum, lingua benescio rursus utitur, ita nos quoque de predicare magnalia Dei prius non

BREVIS EXPOSITIO

Cum in hoc Euangelio ingens inuidiam beneficium conferatur, singularis amor exhibeatur, ante omnia difficiamus, in qua necessitate hæc inuidia fuerit, et quo infortunio depressa, Hæc omnia bene diligenterque considerata, & cordi impressa, beneficiū à Christo collatum illustrabunt ac mirifice commendabunt. Primo describit Euangelista hanc mulierculam à conditione, quippe quæ uidua fuerit, iam mulier, ipsa natura infirmum est uasculum, id quod etiam Diuus Petrus testatur. Si uero hoc etiam accedat incommodi, ut maritum suum amittat prorsus nil cōsolationis habet in hoc mundo. Hinc uix est nomen aliud quæ pia corda magis moueat, & ad compatiendum alliciat nomine uiduæ & orphanorum atque pupillorum. Quin Deus ipse, quandoquidem huius fari-

possumus, quam à peccatis liberati, spiritu & fide donemur.

Populus hic diuinam in se beneficentiam agnoscit. Dicit enim Deum uisitasse plebem suam, pro qua re gratias etiam agit. Sed tamen imperfectæ fidei exemplū est, quod pro Prophetatantum habet Christum. Visitare in bonam partem hic accipitur.

HUIUS EVANGELII

næ homines plane negliguntur à mundo, & sine consolatione uiuunt, curā de illis habet & sedulam quidem, ut etiam nobis commendet in hoc exemplum suum, ut imitemur. Sic enim in 5. Mosi libro scriptū est: Dominus deus uester, Deus est deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potēs & terribilis, qui personam non accipit nec munera. Facit iudicium pupillo & uiduæ, amat peregrinum et dat ei uictum atque uestitum. Et uos ergo amate peregrinos etc. Duo hic notanda, unum quod deus uiduas & pupillos deferere nolit, sed clementer uelit eos protegere & defendere. Alterum ut et nos miseros & derelictos diligamus. Ad id quod prius posui, respiciūt Prophetæ, & imprimis Psaltes, Deum Patrem uiduarum & pupillorum celebrantes. Sicut in Psalmos

Deu 19

Cantate

DOMINICA SEXTADECIMA

Cantate Deo. Psalmum dicite nomi-
ni eius, iter facite ei qui ascendit super
occasum, Dominus nomen illi. Exulta-
te in conspectu eius, turbabuntur à
facie eius patres orphanorum & iudi-
ces uiduarum. Et alio loco: Pupillo tu-
eris adiutor. Ad posterius respicit Di-
ui Iacobi Epistola. Sic ille: Religio
munda et immaculata coram Deo Pa-
tre hæc est, uisitare pupillos et uidu-
as in eorum tribulatione, & immacu-
latum se custodire ab hoc sæculo. Cū
ergo hæc muliercula uiro sua esset or-
bata, et uidua facta, dubio procul cru-
cem minime leuem sustinuit. Habebat
tamen nonnihil solaminis in unico fi-
lio, in quo totam uitæ spem colloca-
rat, uerum & hic periit, ut prorsus ni-
hil solacij haberet amplius. Qui iam
scit quanti sunt affectus quibus mater
filios, post Patris præcipue obitum su-
perstites, amet, hic probe intelliget,
qua in miseria & cruciamine fuerit
hæc muliercula. Et quid multa? Ma-
ius infortunium huic miserae continge-
re uix potuit, quàm quod uiro et filio
orbata, nullā consolationē habuit om-
nino. Quare primū eius miseria probe
cōsideret sicut ab Euāge. scripta est.

Secundo uidemus in hoc Euange-
lio Christi clementiam & amorem,

quæ sunt causa quòd tam clementer
respiciat hanc mulierculam. Illud au-
tem animaduertendum, amorem Chri-
sti erga nos licet Euangelicæ laudent
& extollant ubiq; historia, tamē hic
quam alias dilucidius uideri et magni-
ficentius, quòd hic sit nulla fides quæ
Christo mulierculæ necessitatem ex-
ponat, & gratiam quærat. Omnia
quæ Christus hic agit, ex gratia fiunt
& amore & cordis compassione,
quibus erga hanc mulierculam e-
rat affectus, Et impletur hic, quod a-
pud Esaïam prophetā prædixit: Erit
antequàm clament ego exaudiam.
Quia igitur hic omnia sūt ex gratia,
quis ergo gloriaretur de operibus e-
tiam si multa esset operatus? Rursus,
quis propter peccata desperaret, &
ad Christum non festinaret? Hoc in
hanc uiduam collocatum beneficium
uiua doctrina est, ut omne bonum no-
bis de Christo polliceamur, si sola tur-
pis illa infidelitas nos non impediret,
& à fiducia in Christum non abdu-
ceret. Eiusmodi exempla charitatis
Christi ad ueram fidem nos ducunt,
& instruunt nos non ex gratia mo-
do sanitati restitui, uerum etiam infir-
mari & saluari. Hanc fidem ur-
get scriptura uniuersa, & omnes
Epistola,

Elia, 61

Fidem
docet
et lau-
dat
scripta

Epistolæ, quas Apostolicas uocant. Verum nostra ratio & magistra subtilitas nolunt hoc intelligere, sed putant omnia se posse operibus impetrare. Et si scriptura sexcenties testatur, Non ei qui operatur, sed qui credit in eum qui iustificat impium, reputabitur fides ad iusticiam, tamen nostra curiositas melius efficere conatur omnia, & intelligere. At dispiciat unusquisque, ut recta uia incedens, non erret. Tempus prope aderit, ut uel propter sanam doctrinam apud Deum magnopere exulemus, uel ob falsa dogmata confundamur. Equidē hęc muliercula antea nec fidem in Christum habuit, nec operata erat, quibus tanta promeruisset, & tamen magna illi exhibetur gratia. Qui itaque non rogatus, non requisitus tantam gratiā & beneficentiam huic mulierculæ confert, putas non eandem collaturū etiam ijs qui eum fideliter inquirunt? In summa: Vt iuuet, ut opem ferat, promptus est, modo credamus et non dubitemus. Fert autem tum opem præcipue, cum ad summum tribulatio peruenit, imo quando putas Deum ipsum, cælum et terram tibi aduersa, et prorsus de te actum esse, tum inquam auxiliatur. Hoc contigisse uides huic

mulierculæ. Cum ad summum peruenisset eius anxietas, Christus fert opem. Hinc est quod David cecinit: Cum inuocarem exaudiuit me Deus iusticiæ meæ in tribulatione. Psal. 4

Tertio, uidemus in hoc miraculo Verbi diuini uirtutem, & quidnam fide ad præhensum in nobis operetur. Euangelista namque postquam demonstrauit, ut Christus mulierculæ miseratus, eam suu consolatus, nunc scribit ut Christus uerbo suo adolescentem à morte excitaret. Sic ait: Accersit ad loculum et manu contigit, qui portabāt funus, stabant, & dixit: Adolescens tibi dico surge. Audis hic Christum esse tam uitæ quam mortis Dominum & quid ad mortuum adolescentem loquatur. Quid autem factum sit audis: Et resedit quierat mortuus, & cœpit loqui. En tibi uerbi Christi uirtutem, ut etiam mortui per illud excitentur. Quod autem iuxta historiam in hoc adolescente factum est, in nobis quotidianie spiritualiter fiat oportet. Quis enim absque peccato? Peccati autē stipendium mors. Ergo à peccatis liberari, & ab æterna morte eripi si uoluimus. Christus uerbo suo adueniat necesse est. Sic ait quodam loco. Qui sermonem meum seruauerit, non morietur

verbi
uirtus.

verbi
Dei uir-
tus etia-
m
mortu-
os ex-
citauit.
Ioan.
8.

DOMINICA SEPTIMADECIMA

10.1

in æternum. Iam uero necesse est ut uerbum illud uera fide compræhendatur et intelligatur. Vbi enim defuerit huius uerbi cognitio, ibi Christus, qui uerbum ipsum est, non cognoscitur. Vbi rursum Christus non cognoscitur, ibi Deus non potest recte laudari et glorificari, uerbis uidelicet huius populi dicentis: Propheta magnus surrexit in nobis, et Deus uisitauit plebem suam. E diuerso, ubi uerbum apprehenditur, ibi Christus cognoscitur,

et eo cognito laudatur et glorificatur Deus, qui uos in gratia non in ira uisitauerit, et proprium dilectum filium suum nobis donarit, ut per eius passionem et mortem, a peccatis, morte, Satana, inferno redempti, pro tanto in nos collato beneficio gratias illi perpetuo agamus. In summa. Christi benignitas ad fidem allicit, fides uera ubi Dei potentiam cognoscit, cognitio Dei hanc Deum æternaliter laudat et glorificat.

DOMINICA DECIMASEPTIMA POST

Trinitatis, Lectio ex Epistola Pauli ad Ephesios capite. 4.

FRatres: Hortor itaque uos ego uinctus in Domino, ut ambuletis ita, ut dignum est, uocatione, qua uocati estis, cum omni submissione ac mansuetudine, cum animi lenitate, tolerantibus uos inuicem per charitatem, studentes seruare unitatem spiritus, per uinculum pacis. Vnum corpus et unus spiritus, quemadmodum et uocati estis in una spe uocationis uestre, Unus dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus et Pater omnium, qui est super omnia, et per omnia, et in omnibus uobis.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Apostolicæ mansuetudinis exemplum est, quod tam modestè Ephesios ad uitam Christianis dignam, hortatur Apostolus. Hortatur autem uinctus, ne existimes Satrapam, sed potius Apostolum loqui. Quales igitur

sunt obsecro qui è regalibus solijs nil nisi Bullas excommunicationis crepant? Vocationis autem omnium priuatorum hic facit mentionem. Et uisitare ad quod potissimum uocati sumus? Secundum cultum qui et cordis nostri fiduciam

Dei
cognitio
generat
gloriam
secundum
adit
adit

fiduciam exigit & Deo debetur, uocati in hoc sumus, ut mutua concordia uiuamus, et ad nihil minus, atq; retaliā dum pro malo malum propensi sumus.

Spiritus efficiens causa est unitas, & eius quæ hic commendatur nobis, pacis et concordie.

Vnum corpus sumus, in unam eandemq; uocationis spem uocati sumus,

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Vere Apostolicum pectus, & Apostolicam exhortationē habet hæc lectio. Non solum enim ad uitæ honestatem Ephesij hic, adeoq; Christianam conuersationem, oppido quam amanter & humaniter inuitantur, ueneritiam uere paternus erga hæc Ecclesiam adfectus in Apostolo conspici, idq; ex eo quod ex uinculis hanc scripsit Epistolam. Hinc enim sollicitudo illius erga omnes Ecclesias, quam in Epistola Corinthijs dicata spirituali quadam confidentia iactat, colligi potest. Quis autem neget rem admirandam esse, si quis domesticorum et propriorum incommodorum oblitus,

Obsecro itaq; uos ego uiñctus in Domino, ut digne ambuletis uocatione qua uocati estis cū omni humilitate &c.

Summa huius exhortationis est, ut perpetuo Christiani hoc agamus, quo conuersatio nostra iuxta uocatio

unum dominum, unam fidem, unum Baptisma, unum deum et omnium Patrem habemus. Aequum igitur est, ut quā est arcta membrorum humani corporis harmonia, tam sit arcta & Christianorū inter ipsos necessitudo.

Quicquid possumus, donante deo non ex nobis possumus, qui est super omnia per omnia et in omnibus nobis.

eō cogitationes dirigat omnes, ut aliorum calamitatibus succurratur? An non talis est hac in re Diuus Paulus? Maiori cura pro Ecclesijs omnibus, quā proprijs calamitatibus & afflictionibus tangitur. Ioannem uidelicet Baptistam imitatus, qui et ipse in uinculis, cum ad Christum discipulos ablegaret, pro suis sollicitior fuit, at quæ pro se ipso. Nihil hic prius habuit discipulorum salute, quibus uel in primis ueram ueri Messie cognitionē inculcandam existimauit. Ad quid uero Ephesios hortatur Apostolus? Istuc ex textu ipso palam fiet.

nis nostræ rationem, semper talis sit, qualis deceat eos, qui et uerbum receperint et in Christi doctrinam semel iurarint.

DOMINICA DECIMASEPTIMA

iurarent. Obserua ad quid uocati sumus nos: nos inquam, qui ante hac pro peccatoribus, idololatriis, incredulis, & pro canibus propemodum apud Iudæos habiti sumus. Principio in hoc uocati sumus, ut omnem uel in creaturas uel propria merita, uel in carnis iusticias fiduciam, è cordibus nostris profligemus, in solam Christi bonitatem oculos cordis defigentes. Huc enim primum præceptum pertinet, quo præcipitur.

Vt ne Deos alienos habeamus. Item quòd ad filios Israel dicitur: Ego ero Deus uester. Et scitum est, quicquid tandem supra Deum diligatur, uere cordis idolum esse. Deinde uocationis nostræ ratio hoc exigit, ut illam ipsam cordis nostri erga Deum fiduciam, mutuis charitatis officijs, Christiana conuersatione, & morum honestate, non aliter atque regnatos deceat, coroboremus, idque in sua quisque uocatione. Qui Pater familias uocatus est laboribus manuum intentus sit, adeoque hoc solum agat, ut domui suæ, uxori ac liberis bene prospiciat, ita tamen ut in fide & charitate languescere non incipiat. Ad hunc modum uxor quoque, liberi, famuli, et ancillæ officium facere, in sua tamē quisque

uocatione, debent. Quid dicā de Magistratu? Si Christianus, ac pius esse uolet, potest et in sua functione talis esse neque opus habet, ut propterea in desertum abiecto gladio secedat. Nam si politica uitæ administratio Deum autorem habet, quemadmodum uere habet, iam & Christianus et Magistratus simul esse potest. Quis enim adserere audiat, institutam esse à Deo uiuendi rationem aliquam in qua seruire ipsi ac frugiri esse non liceat? Dixi igitur omnes ex æquo nos, cum ad fidem, tum ad charitatis opera, tum uirtutis honestatem uocatos esse, ita ut cōfidenter dicere audeamus, Christianum esse non posse, qui in omni patientia, mansuetudine, et mititate, uocationis suæ rationem non habeat ad hunc modum. Quod si etiam hic dissidium aut contentio aliqua (ut est concordia ac pacis hostis accerrimus Satan) inter eos qui in sua quisque uocatione sic Christum confitentur, exoriretur tamen uocationem suam nemo idcirco deferere, sed huc potius omnibus uiribus ac nervis contendere debet, ut spiritus unitas ac pacis uinculum ubique conseruetur. Vt enim ad mutuum offensionum condonationem, adeoque pacis studium propensi simus, ipsa pro

sessionis nostræ à nobis exigit ratio, quæadmodū consequenter Paul⁹ inq^r.
 Vnum corpus, & unus spiritus, sicut uocati estis in una
 spe uocationis uestræ, &c.

Tametsi multis membris corpus
 constet, tamen unum corpus & est &
 manet. Eadem est corporis Christi
 ratio. Multa hoc corpus membra ha-
 bet (siquidem multi in Christum cre-
 dunt) quæ tamen non nisi unum cor-
 pus conficiunt. Atq; hoc ipsum Chri-
 sti corpus, una tantum spe gaudet, qua
 celestium bonorum thesaurum etiam
 iam pridem possidere cœpit, ueluti ali-
 bi Apostolus testatur, Spe salui facti
 sumus. Iam cum omnia in Christianis
 mo ad concordiam tendant, & studio
 sus pacis quisque pro se esse debeat,
 quis igitur concordie cultor non sit
 diligens? quis pacis hoc uinculum in-
 ter Christianos disrumpere audeat?
 Obserua quod non simpliciter de pa-
 ce, sed quodam pacis uinculo uerba fa-
 cit, quod nec frangi nec disrumpi que-
 at, etiamsi totus orbis in nos cooria-
 tur, ac impetum faciat, quo concordi-
 am hanc inter nos mutuâ labefaciet.
 Vinam uero hæc Pauli cum doctrina
 tum exhortatio, ante annos plus mi-
 nus uiginti curiosis aliquot homini-
 bus tam fuissent cordi, quàm imagina-
 tiones plærq; & opiniones fuerunt.

Felicio^r fortassis Euangelij cursus fu-
 turus erat, atq; hætenus fuit. Quan-
 quàm si uel tandem & suum quisque
 pro se officium faceret, & suus uerbo
 sensus integer incorruptusq; maneret,
 & pari animorum promptitudine, ad
 sarcendam Ecclesiæ concordiam ab
 omnibus adcurreretur, dubiū non est,
 quin satanas manifeste sensurus esset,
 frustra se serendis disidijs operam hæ-
 tenus impendisse. Rursus, nos quoq;
 sensuri inuicem essemus, quàm non sal-
 sum illud sit, quod in Psalmodum libro
 legitur: Ecce quàm bonum, & quàm
 iucundum, habitare fratres in unum.
 Sicut ungentum in capite, quod de-
 scendit in barbā, barbā. Aaron Certè
 enim sarciri hac ratione, quæcunq; hæ-
 tenus rixantium importunitate labe-
 factata sunt, possent omnia. Sed ad-
 fiduis hic ad Deum precibus opus
 est, propterea quod nisi illo spiritum
 suum ad hanc rem mittente, frustra
 omnis tentatur pacis conditio. Nam
 si concordie huius gratia serio & in-
 desinenter Deus inuocaretur, futu-
 rum indubie esset, ut sublati dissen-
 sionum causis, perpetua inter eos qui

F Christiani

DOMINICA DECIMASEPTIMA

Christiani sunt, & ueræ pietatis amantes, constaret concordia. Atque ibi tum propter hanc doctrinæ, fidei, & Baptismatis similitudinem, Deus perinde atque pater omnium super nos, per nos, & in nobis omnibus maneret & conspiceretur. Amen.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Decimaseptima post Trinitatis. Luc. 14.

ET factum est, cum introisset Iesus in domum cuiusdam Principis Phariseorum sabbato, ad manducandum panem, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropticus erat ante illum. Et respondens Iesus dixit ad legisperitos & Phariseos, dicens: Si licet Sabbato curare? At illi tacerunt. Ipse uero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondens dixit: Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant adhuc respondere illi.

Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & ueniens is, qui te & illum uocauit, dicat tibi: Da huic locum, & tunc incipias cum rubore nouissimum locum habere. Sed cum uocatus fueris, uadere cumbe in nouissimo loco, ut cum uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius: Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Mat 23	Christus quanquam Pharisaicis crisiis, & arrogantiae esset insensissimus, tamen ut ostenderet, omnibus saluandis uenisse sese, sustinet adhibere mensæ etiam Pharisei. Exemplum diuinæ bonitatis. Pharisei tantum beneficium non solum non agnoscunt, uerum etiam calumniam
--------	---

lumiandi ansam quærunt. Vbi ob-
seruabis, Christo cum Phariseis con-
uenire non posse. Et ipsi, inquit Euan-
gelista, obseruabant eum. Calumnia
nunquam non, quod theonino dente
corrodat, quærit.

Christus hydropicum sanaturus,
(neq. enim temperare sibi potest, quin
ubique bonitatem suam exerat) Pha-
riseos primum interrogat, num sabba-
to ægrotum sanare liceat. Interrogat
autem in hoc, ut Phariseos, qui se pro
legis doctoribus vulgo uenditabant,
a legis intelligentia interim alienissi-
mi, pudefaciat, simulq. quam noxia res
sit, indoctus concionator, ostendat.

Ad hunc modum, quisque pro se
operam det (de concionatoribus lo-
quor) ut omnium factorum suorum
rationem è scripturis, sicubi opus sit,
reddere queat.

Charitas moderatrix & governa-
trix est omnium legum, adeo ut nul-

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Duplex in hoc Evangelio Chri-
sto est negocium, uidelicet cum Pha-
riseis ipsum obseruantibus, si quid ef-
fet facturus, unde occasionem ipsum
repræhendendi haberent. Alterum
cum quodā hydropico. Videamus er-
go primo quid agat cum Phariseis,

lum legis opus tam sit bonum, quod
placere Deo possit, ni hac ueluti il-
lecebra condidatur. Sic Propheta in-
quit: Misericordiam uolo, non sacri-
ficium. Item Paulus: Finis præcepti
charitas. 1. Tim. 2.

Contra charitatem est, si sabba-
to iumentum seruare studeas, hominem
non item. An non iumento melior est
homo? Qua in re obserua præposte-
ram Phariseorum religionē. Ad hæc
locum de libertate Christiana. Consi-
denter enim uiolandum est, quicquid
charitatem lædit et remoratur, etiam
sabbatum, Sic alibi Christus: Filius
hominis dominus etiam est sabbati. Mat. 21

Compendiaria ad resistendum iu-
sticiarijs uia est, scripturis & solidis
rationibus, quibus ad silentium adi-
gantur, probe instructum esse.

Parabola de primo accubitu non
ambiando, ad retundendam Pharise-
orum arrogantiam pertinet.

& qualiter ipsi erga Christū sese ex-
hibeant. Sic autem agunt Pharisei er-
ga Christum, ut magnopere facta ei-
us blasphemare cupiant, iuxta inge-
nij & consuetudinis sue naturā. Eius
doctrina prorsus nulla uidebatur ip-
sis, quod hypocrisis esset contraria.

Phari-
sæorū
ingen-
ium.

DOMINICA DE CIMASEPTIMA

Hinc etiam factum est, ut quæ Christus docuit, nunquam illis placuerint. Quamvis enim uiderent eius diuina miracula, quæ certe negare nequibant, Deo tamen gloriâ dare nolabant, sed dicebant hæc fieri per Beelzebub principem dæmoniorum. Huiusmodi blasphemiarum, subdolarum technarum, nequitiae, maliciae denique, multum in Euangelica reperies hystoria. Quem

Mat. 12. admodum autem Pharisei Christum persequentes eius doctrinam condemnaverunt, opera & miracula blasphemauerunt, ita Christus sese illis, utpote doctrinae suae insensibus hostibus semper opposuit. Si consulueris hystoriam Euangelicam, inuemes inter Christum & Phariseos fuisse contentionem perpetuam. Nec aliter quidem

1. Pet. 2. fieri poterat. Erat enim lapis offensio-
Luc. 2. nis, & signum cui à mundo contradicebatur. Quare iniquum fuisset, ut in rebus ad gloriam Patris attinentibus, aliquid illis concessisset. Satis erat, quod suam doctrinam de patientia Christiana etiam facto exprimebat, in ijs rebus, quæ ad personam suam attinebant. More igitur suo, Phariseis illum obseruantibus, an hydropicum, qui tum aderat, Sabbato curare uellet, curauit, hoc indicans miraculo, Leges

tam diuinas, quàm humanas seruire et
cedere charitati debere. Sabbatū quip-
pe Iudeis inuiolabile custodiendum
præceptum erat. Verum hoc præcep-
tum non extendebatur ad charitatis
læsionem. Rationē alio in loco Chri-
stus indicat: Sabbatum, inquit, homi-
nis gratia, non homo propter Sabba-
tum factus est. Et Paulus: Finis præce-
pti charitas est ex puro corde, & con-
scientia bona, & fide non ficta. Qua-
re me conspiciente, proximum meum
in necessitate laborantem, necesse est
exhibeam ei dilectionem, etiam si ui-
gesies Sabbatum esset, quod charitas
regula sit & magistra legum omnium.
Consideres autem uelim, an non me-
rito Christus hunc hydropicum sana-
rit, utcunque factum hoc male habu-
erit Phariseos. Si bos aut asinus in pa-
teum decidisset die Sabbati, an putas
illos expectaturos, donec Sabbatum
præterisset? Nequaquam. Cur ergo
Christus non exhiberet homini, quod
ipsi præstabant iumento? Sic & nos
libertate, quam in Iesu Christo Do-
mino nostro habemus, utamur. Infirmum in fide suscipiamus, prouidentes
ne scandali temus eum. Contra ob-
duratos uero iustificarios, quibus no-
stra de Christiana libertate doctrina
iamdudum

iamdudum perspecta est, & contem-
 ptu habita, utamur libertate ipsa. Ut
 maxime enim in illorum gratiam uel
 faciamus, uel omittamus aliquid, nihil
 impetramus tamen, quod in sua obdu-
 ratione pertinaces perseveret. Sic sunt
 Pharisei contra Christum, & Chri-
 stus contra Phariseos, & tamen tan-
 ta uis est ueritatis, ut Pharisei tacere
 cogantur.

Secundo, uidemus in hoc Euange-
 lio, quam familiariter cum hydropico
 Christus agat, ut eum contrectet, sa-
 net, abire sinat. Prius cum Phariseis
 egerat, quos lubens instruxisset, quod
 leges debeant seruire, & in necessita-
 te cedere charitati, sed eius doctrinā
 nec audire nec accipere uoluerunt,
 quod cordis essent percussi cecitate.
 Nec solum audire & accedere Chri-
 sti doctrinā detrectarunt, uerumeti-
 am occasionem quaesierunt ipsum per-
 dendi, quod praecipue contigit tum,
 cum sabbato in synagoga hominem
 manum aridam habentem, sanauit. Ni-
 hilominus Iesus hydropico familiaris
 est, sanat eum, & iubet abire. Necesse
 autem est, hunc hydropicum non uul-
 gare fiduciam in Christum habuis-
 se, quod in Pharisei domū usq; Chri-
 stum sequitur, Imo sanatus non fuisset,

nisi erga Christum hoc animo prae-
 tus fuisset. Quemadmodū igitur Pha-
 risaeorum cecitas nos terrere debet,
 quod oculos habentes nō uiderunt, au-
 res & non audierunt, cor & non cre-
 diderunt, ita Christi bonitas & be-
 nignitas huic hydropico exhibita nos
 mouere debet, ut cor nostrum eriga-
 mus, & omnem in Christum fiduci-
 am collochemus. Propterea enim haec
 & huiusmodi miracula praescripta
 sunt, ut ex illis discamus, qualis nam
 sit Christus, cur eum Pater in hunc
 mundum miserit, quid Christiano de
 eo sit sperandum. Bona exhibuit huic
 hydropico, quod bona cōfidentia fue-
 rit erga Christū, cur nobis, modo cre-
 damus, bona negare? An abbreviata
 est manus eius, ut saluare nequeat? Mi-
 nime. Misericordia eius in aeternum
 permanet. In nobis, non in eius auxi-
 lio culpa est, quod infirmitatē nostram
 nec agnoscere, nec credere uolumus.
 Quare nobis nostras imbecillitates
 agnoscantibus, in his praecipue rebus,
 quae ad animam pertinent, & gratiam
 apud Christū querentibus in fide ue-
 ra, fieri non potest, quin & non sumus
 futuri compotes. Reliquum est, sic im-
 petrata gratia, ut eam quam Christus
 huic hydropico exhibuit charitatem,

DOMINICA DECIMAOCTAVA

proximo nostro, quacunq[ue] ille ne-
cessitate prematur, nos quoque exhi-
bere studeamus.

Tertio, Phariseis in sua cecitate
manentibus, ita ut nec Christi uerbis,
nec miraculo hoc moueri possent ad
credendum, Christus conuiui symbo-
lum dedit, quod animaduertisset in il-
lis gloriæ cupiditatem esse, cum pri-
mos accubitus eligerent. Sic ait: Cum
inuitatus fueris ad nuptias, non discum
bas primo loco, ne forte honoratior te
sit inuitatus, & ueniens qui te & il-
lum inuitauit, dicat, da huic locū. Sed
cum uocatus fueris, recumbe in nouis-
simo loco, ut dicat: Amice ascende su-
perius. His uerbis Christus corrigere
uoluit Phariseorū ambitionem. Glo-
riam enim huius mundi querebant,
& corde adhærebant pompæ, sicut
alibi dicit: Omnia opera sua faciunt,
ut uideantur ab hominibus. Et in Mat
thæo, cum nos docturus esset, quid sit
uere orare, ieiunare, dare Eleemosi-
nam, simul admonuit, ut huiusmodi
Phariseos caueremus, nec ea opinio-

ne bona opera faceremus, quæ ipsi se-
cerant, & sic adiungit: Acceperunt
mercedem suam. Docuit autem hic mi-
stice, si quis uocatus fuerit ad diuinæ
gratiæ nuptias, ne sit inflatus, ne plus
quàm par sit, de se sentiat, sed recte se
gerat potius, & semper in timore sit,
ne accepta bona & dona amittat. Sic
enim in Christi regno ageatur, ut qui
se exaltat, humilietur, & qui se humi-
liat, exaltetur. Item alio loco: Qui-
cunque uoluerit inter nos maior fieri, ^{Matth. 20.}
sit minister uester. Hoc ipsum probat
Christus statuto puerulo in medio di-
scipulorum, sic enim aiebat: Nisi con-
uersi fueritis, & efficiemini sicut paru-
uli, non mirabitis in regnum celo-
rum. Quid accidit Phariseo sese Pub-
licano præferenti? Publicanus in ius-
tificatus, Phariseus iniustus pronun-
ciatus est. Qui itaque cum hoc pec-
catore nouissimo loco discubuerit,
peccata sua agnouerit, & gratiam à
Christo petierit, is à Christo ad lo-
cum superiorem, & uitam collocabi-
tur æternam.

DOMINICA DECIMAOCTAVA POST TRI- nitatis, Lectio ex priori Epistola Pauli ad Corinthios capite. 11

FRatres: Gratias ago Deo meo semper pro uobis, de gra-
tia Dei, quæ data est uobis per Christum Iesum, quod in
omnibus

omnibus ditati estis per ipsum, in omni sermone, & omni cognitione, quibus rebus testimonium Iesu Christi confirmatum fuit in uobis, adeo, ut non destitutamini in ullo dono, expectantes reuelationem Domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit uos usque in finem, inculpatos in die Domini nostri Iesu Christi. Fidelis Deus, per quem uocati estis in consortium filij ipsius Iesu Christi Domini nostri.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

LECTIO hęc, eius Epistolę, quę Corinthijs primo dicauit Paulus, exordium est, sumpta à gratiarum actione. Quare uidendum est, pro quibus rebus gratias potissimum Deo agat.

Principio gratias agit, pro ingenti illa gratia, quam per Christum Corinthijs acceperant, dum audito uerbo spiritu sancto perfunderentur; qua in re obserua, Gratiam nos mereri non posse, sed per Christum gratuito candelam nobis obtingere.

Deinde gratias agit, quod ditati sint in omni sermone, & cognitione, quibus rebus testimonium Christi confirmatum in ipsis sit. Vbi iterum obseruabis, quod inquit, per ipsum. Porro ijs quoque uerbis fatetur, Dei cognitio.

nem, non ex nostris uel uiribus, uel meritis, sed ex Christi bonitate dimanare.

Tertio, dicit in nullo dono destitui Corinthios, sed potius cum fiducia expectare reuelationem Christi, qui etiam inculpatos eos, & confirmaturus, et seruaturus sit ad finem usque. An non hęc sunt egregia gratię Encomia? Cognitionem Dei, sermonem, confirmationem & conuersationem nostri, soli Christo tribuit, ne uel tantillum hac in re nostra sibi arrogent merita.

Diem reuelationis & Christi, exitum illud iudicium uocat, quum omnes ad tribunal illius sistemur, reportaturi dignam operibus nostris mercedem.

Dies reuelationis Christi quis,

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Principium prioris ad Corinthios Epistolę lectio hęc habet, à gratiarum actione desumptum, id quod in omnibus ferè Epistolis facere solet,

ut uidelicet gratias Deo pro beneficijs, in eos ad quos scripturus est collatis, agat. Interim autem hoc quoque obiter indicat, quàm fuerit efficax

DOMINICA DE CIMA OCTAVA

apud eos Evangelij prædicatio, quàm obuijs ulnis hoc ipsum receperint, & quàm incunctanter fidem concionibus suis, cum Deiministrum se agnouissent, habuerint. Scripturas igit ad illos, & errata quædam, quæ post suum ab ipsis discessum irreperant, correcturus (ubique enim hoc agit, ut officio suo faciat satis per omnia) princi-

pio in ipsa gratiarum actione ostendit, quàm fuerint in recipienda ueritate, et prompti & alacres, idque in hoc, ut tanto maiorem cum causam, tum occasionem habeat, eorum qui bene cceperant, & postea dissidiorum procellis turbantur, socordiam & culpam arguendi, obiurgandi que. Habet autem hæc gratiarum actio ad hunc modum.

Gratias ago Deo meo semper pro uobis, de gratia Dei, quæ est data uobis in Christo Iesu, &c.

Fieri non potest, ut citra fructum quis sementem faciat Euangelicam, quemadmodum imber quoque cælo de missus, non potest non terram humectare, adeoque id ad quod missus est, perficere, uel scriptura teste. Perfecerat autem apud Corinthios Euangelicam sementem Paulus, non sine fructu. Nam magna animorum alacritate uerbum susceperant, Christo crediderant, peccatorum remissionem nacti erant, donis etiam spiritus sancti, cum Apostolus apud eos esset, perfunsi maximis. Atque protot ac tantis beneficijs, iure gratias agit Deo, nos uidelicet huiusmodi exemplo docturus, ut non solum collata in nos diuinitus dona agnoscamus, uerum etiam perpetuo pro iisdem grati sumus. Ad mihi hoc diligenter fac obserues, quod nihil obscu-

ris uerbis dicit, in Christo Iesu donatum illis esse, ut repudiata idololatria & fide, & cognitione Dei donarentur. Si in Christo Iesu enim beneficium tantum nacti sunt, qui quicquid largitur, gratuito largitur, iam nihil est, quod præcedentibus operibus uel retribuunt, uel acceptum referant. Et perpetuo hac ratione uerum manet, quod ad uim usque inculcare Ecclesijs solemus, iusticiam & salutem nostram, non deberi ullis uel meritis uel operibus, sed diuinæ tantum bonitati & misericordiae, in quam fidem intentam esse oporteat. Quare etiam merito pro tam ingenti beneficio gratiæ Deo agunt, ubi per uerbum, quemadmodum Corinthijs obligerat, diuina hæc bonitas et offertur hominibus, & si crediderint, protinus donant. Dicit enim non potest, quanta et efficiat & ope-

& operetur, sicubi fide adprehenda-
tur. Scire autem uis quid effecerit a-
pud Corinthios? Id quidem uel ex ip-
sa gratiarum actione intelliges, modo
mentis oculos aperias. Non solum. n.

Quod in omnibus diuites facti estis per illū, in omni uerbo
& in omni scientia, sicut testimoniū Christi confirmatū est.

Haud ita magni cœlestia illa et nun-
quam interitura bona mundus facit.
Estq; in ea sententia, si æs in arca, fru-
mentum in horreo, adeoq; omnium
rerum copiam ceu in diuite quopiam
copiæ cornu ad manum habeat, nihil
sibi unquam defuturum. Sed id ges-
tus temporarijs bonis, eorum qui se-
mel quam suauis sit Dominus gusta-
uerunt, animi neutiquam exsatiari po-
terunt. Alijs bonis, alijs diuitijs opus
hic est, quibus credentis anima satie-
tur. Quæris quæ nam sint istæ diui-
ciæ? Thesaurus ille est cœlestium bo-
norum, adeoq; cœlestis illius gratiæ,
quam opulente per uerbum impertiri
electis Christus solet. Vbi .n. is the-
saurus est, ibi ea quoq; bona sunt, qui-
bus satiari & pacificari electorum so-
lent animi. Et cum alij cumulandis pe-
cunijs, pratis, agris, locupletiores red-
duntur, electi hic ditiores fiunt, in om-
ni doctrina, in omni scientia, in donis
deniq; spiritualibus, ita ut omnibus ijs

sateatur quod diuinæ gratiæ in Chri-
sto Iesu facti sint participes, uerum-
etiam quod potenter admodum apud
ipsum sit operata, ueluti sequitur.

quæ mundus hic ceu magna admira-
tur, & abrenuncient, & conuersa-
tionem suam in cœlis habeant, sine om-
ni metu ac timore, reuelationem Do-
mini nostri Iesu Christi expectantes
Quod si scrire uoles, quæ nam ista sit
reuelatio, loquitur hic Paulus, de ex-
tremo illo die, quando potentia mag-
na et claritudine uenturus est Chri-
stus, adeoq; uiuos ac mortuos iudica-
turus. Hunc enim liberationis suæ diē
magna animorū alacritate electi præ-
stolantur, etiamsi spiritali quadam
fortitudine, quam idem Christus im-
pertiri solet, opus hic habeant, si in-
culpati et constantes in eum diem ser-
uari debent. Ea autem certo nobis &
obunget, & dabitur, si persuasi simus
& ex corde credamus, Deum uera-
cem esse, eoq; promissionum suarum
fidem certo liberaturum esse. Imò
quis hic dubitet, cum in sequentibus
certam nobis opem, Apostolus pol-
liceatur?

DOMINICA DECIMA OCTAVA

Fidelis est Deus, per quem uocati estis, in societatem filij eius Iesu Christi, &c.

Veracem & fidelem hic audis esse Deum, quiq; nihil unquam promiserit credentibus, quod non optima fide uel dederit uel porro in postremum daturus sit. Quis igitur de promissa illius ope, ueluti iam dictum est, dubitet? Ab si nos in præstandis ijs quæ præcepta ab illo sunt, tam essemus diligentes ac seduli, quam ille in promissis seruandis uerax & constans esse solet, melius indubie res mortalium habitura essent. Ille ut toti à suo præsidio pendeamus, utq; creduli simus exigit, ita ut in iustificationis causam fidem etiam solum admissurus sit, uel Hieremia teste: Domine oculi tui respiciunt fidem. Nos uero huius præcepti immemores, increduli sumus & idolatra. Ille mutuam officiorum inter nos uicissitudinem & charitatem exigit. Nos uero simultatibus, dissidijs, & contentionibus omnia miscemus, à charitatis operibus alienissimi. Ille spiritualem et Euangelicam doctrinam consentaneam à nobis uitam requirit. Nos uero ad mundi uoluptates & carnis desyderia, uitam et mores accommodamus. Sed accuratior quisq; pro se, in corrigendis moribus, in

negocio salutis, det operam, atq; haecenus factum est. Alioqui metus est, ne citius opinione supplicium de nobis sumatur. Certè quod ad iustificationem nostri adinet, tam cumulate Deus per Christum et perfecit omnia, & nihil omnino reliquum sit, quod desiderari possit. Sic enim dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternam. Quid? Annon per hunc filium suum, nihil tale merentibus, & peccatorum remissionem & iusticiam et uitam æternam gratuito obtulit? id quod Paulus hic uocat in societatem Iesu Christi uocari et inferi. Ecquid facere potuisset amplius? Aut satis non est, quod et frater Christi, et coheres regni cælorum, & omnium cælestium bonorum dominus, per Christi meritum, si Euangelio credam, designatus sum. Age autem, uideant quod tandem præmium habituri sint, ubi ad Christi tribunal ueniri fuerit, qui credere hæc, agnoscere, & perpendere secum non uolant aliquanto sollicitius. Quod ad nos attinet, nos inquam qui & Euangelio dedimus nomina, et reuelationem Iesu

Iesu Christi patienter expectamus, Christo societatis perpetuo nos parti-
 indefinenter precibus nostris domi- cipes faciat, adeoq; Satanā sub pedi-
 minum interpellabimus, quò istius cū b⁹ nostris breui conerit. Amē Amē.

EVANGELIUM IN DOMINICA DECIMA

octaua post Trinitatis Matth. 22.

Pharisæi autem audientes quod silentium imposuisset
 Saducæis, conuenerunt in unum. Et interrogauit eum u-
 nus ex ijs legis doctor, tentans eum: Magister quod est man-
 datum magnum in lege? Ait illi Iesus: Diliges Dominum
 Deum tuum ex toto corde tuo, & tota anima tua, & tota
 mente tua. Hoc est maximum et primum mandatum. Se-
 cundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut
 teipsum. In his duobus mandatis tota lex pēdet et Prophetæ.

Congregatis autem Pharisæis, interrogauit eos Iesus, di-
 cens: Quid uobis uidetur de Christo? Cuius filius est? Di-
 cunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu
 uocat eum Dominum? dicens: Dixit Dominus domino
 meo, sede a dextris meis: Donec ponam inimicos tuos sca-
 bellum pedum tuorum? Si ergo Dauid uocat eum Domi-
 num, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respon-
 dere uerbum, neq; ausus fuit quisquam ex illa die eum am-
 plius interrogare.

LOCI HVIVS EVANGELII

Aliud exemplum hic habes malitiæ
 Pharisæicæ. Quamquam enim uide-
 rent, Christum ex omnium quæstio-
 num & insidiarum labyrinthis scelicis
 sine explicare sese, tamen ut impie-
 tatem cordis sui ex omni parte mani-
 festam reddant, pergunt tentare, &
 quod calumnientur uenari.

Habet autem fucum suum hæc im-
 pietas, quo se uulgo uendit, id quod
 uidere est in hac historia. Neq; enim
 de nihili rebus, sed de præcepto omni-
 um maximo hic Pharisei percontan-
 tur, non aliter ac si iam cætera omnia
 scelicissime præst. uissent. Videlicet,
 hæc est ouilla uestis et hypocrisis illa
 qua

DOMINICA DECIMAOCTAVA

qua orbi imponunt pseudapostoli,
quum lupi interum sint rapacissimi.

Christus quanquam tentetur, ta-
men ut bonitate ac mansuetudine sua
ad pœnitentiam omnes inuitet, quod
nam præceptum omnium maximum
sit ostendit. Nimirum primum illud:
Deu 6 Diliges Dominum deum tuum ex to-
to corde &c. cui aliud postea addit
de charitate erga proximum.

Primum præceptum, ut erga deū
affectos nos esse oporteat, ostendit.
Neq; enim fucatam quandam dilecti-
onem, sed cordis, sed omnium uirium,
sed animæ exigit, ut uideas ab amore
omnium terrenarum rerum uacuum
esse oportere, qui præceptum hoc im-
plere uolet. **Rom 1** Quod ipsum quotusquisq;
præstat? Omnes hic peccamus,
omnes delinquimus, adeoq; spiritu &
fide opus habemus, quibus Christum

BREVIS EXPOSITIO

Legis questionem primum habe-
mus in hodierno Euangelio, in qua no-
bis obseruandum, qui sint ij qui eam
proponunt, & qua fuerint intentio-
ne. Pharisei quidem fuerunt optimi
& sanctissimi in populo Iudaico, qui
semper opera iactauerunt, & de ipsis
disputauerunt. Præcipue autem hanc
questionē mouit legis quidam doctor,

legis impletores apprehendamus,
quodq; prestari oportet prestemus.

Charitas fidei hic subiicitur, ut in-
deas alterum ab altero diuelli non pos-
se. Et ea demum opera bonorum ope-
rum nomenclaturam mereri, quibus
iuuetur proximus. Neq; enim frustra
dicitur: In his duobus mandatis pen-
det Lex & Prophetæ.

Christus & filius & Dominus
Dauidis est. Filius est, quod ad huma-
nitatem attinet. Dominus est, si diuini-
tatem spectes. Egregius me hercle lo-
cus. Primum contra eos qui diuinita-
tem Christi negare ausi sunt, deinde
cōtra Anabaptistas, qui ex carne uir-
ginis nihil sumpsisse illum garrunt.

Pharisei uicti tacent, ut palam fi-
at, uictoriā semper esse penes balbu-
tientem ueritatē, utcunq; tandem sa-
uiat & insaniat mundus.

HVIVS EVANGELII

quem subornarant Pharisei, quod ti-
merent ne id quod Sadduceis, sibi
quoq; accideret. Nec mirum, quod in-
sticiarij de magno & præcipuo legis
mandato quærebant. Opera enim ia-
ctabant, per opera iusti & beati esse
conabantur. Quæ falsa opinio sic illo-
rum cordibus erat insculpta, ut Pro-
phetæ, Christus, Apostoli plurimū in
ea

ea eximenda laborarint, & apud ple-
rosq; frustra. Agunt ergo hic Phari-
sæi iuxta uulgare dictum, quod etiam
ab ipso Christo alibi usurpatum est.
Ex abundantia uidelicet cordis os lo-
quitur. Fidei uirtutem non intelligen-
bant, unde necesse erat ut in hypocri-
sia, quæ cum fide pugnat, caderent.
Et hinc est, quod Christo, fidei et ue-
ritatis uero doctori, tam uehementer
resistunt. Colloquuntur quidem cum
Christo, sed mala intentione, sicut in
hoc Euangelio uidemus. Sic habet tex-
tus: Interrogauit eum unus ex illis le-
gis doctor tentans eum &c. Diffe-
runt uero, bona intentione quod igno-
ras querere, et tētare, Qui bona intē-
tione querit, ideo querit ut q. igno-
rat, discat, qui uero tētāt, ideo tētāt, ut
quem tentat, in sermone capere pos-
sit. Ex Pharisæis itaq; sicut hic legi-
mus, non bona querentibus intentio-
ne, sed tentantibus Christum, disci-
mus carnis nostræ & naturæ maliti-
am. Hæc nobis innata est, nosq; sic in-
prætermisse comitatur, ut nullo mo-
do ueritatem agnoscere, aut Christo
credere possimus, nisi per uerbum &
spiritum sanctū in nouam creaturam
transformemur. Spiritus nos doceat
& trahat necesse est, si nolumus obdu-

rati et cæci perpetuo permanere.

Secundo, considera nunc quæstio-
nem & simul Christi responsionem.
Quamuis enim Pharisæi animo can-
dido quæstionem non proposuissent,
legis tamen doctor tam pertinax non
fuit. Imò Christi responsio adeò pla-
cuit ei, ut etiā Christus ipse diceret,
quod non multum abesset à regno dei
sicut Marcus testatur. Quæstio erat Mar 12
quodnam esset præcipuum mandatū
in lege, huic respondet Christus: Di-
liges dominū deum tuum ex toto cor-
de tuo, ex tota anima tua, Et subin-
fert: Hoc est maximum & primum
mandatum. Secundum autē simile est
huic: Diliges proximum tuum sicut te
ipsum. In his duobus mandatis uniuersa
lex pendet & Prophetæ. O cœle-
brandam responsionem, si eam Pha-
risæi capere potuissent. Non enim so-
lum Christus duo præcipua mandata
enumerat, uerumetiam docet ex illis
legem uniuersā et prophetas pendere.
Hæc sic oportet intelligam? Lex testē
Paulo spiritualis est, hoc est, operibus Rom 7
externis non impletur Lex, sed cordis
affectus requirit. Si ergo cordis affe-
ctus in uniuersum ad dei dilectionem
sunt dirigendi, ut nec ullo operi aut
creaturæ unquam adhæreamus, re-
clam

Deut 6

Rom 7

Lex spi-
rita im-
pletur.

DOMINICA DECIMA OCTAVA

Etiam fidem habeamus necesse est. Hanc autem fidem spiritus per uerbum in me operatur, me itaque ueram fidem habere, tum sponte, non coacta, ex dilectione, non timore, quod lex exigit, facio. Nec solum quod prima Moysi tabula, uerumetiam quod secunda requirit, facio. Ex toto enim corde confido & credo Dominum deum. **Fides.** meum illum esse, qui me sine ullo meo merito, ex sola gratia per Christum saluare uelit. Adhuc, proximum meum sicut me ipsum diligo, illius necessitati, paupertati, miseriae et omnibus eius afflictionibus ita condoleo perinde ac si res mea ageretur. Hinc fit ut me faciente ex dilectione quod proximo gratum est, et uitante quod illi displicet et in gratum est, legis impletio dilectioni adscribatur. Hoc uides in Epistola ad Romanos ubi Paulus ita loquitur: Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam non adulteraberis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod aliud est mandatum, in hoc uerbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quanquam autem lex & fidem exigit & dilectionem, uerbum tamen irae permanet, dum non dat spiritum, ut id quod praecipit, faciam. Sed dices: Cur ergo lex data est, quod uere est eius officium? Respondedo cum Paulo: Per legem cognitio peccati &c. Confert igitur ad hoc, ut meam ipsius imbecillitatem, naturam corruptam, & peccata, quae nullo opere possunt expiari, agnoscam, atque ita fiam aprior, & alacrior ad audiendam & suscipiendam Christi de diuina gratia & bonitate praedicationem.

Tertio proponitur nobis in hoc Euangelio alia quaestio pertinens ad Euangelium, sicut prior ad legem pertinebat. Postquam enim Pharisei, querentibus de primo & magno mandamento in lege, responsio data est, interrogat eos Christus uicissim: Quid uobis, inquit, uidetur de Christo, cuius filius est? Respondent. Davidis filius. Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu uocat eum Dominum, dicens: Dixit dominus domino meo sed de a dextris meis? Hic Pharisei capti sunt, quantumlibet astuti, & callidi. Et dum ignorat qualiter Christus & filius et dominus Davidis esse possit, satis indicant se parum de Euangelij mysterio intelligere. Licet autem hoc Pharisei nesciant, tamen id omnes scire & credere debent, qui se Christianos

ROM.
13.

Rom 9

Matth 23

Christianos perhiberi uolant. Quid enim aliud est Euangelium, quam sua uis doctrina de Christo Davidis filio, quod propter nos homo factus, in hunc mundum uenerit, & per passionem, & mortem suam nobis æternam salutem impetrauerit? Quod autem Davidis filius secundum carnem uocatur, sit propter promissionem quæ tam magnifice Dauidi de Christo facta est. Ita & nos agnoscentes eum Davidis dominum, agnoscimus illum esse uere deum & hominem, à Patre pro nostra salute missum in mundum, ut per eum saluemur. Hoc magnificum sane mysterium & Phariseis et iusticiarijs omnibus est ignotum, nobis autem qui Patrē in Christo & Christum in Patre cognoscimus, ue-

neramur, & adoramus, bene notum. Hæc de Christo, quod Davidis filius sit & dominus, prædicatio, pulchre quadrat cum quæstione legali. Lex monstrat quidem peccatum, sed non remittit, cum hæc potestas & tanta quidem, soli Christo Domino nostro Davidis filio data sit. Docet etiam lex quid faciendum sit, quid uitandum, uerum spiritum non dat, qui, quod lex præcipit, adimpleat. Quare pertinet ad legis prædicationem, quæ nos humiliat, prædicatio de filio & domino Davidis, hoc est, Euangelium, quod conturbatam meam conscientiam pacificet, spiritum sanctum præbeat, qui me doceat sponte & ex animo, quod deus à me requirit, facere.

Christus
cuius
filius
sit.

DOMINICA DECIMANONA POST

Trinitatis, Lectio ex Epistola Pauli ad

Ephesios capite. 4.

FRatres: Renouamini spiritu mentis uestre, & induite nouum hominem, qui iuxta Deum conditus est per iusticiam, & sanctitatem ueritatis. Quapropter deposito mendacio, loquamini ueritatem quisque proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Irascimini, & non peccetis: Sol ne occidat super iram uestram, Neque detis locum calumniatori. Qui furabatur, non amplius furetur: Magis autem laboret manibus operando quod bonum est, ut possit impartiri ei, qui opus habuerit

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Lectio

DOMINICA DE CIMA NONA

LECTIO hæc ad Epilogum quarti capitis Epistolæ ad Ephesios pertinet quam miror cur tam truncatum patres ordinarint legendam. Cum enim per Antiheſin, gentili uitæ Chriſtianam oppoſiturus eſſet Apoſtolus, recitari hic illa etiam debebant, quæ de gentili cæcitate ibi præmiſſa erant.

Renouatio Renouatio quomodo fiat **Renouatio**, regeneratio eſt, quum uidelicet peccato mortui, iuſticiæ tantum uiuimus, Eam autem ſpiritu fieri & hic Apoſtolus & Ioannis. 3. Chriſtus teſtificatur.

Vetus homo Vetus homo **Nouus homo** Nouus homo **Renouati**, noua creatura, uel noui homines fiunt. Eſt enim duplex homo, Vetus & Nouus. Vetus homo eſt qui ſpiritu ſancto nondum perſuſus, iuxta carnem uiuit. Nouus homo eſt,

qui ſpiritu perſuſus, iuxta ſpiritus arbitrium uiuit.

Iam qui ad eum modum nouum hominem induit, iſ ab omni mendacio, hoc eſt, fraude, uerſutia, dolo, procul eſſe debet. Cur iſtuc? per proſopodoſin reſpondet Apoſtolus. Quoniam ſumus inuicem membra.

Ira impotens res inò breuis furor eſt, ita ut ab electis etiam coerceri interdum non poſſit. Videndum igitur, ne uel in peccatum uel odium erum pat. Sic Pſaltes: Iraſcimini et nolite peccare.

Pœnitentiæ fructus deſcriptio eſt, quod dicit: Qui furatus eſt, non ſu- retur amplius, qualis eſt et illa: Declina à malo & fac bonum. 36.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

LECTIO hæc, cum exhortationem habet tum ueluti Epilogus eſt quarti ad Ephesios capitis. Quia uero Apoſtolus collationem quandam ibi inſtituit, in qua oſtenſurus erat, quàm procul Chriſtianorum conuerſationem à gentium idololatria ac immundicia, eſſe oporteat, debuiſſet lectionis huius initium merito inde ſumi, ubi gentium mores et uitam, perinde atq; rem uehementer noxiam, fugiendam, &

ad Euangelicæ doctrinæ præſcriptam uitam formandam hortari cœpit. Non ſolum enim hoc docet, ut ſpiritu mentis renouentur, uerum etiam paulo ante dixerat: Deponite uos ſecundum ueterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſyderia erroris. Sed quo ordine ſingula hic tractanda ſint, prouidens lector facile diiudicabit. Nos textum introſpiciemus.

Renouatio

Renouamini spiritu mentis uestræ, & induite nouum hominem, &c.

Quid potissimum Apostolus hic urgeat, facile uidere est. Urget autem mentis nostræ renouationem, quam ego nihil aliud esse iudico, atque regenerationem illam, cuius Christus in Euangelio Ioannis ipse mentionem facit, dicens: Nisi quis natus fuerit de nouo, non potest uidere regnum Dei. Ita autem renascentiam & inuolutionem hanc urget, ut simul indicet etiam quo pacto, & qua ratione fieri hanc oporteat. Qua in re ita Paulo cum Christo conuenit, ut uel hinc pateat, quem doctrinæ suæ autorem habeat, nimirum Christum, à quo eidem, ueluti in Epistola ad Galatas gloriatur, reuelata est. Christus de renouatione in hunc modum inquit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Cui consentiens Paulus: Renouamini, inquit, spiritu. E quibus uerbis luce clarius patet. Renascentiam & renouationem, non nostrarum uirium, sed spiritus opus esse, qui in Baptismo, ubi Christo inserimur, donetur, inque corda nostra transfundatur. Quin colligere hinc hoc quoque potes, quid uetus homo, quid nouus sit. Caro enim, quatenus

spiritus sancti imbre nondum persusa est, adeoque iuxta rationis iudicium, cum dicit tum facit omnia, eatenus uetus homo est. Quemadmodum contra nouus homo est, qui per spiritum illuminatus, iuxta spiritus uoluntatem, cum dicit tum facit omnia. Atque ut hanc nouitatem induamus, quò uidelicet in horas etiamnum & sanctiores & pij magis reddamur. Diuus Paulus hic admonet. Quotquot autem nouitatem hanc induunt, Christum induunt. Christum uero induunt, quotquot per Baptismum à Christo præceptum diuinæ bonitatis, iustitiæ, ueritatis, participes facti, totius legis impletionem induunt, quemadmodum hac de re Paulus quoque inquit ad Galatas: Quotquot in Christum baptizati estis, Christum induistis. Quod uero inter reliqua dicit, nouam hanc creaturam, in uera iustitia & sanctitate secundum Deum creatam esse, ad hunc modum oportet intelligas. Deus cum iustus, tum sanctus est. Iam si secundum Deum creari de nouo debet homo, opus est, ut diuinæ istius iustitiæ & sanctitatis particeps fiat. Quemadmodum autem noui huius hominis
G creatio,

DOMINICA DECIMANONA

creatio, non per nostras vires fit, sed spiritus sancti opus est: ita nouitatem huiusmodi & uere Christiana conuersatio excipit, & sinceritas quædam animorum sequitur, quæ omnis

fraudentiæ & doli expers, candidè erga quoslibet adfecta est, candidè loquitur, candidè agit omnia. Quæ de re consequenter sic inquit Apostolus.

Propter quod deponentes mendacium, loquimini ueritatem unusquisque &c.

Quemadmodum Euangelij doctrina, solidum, constans, uerax, & syncerum doctrinæ genus est: qui hoc ipsum proficiuntur constantes, ueraces, & candidè adfectu esse debent erga quoslibet, ut non solum quod hic Apostolus præcipit, præstare queant, uerumetiam iuxta Christi doctrinam, nõ, dicentes, non, sentiãt, ita, dicentes, ita, sentiant. Imò quemadmodum humani

corporis membra mulorum more mutuum fricant & scabunt iuxta proterbium, aq; mutuis læsionibus, quæ quidem sponte fiunt, alienissima sunt: ita nos quoq; lædere alterutrum, nec imposturis, nec mendacijs, nec dolo, nec fraude debemus. Quid enim indecentius, atq; huiusmodi apud Christianos insinceritatem conspici? Ad hunc modum iracundiã quoq; prohibet, dicens

Ira scimini & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam, &c.

Vehemens res ira, imò Flacco teste, breuis furor est, ita, ut ijs etiam ne gocium interdum faceßat, qui à spiritu in cognitionem ueritatis pertracti, in uitæ nouitate ambulant. Quare, cū id gen^o adfectibus natura obnoxij sumus, ira ut quod in hac carne ambulantes, liberari ijsdem ad plenum nequeamus, danda modis omnibus opera est, ut ne superati ab ira, uel in opus erumpamus, uel Christiano nomine indignum aliquid designemus: quemad

modum Paulus quoq; in Epistola ad Romanos fatetur, perpetuam sibi cum carne luctam & pugnam esse, quò sci licet per spiritum oppressa, id tantum quod iustum, honestum, et æquum sit, repudiatis Satanae instinctibus, faciat. Ita ex Psalmo 4. hic quoq; inquit: Ira scimini & nolite peccare. Ac si diceret: Vinci Christianum ab ira malo, cum turpe est, tum noxium. Quòd si autem uinci, ut sumus natura fragiles, contingat, tamen uidendū prouius est, ut ne

ut ne peccemus, ut ne in odium con-
sequenter incidamus, utq; mutuas offen-
sas, uel ante solis occasum condone-
mus: Dabitur alioqui Satanæ aduersa
ratio uestro ansa, ut mutuas inter uos di-

Quis furabatur, iam non furetur, magis autem laboret
operando manibus suis, &c.

Furari & alienam rem sublegere,
inter ea ponitur, quæ labori sunt con-
traria. Ideo enim laborare manibus
iussimus, ut ocio ac furto, & alijs id
genus uitij iretur obuiâ. Iam qui hoc
animo laboribus intentus est, ut in dei
timore, & cum honestate familiam a-
lat, is non solum debitam Deo obedi-
entiam præstare pergit, uerumetiam
unde egentibus & famelicis largiatur
iuxta Domini præceptum, habere po-
test. At uero qui ob laboris fastidium
aliena uel clam furatur, uel palam per-
uim rapit, is non solum contra Deum
peccat, ut qui præcepto curauerit, ne
furemur, uerumetiam contra proxi-
mum, cui commodare, largiri, prodes-
se, non incommodare, non furari, non
obesse iussus erat. Quod ipsum cū re-
cte secum Apostolus & reputarit &
perpenderit, uoluit & ipse præceptū
hoc de non furando, non solum repe-
tere, uerumetiā eos qui aliter uel per
naturæ morbum, uel agnatam malici-

scordias, rixas, cōtentiones, simulates,
æmulationes, iurgia, et cædes sine fine
seminet. spargat, suscitet. Quare qd
multis hic op^o est? quorsum superfluis
uerbis aures uobis calefacere attinet?

am fecissent, in uiam pœnitentiæ reuo-
care. Quid autem pœnitentiam hac in
re uocat? Furtum amplius non commit-
tere. Perquàm breuis est hæc finitio,
sed tamen non omnino indigna, quam
quis obseruet & penitus introspeciat.
Quid enim pœnitentia est aliud, atq;
peccatis mori, & per fidem iusticiam
assequi? Principio peccati odiū in pœ-
nitente adsit necessum est, ita ut non
solum uere sentiat peccatum, uerume-
tiam ex animo hoc ipsum detestetur,
dicens cum Psalmographo: Quoniam
iniquitatem meam ego cognosco, &
peccatū meum coram me est semper.
Deinde solida in Christū fide op^o est,
quæ percussam hac peccati cognitio-
ne conscientia pacificare queat. Quid
enim prodest peccatū agnouisse, nisi
per Christum ab immundicia omni li-
beratus, iustus quoq; pronuncietur? Po-
stremo fidem huiusmodi, fructus fide
digni, adeoque totius uitæ immutatio
ac honestas quædam sequi debent,

DOMINICA DECIMANONA

cuius rei memorabile exemplū in Zachario habes. Hinc Baptista quoq; Ioannes clamabat, Matthæo Euāgelista teste: Facite fructū dignos pœnitentiæ.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Decimanona post Trinitatis. Matthæi. 9.

Mat. 10.
Luc. 5.

ET ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit, & uenit in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et uidens Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili: Remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur. Et cum uidisset Iesus cogitationes eorū, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus uestris? Quid est facilius dicere, dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula? Vt autem sciatis, quia filiū hominis habet potestatem dimittendi peccata in terra, tunc ait paralytico: surge, tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. Et surrexit, & abiit in domum suam. Videntes autem turbæ, timuerunt & glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Charitatis opus est, benefacere ei qui beneficio tuo opus habeat. Præsertim enim ij benefaciunt proximo, qui pro infirmis, pro peccatoribus, ut conuersi in uiam redeant, deprecantur. Quemadmodum hic faciunt, qui paralytici uicem inserui, ad Christum eundem perducunt. Exemplum est alienæ fidei & charitatis erga proximum, in quo obseruabis, quam diuelli à fide charitas nequeat.

Christus conspecta fide eorū, qui

paralyticum ad se deduxerant, duplex beneficium in miserum collocat. Neque enim quum natura sit clementissimus, temperare sibi potest, quin erga afflictos ubique sit sui similis.

Principio peccata eidem condonat omnia, sed tamen ea lege, ut confidat. Vbi obseruabis remissionem peccatorum nostrorum, iusticiam, & uitam æternā, ex sola Christi bonitate pendere, adeoq; fide tantum apprehendi.

Deinde morbo quoq; miserum liberat;

berat, ut uideas tam animā quam corpus, & contra tam corpus quam animam sanare ipsum posse.

Pharisæi hoc non intelligentes, proprijsq; adeo operibus iusticiam suam acceptam referentes, murmurant contra Christum, uidelicet ne existimes, Pharisæicis cristis cum Euangelica iusticia conuenire unquam posse.

Christus autem re ipsa comprobatur, æque procliuē sibi esse, & pec-

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

In hoc Euangelio tractatur unus ex præcipuis fidei nostræ articulis, uidelicet de peccatorum remissione. Fecit autem Deus, ut hunc ipsum articulum probe discamus & intelligamus, quandoquidem plurimum refert scire quomodo peccata remittantur. Horrenda uox est peccatum, secum adferens certam damnationem, si in eo per seueremus. Adhæc, tam insensus est Deus peccato, ut nulla alia satisfactio ne placari uoluerit, quam morte & passione Iesu Christi filij sui Domini nostri. Rursus, uix aliud uerbum est, quod plus habeat consolationis, quam remissio peccatorum, præsertim si sciamus unde hæc ueniat, & quomodo apprehendenda sit. Hoc uidemus in hodierno Euangelio. Offeritur enim

cata condonare, & corporis morbos tollere, paralyticum surgere iubet, sublatoq; lecto incolumem ac sanum in domum suam regredi.

Obserua potentiā uerbi in eo quod paralyticus surgere iussus, statim surgit & ambulat.

Populus tamen si Christum hic non plene norit, tamen conspectis ijs quæ gerebantur, Deum glorificat.

Christo paralyticus, ut sanitati restitueretur. Sed quid agit Christus? Probe nouit animæ morbum corporis infirmitate longe esse periculosiorem, unde licet corporalem huius paralytici languorem auferre instituisset, tamen quod magis erat necessarium, prius perfecit, & postea corpori sanitatem contulit. Atq; inde adeo est, quod medicus in Euangelio uocatur, quod præcipue animæ morbos auferat, sicut de seipso dicit: Non est opus medico ualentibus, sed male habentibus. Dicit ergo ad paralyticum: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Audis uocem peccati, audis & latam uocē remissionis. Te autem diligenter considerante, quis hic sit, qui hic loquatur, facillime inuenies quis sit ille, qui no-

Anti
ma
moro
bus.

Mat. 9

Chri
stus ex
gratia
pecca
ta re
mittit.

G 3 bis

DOMINICA DECIMANONA

Mat. 1.

Peccata
ta des-
pliciter
remit-
tuntur
Esa. 34

bis peccata remittere uelit, modo ea
confiteamur, & gratiam quæramus,
nempe Dominus noster Iesus Chri-
stus, cui hæc remittendi peccata pote-
stas à Deo Patre est cōcessa, sicut An-
gelus testatur: Ipse saluū faciet popu-
lum suum à peccatis eorum. Sicut au-
tem hic necessario aduertimus, pecca-
torum remissionē ex gratia per Chri-
stum esse, sine operum nostrorum me-
rito, ita bene considerandum quam be-
neuolum, quā benignum hic Chri-
stus se exhibeat. Hic paralyticus so-
lam corporalem petiuit sanitatē, et Chri-
stus tam corpore quā anima sanat e-
um, imō filium facit & heredem Dei:
Confide, inquit, fili. O ineffabilem
charitatem. O benignissimum & cle-
mentissimum Dominum, posset ne ma-
ior huic paralytico exhiberi gratia?
Obserua autem peccata dupliciter re-
mittere. Primo cum ex corde pelluntur,
& infunditur gratia. Hoc solus Deus
facit, sicut in Esaia legitur: Ego ego
sum qui doleo iniquitates tuas, & pec-
catorū tuorum nunquā recordabor.
Secundo, annuntiatur tantum pecca-
torum remissio, quæ tamen si fide fue-
rit apprehensa, non erit inefficax, ha-
bet enim Christi mandatū & promif-
sionem, Iam agnoscente me peccata

mea, & absolutionem per uerbum dei
à sacerdote, qui Ecclesiæ nomine cla-
ues habet, accipiente, certo etiam, mo-
do fidei expers non sum, peccata mihi
remissa sunt, quod clare patet Ioan. 20.
Quorum remisistis peccata &c. &
Matthæi. 16. Quodcūq; solueris su-
per terram &c. Hoc autem præcipue
obseruandum, ne dubitem, sed fide
Christi promissa apprehendam.

Secundo, uidemus hic quid aliena
fides efficiat, quantumq; iuuat. Non
amplius autem iuuat, quā ut oret quò
& ego propriam fidem consequar,
per quam saluus fiam. Hanc nisi conse-
quar, in extremo uitæ puncto parum
mihi fides aliena proderit. Significan-
ter igitur Euangelū dicit, quod Chri-
stus fidem illorum, uidelicet portanti-
um paralyticum, respexerit. Audie-
rant boni isti homines famam de Chri-
sto, & fortasse uiderant quoq; quan-
ta beneuolentia gratiam & auxilium
suum ægris impartiret, quæ & ipsi spe-
ti, sperant se non derelinquendos.
Hanc ipsorum in Christum fiduciam
magnam fuisse, satis testantur, dum
non solum non uerentur deferre iacen-
tem in lecto paralyticum, uerum etiam
cum eum non possent offerre illi præ-
turbæ, tectum nudauerunt, ut Marcus Mat. 9
ait.

nit, Hac certe fide mouerunt Christū,
ut paralyticum sanitati restitueret, fi-
lum Dei faceret & susciperet. Hic ta-
men paralyticus necesse est, ut ipse
quoq; fide apprehenderit articulum
de peccatorum remissione, alias pec-
cata nunquam remissa essent illi, scri-
ptura testante: Qui crediderit & ba-
ptizatus fuerit, saluus erit, non ait, si
alius pro te crediderit &c. Cum ita-
que oratio seu intercessio uiuorum pro
uiuis in fide facta, opus ingens ei Chri-
stianum sit, sequamur dictum Diui Ia-
cobi in sua Epistola, cum ait: Orate
pro inuicem ut saluemini. Eiusmodi e-
nim charitatis operibus uera & recta
fides in lucem datur, si inter nos fiat,
quod Paulus ait: Alter alterius onera
portate, &c.

Tertio audimus in hoc Euangelio,
quem Scribæ & Pharisei Christum
esse putauerint, Blasphemum uideli-
cet, & præterea quod Christus has il-
lorum cogitationes uiderit, quidue re-
sponderit. Hæc enim contumelia &
blasphemia nullo modo ferenda fuit.
Sed consydera. Scribæ cū in Prophe-
tis Deum solum peccata remittere le-
gissent, Christum autem tantum ho-
minem iudicaret, putabant hac re De-

um magna iniuria & blasphemia affe-
ctum, dum ea quæ Dei sunt, Christus
sibi uendicaret. Interim clare indicat
se Christum non cognoscere, multo mi-
nus Patrem in Christo, in quo solo
cognoscitur. Verissimum quidem est, 102. 18
Deum peccata remittere. At hic con-
syderandum & sciendum, quod Chri-
stus quoq; sit uerus Deus, qui etiā pec-
cata remittendi habeat potestatem.

Quam deinceps suæ dedit Ecclesie, Matth. 28.
ut in eius nomine remissio peccatorū 102.
usq; ad sæculi consumptionem annun-
ciaretur. Quare corripit hic Chri-
stus Scribas, & ut ad ueram cogni-
tionem uenirent, illorum cogitatio-
nes, id quod supra omnem humanam
erat industriam, iudicat. Præterea in-
signi miraculo se habere in terris po-
testatem remittendi peccata declarat,
& ait paralytico: Surge, tolle lectum
tuum, & uade in domum tuam, quod
& factum est. Sed Pharisei in sua
ipforum cæcitate perdurant, nec uo-
lunt tantam Christi potentiam ag-
noscere. Conuenit ergo nobis fide-
libus, ut relictis his cæcis ducibus cæ-
corum, cum reliqua multitudine, De-
um, qui dedit hominibus talem pote-
statem, glorificemus. Amen.

DOMINICA VICESIMA
DOMINICA VICESIMA POST TRINI-

tatis, Lectio ex Epistola Pauli ad Ephesios capite-5.

FRATRES: Videte igitur, quomodo circumspecte ambuletis, non ut insipientes, redimentes occasionem, quod dies mali sint. Propterea ne sitis imprudentes, sed intelligentes, quæ sit uoluntas Domini. Et ne inebriemini uino, in quo luxur est, sed impleamini spiritu, loquentes uobismetipsis per Psalmos & Hymnos, & cantiones spirituales, canentes ac psallentes in corde uestro Domino, gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri. Subditi uicissim alius alij, cum timore Dei.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Hortatur Ephesios Paulus, ut sapientum more & circumspecte ambulent, & in tanta dierum malicia, tempus & occasionem redimant.

Circumspecte ambulant, qui nec falsa doctrina seduci, nec praua huius mundi conuersatione contaminari sustinent. Et qui tales sunt, iure Christianam dicuntur habere cum sapientiam, tum prudentiam.

Geni. Dies malos uocat, non quod suapte natura mali sint (quæcunque enim Deus creauit, bona ualde erant) sed quod abusu et uitio nostro, mali & pe-

riculorum pleni reddantur.

Vino inebriari uetat, propter luxuriam quem coniunctum habet, quum tamen aliàs moderatum uiniusum non prohibeat. Moderatum inquam, ne me putes de abusu loqui.

Psalmus, hymnis, cantionibus spiritualibus, benedicere Domino, adeoque gratias eidem agere, semper Christiani debemus, idque in nomine Domini nostri Iesu Christi, per quem solum Pater glorificari uult.

Alij alijs subditi simus oportet, modo Christiani esse uelimus.

BREVIS HVIVS LECTIONIS EXPO.

Quicquid in hac lectione dicitur, ad formandos mores nostros, & eternam uitæ honestatem instituendam

dicitur. Vtinam uero id genus exhortationes, tam acciperentur & audirentur diligenter ab omnibus, quam sunt diligenter

genter & sincere scriptæ & traditæ
ab Apostolis. meliorē sortas faciem
habiturus esset status Ecclesiasticus.
Ad hæc causa calumniandi illis defu-
tura esset, qui hodie propter malam
apud nos uitæ instituendæ rationem,
adeoq; corruptissimos mores, cum no-
men Dei, tum uerbum ipsum proscin-
dunt iniquissime. Doctrina quidem
nostra eo (gratia Christo) gradum
fecit, ut aduersarij etiamnum nostri fa-
teri cogantur, uera et recta apud nos
doceri. Hoc tantum quod calumnien-
ter reliquum est, quod uidelicet non
tam pure apud nos uiuitur, quam do-
ctrinæ huius professio exigit & re-
quirat. Sed quid facias? Quis propter
abusum, ipsius rei tollat substantiam?
Incidimus miseri in ea tempora, quæ
& periculis plena sunt & Christi

Videte quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes
sed ut sapientes, &c.

Quid hic uocat caute ambulare?
Nihil aliud, atq; ab eorum qui praua
doctrina auditores hisce postremis tē-
poribus seducturi sunt commertio ab-
stinere, adeoq; à uitæ, morum, conuer-
sationisq; contagio, quo inquinare pi-
orum uitam mundus solet, cauere sibi
posse. Huc enim peculiaris quædam
cum sapientia, tum prudentia requiri

testimonium habent, quod charitas
multorum in ipsidem refrigerare de-
beat. Nihilominus tamen facere offi-
cium concionator debet, tempestiue
instare, tubæ in morem uocē extolle-
re, quod uidelicet domui Iacob scele-
ra ipsorum, uel opturati aures, annun-
cientur. Hunc obseruarunt & Apo-
stoli in formandis hominum moribus
morem, Semper enim iactō fidei fun-
damento, honestatem cum uitæ, tum
morum urserunt. Quod ipsum etiam
ita fecerunt, ut interdum orarint, in-
terdum obiurgarint, interdum conte-
stati sint, interdum exhortati, pro ut
uel temporis ratio uel res ipsa postula-
bat. Ad hunc modum Paulus quoque
Ephesios ad externam uitæ sanctimo-
niam exhortaturus inquit:

tur quæq; nō carnalis sed spiritualis sit
cuius præterea in Euāgelio Christus
ipse mentionē facit dicens: Estote pru-
dētes, sicut serpētes et simplices sicut
columbæ. Sicubi uero secundum sciē-
tiam prudentia hæc non sit, neq; nos
eo quo dictum est pacto, accommoda-
re uitam nostram tempori sciamus,
metus est, ne mundus illecebris, irri-

G s tamenti

DOMINICA

VICESIMA

tamentis suis inescatos, aliò nos atq; par est trahat, et pelliceat. Neq; enim frustra sapiens dicit: Qui tangit picē inquinatur ab ea. Item alibi Paulus: Corruptunt mores bonos colloquia pessima. Aut perfecti adeò sumus ut nulla mundi huius irritamenta nos adficiant? Non profecto: Non omnes Noe hac in re similes sumus, ut in tantot corruptorum hominum turba, attactum effugere queamus, Quemadmodum, hac in re Loth quoq; similes non sumus, qui una cum suis à Sodomitaram sceleribus, Dei providentia, immunis servatus est. Carnem ac sanguinem circumferimus, cuius adfectus negotium nobis facessunt, etiā

Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit uoluntas Dei. &c.

Haud ita contemnenda uirtus est simplicitas, si plus æquo rustica non sit, hoc est, si Christianarum rerum cognitionem coniunctā habeat, Quæris autem quæ nam sit ista uel scientia uel cognitio? Paulus seipsum interpretatur, cum dicit, cognitionem huiusmodi ea in re sitam esse, si probe sciamus quæ sit uoluntas Dei, ad quam uitam Christianorum accommodari oporteat. Quæ est autem Dei uoluntas? Responsum hic tam ab ipso Chri-

tum cum spiritum accepimus per uerbum, & fidem nacti sumus. Quin minus quoq; ipse tot modis corruptus, & Satan nequā est, ut non facile quis contra tam potentes hostes tutus sit, nisi peculiari Dei beneficio seruetur. Quæ cum omnia sic habeant, poscere res ipsa uidetur, ut quemadmodum Paulus hic hortatur, caute, id quod sapientes & prudentes decet, ambulemus. Dies eum mali sunt. Non quòd mali quicquam à Deo sit creatum, sed quod nostro uitio, & propter nostrū abusum mali sint. Non dissimili ratione Paulus in sequentibus quoque mores nostros ac uitam formaturus, dicit,

sto quàm Paulo auditurus es. Christus in Euangelio ad hunc modum inquit: Hæc est uoluntas eius qui misit me, ut omnis qui uidet filium, & credit in eum habeat uitam æternam. Sic Paulus quoq; alibi inquit: Hæc est uoluntas Dei, sanctificatio uestra. Ex ijs scripturæ locis liquet planissime, eos dum in credentium & sanctificatorum numero haberi, qui uoluntatem Dei faciant, Fides etenim coram Deo nos efficit iustos. At uero hanc cor-

dis iustitiam, externa quædam uitæ
sanctimonia postea sequitur, cū uideli-
cet sobrii sumus et temperantes, ne quid
Christianæ conuersatione, id quod per e-
brietatē fere fieri solet, indignum uel
designemus. Obserua quod Apostolus e-
brietatem, non moderatum uini usum,
interdicit. Quicquid .n. hic uel con-
seruandæ humanæ societatis gratia
necessitas exigit, uel exporrigendæ
frontis causa pro ratione temporis fit
id si modus nō excedatur, adeoquod ho-
nestas accedat, utcumque tollerari po-
test. Hinc scriptura dicit: Vinum ad
iucunditatem creatū est. Timotheo
uini usus temperat, permittitur. Quod
si modus hic et temperantiæ limites
excedant, iam computationes huius-
modi nec Deo placent, nec ulli bono
probari possunt. Queris cur istuc?

Cantantes, & psallentes in cordibus uestris, domino grati
as agentes &c.

Nisi cantica et hymnos nostros,
cordis fiduciam condiat, officio hac
in re functi non sumus. Quid .n. abs
que spiritu aliud sunt, atque fucus et
hypocrisis? Demus igitur operam, ut
ne ex interno isto Dei cultu uel hy-
pocrisin uel asininos clamores, ueluti
apud monachos factum est hac tenus,
faciamus, Iudæi quoque olim Deum cū

Quia .n. immoderatus uini usus, nun-
quam non cū intollerabilibus uitijs et
inhonestate coniunctus est. Nulla i-
bi honestas est, nulla morum bonitas
conspicitur. Et citius apud potos, Sa-
tan nominatur atque Deus: quem admo-
dum citius etiam apud hoc hominum
genus, mollis ac delicatus de amoribus
sermo auditur, atque id quod ad rem perti-
net. E contra ubi sobrietatē conuiuia
adiunctam habent, ibi de deo et ser-
mones feruntur et cantilenæ audiun-
tur, quæ admodum Paulus hic præ-
cipit, ut Psalmis, hymnis, cantionibus
spiritualibus nos inuicem exhalarem ex-
pergificiamusque. E corde autē id ge-
nus hymni et cantica proficiantur o-
poriet, quod alias Deus ipsē irrideatur
magis subsaneturque, quam glorificetur, quæ-
admodū in sequētib⁹ quoque uidere est

cantionibus tum Psalmis laudauerūt.
Sed cū ea res in abusu iniret, adeoque
spiritus et cor procul hinc essent, audi-
re per Prophetas os coacti sūt. Popu-
lus hic labijs me honorat, cor autē eo-
rum longe à me abest. Canticorū cer-
te usum laudo, ut quem scripturam a-
biicere non uideā, quem admodū psal-
lendi quoque morē: qui omnis generis
instrumentis

DOMINICA VICESIMA

instrumentis sit, abijcere & damnare non possum, modo & cordis fiducia erga Deum fucata nō sit, et quicquid huius sit & in gloriam Dei fiat, adeo- q; Ecclesiæ ædificationem. Nam as- ninos illos clamores, quibus templa hodie ferè resonant, cum à spiritu, corde, intellectu & fiducia erga De- um absint, clamoribus Sacerdotum Baal comparandos iudico, ad quos per ironiam dicebatur, ut fortiter uo- ciferarentur, Deum enim eorum uel somno oppressum graui, uel in itinere esse. Quin causas quoq; habeo, cur a- lier de huiusmodi clamoribus senti- re nequeam. Principio quod Chris- tus dicit: Veri adoratores adorabūt

Patrem in spiritu & ueritate. Dein- de q; Deus iuxta externam operis laruam non iudicet, sed cor ipsum & adfectus intueatur. Quare si corde si- mul ac ore psallas, est quod iure quis laudare queat. Quid? Canere uis in- xta præceptum Apostoli? Ore simul & corde fac cantes. Musico instru- mento psallere libet? Manibus pariter ac corde fac psallas. Gratias agere uis? Ore simul ac corde agito. Inte- rim etiam quod ad conseruandam hu- manam societatem attinet, subie- di inuicem in timore Dei sumus. Hac enim ratione fiet, ut quicquid facimus Deo approbante, & institutum no- strum laudante faciamus.

EVANGELIUM IN DOMINICA VICESIMA

post Trinitatis Matth. 22.

Simile factum est regnum cœlorum homini Regi qui se- cit nuptias filio suo. Et misit seruos suos, ut uocarent in- uitatos ad nuptias, & nolabant uenire. Iterum misit alios seruos dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum para- uī, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi autem neglexerunt & abierunt, alius in uillam suam, alius nero ad negotiationem suam: reliqui uero tene- runt seruos eius, et contumelijs affectos occiderunt. Rex au- tem cum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdi- dit homicidas illos, et ciuitatem illorum succendit.

Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed inuitati

qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiam, & quoscunq; inueneritis uocate ad nuptias. Et egredi serui eius in uias, congregauerunt omnes quos inueniunt, malos & bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbenti-
bus. Intrauit autem rex, ut uideret discumbentes. Et uidit hominem non uestitum ueste nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodo huc intraisti, non habens uestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis pedibus, & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fle-
tus, & stridor dentium. Multi. n. sunt uocati, pauci uero electi.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Commendat ubiq; Christus Pa-
tris erga nos beneficentiam. Quis n.
nō uidet maius beneficium in nos col-
locari nō potuisse, quā quod ad cœ-
lestes illas nuptias, quæ ut unum cor-
pus cum Christo simus, efficiunt, per
verbum quotidie inuitamur? Atque
hanc ipsam beneficentiam, seruiter ad
uocandum nos emissi uehementer ex-
aggerat. Sic Oseas: Sponsabo te mihi
in fide, misericordia, et miserationib⁹.
Serui a rege emissi ostendunt, ne-
minem docendi prouinciam sibi usur-
pare debere, nisi legitime uocetur.

Ingratitudo cordis nostri mire hic
exprimitur. Non solum enim uocan-
tem Deum non sequimur, rebus nimi-
rum fluxus, & caducis irretiti, uerum
etiam, contumelijs afficimus eos, qui
ad tam felices nuptias, quæ gratuito

cōtingere nobis poterāt, modo uenire
dignaremur, nos inuitat et pellicūt.

Pœna huiusmodi ingratitude
et inobedientiam iure sequitur, quam
utinam nos quoq; non olim experiri
cogeremur, magno nostro cum corpo-
ris tum animæ incommodo. Quid. n.
hoc sæculo tot beneficijs, si uerbi cur-
sum spectes, affecto, ingratius.

Interim tamen sunt pleriq;, qui uo-
cantem Deum sequuntur, etiamsi hic
quoq; bonis hypocritæ admixti sint.
Hypocritæ, inquam, quos tantisper in-
ter suos tolleraturus est Christus, dū
ad iudicium ueniēs, ipse agnos ab hoc
dis segreget. Sic alibi: Sinite utraq;
crescere ad messem.

Ibi tum qui uestem nuptialem ha-
buerint, perpetuo cū sponso suo Chri-
sto regnabunt. Qui uere nuptias has-

Mat 25

Math.

13.

ce

DOMINICA VICESIMA

ce uestium squalore deuenustarint, eos ligatis manibus & pedibus in exteriores tenebras deturbabit, ubi fletus perpetuus erit et stridor dentium. Est autem uestis nuptialis fides illa,

BREVIS EXPOSITIO

Hoc Euangelium serè cum similitudine quæ apud Lucam capite 14. habetur, concordat, de qua plura diximus in prima Dominica post Trinitatis. Vt enim istic Euangelica gratia cœnæ comparatur, ita hic nuptijs assimilatur. Veruntamen Christu cū Ecclesia unio, qua illam suscepit, et per fidē sibi desponsauit, clarius manifestatur hic per nuptiarum, quam istic per cœnæ parabolam, certum est enim, sicut corporalis cœna propter lætitiā & hilaritatē paratur, ita in Christi regno, esse perpetuam pacem et gaudiū. Verum in nuptijs non modo gaudium est, sed etiam sponsus et sponsa fiunt una caro, scriptura testante: Propter hoc relinquet homo Patrem & Matrem, et adhærebit uxori suæ, et erūt duo in carne una. Quemadmodū ergo sponsus et spōsa sūt una caro, ita erimus nos quoq; cum Christo, modo ueram fidem habeamus, una massa. Et quemadmodum uir & uxor omnia bona habent communia, ita habe-

quæ promissiones Dei in Christo apprehendit, quibus etiam ita adherescit, ut nusquam alibi quā in illius sanguine salutem quærat ac insitiam.

HVIVS EVANGELII

mus nos quæ Christi sunt, modo fides non desideretur in nobis. Huc pertinet quod ad Ephesios scribitur: Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eā lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.

Secundo commendatur in hoc Euangelio externum & uocale uerbum, quo ad has nuptias uocatur et inuitamur. Quam .n. magnifice cū omnibus pertinentibus ad hūc apparatus nuptias instruit hic Rex, tam diligenter quoq; per seruos suos inuitatos uocat. Primo autem per Euangelij uerbum ad has nuptias uocantur Iudæi, Christus promissus erat, ut Deut. capite 1. habetur. Quin & secundo uocantur nec tamen uenire uolunt. Itaq; rerum terrenarum negocijs sic onerati, ut non curent animarum suarum salutē relinquere.

Gen. 2.

Osee 1.

relinquantur & condemnantur, et in eorum locū miseræ gentes succedūt.

Quod autem hic dicitur, congregauerunt omnes quos inuenerunt malos & bonos, non eo dictū est, quod mali propter malitiā in cœlis sint specialem remunerationem accepturi, sed quod hic in terris sinamus crescere Tania tritico, donec Deus per Christum oves ab hædis segregatas in regnum suum suscipiat.

Tertio, Iudæis uerbum Dei contemnentibus, & Euangelium spernētib; atq; huius uerbi ministros occidentibus, Rex iratus misit exercitum suum & occidit homicidas istos, & ciuitatem eorū succendunt igni. Hæc uerba indicant, quā inclementer, quā sæuere Deus puniturus sit cor, & anima ac omnibus fortunis eos, qui uerbum eius contemnunt & persequuntur. Nonne eiusmodi supplicio sunt affecti Iudæi? Huc referendum quod Christus apud Math. ait. Quicunq; non receperit uos, neq; auferat sermones uestros, exeuntes foras de domo, uel ciuitate, excutite pul-

uerem de pedibus uestris. Amen dico uobis, tolerabilius erit terræ Sodorum & Gomorreorum in die iudicij, quam illi ciuitati.

Quarto, uidemus in hac parabola eū qui sine ueste nuptiali intrauerat duriter compellatum à rege, & in exteriores tenebras, cum se non posset excusare, proiectum, Quod de ueste nuptiali hic dicitur, de iusticiarijs intelligendum est. Licet .n. tales in speciem sancti sint et boni, cum Christo tamen (cum sint hypocritæ) in regnū cœlorum non intrabūt. Vnicum opus est, nempe Iesu Christi meritum, quo iustificamur & saluamur. Quisquis hoc opus fide non fucata suscepit, uestem habet uere nuptialem, & in die illo cum Christo in regnum illius intrabit. Equidem sine hac ueste fidei impossibile est placere Deo. Qui uero hanc uestem non habuerit (habent autem pauci, quantumuis multi sint uocati) non habiturus est partem cum Christo, sed cum Satana, Quod Deus per Christum à nobis omnibus auertat Amen.

Pœna
hypo-
citarū

uestis
nuptia
lis.

Heb. ii

DOMINICA VICESIMA PRIMA POST TRINI-

tatis, Lectio ex Epistola Pauli ad Ephesios capite. 6.

Quod super est fratres mei, sitis fortes per Dominum, perq; potentiam roboris illius, Induite totam armaturam

DOMINICA XXI

turam Dei, ut possitis stare aduersus assultus diaboli. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarū seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite universam armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare. State igitur, lumbis circumcinctis baltheo per ueritatem, & induti thoracem iusticiæ, & calciati pedibus, ut parati sitis ad Euangelion pacis: Super omnia assummentes scutum fidei, quo possitis omnia tela nequissimi illius ignita, extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, qui est uerbum Dei.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Ad Christianam fortitudinem, qua immobiles, & fide adhærescimus, & aduersa superamus, hortatur in hac lectione Apostolus.

Aduersus diaboli assultus, nemo nisi armatura Dei munius, subsistere potest.

Confirmatione ostendit, quale hostium genus sit, qui cum congredi nos oporteat.

Neque enim lucta nobis est, cum hominibus, pari nobiscum imbecillitati obnoxii, sed cum principatibus, potestatibus, cum mundi dominis, cum rectoribus tenebrarū huius seculi, cumque spiritualibus astutijs in cœlestibus.

Per metonymiam præses diabolus, hic accipitur pro ijs, quibus præ-

est, ferè enim priores et capita huius mundi, Satanam diligentius ac Christi sectum sequuntur, quæ res in causa etiã est, ut Christi doctrinam plus quam uatiniano odio persequantur.

Contra ostensum periculum, remedium etiã ostendit. Neque enim dubium est, si perinde atque Apostolus hic scribit armemur, quin hostem nostrum diabolum, cum omnibus membris ipsius scelerissime superaturi simus.

Fidei scutum hic nobis ante omnia commendat, ut uideas quàm sit efficax, quantamque vim habeat aduersus diabolum, si à gladio spiritus quod uerbum Dei est, ne latum quidem ungulam discedas.

Expositio

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

Prorsus inuicto armorum genere, Paulus hic Christianum militem, con-
tratius humani generis hostem dia-
bolum, instruit. Et cum idem aduersa-
rius noster, non corporalis, non uisibi-
lis, sed spiritualis, sed inuisibilis sit, de-
scribere & ipse nobis spiritualium ar-
morū panopliam, quibus resisti eidem
posset, uoluit. Quā in re eo ingenio,
ea deniq; arte usus est, ut nullus Apel-
les penicillo hac depingere artificio-
sus potuerit. Est autem hac ipsa ar-

matura usque adeo nobis opus, ut me-
tus sit, nisi ea induti & muniti simus,
ne uictos nos & pro seruis habeat (ā
quo enim quis deuictus est ei seruitu-
tem debet) & a Deo separet, & in
una tartara secum trahat. Diligenter
igitur hic & serio mentis oculos ape-
riamus, quō uidelicet discere possi-
mus, quā ratione, quibus denique ar-
mis tam potenti & perfido aduersa-
rio resisti possit. Sic enim inquit:

Confortamini in Domino, & in potentia uirtus eius.
Induite uos armaturam Dei, &c.

Qui robustum & probe munium
hostem profligare & superare in ani-
mo habet, ei ante omnia aduigilandū
est, ut æque instructus, æque fortis,
æque armat⁹ in aciem prodeat. Quod
si hisce in rebus hoste fuerit inferior,
futurum est, ut uel turpiter eidem ter-
ga uertat, uel cum magno suo damno
se se dedat. Hæc ita in rebus corpora-
libus esse, uel experientia teste proba-
ri potest. Quod uero res in spirituali-
bus negocijs etiam ad hunc modum
habeat, Christus ipse in Euangelio o-
stendit, ubi inquit: ~~Con~~ fortis arma-
tus custodit atrium suum, in pace sunt
omnia quæ possidet. Vbi uero fortior

eo superueniens uicerit eum, uniuersa
eius arma aufert, in quibus cōfidebat,
& spolia eius distribuit. Hanc indu-
bie Christus similitudinem, de Sata-
næ ac regni eius potentia, quam supe-
raturus ipse erat, intelligendam propo-
suit. Is enim diutina tyrannide homi-
nes in mundo oppresserat, atq; ita in
eos sæuierat, ut multas ac infinitas a-
nimarum myriades ad se pellectas, æ-
ternæ damnationi obnoxias fecerit.
At uero adueniente Christo, terga
uertere & cedere coactus est, ita ut
uere etiā Christus ipse dixerit: Nunc
iudicium est mundi, & princeps mun-
di huius eijcietur foras. Item: Confi-

H dite,

DOMINICA VICESIMA PRIMA

dite, ego uici mundum. Iam cum im-
 becillior ac infirmior carnis nostræ
 natura sit, quàm ut tam potenti agono-
 thetæ in congressu par esse possit, ad
 monendos nos existimauit Apostolus,
 ut uel in Domino, à quo iam pridem
 hostis ille noster superatus sit, fortes
 simus, adeoq; Dei armaturam, cum
 inermes alioqui planè hac in re habeamur, quæ opponi istius insultibus

queat, induamus. Ac si diceret. Impos-
 sibile est ut impetum tam astuti, tam
 potentis, tamq; feracis hostis sustinea-
 tis, nisi fortitudinem uobis, arma, te-
 lum, & gladium Dominus è cœlis sup-
 pediet, Necdum enim habetis com-
 pertum, quanta polleat fortitudine,
 qui cum manus uobis cōferendæ sunt.
 Quid? Potentiam illius audire libet?

Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem,
 sed aduersus principes &c.

His uerbis Diuus Paulus describe-
 re eius hostis, qui cum lucta nobis est,
 cum potentiam tum tyrannidem uolu-
 it: quem etiam satis atrocem & formi-
 dabilem interim facit, qualis etiam re-
 uera est, si quis rem perpendat exacti-
 us. Cur uero talem depinxit? Ne uide-
 licet ceu imbecillem & inualidū con-
 temneremus, eaq; oscitantia superan-
 dos nos, ante congressum illi præbere
 mus. Colluctatio, inquit, nobis est,
 non aduersus carnem & sanguinem,
 sed aduersus principes & potestates,
 rectores tenebrarum harum &c.
 Quid hic audio? Principes ac potesta-
 tes huius mundi carnem & sanguinē
 non habent? Et mundus ipse, in quo
 tantus est, in speciem iustorum, sapi-
 entum, & præstantissimorum uiro-

rum numerus, comparari tenebris me-
 retur? Metonymia hic Apostolus usus
 est. Per obsessos enim à Satana, adq;
 uoluntatem illius circumactos, eum à
 quo obsessi sunt, hoc est, malignum
 spiritum intelligit. Neq; enim cum ho-
 minibus conferere manus, usque adeo
 est formidabile. At uero cum eo con-
 gredi, qui principum animos ferè de-
 mentare (de omnibus hic non loquor,
 sed de bona parte tamen) adeoq; con-
 tra uerbum Dei irritare & concitare
 solet, ea tandem colluctatio cum me-
 tuenda tum formidabilis est, quæque
 non uulgarem fortitudinem, non uul-
 garia arma, non uulgaria tela, sed pe-
 cius prorsus inæpidum postulet. Ne-
 quitiosi spiritus sunt, inquit Aposto-
 lus, sub cœlo exercentes dominum.
 Sed

Sed heus. Num durius hæc aliquanto dicuntur in principes, quod uidelicet à Satana obfessi sint, à Satana circumagantur, cum Satana in eandem impietatem consentiant? Aut nõ dixisse sufficiebat, quod rectores sint tenebrarum mundi huius? Dura profecto hæc sunt, sed tamen perinde atque uera ac

Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, &c.

Huiusq; aduersarium nostrum, una cum potentia sua depinxit Apostolus, interim quoq; Christianos ex æquo omnes cohortatus, ut cum uniuersam belli huius molem in perniciem nostram intentã esse uideamus, nos quoque toti in hoc simus, quò uim à nobis istam arceamus pellamusq;. Ac quidem cum contra tam probe instructũ hostẽ, pari ut ac animo opus sit, ostensus iam nunc est, quo armorum genere in spiritali hoc bello uti nos oporteat. Ante omnia enim ut Dei armaturam apprehendamus, præcipit. Perinde ac si diceret. Vestris uiribus, uestris copijs, haud ita multum damni, antiquo isti serpenti & hosti uestro, dabitur. Alieno hic præsidio, hoc est Christo, opus habet, ut de quo solo

cienda, cum ab Apostolo dicantur, cui tam in proclui est quod dicit probare, quàm imber quando pluit. Sed hæcenus cum quo hostium genere, et quibus armis instructo, congregari nos oporteat, ostensum est. Iam nunc qua arte excipiendi, quaq; astutia ludificandi sint, uideamus.

Scriptura testificetur, quod is caput serpentis istius amputatur? sit. Quod si huic Christo per fidem ita insiti fuerimus, ut iuxta promissiones suas, & in aciem nobiscum descendat, & pugnare, pro salute nostra contra Satanam dignetur, ibi tum succincti lumbis nostris ueritate, induti lorica iustitiæ, & calceati pedes præparatione Euangelij pacis, stamus, non uicti, sed uictores futuri perpetuo. Rursus. Si in belli societatem, societatem autem? Imò ducem hic Christum per fidem non adhibuerimus, nostris uiribus cum tanto hoste (quæ prorsus nullæ sunt) pugnaturi, iam non solum ad triarios nobis res redijt, uerumetiam actum de nobis est. Huius rei gratia dicere pergit Apostolus.

Ante omnia sumentes scutum fidei, quo possitis omnia tela nequissima ignea &c.

DOMINICA VICESIMA PRIMA

Quis obsecro Apostolum de hoc belli genere tam apte loqui docuit? In dubie hostis huius vires exploratas habet, eoq; uno maius periculum immineat Christiano militi, ignorare nō potest. Quare rationem etiam, qua et superari hostis, & ad uictoriam perueniri possit, ostēdit. Nam omnia hæc nosse, peritū belli ducem par est. Sed indubie hic in discendo, experientia magistra usus est. Cui enim unquam cum potentibus huius sæculi plus negocij fuit, atque ipsi Paulo? Quem maiori odio, secundum Christum, Satanæ, odoratus est atq; Paulum? Et tamē nihlominus hic Satanæ uictus est, et uictoriam ab hoste amplissimam Paulus reportauit. Quæris autem quibus

rebus uicerit? Gladio spiritus uicit, et fidei scuto. Verbi gladium fide ita propicio Christo ubique arripuit, ut omnes aduersarij conatus infregerit scilicissime. Vis ad eum modum tu quoq; uictoriam à tanto hoste reportare? Et de promissiones Dei, ita et apprehendas, & retineas oportet, ut nunquam ab ijs, uel portis etiam inferorum ingruentibus, diuelli sustineas. Quare si strenui & Christiani milites feceris officium, iam statim aduersarius noster uictus, in triumpho ducitur, præsertim cum Christi uictoria, nostra sit uictoria, ueluti ipsemet alicubi dicit: Confidite, ego uici mundum. Sed uide hac de uictoria caput 15. prioris Epistolæ ad Corinthios.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Vicesima prima post Trinitatis. Ioannis. 4.

ET erat quidē regulus, cuius filius infirmabatur Caper-naum. Hic cum audisset, quod Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, & sanaret filium eius, incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dixit ad eum regulus: Domine, descende, priusquam moriatur filius meus. Dixit ei Iesus: Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, & ibat. Iam autē eo descendente, serui occurrerunt ei, & nuntiauerunt dicentes, quod filius eius uiueret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius hæc

lius habuerat. Et dixerunt ei: Heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo Pater, quod illa hora erat, in qua dixit Iesus, filius tuus uiuit. Et credidit ipse & domus eius tota. Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cum uenisset a Iudaea in Galilaeam.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Exemplum fidei in hoc regulo habes, sed imperfectae. Porro si uere credidisset, non de praesentia Christi magis noperere, sed de uerbo sollicitus fuisset. Verbo enim sanare potest, etiamsi corpore non adsit. Sic scriptura alicubi dicit: Neque herba neque maligna sanant eos, sed tuus domine sermo, qui sanat omnia.

Christus eam in regulo infirmitatem arguit, ut uideas nihil aequae displicere illi, atque incredulitatem.

Interim tamen quum orando instaret regulus, sanitatem filio orantis & pollicebatur & praestitit protinus. Vade, inquit, filius tuus uiuit. Qua in re uerbi potentia modis omnibus obseruanda est. Nisi enim uerbum huc accessisset, non fuisset & Reguli fides confirmata, & decumbenti puero sanitas restituta.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Principio habemus in hoc Euangelio imperfectae fidei exemplum, quod nobis qui in uera fide nondum fortes

Oratio nostra talis esse debet, ut etiamsi statim quod uelit non impetret, tamen prius non cesset quam exaudiat. Neque enim perpetuo aures a nobis auertet is qui dixit: Pulsate et aperietur uobis. Matth.

Quod in illa ipsa hora, in qua Dominus dixerat: Filius tuus uiuit, serui Regulo nunciant filium ipsius melius habuisse, ad corroborandam fidem illius facit.

Regulus in fide confirmatus, doctor fit omnium eorum quos in domo sua alebat, beneficia ac bonitatem Christi ita iisdem inculcans, ut omnes ad fidem pertractos, Christo lucrescerent. Qua in re obseruabis, fidem quidem Dei donum esse, sed tamen non nisi per uerbum contingere, ueluti Paulus quoque dicit: Fides ex auditu, auditus uero per uerbum Dei. Ro. 10

sumus, plurimum consolationis adfert, cum uideamus hunc modicæ fidei Regulum a Christo non reiectum, sed sa

H 3 milititer

DOMINICA VICESIMA PRIMA

miliariter correctum, & postea uerbi diuini uirtute in fide perfecte conformatum. Hinc enim discimus nostræ fidei imbecillitatem à Christo quoque ferri, nec nos ab eo reiiciendos, modo castigationem eius, qua nostram incredulitatem increpat, simili patientia feramus, qua hunc Regulum tulisse uidemus, & cum Apostolis sine inter-

Luc. 15 missione oremus: Domine adauge nobis fidem. Porro fidem in hoc Regulo infirmam & imperfectam fuisse hic constat, quod Christum orat, ut descendat in domum suam, & sanet filium suum. Nam uera fides cum Euangelico

Mat. 9 Centurione dixisset: Domine dic tantum uerbum, & sanabitur puer meus. Is Centurio credit Christi uerbo tantam inesse uirtutem, ut per illud etiam Christo non præsentem puer eius sanari queat. Quare in uerbum solum respicit, quandoquidem probe scit per illum puerum sanandum. Quomodo uero nos sanitati restituemur, siue corpore, siue anima habeamus male, si non respicimus in hoc uerbum? Atqui **Psalm. 106.** David cecinit: Misit uerbum suum & sanauit eos. Sed hæc Regulum adhuc latent. Quinetiam id nondum percepit, quod alibi Christus dixit: Qui in me credit, etiamsi mortuus fuerit, ui-

uet. Quare semel atque iterum rogat, ut Christus secum in domum suam descendere dignetur. Quemadmodum autem Christus hunc in fide infirmum non reiicit, quia non sit perfectus, ita nobis non est desperandum, etiamsi talem fidei imbecillitatem, imperfectionemque sentiamus, sed certissime credere debemus. Christum hanc imbecillitatem in nobis patienter laturum, donec per uerbum & spiritum suum ad perfectionem perueniamus.

Secundo, uidemus hic quod fides ^{Fides crescat & augeatur.} semper augeri debeat et crescere. Ommino enim habet hic Regulus fidem, licet cet non adeo perfectam & ueram. Pollicetur sibi de Christo nihil boni, credit præterea illum eo esse animo, ut ferat opem omnibus, adeoque dominum esse longe benignissimum. Nam cur alioqui ad Christum, cum audisset ipsius ex Iudæa in Galilæam aduentum, accessisset gratiam impetraturus? Profecto necesse est adfuisse de Christo spem optimam. Hoc autem unum in eo desideratur, quod arbitretur necessariam esse ipsius Christi præsentiam ad filij sanitatem restituendam, necdum quanta uis & potentia sit uerbi diuini, intelligat. Quare oportet fides illius crescat & augeatur. Non enim

enim satis est me credere, quod Chri-
 stus sit mihi benignus & clemens Do-
 minus futurus, qui prompte opem fe-
 rat, nisi etiam credam, hoc illum pos-
 se solo uerbo, etiamsi ipse praesens non
 adsit, efficere. Quinimo credam oportet,
 in quavis tribulatione mihi à Deo
 uenturum auxilium, etiamsi omnia ad
 uersa esse uideantur. Sed hoc artis est
 summæ & excellentissimæ, quam non
 omnes callent. Veruntamen hanc pius
 Abraham didicit, de quo Diuus Pau-
 lus ait: Contra spem in spem credidit,
 ut pater fieret multarum gentium. Hæc
 ergo scientia cum sit huic regulo igno-
 ra, Christus illum familiariter instru-
 ens pederentem ad ueram fidem perdu-
 cit. Corripit autem illum, quod uerbo
 nolebat esse contentus, & quod ex il-
 lorum sit numero, qui tantum signa et
 miracula quaerunt. Ac si dicat: Signa
 quaerere & postulare, nec soli uerbo
 imitari & confidere uelle, incredulitas
 signum est. Diligenter ergo curæ
 tibi sit, ut uerbum apprehendas, non
 enim signum aliud huic adulteræ gene-
 rationi, quam signum Ionæ Prophetæ
 dabitur. Sic corripitur hic regulus. Ve-
 rum dum adhuc uera fide caret, et per-
 git suis precibus hoc urgere, ut Chri-
 stus secum ire, antequam moriatur fili-

us, dignetur, Christus non in aurem
 solum, uerum etiam in cor loquitur. Va-
 de, inquit, filius tuus uiuit. Sed quid
 subiungit Euangelista? Credidit ho-
 mo sermoni &c. Hic audis eum qui
 prius fuerat in fide imperfectus & in-
 firmus, iam rectam & firmam fidem
 habere. Per quem? Per Christum, qui
 suo uerbo & spiritu nobis, si in Dei ag-
 nitione augeamur, quotidie fert opem.
 Huc referenda est frequens Diui Pau-
 li in omnibus Epistolis comprecatio
 qua precat, ut fideles in fide crescant,
 & in agnitione Dei corroborentur.

Tertio, uidemus in hoc Euangelio
 nos ultra non exaudiri, quam anima-
 rum nostrarum saluti conueniat. Chri-
 stus enim etsi rogatus esset à regulo,
 ut descenderet in domum eius, tamen
 ire recusauit, sine dubio ob hanc cau-
 sam, ut cum iam per uerbum uideret
 regulus filium suum esse sanatum, ipsi
 uerbo magis adhereret, eoq; disceret
 esse contentus. Quamuis autem Chri-
 stus nos non ultra exaudiat, quam di-
 uinæ gloriæ & nostræ saluti conue-
 niat, nihilominus tamen sine intermis-
 sione nobis orandum est, propterea
 quod spiritus sanctus (etiamsi nescia-
 mus quid orare debeamus) gemitibus
 inerrabilibus interpellat pro nobis,

Quano-
 tum in
 preci-
 bus ex-
 audias
 mur.

Rom 9

DOMINICA VICESIMA PRIMA

Et præterea nobis facta est promissio, nos quicquid in Christi nomine petierimus, accepturos. Nobis ergo orantibus, quod ad nostram salutem pertineat, certum est iuxta promissionem, nos indubitate exaudiendos, nec unquam frustra oraturos. Sic Paulus:

a Cor. 1. Quotquot, inquit, promissiones Dei sunt, in illo sunt etiam & amen, Deo ad gloriam per nos. Sin autem ea quæ diuinæ gloriæ, nostræq; salutis sunt contraria, petierimus, è re nostra est si non exaudiamur, Præstat enim nos non iuxta uoluntatem nostram ad salutem, quàm ex animi nostri sententia, ad damnationem exaudiri. Et in hac opinione fuit etiam quondam Diuus Augustinus. Hinc est quod docemur petere in oratione Dominica: Fiat uoluntas tua. Nonne & in hunc modum

Mat. 9. orat leprosus: Domine, inquit, si uis potes me mundare. Orat sanitatem, sed ita, ut nec contra Deum sit, nec contra animæ suæ salutem quod petat. Ita & nobis est agendum, ut quicquid petierimus, id omne diuinæ uoluntati relinquamus.

Miracula uerbi testimonia Quarto, uidemus in hoc Euangelio, quod signa & miracula uerbi sint testimonia, quæ confirmant hoc uerbum à Deo uenisse, & diuinum esse.

Præterea quod per miracula homines ad fidem alliciantur. Verum hic non loquimur de ijs signis, quæ post susceptam, confirmatamq; doctrinam sunt, sed de illis quibus quælibet noua doctrina, quod ex Deo sit, necessario probat. Ita lex Mosi per multa signa, miraculaq; confirmata est, sicut uidere licet in libro Mosi secundo. Quod si pseudopropheta uenisset, & huic legi contrarium, quemadmodum sapius Deus nos tentans permittit, docuisset, & signis quoq; probasset, non tamen erat illi prophetæ fides habenda. Sic uidemus etiã in Euangelio, quod post legis abrogationem per Christum mundo prædicatum est, & excellentissimis miraculis comprobatum, quod nulla doctrina huic contraria sit suscipienda, etiamsi pseudopropheta quispian multa signa & miracula ædaret, et contra Euangelium testificet. Nam in principio per Christum, & postea per Apostolos Euangelium satis superq; probatum est, ita ut qui signum querat posthac, merito audiat: Generatio hæc adultera signum querit, &c. Signa itaq; & miracula facta, uerbum in Euangelij principio facta, uerbo huic, quod ex Deo, & quod ueritas sit, abunde perhibent testimonia.

Verbū quod hic Christus Regulo dixit, uidelicet: Vade filius tuus uiuit, hoc signo probatur, quod statim seruiuentes hero nunciant, qua hora febris filium reliquerit. Ad hæc, omnes ad fidem aliciuntur hoc miraculo, quemadmodum indicat Euangelista. Huc pertinet quod Christus Ioannis. 14. dicit: Credite mihi quod ego in Patre sum & Pater in me. Aut saltem propter opera ipsa credite mihi. Ex his omnibus satis liquet, cur in principio prædicati Euangelij multifariam sint facta miracula.

DOMINICA VICESIMA SECUNDA POST TRINITATIS, Lectio ex Epistola Pauli ad Philip

penses capite. 1.

FRatres: Gratias ago Deo meo in omni memoria uestri, semper in omnibus orationibus meis, pro omnibus uobis, cum gaudio præcationem faciens, quod ueneritis in communionem Euangelij a primo die, usque ad hoc tempus: per suum habens hoc ipsum, quod is qui cœpit in uobis opus bonum, perficiet usque ad diem Iesu Christi: sicut iustum est mihi, ut hoc sentiam de omnibus uobis, propterea, quod habeam uos in corde, & in uinculis meis, & in defensione et confirmatione Euangelij, cum sitis omnes mihi consortes gratiæ. Testis enim mihi est Deus, quam desyderē uos omnes, in uisceribus Iesu Christi. Et illud oro, ut charitas uestra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione, omnique intelligentia: ut probetis quæ sunt præstantia, ut sitis sinceri, actales, ut nemini sitis offendiculo, in diem Christi, impleti fructu iustitiæ, qui contingit per Iesum Christum, ad laudem & gloriam Dei.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Hæc lectio Paulinæ ad Philippen ses Epistolæ exordiū est, in quo suo more a gratiarum actione orditur.

Agit autem gratias Deo, id quod

indefinenter etiam se in præcationibus facere dicit, quod Euangelicæ doctrinæ participes facti, illam ipsam doctrinam mordicus adhuc retineant

DOMINICA XXII

neant, ea interim designantes, quæ Christiano digna sint nomine.

Charitas de omnibus optime spectat, sic Apostolus hic dicit, dubium si bi non esse quin perpetuo Christianæ religionis cultores futuri sint, quum semel consortes facti sint Evangelicæ gratiæ.

Obserua quod dicit, Deum in Philippensibus bonum illud fidei opus cepisse, qui hoc ipsum etiam ad diem usque Iesu Christi perfecturus sit. Nihil enim maius contra vires nostras, pro commedanda gracia dici potuit.

Apostolicæ charitatis et etiam sollicitudinis exemplum est quod Philippensium in ipsis etiam uinculis memor est, causamque illorum apud Deum agere.

Agnitio Dei, intelligentia, et charitas erga proximum, nunquam in nobis tam sunt perfecta, quin cotidianis auctibus et progressionibus opus habeant. Quare ut magis ac magis exuberent semper cum Apostolo orandum est.

Obserua fructum fidei per solum Christum, ad gloriam et laudem Dei contingere.

BREVIS EXPO. HVIVS LECTIONIS.

Præsens lectio exordium est eius quam ad Philippenses Paulus scripsit Epistolæ, à gratiarum actione, id quod fere consuevit sumptum, Et profecto, si quis multiplices illas cum gratulationes tum gratiarum actiones, quibus omnes ferè Epistolæ illius refertæ sunt diligentius intueatur, fieri non potest quin sua quæque conscientia edocetur sit, quid nos in simili causa deceat, Cumulus enim ille donorum, qui per uerbum quondam à Deo, in Romanos, Corinthios, in Ephesios, in Galatas, in Collossenses, et hosce nostros Philippenses collatus est, in nos quoque po-

stremis hisce temporibus redundauit. Quis igitur neget, iugem gratiarum actionem pro tantis beneficijs, à nobis quoque requiri? Certe causa cur Paulum hic diligenter imitemur, in prompta est. Opulente enim et uerbo nos, et omnibus spiritalibus benedictionibus donauit. Sed quamadmodum in omnibus istis quæ ad profectum Evangelij pertinent pigri et desides sumus: ita hic quoque nemo est qui pro acceptis donis gratias Deo agere in animum inducat. Sed age, causam perpendamus, cur tam diligenter gratias Deo egerit Apostolus.

Gratias

Gratias ago Deo meo, in omni memoria uestri, semper inunctis orationibus uobis, &c.

Vere pia Christiana hæc est gratiarum actio, de qua nullus etiam dubitat, quin ex animo candidissimo & Christiano pectore proficiatur. Si ruc enim huiusmodi pectus uel laudare Deum, uel gratias eidem agere debet, iam certo apud se statuat necessum est, hunc ipsum Deum suum quoque suum, inquam, Deum esse, Equidem scio in oculis carnis ineptam Anadiplosin uideri, si quis dicat: Meus Deus est. Sed coram Deo usque adeo necessaria est hæc repetitio, ut pro Christianis nunquam habiturus sum, qui adhuc modum non statuunt, ac credant, Deum, suum Deum esse, præsertim cum uideant uoculā hanc (meus) peculiarem in scripturis Emphasim & energiam habere: ueluti cum Thomas dicit: Dominus meus, & Deus meus. Ad consimilem modum Paulus quoque Deum pro Deo suo et agnoscit, & gratias eidem agit, quod uidelicet ostendat nullam gratiarum actionem uel ueram, uel Deo gratam esse posse, si non ex cordis & fidei sinceritate proficiatur. Sed pro quibus tandem beneficijs gratias agit Paulus? Quod uidelicet Philippenses,

& uerbum salutis audierant, & fidē nacti erant, & spiritum sanctum acceperant, adeoque in communionē omnium bonorum Christi per solam & gratuitam Dei bonitatem recepti erant. Quæ nam sunt illa bona? Remissio peccatorum, iusticia, & uita æterna. Hæc in Philippensibus usque adeo probantur Paulo, ut semper illorum memor sit, semper pro illis Deo gratias agat, semper denique oret, quo in cognitione hac & fide permaneant, & indies magis ac magis grandescant. Iam quemadmodum Paulus pro Philippensibus fidelissime semper orauit, & indubie pro Paulo æque fideliter Philippenses Deum præcati sunt: ita omnes Ecclesiæ pro suis concionatoribus, & uicissim concionatores pro Ecclesijs Deum interpellare debent, ut utrinque in Euangelij communionē perseuerent, adeoque in confessione ueritatis ad finem usque perdurare queant: sed pari hoc ipsum fieri debet fiducia atque ab Apostolo factum uidemus. Qui cœpit in uobis bonum opus, inquit, is perficiet usque ad diē Iesu Christi. Euangelij prædicationē et audire et recipere, bonū opus uocat, ita tamē uel huiusmodi

DOMINICA XXII

huiusmodi opus non nostris uiribus, sed Deo acceptum referat. Quemadmodū hoc quoq; Deo adscribit, non nobis, quod constanter in tam pio ac sancto opere, ad diem Iesu Christi pii perseverant. Cum ergo salutis & iustificationis nostrae initium, progressus, & finis, prora & puppis, non ē nostris operibus, sed ex gratuita Dei bonitate pendeant, qui miseri merita nostra iactamus? Sed age, si mundus cum meritorum Christi iniuria, proprijs meritis fidere, quā uera hāc esse credere mauult, tum uel nos diuinā bonitatis aures, per Christum pulsare perpetuo precibus nostris perga-

Testis enim mihi est Deus, quod ex corde magno tener uestri desiderio &c.

Boni & cordati pastoris officium est, ut non solum cōcreditas fidei suae ouiculas deamet, aq; lupi morsibus custodiat, uerum etiam ut semper in tempore & ē caulis ad pascua educat, & ubi oportunum fuerit saturatas reducat. Quid? Exemplo Christi animam pro iisdem debet. Sic ubi enim in concionatore talis erga oues sit adfectus, ibi fieri non potest, quin in medijs etiam ad afflictionibus, curam pro iisdem gerat maximam. Et quid aliud sensisse Christum existimas, cum cruci ad-

fixus & iam moriturus clamaret, sitio? Ouium suarum salutem & Euangelij in omnes gētes propagationem sitiebat, praeterea nihil. Ita hic quoq; Apostolus in uinculis ipsis, in carcerum squalore constitutus, pro omnibus Ecclesijs, quarum fidem perspetam habebat, sollicitus est, idq; adeo ut scriptis nunc hanc, nunc illam irruat & consoletur. Vsq; adeo in uotis habet, ut omnes ex aequo pii in comunione eorum bonorum, quae per Euangelium donata nobis sunt ad finem usq;

usq; permaneant. Quin inter exhortandum hac quoq; in re officiū facit, quod non solum ad charitatem & alia mutuorum officiorum officia, adeoq; totius uitæ honestatem Philipenses inuitat, uerum etiam quod pro eis, ut magis ac magis in operibus bonis crescant indefinenter orat. Quod si uerum hic fateri uolumus, profecto modis omnibus opus est, cum & caro nostra maxima imbecillitate laboret, & charitas tam perfecta quam esse debebat in nobis non sit, ut in bonis operibus nunquam non locupletiores siamus, utq; huius rei gratia Dominū indefinenter interpellemus. Alioqui profectus huiusmodi perpetuo in nobis desiderabitur. Hic enim tum futurum est, ut charitas nostra in omni agnitione et sensu, magis ac magis abundet, adeoq; quod optimum est, & expectat & diligit. Quid? Gratia hic in nos diuinitus tam opulente transfunditur, ut sincere & sine offensa, usq; ad diem Iesu Christi, uiuamus & conuersemur, pleni interim iusticiæ fructibus omnibus. Cordis sinceritas ac puritas, è fide in Dominum nostrum Iesum Christum dimanat, ueluti in actus dicitur, fide purificans corda eorum. Adeo uerum autē hoc est

ut nisi fides adsit, impurum & immundum cor perpetuo habiturus sim, etiam si in speciem præstarem omnia legit opera. Deinde q; sine offensa sum, nemini uel peruersa doctrina, uel praua conuersatione grauis, charitas efficit, quæ fidem ueram non potest non comitari. Imò iusticiæ fructibus ita qui fidem habent hic replentur, ut piorum & Christianorum numerum, omnium etiam suffragijs adumerentur. Tantum abest, ut recte facta laudem non habeant. At mihi hic obserua, q; conuersationem nostram si bona sit, iusticiæ fructum uocat. Si fructus. n. iusticiæ est, uitæ sanctimonia, iam certo consequitur, ea opera, quæ è fidei iusticiæ non proueniunt, meram hypocrisin, & nihil minus atq; uere bona opera esse. Veluti Paulus alicubi quoq; dicit: Quicquid non fit ex fide, peccatum est. Præterea hoc quoq; obserua, quid genus iusticiæ fructus non nostris uiribus, sed per Dominum nostrum Iesum Christum fiunt. In quem finem? ut per eos uitam æternam consequamur? Minime gentium. Ad quid igitur? Ad gloriam & laudem Dei. Breuiter. Opera nec iustificat, nec salutem merentur etiam si fieri ea modo omnibus oporteat, sed in eum fi-

nem

DOMINICA XXII

nem præcepta sunt, ut cum apud nos nos lucent, & Pater hinc qui in cœ-
fiunt adeoq; ceu lux quæpiam apud lis est glorificetur et proximo seruiat

EVANGELIUM IN DOMINICA VICESIMA

Secunda post Trinitatis Matth. 18.

ASSimilatum est regnum cœlorum homini Regi, qui uoluit rationem ponere cum seruis suis. Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus qui debebat decem millia talentorum. Cum autem non haberet unde redderet, iussit eum dominus eius uenundari, & uxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi. Procidens autem seruus ille rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Misertus autem Dominus serui illius, dimisit eum & debitum dimisit ei.

Egressus autem seruus ille inuenit unum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidens conseruus eius ad pedes eius rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerem donec redderet debitum. Videntes autem conserui eius quæ fiebant, contristati sunt ualde, & uenerunt & narrauerunt Domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc uocauit illum Dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum illud dimisi tibi, quoniam rogasti me. Nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus, quo ad usq; redderet uniuersum debitum. Sic & Pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis unusquisq; fra- tri suo de cordibus uestris.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Summa

Summa huius parabole est, Deum nobis si peccata nostra agnoscamus, eiusq. misericordiam uere & ex animo imploremus (porro uero implorare fidere est) omnia debita remissurum, idq. gratuito. Gratuito inquam, ne quis in hac causa ullum locum tribuat uel meritis nostris uel operibus.

Obserua autem neminem esse in uniuerso orbe, qui non regis huius debitor sit. Et hoc ipsum quis negare audiat, quum nemo tantum faciat, quantum facere iussus sit? Certe Psalteri se hic debitorem agnoscit, ut dicat: Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnes uiuens. Et Christus ipse uult, ut pro inutilibus seruis nos habeamus, etiam si quicquid prestare iussus sumus prestemus.

Iam quemadmodum gratis peccata nobis condonat Christus, ita nos

BREVIS EXPOSITIO

Summa huius Euangelij est, quod nobis ex gratia peccata remittantur, ideoq. et nos obligari ut proximo nostro sua in nos peccata remittamus. Verum cum hic ordine pulchro descriptum sit quomodo homo iustificetur, singula diligenter in hac similitudine tractabimus.

quoq. ad facilitatē condonandi uult esse quam paratissimos, quemadmodum alibi quoq. dicit: Remittite & remittetur uobis.

Obserua exigere quidem Christū hic, ut erga delinquentes simus, si ueniam deprecētur, quam facillimam. Sed tamen ei facilitati ac condonationi peccatorum remissionem acceptam referri non posse, ut quæ fidei tantum debeatur, uniuersa scriptura teste, quum contra illa erga fratres facilitas, fidei fructus tantum sit.

Pœna proponitur ijs, qui irrogatas iniurias ulcisci, quam condonare malunt. Proinde si facilem in cœlis uolumus habere Patrem, simus & nos erga omnes faciles, sic enim fiet ut tanto rectius dicamus: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, &c. Mat 6.

HUIUS EVANGELII

Principio audimus in hac parabola partem quandam legis. Nullus enim est hominum quos hic sol uidet, qui legem seruare non teneatur, & interim nihilominus legis est præuaricator & transgressor, maxime si Deus nobiscū in iudiciū uelit intrare. Quis n. hic iustificaret suis operibus, etiam si

DOMINICA XXII

etiam si omnia quæ præcepta nobis sunt, in speciem fecisset? Ex toto corde, ex tota anima, ex totis uiribus fiet
 Psalm. 143. Et impleatur oportet, quod Deus iussit atq; præcepit. Cum autem hic etiã aliquando sancti & electi impingant et cadant, et ideo quotidianorum peccatorum remissionem semper necesse habeant petere, quomodo corã Deo iustificaretur operibus suis hypocrita
 Psalm. 143. Non sine causa Propheta David in Psalmo orat: Domine ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in cõspectu tuo omnis uiuens
 Psalm. 143. Et alio loco: Beati quorum remisse sunt iniquitates, & quorum tecta sũt peccata: Beatus uir cui non imputauit Dominus peccatum, et non est in spiritu eius dolus. Dicendum ergo nobis hic est, nos omnes simul esse debitores huius regis, hoc est, peccatores. Imò qua ratione possent mea mihi peccata condonari, nisi ea sentirem & agnoscerem? Si mihi utilis esse debet medicus Christus, letalem morbum meum agnoscam necesse est. Si autẽ agnoscere debeo morbum meum, rex iste librum debiti, hoc est legem, producat oportet, in qua mihi peccata mea transgressionessq; demonstrat, ut humiliatus ueniam ab eo efflagitem

Tum demum ad pedes eius prostratus, me debitorem esse uere agnosco.
 Secundo, postquam hic seruus peccato subiectus se debitorem agnoscat, indicat altera pars huius parabola, qualiter à debitis releuetur, & libere matetur, per misericordiam uidelicet & gratiam. Sic enim habet textus: Misit autem Dominus serui illius dimisit eum & debitum dimisit ei. Sponderat quidem hic seruus se omnia redditurum, quæ admodum consciencie afflictæ facere solent uerum rex optime nouerat, hoc illi futurum impossibile. Quare dimisit illum libere, & debitum quoq; ex misericordia dimisit. Ex his omnibus hoc nobis discendum est, unde peccatorum ueniat remissio. Hæc autem non consistit in operibus aut ullis meritis, sed datur ex gratia & misericordia propter Christum. Quare enim rex huius serui misertus fuisset, si seruus soluendo fuisset? Verum hoc ratio & caro nostra non compræhendit, sed quærit uiam meliorem & peccatorum remissionem per opera consequi conatur. Imò de hoc unico articulo iam contentio est in toto orbe terrarum. Mundus non permittit ut Christus in hoc sit uerax cum tamen necesse sit aut rationem hic

hic confundi, & Christum esse ueracem, aut certe nos in perpetuum damnari. Certum enim te esse oportet, si uis saluari, peccata tibi condonata esse. De hoc autem articulo certus esse non potes, si operibus aut meritis tuis inniti hic uolueris. Quare ubi gratia et misericordia Dei in Christo apprehendenda est per fidem, sine qua non habebis pacatam conscientiam. Si sic sentias, astipulatur tibi sacrosanctum Euangelium, quod ubique diuinæ gratiæ, non operibus peccatorum adscribit remissionem. Nonne Ioannes Baptista indicat Christum solum esse agnum Dei tollentem mundi peccata? Nam si Christus suo ipsius merito peccata tollit, qui possunt hoc operam se efficere? Præterea sic docent sancti Apostoli in Actis, ubi hunc articulum tractant: Non est aliud nomen datum hominibus, in quo nos oporteat saluari &c. Ita significatur in hac parabola, quod rex seruo ex compassione & misericordia debitum remisit.

Tertio, debuerat hic seruus, tanti beneficii in se collati memor, etiā cum suo debitore patientiam merito habere, siquidem fides postquam apprehendit in Christo peccatorum remissionem, per charitatem se extendit,

& in lucem prodit. Verum iste ingratulus, omnium bonorum oblitus, non habet cum seruo suo, qui debebat ei centum denarios, ullam patientiam. An hic, tamen si ei prius debitum uersum sit dimissum, Christianus esse & dici potest? Minime gentium. Christianus noui peccata sua sibi ex gratia propter Christum remitti, interim nouit etiā quod simili modo cum proximo suo agere debeat. Quatenus igitur apprehendit per fidem in Christo remissionem peccatorum, & dein de propter Christum proximo suo quoque inseruit, eatenus est & manet Christianus. Sin minus hoc fecerit, Christianus esse non potest, siquidem scriptura testatur, in dilectione Dei et Matth. 22. proximi, ueluti in præcipuis duobus mandatis pendere legem & Prophetas. Quare Christus etiam alibi inquit: Remittite & remittetur uobis. Luc. 19. Hoc tamen non sic intelligas, quasi tua remissione peccatorum condonationem promereri queas. Prior huius sententiæ pars prædicatio est de penitentia, indicans tibi quid tuo proximo aut debitori facere tenearis, nempe remittere illi. Posterior pars promissio est, tibi quoque ex gratia propter Christum peccata condonari. Huc pertinet

DOMINI. VICESIMA TERTIA

illa petitio in oratione Dominica: Re-
mitte nobis debita nostra, sicut & nos
remittimus debitoribus nostris. Si ita-
que tibi cordi est opera facere bona,
& per charitatem testificari fidem tu-
am in Christum esse rectam & ue-
ram, sic proximo tuo inferuias, quem
admodum Deus per filium suum tibi
inferuiuit. In hoc nimirum cognosce-
mur Christi discipuli, si dilectionem
mutuam habuerimus, sicut Christus

Ioan. 14. apud Ioannem dicit.

Persona
discer-
dentis
um a
fide.

Quarto, uidemus in quarta parte
parabolæ huius, quod Deus de ijs, qui
à fide discedentes, dilectionis erga
proximum obliuiscuntur, sit supplici-
um sumpturus. Quamprimum enim
rex audiuit, quā duriter seruus, cui
omne debitum ex misericordia dimise-
rat, cum conseruo suo egisset, uebe-
menter est iratus. Vocatum ergo &
durius compellatum tradidit tortori-
bus, donec redderet uniuersum debi-
tum. Hæc particula, donec, tempus

hic significat perpetuo duraturū. Qua-
si diceret rex: Ex gratia & miseri-
cordia omnia peccata tibi remisi, ut ui-
cissim tu cum tuo debitore, beneficij
in te collati memor, similiter ageres.
Verum cum sis ingratus, & omnis cha-
ritatis prorsus oblitus, in æternum es
damnatus. Ex omnibus istis, qualiter
in Christi regno agatur, considera.
Inprimis agnoscere debemus, nos esse
peccatores, nec operibus in conspe-
ctu Dei nos posse iustificari, & hæc
est prima pars parabolæ. Secundo,
sciamus ex gratia propter Christum
peccata nobis remitti, idque docet
secunda pars parabolæ. Tercio, accep-
ta per fidem peccatorum remissione,
opus est, ut hanc fidem per charita-
tem testemur, quod in tertia parte pa-
rabolæ continetur. Quarto, si prædi-
cta omnia non fecerimus, nos æterna-
luer & absque ulla misericordia con-
demnandos esse sciamus, sicut postre-
ma pars parabolæ indicat.

DOMINICA VICESIMA TERTIA

post Trinitatis, Lectio ex Epistola Pauli

ad Philippenses capite 3.

FRATRES: Pariter estote imitatores mei, & considerate eos,
qui sic ambulant, quemadmodum habetis nos pro exem-
plari. Nam cum plures ambulant, de quibus sepe dixi uobis,
nunc autem & flens dico, inimici crucis Christi, quorum fi-
nis per-

nis perditio est, quorum Deus uenter, & gloria in dedecore ipsorum, qui terrestria curant. Nam nostra conuersatio in coelis est, ex quo & seruatore[m] expectamus, Dominum les- sum Christum, qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso, secundum effica- ciam, qua potest etiam subijcere sibi omnia.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Paulus quum in tertio Epistolæ ad Philippenses capite, falsos doctores quinsdem fucum faciebant, nonnihil perstrinxisset, ac postea totum in hoc esse se, quo in Christi cognitione cor- roborarentur gloriatus esset, hortatur tandem Philppenses, ut ipsi quoque idem suo exemplo faciant.

Paulum quisquis imitatur, Deum imitatur. Sic enim alibi dicit: Estote imitatores mei, sicut & ego Christi. Huc pertinet quod etiam pro exem- plari, ad quod alij doctores collati di- iudicari possint, se proponit.

EXPOSITIO HVIVS LECTIONIS

In hac lectione Diuus Paulus seip- sum pro exemplo, quod imitentur pro- ponit Philppensibus. Quas uero ha- ius rei & exhortationis causas habue- rit, ex ijs quæ in ea Epistola textum hunc præcedunt, uidere est. Fidem in Christum Philppensibus inculcat. Eam docet: inam postea Pseudapostoli subuertere, adque ad operum iusticiam

Pseudapostolorum gloria, quando quidem & hostes sunt crucis Christi, & uentrem numinis loco habent, cum dedecore euanesce[e] tandem solet. Neque enim ea quæ sunt Christi, sed quæ terrestria sunt, curant.

Christianorum conuersatio in cœ- lis, unde Christus expectatur, qui no- stra quoque corpora aliquando glori- ficabit, esse debet.

Tanta est Christi efficacia & po- tentia, ut non solum corpora nostra glorificare possit, uerum etiã ut omnia sibi subijciat. An non igitur Deus est?

recipiendam pertrahere illos conati sunt. Hic uero Apostolus, quod fi- dum pastorem decebat, lupis istis ob- uiam eundum ratus, totus in hoc est, ut & os huiusmodi blateronibus ob- struatur, & fidei iusticia illabefacta defendatur. Quam uero uehemens contra seductores istos fuerit, uel tertium eiusdem Epistolæ caput satis

DOMINI. VICESIMA TERTIA

arguit. Principio ibi id genus doctores, canes & malos operarios uocat, utq; ab ijs sibi caueant, diligentissime hortatur. Deinde fidei iusticiā ita laudibus effert, ut totam illam externae iusticiæ laruam, qua in lege conspicu-

us fuerit, pro detrimento & stercorebus habeat. Postremo cum conscius sibi sit, quod & uera cū apud eos esset, docuerit, & morum etiam innocentia doctrinā responderit, exemplum illis quod imitentur proponit, dicens.

Imitatores mei estote fratres, et obseruate eos qui sic ambulant, &c.

Quid sibi Paulus hac imitatione uelit, ex ijs quæ textum hunc præcedunt, colligendum est. Nam ut supra dictum est, principio Pseudapostolos ibi perstrinxerat, idq; hoc nomine, quod ea quæ scripturis consentanea nō erant, docebant, eoq; digni essent, qui ab omnibus uitarentur. Adhæc fidei iusticiam, contra eos qui operum legis iusticiam statuebant, gnauiter admodū defendit, ut quæ sola eorum quæ post tergum sunt, obliuiscatur, in præfixū scopum & brabium, quod è cœlis Deus gratuito credentibus pollicetur, solum intenta. Iam cum certò sciat, in his omnibus se, non sui capitis somnia, sed Dei præceptum & uerbum sequi, admonet non solum Philipenses, uerum omnes ex æquo Christianos, ut se sequantur & imitantur.

Ac si diceret: Non sum ignarus iniquum esse, ut me perinde atque hominem quis imitetur. At uero cum ego quoq; non hominem ullum, sed Deum ipsum sequar, par est, ut quod ego facio, uos quoque faciatis. Exemplum à me ut tantum sumatis uolo. Et quem admodum ego in hac mea imitatione, solum Deum sequor, nec ad dextram declinans, nec ad sinistrā: ita uos quoque, si exemplum hoc meum fueritis imitati, facile pseudoapostolorum conatus facietis irritos. Ad hunc modum alibi quoq; dicit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Imò ut ne ab hac imitatione uel latum unguem discedamus, uel ullo pacto in pseudoapostolorum doctrinā consentiamus, pluribus & in docendo & uiuendi ratione quales sint, ostensurus est, dicens:

Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam uobis, nunc autem & flens dico, &c.

Audi

Audi obsecro quàm ex animo ijs Apostolus compatiatur, qui uel per falsam doctrinam, uel prauam uindicationem à uero abducuntur. Sed non solum audies, uerum etiam ut erga eos qui falsa docent, & rursum, qui per id genus doctores seducuntur, adfectos nos esse conueniat, hinc disces. Principio quod ad ipsos seductores atinet, periculum faciendum est, an ne ab errore in uiam reduci & emendari in melius possint: idq; bis atque iterum. Atque hoc consilio, hac ratione, si promoueris nihil, iam tum necessitas ipsa (durū & ingens telum iuxta pro uerbium) poscit, ut quod alibi dicit, facias: Hæreticum post unam atq; item alteram admonitionem deuota. Deinde omnem mouebis lapidem, omnes neruos intendes, ut ijs quoque, qui uel seducti sunt, uel seducuntur, consulas, inq; uiam sic errantes reducas, ueluti Christus quoq; fecit, qui relictis nona ginta nouem ouibus, eam quæ perdita erat, quæsitum iuit. Quod si tentatis, quæ quidem fieri hac in re possunt, omnibus, prorsus nihil promoueas, tamen tot animarum iactura, tantus pereuntium numerus, commiserationem citius atq; debitæ uindictæ desiderium mereri debet. Equidem Paulus

hic quales pseudapostoli sint, dicit ingenue, sed cum lachrymis, sed cū commiseratione maxima, ne quis arbitretur per inuidiam aut odium hæc illi excidisse. Sed quibus tandem nominibus pseudapostolos dignatur? Præterquàm quod in ijs quæ lectionem hanc præceant, canes & malos operarios nominauerat, iam nunc etiā Christi crucis inimicos uocat. Porro Euangelium, teste Apostolo, crucis uerbū est. Vbicunq; igitur contra crucem hanc uel docetur uel adseritur aliquid, ibi certo dæmoniorum doctrina auditur. Vbi uero dæmoniorum doctrina admittitur, quid ibi potest uel bonum conspici, uel aliud atq; Apostolus hic inquit, sequi? Terrena hic sapiunt homines. Hic uenter idoli loco colitur. Hic ueritas Euangelica ridetur: ita ut necessario hæc & damnationem sequi, & temporariam illam hypocrisis gloriam in opprobrium sempiternum uerti oporteat, ueluti Christus quoq; in Euangelio dicit. Receperunt mercedem suam. At uero apud eos, qui & ab Euangelij partibus stant, & uere Christi uel Apostolorum imitatores sunt, ad hunc modum res non habet. Quomodo igitur? Audiri spondentem Apostolum.

DOMINI. VICESIMA TERTIA

Nostra autem conuersatio in cœlis est, unde etiam saluatorem expectamus, &c.

Pseudopostoli & horum sectatores, cum terrena sapiant, ueluti iam ostensum est, etiam corde pariter atq; animo terrenis reb⁹ inhiunt necessum est. Contra. Veri concionatores & uere Christiani, qui Euangelium nullis glossis uiciatum habent & audiūt, persuasi sunt, nihil minus ipsos decere, ac si caducis, terrenis, & temporarijs bonis corradendis intenti sint, præsertim cum conuersationē suam in cœlis habere iubeantur. Quid autē conuersationem in cœlis habere uocet, facile ex ijs, quæ quondam ad Abrahamum dicta sunt, colligere licet: Ego, inquit, sum Dominus omnipotens, ambula coram me, & esto perfectus, po-
namq; fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te uehementer nimis. Item: Ambula coram me & esto perfectus. Quod Diuus Paulus conuersationem in cœlis habere uocat, id Moses coram Deo ambulare, & perfectum esse uocat. Et quidem hoc ambulare nihil aliud est, atq; uera in Deum fiducia præditū esse, recte de Deo sentire, cœlestia tantum querere, & erga quoslibet adfectum esse candidissime. Talem enim fuisse Abra-

ham, cum erga Deum tum homines, nemo sacrarum literarum peritus, dubitare potest. Iam quemadmodum pij ab amore rerum fluxarum, prorsus alieni sunt, & cœlestibus tantum inhiantes, & in lege Domini tantum diuinoctūq; meditantes, uoluptatum omnium, diuitiarum, et carnalis sapientiæ otores constantissimi, ita aduentū quoque seruatoris ac Domini nostri Iesu Christi anxie admodum præstolantur, quemadmodum & creaturæ quæ reuelationem filiorum Dei expectant. Et nō immerito. Quis enim non ex animo cupiat, et mundum hanc tor-
malis obnoxiū deserere, & deposito peccati corpore cū Christo in gloriā Patris sui ingredi? Non hic loquor de ijs, qui carnalibus uoluptatibus & irretiti & ebrii, cum Epicuro aliam uitā post hanc esse non credunt, sed de ijs potius, qui & Patrē in Christo hic per uerbum cognoscunt, & in uitā nouitate ambulāt. Hi certo enim credunt, aliam uitam post præsentem hanc futuram, in qua Christus humile hoc corpus meum uere clarificaturus sit. Cur istuc queris? Ut configuretur corpori suo glorioso, idq; iuxta operationem,

rationē, quā sibi subijcit omnia. Quis obsecro, tantas & tam admirandas res, non cupiat, uel iam iam experiri? quis tantæ claritudinis & gloriæ non teneatur desiderio? Certe quod ad electos & pios attinet, ij indubie hic nihil professione sua indignū commissuri aut facturi, sunt unquam, ut qui sci-ant, tum uere liberationem & redem-

ptionem suam adpropinquare, cum in iudicium Christus aduenerit. Quod si impij securitatis amatores, quā magnifici huius aduentus expectatores esse malunt, agē, relinquantur suæ insaniæ, torpori, & oscitantia. Neque enim nunc ignorantia prætexere possunt, qui toties ac tanta diligentia ad resipiscentiā prouocati sunt.

EVANGELIUM IN DOMINICA

Vicesima tertia post Trinitatis. Matth. 22.

Tunc abeuntes Pharisei, consilium inierunt, ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia uerax es, & uiam Dei in ueritate doces, & non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, licet dare censum Cæsarian non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocrite? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denariū. Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Diligenter observa, quoties Pharisæam maliciā Euangelicæ depingūt literæ. Omnes enim natura tales sumus, si spiritu qui nos celestium rerum amantes efficiat, non perfundamur.

Confilio aduersus Iesum utuntur omnium callidissimo, ut uideas filios

huius sæculi, non omnino in generatione sua imprudentes esse. Non enim soli ituri sunt ad tentandum Dominum, sed ex Herodis quoque famulatio quosdam secum habituri, ut in cautum opprimat, siue neget censum Cæsari deberi, siue dari iubeat.

I 4 Christus

DOMINI, VICESIMA TERTIA

Christus consilium hoc humane rationis ita labefacit responsi sui prudentia, ut plane ea in re ostendat non esse, quemadmodum scriptura dicit, consilium aduersus Dominum.

Principio quæ Dei sunt, reddere illos Deo iubet. Deo autem quid debemus? Timorem, fidem, obedientiam, dilectionem, inuocationem, laudem, denique iugem pro omnibus beneficijs gratiarum actionem.

Deinde Cæsari quoque quod debent, reddere illos iubet. Ecquid vero Cæsari debent? Honorem, obedientiam, tributum, uectigal &c. Qua de re uide Paulus ad Romanos quid dicat. Adhæc obserua, magistratum Dei ordinationem esse, cui obedientiam ex æquo debeamus omnes, siue

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

In hoc Euangelio habemus satis astutam & uasre excogitatam à Phariseis quæstionem, qua Christum maliciose tentantes, in discrimen adducere conati sunt. Ea quæstione diligenter consyderata, inueniemus huius sæculi filios in sua generatione non esse imprudentes, & tamen illorum industria semper annexam esse summam maliciam & cæcitatem.

Principio ergo Pharisei consilium

impij siue pij sint.

Admonendi tamen hic sunt, qui rerum potiuntur, ut ne pro animi libidine potestate sibi concredita abutantur. Qua in re si dicto fuerint audientes, iam tanto melius habebunt res mortalium, quanto certius est, bonum principem Dei dono contingere. Sin uero quod fere solent, dicto audientes contempto uerbo Dei non sint, iam quidem obedientiam nihilominus illis debemus nos, sed tamen aliquando experientur ipsi, quàm uere dictum sit: Potentes potenter tormenta patientur.

Interim hoc caueas oporteat, ut ne in gratiam impiorum, aliud ac Christus iubet, facias. Ibi enim Deo magis obedire debes quàm hominibus.

incunt, sed qua de re? Certè de re mala. Nam cum nulla prorsus illis esset occasio, qua Christum iniuria possent afficere, unanimiter hoc decernunt, ut subdole capiant eum in sermone. Hoc indicat Phariseos in eorum esse numero, de quib⁹ David prædixit. Astiterūt Reges terræ, et Principes constituerunt in unum, aduersus dominum & Christū eius. Sed quid in concilio tractant aut concludunt. Ut una cum suis

*sap.
36.*

ad 13.

plal. 2.

suis ministris Herodianos mittat, qui
 interrogent. Liceat ne censum dare
 Cæsari an non, Hic enim cogebatur
 aut affirmare, aut negare. Si pronun-
 ciet, non licet, adfore Herodianos
 qui illum coram Herode ueluti sediti-
 osum accusarent. Sin dicat esse dan-
 dū censum Cæsari, fore ut populi sa-
 uorem amitteret, ut qui contra Iudæo-
 rā libertatē loqueretur, et ita utrinq;
 omni auxilio destitutum, sperebant
 tradendum ipsis in manus. Hæc cap-
 tio subdola est & plane diabolica, et
 nisi Christianus prudentiam serpen-
 tinam haberet, quæ etiam ab Aposto-
 lico requiritur, quomodo posset eius-
 modi captionibus respondere? Hinc
 est quod Propheta Dauid conqueri-
 tur de impijs. Arcum suum tetenderūt
 ut sagittent in oculo rectos corde.
 Sic agunt hic Pharisei. Consultant
 ut Iesum capiant in sermone, & que-
 madmodum ipsi deliberarunt, ita mi-
 nistris suis hoc negotium demandant
 ac uerba ueluti præmansa in os illis
 inserunt, ut dicant: Magister, scimus
 quia uerax es, & uitam Dei in uerita-
 te doces, et nō est tibi cura de aliquo.
 Non enim respicies personam homi-
 num etc. Quam egregie lupi illi tecti
 sunt ouilla ueste? Vocant Christum

magistrum, ut hisce blandicijs ad res-
 pondendum cogeretur, nec tamē eo
 sunt animo, ut illius fiant discipuli, eti-
 amsi multa bona edocerentur. Præte-
 rea addunt quod sit uerax, & in ueri-
 tate uiam Dei doceat. Hoc quidem
 non male Christo conuenit: Non .n.
 uerbum Dei solum recte docet, uerū-
 etiam ipsa ueritas est. Conuenit ergo
 ministros uerbi dei imprimis uidere,
 ut et hæc de ipsis uere dici possint. Si
 quidem nostri officij est esse ueraces,
 et uiam Dei docere in ueritate, Præ-
 terea etiā quod addunt, non est tibi cu-
 ra de aliquo, nō respicias personam ho-
 minum, ad nos itidem pertinet. Non
 est enim ueritas in alicuius gratiam re-
 ticenda, sed confidenter pronuncian-
 da, etiamsi nos idem, qui Ioannē Bap-
 tistam, exitus maneat. Quamuis autē
 in hac præfatione Christus nobis pul-
 cherime depictus sit, tamen qui missi
 erant non ita sentiebāt et ex falso cor-
 de hæc pronūciabant. Vnde nobis di-
 scendum est, ut hypocritarum et per-
 sequutorum uerbi Dei agnoscamus
 ingenium. Caput rei semper omittunt
 adferant uero quæstiones plane inuti-
 les. Nihil ex corde loquuntur, sed
 quicquid loquuntur, eo dirigunt ut in-
 nocētes in sermone capiant et iniuria
 afficiant.

I s Secundo,

DOMINICA XXIII

Psalmus Secundo, postquā Pharisei suam subdole excogitatam quæstionem proposuerunt. Christus sciēs quo animo hæc facerent, nempe ut tentarent eū ita respondēt illis, ut non frustra dictum sit à sapiente. Non est consilium non est sapientia contra Dominum. Vocat igitur eos hypocritas, & ut cognoscant se non latere quid cogitent, subiungit: Quid me tētatis? Hoc merito Phariseorum ministros à sua malitia & dolo reuocare debuisset, ut uitam emendarēt. Verum ceu sunt, cæci manent. Interea tamen Christus iubet ostēdi sibi numisma census, & ait: Cuius est imago hæc et super scriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Ait ille: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei sunt Deo, ac si dicat Quia res eo nunc redijit uobis, ut propter peccata uestra subiugum redacti sitis Romani Cæsaris, necesse etiam est, ut huic, uelut potestati & magistratui uestro, quæ tenemini reddere, reddatis, Hic obseruandum est discrimen, quod inter Dei & mundi regnū facit Christus, ita tamen, ut non solū non reprobet potestatem ciuilem et politicam uitam, sed confirmet etiam Cæterum regnum Dei siue Christi regnum est spirituale, in spiritu, fide,

et ueritate consistens, ideoq; non ueni-ent cum obseruatione externa sed cōtra nos erit. Iam cū su regnū spirituale Regnū uult Deus ut se adoremus in spiritu et ueritate, sicut Christus ait. Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & ueritate. Deum autem in spiritu & ueritate adorare, est illum ex corde & omnibus affectibus diligere & illi fidere. Talis enim fides et dilectio Deo suum tribuit honorem, & seruat eius mandata, sicut Christus ait: Qui diligit me, sermonem meum seruabit Quare cum omnem fiduciam meam in Deum Patrem per Christum colloco, diligoque eum super omnes creaturas, tunc reddo quod Dei est deo, nihil enim eius gloriæ detraho. Atq; huc pertine, Prophetæ Dauidis admonitio: Adferite domino gloriam & honorem, adferite gloriam nomini eius, adorare Dominum in atrio sancto eius E diuerso, Cæsaris regnum mundanum est, uisibile est, in quo Cæsar ipse cum principibus & potentatibus potēter dominatur et gubernat, sicut scriptura testatur alio loco: Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eos beneficij uocantur. Et tamen Regnum illud à Deo, & Dei ordinatione consti-

Regnū Christi
Lu. 17
Iohann
14.
Deut 6
Iohann
14.
Psalm
23.
Cæsar
num.
Lu. 2
Ro 13
Psalm
81.
Iu. 18

tutum est, ita ut qui ordinationi huic resistit, ipsi Deo resistat. An putas frustra principes et potestates in scriptis Deo appellari? si dii sunt, & deus illos suae magnificentiae facit participes, utiq; loco Dei sunt, eiusq; uicē gerunt. Et quia loco Dei regnant, & quum est ut illis, quae tenemur reddere, reddamus. Sed quae nam sunt illae? Paulus ea explicat: Reddite omnibus debita, cui tributū, tributū, cui uectigal, uectiga cui timorem timorem, cui honorem honorem. Audis quid potestati reddere tenearis. At dices, Ego ne reddam et obediam potestati eius Tyrannicae & male? Vtiq; reddere & obedire debes. Quid enim ad te

illius tyrannis? Si male egerit magistratus, habet iudicem cui in die illa rationem reddet. Tibi hic non est necessum iudicium, nisi forsitan magistratus te cogeret contra Deum quippiam agere. Hic obedientia reprimenda est & dicendum: Oportet Deo plus obedire quam hominibus. Quando uero te contra Deum non cogit quippiam facere, habes hic sententiam Christi: Reddite quae Caesaris sunt Caesari, et quae Dei Deo, Quae responsio tam bona tam diuina est, ut etiam missi a Phariseis mirati sint et cum nihil contra eam adferre possent, abierunt.

A. 20. 5

DOMINICA VICESIMA QVARTA POST TRI

nitatis, Lectio ex Epistola Pauli ad Collossenses capite. 1.

FRatres: Propterea & nos, ex quo die audiuius, non desiuimus pro uobis orare, & petere, ut impleamini agnitione uoluntatis eius, in omni sapientia & prudentia spirituali ut ambuletis digne Domino, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes, et crescētes in agnitionem Dei omni robore corroborati, iuxta potentiam gloriae illius, ad omnem tollerantiam ac patientiam cum gaudio: gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit, ad participationem sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos a potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum filij sibi delecti: per quem habemus redemptionem, Per sanguinem ipsius, remissionē peccatorum.

LOCI

DOMINICA XXIII
LOCI HVIVS LECTIONIS.

Paulus quum ab Epaphra conser-
uo suo, Colossensium fidem ac dilecti-
onem audisset, impræcatus iisdem est
uberiorem Dei cognitionem, ita ta-
men, ut interim significaret. Indefinen-
ter se huius rei gratia Deum interpel-
lare, adeoq; semper se pro illis sollici-
tum esse.

Voluntas Dei est, sapienter prudē-
ter & digne ambulare in uia Domi-
ni, per omnia Deo placere, in omni
bono opere fructificare. Sapientia ue-
ra, ea quæ Christi sunt sapit, pruden-
tia, ut in Christi agnitione permane-
at, studet. Quam qui agnoscunt & fa-
ctis exprimunt, ij certo sortis sancto-
rum in lumine facti sunt participes,

Efficacia si-
dei, Tolerantem esse, patientem esse,
in afflictionibus cum gaudio gratias
agere, non humanum, sed Dei opus

BREVIS EXPO. HVIVS LECTIONIS.

De facie Colossenses Paulo pror-
sus ignoti erant, Ab Arippto autem et
Epaphra, quibus Euangelij prædican-
di prouincia apud eosdem obrigerat,
certius factus fuerat, quod uerbum
Dei attentissime & audiissent, et re-
cepiſſent. Quia uero post hæc Sata-
nas suo more, criticū huius doctrinæ,
Ziſanijs peruersorum dogmatum

est, quodq; præcibus a Deo per Chri-
stum impetrari oportet.

Quotquot credimus, liberati a
potestate tenebrarum sumus, transla-
ti in regnum Christi sumus, Remissio
nemq; adeo peccatorum nacti sumus.

Hac in re observa, quod dicit, per
sanguinem ipsius. Si enim per Christi
sanguinem, remissio peccatorum im-
petrata est, quid miselli iactamus nos-
tra opera? Cur rapere Christo glo-
riam suam malumus, quam credere,
quàm fiduciam cordis nostri, in illum
conijcere: Profecto si saluus esse uo-
les, ab hac tibi rapina oportet tempe-
res. Quod ipsum si non feceris, adeo-
q; opera tua Christi merito potiora
habere perrexeris, actum de salute
tua est. Ad hæc dubitare non debes,
quin perpetuo damnandus sis.

corruperat, adeoque a fidei iusticia
abducere illos ad operum doctrinam
summis neruis fuerat conatus, perpe-
tuo sui similis Apostolus esse, &
boni Pastoris officio in tali casu
fungi noluit, missa ad eos Episto-
la humanissime scripta, si uel hac
ratione in officio contineri, àque
imminenti periculo & damno
custodiri

custodiri possent. Vfus autem in ea E-
pistola est, magna et comitate et mo-
destia, ita ut dubium non sit, quin plæ-
rosq; si non omnes in officio continue-
rit, adeoq; è pseudoapostolorum per-
fidia præseruarit. Principio enim suo
more à gratiarum actione orditur,
Deo gratia agens, quod non solum fi-
de donati essent, uerum etiam quod

Ideo & nos ex qua die audiuiimus, non cessamus pro uos
bis orantes, ut impleamini agnitione uoluntatis eius &c.

Omnes in cælo Angeli gaudio per-
funduntur, si peccator quispiam, &
à prioris uitæ fœditate resipiscat, &
ad Christi doctrinam properet, uel
Christo in Euangelica historia teste-
lam unde ad Angelos læticia redit et
gaudium, cur non inde ad nos quos
quæ exporrigendæ frontis causa re-
deat, præsertim uerbi ministros, qui
ex scripturis scimus quàm sit grata
Deo peccatoris cōuersio? Imò non so-
lum gaudere hic, patris familias illius
exemplo, qui in redeuntis filij ample-
xus ruere, quàm irasci ob dilapida-
tam substantiam maluit, debemus, ue-
rum etiam serio Deum per Christum
mediatorem interpellare, quo propo-
situm tam sanctum conuersus non de-
serat, in fide crescat, pœnitentia dig-
nis operibus intentus sit, neq; unquam

charitatis operib; de hac ipsa egregie
testificari non desiscent, idq; eius spei
quam in cœlis repositam habeant, gra-
tia. Deinde ingenue fatetur, quòd hic
tam bonus famæ odor, qui ubiq; de il-
lis sparsus deffunderetur, ad scriben-
dum se commouerit dicens adhuc
modum.

uel in prioris uitæ turpitudinem uel in
credulitatē dilabatur. Talem se Pau-
lus gessit, cum nunciatum eidem esset
Collossenses deserta idololatria, ad
Euangelij doctrinam accessisse. Non
solum uis sic pergant in capto fidei
cursu urget, uerum etiam Deo gratias
agit, quod tam facile in participationē
cœlestium illorum bonorum admissi
sint. Interim ab ipsis hoc quoq; obiter
contendit, ut in fide magis ac magis
crescant, adeoq; honeste uitam, id q;
sanctos deceat, instituant. Sed obse-
ua, quàm apto ordine eas res, quarum
gratia Deum & interpellarit toties
& adhuc interpellet, recenseat. Prin-
cipio petit, ut uoluntatis Dei agnitio-
ne impleantur, in omni sapientia spiri-
tualī. Secundo ut dignæ ambulent
Domino per omnia placentes. Tertio

DOMINICA XXIII

ut bonis operibus fecūdi sint. Quarta ut in agnitione Dei crescant, omni uirtute confortati, iuxta potentiam gloriæ eius, ad omnem tolerantiam et patientiam cū gaudio. Quinto ut grati sint ei, qui ex tenebris una cum omnibus sanctis, per ueritatis lumen, in societatem uitæ æternæ ipsos uocari. An non magnificæ res & admirandæ sunt, quæ tam apto ordine hic enumerantur? Voluntatis Dei cognitionem, adeoq; spiritualium rerum sapientiam habere, ad fidem pertinet. Neq; enim ut cordis fiducia adhærescere alicui pergam inducor facile, nisi persuasus sim, q. optima quæq; polliceri mihi de ipso quæam, quodq; in necessitatibus constituio & afflicto, opẽ ferre possit. Quod si ex scriptu-

ris mihi ostensum fuerit, solum deum esse in quem hæc competant, quicquid pro tali habeatur merito, iam nullo negotio persuadeor, unum hunc etiā esse, qui me iuuare & possit & uel: quod est uoluntatẽ illius agnoscere. Atq; hic tum nullam sapientiam iactō aliam, atq; hanc, qua in Christo Deū agnoui. Reliquæ huius petitionis partes, ad conuersationis nostræ negotium pertinent, adeoq; nihil sunt aliud, atq; spiritus fructus in nobis & fidei opera. Et quanquam conspici apud nos, hæc & alia id genus opera oporteat, tamen in iustificationis causam omnino admittenda non sunt, ut in qua sola bonitas & gratia Dei regnet, ueluti consequenter Apostolus dicit.

Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filiĩ dilectionis suæ, per quem habemus redemptionem &c.

Inter reliquos fidei fructus, gratiarum actionem quoq; supra recensuit quæ cum inter Christianorum sacrificia non omnino postremas teneat, merito apud nos in maximo usu (si quidem officij nostri ratio istud exigat) esse debebat. Veluti Psalmes quoque ait: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum pota-

bo? Immola deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua. Iam ut ne ignari essemus, cui, & quibus de causis sacrificium huiusmodi debeatur, dicit deo hoc ipsum deberi, qui nos & in societatem Euangelij gratuito uocari, & à potestate tenebrarum, hoc est, diabolo, nihil tale meritis, liberari. Num satis clara sunt hæc? Principio

pio audis, cui nam huiusmodi laudis sacrificium debeat, nimirum deo. deinde causam uides, cur merito eidem offeratur, idque iugiter, nimirum quod per Christum à principe tenebrarum peccato, morte, ac inferno liberatos, in libertatem æternam et regnum filij sui adseruerit. Hic enim si quis perpendat: discutiatque sollicitius, et quales ante hac, priusquam in gratia recipere mur fuerimus, et nunc gratia donati quales simus, palam fiet profecto, maximas habere nos causas, cur sacrificium hoc gratiarum actionis et laudis perpetuo offeramus. Et uis audire quandam hac de re Anabibethim? Ab Adamo peccatum in nos propagatum est. Ephesi. 1. Roma. 5. Christus per sanguinis proprii effusionem peccatum sustulit. Romanos. 4. Ab Adamo peccati stipendium ceu hæreditario quodam iure accepimus, mortem scilicet. 1. Corin. 15. A Christo uitæ æternæ promissionem nacti sumus. Ioannis tertio. Adam transgressionem suam omnem posteritatem Satanae subiecit Christus resipiscenibus et credentibus ius filiorum Dei emeruit. Adami filij serui sunt, Dei filij liberi sunt. Et quid multis opus est? Si per Christum non essemus et ad iusticiam uocati et

salute donati, indubie adhuc peccato et damnationi nos Satan obnoxios haberet. Quod si ijs ope sua uel paulisper nos destitueret, ætium et conclamatum de nobis esset, etiamsi omnibus externis operibus conspicui, omni externa iusticia ornati essemus, Usque adeo uerum est, quod illius tantum meritis et à peccatis purificamur, et iusticia donamur, et celestium illorum honorum, quæ per Euangelium credentibus offeruntur, participes redimur. Sunt quidem iusticiarii omnes in ea sententia, id quod uel eorum hypocritarum, qui Christi temporibus Hierosolimis erant, exemplum ostendit, ut existiment, salutem suam in operum cardine uerti. Sed res ipsa clamat, et falli illos hac in re et fallere. Veracem hic, ut alias quoque Deum esse oportet, nos uero mendaces. Iam Deus hac de re quid dicit? Si non credideritis quod ego sum, moriemini in peccatis uestris. Audis hic peccatorum remissionem, iustificationem nostri et salutem, fidei, quæ Christi merito nitatur, adscribi: rursus, mortem et damnationem incredulitati acceptam referri? Huius rei gratia Paulus quoque in præsentis lectionis textus fateatur, redemptionem nobis, hoc est peccatorum remissionem, per

DOMINICA XXIII

per Christi sanguinem obtigisse. Nō dicit: per propria opera, per propria merita, per propriam iusticiam, sed per Christi sanguinem. Iam si meritum Christi participes fieri uolumus adeoq; suplicium ijs, qui per opera iustificari uolunt, intentatum, effugere, iam solum Christum pro seruatore et mediatore (hac enim ratione debitum honorem illi tribuimus) oportet agnoscamus, habeamus, reueremur, semper dicentes cum Psalmographo: Nō nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Iterum cum Paulo alibi: Existimo omnia detrimentum esse propter eminentem cognitionem Iesu Christi Domini mei, propter quem omnium iacturam feci, et arbitror ut

stercora, ut Christum lucrificam, ut inueniar in illo, non habens meam iusticiam quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi, quæ ex deo est iusticia per fidem, ad cognoscendum illum & uirtutem resurrectionis eius, & societatem passionis illius configuratus morti eius, si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis. &c. Quid ad defensionem iusticiæ fidei clarius, contra, quid ad extenuandam operum iusticiam durius dici posset? Certe qui cum Paulo sic confiteri, sic credere, non uolunt, ualeant. Nos proprio Christo in hoc doctrinæ genere, quæ fidei adscribit iusticiam, perpetuo manebimus, Amen.

EVANGELIUM IN DOMINICA VICESIMA

Quarta post Trinitatis Matth. 9.

HAec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit & adorabat eum dicens: Domine filia mea modo defuncta est, sed ueni, impone manum tuam super eam & uiuet. Et surgens Iesus sequebatur eum, & discipuli eius. Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam uestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum uestimentum eius, salua ero. At Iesus conuersus et uidens eam dixit: Confide filia. Fides tua te saluam fecit, & salua facta est mulier ex illa hora.

Et cum uenisset Iesus in domum Principis et uidisset tibi cines

cines & turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, introiuit, & tenuit manū eius, & dixit: Puella surge. Et surrexit puella, & exijt hæc fama in uniuersam terram illam.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Princeps hic quanquam nondum vere credat, tamen urgente necessitate, ad Christum, cuius bonitatem ex auditu & miraculis nonnihil perspicere habebat, confugit: id quod nos quoque facere conuenit, modo iuuari uelimus.

Mat. 22. Christus ut respector personarum non est: ita non facile quenquam uel contemnit uel reijcit, sed potius omnibus accommodans sese, totus in hoc est, ut quā plurimos patri suo lucrificiat. Quæ res in causa etiam est, ut non dedignetur ingredi domum illius Principis.

19. 12. Eam Christi bonitatem ob oculos ponant, qui ob peculiaria quædam spiritus dona, antecellunt cæteros, ne uel delictis infirmos in fide facile reijciant ac inducant, quemadmodum Paulus quoque dicit: Infirmum in fide suscipite.

Verbum Christi potentia Dei est, quæ mortui etiam in uitam reuocantur, ueluti alibi dicitur: Qui credit in

me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Et 10a. 11. credentium mors somnus est, è quo expergesciti aliquando, uitam æternam habebunt.

Ratio hæc uerbi potentiam reddet, id quod hic quoque factum est. Sed tamen tanta interim est, ut mortua hæc puella, per eandem resuscitata, parentibus uiua sit reddita.

Mulier sanguinis profluuio laborans, perfectæ fidei exemplū est. Tanta enim fiducia prædita fuit, quam haud dubie ex concionibus illius ac miraculis conceperat, ut crederet sanitatem consecuturam sese, si tantum simbriam uestimenti eius atrectare daretur.

Et mihi hic diligenter nota fidei efficaciam. Principio sanitatem ueluti persuasa fuerat, consequitur. Deinde audit: Confide filia, fides tua te salutauit. Vides hic quā beneficus in eos Christus sit, qui de sua bonitate nihil dubitantes, uni sibi fidū? Certe mirum non est, hoc tam insigne dei

k donum

DOMINI VICESIMA QVARTA

donum quod filios etiam Dei facit, nō
tantum regnare in iustificationis nego-

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Duo exempla fidei habemus in hoc
Euangelio. Vnum in principe qui ac-
cessu Iesum impetrandi auxilij gra-
tia, qui & apud Marcum Iairus uoca-
tur. Alterum in muliercula, quæ san-
guinis fluxum patiebatur, per Chri-
stum sanata. In hac fides perfecta, in
principe Iairo nondum perfecta, sed
infirmata fuit.

Principio fidei in Iairo indicium est,
quod credit filiam suam licet mortu-
am, à Christo excitari posse ad ui-
tam. Confiteatur enim his uerbis Chri-
stum esse Deum & Dominum uitæ et
mortis. Iam cū Christus sit mortis Do-
minus, & peccati Dominus sit neces-
se est, siquidem Adam per peccatum
mortem induxit. Sic autem Dominus
est mortis & peccati, ut ea per mor-
tem & passionem suam sustulerit, ab-
rogariq;. Sed in quem finem? Ut nos
qui in Christum credimus, damnare
nō possim. Certo certius est, nos dum
hac mortali carne circumdamur, abs-
que peccato non uiuere, sicut scrip-
tum est: Septies in die cadit iustus, &
resurget. Verum peccatum illud, mo-
do credamus, non regnabit in nobis

cio, posteaquā toties à Christo di-
ctum est: Fides tua te saluauit.

ad mortem uel condemnationem. Simi-
liter & si mors naturalis illa non pror-
sus est abolita, sic tamen est sublata,
ut nobis non modo non sit damnabi-
lis, uerum etiam ueræ uitæ sit initium,
sicut Christus ipse testatur: Qui cre-
dit in me, non morietur in æternum.
Hoc nobis firmiter est credendum, si
Christiani esse uolumus, uidelicet nos
per Christi mortem & sanguinem à
peccato, morte, Satana, inferno libe-
ratos, & nos per Christum, modo in
uera fide perseueremus, uitam habitu-
ros æternam. Hoc partim credit
Iairus. Verum dum nondum credit
Christum uerbi sui potentia, nisi præ-
sens adsit, facile id effecturum, confi-
teamur necesse est, fidem eius esse im-
perfectam. Sed quid tibi de fide mulie-
ris huius uidetur? Hæc sane tantam ha-
bet in Christum fiduciam, ut apud e-
am conclusum sit, se sanam futuram, si
duntaxat uestimenti simbriam tange-
ret. Non quod uestimentum eam sa-
narit (nam apud Marcum Christus
ait, uirtutem ex se exisse, nil autem
de uestimento loquitur) sed quod tan-
ta fides illius in Christū fuerit. Que-
re hanc

Proue.
24.
Ro, 6.

re hanc fidem muliercula Christus laudat & commendat: Confide, in-
quiens, filia, fides tua te saluam fecit.
En tibi perfectæ & imperfectæ fidei
exemplum.

Secundo, uidemus in hoc Euange-
lio, quàm amice, quàm familiariter Chri-
stus Iairi imbecillitatem suscepit, et
miraculo mulierculæ exhibito, ad fi-
dei confortationem deduxerit. Nam
ad Iairi petitionem beneuolum se ex-
hibet, & tacitus ad domum usque se-
quitur, ut omnino re ipsa probaret,
quod docuerat antea: Venite ad me
omnes qui laboratis & onerati estis,
& ego reficiam uos. Inter eundem au-
tem quid factum est? Audi: Ecce muli-
er quæ sanguinis fluxum patiebatur
duodecim annis, tacendo per fidem im-
petrat sanitatem. Statuerat etiam se ta-
cendo ita discessuram. Sed quemad-
modum ciuitas super montem ædifica-
ta non potest abscondi, ita non conue-
niebat, ut tam insignis & magnifica fi-
des occultaretur. Nonne Christus ait
in Euangelio Matth. 10. Nil opertum
quod non reueletur, & occultum quod
non sciatur. Vult ergo ut & huius mu-
lierculæ fides manifestetur, & in lu-
cem ueniat. Interrogat ergo: Quis me
tenuit? Apostoli autem huius miraculi

ignari, dicunt: Turba te premit. Multi-
er uero timens & tremēs, sciens quod
factum esset in se, uenit & procidit
ante eum, & dixit ei omnem uerita-
tem. Commendat igitur Christus illi
us fidem coram uniuerso populo, non
solum ut hoc exemplum populo imi-
tandum proponeret, uerum etiam ut Ia-
irus in fide confortaretur, & non du-
bitaret, quando eam clementiam &
benignitatem suæ filiæ quoque, quam
mulierculæ huic exhibuit, esset exhi-
biturus. An posset Christus clementi-
or? An maiori præditi benignitate et
misericordia? Facto ipso declarat se
posse in omni angustia et tribulatione
imò in ipsa morte opem ferre, & eti-
am quàm promptissime uelle, nos tamē
adeo obdurati, adeo cæci sumus, ut nul-
la doctrina quantumuis suauis, nullo o-
pere, nullo miraculo ad fidem mouea-
mur. Verendum certe est, nos similem
finem cum obduratis Iudæis acceptu-
ros. Equidem nulla nobis est excusa-
tio, & æque de nobis ac de Iudæis di-
cere potest Christus: Si non uenissem
ipse, & loquutus fuisset eis, peccatū
non haberet. Nonne Christus per E-
uangelium suum uenit, & illud nobis
annunciavit? Nonne audimus uerbum
eius quotidie? Quando autem ad uitæ

102. 19

DOMINI. VICESIMA QUARTA

emendationem audimus? Hoc in summa moueat nos, quod tam amicitia ter, tam suauiter Christus per uerbum & miracula ad fidem nos inuitet & alliciat, tam familiariter fidei nostrae ferat imbecillitatem, tanto opere nos iustificare & beare desideret. Sic autem perpendamus, ut per harum rerum meditationem ad fidem crescamus, & in fide maneamus, & aeternaliter per fidem saluemur.

Tertio, uidemus in hoc miraculo, quod Christi opera in mundo semper iudicentur stulta, imò quod rideantur & condemnentur. Dicente enim Christo, non est mortua puella, sed dormit, deridebant eum. An hoc tibi non uidetur horrendum dictu, quod creatura creatorem derideat? Egregie uero rem perfecisse se existimat in oculis suis maligna caro, si Christum cum sua doctrina, operibus, miraculis, derideat atque blasphemet. Hic exultat, hic tripudiat. Sed quid hac sua irrisione uel impetrat uel efficit? Audi: Eijcitur turba, ne intersu excitationi a mortuis ad uitam. Eo modo contingit ijs qui Christum & Euangelium suum irrident & contemnunt, ut dentur Rom. 1 in sensum reprobum, & prorsus excæcati fiant, ita ut mortis & resurre-

ctionis Christi mysterium nec capere possint nec intelligere, & propterea aeternaliter condemnentur. Huc referendum quod Dauid canit: Beatus uir qui non abiit in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, & in cathedra irrisorum non sedit: Sed in lege Domini uoluntas eius, & in lege eius meditatur die ac nocte. Irisores hic uocat Dauid eos, qui stulta omnia quae Deus uel loquitur, uel facit, arbitrantur. Quin pronunciat quoque eos, quibus cum eiusmodi irrisoribus nihil est commercij, scilicet: Heu quam plenus nunc est mundus talium irrisorum. Gloriosi sunt omnes et magni iudicati in hoc mundo, qui Christum & uerbum eius irrident, contemnunt, persequuntur, blasphemant. Quid dico magnifice tractantur? Imò bonis accumulantur & donis, ne quicquam illos impediat & remoretur ab irridendo Christo. Porro pia corda hic cogitant, haec non solum ipsis, sed etiā antea Domino nostro Iesu Christo contigisse. Si uocauerūt Patres familias Beelzebub, quanto magis domesticos eius? Præter hoc, alia nobis est cōsolatio, uidelicet, nostram causam iustam esse, & literis sacris consentaneam. Non enim possumus Deum maiori honore afficere, q̃ si filio

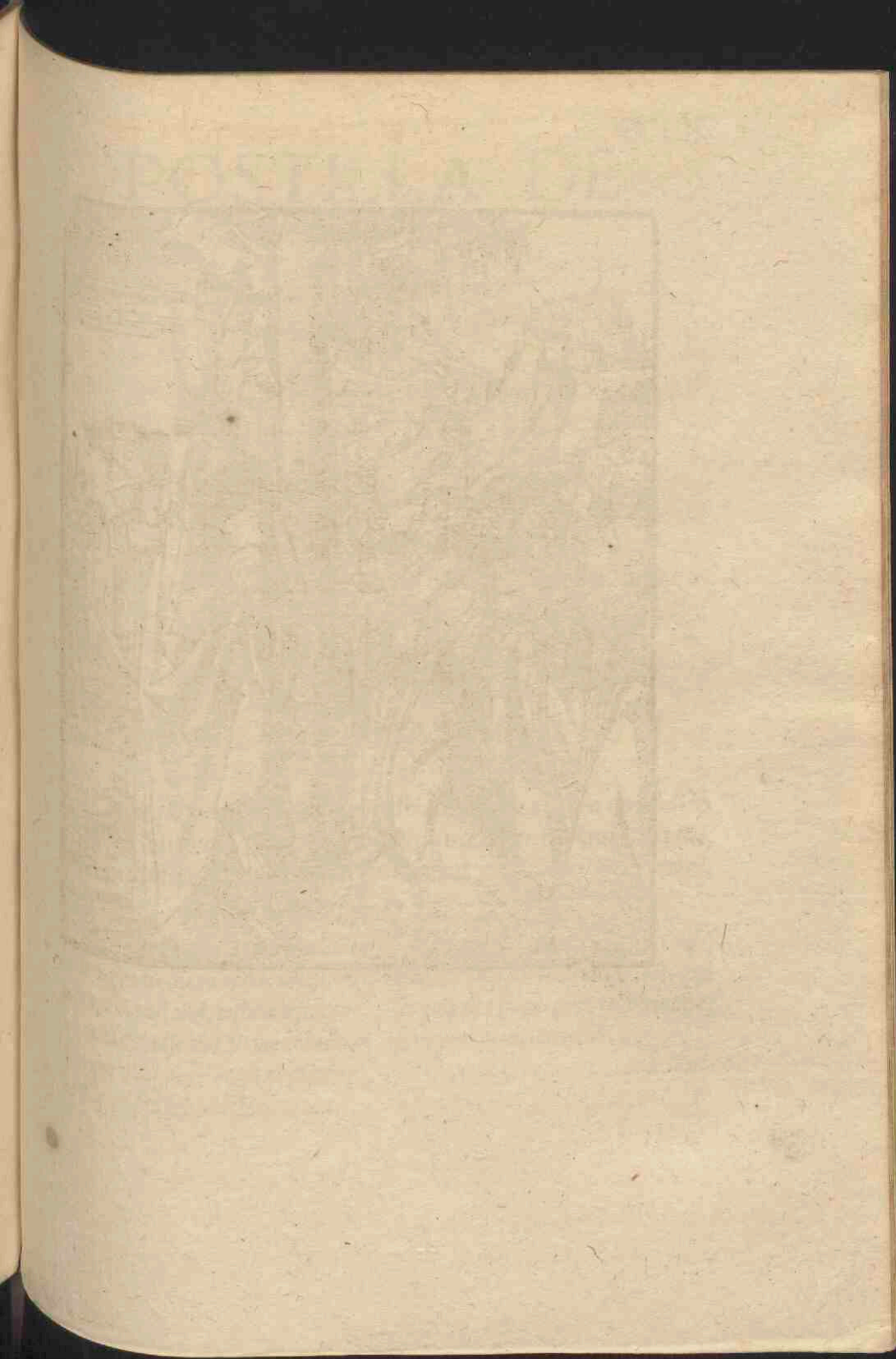
si filio suo unice dilecto, quem ex uis
cerib⁹ misericordiæ pro nobis in mor
tē tradidit, nostrā iusticiam et redemp
tionem attribuerimus, quo certi in cau
sa nostra maneamus. Certi autem ne
quaquā esse possemus, si iusticiam
adscriberemus operib⁹. Sine ergo, to
tus mundus rideat, blasphemet, perse
quatur hanc nostram doctrinam, nos
tamen hoc scimus, à parte nostra sta
re Deum, Christum, Verbum Dei et
Angelos omnes in cœlis, A principio

Euangelij prædicatio Gentibus stulti
cia, Iudæis scandalum fuit, teste Pau
lo, et sic erit usq; ad finem. Deus om
nipotens & misericors, donet nobis
per Christum, & per spiritus sui uir
tutem, gratiam, ut in doctrina sana,
uera fide, conuersatione Christiana,
magis, magisq; augeamur, ad finem
usq; ut tandem per eundem Chri
stum salutem consequamur æternam
Amen.

FINIS PARTIS AESTIVALIS ET
Hiemalis de Tempore.

Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

SEQVITVR POSTILLA DE
Sanctis.





POSTILLA DE SANCTIS.



IN DIE S. ANDREAE APOSTOLI,

Lectio ex Epistola Pauli ad Romanos capite. 10.

FRatres: Corde creditur ad iusticiam, ore autem confessio
fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui fidit illi,
non pudebit. Non enim est distinctio, uel Iudæi, uel Græci.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Iusticiam legis ac operum, omni te-
lorum genere, quod aiunt, ubique im-
pugnat Apostolus, iusticiam fidei de-
fendens et adferens. Proinde uerbum
quoque illud, quod urget ac prædicat,
non legis sed fidei uerbum uocat.

Cordis fides iusticiam, oris confes-
sio, salutem adfert. Endiadis est, quæ
fit, cum de unaquapiam re, perinde ac
si plures essent, loquimur.

Cor ipsum in fidei ac confessionis
Euangelicæ negocio, bis atque iterum
L exigit,

IN DIE SANCTI

exigit, ne simulatam illam hypocritarum fidem intelligas.

Insignis Gnome est, quam ex Esai citat. Omnis qui fidit illi, non pudebit, ut quæ fidei iusticiam uel sola tue-ri ac defendere queat. Neque enim dicit, Qui opera faciunt in speciem, sed qui fidunt, non pudebunt.

Christus, cuius promissionibus ceu scipioni fortissimo, fides inniti debet, omnibus ex æquo exposuius est, tam Iudæis quam gentibus, ita ut iuxta Ioelis uaticinium, quotquot nomen ipsius inuocant, saluet & iustificet.

Magna uerbi externi commendatio

est, quod dicit, fidem ex auditu esse, qua in re obserua, neminem docere, nisi mittatur posse.

Huc pertinet magnifica illa, & uere plausible concionatorum descriptio, è scriptura deprompta. Quam speciosi pedes &c.

Hos pedes, hoc est, Apostolos, ac uerbi doctores, propterea quod solidam illam & ueram conscientie pacem annunciant, nemo contemnere debet.

Verbum in omnes orbis partes diffunditur ac prædicatur, sed non ab omnibus recipitur.

EVANGELIUM IN DIE SANCTI

Andree Apostoli Matthæi. 4.

Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, uidit duos fratres, Simonem qui uocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare: Erant enim piscatores. Et ait illis: Venite post me, & faciam uos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.

Et procedens inde, uidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi & Ioannem fratrem eius in nauis, cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua, & uocauit eos. Illi autem statim, relictis retibus & patre, secuti sunt eum.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Euangelistæ Apostolorum uocatio nem ad munus Euangelicū summa diligentia describunt, idq; in hoc, ut tanto maior apud nos sit illorum auctoritas. Ut maxime enim homines fuerint, tamē doctrinæ illud genus, quod in mun-

in mundum inuexerunt, non illorum, sed Christi fuit. Adhæc. Non se ad hanc docendi provinciam ultro ingesserunt, sed à Christo ipso & uocati huc sunt & pertracti, ueluti in omnibus etiam Epistolis Paulus gloriatur.

Vocat Christus ad docendum non Pharisæos legis scientia turgidos, non diuites magnarum opum ostentatores, non Philosophos coram mundo conspicuos, sed piscatores laicos; sed idiotas. Vt uidelicet palam faceret, ea tantum adlubescere sibi, quæ coram mundo sint contemptibilia. Sic alibi inquit: Gratias ago tibi Pater, quod hæc abscondisti à sapientibus, & par uulis ea reuelasti.

Notabis autem in hac uocatione, quod prius quàm uocarentur, operi faciundo intenti fuerint, parentibus per omnia morigeri. Neque enim generalem illam uocationem, cuius Moyses meminit ijs uerbis: In sudore uultus tui uesceris pane tuo, relinquere, nisi uocati, potuerunt.

Verbi potentiam mire commendat,

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Pulchro admodum ordine Euangelista Matthæus in quarto capite descripsit, quomodo & per quem necesse sit Regnum Christi administrari.

quod Christum uix tria uerba loquutum, protinus sequuntur, relictis omnibus.

Apostolorum obedientia, exempli uice, quod imitemur, nobis proponitur. Nam in pietatis negotio, neq; parentum neq; cognatorum, si nos remorari hic uolent, ratio habenda est, quæ admodum Christus alibi dicit: Qui amat patrem & matrem plus quàm me, non est me dignus.

Christum etiam ij sequuntur, qui quanquam ad docendi uel testificandi provinciam non uocentur, parati tamen sunt, si res poscat, relictis omnibus, & uocantem sequi, & dicto audientes esse.

Piscari, docere est, id quod uidere est in parabola illa de sagena in mare missa. Allusit autem Christus ad Prophetæ locum, ubi inquit: Mittam pisces & piscabuntur eos. Quæ in re obseruabis, Apostolos ad docendum uocatos tantum esse, eoq; ad rerum gubernacula eniti non debere. Locus contra Anabaptistas.

Nam cum hoc ipsum uerbo Dei per ministros fiat, indicat primum, quo pacto Christus suam ipsius prædicationem inchoauerit, postea uero quomo

IN DIE SANCTI

do ad idem prædicandi munus aliquot discipulos uocauerit. Ex eo tempore (inquit Euangelista) cœpit Iesus prædicare & dicere &c. Hoc loco nominatim Euangelista eum uirum (qui primus Euangelij & autor & prædicator fuit, imò qui per uerbum suum obtulit omnibus hominibus gratiam Dei ad salutem) describit uocans eum Iesum, idq; ob hanc causam, ut etiam ex hoc nomine clare intelligi ac perspicui possit, qualis ipse sit prædicator. Nam non solum prædicat ipse, atque ultro salutem nobis offert, sed uult etiam his, qui omnem fiduciam suam in eum collocant, communicare eam proprio suo merito, nullo operum nostrorum respectu, ex mera gratia & misericordia, sicut Ioannes ait: Lex per Moysen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum exorta est. Sed quænam fuit summa (inquies) concionum eius? Respiscite, instat enim regnum cœlorum. Respiscencia uero pertinet ad prædicationem legis de pœnitentia. Et quia Euangelij prædicatio de diuina gratia, nisi peccata fuerint cognita, & corda hominum contrita, nullam utilitatē adfert, ideo necesse est, ut prædicatio legis, per quam in agnitionem peccatorum adducimur, sem-

per sit prior. Hanc deinde sequitur altera, nimirum, quod appropinquauerit iam regnum cœlorum. Regnum cœlorum hoc loco usurpatur pro diuina ac ipsius Euangelij gratia. Ac si diceret Christus, Si saltem hoc à uobis impetrare queam, ut peccata uestra serio uobis displiceant, & pro gratia ex animo suspiretis, fiet ut nihil uobis gratiæ desit. Iam enim præforibus est tempus acceptum, & dies salutis, in quibus nō solum offertur uobis remissio peccatorum, sed reuera etiam, merito solummodo merito, ex mera gratia uobis cōtingere debet. Vos saltem operam date, ut hoc tempus cognoscatis, nec unquā committite, ut uerbum meum contemnatis. Habes iam ex Matthæo uerum gratiæ prædicatorē, ac plane summam illius uerbi, quo Christus regnum suum inchoari, & administrari uult. An uero solus uult ministerio uerbi occupari & oneri? Nequaquā. Nam ut antea ministros & seruos habuit, sic & nunc uult habere. Propheta enim & præcipue Ioannes Baptista, necesse habuerunt ad hanc prædicationem gratiauiam ei parare. Ita uult etiam & suæ ætatis tempore, & post discessum suum cooperarios habere, sicut tales

Summa
macon
cionū
Christi

Rom 3

Regnū
cœlorū

Opera
ij mi
nistri
uerbi.

Sanctus

1. Tim. 1. Sanctus Paulus nominat, qui uerbum Dei fideliter doceant & urgeant, auxiliumque sint, ut suus semper uerbo honor sua dignitas maneat. Hos uero unde sumet sibi aut petet? Num ex celeberrima schola illa Atheniensium? an uero ex numero doctorum in Aegypto? Aut si uideatur, ex urbe Hierosolyma, in qua tot probi Pharisei & Scribae reperiuntur? Non, sed ex numero operariorum uult eos assumere. Quamobrem? Quia doctrina eius coram mundo contemptui habetur, et nullius estimationis, quam etiam ferè semper persecutio comitatur, adeo ut etiam Sanctus Paulus propterea huiusmodi uerbum nominauerit uerbum crucis. Iam quale hoc uerbum coram mundo est, nimirum contemptum & abiectum, tales debet & ministri eius esse. Non est enim seruus maior domino suo. Et Paulus ait: Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi claro genere nati, sunt uocationique rerum quae stulta erant secundum mundum, delegit Deus, ut pud faceret sapientes.

Hac autem uocatio quomodo facta est? Ambulat Iesus iuxta mare Galileae, & uidit Simonem Petrum & Andream fratrem eius, iacentes rete

in mare, & dicit illis: Sequimini me. Si militer facit etiam non multo post Iacobus & Ioanni, qui & ipsi piscatores erant. Hic obseruandum, duplicem esse uocationem, Prior describitur in primo libro Mosi: In sudore uultus tui uesceris pane tuo. Haec pertinet in genere ad omnes homines. Altera autem fit, quando aliquis à Deo, aut per alia quaedam licita media uocatur, ut sit Imperator, Princeps, Administrator Reipublicae, Praefectus, aut ad praedicandi officium eligitur. Et haec non ad omnes, sed ad aliquas solummodo pertinet. In priori uocatione Apostoli fuere, & in ea sine dubio ut probi & pii homines permansissent, nisi ad aliud officium fuissent uocati. Ad eundem modum & nos necesse habemus nostram uocationem intueri & obseruare. Quando igitur uocamur, ut Reipublicae & imperio praesimus, non solum libenter & uoluntarie hoc suscipere, uerum etiam quae iusta & recta sunt, agere debemus. Quod si uero ad munus docendi in Ecclesia idonei uideamur, hic quoque par erit sequi bonorum consilio, & ut Sanctus Paulus 1. Cor. 4. ait, fidelem esse in tali ministerio. Vbi autem nulla fuerit uocatio, ibi necesse habes in priori manere. Nemo enim

L 3 sibi ipsi

IN DIE SANCTI

Heb. 5. sibi ipsi usurpet honorem, nisi uocetur quemadmodum & Aaron.

Secundo, postquam Christus hos quatuor Apostolos à priori uocatione segregauit, & ad se uocauit, uult eis etiam indicare, quid uelit fieri ab eis, & ait: Faciam uos piscatores hominū.

Officiū
Apo-
stolo-
rum.
Piscari

Piscari hoc loco idem est, quod uerbum Dei seu Euangelium prædicare, quemadmodum etiam Matthæi. 23. accipitur, de uerriculo iacto in mare, & ex omni genere piscium contrahente. Nam quemadmodum rete non ob aliud in mare mittitur, quam ut pisces illo capiantur: Ita conuenit etiam, ut hi qui legitima uocatione ad officium prædicandi uenerunt, conciones suas non alio dirigant, quam ad honorem Dei, & multorum salutem & felicitatem, sicut de Christo Domino no-

Ioan. 8. stro legimus, quod iure optimo gloria-
tur, se solum gloriam patris sui quære-
re. Et alibi: Venit filius hominis quære-
re & seruare quod perierat. Et re-
spexit Christus hac uoce, piscari, in
prophetiam Ieremiæ, quo loco uatici-
natus est de futura hac piscatione. Ec-
ce ego mittam tibi piscatores, dicit do-
minus, & piscabuntur te. Ex his omni-
bus tam facile fuerit æstimare, quid
Christus Dominus noster ab Aposto-

lis ex gat ac fieri uelit, tum quale offi-
cium eorum debeat esse, nimirum do-
cere & prædicare. Quare opera præ-
dicandi tale munus prædicandi Eu-
angelij singulari diligentia in his pe-
riculosis temporibus ornare ac comen-
dare, contra fanaticos homines, quos
Anabaptistas uocant. Adhæc necesse
est, ut docendi officium probe secer-
natur ab administratione imperiorum
ac rerum publicarum in hac civili uita.
Quid enim non mali hinc sequeretur,
si nos hanc licentiā Anabaptistis con-
cederemus, ut impune docerent, tyranni-
dem exercere, & impios trucidare, ni-
dem esse prædicare Euangelium? Minime
uero committendum, ut hic recte uide-
antur docere. Neque enim Christo hoc
loco, piscari, est trucidare seu macta-
re, aut ui opprimere quenquam, sed
cum omni sinceritate ac mansuetudi-
ne tractare uerbum suum, sicut &
Marci ultimo docet: Ite in mundum
uniuersum, & prædicare Euangelium
omni creaturæ. Et Paulus cum descri-
bit & informat Episcopum, non exi-
git, ut sit pugnae ac gladiatoriae artis
peritus, sed ut sit aptus ad docendum
& prædicandum. Imò in Epistola ad
Corinthios. quid uocat officium su-
um? Sic nos æstimet (inquit in eo loco)
homo

Officiū
prædi-
candi.

Anaba-
ptista
quid
uocant
prædi-
care.

rimo

2. Cor.

homo, ut ministros Christi & dispen-
satores mysteriorum Dei. Tam uero à
dispensatoribus nihil aliud requiritur,
quàm ut fideles inueniatur &c. Cum
hac sententia conuenit illud Esaie pro-
phetæ, cum inquit: Clama & ne ces-
ses: Exalta ut tubam uocem tuam. An-
nuncia populo meo scelera sua: Exal-
ta uocem tuam, & noli terri. Hæc
necesse est fateri, quòd de officio do-
cendi & prædicandi sint dicta. Et quid
opus est multis? Officium concionato-
ris est docere, obiurgare, consolari,
adhortari, & in eo ipso officio fide-
liter agere. Itaque qui uerus prædica-
tor per h.beri uult, is non debet eo de-
mentiae uenire, ut gladium Diui Petri
semel reconditum, denuo cum Anaba-
pistis extrahat, ut impij trucidentur,
sed unà cum D. Ioanne maneat uox
clamans, alioqui officium usurpasti,
quisquis tandem aliter hic facis, quod
tibi nequaquam commissum est, &
posthac non prædicator uerbi dei, sed
iure es seditio sus latro uocandus.

Tertio, commendat hoc Euangeli-
um nobis Apostolorum, qui hic à Chri-
sto ad prædicandum sunt uocati, sim-
plicitatem & obedientiam. Quam pri-
mum enim hanc uocem Christi audie-
runt: Venite & sequimini me, illico

dedunt sese uoluntati Dei, nec dispu-
tent num liceat aut decens sit, relin-
quere parentes, uxorem, liberos, &
tam contemptum uirum coram hoc mun-
do, ut Christus uidebatur, sequi, sicut
& Abraam alicubi fecit, quando ius-
sus est à Deo de terra sua, & domo
patris sui exire, ac proficisci in terram,
quam monstraturus erat ei Deus, non
disputabat, quoniam sibi esset eundem,
& an non possit æque in domo patris
sui seruire ei, ac in terra aliena? In hunc
modum etiam ipsi Apostoli inueniun-
tur obedientes. At gratia sit potentiae Potentia
uerbi Dei & Euangelij, quod non so- uerbi
lum in aures, sed in cor etiam eorum
penetrauit: alioqui sane caro & san-
guis æque rebellis & inobediens in
Apostolis mansisset, atq; in ipsis Pha-
risæis, qui tamen sæpius audierant:
Pœnitentiam agite, appropinquauit
enim regnum cœlorum, tamen nec au-
dire Christum nec sequi uolebant. Vbi
Christus in aures & cor ipsum clama-
uerit, ibi nullo negotio, sed uolunta-
rie audiunt homines, et sequuntur. At
si tantum in ipsam aurem clamauerit,
ibi perinde nobiscum agitur, atq; cum
excecato Pharaone: nihilominus ta-
men nostra culpa fit, quòd nec audi-
mus nec sequimur Christum. Ad hæc

IN DIE SANCTI

Luc. 8.

san-
ctos ho-
norare

Chris-
tum se-
qui fit
dupli-
citer,

Matth.
10.

nihilò segnius instandum cum Chri-
sto, & urgenda prædicatio Euange-
lij, siquidem ait: Qui aures habet au-
diendi, audiat. Iam tamen si necesse sit
Apostolos Christo solum referre ac-
ceptum, quod sequuntur & obediunt,
nihilominus proposita est ea ipsa obe-
dientia nobis in exemplū, ita ut haud
sciam, an maiori uel excellentiori ho-
nore eos afficere queam, quàm cum
eorum exemplo inducor, ut etiā Chri-
stum sequar.

Attamen hic probe obseruandum
uenit, quòd dupliciter sequamur Chri-
stum. Alterum fit corporaliter, alte-
rum uero spiritaliter. De corporali
loquitur hoc Euangelium, nec tamen
ad omnes pertinet, sed ad eos solum,
qui super hac re præceptum ac man-
datum habent, quemadmodum hoc lo-
co Apostoli, & ipse Abraham habue-
re. Aut quando uoluntate Dei pro-
pter Euangelium tyranni huius mundi
ui arripiunt te ab uxore, & charissi-
mis liberis, ac carnifici maetandū ob-
ijciunt. Ibi sane requiritur, ut etiā cor-
porali & non solum spiritali modo
sequaris. Nam de hac re ita scriptum
est: Qui me negauerit coram homini-
bus, negabo eum & ego coram patre
meo qui est in cælis. Alterum quo se-

quimur Christum, & spirituale, et ad
omnes Christianos pertinet. Nā quo-
usque statuo relinquenda mihi esse
omnia, quæ in toto mundo possideo,
quandocunque hoc Christus uolue-
rit, aut ita ordinauerit, & propter ue-
ritatem etiam emori paratus sum, eo
usque sequor Christum meum. Et ita
potest quidem spirituale sine corpo-
rali, ut sæpe contingit, esse. Corpo-
rale uero sine spiritali esse non de-
bet. Nam huiusmodi res in tali casu ne-
cesse est ut coniungantur. Vis autem
scire quo pacto in hac re te geras &
instituas? Audi: Si ita Deus ordinaue-
rit, ut relinquant omnia, & propter ue-
ritatem patiaris omnia aduersa, fac sis
animo forti & intrepido, ac Christū
confidenter sequaris, non conside-
rans uxorem, aut liberos, siquidem
merces tua copiosa erit in cælis. ^{Nam}
Quod si uero Deus non coniecerit te
in huiusmodi afflictionem, conuenit ni-
hilominus ita in corde instructum ef-
se, adeoque persuasum, ut ad sequen-
dum promptus & paratus sis. Interim
tamen nec uxorem, nec liberos, nec
alia quæ dono Dei possides, temere
derelinquas. Nam & hoc ipsum est
obedire ac sequi Christum.

IN

NICOLAI
IN DIE SANCTI NICOLAI

LECTIO ex Epistola Pauli. 2. Corinth. 1.

CCLXIX

BENEDICTVS Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum &c.

LOCI HVIVS EVANGELII

LECTIO hæc posterioris Epistolæ ad Corinthios exordium est, in quo Deum benedicit, hoc est laudat, proque accepta in aduersitatibus consolatione gratias agit, Sic enim benedicere in Psalmis quoque interdum accipitur.

Patrem misericordiarum, & consolationis Deum uocat, nouo prorsus titulo, ut nimirum discamus, Vnde auxilium in afflictionibus, & operiri & expectare debeamus.

Misericordiam et consolationem

expertis, alios quoque consolari, inque cõsimile auxilij spem erigere possumus.

Quemadmodum nostræ afflictiones, Christi afflictiones sunt, ita consolatio quoque Christi, consolatio nostra est.

Firma est electorum spes, siue persecutionum undis inuoluantur, siue cõsolationis imbre perfundantur. Sic alibi inquit: Spes non confundit.

Rom 5

Parucipes consolationis sunt, qui afflictionum quoque sunt participes

EVANGELIUM IN DIE SANCTI

Nicolai Episcopi Luce 12.

SINt lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus uestris, & uos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptijs, ut cum uenerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos cum uenerit Dominus inuenerit uigilantes. Amen dico uobis, quod præcincti se & faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis.

Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uenerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret, uigilaret utique & non sineret perfodiri domum suam. Et uos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet.

LOCI HVIVS EVANGELII,

L 5

IN DIE SANCTI

Securitatam, accidiam, torporem,
 & oscitantiam, dictu mirum quàm in
 homine Christiano detestetur Deus.
 Ad uigilantiã igitur ubiq; hortat nos.

Gen.
35. Lumbi in scripturis, symbola &
 principia generationis sunt. Iam gene-
 ratio nostra an nõ immunda est? Mor-
 tificationem igitur carnis Christus
 docet, cum ad præcingendos lumbos
 hortatur. At uero caro non nisi spiri-
 tu & fide mortificatur. Sic Aposto-
Rom. 8 lus: Si spiritu facta carnis mortificaue-
 ritis, uiuetis.

Mortificationem quæ spiritu et fi-
 de fit, conuersatio et uita spiritali ho-
 mine digna, sequatur necessum est, id
 quod hic uocat lucernas ardentes ma-
 nibus gestare. Huc pertinet q; alibi di-
 citur: Luceat lux uestra coram homini-
Math.
5. bus, ut uidentes opera uestra bona,
 glorificent patrem uestrum qui in cælis est.

BREVIS EXPOSITIO

Si uerum est, ut sine dubio uerum
 est, quod D. Paulus ait: Quæcunq;
Rom.
15. præscripta sunt, in nostram doctri-
 nam præscripta sunt, ut per patientiã
 & consolationem scripturarum spem
 habeamus, proculdubio & hæc simili-
 tudo propter nos dicta sit necesse est
 imò quis hoc possit negare? Obserua-
 autem quod sacra scriptura non sem-

Vigilantibus, hoc est, credentibus,
 adeoq; hanc ipsam fidem, charitatis o-
 peribus comprobantibus, beatitudinẽ
 Christus pollicetur & spirituales in
 regno Patris sui epulas. Beati inquit,
 sunt serui illi, quos cum uenerit domi-
 nus inuenerit uigilantes. Præcinget
 se & faciet illos discumbere etc.

Semper autem uigilare, hoc est,
 in occursum Christi paratos esse nos
 oportet, siue in prima siue in secunda
 siue in tertia uigilia uenerit. Imò hæc
 de causa horam aduentus sui incogni-
 tam nobis esse uoluit, uti perpetuo, æ-
 mota omni securitate, excubaremus.

Efficax argumentum est à minore
 ad maius. Si filij huius seculi, ne tempo-
 raria bona aliquot amittant, tam solli-
 cite aduersus fures uigilant, quanto ma-
 gis uobis ne æterna illa et nunquã pe-
 ritura bona amittatis, aduigilandum est.
HVIVS EVANGELII

per idem agat. Alias enim obiurgat et
 reprehendit, alias consolatur, nonnu-
 quam adhortatur etiam. At fere sem-
 per eo spectat, ut Verbum Dei ab ho-
 minibus apprehendatur, fide suscipia-
 tur, in intima cordis recondatur, dile-
 ctione et honesta conuersatione de-
 claretur ac conspicuam fiat, et ut nun-
 quam è cordibus credentium euella-
 tur, ut

Confat-
 tudo
 scripta
 est.

tur, ut Christus inquit: Beati qui audiunt uerbum Dei et custodiunt illud. Quia uero satis cognita est Christo Dom. nostro infirmas nostra, ideo uult nos hac similitudine exhortari et excitare, ut abiecta omni desidia, securitate et negligētia, maiori ardore ac sollicitudine expectemus aduentū ipsius. Et ait: Sint lumbi uestri præcincti. Hæc adhortatio si recte intelligi debet, necesse est ut antea discamus, quid sibi uelit Christus hac præcinatione lumborum, siquidē hæc uerba duplicem possunt sensum habere, quorum uterq; satis tollerabilis est.

Primo manifestum est, quod lūbi iuxta naturam scripturæ, accipiantur pro principio naturalis partus, ut Gen. 35. Reges uenient de lūbis tuis etc.

At quomodo se iam habet prior natiuitas? Pura an ne impura est? Si q; res est dicendū est, necesse est ut fateamur q; sit impura, siquidē ipse Christus ait: Nisi quis natus fuerit ē supernis, non potest uidere regnum dei. Nam hinc necesse est sequi q; peccatum Originale, q; prima natiuitas secum adfert, talis reatus seu culpa sit, quæ reuera condemnet nos et impediatur salutem, nisi accesserit secunda natiuitas, de qua Christus cū Nicodemo mag-

nificam et præclarā disputationē habuit. Sunt qui hanc primam natiuitatem uerbis eleuant, eiq; aliquo modo consulere parant, cū ex reatu morbū seu imbecillitatem faciunt. At talis expositio sine magna et singulari iniuria seu contumelia uerbi Dei constare nō potest. An non. n. Christus ad Nicodemum ait in ea ipsa disputatione, de qua diximus: Quod natum est ex carne, caro est, et q; natum est ex spiritu, spiritus est? Quid præcor caro est? an non talis res est, de qua necesse fuit testari scripturam: Quod caro et sanguis regni Dei hæreditatem cōsequi non possunt. At dicet aliquis, q; hæc sententia huc proprie referenda non sit: Age, an nō uero illa ex D. Paulo huc accommodanda est, cū inquit: Eramus natura filij iræ, quemadmodū & cæteri? Itaque cum prior natiuitas propter inobedientiam & lapsum Adæ, in omnibus hominibus facta sit impura, corrupta, planeq; expers omnis boni, admonet nunc Christus non immerito, ut summo studio demus operam, quo lumbi nostri semper inueniantur præcincti, & lucernæ ardentes in manibus, hoc est, ut peccatum, concupiscentiam malam, ac omnem maliciam, cum semel deposuerimus

1 Co. 2.
Eph. 2

IN DIE SANCTI

mus ea, non admittamus denuo, sed ut in nouitate uitæ, doctrinæ, & conuersationis semper expectemus dominū, quandoquidem ignoramus, quando aut qua hora uenturus sit ac pulsaturus. At qua ratione primæ natiuitati, quæ talem reatum secum adducit, consuli potest? Meminimus iam antea disputationis Nicodemi cum Christo in hac sententiam habitæ, libet itaq; ex illa etiam discere hoc de quo agimus. Ita enim ait Christus in eo loco: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit è cælo, filius hominis qui est in cælo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Ex hac sententia luce meridiana clarius apparet, q̄ corruptam meam naturam nemo restituere possit, nec quicquàm omnium hominum peccata mea condonare, nisi solus Christus, interueniente ipsius merito, passione & morte. Et quatenus hoc ipsum per fidem apprehendero, eatenus mundor, non solum à peccatis originalibus, sed ab omnibus etiam actualibus, quæ in uita commisi, quemadmodum Christus ad discipulos suos ait: Iam uos mundi estis pro-

pter sermonē quem locutus sum uobis. Secundo, potest etiam hæc lumborum præcinctio pro Christiana fortitudine accipi, quæ plerumque nouam natiuitatem comitari solet. Ac quidem unde præcor putas tam læta uox ueniat, quæ est in Psalmo: Dominus mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo? Non uulgari fiducia in Deum præditus erat Dauid: & quia fide iustificatus à nulla creatura, sed à Deo solum pendebat, ea animi fortitudine præditus fuit, ut nec Satanam, nec ipsam mortem, nec infernum etiam formidauerit, nedum hominem aliquem. Et propterea ubique tam magnifice extollit hanc spirituales fortitudinem, ita tamen, ut ea ueluti renatus soli Deo tribuat, id que haud iniuria. Nam uerum est, & negari non potest, quod credenti omnia sint possibilia, tamen hoc quicquid fuerit, sciat non sibi, sed Deo adscribendum esse, sicut & Paulus facit cum ait: Omnia possum, sed in eo qui me confortat. Paulus hoc ipsum alicubi uocat stare in Euangelio pacis. Nam ita in hac ciuili uita euenire solet ut qui in prælio stationē seu ordinē deseruerit, trāffuga ac perfidus nebulò habeat. Qui uero fori et immo-

animo confiterit, leuiter admodum curans, siue detur in eo loco mortem oppetere, seu incolumem uenire ad suos, is ueluti honestus ac fortis miles ab omnibus commendatur. Ad eundem modum conuenit etiam ut Christianus in spiritualibus rebus sese gerat, nec aliter sit affectus, quandoquidem omnino necesse sit nobis spirituali modo pugnare. Et si scire uis, qui nā hostes nostri sint, audi. Non est nobis lucta (inquit Paulus) aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus spirituales astutias in cœlestibus.

Hic sunt nimirum callidi, potentes & perniciosissimi hostes, qui & reuera deuicturi nos sunt, & in perpetuam damnationem detrusuri, nisi sterimus lumbis circumcūctis baltheo per ueritatem ac nisi induti tota armatura Dei (ut Paulus ad Ephesios scribit) & illa probe instructi in pugnam descenderimus. Vt interim silentio præteream tuam ipsius carnem, mundum, & quicquid te remorari ab æterna felicitate poterit. Hos enim hostes omnes insensibiles habes. Hic itaq; opus est ut circumcincti simus & ad constantiam parati. Hic necesse est ut fidem habeas quæ dicat: dominus protector uitæ meæ, à quo tre-

pidabo. Hic opus est ut lucernam ardentē, hoc est, sanam doctrinam, solidam fiduciam, & dilectionē erga deum & proximum flagrantem habeas ne te diabolus astutia sua, id est, falsa doctrina, è statione & ordine, in quē collocatus, deturbet, faciatq; ut à Domino nostro Christo Iesu, cui nomen dedisti, & in cuius castris te militaturum iure iurādo recepisti, turpiter deficias ac perfidus habearis, quemadmodū ijs plerumq; euenire solet qui sunt negligentes et oscitantes, qui nullam habent rerum suarum rationem, ad hæc, qui fideliter & recta monentes contemnunt, ac omnem salubrem admonitionē uento tradunt, perinde ac si iam dudum ipsum Satanam deuicerint, Dominiq; aduentum parati & instructi expectent, Hic fieri non potest, quin qui sic incognantes & securi sunt, turpiter decipiantur, meritoq; accidat eis id quod Paulus ait: Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus. Deus autem misericordiarum dignetur pro sua ineffabili bonitate nos clementer custodire, faciatq; ut parati cum omni diligentia aduentum eius expectemus.

Tertio, uidemus in hoc Euangelio remunerationem, qua Dominus, qui

Psalm.
26.
Lucer
nā ar
dentes.

2 thes 2

merces
iustorum

uult

IN DIE SANCTI

*Merces
iustor
um.*

uult ut tanta diligentia & uigilantia se expectemus. fidele obsequium serui sui compensat. Hoc uero ita intelligi non debet, quasi necesse sit, ut serui modo, & non potius ex dilectione, pro pacta mercede seruiamus, sed quod Dominus ultro & iniussus nec requisitus per sese optime norit, quo pacto se erga fidelem seruum gerere debeat. Et qui olim Abrae libere ac nullo suggerente dixit: Ero merces tua magna, is certe, modo nos fideliter seruiamus, nec nostri obliuiscetur. Quid uero huic fidei seruo daturus est, Pecuniam ne an argenti ac aurum, aut alioqui huius mundi honores? Minime uero, sed longe praestantiora cum ait: Beati serui illi, quos cum uenerit Dominus, inuenerit uigilantes. Hoc est, talibus seruis ita benignum & facilem sese praebit, ut daturus sit eis longe omnium excellentissimum & praeclarissimum bonum, nimirum felicitatem aeternae uitae, quemadmodum ipsemet testatur dicens: Beati serui illi. Adhuc ita commutabit statum eorum, ut cum antea serui conditio

ni fuerint obnoxij, nunc Domini p-
ant, & cum Christo regnent, non ad
tempus, sed in perpetuum, quemad-
modum etiam haec similitudo non ob-
scuris uerbis subindicat, cum ait: A-
men dico uobis, quod praecingat se,
& faciet illos discumbere, & transi-
ens ministrabit illis &c. Quis nunc
praecor molestum aut laboriosum sta-
bi esse reputabit, seruire Christo?
Aut cuiam tædiosum esse quæat ex-
pectare Christum, etiam si is aduen-
tum suum in tertiam usque uigiliam dis-
ferat? Qui in tali negotio deses & ig-
nauus fuerit, is sane impio corde erga
Deum sit oportet, quandoquidem ui-
demus, quod etiam huius seculi filij
pro terrenis opibus, ne eas furetur a-
liquis, uigilent noctes & dies. Nos ue-
ro quare non idem praestamus pro sum-
mo & aeterno bono conseruando,
cum etiam uocari ac perhiberi Chri-
sti serui uelimus? Verum ita seres ha-
bet: Filij huius seculi prudentiores sunt
filij lucis in generatione sua. Det ue-
ro omnipotens Deus, ne hoc ipsum
in perpetuum maneat, Amen.

IN DIE CONCEPTIONIS

Mariæ, Ecclesiastici. 24

EGo quasi uitis fructificaui, suauitatem odoris, & flores
mei, fructus honoris & honestatis &c.

Loci

Qui textum hunc ad diuam uirginem, Christi Domini nostri matrem, detorqueat, contumeliosi sunt, cum in patrem in filium. Neque enim quod diuinae sapientiae, hoc est, Christo ascribitur, transferri in creaturam debet, id quod in Mariae contumeliam usque adeo non cedit, ut etiam gratificari eidem credendi sint, qui filium matri praeserunt.

Quemadmodum, uitis, in Euangelio Christus dicitur, in qua manere oportet, quotquot fidei fructus ferre uolent: ita hic quoque uitis uocatur, e qua fructus honoris et honestatis pululescant.

Atque haec uitis Christus, per uerbum efficit, ut uere diligamus, ut uere timeamus, ut uere agnoscamus Deum, denique ut solum Deum pro spei anchora habeamus.

In hac uite, gratia est, ueritas est, spes uitae et uirtutis est, ne aliunde haec nobis obtingere existimes. Ad hunc modum Christus in Euangelio

dicit. Ego sum uia, ueritas et uita.

Quemadmodum in Euangelio dicitur: Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, ego reficiam uos: ita hic quoque clamatur: Transite ad me omnes. Ad haec, uenientibus refocillatio promittitur.

Spiritus Christi et conscientiam pacis dulcedine replet, et haeredes regni coelorum facit, et immortalitatem donat.

Qui semel gustauerunt, quam suauis sit Dominus, ij quo magis ex inextincto illo diuinae sapientiae fonte bibent, eo magis sitiunt. Neque enim coelestes ille uel potiones uel epulae fastidium habent, ueluti carnales delitiae in fine habere nauseam solent.

Christum audire, in Christo operari, a peccatis abstinere est. In elucidando Christi uerbo, operam sumere, ad uitam adspirare est. Ad hunc modum Psalter quoque beatum pronunciat, qui legem Dei calleat, inque ea die noctumque uersetur,

Math.
11.

Psalm.
119.

EVANGELIUM IN DIE CONCEPTIO

nis Mariae, Lucae 11.

Factum est autem cum haec diceret, extollens uocem quaedam mulier de turba dixit illi: Beatus uenter qui te portauit,

IN DIE CONCEPTIO

tauit, et ubera, quæ suxisti. At ille dixit: Quinimo: Beati qui audiunt Verbum Dei, & custodiunt illud.

LOCI HVIVS EVANGELII

Luce .1 Mulier hæc quanquam bene senti-
at de Christo, tamen quum humano
quodam affectu beatam ipsius matrẽ
pronunciet, perfectæ fidei exemplũ
esse non potest. Elizabetha quoque
beatam antea pronunciarat, non au-
tem hac de causa quod Christum in
utero gestasset, sed quod credidisset.

Ioan 8 Christus ut personarum respector
non est, ita nullam carnis prærogati-
uam, si fide non commendetur, mora-
Rom 9 ri, solet. Hinc Iudæos, quem popu-
lum peculiariter tamen sibi delege-
rat, quum veritatem impugnarent, nõ
Abrahæ, sed diaboli filios appellat.

Et Paulus nihil obscuris uerbis di-
cit: Non omnes qui ex circumcisione
sunt Israelitæ &c. Sed in Isaac uoca-
bitur tibi semen. Fatetur matrem su-
am beatam esse, non tamen hoc nomi-
ne solum, quod se in utero gestarit, ue-
rum hoc maxime nomine, quod An-
geli uerbis crediderit, id quod ex se-
quentibus liquet.

Summam iustificationis paucissi-

BREVIS EXPOSITIO

Legimus apud Euangelistam Lu-
cam capite .11. quemadmodum Chri-

stus uerbis compleditur. Beati, inquit
ens, qui audiunt uerbum Dei et custo-
diunt illud. Non n. qui auribus tan-
tum audiunt beati erunt, sed qui
quod audiunt fide apprehendunt, in-
quæ cordis penetralia traiciunt.
Qua in re uides fidem hic exigi.

Significanter dicit. Verbum Dei,
ne existimes parem cum ipsius uerbo
humanae traditiones auctoritatem ha-
bere. Interim tamen humanas traditi-
ones, si cum uerbo non pugnent, si in
iustificationis causam non admiscean-
tur, sed pro pædagogia habeantur
tantum, non damnamus. sed publicæ
pacis studio non illibenter seruamus.

Verbum Dei mordicus apprehen-
di, seruari & custodiri oportet, præ-
sertim cum tot modis à mundo, iustici-
arijs, Anabaptistis, & satana impeta-
tur. Nam si quando ingruentibus per-
secutionũ procellis, uerbo probe mu-
nitus non sis, iam metus est, ne te à
confessione ueritatis statim transuer-
sum agat Satan.

HVIVS EVANGELII

stus, posteaquàm mutum à demo-
nio liberasset, ac loqui cum rursus se-
cisset,

cisset, mirabiliter à suis calumniatoribus impetitus sit. Quidam enim dicebant, quod per Beelzebub principem dæmoniorum eijceret dæmonia. Qui dam non contenti hoc signo, aliud de celo quærebant ab eo. Necesse igitur fuit Christo, ut his nebulonibus responderet, & contumacia eorum ora obstrueret, quandoquidem Patris sui celestis intererat, ut sic eius gloriam adsereret. Et in ea responsione tam ualidis argumentis usus est, ut omnes ad uersarij eius magis muti quàm pisces facti sint, ne hiscere quidem contra audentes. Huius facti magnitudine commota est mulier quædã de turba, cum satis mirari non posset, clara uoce clamauit, dicens: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. Fieri potest, ut intentio huius mulieris non fuerit mala, attamen affectus erat carnalis. Et quid quæso egregium præstare possit carnalis cognatio aut affinitas, in negotio ad Dei honorem, et ueram iusticiam pertinente? Nihil sane ad hanc rem prodesse potest, Nam ut quisque crediderit, et à uerbo Dei penderit, ita est coram Deo uel acceptus uel inuisus. Et si hi præ alijs habere prærogatiuam quandam deberent, qui à sanctis sunt oriundi, tunc

necessario sanctis esset et Cain, Esau Absolò, et alij multi, siquidẽ hi à probis & sanctis parentibus sunt procreati. Adhæc Christus ipse immerito inuasisset Iudeos, quando gloriabantur de patre Abraham, adserens eos esse non Abraham, sed diaboli filios, si or- Ioan. 8
tus ipse ex honestis parentibus in negotio ad æternam salutem pertinente quicquàm ualeret. Hoc etiam Elizabeth mater Ioannis Baptistæ non ignorauit, quando Mariam ut matrem Domini sui multa humanitate excepit, subiungens nihilominus: Beata es quæ Luc. 2.
credidisti &c. Quare operæ precium fuerit, ut hic discamus primo, quod nullus affectus carnalis Christo acceptus sit, & quod in negotio iustificationis & æternæ salutis nullius momenti sit, à sanctis parentibus aut honesta cognatione esse ortum. Deus enim, ut Prophetæ testantur, non est personarum respector. Esa. 42

Secundo, quia in huiusmodi rebus spiritualibus caro nullam prærogatiuam à carne debet habere, indicat iam Christus ipse, quid à nobis fieri uelit, donec in hoc mortali corpore uiuerimus, & ait: Quinimo: Beati qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt illud. Hæc sententia dignissima foret, ut au-

IN DIE CONCEPTIONIS

reis characteribus omnibus locis inscriberetur, ne unquam in obliuionem ueniret, sed ut ab omnibus Christianis apprehenderetur, & in usum trans ferretur. Comprehendit enim quid necessarium nobis est ad iusticiam et æternam salutem, tam pulchre & de center, ut nihil supra Si hanc senti entiam alta mente reposuerimus, atque in usum nostrum accommodauerimus, fi eri non potest, quin Papatus cum om ni sanctimoniam suam, quandoquidē non uerbo Dei, sed somnijs & traditioni bus humanis constet, succumbat & ru at. Beati (inquit) qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt illud. Certam & firmam promissionem habemus hoc lo co iusticiæ & felicitatis æternæ. At quo pacto datur assequi hanc promif sionem? Ita nimirum, ut audiamus uer bum Dei, & custodiamus illud. At tende hoc loco, quod auditus uerbi Dei instrumentum sit, per quod spiri tum sanctum & fidem acquirimus. At hic auditus uulgaris esse & commu nis non debet, ueluti si quendam dice re audiamus de Alexandro Magno, de Dario, de Hannibale aut Scipione. Sed necesse est, ut auribus et corde au diamus, ne, quod audimus, inanis so lummodo auditus maneat, sed ut fide

apprehensum, cordi infigatur, ac de inde è corde etiam in Christianam con uersationem erumpat. Talem enim au ditum requirit scriptura tam noui quā ueteris testamenti, ut Ieremiæ quinto: Audi popule stulte, qui nō habes cor, qui habentes oculos non uidetis, & aures, & non auditis &c. An existi mas, quod Propheta his uerbis leuem aut uulgarem auditum exigat? Non arbitror. Aures enim & cor ipsum uoluit habere. Similiter & Christus in telligi debet, cum ait: Qui uos audit, me audit. Et Ioannes in Canonica sua: Qui nouit Deum, audit nos. Si uero omnes illi uitæ æternæ participes fie ri deberent, qui Christum & Aposto los corporali modo audierunt, necesse etiam foret, ut Hannas, Pilatus, Iudas Iscariothes, adde etiam Pharisæi om nes, qui in urbe Hierusalem uerbum Dei audierunt, sine corde tamen, uitæ æterna donarentur. Quare necesse est, ut auribus & corde simul audia mus. At quid audiendum est? Verbum Dei, ait Christus. Quid hic audio? Pa pam igitur cum decretis & decretali bus suis audire non decet? Si uerbo Dei consentiunt, nec pugnant cum il lo, merito audiuntur, sin minus, æquis simum est ut relinquatur. Neq; enim hoc

verbū
Dei au
dire fa
cit bea
tos.

Audi
tus cor
di.

Luc. 10
102. 41

verbū
Dei so
lum
modo
audien
dum.

hoc loco ijs promittitur uita æterna, qui alienam doctrinam à uerbo Dei sciunt, sed his tantum, qui uerbum dei audiunt. Huc pertinet quicquid passim in sacra scriptura de hoc precioso ac salubri uerbo dei dicitur, & præcipue illud, quod Pater ille cælestis uoce è nube ad nos delata, dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est: Ipsum audite.

Tertio, sequitur nunc custoditio uerbi. Neque enim satis est semel auduisse, & corde apprehendisse tam salutare uerbum, sed necesse etiam fuerit, tam preciosum thesaurum custodire, nec committere ut unquam amittamus. Et requirit Christus, cum uult ut custodiamus uerbum suum, insignem fortitudinem & constantiam ab his qui Christiani perhiberi uolunt, idq; non immerito. Nam si probe in animo considerauerimus, quot casibus, quot persecutionibus, quot deniq; impedimentis in hoc mundo uerbum exponatur, sine dubio fatebimur omnes, summe necessariam esse talem constantiam. An non uerum est, quod quando seminatur uerbum dei, protinus adsint, aut uolucres cæli, qui tam bonum semen comedunt, aut alia que

dam impedimenta, quibus diabolus conatur tibi eripere uerbum? Hic necesse est, ut in fide (sicut Petrus ait) 1. Pet. 5 fortes simus, ac ueluti murus, hic constantia opus est. Et si mundus hoc uerbum tibi auferre uoluerit, cuius ipsum corpus, facultates omnes, uxorem, liberos, & quicquid possides in uniuersum, relinquere debes, quam committas, ut uerbum è corde tuo euellatur, semper tecum in animo uolutans illud Christi: Ne metuatis uobis ab his qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed metuite magis illum, qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Hoc uerbum auribus & corde auditum, ac in animum fideliter repositum, tum eo modo custoditum, quo dictum est, facit filios & hæredes Dei, imò, quantum ad hanc rem attinet, facit te Mariæ similem, sicut Christus ait: Qui fecerit uoluntatem Mat. 23 Patris mei, hic frater meus, & soror mea, & mater est, At si contemnatur hoc uerbum, Ethnicos & Turcas Deut. 18 facit, adiguntque homines in perpetuam damnationem. Quare si iusticiam habere uolueris, quæ coram Deo ualet, ac consequi æternam salutem in futura uita, age, audias & auribus, &

M 2 corde

IN DIE SANCTI

corde uerbum Dei, summa diligentia efficiaris. Ita enim scriptum est: *Qui Nat. 24.*
custodias illud, nec patiaris eripiti
bi, & tenera æternæ uitæ particeps saluus erit.

IN DIE S. THOMÆ APOSTOLI,

Epistola ad Ephesios cap. 1.

Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi,
qui benedixit nos omni spiritali benedictione in cœles-
tibus Christo, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Quemadmodum in lectione supe-
riore, à laude & gratiarum actione
Paulus sumpsit exordium: ita hic quo-
que morem suum secutus, à benedicen-
do orditur.

Causa huius benedictionis est, q
per Christum, omni spiritali benedi-
ctione perfusi sumus. Vbi obseruabis
benedi-
ctionis
uoca-
bulum
bifariam hic accipi benedictionis uo-
cabulū. Prior illa benedictio, laus Dei
est et gratiarum actio. Altera, donum
spiritus & fidei est, quam etiam huius
rei gratia spiritali & cœlestem uo-
cat. Hæc accipitur, illa redditur.

Egregium hic locum de electione electio
& prædestinatione habes, ubi dicit
electos esse nos in Christo, antequā
iacerentur fundamenta mundi.

Electi autem non sumus in hoc, ut
genialiter, & iuxta carnis desyderia
uiuamus, sed ut per charitatem coram
illo sancto & irreprehensibiles simus.

Obserua quod dicit, elegit nos, præ-
destinauit nos, adoptauit nos p Chri-
stum in filios, charos reddidit nos per
dilectum &c. Mire enim id genus lo-
cutiones et uires humanas meritaq; ex-
tenuant, & bonitatē Dei cōmendant.

EVANGELIVM IN DIE SANCTI

Thomæ Apostoli Ioannis. 20.

THOMAS autem unus de duodecim, qui dicitur Didy-
mus, non erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerunt er-
go ei alij discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis:
Nisi uidero in manibus eius fixuram clauorum, & mittam
digitum

digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.

Et post octo dies iterum erant discipuli eius intus, & Thomas intus cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax uobis: Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & uide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, & dixit: Dominus meus & Deus meus. Dixit ei Iesus: Quia uidisti me, credidisti. Beati qui non uiderunt, & crediderunt.

LOCI HVIVS EVANGELII.

can. 3 Resurrectio Christi à carnalibus difficillime creditur, id quod uidere est in Apostolis, præsertim uero in Thomæ. Nisi uidero in manibus eius fixuram clauorum, inquit, & mittam digitum meum in locum clauorum, non credam. Exemplum quod in fidei negotio cæca sit caro.

can. 14 Christus Thomæ incredulitatem emendaturus, discipulis omnibus apparet, atque adeo pacem illis impetratur. Non pacem illam, quam mundus etiam donat, sed cordis & conscientie. Sic alibi dicit: Pacem meam do uobis. Obserua emphasim in pronomine, meam.

Post pacis nuncium, Thomæ incredulitati & re et uerbis subuenit, medeturq;. Verbum est: Noli esse incredulus, sed fidelis. Res est: Infer aigutum

tuum huc, & uide manus meas &c.

Vbi notabis, fidem Dei donum, non humanarum uirium opus esse. Sic alibi inquit Christus, Nemo uenit ad Patrem, nisi per me. *Mat. 12*

Confessio Thomæ post donatam fidem, probe contra hæreticos, qui Christi diuinitatem uel humanitatem negant, in memoria thesaurum repouenda est. Manifestissimis enim uerbis hic & Deus & Dominus dicitur.

Thomas quia uidit, credit. Sed quot quot in posterum crediderint uerbo, siue ex gentibus, siue ex Iudeis, ij quoq; beatitudinem æque, atq; Thomas ac reliqui Apostoli consequentur. Insigne fidei hic uides elogium, quod etiam, si in terroribus conscientie subsistere uoles, aduersum Satanam, semper in memoria habeas, oportet.

IN DIE SANCTI
BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Exem-
plum
incre-
dulita-
tis.

Principio habemus in hoc Euange-
lio exemplum incredulitatis in beato
Thoma, tam crassum, ut merito omnes
homines admirarentur, in tali praefer-
tim Apostolo tantam incredulitatem,
qui toties à Christo audierat, quod
moriendū sibi esset, & tertia die resur-
gendū, nisi imbecillitas naturæ nostræ
& carnis satis cognita nobis esset, i-
mò nisi detestanda incredulitas, quæ
nobis innata est, notior nobis esset,
quàm ut multis hac de re hic sit opus.
Et quid quæso nobis miseris reliquum
fieri queat, in quo gloriari possimus, si
tam insignis incredulitas in tanto A-
postolo conspicitur? At huiusmodi ex-
empla in hoc proponuntur nobis, ut
discamus imbecillitatem & maliciam
carnis nostræ agnoscere. Quousq; e-
nim illa per Christum et spiritum eius
restitutata non fuerit ac illuminata, eo
usque & fides, quam Christus tot uer-
bis, & tam multis à nobis requirit, si-
ne dubio nō maior in nobis erit, quàm
in S. Thoma fuit. Multi sunt qui arbi-
trantur fidem esse rem vulgarem, &
quod in cuiusvis arbitrio situm sit cre-
dere, quòd Christus mortuus sit, &
quod resurrexerit à mortuis. Id quod
si reuera ita esset, quid præcor opus

foret Christo dicere. Filius hominis
cum uenerit, an putas reperturus es si
dem in terra? Similiter quid in causa
est, quòd Apostoli tempore resurrexi-
onis Christi in negotio fidei & iusti-
ficationis tam rudes et ignari fuerunt?
Neque enim existimandum est, quod
soli Thomæ, & non reliquis etiam ta-
le quippiā acciderit, nisi forte rem fri-
uolam aut mendacem esse dixerimus,
tot manifestationes, tot signa, tot com-
minationes, quæ passim in historiæ re-
surrectionis Christi, primum per An-
gelos, postea etiā per ipsum Christum
facta sunt, quo Apostoli in hoc articu-
lo confirmarentur. Per me quidem li-
cebit unicuique hic dicere quid uelit.
Ego uero sic sentio, & multis scriptu-
ræ testimonijs comprobare possum,
quod nemo mortaliū tam doctus, tam
sapiens, aut tam excellēti ingenio præ-
ditus sit, qui se satis ad fidem accom-
modare aut instituere possit, nisi singu-
lari gratia spiritus sancti trabatur &
erudiatur. Propheta ait: Et erunt om-
nes à Deo docti. Si iam in negotio fi-
dei mihi ipsi prodesse et consulere pos-
sum, ad quid opus est, ut me Deus do-
ceat: In hanc sententiam & Ioannes
Euangelista loquitur: In propria ue-
nit, &

Luc. 16

Fidem
spiritus
sancti
operatur
in nobis.
Ela. 54

nit, & sui eum non receperunt. Quod si fides res est adeo vulgaris & facilis, quid ergo in causa est, quod Iudaei aduentum Messiae sui ignorauerunt, cum tamen in lege fuerint edocti & educati? Aut quam obrem lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non apprehenderunt? Conuenit itaque, ut ex hoc exemplo discamus, quod fides non sit cuiusvis hominis, sed solius Dei donum & opus, sicut & hoc loco in beato Thoma uidemus, qui nullo modo credere uolebat, nisi coram oculis uideret, & digitis palparet.

Secundo, uidemus in hoc exemplo, quam clementer Christus ferat in suis eiusmodi imbecillitatem, imò, quod commuet eam etiam in fidei fortitudinem. Nam sicut in historia resurrectionis prius manifestauerat se mulieribus & Apostolis, ita inseruit etiam hoc loco incredulo Thomae, ne in incredulitate maneat, sed fiat fidelis. Venit octaua die post resurrectionem suam ad discipulos, ac praeter id quod praecatur & optat omnibus suam pacem, ostendit etiam Thomae manus & pedes, dicens: Infer digitum tuum huc, & uide manus meas, & admoue manum tuam, & immitte in latus meum, & noli esse incredulus. An non hoc

est summa clementia perferre imbecillitates electorum? Et quid praecor Thomae maius aut gratius facere potuisset? Ipse quidem credere nolebat, nisi uideret & palparet. Attamen tanta est clementia & bonitas Christi, ut ex animi sententia ipsi Thomae cedant omnia. Nam praeterquam quod placidissimis tantum uerbis obiurgatur, & ad fidem trahitur & inuitatur, infert etiam digitos suos in latus Domini sui Iesu Christi. Quid nunc putas animi sit Iesu Christo erga suos? An non reipsa hoc loco denuo comprobatur, id quod dum in hac mortali uita erat, fuerat locutus: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Obserua autem hoc loco, quod Christus erudit & instituit Thomam uerbis & signis. Verba quibus eum erudit, oppugnant incredulitatem, eique ita opponuntur, ut agnoscas non esse maius peccatum in hac terra incredulitate, ex qua ueluti fontem manant reliqua peccata omnia. Dicit enim: Noli esse incredulus, sed credens. Quasi diceret: Si à fidei scopo aberraueris, plane de te actum erit. At si credideris, & in posterum de merito & resurrectione mea minime dubitaueris, fiet, ut prior incredulitas non

Incredulitas
sumum
uitium

IN DIE SANCTI

solum non nocitura tibi sit, sed ita con-
donabitur etiam, & posthac illius nun-
quam uelim recordari. Etenim pro
summo illo beneficio, quod toti mun-
do mea morte & passione amarissima
exhibui, nihil aliud peto, quam cor
credulum, quod omnem fiduciam su-
am ab omnibus creaturis auertat, con-
solationem uero ac spem suam solum-
modo in meritum meum ponat. En hu-
iusmodi uerbis reducitur Apostolus
Thomas ad fidem. Et quemadmodum
Christus erigit & promouet eum uer-
bis, ita inseruit ei etiam signo, quod
plerumque ad confirmationem fidei da-
ri solet. Et peragitur hoc negotium sim-
plici modo, ut eo facilius Thomam ad
fidem reduceret. Quis iam tam cle-
menti & propicio Domino confidere
noluit? Quis aliò fiduciam & spem su-
am collocaret?

Tertio, laudat & commendat hoc
Euangelion pacem conscientiae, quo
pacto illa Apostolis per Christum o-
stensa & communicata sit. Et de hac
pace locutus erat Christus ante pasi-
onem suam: Pacem meam do uobis,
pacem meam relinquo uobis: Non quo-
modo mundus dat, ego do uobis &c.
Christus his uerbis discrimen facit in-
ter civilem & Christianam pacem.

Pax mundi posita est in civilibus &
corporalibus rebus, cui si diuitiae ac-
prosper successus rerum accesserint,
reddit plerumque homines securos et
negligentes, nisi hoc ipsum antea uer-
bo Dei fuerit prouisum & cautum. At
Christiana pax in spiritualibus rebus
consistit, quae etiamnum in persecutio-
nibus & tentationibus animosos &
fortes facit, ac tales quidem, qui exi-
gente necessitate & honore Dei, ip-
sum Satanam cum mundo & omni co-
mitatu suo non solum non formident,
sed cõtemnant etiam, quemadmodum
uidemus Apostolos fecisse, postea-
quam spiritus sanctus in eis iam erat
confirmatus. Talem fidem donat Chri-
stus suis & ab his solum apprehendi-
tur, qui uera fide hunc Christum Ie-
sum Dominum nostrum agnoscunt. Et
hanc pacem eatenus habeo, quatenus
in Christum credo. Iam si non cre-
dam, necesse est, ut in corde erga De-
um nullam habeam pacem, idque prop-
ter peccatum, quod me in conscientia
semper accusat, nec permittit, ut un-
quam ad hunc pacem perueniam.

Quarto, habemus egregiam con-
fessionem Thomae, in qua Christum
ut Deum & Dominum suum agno-
scit. Et haec confessio tam necessaria
est,

Signa
confir-
mant
fidem.

Pax cõ-
scienti-
ae.

A 20. 9

Confel-
sio Tho-
mae.

est, ut sine illa nemo ad iusticiam, que corā Deo est, et æternam uitam peruenire possit. Obserua autem quod Thomas hanc confessionem ante habere non potuit, quam Christus ostendisset ei manus & pedes. Manus & pedes significant plerumq; in scriptura, opera & conuersationem. Quando igitur Christus ostendit nobis manus et pedes, hoc est, quando nos per spiritum suum & Verbum eò ducit, ut ipsius solummodo meritum, passio nem & mortem, imò omnia opera eius cognoscamus, ueluti ea quæ antequam nos nasceremur facta sunt, per que etiam probi, iusti, & æternæ uitæ participes efficitur, tunc etiam cū ipso Apostolo Thoma dicere possumus: Dominus meus & deus meus, ac omnem spem & fiduciam nostram in ipsum collocare, quemadmodum Dauid cum ait: Iacta super Dominum curam tuam, & ipse enutriet te. Quando in hunc modum non ostenderit nobis manus & pedes, scire debemus, quod impossibile sit, ut talem confessionem proferamus. Neq; .n. frustra .S. Paulus ait: Nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi per spiritum sanctum. Itaq; necesse est ut per Christum ducamur ad hanc confessionem. Insu-

per obseruare debes, quod Thomas spiritu sancto inflammatus Christum uocat deum suum. Hanc enim & similes sententias, quibus comprobatur quod Christus uerus et naturalis deus sit, conuenit in his postremis & periculosiss temporibus diligenter in animum includere. Diabolus enim qui iam pridem per Anabaptistas articulum de humanitate Christi nefario ausu inuasit, data occasione aliquando & hic se conspiciendum præbebit. Faxit Deus ne aliquis Arrius iam nūc alicubi in Vuestphalia lateat, qui expectet occasionē perturbandi Ecclesiam Christi. Quare necesse erit, ut cū huiusmodi errores irreperint, quod Deus auertat, hac sententia probe simus instructi, ne funditus à fide abripiamur. Iam cum hac confessione Thomæ pulchre consentit Ioannes in canonica sua, ubi Christum uerum Deum & æternum lumen uocat. Si quicquam aliud, certe hoc est libere confiteri, quod Christus sit uerus Deus. Qui præter has admonitiones uult ultro decipi, is sciat se suo ipsius periculo hoc debere experiri. Nos certe, adiunante gratia Dei, ab hoc articulo stabimus, uiuemus, & moriemur, ea spe ac fiducia cōcepta, quod

Christus uerus Deus,

1 Ioan
4.

M s omnipotens

IN DIE SANCTI

omnipotens Deus, & Pater misericordiarum conseruaturus nos sit in confessione pro sua clementia in perpetuum, Amen.

IN DIE SANCTI STEPHANI

Epistola Actorum. 6. & 7.

IN diebus illis Stephanus plenus gratia ac fortitudine adebat prodigia ac signa magna in populo &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Descriptionem Stephani diligenter observabis, describitur enim à plenitudine gratiæ, quæ sola ut in ueritatis confessione, fortes sumus, ac perduremus, efficit, se item magnam templi celebritatem, sed tamen alia templa esse in quibus inhabitare uelit Deus, nimirum hominum corda quemadmodum ea de re Esaias naticinatus sit. His postea inre-

us
miracu
lorum. Miracula in principio nascentis Ecclesiæ, ad confirmationem uerbi ædebantur, in quem usum à Christo etiã donata erāt. At uero post tantam uerbi manifestationem miracula exigere Deum irritare est. Huc pertinet illud.

Math.
12. Generatio adultera signum quærit. Mundi sapientes, prudentes, imò ipsa rerum capita, aduersus ueritatem exorti disputant, sed uicti à Step-

Luce
12. no, Christi promissionem ueram esse ostendunt, Vbi inquit, diabo uobis os et sapientiam, cui non poterint resistere omnes aduersarij uestri.

Summa cõtionis Stephani est, quòd neq; in Moysen, neq; in legē, neq; in templum peccarit. Esse quidem legē sanctam, sed tamen non iustificare. Es-

Iudæi adhuc modum perstricti, tantum abest, ut agnita culpa resipuerunt, ut etiam multo ac antea obstinatiores redditi sint, id quod impietas solet, si id quod non uult, audire cogitur. Stephanus per uisionem etiam confirmatur, ut uideas in afflictionibus sanctorum Deum semper & præsentem esse, & suorum rationem habere. Fuit autem usio hæc, manifestior diuinae claritatis exhibitio, qualis fuit & illa Pauli, quum in coelum tertium raperetur.

Christum à dextris Dei Patris sedere, nihil aliud est, ac parem cum Patre

isa. 60

1. Cor.

12.

Deo

tra Dei

quid

platu

117.

Patre potentiam habere. Sic apud Stephanus iamiam pro ueritatis
 Prophetas dextra Dei, pro diuina confessione moriturus, & pro inimi-
 potentia ferè accipitur, dextra Domi cis orat, & spiritum Deo commen-
 nificat uirtutem, dextram Domini ex dat, ut uideamus, quomodo & nos
 altauit me, inquit Psalmographus. morti uicinos, adfectos esse oporteat.

EVANGELIUM INDIE SANCTI

Stephani Martyris, Matthæi. 23.

ECCe ego mitto ad uos Prophetas & sapientes & scri-
 bas, & ex illis occidetis & crucifigētis, & ex eis flagella-
 bitis in Synagogis uestris, & persequimini de ciuitate in ci-
 uitatem, ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effu-
 sus est super terram a sanguine Abel iusti, usq; ad sanguinē
 Zachariæ filij Barachiz, quem occidistis inter templum &
 altare. Amen dico uobis, uenient hæc omnia super genera-
 tionem istam. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Pro-
 phetas & lapidas eos, qui ad te missi sunt. Quoties uolui cō-
 gregare filios tuos quemadmodum congregat gallina pul-
 los suos sub alas, & noluisti. Ecce relinquetur uobis domus
 uestra deserta. Dico enim uobis, non me uidebitis amodo
 donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine Domini.

LOCI HVIVS EVANGELII

Beneficium maius neq; excogita-
 ri neq; obtingere mundo potest,
 quam si uerbum suum Deus, ut nos sa-
 net, mittat. Vbi enim uerbum est, ibi
 Christum quoq; habemus præsentis-
 sime. Contra: Nulla plaga nocenti-
 or obtingere mundo potest, quam si
 nos sublato uerbo, lupis deuorandos
 obijciat.

Tanta est humani cordis, ni spiri-
 tu illustretur malicia, ut uerbi præsen-
 tiam persequatur etiam & deteste-
 tur. Tantum abest ut recipiat, id quod
 Christi hic Iudæis merito exprobrat
 Putas autē nobis quoq; eā in gratitu-
 dinē exprobrari posse? Vtinā nō pos-
 sit. Certe uerbū suum opulenter nobis
 hoc nostro seculo donauit, quum inte-
 rim de

IN DIE SANCTI

de nostra gratitudine nihil sit quod iactare maximopere quis possit.

Verbi contempnum poena certo sequitur, eaq; non temporaria solum, uerum etiam perpetua.

Perpetua est, quod ab impijs non solum is sanguis requiretur quem effuderunt ipsi, uerum etiam is, qui ab ore condido effusus est, hoc est, omnium eorum quæ unquam impij de-

BREVIS EXPOSITIO

In hoc Euangelio tractat Christus, Iudæos aliquanto durius et inclementius, ueluti is qui propemodum cursum suum cōfecerat et propinquus martirio statim offerendus erat, imò, exprobrat eis cæcitatem eorum, maliciam & cor induratum, idq; tanta uehementia et sæueritate uerborum, ut durius inuadere eos non potuerit. Et quo in gratitudo eorum nitior fieret, ac magis magisq; in lucem proferretur, commemorat eis primum ingens beneficium, quod Deus ab initio mundi ad illa usq; tempora contulerat eis, quodq; deinceps exhibiturus erat usq; ad deuastationem urbis Hierusalem, nimirum, quod mittat eis Prophetas, sapientes, & Scribas, & quod nihil unquam prætermiserit, quo eis inferuire, & salutem eorum promouere

signarunt, participes erunt.

Temporaria est, quod Iudæis obfessionem & excidium urbis Hierosolymitanæ prædicit: Relinquetur, inquit, uobis domus uestra deserta.

Aperitissime in Christi bonitatem quadrat illa de gallina & pullis similitudo, adeo, ut si accommodare eandem qui recte possit, mirifice, ut erga nos affectus sit, commonstret.

HUIUS EVANGELII

posset. Prophetas uocat eos qui ex inspiratione spiritus sancti & mandato Dei uaticinantur, & qui populum uoluntatem Dei docent. Ad hæc, qui a nullo homine, sed a Deo solum docti sunt sicut Moysi contigit. Sapientes uocat eos qui ab impijs hominibus sapientiam suam audiuerunt et didicerunt, quamq; parati sunt omnibus hominibus communcare, sicut in ueteri testamento Aaron, in nouo Stephanus fuit. Scribas autem eos uocat, qui non solum prædicando uerbum Dei, sed scribendo etiam consulerunt hominibus, ac non uulgariter prosunt, quales post Apostolorum tempora multi fuerunt, et hoc nostro tempore etiam reperiuntur, qui non mediocrem utilitatem in Ecclesiam contulerunt, et adhuc conferunt quotidie, de quibus et Christus alibi ait. Omnis scriba

13
 etus ad regnum ccelorum, similis est
 homini patrifamilias, qui promit de
 thesauro suo noua & uetera. Ex his
 uerbis facile assumari potest, quibus
 beneficijs Deus ab initio Iudæos ob-
 ruerit. Et quis præcor tam disertus
 esse possit, ut ea omnia beneficia
 uerbis consequatur, quæ ab eo tem-
 pore Iudæis sunt exhibita, quando
 ex Aegypto è domo seruitutis sunt li-
 berati? Inter omnia tamen hoc sem-
 per maximum fuit & summum bene-
 ficiū, q̄ uerbum suū sine controuer-
 sia optimum et præciosissimum donū
 contulit eis. Hoc. n. beneficium tam in-
 gens est, ut hoc nomine Iudæi non im-
 merito præ nobis Ethnicis laudē me-
 ruerint apud Paulū, quod uidelicet
 crediderit eis Deus suū uerbum.
 Iam & Psalmorum liber libere glo-
 riatur, quod Deus non fecerit taliter
 omni nationi, qualiter se Iudæis exhi-
 buit, tametsi illi uicissim adeo ingrati
 fuerunt, ut neceße habuerit, Deus au-
 ferre ab eis suū uerbum, sicut uide-
 mus apud Prophetam Amos capit. 8.
 Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, ut
 mittam famem in terram, non famem
 panis, neq; sitim aquæ, sed audiendi
 uerbum Domini. Et talis prophetiæ
 ueritatem Deus interdum re ipsa com-

probauit, ut quando Iudæi in Assyri-
 am sunt ducti &c. Nihilominus tamē
 ingens beneficium ac summa gratia
 censenda est, quod uerbo Dei non sūt
 priuati. Habuerunt enim Moſen, Aa-
 ron, tot idem Prophetas, Ioannē Bap-
 tistam, Christum ipsum et Apostolos
 ut Christus non immerito dicat: Ec-
 ce ego mitto ad uos Prophetas, sapiē-
 tes & scribas &c.

Secundo, exprobat eis etiam inhu-
 manitatem, quam exercuere aduer-
 ſus Prophetas & alios, qui mitte-
 bantur, quod uidelicet nulla reueren-
 tia susceperint eos, sed maximis con-
 tumelijs affecerint tandem, uero loco
 mercedis etiam ipsa uita priuauerint.
 Illorum, inquit, aliquot occidetis, cru-
 cifigetisq; & illorum nonnullos fla-
 gellabitis in Synagogis, & persequi-
 mini de ciuitate in ciuitatem etc. Hæc
 est nimirum ingens cæcitas et summa
 malitia, quod Iudæi ab initio persecu-
 ti sunt omnes Prophetas, nec ullum
 ex eis passi sunt uiuere, qui falsum cul-
 tum contra uerbum Dei ex propria
 adinventione institutum condemna-
 bant. Imo quod etiam ipso tempore
 Christi & post eum in eadem cæcitate
 & malitia permanserunt, nec quic-
 quā admittere uoluerunt q̄ commo-
 uere

Ingrati-
 tudo
 iudæo-
 rum

IN DIE SANCTI

gere eos posset, ut hanc cœcitatē discerēt emendare. Verum ita solet euenire, quando homines abominantur uerbum Dei, ut merito accidat eis q̄. Propheta ait: Excœca cor populi huius etc. Certe in Christum culpā transferre non possunt, cū tanta diligentia ueritatis uia eis indicata sit, cum ante aduentum suum per Prophetas et alios ministros Verbi, tum etiam suæ ætate per se ipsum, & post discessum suum ex hoc mundo, per Apostolos & alios multos, ut iam nulla supersit amplius excusatio quamprætexere queant. An non ipsemet Christus ait: Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti: Si cui hoc loco suppetere rei tempus, ut pro rei dignitate posset indicare, quomodo gallina affecta sit erga pullos suos, uidelicet, qua ratione coniunctos retineat, ac cibum eis querat, tum quo ardore dimicet pro incolumitate eorum, quam multa dissi-mulet & patienti animo ferat ab eis, deniq; q̄. aliis suis protegat eos et defēdat, atq; hæc omnia apte in Christū sciat referre, qui nostra causa tanta se

cit & passus est, sine dubio omnibus
 perspicuum fieret, quod Iudæi semper
 ipsissima causa fuerint proprii excij
 et condemnationis quemadmodum et
 Oseeas Propheta testatur dicens: Per
 ditio tua Israel, tantūmodo in me au-
 xilium tuum. Cui. n. prophetarū obe-
 diuerūt? Aut quem nam ex eis nō sunt
 persecuti? Quam multa aduersa Mo-
 ses ab eis perualit? Quid non designa-
 uere in Christum ipsum? Quis Apo-
 stolorum tutus fuit? An non S. Stepha-
 num dilectum Christi martyrem la-
 pidibus obruerunt? Vnde factum est,
 ut nihil facilius fuerit Iudæis, quam la-
 pidare, crucifigere, incautos obrun-
 care, flagellare, ac omnia atrocissima
 supplicia sanctis Dei inferre. At uerbū
 Dei audire, ac cognoscere salutare il-
 lud tempus uisitationis suæ, & Chri-
 stum ut uerum Messiam suscipere, sa-
 ne hoc per paucorum fuit. Quare &
 si ignoraremus quāta crudelitate irā-
 ctauerūt semper omnes eos quid Deo
 missi fuerant, tamē uel ex una Stepha-
 ni historia quæ in actis Apostolicis
 habetur, quilibet scire potest.

Tertio indicat Christus ^{supplicii} quod propter ingratitude[m] Iudaei ^{supplicii} ^{imani} subituerant, idq[ue] non tam corporali ^{maior} quam spiritali modo, ^{super} Primū nemi[m] deorū.

40.7

super eos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terrā, à sanguine Abel iusti, usq; ad sanguinem Zachariæ filij Barachiae, quem occiderunt inter templum et altare, O quam horrendū et graue supplicium hoc erit. Nam nō minus hanc sanguinis effusionē relinquet Deus, quam non patietur sine supplicio abire in unigenito filio suo præciosissimi sanguinis eius effusionē sicut scriptura testatur: Qui tetigerit uos, tæget puppillam oculi sui. Item: Amē dico uobis quodcunq; fecistis uni de minimis his, qui in me credunt, mihi fecistis. Quid uero, Tyranni, hæc corda uestra non pertingunt nec ea commouent? Quid? tam horrendū animæ supplicium à sæuitia uos nihil cohibet ut contra uerbum Deitam indigna non audeatis amplius? An non auditis, quod non illorum tantum sanguis uenturus est super uos, quem modo effunditis propter uerbum Dei, uerum etiā omnis sanguis qui effusus est, super terrā, à sanguine Abel iusti, usq; ad hodiernum diem? Minime uero hæc credere uultis, quin pergitis etiā mentē istam uestram cceptā libidine & ppetulantia exfaciare. At si ita placet, nec aliter uultis seuire, porro ut uultis. Nos certe tempus

illud patienti animo expectabimus, gratia Dei adiuuante, in quo magna, animi fiducia & constantia palam nobis & omnibus aduersarijs Verbi resistemus, quandocunq; is ultionis dies aduenerit, Sapientiæ quinto. Dein de efficientur etiam corporali supplicio propter ingratitudinem. Ita enim ait Dominus: Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Et alibi: Non relinquetur lapis super lapidem. Hæc sunt quæ Christus partim per similitudinem, partim absq; similitudine Iudæis euentura prædixit. Sed quid inde sunt consecuti? Num pœnitentiam egerunt, & uitam in melius instituerunt? Minime. Imò reliquit eis Christus post ascensionem suam Apostolos, addens insuper adhuc quadraginta amplius annos, ut pœnitentiæ & melioris uitæ spaciū haberent. Sed ne sic quidem pertinaciam & incredulitatem suam emendarunt, sed Paulus ait: collegerunt sibi ipsis iram in die iræ &c. Vnde etiam factum est, ut tandem iudicium Dei, ira & indignatio eius uenerit super eos, sicut totus mundus nouit. Et qui ante Christum & Apostolos suos audire in nomine Dei uolebant coadi sunt postea Rom. audire in nomine diaboli

Mat.
24.

Rom. 2

IN DIE SANCTI

Germa
norū
ingra-
tudo

Diaboli. Faxit Deus Pater, ne nos Germani etiam aliquando cogamur experiri, quanto opere Deo placeant illi, qui uerbum eius præfacere con-
temnunt, exhibitant & explodunt, nec ueritati ullum locum concedunt. Verbum Dei adest, et tam clare lucet ut negari non possit, quin uere uer-
buū Dei sit. Rursus malitia & ingrati

dudo nostra nemini ignota aut dubita-
est. De supplicio eueniat quocumq;
uisum fuerit Deo. Nam quid Deus in
mente habeat ignoro. At quid illud
sit quod timeam ego, probe scio. Ni-
hilominus tamen implorabimus gra-
tiam Dei, fortassis fiet ut iram suam
auertat à nobis.

IN DIE SANCTI IOANNIS

Apostoli & Euangelistæ, Epistola Ec-
clesiastici capite. 15.

Qui timet Deum faciet bona, & qui continens est iu-
sticiæ, adprehendit illam &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Timor
duplex

Duplex timor est, filialis & serui-
lis, filialis ex fide profiscitur, quum
nidelicet totus in hoc sum, ne quid de-
signem, quod cælesti illi Patri displic-
ceat. Seruilis uero, ut ex fide non pro-
fiscitur, ita quicquid facit, metu pœ-
næ facit. Proinde is solum operatur
bonum, qui uere, hoc est, non seruilis,
sed filiali adfectu, Deum timet ac re-
feretur.

Iusticia per fidem semel appræ-
hensa, ita cibatur, potatur, ac reficitur, ut in
horas etiamnum meliores, sanctiores
prudentiores, et consummatiores nos
reddat, iuxta illud, Qui sanctificatus

est, sanctificetur adhuc.

Iusticiæ cognitio maximas com-
moditates coniunctas habet, Con-
stans est, non facile huc uel illuc im-
pellitur, nō confunditur, adeoq; apud
omnes pios se admirabilem facit. Sic
alibi qui iusticiam adsecuti, aliorum
quoq; animas per uerbum formare no-
runt, stellis comparantur. Erunt in-
quit Daniel, quasi stellæ in perpetuas
æternitates, qui ad iusticiam multos
erudiunt.

Ad hæc, docendi prouincia tali-
bus committitur, spiritui sapientiæ &
intellectus perfunduntur stolis, gloria
uestiuntur

Apoc.
22.

Daniel

neſſiuntur, iucunditate cordis perpetua lætantur, nominis etiam immortalitatem naſcuntur. Quantum igitur bonum eſſe putas, Deum noſſe, uerbo Dei inſtructum eſſe, ita ut alios quoque docere queas?

EVANGELIVM IN DIE S. IOAN.

nis Apoſtoli & Euangeliftæ, Ioannis. 11.

ET cum hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me. Conuerſus Petrus uidit illum diſcipulum, quem diligebat Ieſus, ſequentem. qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine, quis eſt, qui tradet te? Hunc ergo cum uidiſſet Petrus, dicit: Domine, hic autem quid? Dicit ei Ieſus: Si eum uolo manere, donec ueniam, quid ad te? tu me ſequere. Exijt ergo ſermo inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur, Et non dixit ei Ieſus, non moritur, ſed ſi eum uolo manere, donec ueniam, quid ad te. Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus, quod uerum eſt teſtimonium eius.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Quid hic ſit ſequi Chriſtum, ex his quæ textum hunc præcedunt, intellegas oportet. Ter enim reſpondenti Petro: Amo te. Ter dixerat: Paſce oues meas. Iam Chriſti oues paſcere, quid aliud eſt, atque concreditam docendi prouinciam recte administrare? Ergo quum Petrum ut ſe ſequatur inuitat, uocatione illius ueluti refricat.

Obſerua autem, quod duplici ratione Chriſtū ſequimur. Primo Chriſtum ſequitur, quiſquis alio non uocatus in ea uocatione, cuius mentionem

liber Geneſeos facit? In ſudore uultus tui &c. Perſeuerat, ibique in timore Dei, officium facit ſuum. Interim ſic affectus, ut non illibenter, ſi res poſcat, corpore quoque Chriſtum ſequi uelit.

Deinde & is Chriſtum ſequitur, qui ad aliud munus ſiue docendi, ſiue rempublicam adminiſtrandi uocatus, parat, & dicto audiens eſt. Satius enim hic eſt, ſi res ita ferat, & Deo uiſum ſit, omnia negligere, quàm uocati Deo nō morigerum eſſe. Quicquid

N enim

IN DIE SANCTI

enim hic geritur, non tuus, sed illius qui te uocauit, auspicijs geritur.

Petrus exemplum est eorum, qui curiosius quam par est, de alienis negocijs percunctantur. Et Christi responsum, quo intempestiuam istam percontationem retundit, satis declarat, quam non probetur Deo huiusmodi curiositas. Quid? Qui creditum sibi munus fideliter exequi uolet, is alienis negocijs haud ita facile

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Apud Ioannem Euangelistam capi-
te ultimo, Petrus ter à Christo inter-
rogatur, an diligat eum. Ad quam in-
terrogationem S. Petrus ter etiam re-
spondet, & ait se diligere Christum.
Ne uero deesset Petro occasio decla-
randi hunc amorem ac re ipsa compro-
bandi, pergit Christus ostendere ei, qua
re possit commodissime gratificari ac
inseruire Christo, uidelicet, ut pascat
eius oues. Pascere autem uocat doce-
re & prædicare, qua significatione
hæc uox etiam apud Dauidem accipi-
tur, dum ait: Dominus regit me, & ni-
hil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me
collocauit. Oues uero uocat suos ni-
mirum Christianos & electos, sicut
& Ioannis decimo: Oues meæ uo-
cem meam audiunt. Et in Euangelio

immiscebit sese.

Quod in fine Euangelij dicit Euan-
gelista: Hic est discipulus ille qui scri-
psit hæc, & scimus quia uerum est te-
stimonium eius. Apostolorum autori-
tatem confirmat: Si uera enim sunt, de
quibus docent & testificantur, iam
non ut homines, sed perinde atq; De-
us ipse audiendi sunt. Veluti alibi Chri-
stus dicit: Qui uos audit, me audit: qui
uos spernit, me spernit.

Matthæi ait Christus: Ecce ego mitto
uos sicut oues in medio luporum. Ac
si diceret Christus ad Petrum: Mi Pe-
tre, oues meas, hoc est, Christianos,
inestimabili precio emi, quare perin-
uitus uiderem, si uel una ex eis negli-
geretur aut perderetur. Si ergo reue-
ra me diligis, ita ut dixisti, age hoc sci-
as, nihil posse mihi gratius continge-
re, quam ut oues meæ bona pascua ha-
beant, hoc est, ut sedulo & diligen-
ter erudiantur & instruantur in uer-
bo Dei. At si scire uoueris, quemnam
tibi debeas in tali officio prædicandi
imitandum proponere, audi hanc uo-
cem: Sequere me. Scis enim & uidisti
etiam, quo pacto me in tali officio ges-
serim ego & c. Iam quod hoc loco Pe-
trus iubetur sequi Christum, puto ta-
le mar-

Pascere
est do-
cere,

Oues.

le mandatum ac præceptum Christi esse, quod non solum ad ipsum Petrũ, sed in genere ad omnes Christianos pertineat. Quia enim Christiani nominamur, & ab ipso Christo hoc nomen habemus, quem præcor æquiori iure sequeremur quàm Christum, qui hic ait: Sequere me? At in hoc mundo adhuc usq; tempora, multæ ac uariæ sequendi rationes hominibus præscriptæ fuerunt. Hic Franciscum, alter Benedictum, tertius Dominicum, quartus Brunonem proposuit sibi sequendum, ut certissimam regulam suæ uitæ. Et quantum ad hanc rem attinet, tam uariæ opiniones & uitæ fuerunt apud Christianos sequendi, ut si quis eas omnes probe in animo expendere fieri non potest, quin magno dolore afficiatur, cum eius generis fuerint omnes, ut contra uerbum Dei sint factæ & excogitatæ. Quis enim ex patribus reperiri potest, qui in ueritate de se dicat: Qui me iuxta regulam meam sequitur, non ambulat in tenebris? Quanquàm malum non sit, si sequatur patres, attamen necesse est, ut eo modo fiat, quo S. Paulus indicat. Is enim tamen si dicat: Imitatores mei estote, tamen addit: sicut & ego Christum. Quare operæ precium fuerit hoc man-

datum Christi diligenter urgere, nec ita reputare, quasi soli Petro datũ sit, sed quòd æque ad omnes Christianos pertineat, ueluti eos, qui merito illum sequuntur, de quo se gloriantur esse nominatos. Nam solus Christus in ueritate dicere potest: Qui sequitur me, Ioan. 8 non ambulat in tenebris.

Secundo, quia audiuius iam & dicimus, quòd nihil certius in hac terra à nobis fieri queat, quàm ut sequamur Christum, necessarium fuerit etiam cognoscere & scire, quo pacto, aut quâ ratione necesse sit sequi illum. Ita nimirum, unusquisq; in sua uocatione sequatur Christum. Nam ut hoc hodiernum Euangelium in Petro docet, qui cum à Christo audiisset: sequere me, conuersus est, & uidens Ioannem, ait Iesu: Domine, hic autem quid? Petrus habebat hoc mandatum à Christo, ut sequeretur eum, idq; in sua uocatione, quæ ei antea fuit indicata, uidelicet, pascendo oues Christi. Et quia huius obliuus erat, ac in alium intentus, reprehenditur à Christo his uerbis: Quid hoc ad te? Ac iterum audit: Tu me sequere. Hoc autem non solum propter Petrũ factum est, sed propter nos etiam, ne nos alienis curis oneremus, sed res nostras in consilium

IN DIE SANCTI

adhibentes diligenter curemus, ea fideliter & Christiano animo agentes, ad quæ sumus uocati. Imò si hoc ipsum unusquisque fideliter ageret, ad quod à Deo uocatus est & ordinatus, ut non immerito facere debemus, sine dubio tantum negocij exhibitum sibi quisq; , ac præ manibus esse sentiret, ut facillime alterius obliuisceret. Exempli gratia: Si uocatus sum ad officium prædicandi & fungendi ministerio uerbi, necesse est ut summa diligentia id ad quod uocatus sum, præstem, prædicando, legendo, obiurgando, consolando, & curam habendo pauperum etc. Ad hæc in omnibus ad hoc officium pertinentibus, ita me oportet geram, ut facile intelligant homines, quod præter honorem Dei & Ecclesiæ utilitatem nihil quæram. Si igitur hoc diligenter & studiose præstare uoluero, quemadmodum h c Petro mandatum est, & Paulus in Epistola ad Corinthios de se gloriatur, proculdubio ita rebus meis ero occupatus, ut temere in alienam functionem non inuolem, alienas res non curem, sed semper sollicitus sim, ut uere meæ uocationi pro uiribus respondeam. Similiter si dabitur officio Magistratus fungi, & si gladij potestatem à Deo acce-

pero, ut probos & bonos defendam, malos autem puniam, & in eo officio quam possum diligentia, eò contendo, ut coram Deo & hominibus non indigna munere meo fecisse uidear, certe non tantum oculi à rebus meis fuerit expectandum, ut ore hiant aliorum officia intuear, sed quam possum sedulitate efficiam, ut in rebus meis fidelis deprehendar. Adeundem modum loquimur etiam de diligenti ac probò patrefamilias, de matrefamilias, de seruis & ancillis, ut singuli horum sui officij probe meminerint, & suam uocationem diligenter administrent, nec unquam commutant, ut officia sua inuertant et commisceant, cum iniustum sit & peccatum, si res eò redeat, ut seruus domini, dominus autem seruum agere debeat. Ideo & S. Paulus ait: Unusquisque in ea uocatione, in qua uocatus sunt, maneat. Attende uero quod hoc loco de ea uocatione loquimur, in qua nos Deus uocauit. Neque enim audiendi sunt religiosi nostræ ætatis, nec ferenda sententia eorū, si hinc errori suo patrociniū quærant, & dicant: Ad monasticam uitam es uocatus; itaque necesse est, ut in cœnobio maneas, & religiosam uitam peragas. In causa autem est, & audiendi non sint, quod ad hanc uitam non

Officiū
prædi-
candi,

2. Cor.
12.

Magis-
tratus

1. Cor.

non Deus, sed homines, hoc est, doctrinae demoniorum, nocauerint eos.

Tertio, commendatur in hoc Euangelio, & extollitur autoritas et officium Apostolorum, idque contra eos maxime, qui dicunt: Si hominum doctrinae recipiendae non sunt, necesse erit & Apostolorum doctrinam repudiare, cum & ipsi homines fuerint. At quis te unquam docuit, aut ex quo audiuisti, quod eos homines, qui ueritatem et uerbum Dei docent, suscipere non conueniat? Hic opus erit, ut nos recte intelligant homines. Nam cum dicimus, quod doctrinae seu traditiones hominum nihil possint in negotio iustificationis & si dei non loquimur de uerbo Dei, quod per homines praedicatur, sed de ea doctrina, quae contra uerbum Dei ab hominibus excogitatur. Et profecto si aduersarij nostri in hoc negotio tales sese ostenderent et exhiberent, quales Apostoli, perlibenter susciperemus eos, nihil considerantes quod essent homines. Et si scire uolueris, quid in hac re Apostoli fecerint, audi ex hoc Euangelio, quid de Ioanne scriptum sit, nam de alijs

Apostolis iam non dicimus. Is enim ita hoc loco ait: Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit haec: Et scimus quod uerum est testimonium eius. Audis iam de qua re gloriatur Ioannes? De ueritate nimirum, & quod nullum mendacium scripserit. At si ueritatem scripsit, quamobrem praecor credere ei nolum? Certe negare non possum, quin Prophetiam in nomine prophetae recipere debeam, & uicissim prophetam qui in nomine prophetae non uenit, hoc est, qui uerbum dei et ueritatem non loquitur, relinquere debeam. Quare, si uoles ut recipiat te homines, & audiant, age, loquere & praedica ueritatem non adducas scori- Ier. 1.
am pro argento, ex acue diligenter uerbum Dei, nec me in operum fiduciam, sed in Christum ducas. In officio praedicandi Apostolos imitare, & in hoc Euangelio S. Ioannem, qui non immerito de ueritate gloriatus est, & nos uicissim quid nos deceat, erga te meminermus. Scimus enim quod sententia illa Christi hac pertineat: Qui uos audit, Luc. 10
me audit, et qui uos spernit, me spernit

EVANGELIUM IN DIE

Innocentium, Matthaei. 2.

ECce Angelus Domini apparuit Ioseph in somnis, dicens: Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum,

N 3 ptum,

IN DIE

ptum, & esto ibi, usquam dum dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui confurgens, accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum, & erat ibi usque ad obitum Herodis, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam, dicentem: Ex Aegypto uocaui filium meum.

Tunc Herodes uidens, quoniam illusus esset à Magis, iratus est ualde, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundum tempus quod quæsierat a Magis.

Tunc impletum est, quod dictum est per Hieremiam Prophetam, dicentem: Vox in rama audita est, luctus, ploratus, & ululatus multus. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Hoc Euangelium copiosum est, & multis salutaribus doctrinis exornatum. Optandum uero, ac summis uotis expetendum, ut Deus pro sua clementia dignetur mentes nostras illuminare, quo, quæ ad nostram doctrinam utilia & necessaria sunt, hinc colligere, & in animum reponere possimus.

Fuga Christi in Aegyptum.
Principio enim describitur hoc loco ab Euangelista fuga Mariæ & Ioseph cum puero Iesu in Aegyptum, quæ sine dubio Mariæ ac Ioseph summo dolori fuit, ac talis crux, quæ notes & dies ante oculos eorum uersa sit. An non putas maximo dolore eos effictos esse, quod cum antea au-

diuissent, hunc puerum regnaturum in æternum in domo Iacob, ut regem potentissimum, iam uero cogantur cum eo in Aegyptum profugere, ac omnem miseriam perferre in exilio? At Deus uoluit hoc facto declarare, quod regnum dilecti filij sui non sit de hoc mundo, & quod per multas persecutiones & tribulationes oporteat illum intrare in gloriam suam. Adhæc, quod omnes illi qui ab ipso pendent, ac spem suam omnem in ipsum ponunt, non aliam fortunam in hoc mundo habituri sint, quam Christus ipse habuit. Obserua autem hoc loco iudiciorum Dei profunditatem. Christus dilectus patris sui

102. 18
Luc. 23

tris sui filius necesse habuit cū Ioseph
et dilecta matre sua Maria cedere per
ditissimo nebuloni, ac omnium maxi-
mo Tyranno Herodi, cum tamen deus
uel uno solummodo uerbo potuisset
perdere illum, ac dignum supplicium
sumere de eo. Quid uero in causa est?
Hoc nimirum, quod Christus datus e-
rat in hunc mundum, ut pateretur pro
nobis, ac omnia mala sufferret, cuius
rei comprobationē necesse fuit in pue-
ritia eius aliquo modo exhiberi. Præ-
terea & scriptum necesse fuit im-
pleri, quæ est Osee undecimo? Ex
Aegyptio uocaui filium meum. Postre-
mo Herodes ipse nec dum mensuram
furoris sui adimpleuerat, & necesse
habuit iram ac indignationem dei in-
dies magis ac magis in se accumulare.
Turpiter enim per omnem uitam suam
iuxit, quare & turpiter periit. Tyran-
nidem summa crudelitate exercuit,
quare et mercedem Tyrannorum con-
secutus est. At ea est fortuna & con-
ditio Christianorū, ut inimici eorum
feliciſſimam uitam agant, nec aliter
quā Cedrus Libani exalientur, Chri-
stianos autem deprimant, & pedibus
conculcent, sicut hoc loco ipsi Chri-
sto, matri suæ, ac Ioseph coniugit.

Secundo, uidemus in hoc Euange-

lio, quā paterne & clementer deus
pro dilecto filio suo Christo & pa-
rentibus eius omne suscepit curam
& sollicitus sit. Primum enim ne in
manus inciderent scæuissimi Tyranni,
iubet eos in Aegyptum fugere, ac ma-
nere ibi usque ad obitum Herodis. At
que hoc ipsum magni nominis nuncio
peragit, nimirum ipso Angelo. Ad
hæc, cum non essent re lauta parentes
Iesu, nec multum præsidij uel in cog-
natis uel uicinis haberent, ita tamen
prospicit eis deus, ut Magi ex Orien-
te ueniant adferentes munera, quo
possent & se & puerum sustentare,
donec uel tandem scæuitia Herodis de-
fineret. Iam tamen si Deus Mariæ, Io-
seph, & puero Iesu grauem admodū
crucem imposuit, tamen paternum ani-
mum non exiit, sed ea bonitate &
clementia eos fouit, ut in tribulatione
constituti non perierint, sed scilicet
sint liberati, quemadmodum etiam
omnibus Christianis propter uerbum
suum aduersa patientibus, se facturum
recepit. Et quanquā differat inter-
dum auxilium suum, ac nares ipsa ap-
pareat, quasi derelicti simus ab eo, ta-
men ad extremum re ipsa experiri de-
bemus, ac coram uidere, quod nemo
magis sollicitus sit pro nobis, quā

Sollici-
tudo
Dei
pro
suis.

IN DIE

psalm.
26.

Dominus Deus noster. Hoc nostrum studium interim sit, ut quemadmodū Propheta Dauid ait, expectemus ipsum, uiriliter agamus, corda nostra confortemus, & spe erigamus in ipsum, ac patienti animo sustineamus, quācūq; obuenerint aduersa. Hoc in quā si fecerimus, fieri non potest, ut expertes consolationis relinquamur, & si minus ab hominibus contingat, necesse habebit Deus, ut per Angelos suos consoletur nos, quemadmodū huius rei præclarū exemplum habemus in Ioseph, Maria, & puero Iesu, qui licet ad tempus cesserint Herodi, tamen iterum ex Aegypto per Angelū post obitum Herodis reuocati sunt.

Tertio, describit nunc Euangelista Tyrannidem et sæuitiā Herodis. Post quā enim Magis dixisset, ut irent, & diligenter sciscitarentur de puero, sibiq; cum inuenissent eum, renunciant, ut & ipse quoque ueniens adoraret eum, ac reuerentiam exhiberet, postea autem uidens, quod esset illus a Magis, iratus est ualde, & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, secundum tempus quod quæsierat à Magis. Quid hic audio? An hoc est adorare? Sane

uero, hypocrisi et impiæ tyrannidi sic uidetur. Hi cum blandatibi fuerint locuti, fugiendi sunt. Ora enim eorum amaritudine plena sunt & dolo, sub lingua eorum labor et dolor, sicut Dauid ait. Huius rei exempla non est ut procul quæras. An non Ioab Davidis præfectus sic cum Abner egit, familie re colloquium prætexens? Aut quando Saul unquā Dauid illa fide seruauit, licet sancte istuc promississet? Si milititer & hoc loco impius Herodes egit. Primum quidem coram Magis, qui ab oriente uenerunt, ut simplicem & sine fraude uirum uendicabat se, promittens, & se recens nato puero honorem & reuerentiam exhibiturum, sicut & nostra ætate aulici quidam faciunt, qui pulchre norunt se moribus hominum accommodare, blandis & suauibus uerbis simplicium ora oblinentes, ita ut existiment omnes, mentem à uerbis eorū non abesse, cum tandem re ipsa cogantur miseri experiri, quod non nisi uerba honoris, ac præterea nihil sint locuti. At nos hic de Herode dicemus, qui coram Magis fatetur se probum uelle fieri, & uenturum etiam, ut Christum suum adoret. An uero hoc propositum suum persecutus est? Scilicet. Tam fortem enim

Adora
re quid
sit ad
pud Ty
rānos.
Psalm. 9

2. Reg.

enim & efficacem orationem habuit ut in Bethlehem & in omnibus finibus eius nulla mater potuerit liberos suos retinere. A bi matu. n. & infra omnes sunt occisi. O insignem orationem. An non & nostra ætate reperiuntur, qui ad eundem modum Christo honorem deferrent, si ad hoc faciendum data occasione admitterentur. Certe hoc de nostris principibus sentire fortasse non arbitror fas esse, cū quotidie tot Missas audiant recitari. Ad ualde metuo tamen, ut cum caro caro sit & maneat, ne si quando eō res ueniat, ut nos, quos pro hæreticis mundus habet, necesse habeant exterminare & funditus delere, futuri sint multi qui ad tale obsequium Deo præstandum, quæmadmodum Christus etiam talem cultum nominat in Euangelio Ioannis, operam suam libenter sint locaturi. Hoc autem scio, quod nos propter Euangelium interueniente gratia Dei, non solum parati erim⁹ omnia aduersa pati, sed mori etiam, quantumuis insanat Herodes cum omnibus impijs.

Quarto, citat Euangelista in hoc Euangelio locum ex Propheta Ieremia, in quo tot retro annis prædicta est miseranda illa cædes paruulorum,

qui à sæuissimo Tyranno Herode sunt interfecti, nec non eiulatus et ploratus illi matrum propter liberos suos. Atque hac re primum commendatur nobis & extollitur ueritas omnium prophetarum, quod uidelicet necesse sit ea omnia fieri & impleri, quæ à Prophetis dicta sunt, sicut & Christus ait: Cælum et terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. Deinde propositum est hoc loco exemplum omnibus ministris uerbi, in quod semper intueri debent, & sedulo curare, ut quicquid docet, predicat, aut alioqui in officio agunt, hoc totum ex bono fundamento sacræ scripturæ faciant, quo semper parati sint respondere de ijs, qui de eorum doctrina & operibus non sunt satis instructi, aut ea non intelligunt. Nam & ipse Christus ad eundem modum comprobauit suam doctrinam ex Veteri Testamento & Prophetis, idque non in uno solum loco. Nonne & Apostoli idem fecerunt? An non S. Paulus in hac re egregium artificem præstat? Quicquid super certum & firmum fundamentum sacræ scripturæ fuerit structū, doctum factum, aut inceptum, constans et firmum manet. At quod tale fundamentum nō habet, hoc corruat necesse est

veritas
Prophetiarum

Math. 24.

IN DIE CONVERSIONIS PAULI

Actorum. 9.

IN diebus illis: Paulus adhuc spirans minas, ac credem, ad-
uexus discipulos domini. &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Psalm
64.

Paulus hic ab impietate ac crudeli-
tate primum describitur, qua in re
observabis, impiorum turbam fere sui
entem esse sanguinis, eosq; uiros san-
guinum meruo dici apud psalmogra-
phum.

Impietas in omnes sævit neque se
xui neq; etati parcens.

Rom 9

In conuersione Pauli uide, num
uere dictum postea ab eo sit: Non est
currentis neq; uolentis, sed misertis
Dei. Neq; enim bonis operibus inten-
tus, sed contra domini discipulos, Ty-
rannicissime grassans conuertitur.

Con-
uersi
Domi-
num in
poca-
mus.

Qui Christi discipulos persecutur,
cui tandem pœnas etiam dabit, di-
cit. n. Saule, quid me me persequeris
Non prius dicimus, Domine, quid
me uis facere? quam ab errore in ui-
am per Christum reducamur.

Paulus quanquam per reuelatio-
nem à credulitatis proposito reuoca-

tus sit, tamen ad Ananiam instituendus
mittitur. Qua in re observabis, Eadem
ex auditu esse, Auditum per uerbum
Dei, locus de commendatione exer-
ni uerbi.

Cæcitas tamdiu comitatur nes,
quandiu per uerbū ad iusticiam non
erudimur.

De Paulo aliter Ananias, aliter Rom 4
Christus iudicat, ut uideas, uere di-
ctum postea esse in Epistola ad Rom.
uocat ea quæ non sunt, tanquam sunt.

Paulus gentium doctor constitui-
tur, & ab Anania frater, qui lupus an-
tea fuerat, salutatur, qua in re imple-
tam est, quod futurum antea prædixe-
rat Propheta, habitabit agnus cum
lupo. Non prius Christum Damasci
confitetur Paulus, quam doctus &
eruditus ad iusticiam, & Baptisma-
tis fronte ablutus sit.

EVANGELIUM IN DIE CONVERSIONIS

Pauli, Matthæi. 9.

Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus
omnia, et secuti sumus te: Quid ergo erit nobis: Iesus au-
tem

tem dixit illis: Amen dico uobis, quod uos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & uos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel, & omnis qui reliquerit domum uel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit.

LOCI HVIVS EVANGELII

Petrus exemplum hic est eorum qui nondum confecto opere, præmii & mercedem exigunt. Quam enim alacer admodum piscatoriam scapham et retia sua reliquerat, maiora quoque haud dubie habuisset relicturus, tamen intemptum est, quod nondum confectis laboribus ad quos uocat, erat, de mercede sollicitus est.

Christus eiusmodi in Apostolis imbeciuitatem patientissime ferre consuevit, ut quam misso aliquando spiritu sanaturus erat. Magnifica .n. promissione, si credere ac comitari se ad finem usque pergant, animos eorum ad spem uitæ cælestis erigit.

Promissio duodecim sedium spiritualis est. Nam si de corporalibus sedibus locum hunc acciperis, iam Ninuitis quoque qui prauam Iudæorum generationem indicaturi dicuntur in Evangelio, singulae sedes parentur necessum est, Iudicabant Apostoli Israe-

lem, quum concionarentur: Qui non crediderit, condemnabitur. Iudicabunt quoque eandem gentem, quum olim in extremo die de infidelitate eius ferrent testimonium.

Obserua Christum qui tam abiectus est ac despicibilis coram mundo olim in sede maiestatis maximæ, hostes suos indicaturum, suos uero conseruaturum esse,

Sequitur generalis promissio, qua omnibus qui nominis sui gratia relinquunt aliquid & temporariam compensationem et uitam æternam pollicetur

Omnia relinquere ac Christum sequi, ad cor & adfectus pertinet, ueluti Paulus inquit: Qui habet uxores sint tanquam non habentes. Item alibi: Nihil habentes et omnia possidentes.

Quod dicit centuplum recepturos etiam in hac uita, qui in gratiam nominis sui, uel patrem, uel matrem uel uxorem uel domum relinquerint, de consuetudine tranquill-

1 Co. 7

2 Cor 2

IN DIE CONVERSIONIS

itate intelligendum est, quia nihil ex cogitari in hoc mundo potest uel opus tabilius. Et caue temporaria commo-

da, cum Anabaptistis in hoc mundo expectes uel somnies.

BREVIS EXPOSITIO

Apud Matthæum Euangelistam interrogat princeps quidam Christū quidnam facere debeat, ut habeat uitā æternam. Cui respondet Christus: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Quia enim ut iusticiarius de operibus querebat sine fide, & ex his iustificari se putat, ideo responsum quoque accipit de operibus. Hic statim erum

iustici-
arij ia-
staban-
di.
Roma
7.

pit bonus ille, & ut est iactantia iustitiariorum, iactat opera sua quæ fecerit hæcenus & ait: Omnia hæc seruauī a iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Quid tibi uidetur quæso de hac confidentia tam superba et inani? Fortasse non inepte respondisset, si lex adfectus cordis non exigeret, si cuncti Paulus testatur dicens: Lex est spiritualis, sed externā solummodo operum laruam requireret. Quare ut disceret agnoscere suam imperfectiōnem & hypocrisim, Christus ait: Vnū adhuc deest tibi, si uis esse perfectus, uade & uende quæ habes, & da pauperibus. Hic iam illico aperitur fenestra in cor illius, ut liceat uidere quā fuerit omnino sine bono fundamento

HUIUS EVANGELII

& uera fide. Non solum enim non in ducit in animum suum, ut hæc faciat quæ Christus iubet, sed relinquit eū insuper et abit ab eo. Et inde adeo uenit ut Christus dicat non sine causa: Quam difficile est, ut hi qui fiduciam suam in diuitias ponunt in regnū Dei ingrediātur, facilius est camelū per foramē acus transire, quā diuitem intrare in regnū Dei etc. Hæc cum iam S. Petrus audiisset, quod uidelicet pre-

clara et magni nominis res sit, relinquit omnia et Christum sequi, idque etiā a se esse factum re ipsa declaratum sponte nec ullo cogente, interrogat nunc Christum, quid sibi et reliquis Apostolis pro his omnibus sit expectandum. Verū est nec negari potest, quod Petrus una cum fratre suo Andrea libere reliquerat omnia (licet nō adeo multum fuerit) & secutus erat Christum; At ita se res habet, quod tamen si ipsius Cæcæ diuissimi regis diuitias habuisset, tamē Christum secutus fuisset, quando hac uoce in cor eius clamabat: sequere me, Nihilominus carnalis erat affectus, qui antea sollicitus fuit de mercede

Diuiti-
tiaz re-
morā
tur æ-
ternam
uitam.

Carnalis
affectus
in
Petro.

mercede, quam obsequium suum præstitisset, aut ad finem deduxisset, imò quantum ad hanc rem attinet, non illibenter dicerem Petrum similem esse ijs operarijs, qui facta conuentione in vineam ierant, maiorem tamen mercedem exigentes, quàm ij qui circa nonam & undecimam horam uenerant. Abraham quando hoc præcor postulauit, tamen si necesse habuit domum patris sui relinquere, ac sequi Deum in terram alienam. Itaque proponitur hoc loco Petrus, ueluti exemplum humanæ infirmitatis, quam tamen Christus, quo est humano ac paterno in nos animo, libenter fert & tollerat, quemadmodum non raro in Apostolis contigit quos Christus tantæ animi lenitate ac mansuetudine tantisper tulit, donec suo tempore ad perfectionem adduceret. Imò, si optimus ille Christus omnes eos reijcere deberet, quorum fides confirmata nondum est, ubi nos præcor manere-mus? Nemo nostrum est, qui non libenter mercedem acciperet, licet etiam nullo obsequio perfuncto promeritus sit. Adhæc, omnes libenter cum Christo regnaremus, tamen si nihil cū ipso aut propter ipsum passi simus. Verum non est quòd ita speres euentu-

rum, sed ita erit qui patitur tecum regnabit etiam una tecum.

Secundo, tamen si conueniat, ut solummodo ex uera cordis dilectione, nullo respectu mercedis, Deo obsequium nostrum præstemus (merces enim sua sponte sequetur) nihilominus tamen ostendit Christus Petro & alijs Apostolis, quid ipsis sit facturus, & quid tandem ab eo sint recepturi. Et hanc promissionem suam etiam iureiurando confirmat dicens: Amen dico uobis, quod uos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ sedebitis et uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Audi quàm magnifica promissio data sit hoc loco Apostolis. Neque enim hoc solum beneficij uult conferre eis, licet maius desiderari non possit, ut per eum probi, iusti, & si ad finem usque in uera fide perseverauerint, participes etiam uitæ æternæ, sola gratia & misericordia eius interueniente, fiant, uerum etiam faciet eos iudices, ut in regeneratione quando in æternam salutem intromittendi sumus, iuxta Christum sedeant, de quo iudicio loquitur etiam Paulus: An nescitis quòd Angelos iudicabimus? Quanquam nō est

Merces
Apostolorum

IN DIE CON-

est cur hoc iudicium solummodo ad nouissimū iudicium uelis referre, sed intelligendum etiā est de iudicio spiritus inter Christianos in hac uita. Quamprimum enim accipimus spiritum sanctum per uerbum, efficiamurq; filij Dei per fidem, tunc datur hoc donum etiam nobis, ut iuxta uerbum possimus omnia iudicare, quemadmodū ^{1Co. 2.} Paulus iterum testatur: Spiritualis dii iudicat omnia, ipse uero à nemine dii iudicatur. Item Christus: Iam mūdi huius iudicium uenit, & princeps mundi huius eijcietur foras. An non, quæ hoc loco Apostolis promittuntur, res magnæ et præclaræ sunt? Et sciendum est, q. relinquere omnia et sequi Christū, primū fieri debet. Tametsi enim Apostoli omnia reliquerant & secuti fuerant Christum, tunc quādo hæc loquebatur, tamen fides fuit adhuc imperfecta in eis, Ad hæc, spiritus sanctus nondum erat confirmatus in eis, id q. postea in die Pentecostes factum est. Imo Christus ipse fateitur, quod imperfecte reliquerint omnia et secuti sint, cum dicit se emisisse discipulos sine baculo et pera, nec quicquā tamen eis defuisse. Et alibi: Filij sponsi non ieiunant, quandiu sponsus cum eis est. Sequebantur quidem Apostoli Chri-

stū, et emittebantur ad prædicandum in Iudæa. At ubi fuit persecutio? Imò ubi fides quæ talem persecutionem si contigisset perferre potuisset? Quare ita sentiendum est, quod tum demum perfecte Apostoli reliquerint omnia & Christum secuti sint, quādo in die Pentecostes constanti animo confessi sunt Christum coram Scribis et Phariseis ac toto populo, ad hæc quando non solum in Iudæa, sed in toto orbe omni populo prædicauere ea sedulitate et cōstantia, ut tandem etiam propter prædicationem Euangelij mortē oportere coacti sint. Et profecto quantum ad hanc rem attinet, ut uide licet sequamur Christum, nequaquā minimus censendus est S. Paulus, cui festum hodie celebramus. Is enim posteaquam à Deo conuersus est (ut in Actis Apostolicis cap. nono legimus) et ex lupus factus, tanto studio, tanta animi contentione Christū suū prædicauerit, ut etiam hac hominum ætate uox eius de hac re audiatur, id q. non in uno tantum loco, sed in toto terrarum orbe. Det salutē omnipotēs Deus, ut doctrinam eius apprehendere, & uitam nostrā ad eandem instituere quæamus.

Tertio, quando quidem Christus Apostolis

Qui credit solummodo

in persecutione

Pauli.

Apostolis suis promissu iudiciū super
 duodecim tribus Israel, quod inno-
 mine eius reliquerint omnia & secu-
 ti cum fuerint, pergit nunc deinceps o-
 stendere, quid ijs omnibus daturus sit,
 qui suo nomine ullius rei iacturā sint
 facturi & ait: Omnis qui reliquerit
 domos, aut fratres, aut sorores, aut pa-
 trem, aut matrem, aut uxorem, aut fi-
 los, aut agros propter nomen meum,
 centuplū accipiet, et uitæ æternæ sortie-
 tur hæreditatem. Si quis priorem pro-
 missionem tantummodo ad Aposto-
 los uoluerit referre, is sciat hanc pro-
 missionē adeo diserte ad omnes Chri-
 stianos in genere dictam esse, ut ne-
 cessario etiam generalis manere debe-
 at. Tamen ut illud probe obseruemus,
 quo pacto intelligendum sit, relinque-
 re omnia, & sequi Christū. Nam ut
 hoc uere fiat, certe requiritur uera fi-
 des, Imò, si ueram fidē habuero, quæ
 omnibus creaturis mortua su & soli
 Christo ac iusticiæ uiuat, iam reli-
 qui omnia in corde meo. Tamen si n-
 bona uoluntate Dei concedatur mihi
 ut per omnem uitam meam Christia-
 ne et pie utar rebus meis: semper ta-
 men ad hoc paratus sum, ut si necesse
 fu omnibus ualedicere & relinquere
 ea quæam, & sponte sequar Chri-

stum etiam in ipsam mortem, hac spe
 ac fiducia certissima concepta, quod
 sic Deo uisum sit, & hoc requirat à
 me. Ad hæc certus sum, quod tanta li-
 beralitate mecum aget Deus, ut cen-
 tupla accepturus sim pro his quæ in
 hoc mundo reliquerim. Postremo &
 hoc scio, q. in altera illa uita acceptu-
 rus sim uitam æternā. Nam Christ⁹
 qui est ipsa ueritas, nullo modo menti-
 tur, sine dubio seruaturus ea quæ hic
 mihi promissit, Operæ præciū autem
 fuerit ut hoc loco recte intelligatur,
 quid sit centuplū accipere, Anabapti-
 stæ n. (quemadmodū corā ex eis in
 Hardimar audiui) conantur hinc cō-
 probare corporale regnum Christi,
 & securam ac tranquillam uitam quā
 Christiani mille annos post mortuo-
 rum resurrectionem, deletis omnibus
 impijs, habiuri sunt. Et huius erroris
 hinc potissimum rationem habent, q.
 in Luca simul et Marco additum sit:
 In hac uita. At quæso hæc quomodo
 inter se conueniunt, quod cum Chri-
 stus alias recusauerit eligi in regem
 inter Iudæos corporali modo, &
 ad Pilatum dixerit: Regnum me-
 um non est de hoc mundo, iam ue-
 lut oblitus prioris sententiæ di-
 uersa sentiat & uelit, corporale reg-

Error
 Ana-
 bapti-
 starum

Ioan. 6
 Ioan. 8

IN DIE PURIFICATIONIS

regnum in hoc mundo administratur, suis autem Christianis terrenas uoluptates, fastum & potentiam huius mundi daturus? Minime uero sic se res habet: Sed centuplum accipere, nihil aliud est in hoc mundo, quam lætam, quietam & securam conscientiam habere, quæ pluris facit redemptionem suam, iusticiam & salutem æternam, quæ per Christum solummodo consecuta est, quam omnes huius mundi opes, quantumuis mag-

nificas & plausibiles impijs. Et reuera tantum bonum est conscientia tranquilla Christi beneficio, Et hoc tantum bonum daturus est Christus in hac uita omnibus ijs, qui uera fide ab ipso pendent, aut relinquunt aliquid. At in futura & æterna patria, daturus est eam uitæ felicitatem, quæ in perpetuum sit duratura, Ad quam cõseruet nos omnes omnipotens Deus, per dilectum filium suum Iesum Christum Dominum nostrum, Amen.

IN DIE PURIFICATIONIS

Mariæ, Malachiæ. 3.

HEc dicit Dominus Deus. Ecce ego mittam Angelum meum, & præparabit uiam tuam ante te, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS

LECTIO hæc aduentû et Ioannis et Christi, cû utriusq; officio describit.

De Ioannis aduentu, intelligendû est, quod dicit: Ego mitto Angelum meum, Vocat autem Ioannem angelû cum propter Prophetæ officij dignitatem, cum propter uitæ sanctum moniam, ad quem modum cæteri quoq; cõcionatores Angeli appellari possunt.

Quod sequitur, præparabit uiam tuam ante faciem meam, de Ioannis officio accipias oportet. Est autem uiam domino parare, impietatem car-

nis arguere, peccatum omnibus ostendere, ac postea pertere factas ad eum modum conscientias, ad Christum remittere.

Ioannis aduentum Christi præsentia postea excipit, quem cœli terræq; dominum, adeoq; Testamenti Noui Angelum, non abs re propheta uocat. Vnus enim Testamentû hoc, quo placatus pater & remissio peccatorum nobis promittuntur, sanguinis sui effusione, ratum esse iussit, confirmauitq;

Quod de herba sullonum et igne

constante dicitur, ad Christi officium pertinet. Quemadmodum enim ignis quicquid corripit, constat, nihilque residuum patitur, quemadmodum item herbis ad purgandum utuntur fullones: ita Christus quoque omnia nobis peccata condonabit, atque scelerate impietatis, conscientias nostras purgabit, ita ut auro argentoque igne purgato similes, puri puri fiamus.

Purgati per fidem à sordibus peccatorum nostrorum, sacrificia, non bouum, non hircorum, sed iusticiæ, domino offerimus, quemadmodum hac de re Psaltes quoque inquit: Sacrificate sacrificium iusticiæ, & sperate in domino, Atque de id genus sacrificijs Propheta dicit: Placebit domino sacrificium Iuda & Hierusalem.

EVANGELIVM IN DIE PV.

rificationis Mariæ. Luc. 2.

ET postquam impleti sunt dies purgationis eorum, secundum legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem, ut sanctificarent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Omne masculinum adaperiens uulvam, sanctum Domino uocabitur. Et ut darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

Etece homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, Et homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israel, & spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat Simeon a spiritu sancto, non uisurum se mortem, nisi prius uideret Christum Domini. Et uenit spiritu in templum.

Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit:

Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace.

Quia uiderunt oculi mei salutare tuum.

Quod parasti ante faciem omnium populorum.

Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.

O LOCI

IN DIE PURIFICATIONIS LOCI HVIVS EVANGELII.

Gal. 4 Christus legis dominus, iuxta legē tamen a parentibus in templo sistitur. Cur istuc? Ut uidelicet legem per omnia impleret pro nobis, et postea abrogaret. Sic Paulus: Postquam uenit plenitudo temporis, misit deus filiū suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret.

Maria tamen si purgatione nulla opus habebat, tamen ne cui sit offendiculo, sustinet & ipsa iuxta legis præscriptionem purgari. Exemplū charitatis est.

Egregium de Christo testimonium habes, cuius testimonij pondus tanto etiam grauius est, quanto honestior persona est, a quo profisciscitur.

Describitur autem hic Christite. sus a pietate, & quod spiritu sancto plenus fuerit. Quæ res eò pertinet, ut testimonio illius fidem habeamus, nihil addubitanter, quin uerissima sunt, quæ de puero testificatus est.

Christum spiritum uidere, aut rectare & cognoscere, ingens Dei benefici-

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Euangelium quoddam hodierna die peragimus, describit primum purificationem Mariæ, & oblationem pueri Iesu in templum. Et profecto non uulgaris humilitas est cum Mariæ tum pueri

cium est, quodq; iugis laus & gratiarum actio excipere debet. Hinc Simeon, qui non corporalibus tantum oculis, uerum etiam spiritus puerum uidebat, gratias agit, ac Deum laudat, nos quoq; ad huiusmodi laudē prouocans. Vere pius, quiq; semel quā suauis dominus sit gustauit, non solum nō moratur ea, quæ mundus ceu sublimia suspicit, uerum etiam semper dissoluit, & cum Christo esse cupit.

In pace & dimittuntur, & conquiescunt, quotquot in Domino moriuntur, quum contra peccatorum mors pessima sit.

Christus saluator est omnium populorum, lumen gentium, & gloria plebis Israel. Hæc si quis & perpendat probe, & fide apprehendat, mire fidem nostram corroborabunt. Liquet enim ex ijs uerbis, Deum nostri rationem æque ac Iudæorum habuisse. Vocatio gentium sæpe apud Prophetas prædicta est.

Iesu, quod in tantum sese demittunt, & ea faciunt tam diligenter, ad quæ facienda obligati non fuerunt. Et quis precor diceret obnoxios fuisse, ut hoc facerent? De Maria primum dicemus.

Lex

Lex purificationis in hanc sententiam extat, quod quando mulier masculum pepererat, necesse habuit quadraginta diebus manere in sanguine purificationis suae: sin fœminam, octoginta diebus. At qui fieri potest, ut hæc lex ad Mariam pertineat, cum ante partum, in partu, & post partū virgo semper permanserit, nec in eum numerum mulierum recenseri debeat, quæ ex virili semine conceperunt ac pepererunt? Neque enim scriptura dicit, quod mulier quædam, sed quod virgo pepererit Christum. Nihilominus tamen, quantum ad hanc rem attinebat, libenter idem facit quod reliquæ mulieres, idque ex vera cordis dilectione, qua alijs uoluit seruire, ac nos docere, quod & nos interdum ea facere debeamus propter fraternam dilectionem, ad quæ facienda non sumus obligati. At quid dicemus de puero Iesu? An non ille erat supra legem, ac Dominus totius legis? Nihilominus tamē ut alius quidam puer offertur in templum cum consueta hostia, quæ in tali oblatione requirebatur, idque ob hanc causam, ut oblatione huius pueri significaretur, quod prior natiuitas nostra tam immunda, tam maliciosa, & peccatis sordidata sit, ut nihil supra.

Quemadmodum enim hæc purificatio significat, quod uidelicet necesse fuerit per hunc puerum, ueluti primo genitum inter multos fratres omnes homines purificari. Præterea & ideo subiecit se legi & talibus cæremonijs, non quod necesse ei fuerit, quantum ad suam personam attinebat, sed quod pro nobis legi satisfacere uolebat, ac deinde abrogare eam, ita nimirum, ut lex nullo modo in negotium iustificationis nostræ debeat admisceri, sicuti etiam contigit. An non enim Sanctus Paulus ait: Non estis iam sub lege, sed sub gratia. Hoc autem nobis est ualde consolatorium. Quia enim lex multa præcepit, quæ nos facere non possumus. Actorum decimo quinto, ac nihilominus tamen necesse sit, ut sub pœna æternæ damnationis legem impleamus, eiq; satisfaciamus, certe desperandum nobis omnibus esset, nisi Christus uenisset, & legem impleuisset, eamq; abrogasset, iudique solius gratia & merito impetrasset nobis peccatorum remissionem, iusticiam, & æternam salutem. Obserua autem quod lex, quantum ad negotium iustificationis attinet, abrogata sit, ut supra etiam monuimus. At quod ad obedientiam fidei pertinet, hoc nos

Lex est
abro-
gata
per
Chris-
tum.

IN DIE PURIFICATIONIS

quod Christianos & filios Dei decet, etiam par est facere.

Secundo, quia Simeon de hoc puero & doctrina eius secutura testimonium ferre debebat, quo testimonium eius maioris ponderis & existimatio nis esset, ideo tam magnifice describitur à probitate simul & pietate. Sic enim Euangelista ait: Et homo iste erat iustus ac pius. At iustus & pius nemo potest esse sine spiritu sancto & fide: siquidem sola fides probos & iustos facit, ut scriptura testatur. Adhuc, Timor qui credit, timet Deum, non quidem seruilis modo, sed filialis. Sicutaque quod hoc loco Euangelista de Simeone scribit, uerum est, ut sine dubio uerū est, consequitur necessario, quod corde fidei & pio praeiudis fuerit. At talis fides quonam rerum suarum summam collocauit? aut quis eius scopus fuit? Opera ne legis? Non, sed expectabat consolationem Israel, ut Euangelista ait. Quia hic audio? Ergo ne hic puer unica cōsolatio Israelis est? Certe qui demita est. Quot iam putas fuisse inter tot millia hominum in Israel & Iuda, qui hoc cognouerūt? Profecto per quam exiguus numerus illorum fuit, si Mariam, Ioseph, Hannam prophetissam, & hunc Simeonem ex hoc nu-

Credentium semper miramur paucitas.

mero sustuleris, An non igitur tam mirum hoc est, ut nihil aliud, quod in tam sancto populo, ac tot praerogatiuis donato à Deo, tam pauci reperiantur, qui tempus illud gratiae & salutis cognouerint? Solus ille senior cū Hanna prophetissa, hoc tempus & prophetiam de Christo obseruabat, certo sperans eueniurum, ut non antea uisum sit mortē, nisi prius uidisset Christum Domini. At quid cōtingit? Quia fides ei spes eius tam certa & recta fuit, propierea responsum accepit à spiritu sancto, non uisurū se mortem, nisi prius uideret Christum Domini. O quanta laticia bonus ille senex tunc persusus est? Et uicissim, quā grauis & molesta ei fuit mora huius temporis, donec ad hoc tantum gaudiū peruenit. Nihilominus tamen factus est. tandem, & uoti sui compos factus est. Nam cum inducerent puerū Iesum parentes, ut facerent pro eo secundū consuetudinem legis, ipse quoque Simeon uenit in templum, nō quidem sua sponte, sed instinctu spiritus sancti. Adhuc accepit puerum in ulnas suas, & agnoscit eum Dominum & saluatorem suum, ac praecatur & omnia laudat, quemadmodū hoc ipsum puero admodum ordine describitur.

Tertio,

Tertio, observa iam quanta læticia, quanto gaudio hic senior quodam modo exultauerit, posteaquàm aperti sunt ei oculi cordis, ut Messiam suum cognouerit. Nunc dimittis (inqui) seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace. O quàm præclara res est, cor recte credens? Nam de qua re precor nunc amplius sollicitus est Simeon, posteaquàm saluatorem Dominum suum cognouit? Certe nihil est quod sollicitet eum amplius. Nec permagni iam referre arbitrat, moriatur ne an uiuat. Ac si diceret, Domine Deus, magno ardore desiderauit uidere filium tuum saluatorem mundi. Age uero, iam contigit mihi bonitate & clementia tua quod uolebam. Et propterea tanta læticia me totum occupauit, ut iam perinde ducaui esse, moriendum ne mihi an uiuendum sit. Quod si diutius uiuendū, scio, quod saluator meus, imò, quod totius mundi redemptor iam aduenerit, & propterea nihil est, quod me contristare queat. Sin moriendum, tunc certus sum, mortem lucrum meum esse, imò Domine, magno desiderio cupio dissolui, ac tecū esse. Scio enim quod neq; peccatum, neque mors, neq; diabolus, neq; infernus poterunt mihi no-

cere, quandoquidem filium tuum Dominum meum uidi, & ut saluatorem meum ac Messiam cognoui. Vide, in hunc modum pergit Simeon contexte re canticum suum, & indicat quam fidem habeat de hoc puero. At quid porro agit? Satis ne est, quod ipse solus credit, & hæc gaudia cor ipsius solummodo pertentant? Minime. Sed uult etiam hoc gaudium omnibus reddere notum, & ait: Deum parasse hunc saluatorem ante faciem omnium populorum. Ad quid? Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. Hoc nimirū illud est, quod audire uolebam. Et quid precor nos miseræ gentes amplius requirerem? Seruiamus adhuc usq; tempora Idolis in multis tenebris, & summa incredulitate, plane ignorantes, quid nobis esset faciendum, ut ad æternam salutem perueniremus. At huic miseriæ nunc finem imposuit. Quis? Hic puer, de quo tam magnifica Simeon locutus est. At quare hoc effecit? Salutari sua doctrina & Euangelio. Nam ut solus est gloria plebis suæ, dummodo per fidem hoc cognouerint: Ita etiam factus est nostra illuminatio, quando ad nos sacrosanctum uerbum suum uoluit perferri. Et tunc nimirum re ipsa

O ; cœptum

IN DIE SANCTI

acceptum est impleri, id quod Prophe-
ta longe ante in spiritu futurum præ-
nidiit, & ait: Populus qui habitauit in
tenebris, uidit lucem magnam &c.
Quare agite amicissimi, summo stu-
dio operam demus, ut cum & nos per
uerbum filij Dei facti simus, hoc ip-

sum cum Simeone cognoscamus, ac
grati simus, nec unquam committa-
mus, ut apud alium quenquam remis-
sionem peccatorum, iusticiam & æter-
nam salutem, quam apud hunc pue-
rum quaeramus, qui à Simeone Salua-
tor mundi nominatur.

IN DIE MATTHIAE APO.

foli, Lectio Actorum. 1.

In diebus his, exurgens Petrus in medio discipulorum, di-
xit, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

psalm.
86.
psalm.
108,

Prima huius lectionis pars Petri
concione continet, cuius is scopus est,
Scripturam impleri oportuisse, quæ
Iudam principio Apostolici ministerij
partem habiturum, deinde, ad impie-
tatem ac perfidiam prolapsum, iniqui-
tatis præmium reportaturum, prædi-
xerit. Ad hæc in demortui locum ali-
um subrogari oportere.

Alter pars ostendit, quomodo
Matthias in Iudæ locum subrogatus,
adq; docendi munus receptus sit, qua
in re obseruabis, quod nam sit Aposto-
lorum officium, nimirum testificari de

resurrectione Christi. His enim ner-
bis totius Euangelij summam comple-
xus est Lucas.

Apostoli in Iudæ locum alium sub-
stituituri, primum ad orationem con-
fugiunt, memores fortassis, quod à
Christo antea audierant: Orate Do-
minum messis, ut mittat operarios in
messam suam. Post orationem sortes
dant, quarum indicio Matthias Apo-
stolus designatus, declaratusque est.
Quis iam nunc media, per quæ De-
us operari solet, rejiciat?

Testifi-
cari de
Christo
non
quid.

EVANGELIVM IN DIE SANCTI

Matthiae Apostoli, Matthæi undecimo.

In illo tempore respondens Iesus, dixit: Confitebor tibi
Pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapi-
entibus

entibus & prudētibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo nouit filium nisi Pater, neque Patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite a me, quia ego mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suauē est, & onus meum leue.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Euangelij nuncium ad quos proprie pertineat, uides in his uerbis Christi, Sapiētibus huius sæculi, quandoquidem sapientia sua fidunt, negatum est, & contra paruulis reuelatum.

Paruulos uocat, qui de omnibus uiribus suis, operibus, ac iusticia desperantes, aliena, hoc est, Christi iusticia opus sibi esse intelligunt. Cuius rei gratia ad Christum properant, ut qui solus per uerbum suum, & remissionem peccatorum, & iusticiam, & ui-

tam æternam impertiat. Atq; hoc Diuus Petrus uocat lac sine dolo concupiscere, in quo crescere in salutem nos oporteat. 1. Pet. 2

Quod inquit: Omnia mihi tradita sunt a Patre meo, diuinitatis ipsius testimonium est. Sic alibi: Data est mihi potestas in cælo & in terra. Matth. ult.

Cognitio Patris & filij, res est captum rationis nostræ ita excedens, ut ni diuinitus detur, peruenire ad eandem nullo pacto possumus.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Si recte intelligi hoc Euangelium debet, necesse est, ut duas naturas in Christo bene consideremus. Imo, si hæc duplex natura recte & Christiane fuerit distincta, multos diuinæ scripturæ locos in speciem pugnantes ita conciliabit, ut nihil omnino dissentiant. Vt: Ego & Pater unum sumus. Et

illud: Pater maior me est. Quod si hic priorem sententiam ad diuinitatem Christi, alteram uero ad humanitatem eius non retuleris, quomodo quæso quod hic dictum est, concordare inter se facies? Ad eundem modum necesse est, ut etiam in hoc Euangelio facias. Nam quod gratias agit

IN DIE SANCTI

patri suo, humanitati adscribendum est. Quod autē dicit: Omnia mihi tradita sunt à patre meo, ad diuinitatem eius referas, oportet. At quamobrem Christus agit gratias patri suo? Ideo nimirum, quod uerbum suum à Chora Cain & Bethsaida contemptum, absconderet à sapientibus & prudentibus, reuelaret autem illud paruulis.

Sapientes & prudentes hoc loco eos uocat, qui in propriam sapientiam confidunt, & iuxta rationem omnia exquirere uolunt & intelligere, de quibus etiam Propheta ait: Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis prudentes. Talis sapientia, & talis prudentia, uidelicet, quæ se uerbo Dei & stultæ prædicationi crucis subijcere, ac captiuam dare nō uult, nunquā quicquam efficiet in negotio iustificationis, aut ad Dei honorem pertinente. Deus enim nullo modo ferre nec potest nec uult huiusmodi superbiam, quæ plerumq; ex carnali sapientia prouenit, quemadmodum 1. Pet. 5 scriptura iterū testatur: Deus resistit superbis &c. Adhæc, uidemus quod qui sic carnaliter sapientes sunt, & ciuilitate tamen prudentes, raro ad cognitionem Dei perueniant. At quinam ergo sunt, qui ad cognitionem dei &

fidem admittuntur? Paruuli nimirum. Paruulos autem uocat eos hoc loco, qui de seipsis, de omni carnali sapientia & prudentia desperant, hoc solummodo considerantes, ac alta mente reponentes, quod Christus docet, prædicat & facit, scientes etiā, quod in negotio ad Dei honorem, ad iusticiam & salutē nostram pertinente nullius ponderis aut existimationis sit propria, aut carnalis sapientia, sed solummodo uerbum Dei, & quod nemo hanc iusticiam cognoscere aut apprehendere possit sine reuelatione Dei. Iam uero in priorem numerum, nempe qui sunt carnaliter sapientes & prudentes, pertinent summi Sacerdotes, Pharisei & Scribæ, imò omnes iusticiarij, qui à condito mundo ad hanc usque hominum ætatem iusticiam operum aduersus iusticiam fidei defendere uoluerunt. Et horum hoc tempore tanta copia est in tanta luce Euangelij, ut dici non queat. In alteram partem, eorum uidelicet qui paruuli sunt, Apostoli sunt referendi, imò omnes credentes, quibus Euangelium sacrosanctum est, eiq; non aduersantur, sed cum omni mansuetudine & humilitate suscipiunt illud. Si igitur unā cum paruulis ad cognitionem Euangelij & æternam

Paruuli.

æter nam felicitatem uenire uolueris
age, ne sis apud teipsum sapiens ac pru-
dens, sed humilia te in corde tuo; nam
uerbum absconditum manet carnali
sapientiæ, quod etiam Sanctus Paulus
propterea nominat mysterium, quod
non omnes intelligant aut adprehen-
dere queant: Loquimur (inquit) sapien-
tiam Dei mysterio.

Secundo, posteaquam Christus E-
uangelij reuelatione non aliter quam
homo soli patri adscripsit, uult nunc
etiam, ut uerus Deus, æqualem sese
suo patri facere, & ait: Omnia mihi
tradita sunt à patre meo, & nemo no-
uit filium nisi pater, neq; patrem quis-
quam nouit nisi filius, & cuiusq; uo-
luerit filius reuelare.

Ex his uerbis perspicuum fit, quod
Christus non solum homo, uerum eti-
am uerus Deus sit. Quia enim hoc lo-
co dicit, quod cognitio patris sui cœle-
stis in potestate sua sit, ut det eam cui-
cunq; uoluerit, quod alibi tamen soli
patri tribuit, necesse est ut iuxta di-
uinitatem patri æqualis sit. Si uero pa-
tri æqualis est, necessario consequit
se uerus Deus. At si uerus deus est,
quamobrem igitur credere in eum nolim?
quare spem, fiduciã ac cōsolationem
omnem in eum ponere recusare, maxi-

me cum erga me atq; omnes homines
qui in eum credunt, ita affectus sit, ut
uelit & possit iuuare? Quod enim li-
benter adiuuet nos, hinc sciri potest,
quod gratias propter nos agat patri
suo cœlesti, ut cui beneplacitum sit in
nostra salute. Ad hæc, potest etiam,
quandoquidem omnia tradita sunt ei
à patre. Atque huc pertinet quod ad

Philippum dicit: Tanto tempore uo-
biscum sum & non cognouistis me? Iohan, 14

Philippe, qui uidet me, uidet & pa-
trem. Item: Credite mihi, quod ego in
patre sim, et pater in me. An non ite-
rum audis ex hac sententia, quod
Christus patri æqualis sit, & propte-
rea necesse est quod sit Deus? Valde
proderit huiusmodi sententias collige-
re, & reponere in animū. Nam quam
difficile est carni credere, quod tam
contemptus uir ac crucifixus etiam
sit Dei filius, imò Deus ipse, & quod
preciosi sanguinis sui effusione omnium
hominum peccata abluerit, & uitam
æternam impetrauerit. Tam fortiter
& inconueniēter solet Diabolus hūc
articulum impetere. Persuasum enim
habet, quod cum nos hoc Christo pri-
uauerit, fieri non possit quin cedamus
ei in prædā. An uero existimas Chri-
stum frustra et temere dixisse: Beat,

Mat. 9

IN DIE MARIAE

qui non fuerit scandalizatus in me?
Præscierat. n. quod uilis et contemp-
ta persona sua multos hominet a do-
ctrina sua absterritura esse: Itaq; uult
ut in uerbū suum respiciamus, ac pru-
denter agamus, nec dicamus solum:
Iesu filij David miserere nostri, uerū
etiam cum S. Thoma dicamus: Domi-
nus meus & Deus meus.

Tertio, allicit & inuitat nos ad se
Christus suauiter admodum ac paterna
promissione, & ait: Venite ad me om-
nes qui laboratis & onerati estis, &
ego reficiam uos. Quis hic præcor pi-
ger esse uellet, aut non omnibus mo-
dis properare ad tam clementē Chri-
stum? Obserua autem diligenter, qua-
les nam debeant esse hi quos ad se al-
licit, nimirum, qui in conscientia labo-
rent & onerati sint. At hi qui sunt: n;
nimirum qui sentiunt peccata sua, ag-
noscunt ea, & propterea pauidi, terri-
ti, expertes consolationis, et contrito
corde sunt.

Nam talibus conscientijs nullum o-
pus, nulla sanctitas, nulla sapiētia præ-
sidio esse potest, sed solus Christus
morte & passione sua sanguinisq; pre-
ciosi effusione. Sunt nonnulli qui in ta-
libus conscientiae certaminibus & an-
gustijs, electijs quibusdam operi-

bus sibijspsis consulere parant, sed in-
nihil magis efficiunt, quam mulier il-
la, quæ duodecim annos obnoxia sue
pererat profluvio sanguinis, fueratq; per-
pessa a compluribus medicis, et insum-
pserat omnia sua, nec quidquam adiu-
mentu senserat. Nam quo magis si-
dent operibus suis, quæ prorsus si-
ne uera fide sunt, conscientiam pla-
care, hoc magis ipsi causæ nocent.
Quare sic faciendum erit, ut cum per
prædicationem Mosi in cognitionem
peccatorum nostrorum ducti fuerim;
sentientes nos maxima peccatorum
mole premi, tunc is quæritus est, qui
nobis morte & passione sua remissio-
nem peccatorum impetravit. Et si Sa-
tan hanc te retrahere uoluerit, & ita
mentē tuam pervertere (qua est astu-
tia) ut talem existimes esse Christū
qui peccatores omnino non possit fer-
re, ibi scias in hanc promissionem tibi
esse intuendum, quā ubi Christus
in hoc Euangelio dedit, dum ait: Veni
te ad me omnes qui laboratis et on-
erati estis, & EGO, ego inquam, refi-
ciam uos: id quod alioqui nullum opus
nullus sanctus facere potest. Aut cur
nam præcor expauescere uelitis, cum
sua mitis et humilis corde, ac talis qui
inuitus ullum peccatorum expertem
consolationis

Chri-
stus al-
cit nos
ad se
promi-
sione,

Rom 9

Consci-
entia re-
focilla-
tio que
renda
est ar-
pud
Christū

consolationis à se demittere uelit? Ecce ad hunc modum inuitat & allicit ad se Christus peccatores, proposita promissione, q̄ uelit eos reficere & consolari: Imò et iugum impositurus est sic refacillitatis, sed non tale quale prius fuerant experti. Nam tale iugum seu onus commodum, & leue erit &c. Doctrina Christi, propter

crucem quàm secum adducit, est carni ingens iugum ac graue onus. At si spiritus accesserit, fit commodum & leue quicquid oneris fuerit, sicut & S. Ioannes ait, Præcepta eius graua nō sunt. Faxit saltem omnipotens Deus, ne nos à tam suauis onere patiamur abflerreri.

IN DIE ANNUNTIATIONIS

Beatæ Mariæ uirginis. Esai. 7.

IN diebus illis: Locutus est Dominus ad Ahas dicens: Pete tibi. &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS

Ahas, Oziæ regis Iuda filius, quum à Rasin Syriæ rege, & Phacæ rege in Israel aduersus eum conspiraretur, comonefactus est à Propheeta, ut ne formidaret, à duabus caudis nationum fumigantium istorum, dominum enim consilia eorum dissipaturū. Sed tanta fuit eius cum perfidia, tum impietas nebulonis, ut regis Assirionum auxilium implorare, quàm Deo fidere maluerit.

Nihilo minus tamen Dominus, ut est immensus bonitate experiri uoluit, num ad fidendum sibi, uel signo quopiam prouocari posset. Atq; hinc audi: Pete tibi signum à Domino.

Quemadmodū contempnam boni-

tatem suam Dominus, nihilominus tamen offerre impio regi perrexit: ita rex perfidiæ suæ ac cōtemptui, honestā excusationē prætexens, multo ac antea peior fit: nō petā inquit, et non tētabo Dominū. Deū tentant qui uerbo non contenti, signa requirūt, iuxta illud Generatio praua signum quærit. At uero signa, iubente Domino, quærere id tentare dominū non est.

Tenta
re deū
quid.

Cum Ahas & diuinam promissionem & signum quo confirmari poterat, contemneret, dicit quidem dominus, se daturum Iudæis signum, sed q̄ propter illorum incredulitatem, in scādalum & ruīnam illis cessurum sit.

Signū illud, Iesus Christus est: uir
gine

IN DIE SANCTI

gine Maria, citra omnem uirilem o-
peram, natus, quem Symeon quoq;
signum futurum prædixit, cui à mul-
tis contradiceretur.

Habes hic locum cum de uera
Christi humanitate, tum de Mariæ
uirginitate manifestissimum.

EVANGELIUM IN DIE ANNUNCIA-

tionis Beatæ Mariæ uirginis. Luce. i.

IN mense autem sexto, missus est Angelus Gabriel a Deo
in ciuitatem Galileæ, cui nomen Nazareth, ad uirginem
desponsatam uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid,
& nomen uirginis Mariæ. Et ingressus Angelus ad eam di-
xit: Aue gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.

Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius, & cogita-
bat, qualis esset ista salutatio. Et ait Angelus ei: Ne timeas
Mariæ, inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipi-
es in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius Iesum
Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Et dabit illi
dominus Deus sedem Dauid patris sui, & regnabit in do-
mo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.

Dixit autem Mariæ ad Angelum: Quomodo fiet istud,
quoniam uirum non cognosco? Et respondens angelus, di-
xit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi
obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum uo-
cabitur filius Dei. Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa con-
cepit filium in senectute sua. Et hic mensis est sextus illi, quæ
uocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum om-
ne uerbum. Dixit autem Mariæ: Ecce ancilla Domini, fiat
mihi secundum uerbum tuum.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Nunciat Mariæ q. citra uirilem o-
peram mater futura Christi, Christi
inquã qui toties promissus, et tam diu
à patribus expectatus erat. Quam

re diligenter obseruanda est. & mi-
tentis, & nuncij dignitas.
Nasci pater filium uoluit ex uir-
gine

gine, iuxta prophetæ uaticinium, sed contempta & abiecta, ut uideas ijs tantum delectari Deum, quæ contempnibilia sint coram mundo. Illuc Maria quoq; agnouit, quum spiritu afflata, diceret? Respexit humilitatem ancillæ suæ.

Turbata Maria ad tani subitum Angelis conspectum, statim audit: Ne timeas. Sic nostræ quoq; conscientiæ, quum terrentur, per Euangelij nunciū merigantur necessum est.

Benedictam inter mulieres uocat, non propter opera quibus studebat sed quod Dominus cum ea sit. Huc pertinet quod postea subiungitur: Inuenisti gratiam apud Deum. Gratia uocabulum in iustificacionis negocio, omnia humana cū merita tum opera excludit, id quod ubiq; apud Paulum uidere est. Ad hæc emphasis est in uerbo, inuenisti.

Egrege Christum qualis futurus sit, describit Angelus. Magnus erit, et filius, inquit, aliusq; uocabitur. Ad hæc rex erit, regnumq; perpetuo duraturum habebit. Hæc quidem non credit mundus, propterea quod sub forma crucis tecta sunt, sed tamen uerissima esse experietur olim, ubi in maiestate sua, ad iudicium uenerit.

Solum Davidis, regnum Christi spirituale est, quod per uerbum et spiritum tantum administratur. Sic apud Lucam dicit Christus: Regnum Dei intra uos est. Et Psaltes ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion mō. Lu. 17
tem sanctum eius, prædicans præceptum eius. Audis regnum Christi per uerbum administrari, eoq; spirituale esse? Somnium igitur Anabaptistarū de corporali regno Christi, uide ut diligenter caueas. Psal. 2.

Christus ut spiritus sancto conceptus: ita ex Maria natus est. Humana carne ex uirginis carne sumpta, quod ipsum quanquam impudentissime negent Anabaptistæ, tamen uerum esse sacræ ubiq; docent literæ, Apud Paulum sic legis: Postquam uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum Gal. 4
factum ex muliere &c. Quid contra somniatores istos clarius dici poterat? Factum ex muliere inquit.

Fides Mariæ ab exemplo Elizabeth confirmatur, cui etiam uerbum æque potens subijcitur. Non est impossibile apud Deum omne uerbum.

Confirmata igitur in fide non percontari curiosius pergit, quo nam modo res tam magnæ et inauditæ transigi debeant, sed diuinæ uoluntati permittens

IN DIE ANNUNTIATIONIS

tens se fecerit, inquit, ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Ad quem modum nos quoque curiositate

omnem uitare, & uerbo contentos se conuenit.

BREVIS EXPOSITIO

Principio describitur in hoc Euangelio Annuntiatio Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, quæ sanctis patribus erat promissa, & tanto tempore, tantoque desiderio ab eis expectata. Et Euangelista Lucas singulari quadam diligentia tam significanter hoc lætum nuncium descripsit. Omnes enim circumstantias diligenter excussit, easque quàm fieri potuit ordinatissime recensuit.

Tem- Ac primum quidem ipsum tempus
pus indicat, nimirum sextum mensem, posteaquam Elizabeth ex Zacharia Io-
Gabri- annem Baptistam concepisset, Dein-
el nun- de & Angelum nominat, eò uideli-
cius cet nomine, quod notum & celebre
unde uenerit in scriptura fuit, ut Danielis capite
ange octauo & nono. Et hic Angelus eti-
lus. am antea ad Zachariam missus erat.
Tertio nec illud silentio præterit, qui miserit illum, nimirum Deus, qui longe ante Mariam in hoc præserauerat. ut fieret mater filij sui. Quarto, uidet etiam, quo, aut ad quæ missus sit Angelus, uidelicet in ciuitatem Galileæ, cui nomen Nazareth, ad uirginem

HVIVS EVANGELII

desponsatam uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, ac nomen uirginis Maria. Quod si quis has circumstantias diligenter & pro dignitate sua explicauerit, dici non potest quantum ornamentum addiuerint huic annunciacioni, & quomodo intelligi debeat. Angelus uenit ad Mariam, salutat illam quàm humanissime, ut gratiosam uirginem, cum qua Dominus sit, et quæ in posterum propter illa dona, quæ daturus sit ei Deus, benedicenda sit super omnes mulieres. Quia uero turbata erat super oratione eius, ideo pergit Angelus in oratione sua, & ait: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero et paries filium, ac uocabis nomen eius Iesum. Hoc loco necesse est ut duas res probe consideremus: Primum, quod Maria tantam gratiam apud Deum inuenit. Nam quod inuenitur, certe sine ul- lis præcedentium operum meritis inuenitur, adeoque inexpectate. Si igitur Maria talem gratiam inuenit apud Deum, quæso, quomodo constabunt hi, qui

hi, qui dicunt quod promeruerit illā,
 & propterea etiā idolum quoddam
 ex ea faciunt, quod supra Deum col-
 locant? Ferre equidem possum, nec
 immerito, ut Maria ueluti pia ac
 gratiosa apud Deum laudetur & ex
 tollatur, imo etiam ueluti exemplum
 ueræ fidei omnibus Christianis pro-
 ponatur: Nihilominus tamen patiari
 illam creaturam manere, quæ ex gra-
 tia sine meritis ad tantum honorem
 peruenerit, & quæ nunquā deside-
 rauerit ut supra filium suum colloca-
 retur, sicut ex ipsius uerbis æstimare
 licet, cum in Euangelio dicit: Quod-
 cūq; dixerit uobis filius meus, hoc fa-
 cite. An non eo loco Maria à se homi-
 nes ablegat, et ad Christum & uer-
 bum eius remittit? Fatemur equidem,
 quod Maria nacta sit à Deo maiorem
 gratiam quā omnes aliæ mulieres
 quod plena sit spiritu sancto, et q; Do-
 minus sit cum ea. At hinc propterea
 non sequitur, ut idolum quoddam ex
 ea faciamus, ut existimemus illam ef-
 se nostram dulcedinem & spem om-
 nem sicut canticum habet quod salue
 Regina uocant. Nam huiusmodi res
 æquius esset in Christo quærere, qui
 ait: Ego, ego, ego sum uia, ueritas &
 uita. Alterum est q; notatu dignum ui-

detur hoc loco, ut diligenter expen-
 damus, quid Angelus ad Mariam di-
 xerit: Ecce concipies in utero, & pa-
 ries filium. Nam hæc uerba pertinent
 ad humanitatem Christi, quæ nostra
 ætate ab Anabaptistis impudētissime
 oppugnatur, Fatentur illi quidem q; Error
 Christus acceperit à Maria in utero Anabap-
 eius figuram formā, & nutrimenta, tistarum
 Hoc autem non credunt, quod assu-
 pserit aliquid de carne & sanguine
 Mariæ. At hic textus clare demon-
 strabat, Christum primum quidē de
 spiritu sancto conceptum esse, postea
 uero operatione eiusdem spiritus, ut
 alium quendam puerum accepisse à
 Maria formam, figurā et nutrimenta
 carnem et sanguinem, atq; ita ex ea
 natum esse, quæmadmodū etiam hoc
 ipsum articulus fidei nostræ ostendit
 Et nos auxiliāte diuina gratia ab hac
 confessione stabimus in perpetuum,
 nec discedemus ab ea, etiamsi Ana-
 baptistæ multo uehementius insani-
 ant, ac plus inaniū uerborū effundāt.
 Secundo, describitur in hoc Euan-
 gelio magnifice admodū Christi reg-
 num. Ita enim ait Angelus: Et dabit il-
 li Dominus Deus sedem Dauid pa-
 tris ipsius, regnabitq; super domum Ia-
 cob in æternū. et regni eius non erit
 finis.

IN DIE ANNUNCIA.

finis. In his uerbis uocatur Christus filius David, idq; ob hanc puto causam, quod tot retro annis promissus erat Dauidi, & quod ex Maria assumpserat carnem et sanguinem, quæ fuit ex familia David. Sedes autem quæ ei attribuenda fuit, non est corporalis sedes. Nam si corporalis esset certe non duraret in æternum, sed finem esset habitura. Ideo subiūgit Angelus & dicit: Et regni eius non erit finis. Tale regnum Christi describitur etiam magnifice à Propheta Esaiæ capite nono, qui inter cætera sic inquit: Multiplicabitur eius imperium, et pacis non erit finis, super solum Dauid & super regnum eius, ut confirmet illud & corroboret in iudicio & iusticia amodo & usq; in sempiternū.

iudiciū Attende quod hoc loco talis pax in regno Christi promittitur, quæ non ad tempus sed perpetuo sit duratura, Et quomodo hæc pax in Dauidem cōpetere posset, qui talem perpetuam pacem nec habuit, nec dare potuit? Adhæc in hoc regno corroborabitur iusticia iudicio. Hoc autem quomodo fit? Vbi non est cognitio peccatorum ibi nec fidei iusticia sequi potest. Ut igitur ad talem cognitionem perueniam, ac deinde per fidem apprehendā

iusticiam, permittit Christus primam ut per prædicationem penitentia ita deiciat, ut sentiam me infernum & perpetuam condemnationem promeritum esse propter peccata, deinde uero ut per prædicationem de gratuita remissione peccatorum propter Christum consolet iterum et erigar, ne in posterum metum mihi propter peccata, sed ut in fide fortiter consistam, & æternam salutem quæam expectare. Ad hunc modum corroboratur iusticia iudicio in regno Christi. Ex quo iterum sequitur, quod hæc sedes Dauidis quæ Christo hic promittitur nihil aliud sit quam spirituale regnum Christi, quod per sceptrum Euangelij administratur, nec in ulla alia re quam in spiritu & fide consistere debet. Corporale autem esse non potest. Istæ enim res, de quibus iam dictum est, et corporale regnum, quod Dauid quondam habuit, tantum inter se distant, quantum cælum & terra. Et quid multis opus est? Christus ipse hoc negocium apud Lucam ita concludit: Regnum Dei intra uos est. **Lu. 17.**

Tertio habemus hic insigne exemplum fidei in Maria. Quanquam enim primum obstupuit ad sermonem Angeli & deinceps quoq; non parum

rum admirabatur, quomodo ipsa futura esset mater domini, cum uirum non cognouisset: Et contra tamen audiens spiritum sanctum ista omnia effecturum, tradit sese ultro, & magna humilitate uoluntati diuinæ, & credit Angelo, quem Deus ad ipsam miserat. Hinc & Elizabeth magnifice extulit hanc fidem, dicens: Beata es quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt à Domino. Hæc enim est ueræ fidei natura, ut apparet hic in Maria, ut credat uerbo, mutatur uerbo, & uerbo adhæreat, etiamsi id quod uerbo nunciatur, ab humana ratione comprehendere nequeat. Imò, cur diceretur fides, nisi quod res inuisibiles, non apparentes, & incomprehensibiles credat? Sic fecit Abraham, cum contra spem in spem credidit. Nam si cur Paulus ait: Non infirmatus est in fide, nec considerauit corpus suum emortuum, cum iam ferè centum esset annorum, & emortuam uulnam Saræ. In re promissione etiam Dei non hæsitauit in diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissime sciens, quia quæcunque promissit Deus, potens est & facere. Sic & nobis merito faciendum est in negotio cene Dominicæ, Scilicet, in nudis,

simplicibus, & manifestis uerbis simplicissime, credamus, nec disputare debemus, quomodo in pane cene dominicæ corpus, & in uino sanguis Christi esse possit, aut quid nobis id conferat &c. Huiusmodi enim intempestiuæ disputationes, ut Sanctus Paulus docet, non debent admitti inter Christianos. Quando deus aliquid loquitur, quod mea sapientia aut ratione assequi & comprehendere nequeo, minime conuenit, ut disputem qua ratione id possit fieri: Sed ita dicendū est: Ecce, præsto adsum seruus domini, & libenter me uerbo tuo, tamen si id comprehendere non possum, cum omni humilitate captiuū trado. Hoc modo Maria, cum diceret Angelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, fecit, dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Si igitur iam uoles præstare cultum Mariæ placitum, crede uerbo dei, quemadmodum ipsa credidit. Time deum, sicut ipsa timuit, talem uitam age, qualem ipsa egit: Et uitam æternam, sicut & ipsa possidebis. Sicut Christus ait: Quis facit uoluntatem patris mei, qui est in cælis, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

Cena
domi-
nica,
tit. 3.

FERIA SECUNDA
SECUNDA FERIA POST

Pascha. Lectio Actuum primo.

IN diebus illis, stans Petrus in medio plebis, dixit. Viri fratres ipsi nostris, de quo sermone, fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Summa Petrinæ huius concionis est. Christum qui propter beneficia cruci adfixus sit, vere surrexisse à mortuis, adeoque saluum fore, quisquis in illum ipsum crediderit, siue gentilis sit, siue Iudæus.

Resur-
rectio.

Sermonem hic Hebraico more uocat, totum Euangelij negocium, adeoque quicquid hac in re uel dictum uel actum est.

Iesum Nazarenum, unctum spiritu sancto & uirtute dicit, ut uidelicet ostendat, uere Messiam esse, qui patri bus promissus sit, & de quo Psaltes dixit: Ego unxi regem meum super Zion montem sanctum meum.

Christi officium, benefacere omnibus, atque diabolo liberare, quod Petrus de illo hic prædicat.

Petrus, Christi à mortuis resurrectionem suo & omnium eorum, qui oculati testes eius rei fuerunt, confirmat nomine. Et ne quis eos perinde atque domesticos testes rejiceret, testimonium à scripturis etiam mutuatur, dicens omnes Prophetas de hoc Christo testificatos esse.

Ad hæc ne quis cavillari posset, ultro & non uocatos, ex quadam antimi leuitate, ad ferendum hisce de rebus testimonium prodisse, addit, iustos hæc se prædicare.

Remissionem peccatorum, per solum Christi nomen & meritum fides impetrat, id quod obseruatu in hac concione dignissimum est, contra operum iactatores.

EVANGELIUM IN FERIA SECUNDA POST PASCHA. Luc. 24.

ECCE duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spacio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus. Et ipsi loquebantur ad inuicem de his omnibus quæ acciderant.

rant. Et factum est dum fabularentur, & secum quærerent, & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem eorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes? Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus? Quibus ille dixit: Quæ?

Et dixerunt, De Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens in opere & sermone, coram Deo & omni populo. Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, quod ipse esset redempturus Israel. Atque super hæc omnia, tertius dies est, quod hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nobis terruerunt nos, quæ ante lucem iuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, uenerunt dicentes, se etiam uisionem angelorum uidisse, qui dicant eum uiuere. Et abiierunt quidam ex istis, qui erant nobiscum ad monumentum, & ita inuenerunt, sicut mulieres dixerunt. Iesum uero non uiderunt.

Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Mose & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant, Et appropinquare runt ad castellum, quo ibant. Et ipse finxit se longius ire, & coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum Domine, quoniam ad uesperas cit, & inclinata est iam dies. Et intrauit cum illis.

Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, porrigebat illis, Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum. Et ipse euauit ex oculis eorum. Et dixerunt ad inuicem, Nonne cor nostrum ardens erat in

P 2 nobis,

FERIA SECVNDA

nobis, dum loqueretur nobis in uia, & aperiret nobis scripturas: Et surgentes eadem hora, regressi sunt in Ierusalem, & inuenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illo erant, dicentes, quod surrexit Dominus uere, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in uia, & quomodo cognouerint eum in fractione panis.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Vbi causam tristitiæ audiuit, tem-
pus esse ratus, uti officio fungeretur.
Principio incredulitatis crimen in il-
lis incusat, ut quo nihil in terris sit no-
centius. Deinde ex scripturis osten-
dit, oportuisse Christum pati, sicq; in-
trare in gloriam suam. Iam ne uides,
quod sit cum Christo, tum omniū con-
cionatorum officium? Nimirum argu-
ere & consolari.

Obserua Christum nisi per crucē
in gloriam suam intrare nequiuisse. E-
gregius enim locus est cōtra Anabap-
tistas, qui corporale quoddam regnū
in hoc mundo Christo adscribunt.

Fides si quando semel Christū, pe-
rinde atque hic discipulis illis duobus

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Exem-
plum
inre-
dulita-
tis.

Principio probe obseruanda est ho-
rum discipulorum incredulitas & in-
firmetas, qui ab Ierusalem in castellum
Emaus ibant. Neq; enim aliter his duo-
bus accidit, quā plerisque alijs in hi-
storia resurrectionis Christi legimus

usu uenit, apprehenderit, semper cla-
mare debet, mane nobiscum domine.

Panem frangens, gratias patri a-
git, nos quoque ad iugem pro omni-
bus beneficijs gratiarum actionem ex-
emplo suo inuitans.

Inter frangendum agnitus est à di-
scipulis, ipso oculos eorum aperiente.
Neque enim alioqui agnosci poterit.
Erunt, inquit Propheta, omnes docti-
biles dei. Itai, 54

Agnitionem Christi, confessio se-
quitur. Id uidere est in his duobus di-
scipulis. Statim enim cum Iesum ag-
nouissent, Hierosolymam redeunt:
quæ audierant & uiderant cæteris an-
nunciaturi.

accidisse. Neque sine magna difficul-
tate contigit, quod hunc articulum ap-
prehendere ac credere potuerūt. Imo,
ut possent apprehendere illum, serui-
re illis Christus coactus est uerbis, o-
peribus, miraculis, ac ipsis Angelis,
denique

denique etiam exhibitione uulnerum
 suorum, & adhuc tamen difficillime
 hunc articulum passi sunt persuaderi
 sibi. Vsq̃ue adeo peruersa & malicio-
 sa caro est, si non per spiritum Dei il-
 luminata fuerit, & ad cognitionem
 Dei adducta. Attamen reliqua adhuc
 erat in his duobus parua scintilla a-
 moris erga Christum, ut nullo modo
 pratermittere poterint, quin ultro
 citroque sermones de Christo habe-
 rent, ac necessitatem suam alter in al-
 terius sinum deponeret. Et dum hoc
 agunt, commode se Christus comi-
 tem adiungit, idque sub habitu pere-
 grini, salutat eos, & sciscitatur cau-
 sam sermonum, quos inter se confere-
 bant, & quamobrem essent tristes.
 Quo docemur, quod mire complaci-
 tum sit Christo in pia & Christiana
 confabulatione, imo, comprobatur & o-
 stendit hoc ipsum doctrina sua. (Vbi-
 cunque duo congregati fuerint in no-
 mine meo, ego tertius ero) & auocat
 nos ab inani & illiberali colloquio.
 Optandum autem esset, ut hac homi-
 num atate hoc ipsum populo diligen-
 ter inculcaretur, quandoquidem fere
 ad nihil aliud tum facilis & procliuvis
 est, quam ad praua colloquia, ad de-
 tractiones & quæq; spurcissima, adeo

etiam, ut maiorem modestiam & ciui-
 litatem in Ethnicis confabulationibus ^{Mat 12}
 offendas, quam apud eos qui se glori-
 antur nominari Christianos: non ad-
 modum pensi habentes, quod de quo-
 cunque uerbo ocioso, quod locuti fue-
 rimus, reddituri simus rationem in die
 iudicii, & quod S. Paulus tam graui-
 ter Christianis interdixerit, ne omni-
 no sermo spurcus ex ore eorum exe-
 at. Si uero in colloquio tuo Christum
 ipsum præsentem habere uolueris, a-
 ge, fac sicut hi duo discipuli. Loque-
 re de his rebus, quæ ad Dei honorem
 & tuam ipsius salutem spectant. Sem-
 per sit in lege domini uoluntas & me-
 ditatio tua, nec longe aberit à te Chri-
 stus. At si Dei oblitus fueris in con-
 fabulatione tua, fiet etiam, ut non dei,
 sed diaboli præsentiam in illa sis ex-
 pectaturus.

Secundo, uidemus in hoc Euange-
 lio, quid effecerit Christus, postquam
 associauerat se his duobus. Ac pri-
 mum quidem ita dissimulat ea omnia,
 quæ illis diebus in Hierusalem facta
 fuerant, quasi nihil eorum compertum
 ei sit, aut audierit etiam. Idque pro-
 pterea facit, ut eliciat incredulitatem
 eorum, & arguat eos, habeatq; occa-
 sionem erudiendi illos, sicut postea

FERIA SECUNDA

contigit etiam, Ipsi autem non cunctantur diu, sed statim prorumpunt, & ita loquuntur de Christo, ut facile sit aestimare, quod de eo ac promissionibus eius, si non omnino, certe aliqua ex parte desponderint animum. Adhæc, uocant eum Prophetam, qui tam etsi uerbis & operibus coram Deo potens esset, tamen is non fuerit, de quo sperabant, quod regnum Israel esset restauraturus etc. Sed quid agit Christus? Christo Domino nostro probe cognita est & perspecta infirmitas & incredulitas nostra, nec ignorat etiam, quod in carne nostra nihil boni sit. Itaque tamen si in fide perfecti non sumus, tamen non uult rejici nos, sed argui & erudiri, quemadmodum hoc loco facit. suoq; exemplo docet, ut & nos similiter faciamus. Primum enim

stultos
uocat
Christus
stus di
scipulo
los su
os,

corripit eos, & ait: O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt Prophetæ. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Non est iniustum aut iniquum, quod suos hoc loco stultos uocat, quod tamē prius Matthæi quinto fieri prohibuit. Nam quod hic facit, & elo diuino facit, ac paterno animo, id quod in tali casu fieri potest, præsertim cum eo cordis affectu fiat,

quo hoc loco à Christo fit, qui uidelicet ex animo bene uult discipulis suis. Deinde exorditur à Mose & omnibus Prophetis, & interpretatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Non est pulchrum arguere tantum, & non consolari. Adhæc, qui alium reprehendere uult, is non solum dicere debet ea quæ iniuste facta sunt ab eo, quem reprehendit, sed indicare etiam, quid honeste & utiliter factum sit. Ad eundem modum facit & hic Christus. Principio reprehendit in discipulis suis incredulitatem. Deinde, quia fides est ex auditu uerbi, ex diuina scriptura comprobatur, quod oportuit Christum pati. Adhæc, inter eundem nihilo segnius prædicationem suam persequitur, tanta potentia, ut ipsi discipuli necesse habuerint postea sateri ac dicere: Nonne cor nostrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis in uia, & aperiret nobis scripturas? O felicem illum, qui ad hunc modum à Christo per uerbum eius trahitur, & spiritu eius ad ueram cognitionem dei eruditur.

Tertio, describit iam Euangelista, quo pacto se Christus manifestauerit discipulis suis, ac oculos eorum aperuerit, & ait: Factum est cum appropinquarent

quarent castello quo ibant, ipse præse-
rebat se longius ire. Et coegerunt il-
lum, dicentes: Mane nobiscū. Id quod
etiam factum est. Et factum est dum
accumberet cum eis, accepit panem,
& benedixit, ac fregit, & porrigebat
illis. Tunc aperti sunt oculi eorum, &
agnouerunt eum, & ipse euauit à con-
spectu eorum. Fractionem panis, ac
præsertim gratiarum actionem scie-
bant fuisse Christo usitatam, ut qui-
bus plurimum uti solebat. At non cog-
nouissent illum his indicijs, nisi ape-
risset oculos eorum, quod illo ipso
tempore coniigit, quando Christus
gratias agebat, & frangebatur panem.
Hic primum discere debes, ut pro om-
nibus acceptis donis & beneficijs, si-
ue corporalibus, siue spiritualibus,
Deo semper gratias agas. Nam quid
præcor habes, quod non accepisti à
Deo? Si uero ex mera gratia sine tuo
merito dedit tibi Deus hoc quicquid
habes, cur præcor nolles ei perpetuo
agere gratias pro his? Certe Paulus
in priori Epistola ad Timotheum ca-
pite quarto, ubi agit de libertate cibi
& potus, uult Christianos omnis su-
mere cum gratiarum actione, sicut eti-
am in Epistola ad Thessalonicenses
capite facit. Secundo, & illud obser-

uare debes, quod Christus oculos di-
scipulorum aperuerit, & in sui cogni-
tionem perduxerit. Nam ut hi discipu-
li eius ad talem cognitionem perueni-
re non poterunt, ita nec nos recte cre-
dere poterimus, nisi nos Christus per
uerbum & spiritum suum illuminet et
adducat.

Quarto, uidemus in hoc Euange-
lio, quod cum per Christi uerbum &
spiritum oculi nostri ad Dei cognitio-
nem aperiantur, nō sit ociosa talis gra-
tia, & quod cordis gaudium non no-
bis solummodo retineamus, sed quod
multis communicemus, ac libere con-
fiteamur nostrum gaudium, sicut eti-
am S. Paulus ait: Corde creditur ad
iusticiam, ore autem fit confessio ad sa-
lutem. Et Psaltes: Credidi propter
quod locutus sum. Prædicatio de pas-
sione & resurrectione Christi non
est talis thesaurus, ut cum inueneris il-
lum, illico abscondas eum, ac alios ce-
les. Non est ut ita cogites, sed uult dis-
tribui & communicari multis, quem-
admodum & Christus ait: Quodcum-
que uobis in aurem dixi, uos è testis
dicite. Ita etiam hoc loco hi discipuli
faciunt. Quamprimum enim uiderant
& agnouerant Christum, illico sur-
gunt, & regrediuntur Hierosolymā,

Chris-
tus &
perit
ocu-
los no-
stros.
Fidem
sequi-
tur nes-
sa con-
fessio.

FERIA TERTIA

ubi cum inuenirent undecim congregatos, & eos qui cum illis erant, narrabant quæ gesta erant in uia, & quo modo agnouissent Dominum ex fractione panis. Ita etiã quilibet credens facere debet, quando Christum cognouit, & per uerbũ eius ad fidem peruenit omnibus hunc thesaurũ impartiri debet, ac omnibus etiam consulere, ut ad talem cognitionẽ & fidei iusticiam perueniant, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Amen.

FERIA TERTIA POST PASCHA

Lectione Actorum. 13.

IN diebus illis. Surgens Paulus, & manu silentio indicto, ait. Viri fratres, filij generis Abraham, & qui inter uos timetis Deum, uobis sermo salutis huius missus est. Qui enim habitabant Hierosolymis, & Principes eorum cum ignorarent illum, & uoces Prophetarũ, quæ per omne sabbatum leguntur, condemnato eo impleuerunt, nullaque causa mortis inuenta, petierunt à Pilato, ut interficeret illum. Cumque consummassent omnia quæ de eo scripta erant, depositum delicto non posuerunt in monumentũ. Deus autem suscitauit eum à mortuis, qui uisus est per dies multos, his qui simul ascenderant cum eo a Galilæa Hierosolymam, qui sunt testes eius apud plebem. Et nos uobis annunciamus, quod eam repositionem, quæ ad patres facta est, Deus adimpleuerit filiis illorum, nimirum nobis resuscitato Iesu, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem suscitauerit eum a mortuis, iam non amplius reuersurum in corruptionem, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Summa Paulinæ huius concionis, ad Antiochenes habitæ est. Christũ Iudæis & promissum esse, & iuxta promissiones uenisse, quem non solum non receperunt, uerum etiam turpissima morte condemnarunt. Atque hunc nolentibus uolentibus ipsis & resurrexisse & regnare.

Euange-

Evangelium salutis sermonem uocat, idq; merito. Neq; n. quod Moses fecerat, condemnabat, sed remissionem peccatorum, iusticiam uitam æternam, per Christum, & bonitatem eius gratuitam annunciabat. Quæ omnia primum Iudæis prædicari debebant, ne quid promissionum uerita ti decederet.

Iudæi tametsi diuinas promissiones, ex prælectionibus adfideis non aliter atq; suos digitos tenerent, tamen quum spiritu uacui essent, nihil eorū quæ deblaterabant intellexerunt. Quis igitur iam nunc non fateatur, ad intelligenda scripturæ mysteria opus esse spiritui?

Iudeorum causam uehementer prægrauat, quod nullo suo merito Christus hic interfectus ab iisdem dicitur.

Resurrectionem Paulus quoque confirmat & prædicat, quemadmodum in superiori lectione Petrum secisse diximus. Quæ in re obseruabis, quod iisdem ferè Argumentis utuntur. Neq; enim parum facit ad confirmationem tantæ causæ, testimoniorum similitudo.

In Christo omnes promissiones completæ sunt. Neq; est, cur porro alium cum excæcatis Iudæis Messiam expectemus.

idem spiritus in Apostolis locus.

EVANGELIUM IN FERIA TERTIA

post Pascha. Luce 24.

DVm autem hæc loquuntur, stetit Iesus in medio eorū, & dixit eis: Pax uobis, ego sum. Conturbati uero, & cōterriti, existimabant se spiritum uidere, Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda uestra: Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Palpate & uidete, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me uidetis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et pedes. Ad huc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis aliquid quod manducetur. At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis. Et accipiens coram illis comedit & dixit ad eos: Hæc sunt uerba

P, quæ

FERIA TERTIA

quæ locutus sum ad uos, cum adhuc essem uobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi & Prophetis & Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturam. &c.

LOCI HVIVS EVANGELII

Christus in resurrectionis articulo, apostolos suos confirmaturus, Principio pacem iisdem imprecatur, non illam quam mundus dat, sed quæ inuidia fidei, comes est, nimirum conscientia pacem.

Iterum autem perterresunt discipuli Et tantum abest, ut Christum adesse credant, ut etiam spiritum adesse & uidere se putent. An non hinc palam fit, uere stultos esse, adeoque sacrarum rerum prorsus ignaros, qui uires humanas tantopore efferunt? Angeli, mulieres, Petrus, duo illi discipuli Emaûtem profecti, resurrexisse Christum nuntiarunt, & tamen nondum uere credunt. Hoccine est uires nostras extenuare an prædicare?

Christus discipulos ob tantam incredulitatem blande hic primum arguit. Deinde uerbis ac factis resurrectionem suam confirmans & comprobans, contrectari patitur sese. Imò cibum quoque, apponi sibi iubet, ut uel sic uideant, non imaginarium, sed uerum corpus esse quod uideant.

Impleri oportuit quicquid in Moysi, Prophetis & Psalmis de Christo scriptum ac prædictum fuerat. Quæ in re obserua oraculorum diuinorum ueritatem.

Christus discipulis intellectum aperit, alioqui Euangelij ac resurrectionis mysterium nunquam intellexeris, quod nisi nobis quoque fecerit, actum de nobis est.

Atque huius rei gratia prædicationis officium instituit, cuius mentionem hic quoque facit in Euangelio.

Obserua autem quid nam potissimum prædicari uoluerit. Nimirum poenitentiam et remissionem peccatorum.

Lege terreri primum conscientias oportet, ut peccatum & agnoscant et sentiant & detestentur & fugiant. Hoc enim uere est poenitere, uelut apud Paulum uides: Qui furatus est, non furetur amplius.

Post uero conscientijs ad hunc modum perterresactis, remissio peccatorum prædicanda est. Remissio inquam, quæ & gratis & per Christum creden,

credentibus contingit, id quod nusquam
BREVIS EXPOSITIO

non docent Evangelicæ literæ.
HUIUS EVANGELII

Iterum manifestat sese Christus
hic suis discipulis, ut articulum de resur-
rectione sua eis bene inculcaret. Hæc
autem manifestatio non præcipue fit
coram duobus tantum tribus, sicut
ante hæc, sed coram discipulis omni-
bus, Thoma excepto qui tunc non
aderat, & fit commodum sub id tem-
pus, cum duo illi redierant ab Emaus
castello, nunciantes alijs quæ uiderant
quibus respondebant alij, Christum
uere surrexisse, & apparuisse Simo-
ni. Hæc illis narrantibus, Iesus ipse, si-
cut hoc Evangelium testatur, stetit in
medio illorum dicens: Pax uobis &c

Tria autem hic efficit apud Apostolos.
Primo dedit & obtulit eis, tanquam
discipulis unice dilectis diuinam suam
pacem, non autem corporalem et mū-
danam pacem (Siquidem antea dixe-
rat: Mundus odio habebit uos) sed pa-
cem conscientiæ, quam ut plurimum
sacræ literæ pacem Dei appellant.
Ut cum Paulus Philippis hanc pa-
cem optaret, uiuitur his uerbis: Pax
Dei, quæ exuberat omnem sensum, cu-
stodiat corda uestra & mentes uest-
ras in Christo Iesu, Talem pacem
Christus etiam propterea nominat
suam pacem, ut quam mundus dare

non potest, cum inquit: Pacem meam
do uobis, pacem meam relinquo uo-
bis. Audis ne iam quod suam suam,
suam inquam pacem, a pace mundi
huius propriissime distinguat? Hæc
autem pax, ubi uera fides non est, pla-
ne nequit existere. Nam sicut Pau-
lus docet, ex fide profuit & oritur
hæc pax. Et propterea si ad hunc pa-
cem peruenire uolumus, Verbum mag-
na sedulitate & diligentia urgendum
prædicandum, docendum, audiendum
& suscipiendum est: siquidem ex uer-
bo fidem, ex fide pacem habemus er-
ga Deum. Ad hæc talis pax nusquam
nisi apud Christianos est, qui Euange-
lium fide apprehenderunt, & per id
fiduciam ac certam spem conceperunt,
q. in posterum nullum peccatum eos ac-
cusare aut condemnare possit. Mun-
dus hæc pacem plane ignorat. Hanc n.
ueram pacem existimat, quæ agit in
ocio, quæ secum adfert uoluptates et
gaudia huius uitæ, nec ulla persequen-
tiores aut tribulationes habet adiun-
ctas quales habet ea pax quam pacem
Dei uocamus. Nam diuina illa pax,
consistit & est uera pax etiam si totum
mundum inimicum habeat, quemadmo-
dum Christus

Iohan
14.

Rom 5

Pax est
scienti-
æ cō-
sistit
adu-
sus om-
nes tri-
bulatio-
nes.

FERIA TERTIA

Christus testatur dicens: In mundo persecutiones habebitis, in me autem pacem.

Incre-
dulus
horre-
da res
est,

Chri-
stus in
seruit
nostræ
imbe-
cillita-
ti.

Secundo, confirmat hoc loco Christus fidem in Apostolis, cum uerbis tum ostensione manuum & pedum, postremo etiam quod uescebatur cum illis sicut alius quispiam homo. Oportet autem incredulitatem rem esse ad modum horrendam, cum Christus tot negotij habeat cum Apostolis, paulo ante ipsi confitebantur, Christum uere surrexisse, & apparuisse Simoni audiebant præterea quod cum discipulis in Emaus collocutus erat, benedicendo panem fregerat: Tamen postquam uenit ad ipsos, uerbis plane pacificis, obstupuerunt, nescientes, utrum Christum eum esse an spectrum existiment. Quid autem adhuc Christus? Num reijcit eos propter hanc infirmitatem? Minime, sed inseruit illis & uerbis & operibus, imò spiritu sancto suo, ut ad fidem perducantur et saluentur. Nam ex Euangelista Ioanne manifestum est, quod eis eo tempore spiritum sanctum dederit, quem postea die Pentecostes in eis confirmavit: Iam, quam obdurata & excæcata, imò ab omnibus inferni diabolis obfessa hæc corda esse oportet, quæ tam amico, benigno & clementi Do-

mino et deo nolunt credere? Quid, queso, potuisset facere amplius aut maius erga discipulos? Primum increpat in credulitatem eorum uerbis, dicens: Quid turbati estis, et cogitationes hæc ascendunt in corda uestra? Sed quia nec dum credunt, ostendit eis manus & pedes, dicens: Ego ipse sum. Con-
trectate me et uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet sicut me uidetis habere. Adhuc autem illis non creditibus & mirantibus præ gaudio interrogat: Habetis ne aliquid edulij? Manducauit quoque coram eis de pisce & fauo mellis, ut tandem uiderent, eum non spiritum aut spectrum esse. sed uere à mortuis surrexisse. Profecto hoc nimirum est ferre et suscipere imbecillitatem imbecillium. Si quem hæc tanta Christi bonitas, ubicunque prædicatur, ad fidem non commouet, hunc in perpetuum nihil mouebit.

Tertio instituit eos ex sacra scriptura, dicens: Hæc sunt uerba quæ locutus sum ad uos, cum adhuc essem uobiscum, quod necesse foret impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis & Psalmis de me. Præterea, aperuit illorum mentem ut intelligerent scripturas &c. O quam pulchre procedit hic prædicatio? Christus instituit imperitos

Et simplices homines sacra scriptura ex lege & Prophetis desumpta. Sed quia, ut Epistola ad Hebreos dicit, frustra prædicatur, nisi fides adiungatur, aperit eis etiam oculos & intelligentiam mentis eorum, ut non solum uerbum eius audierunt, sed etiam probe intellexerint. O bonum concionatorem! O benignum Christum, qui suos tam fideliter docet & ad agnitionem ueritatis perducit. Deus Optimus maximus largiatur nobis hanc gratiam, ut & apud nos in officio docendi idem modus seruetur, uidelicet ut uerbum uocale magna sæueritate & diligentia inculcemus, & Christus interim iuxta hoc uerbum internæ per spiritum suum doceat. Ipse enim uere est is, qui habet clauem David, qua claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Imò irrita est omnis prædicatio, nisi Christus internæ per spiritum suum doceat. Nolo tamen his uerbis auctoritatem & dignitatem uerbi uocalis eleuare, sed hæc est mea sententia, quod uerbum & spiritus necessario sunt coniungenda. Et quis audeat cōtemnere uocale uerbum. Quod Christus hic instituit & dilectus Apostolis suis mandauit & commisit? Sic enim pergit dicere. Sic scrip-

tum est, & sic oportebat Christum pati et resurgere à mortuis tertio die, & prædicari sub nomine eius penitentia ac remissio peccatorum in omnes gentes &c. Apud Euangelistam Ioannem hoc mandatum & docendi officium clarius describitur. Nam ita inquit in eo loco Euangelista, quod dixerit ad eos: Sicut misit me Pater, ita & ego mitto uos, & postea flauerit in eos dicens: Accipite spiritum sanctum: Quorumcumque remiseritis peccata, remittuntur eis: Quorumcumque retinueritis peccata, retenta sunt. Ex his uerbis perspicuum est, quod Christus eis in hac manifestatione commiserit munus docendi per uniuersum orbem terrarum. Si igitur id quod Christus in hodierno Euangelio dicit, asserimus, quouis intelligēs facile perspiciet, quomodo hæc peccatorum remissio fieri debeat: Ita uidelicet: Primo oportet prædicare penitentiam, hoc est, lege homines ad agnitionem, & abominationem peccatorum suorum perducere. Hoc enim sacræ literæ uocant penitentiam agere, sicut uidere est in Propheta Esaia. Derelinquat impius uitam suam malam &c. Et apud Paulum: Qui furatus est non furetur amplius etc. Postea-

Iohan.
20.

Munus
docen-
di.

Esa. 55
Eph. 4

quam

FERIA TERTIA

quàm uero homines ad agnitionem
 & odium peccatorum suorum sunt
 perducti, debet eis annunciari & ob
 oculos poni meritum Christi. Nam
 prædicare remissionem peccatorum
 in nomine eius, est ipsius passioni, mor
 ti, & merito adscribere remissionem

peccatorum. Et ubi postea hoc appre
 henditur & creditur, ibi habetur quo
 quæ remissio peccatorum non prop
 ter eum qui tibi annunciat & prædi
 cat, sed propter illum qui in nomine
 suo remissionem peccatorum prædi
 dicare iussit, & mandauit.

IN DIE PHILIPPI ET IACOBI

Lectio Sapientiæ. 5.

Stabunt iusti in magna constantia, aduersus eos, qui se an
 gustia. &c.

LOCI HVIVS LECTIIONIS.

Per Antiithesin in hac lectione o
 stenditur, qualis & piorum & impio
 rum fortuna, in extremo illo die, futu
 ra sit.

Pij constanter eos à quibus adfli
 ti sunt & intuebuntur & accusabunt
 certi, quod nullis persecutionibus uel
 malis in posterum obnoxij futuri sint

Contra, impios inasperata piorum
 salus uret, & perceller, ita ut ad pœni
 tentiam) tamen si seram) adacti, nihil
 obscuris uerbis errorem suum testatu
 ri sunt.

In sermone quæ impijs tribuit per
 psopeam, tria diligenter obseruabis.

Principio, quod errorem confiten

tur, adeoq; indigne sanctos in hoc m
 do tractatos esse, uel tandem agno
 scunt.

Deinde quod sibi nunc adscribunt
 & tribuunt insaniam, qui in hoc mun
 do & pro sanctissimis sapientissimis
 q; habebantur, et sanctos hoc nomi
 ne ridebant, quod in gratiam Christi
 & uerbi nulum non crucis genus pa
 cienter subibant.

Postremo, quod fateri nolentes
 uolentes, coguntur sortem inter san
 ctos & filios Dei iam nunc habere,
 qui in mundo habui sint, pro omnium
 abiectissimis.

EVANGELIUM IN DIE PHILIPPI

& IACOBI. Ioan. 14.

Pœnitē
 tia se,
 136

ET

ET ait discipulis suis: Non turbetur cor uestrum Creditis in Deum & in me credite. In domo Patris mei multe mansiones sunt. Si quo minus dixissem uobis, quod uado ad parandum uobis locum. Et si abiero & præparauero uobis locum, iterum ueniam, & accipiam uos ad meipsum, ut ubi sum ego, et uos sitis, Et quo ego uado, scitis, et uiam scitis.

Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo uadis. Et quo modo possumus uiam scire? Dicit ei Iesus: Ego sum uia, ueritas, & uita. Nemo uenit ad Patrem, nisi per me. Si cognouissetis me, & Patrem meum utique cognouissetis & modo cognoscitis eum, & eum uidistis.

Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis, Dicit ei Iesus: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe, qui uidit me, uidit patrem, Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Non credis, quod ego in patre, & pater in me est? Verba quæ ego loquor uobis, a meipso non loquor, pater autem in me manens, ipse facit opera. Non creditis, quod ego in patre & pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite.

Amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora his faciet, quia ego ad patrem uado. Et quæcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

LOCI HVIVS EVANGELII

Manifestissimum hic de diuinitate Christi locum habes. Cum enim æque sibi atque patri credi uelit, sequitur necessario, uere Deum & eundem cum patre potentia esse. Sic apud Ioannem alibi. Hæc est uita æ-

terna, ut cognoscant te Deum uerum, et quem misisti Iesum Christum

In Christum igitur quotquot credunt, turbari, si à mundo & Satana impetantur, non possunt. Cur istuc? Quia Christum

IN DIE PHILIPPI

Christum protectorem habentem ad uitorem, cuius hæc uox est: Confidite, ego uici mundum.

Christus nos ijs mansionibus, quæ iam ab initio nobis deputatæ sūt aptos facit, cum spiritu qui fidem in cordibus nostris operetur, è cælis demittit. Porro uerbis Christi fides adhærescit neque unquam diuelli sustinet, tandē regnatura cū illo perpetuo

Thomas hic humanæ tarditatis exemplum est, quam tamen Christus suo more patientissime tollerat. Interim clarissime uiam per quam ad patrem perueniatur ostendens.

Via ad patrem Christus est, propterea quod proprio sanguine peccatū nobis eundem redditurus erat. Veritas quoque est, propterea quod à mendacio & hypocrisi nisi per ipsum liberari non possumus. Ad hæc uia est propterea quod deuicta per passionē

morte, omnibus in se credentibus æterna uitæ gaudia donaturus est.

Alium in hoc Euangelio humana tarditatis exemplum Philippus est, qui cum patrem uidere optat, audire cogitur: Tanto tempore uobiscū sum. & non cognouistis me? Philippe qui uidet me, uidet & patrem meum, &c. In quibus uerbis iterum obseruabis, eandem Christi cum patre potentiam esse, id quod non solum uerbis, sed re ipsa quoque declarari.

Fides si opus sit, adque confirmacionem uerbi ea res faciat, non solum remissionem peccatorum impetrat, uerum etiam potestatem edendorum miraculorum habet.

In orationibus certò nos exaudientes dicit, si in suo nomine oremus. Promissio Christianis probe obseruanda.

BREVIS EXPOSITIO

Christus Dominus noster Iesus Christus in magnifica illa concione, quam in præparatæ cenæ ad discipulos suos habuit, inter cætera hoc uel maxime et diligenter egit, ut suos contra futurum scandalum crucis conseruare, consolari, & præparare posset. Neque enim ignota ei fuit suorum imbecillitas,

huius euangelii imò omnium hominum in quibus adhuc spiritus non est confirmatus. Et iam tempus aderat, in quo Christus per suam mortem glorificaturus erat patrem ac crediturus in gloriam suam.

Quia uero Apostoli tantopore à cruce abhorrebant, maluisse ut Christus pro more regum & principi

pum huius mundi regnum aliquot in hac terra inchoaret, in quo liceret ip-
sis, ut magnis & potentibus uiris si-
mul regnare cum eo: ideo uult eos nūc
Christus ab his cogitationibus abdu-
cere ad meditationē eternæ gloriæ,
ad quam nullus alius aditus patet, quā
per crucem. Sic autem inquit: Ne tur-
betur cor uestrum, necesse est enim ut
patiar, & scripturam oportet imple-
ri, quæ de passione mea testatur, quod
per illam omnes homines sim liberatu-
rus ab æterna morte. Et cur præcor
turbetur cor uestrum? Creditis in
Deum? Agite, & in me credite. Nam
tamen si fiet, ut tradar Iudæis, ut pati-
ar, moriar & crucifigam, ad hæc neces-
se sit, ut diuinitas mea, fortitudo, et uir-
tus mea ad tempus sub cruce lateat, at
tamen reuera sum Deus unius substan-
tiæ cum patre, Imò nihil minus audia-
tur inter uos, quàm huiusmodi turba-
tio, siquidem crux mea non est uentu-
ra, nisi uestro & totius mundi bono.

Hoc sanè uerum est, quod in domo
patris mei mansiones multæ sunt, in
quas uult suos recipere, conseruare, in
ijs glorificari. Ad hæc, uos & electi
omnes, tam prædestinati estis ad has
mansiones, hoc est, ad uitam æternam.
Nihilominus tamē hæ mansiones non

dum sunt perfectæ, nec ita paratæ, ut
par est. At si scire uultis, quo pacto id
fieri debeat, ut perficiamur? Necesse
est ut passione & morte mea prius ab-
oleam & auferam Regnum mortis
& peccati. Deinde ut uadam ad Pa-
trem meum, & Regnum illud meum
perpetuo duraturum suscipiam, idque
propterea, ut meos in eodem regno
melius regere, tueri, & conseruare
possim. Neque uero in animum indu-
cere debetis, quasi mihi soli tale reg-
num sim occupaturus, Equidem reuer-
surus sum ad uos per uerbum & spiri-
tum meum, & assumam uos ad me, ut
ubi ego sum, & uos sitis. Non relin-
quam uos orphanos: longe enim cha-
riores estis mihi, quàm ut uos relin-
quam inter tot lupos, qui uos persecu-
turi sunt propter uerbum meum. Vos Matt.
saltem bono animo estote, nec terrea-
mini quicquid. Non sit uobis passio
mea quæ futura est, tam mira res. Imò,
si discipuli mei uolueritis esse, scitote
quod eadem fors & uos manebit. Et
quid multis opus est? Iamdudum audi-
uistis à me, quod ego sum abiturus, ni-
mirum ad patrem meum, suscepturus
regnum meum. Et uiam scitis quoque
ad patrem, ut non sit in præsentia mul-
tis uerbis opus. Ecce, in hunc modum
Q conso-

ire ad
patrem
est sus-
cipere
regnum.

IN DIE PHILIPPI

consolatur Christus suos Apostolos, & confirmat eos contra scandalum crucis, quod futurum erat, indicans, quod passio sua sit perfectio mansionum illarum, in quas essent recipiendi, imò, quod omnis salus eorum in illa sua esse deberet.

Secundo, proponuntur nobis duo Exem-
pla hu-
mana
imbeci-
llitas. exempla ignorantiae & imbecillitatis humanae in Apostolis. Nam cū Christus dixit: Quo ego uado scitis, & ui- am scitis, statim Sanctus Thomas ita ait: Domine nescimus quo uadis, & quomodo possumus uiam scire? At si unum ex his mendacem fieri oportet, certe mendax erit Thomas, & non Christus. Nonne enim saepe ex Christo audierat: Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget? Praeterea num omnino rudes harum rerum, & ignari fu-
Matth.
20. &
26.
Ioan. 6 erunt, cum dixerūt: Domine ad quem ibimus, uerba uitae aeternae habes, & nos credimus & cognouimus, quod tu es Christus filius Dei uiui? Certe in his depræhenditur fides, sed hoc ad- huc impedimento fuit, quod talis fides non erat confirmata per spiritum san-

ctum, nec persecutione ulla probata. Ad eundem modum & Philippus fa- cit, quando Christus dicebat: Si cog- nouissetis me, & Patrem meum ui- que cognouissetis &c. Quid? Vole- bat ne Philippus etiam tunc corporali- bus oculis uidere Patrem, nec alioqui contentus esse? An non satis erat, quod Christus dixerat ad eum: Si cognouissetis me, utique & Patrem meum cognouissetis? Verum ita om- nes homines in hoc affectu sunt, nec a-
Ceci-
sumus
in ne-
gocio
fidei. liter facere possunt, imò, cæci sumus in negocio Dei, uerbum & honorem eius attingere, nisi per spiritum sanctū illuminemur, in fide confortati suer-
Ioan. 3 mus, & per crucem comprobemur. Nam quod natum est ex carne, caro est, habetque annexam sibi increduli- tatem & ignorantiam, quemadmo- dum huius rei exempla in scripturis re- periuntur, & in hoc etiam Euangelio ui-
Ioan. 3 uidemus.

Tertio, ueniamus nunc ad respon- sionem quæ data est Apostolo Tho- mæ, quam etiam expendemus, & dili- genter considerabimus, siquidem in il- la denuo proponitur nobis ingēs boni- tas & clementia Christi. Tamen si e- nim infirmi adhuc essent, & rudes in negocio fidei, tamen nō sunt repudiati à Christo,

à Christo, quin potius magnifica & præclara response ita cum eis egit, ut facile agnoscas, nihil ei prius fuisse, quam ut saluti eorum consuleret, et ad cognitionem fidei adduceret. Quid autem respondet? Ego sum uia, ueritas & uita. O insignem & præclaram sententiam, & quam conueniebat omnibus parietibus aureis literis inscribere. Sed hoc dolendum est, quod tanto tempore contempta iacuerit & neglecta, quod que tam paucis corde apprehensa & intellecta sit. Quot præcor uia hætenus exiit, per quas conati sumus uitam æternam consequi? Equidem innumerabiles esse putato. Quot enim capita fuerunt, tot etiam uia excogitatae sunt à nobis, ut ad iusticiam & æternam felicitatem perueniremus. At illæ ipsæ uia, si ad uerbum Dei conferantur & expendantur, nihil aliud sunt, quam mera deuia, quæ nos non ad æternam uitam, sed ad perpetuam condemnationem, non ad cælum, sed ad ipsum infernum ducunt, de quibus etiam sapiens ille ait: Via stulti recta est in oculis eius. At quid Christus ad hæc dicit: Ita nimis, quod ipse solus sit uia, sicut etiam reuera & sine dubio est. Nam per ipsum habemus remissionem peccatorum,

iusticiam, æternam salutem, & liberum accessum ad Patrem, nec per aliud ullum medium aditur ad Patrem, quam per hunc solummodo Christum. Et qui hoc credere noluerit, is certo sciat, se ad Patrem non esse peruenturum, nec participem etiam futurum æternæ uitæ. Et quomodo præcor ad Patrem uenire possit, cum alias uias quæserit ueniendi ad illum, quam per Christum? Ad hæc credidit etiam plus mendacio quam ueritati, tali inquam ueritati, de qua hoc loco Christus testatur, cum dicit se esse ueritatem. Nam quid quæso sunt omnes homines, omnes humanæ doctrinæ, omnia studia & consilia hominum, si ad Christum & uerbum eius conferantur? Certe omnes sunt mendaces, & mera mendacia quæ loquuntur sine uerbo Dei, sicut scriptura testatur psalmo centesimo decimo quinto: Omnis homo mendax. De uerbo Dei autem sic ait: Verbum tuum ueritas est. Iam si uerbum Dei solummodo ueritas est, tunc necesse fuit, ut quicquid homines sine uerbo Dei inuenerint, mendacium sit, & meræ imposturæ. Et quomodo non posset esse ueritas, si quidem his qui credunt in illud, potentia est ad salutem & uitam æternam?

Q. 2. Credere

ho. 12

loa. 17

IN DIE PHILIPPI

Ioan. 1 Credere autem uerbo Dei, idem est quod Christo credere. Nam Christus est ipsum uerbum, & uerbum caro factum. At Christo credere, tam praeclara res est, & tanti nominis, ut etiam peccata, & aeternam mortem auferat, & in horum locum substituat iusticiam & aeternam uitam. Et sic uerū manet illud quod hoc loco Christus ait: Ego sum uia, ueritas & uita.

Christus uerus Deus. Quarto, considera etiam quid Philippo responderit Christus. Nam neque hunc propter inbecillitatem suam reijcit, quin potius ita instituit: Philippo, qui uidet me, uidet Patrem. Philippus uolebat Patrem uidere, uerum Christus non solum Philippo, sed alijs etiam discipulis imprimere uolebat, quod ipse una quaedam res & substantia sit, cum Patre: unus Deus, & qualis Patri secundum maiestatem & gloriam, pari fortitudine & sapientia cum eo. Hoc solummodo excepto, quod ipse propter humanam nostram infirmitatem factus sit homo, & propterea, quantum ad hoc attinet, diminutor factus est quam pater, sicut Psalmus octauus habet, Minuisti eum paulo minus ab Angelis &c. Philippe (inquit) qui uidet me, uidet Patrem, Præterea ego in Patre maneo, & Pater

in me. Imò, omnia quæ ego facio aut loquor, non à me ipso facio & loquor, sed Pater qui in me manet, ipse facit opera illa. Ideo credite uel tandem mihi, quod ego in Patre sim, & Pater in me. Vide quo pacto Christus unicam essentiam suam cum Patre discipulis suis ingerit & inculcat, & iuxta hoc ipsam etiā fidem requirat. Ad hæc, commendat etiam ipsam fidem in hoc, dum tantopere illam exigit: & ait: Amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora his faciet. Maiora faciet, præsertim cum Christus ad Patrem uadat suscepturus regnum, & missurus spiritum sanctū. Quis nunc præcor amplius tam impudens sit aut contumax, ut dignitati fidei quicquam ausit derogare, quandoquidem credenti tam magnifica promissio tur? Imò & alia quædam promissio hoc loco fidei data est, uidelicet, ut quicquid petierit nomine Christi, hoc dabitur ei. Quamobrem istud autem? Ut nimirum glorificetur Pater per filium. Et ut paucis dicam. Ita sentiendum est de Christo, quod sit eiusdem essentiae, eiusdem potentiae & sapientiae cum Patre, adeo etiam, ut qui in Christum non crediderit, is nullo modo uenire

Fides
impe-
trat
omnia

do uenire possit ad cognitionem Patris. Christus enim est uia, ueritas & uita. Adhuc, nemo ad Patrem uenit, nisi per Christum, quemadmodum Christus ipse multis in locis testatus est. Vt igitur ad cognitionem Patris

ueniamus, agite amicissimi, summo studio operam demus, ut uerbum Dei audiamus, per quod datur nobis etiam uera cognitio Christi, quo cognito, & per fidem apprehenso, æternæ uitæ participes efficiemur, Amen.

IN DIE ASCENSIONIS DO-

mini, Epistola Actorum. 1.

Superiori quidem uolumine, diximus Theophile de omnibus quæ cœpit Iesus, tum facere, tum docere &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Christi in cœlum ascensio descripta apud Lucam est ultimo capite, sed aliquanto breuius. Quare hic ceu per Epilogum repetitur.

Euangelicæ historiæ Christum nobis depingunt, & carnis sarcina te-ctum adhuc & nondum glorificatum, sed qui tamen interim & cœlesti doctrina, & multis miraculis declarauit, uere Deum esse sese, sic enim Lucas hic omnem Christi uitam in facta & doctrinam partitus est. At uero in Apostolicis Actus regnans iam & glorificatus describitur.

Obserua Ascensionis fructum, sublatum enim in cœlum & speciosissimū de hoste diabolo triumphum duxit, et spiritum Apostolis misit. Sic Psaltes, Ascendit in altum, captiuā duxit cap-

tinitatem, dedit dona hominibus.

Vere baptizantur, qui aqua iuxta ac spiritu baptizantur. Vbi obseruabis, Baptismi aquam propter adnexū uerbum, & remissionem peccatorum & spiritum coniunctum habere.

Apostolicæ infirmitatis insigne hic exemplū habes. Quanquā enim sæpenumero audissent Christi regnum spirituale fore, tamē corporalem quandam monarchiam somnare pergunt.

Christus Apostolos, quantumuis inepte & loquantur & sentiant, non reijcit, sed à carnalibus istis cogitationibus auocatos, ad considerationem Apostolici officij remittit.

Est autem officium Apostolicum, de Christo ac doctrina eius testificari, hoc est, ea tantum quæ & docue-

Apo-
stolo-
rum of-
ficium

IN DIE ASCENSIONIS

rit & fecerit Christus, imperitæ multitudini credenda proponere, cuius rei gratia spiritus etiam datus est. Vide licet ut Apostolos ad docendum, nos uero ad percipiendum faceret idoneos.

Christus abiens per Angelos consolatur discipulos, certò pollicens, quod talem, qualem uiderint ascendentem, in extremo die, quum unicuique dignam factis mercedem redditurus sit, etiam sint uisuri.

EVANGELIUM IN DIE ASCENSIONIS

Domini nostri Iesu Christi. Marci ultimo.

NOuissime autem, recumbentibus illis undecim, apparuit, & exprobrauit incredulitatem illorum, & duriciam cordis, quod his qui uiderant eum resurrexisse, non crediderant, Et dixit eis: Euntes in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uero non crediderit, condemnabitur.

Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.

Et dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei. Illi autem profecti, prædicauerunt ubique, Domino cooperante & sermone nem confirmante sequentibus signis.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Incredulitatem discipulorum Christus hic iterum arguit, ut uideas nihil in homine esse, quod æque Deo displiceat, atque diffidentia.

Inceptis prædicationis officium committit, utque in uniuersum orbem eant prædicaturi, præcipit. Qua in re

obserua, & uocationem Apostolorum ad munus Euangelicum, & uocationem gentium ad promissionem Euangelicam.

Emphasim habet quod dicit: Prædicate Euangelium. Suum enim uerbum prædicari uult, præterea nihil. manib. a li
Ut quem-

Ut quemadmodum ipse gloriari potu-
it, patris non suum uerbum esse quod
audierint discipuli: ita ipsi quoque glo-
riari possint, quod præterquam Chri-
sti uerbum nihil prædicent.

Est autem Euangelium uirtus Dei,
teste Paulo, ad salutem omni creden-
ti, ut ne existimes inefficacem hanc
doctrinam esse.

Fides Euangelij promissiones ap-
prehendit, & quia Christi bonitati
tantum fidit, ne tantillum quidem pro-
prijs tribuens operibus, iusticiam &
uitam æternam certò assequitur.

Baptismum, à uerbo quod fides ap-
prehendere debet, non diuellit. Qua-
re non potest non sacrosancta res, uel
ut Paulus uocat? Lauacrum regenera-
tionis esse.

Observabis in baptismi negotio,
non solum uerbum quo instituitur est,
sed præceptum quoque quod eidem ad-
ditur. Matthæi ultimo enim, Docete
& baptizate, inquit, omnes gentes,
infantes simul & adultos intelligens.

Cauiantur hic Anabaptistæ, pu-
eros quod doceri nondum possint, ba-

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Cum omnia diligenter in sacra scri-
ptura sint considerata, tum illud
prætereundum non est, sed diligenter

pissimo nondum aptos esse.

Sed respondeant, Successit ne cir-
cumcisioni baptismus an secus? Certe
ni ualde impudentes esse uolent, nega-
re hoc non possunt.

Iam quum infantes ad circumcisio-
nem fuerint apti, octauo enim die cir-
cumcidi iussi sunt, qd uetat quo minus
nostros quoque infantes ad baptismum
admittamus? An non uult baptizari
omnes gentes? An non annumerandi
sunt inter gentes & paruuli?

Miracula in hoc ædedit Christus
ipse, & postea ædendorum potesta-
tem discipulis donauit, uti uerbo suo,
quod aliqui sapientibus huius mundi
abiectum uidebatur, auctoritatem con-
ciliaret, quam quum egregie nunc na-
ctum sit, exigi amplius non debent,
ne audias: Generatio adultera signum
querit.

Omnia tamen Christo hic accep-
ta referas necessum est, siue uerbi cur-
sum spectes, siue miracula. Dicit enim
Euangelista, domino cooperante & Luc. 11
sermonem eorum confirmante sequen-
tibus signis.

penficulandum, quod Marcus Euan-
gelista, in eo loco quo Ascensionem
Domini nostri Iesu Christi describit

IN DIE ASCENSIONIS

Incredulitas
fons
omnis
peccati

(in qua etiam perinde, ut in passione & resurrectione eius tota iustificatio nostra consistit) peccatum illud non obtruncuerit, propter quod Christus dominus noster, toties antequam in celum sublatus sit, Apostolos suos reprehenderit, uidelicet incredulitatem eorum. Omnino autem necesse est, quod tale peccatum magnum fuerit & graue, imò ita reputandum est, quod fons & scaturigo fuerit omnis maliciæ, quandoquidem Christus, cum iam ad patrem suum coelestem esset abiturus, tanto opere illud in Apostolis suis reprehenderit. Sic enim ait Euangelista: Postea discumbentibus illis undecim apparuit Iesus, & exprobrauit illis incredulitatem & duriciem cordis, quod ijs qui se uidissent surrexisse, non credidissent. Audis iam quale hoc peccatum fuerit, nimirum incredulitas? Et quis præcor adeo perficietæ frontis esse possit, ut negare ausit, incredulitatem esse fontem omnis mali, præsertim si fidem ipsam quam scriptura commendat, cum effectibus suis, conferat cum incredulitate & fructibus eius? Nam ex hoc facile fuerit deprehendere, quantum bonum sit fides, & quam ingens malum incredulitas, Scriptura de fide, ita passim testa-

tur, et reuera ita comparatum est cum illa, quod de omnibus operibus quæ homo aut facit, aut facere potest, plane desperat, nec quicquam præsidij aut spei in illis ponit, sed solummodo iusticiam quæ coram Deo est, ex mera gratia & misericordia, sine ullis operum meritis apud Christum querit. Et hæc fides tantæ potentiæ est, ut cum recta & uera fuerit, impetret etiam per Christum remissionem peccatorum, iusticiam, & æternam salutem. Imo, ex filiis diaboli, efficit filios & hæredes Dei, quemadmodum Paulus in Epistola ad Romanos cap. s. scribit: Etenim quicumque spiritus Dei ducunt, hi sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba pater. Idem spiritus testatur unam cum spiritu nostro, quod simus filij Dei. Quod si filij, igitur & hæredes. Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. &c.

Et cum uera fide in hunc quidem modum comparatum est. E contra autem incredulitas hoc sibi peculiare habet, & ita comparatum est cum ea, ut ex operibus suis statuatur sibi iusticiam & æternam salutem contingere, & non propter meritum Christi, idque non

non sine graui iniuria passionis Domini nostri Iesu Christi, cuius solum merito Pater cœlestis placatus est. Et quomodo posset Christus Dominus noster grauiori cōtumelia ac blasphemia affici, quam cum spoliamus eum suo honore, et nostris operibus tribuimus, quod ipsius solummodo merito tribuendum est? An non uero scriptura dicit: Ipse, ipse est propiciatio pro peccatis nostris? Item in priore Epistola ad Corinthios: Christus factus est nobis (inquit Paulus) sapientia à Deo, iusticiaq; & sanctificatio & redemptio. Qui igitur Christi merito contradicunt, aut uerbis quantum posunt eleuant illud & supprimunt, huc autem summo studio contendunt, ut iusticiam & æternam salutem per operum merita consequantur, hi nimium falsi illi Christiani sunt, de quibus Christus in Mathæo loquitur, & in nomine eius sint uenturi & dicturi Ecce hic est Christus etc. Et ita eueniet eis, ut iusticiam, æternam salutem & hereditatem filiorum Dei nunquam assequantur, inanem uero laudem & perituram gloriam solummodo habeant, quæ sola contingeret eis quandoquidem in omnibus operibus

suis nihil aliud quæserunt, sicut etiā Pharisei à Christo incusantur apud Matthæum, qui propterea bona faciebant ut glorificarentur ab hominibus Et S. Paulus ait: Ignorantes Dei iusticiam, et propriam iusticiā quærentes constituere, iusticiæ Dei non fuerunt subditi. Huc pertinet etiam promissio illa de spiritu sancto, in qua Christus ita ait: Spiritus S. cū uenerit, arguet mundum de peccato, quia non credūt in me etc. Hoc loco iterum audimus, quod incredulitas tantum peccatū sit, ut necesse sit spiritum sanctum de cœlo dari, ut arguat homines propter incredulitatem eorū. Cui nunc mirum esse possit, quod Christus passim in discipulis suis incredulitatem tanopere repræhendit & arguit, fidem uero tam magnifice commendat et extollit? Conuenit itaq; amicissimi, ut et nos peccatum incredulitatis summo studio uitemus: fidē autē omnibus modis amplectamur, ut per illam iustificemur coram Deo, ac uitam æternam habeamus. Secundo, mandatur in hoc Euangelio Apostolis officiū prædicandi uerbum Dei, et iuxta uerbum administratio baptismi. Atq; hoc quidem Christi mandatum ualde extol-

Mat. 6

Ro. 10

10a. 16

verbo
Baptis-
mus.

IN DIE ASCENSI.

lit & cōmendat Apostolorū uocatio
nē et missionē, id qđ diligenter quili-
bet Christianus cōsiderare et alta mē-
te debet reponere. Nam ubi homines
certi sunt Apostolos & ministros uer-
bi, non iniussos exire, neq; hoc offi-
cium docendi eos sibi temere propria
quadam autoritate usurpare, sed ad
prædicandum & baptizandum à
Domino Deo nostro missos esse, ibi
proculdubio officium prædicandi &
sacramentorum administratio in ma-
iori honore & dignitate habebitur.
Ideo planè necessarium est, cuilibet
Christiano, ut sedulo obseruet & dis-
cat hoc Euangelium, quippe quo do-
cemur summum deberi honorem mi-
nisterio uerbi & administrationi sa-
cramentorum, talibus uidelicet re-
bus, quas Christus ipse unigenitus
Dei filius, dilectis suis Apostolis gra-
uissime mandauerit, & uerbo suo or-
nauerit. Sed audiamus iam quibus
uerbis erga discipulos usus sit. Ite (in-
quit) in orbē terrarū et predicate Euā-
gelium omni creaturæ: Qui credide-
rit, & baptizatus fuerit, saluus er-
it; qui uero non crediderit, condem-
nabitur. Duæ res maxime in hoc tex-
tu Apostolis mandantur, docere ui-
delicet & baptizare. Quamquā
hoc clarius & manifestius exprimi-

tur ab Euangelista Matthæo, nice-
mo cap. Sic enim affatur eo in loco
Christus Apostolos suos dicens. Eun-
tes docete omnes gētes, baptizantes
eos in nomine Patris & filij & spiri-
tus sancti, In quibus uerbis iterū audi-
mus Apostolis hæc duo præcipue mā-
dari, uidelicet, ut doceant, & bap-
tizent. Iam necesse est nos diligentissi-
me hoc mandatum obseruare, quippe
quod Christus tanta sæueritate dili-
gentiaq; & quā potuit fieri dilucidis-
sime exprimit et inculcat, nullam pro-
culdubio aliam ob causam, nisi ut de-
clararet ministerium uerbi & sacra-
mentorum administrationem, maxi-
mæ curæ sibi esse, nosq; admoneret
ut his eius ordinationib; honore sum-
mū habeamus ac gloriā debitā tribua-
mus. Imprimis autem ministri uerbi be-
ne considerare debent ac obseruare
hoc mandatū Christi. Quia enim ma-
nus docēdi à Deo Opt. Max. ordina-
tum & mandatū est, debet profecto
minister uerbi in hoc diuino mandato
& officio, sese ita gerere, ac omnem
doctrinā & uitam suā hoc modo in-
fluere, ut per ipsius grauitatē & di-
ligentiam, perq; uitam irreprehensi-
bilem, uerbum Euangelij promoueat
& cōmendetur, quemadmodū & S.

Pau.

Paul. ait: qd' ad dispensatorib⁹ mysteri-
orum Dei requiratur, ut sint fideles.
Econtra autem, auditor considerans
hoc ministerium à Deo institutum es-
se, non tantum uerbum cum omni hu-
militate & reuerentia audire & su-
scipere debet, uerum etiam ministrum
nomine illius, qui hoc ministerium or-
dinauit, honore afficere & uenerari,
ne nobiscum ita agatur sicut cum Iu-
dæis, ad quos Christus ait: Ego glo-
rifico patrem meum, uos autem inho-
norastis me. Et Paul. ait, eos qui uer-
bo bene & fideliter præsum duplici
honore dignos esse. Et idem quoq;
testimonium præbet Galatis, q. eum
tanquam Angelum Dei susceperint,
imò quòd & oculos suos erussent &
dedissent ei, si fieri potuisset. Ad eun-
dem modum & baptismi ministerium
tanquam præciosum ac diuinum do-
num obseruandum est, siquidē hic ui-
demus, non ab hominibus inuentum
aut excogitatum, sed ab ipso Domi-
no Deo nostro institutum & manda-
tum esse.

Præter hæc illud quoq; obseruan-
dum est, quòd ministerium uerbi &
baptismus omnibus hominibus com-
municari debet. Et quis præcor hic
bona conscientia posset excludere in-

fantes, qui non excluduntur à Chri-
sto? Prædicandum est omnibus bap-
tiziandi sunt omnes, nec ullo modo in-
fantes à baptismo arcendi sunt. Tamet
si enim nondū sint idonei ad audien-
dum uerbum externum, potest tamen
Deus ipsos spiritu suo intrinsecus do-
cere, donec ad audiendum uocale uer-
bum succrescant & ætate proficiant.

Tertio, postquàm Christus Apo-
stolis ministerium uerbi cōmisit, uult
eis nunc indicare, quidnam prædica-
re & docere debeant, uidelicet sacro
sanctum Euangelion. Euntes (inquit)
prædicate Euangelium omni creatu-
ræ. Quid est autem Euangelium? Est
lætum nuncium, in quo nobis remissio
peccatorum, iustitia et uita æterna ex
mera gratia, sine nostris meritis prop-
ter Christū, offertur & donatur. Et
hanc concionem oportet eum, qui per
prædicationē legis ad agnitionē pec-
catorum suorū peruenit, fide excipe-
re, ac de ea promissione prorsus nihil
dubitare, si ei ulli usui esse debet. Sic
& Sanctus Paulus inquit, Euangelio
est potentia Dei ad salutē omni credē-
ti. Audis Apostolum hic fateri, quòd
Euangelion sit potentia Dei, & tamē
fide excipiat necesse est. In uerbo
est potentia Dei, de hoc plane nihil
dubites,

Functio
euā-
gelij.

IN DIE ASCEN.

dubites, si modo in corde tuo est si-
des. Christi promissio hic nos non
sallet, si modo in fide nostra nihil de-
sideretur, sicut et ipse Christus hic
requirit fidem, cum ait: Qui uero non
crediderit, condemnabitur. Duo hic
nobis sunt obseruanda, Primum quod
Christus Apostolis suis suum tantum
modo uerbum & Euangelium præ-
dicandum mandauerit. Vbi enim hoc
bene consyderatur & animo reputa-
tur, ibi humanæ traditiones, somnia
& doctrinæ statim euanescent & a-
bolentur. Quomodo enim hæc con-
ueniunt quæso, ut in causis ad iusti-
ficationem nostram pertinentibus alia
doctrina quam uerbum Dei admitta-
tur? In cærimonijs et exercitijs Chri-
stianorum propter iuuentutē possent
ferri traditiones & constitutiones hu-
manæ, uerum in hoc negotio tantum
uerbum Dei est admittendum.

Secundo, hoc quoque est consyder-
randū, quod Christus coniungit mi-
nisterium uerbi & baptismum. Nam
hoc uult nos docere, quod baptismus
& sacramenta habeant potentiam su-
am à uerbo, & à uerbo nulla ratione
diuelli queant: Imò baptismus quam
autoritatem habiturus esset, nisi adiun-

ctū esset uerbū? pculdubio aqua nihil
nisi aqua permaneret. Adiunge autē
uerbū & bene cōsydera mandatum
quod est adiunctum, tū aqua non erit sim-
pliciter aqua, uerum, ut Paulus ait:
lauacrum regenerationis & renoua-
tionis spiritus sancti. Propterea &
Christus ait in hoc Euangelio: Qui
crediderit & baptizatus fuerit, sal-
uus erit.

Quarto indicat Christus, quæ signa
signa eos qui crediderint, subsequen-
ra sint. In nomine meo, inquit, dæmo-
nia eijcient, linguis loquentur nouis,
serpentes tollent. &c. Quasi dicat:
Verbum meum coram mundo est con-
temptum uerbum, neque uos, qui hoc
uerbum prædicare debetis, adhuc ul-
lam autoritatem habetis apud homi-
nes, ut sine miraculis & signis uestra
prædicationem & doctrinam susci-
pian, quare hoc modo agam, Dabo
uobis potestatem eijcendi dæmonia,
linguis nouis loquendi & sanandi in-
firmos &c. Quicumque autem uobis,
postquam uerbum & doctrinam ue-
stra per subsequētia signa confirma-
ta fuerit, crediderit & baptizatus
fuerit, is cerō consequetur re-
missionem peccatorum & uitam
æternam.

sacra-
menta
habent
poten-
tiam a
uerbo.

signa
& mira-
cula cō-
firmāt
uerbū.

eternam. Qui uero non crediderit, is citra ullam excusationem damnabitur. Hinc sequi necesse est, quod eiusmodi miracula & signa initio prædicati Euangelij summopere necessaria fuerint. Et si autoritas ulla accedere debebat huic doctrinæ, necesse erat eam magnificis & insignibus miraculis confirmari, sicut & antea lex per miracula & signa confirmata fuerat. Verum signa quibus lex confirmabatur, multo horribiliora fuerunt quam ea quæ in initio nascentis Euangelij facta sunt, imò iucundissima sunt omnia ea quæ initio Euangelij facta sunt, sicum illis conferas quæ initio legis fiebant. Sicut & prædicatio Euangelij multo iucundior, & longe gravior concio est, quam Moses cum suis præcepit fuit. Porro nostris temporibus postulare similia signa & miracula plane absurdum & illicitum est. Quod si id fecerimus, audiemus à Christo: Generatio hæc adultera signum quærit, & signum aliud non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ &c. Habemus enim Euangelion de Christo, ante hæc tempore Apostolorum miraculis plurimis & insignibus satis confirmatum, qui huic non uult credere, is proculdubio nec ullis miraculis

ad fidem perducipotest.

Quinto, habemus in hoc Euangelio articulum fidei nostræ de Ascensione Christi in cælum, cum eiusdem comprobatione & confirmatione. Sic enim habet textus: Postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet ad dextris Dei &c. Hactenus Christus docuerat & prædicauerat, postea crucifixus, tertia die à mortuis resurrexerat, & quidem post resurrectionem suam multum negocij habuit cum incredulitate Apostolorum, quibus etiam postremo indicauit, quidnam eos facere uellet. His omnibus transactis, ascendit in cælum & sedet à dextris Dei, hoc est, Math. ul. sedere. ad dextram Dei quid sit. assumit nouum regnum, ut perpetuo æquali potentia cum Deo patre, sit Dominus cæli & terræ, suos conseruet, regat, tueatur ac defendat ab omnibus malis. Hoc enim est sedere ad dextram Dei. Adhæc ne ascensio ipsius in cælum sine insigni utilitate facta sit, de cælo spiritum sanctum suum missurus est, qui suos in fide confirmet, in persecutionibus corroboret ac contra minas eorum qui odio habent uerbum, muniat consoleturque, quemadmodum & Propheta David testatur: Ascendit, inquit, in alium, captiuum

FERIA SECUNDA

captiuam duxit captiuitatem, dona de-
dit hominibus. Age, nonne hic est po-
tens Dominus, qui nos è captiuitate
Satanae eripuit ac liberauit, uerbum
& spiritum suum donauit, ac tandem
hac ratione filios Dei fecit. Profecto

qui huic Deo & tali Domino non
uult credere et fidere, huic sine dubio
incredulitas sua ad perpetuam dam-
nationem & interitum corporis &
animæ cedit. Quod à nobis pro sua
gratia Deus auertere dignetur. Amen.

FERIA SECUNDA POST PENTE.

cofles. Actorum. 10.

IN diebus illis. Aperiens Petrus os suum dixit: Viri fra-
tres & patres: Iesus præcepit nobis ut prædicaremus popu-
lo ac testificaremur, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Fragmentum hic habes Petrinæ
illius concionis, quam secunda feria
pasche tractauimus. Eò recurre, ac
totius orationis summam inde petes.
Insigne & memorabili exemplo hic
docemur quod spiritus sanctus per
uerbum, seu organum quoddam ad e-
am rem institutum donetur, id quod
manifestis etiam uerbis in Epist. Rom.
dicata dicitur, quæ in re externi uer-
bi dignitatem obserues necessum est.

Spiri-
tus
quomo-
do do-
netur.
Mat. 15

Iudæis peculiariter promissus erat
Christus ueluti ipse quoque dicit: Non
sum missus nisi ad oues perditas do-
mus Israel. Cuius rei ignari, quotquot
ex circumcisione crediderant, quod
gentes quoque ad hoc Euangelicæ
promissionis sodalium admitten-
dæ essent, mirantur tam stupenda ijs-
dem obingere. Egregius de gentium

uocatione locus.

Donum illud linguarum, quo mis-
so spiritu ita donati sunt apostoli &
alii ut ab omnibus omnium nationum
populis intelligerentur cessauit sed in-
terim laus nominis Dei cessare nec
potuit nec debuit.

Gentes per uerbi prædicationem
spiritu sancto perfusæ, baptismatis e-
tiam aqua abluuntur, ut uideas bap-
tismum, non solum mortificationis &
remissionis peccatorum signum esse,
uerum etiam symbolum quoddam,
quo in numerum filiorum Dei recipia-
mur.

Quod dicit gentes in nomine Do-
mini Baptizatas esse, unitatem sacræ
triados indicat. Nomine enim domi-
ni, cum patrem tum filium tum spiri-
tum sanctum intelligit.

POST PENTECOST
EVANGELIUM SECUNDA FERIA

CCCVI

Pentecostes, Ioannis tertio.

Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non iudicatur. Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credidit in nomine unigeniti filij Dei. Hoc est autem iudicium, quod lux uenit in mundum & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant enim opera eorum mala. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Qui autem facit ueritatem, uenit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo facta sunt.

LOCI HVIVS EVANGELII

Causa hic assignatur, quæ commouit Deum, ut filium suum in terras demitteret, nimirum dilectio. Egregius locus contra humana merita.

Fides si missum huc in terras Christum, in uerbo apprehendat, non solum putescit, sed certo etiam uitam æternam consequetur. Magnum fidei Encomion.

Quod dicit filium in hoc missum non esse uti mundum iudicet, sed uti mundum saluet, de priore aduentu, ac tempore gratiæ intelligendum est. Alias pater omne iudicium dedit filio.

Interim quisquis non credit, iam iam condemnatus ac iudicatus est,

quum contra iudicari qui credunt, nullo pacto queant.

Christus lux est, mundus tenebræ. Sic alibi: Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam iam non comprehendunt. Vicumque autem luceat lux, tamen nisi intus quoque doceat Christus per spiritum suum, iam tenebræ tenebræ manent. Atque sic fit, ut seipsum infidelitatis conuincat mundus et iudicet. In signis locus contra assertores liberi arbitrij. Neque enim frustra dicitur: Et dilexerunt homines tenebras magis quam lucem.

Fide iustificatus, opera sua ad amissionem uerbi Dei non illibenter exigipermittit

SECUNDA FERIA

permittit, propterea quod in Deo facta sunt. Hypocritis uero usq; adeo à

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Principio in hoc Euangelio Christus extollit ingentem dilectionem et amorem Dei Patris sui cœlestis, quod iam inde ab initio mundi genus humanum persecutus est. Et ita quidem eā iactat, ut dicat eum amorem præcipuam et principalem atq; unicam causam fuisse, cur filium suum unigenitum in hunc mundum daret. Nos igitur hoc Christi de dilectione Patris sui cœlestis Encomion diligenter considerabimus. Ex eo enim manifestum fiet, quidnam commouerit Deum ad redemptionem nostram, & per quem id facere uoluerit. Quid autem mouit aut impulit ad id Patrem cœlestem? Num id impetrauerunt homines bonis suis operibus? aut num id honesta sua conuersatione meruerūt? Certe si tum temporis, quando Christus in hunc mundum datus est, uoluisset homines pro suis meritis & operibus iudicare, metuendum fuisset, ne diluuiū, sicut temporibus Noe, fuerit eos puniturus siquidem eo tempore non multū boni in terris erat. Imò Iudæi, qui legem, Prophetas & propterea merito sanctiores & probiores reli-

iudicio uerbi abhorret, ut uerbum modis omnibus etiam fugiat.

quis gentibus esse debebāt, erant, paucissimis exceptis omnium & pessimis & deterrimis. Oportet igitur longe aliam fuisse causam redemptionis nostræ quam merita humana & opera. Quæ igitur est illa? Sic Deus, inquit Christus, dilexit mundum. Audis iam quod redemptio nostra ex mera dilectione, gratia, commiseratione, et misericordia pendeat? Hæc autem dilectio merito nos debebat ad fidem perducere & incitare. Nam ista dilectio bene considerata & animo reputata, nos satis edocebit, quod ineffabilis, & magna fuerit. Nos quippe incredulitate & peccatis nostris merueramus perpetuam damnationem, & potuisset Deus optime iure iram & uerorem suum in nos effundere & perpetuæ damnationi nos addicere. Verum quid facit? Valet hic apud eum non ira, sed dilectio, ita ut non saltem nolit nos perdere, uerumeriam à peccato, morte, & diabolo & inferno in perpetuum liberatos et seruatos uoluerit: Quo autem organo et medio? Nam per Angelos suos, aut alia media hæc uoluit efficere? Nequaquam, sed

Ex dilectione & gratia talis sumus

sed ad id filium suum unigenitum misit & donauit. Iterum hic glorificatur ingens dilectio, quæ Deo fuit causa redemptionis nostræ. Quicquid enim Deus largitur, id omne largitur ex gratia sine præcedentibus meritis. Huc pertinet quod S. Paulus ait: Nam si cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius. Nam hic quoque fatetur Apostolus, quod Deus ex gratia receperit nos, cum adhuc inimici essemus. Summa: Deus nos à peccatis & inferno liberauit, & uitam æternam ex gratia & dilectione donauit, idque per dilectum & unigenitum filium suum Iesum Christum, id quod uero uerius est.

Secundo, quanquam salus nostra parata, & per Christum solum perfecta est. sciendum tamen est, quomodo homines eam consequantur. Sed et id Christus in hoc Euangelio clare indicat: Vt omnis, inquit, qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Ex his uerbis audis, an salus per Christum parata, operibus accipi, an fide apprehendi possit. Certe opera nostra hic nihil efficient. Oportet hic ueram fidem adesse & certam fi-

duciam in deum. Quando autem fiducia est uera? Cum de omnibus operibus nostris, meritis & probitate desperamus, ut quæ non possint nobis esse auxilio, & propterea apud Prophetam Esaiam iusticiæ nostræ, quasi panus menstruatae appellantur, iusticiam uero nostram tantum in merito, passione & morte Domini nostri Iesu Christi querimus, de quo Ioannes uere testimonium præbuit, quod sit agnus dei, qui tollat peccata mundi. Hæc fides, inquam, apprehendit per Christum remissionem peccatorum, iusticiam, & uitam æternam. Neque potest in hac re ullum opus humanum admitti, nisi uelimus Christo gloriam suam, quam daturus alteri non est, rapere, furari & auferre, nosque hoc furio onerare ad perpetuam nostri damnationem & interitum.

Verum quidem est, quod Christianus bona opera facere, honestam conuersationem habere, & fidem suam subsequenter operibus comprobare debeat? Quis enim hoc negaret? Sed fiduciam nostram in ea opera collocare, & merita in causam iustificationis nostræ admittere, hoc plane non est ferendum. Nam hoc pacto gratia non esset gratia, & quod ante hac optimo

Fides.

Esa. 63

Ioan. 1

FERIA SECUNDA

Fides
sola
perfi-
cit in
certa-
mine
consci-
entia.

Codem
natio.

Lumen

Ioan. 8

Tene-
brae.

iure dilectioni Dei tribuissimus, id-
tum nostris operibus & meritis acce-
ptum ferremus. Propterea dicit Chri-
stus in hoc Evangelio. Qui credit in
filium hominis, non iudicabitur. Qui
uero non credit, iam iudicatus est, qui
non credit in nomine unigeniti filij
Dei. Vides, quod fides in certamine
conscientia consistat, non, condemne-
tur aut iudicetur? E contra quod incre-
dulus iam iudicatus, & sententia aeter-
nae mortis contra eum lata sit. Vult au-
tem hic Christus, sicut & alias ple-
runque facit, fidei, tranquillitatem, con-
scientia & salutem, infidelitati autem
irrequietam conscientiam, & perpe-
tuam damnationem tribuere.

Tertio, quia Christus dixerat de
iudicio, seu condemnatione, pergit
nunc deinceps explicare quae sit haec
condemnatio, & ait: Haec est autem
condemnatio, quod lux uenit in mun-
dum, & dixerunt homines magis te-
nebras quam lucem. Erant enim eo-
rum mala opera. Hoc lumen Christus
ipse est una cum doctrina ac Euange-
lio suo, quemadmodum etiam alibi se
uocat: Ego sum lux mundi: Qui sequi-
tur me, non ambulat in tenebris. Tene-
brae autem sunt caro nostra, natura,
ratio humana, & incredulitas, imo,

omnis sapientia & prudentia huma-
na, quae non est fide, sed sine fide, & ra-
tione nostra profluit. Iam uero hic
considera mihi, quo ratio nostra, sapi-
entia & prudentia nostra, si non uer-
bum Dei ut ducem sequatur, impin-
gere soleat? Christus sane quando in
hunc mundum uenit, promptior ad iu-
uandum quam ad condemnandum fu-
it, tamen si Pater omne iudicium dede-
rat illi in manus. Adhuc Iudaei ipsi
pulchre etiam euasissent iudiciū hoc,
seu aeternam condemnationem, ac
per fidem salutem consequuti essent,
si Christum, qui lux mundi eius credi-
pere uoluissent, ac uerbo eius credi-
dissent. Sed quid faciunt? Tenebrae a-
pud ipsos plures sunt quam lux. Et si
Iohannes in primo capite Euange-
lij sui ait: Lux in tenebris lucet, nec
quicquam in lumine desyderatur, sed
in tenebris magnus defectus est, si qui
dem tenebrae, ut eo in loco dicit, non
apprehendunt lucem. At quid sequi-
tur nunc ex his tenebris? Id nimirum,
quod hi qui incredulitatem suam nec
agnoscunt nec deserunt, nec Christo
suum honorem concedunt, se ipsos in-
dicent & condemnent, quemadmo-
dum Christus ait: Qui non credit,
iam iudicatus est, Et reuera & iusti-
mo iure

mo iure hoc ipsum incredulo contin-
git. Quia enim malum operatur, nec
ferre tamen potest lucem seu repræ-
hensionem, merito fit, ut sua ipsius in-
credulitas indicet & condemnet eum,
id quod credenti non fit, nam is ferre
potest, ut opera sua quæ in ueritate fi-
unt, in lucem ueniant, & ad uerbum

Dei exigantur & expendantur, ac
iuxta ipsius uerbi amissum iudicentur.
Imò uero quomodo possit lucem me-
tuere, cum omnia opera sua in Deo fi-
unt? Ecce ad hunc modum ubique in
scripturis uita tribuitur fidei, iudici-
um uero & condemnatio increduli-
tati adscribitur.

FERIA TERTIA POST PEN-

tecoste. Actorum. 8.

IN diebus illis. Cum audissent Apostoli qui erant Hieroso-
lymis, quod recepisset Samaria uerbum Dei, miserunt ad eo-
s Petrum & Ioannem. &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Eorum qui ad Christum conuer-
tuntur, salus non solum grata, uerum-
etiam curæ nobis ne impediatur esse
debet. Sic Apostoli pro confirmanda
Samaritanorum fide & solliciti sunt,
& Petrum cum Ioanne, eius rei gra-
tia ad illos mittunt.

Ante resurrectionem, quum non-
dum in unam eandemq; fidem Iudæi
ac gentes coaluissent, prohibiti in Sa-
maritanorum ciuitates ingredi erant
Apostoli. Post resurrectionem uero,
quum iam Euangelicæ sementis faci-
endæ gratia, in uniuersum orbem exi-
re iussi essent, prius illud mandatum
quod temporarium fuit, sublatum est.

Samaria uere & crediderat, & ba-
ptizata erat, & spiritum acceperat,
nisi forte Philippi conciones parem,
cum aliorum Apostolorum prædica-
tionibus efficaciam habuisse, negare
uoles, id quod nulla ratione fieri po-
test. Quod autem aduentante Petro,
proque illis orante, spiritum accepisse
illos hic legitur, non de spiritus sub-
stantia, sed de manifestis illis spiritus
donis intelligas necessum est.

Manuum impositio, externa quæ-
dam cæremonia est, Iudæis olim ual-
de familiaris, præsertim si quid Deo
uel commendare uel offerre uellent.
Vbi hac etiã sunt Apostoli, præsertim

Spiritus
quo
modo
hic ac-
cipiatur.
Manus
um im-
positio

R 2 in uerbi

FERIA TERTIA

in uerbi ministrorum imitatione, id quod ex his Apostoli uerbis etiam li- *quet. Nemini manum facile impo-*
sueris.

EVANGELIUM IN FERIA TERTIA

post Pentecoste. Ioannis. 10.

A Men, amen dico uobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperiit, & oues uocē eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et cū proprias oues emisit, ante eas uadit, & oues illum sequuntur, quia agnoscunt uocem eius. Alienum autem non sequuntur, sed effugiunt ab eo, quia non nouerunt uocem alienorū. Hoc prouerbiū dixit eis Iesus. Illi autem non cognouerunt, quid esset quod loqueretur eis.

Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen, amen dico uobis, quia ego sum ostium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt, fures sunt & latrones, & non audierunt eos oues. Ego sum ostium. Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur, & pascua inueniet. Fur non uenit, nisi ut furetur, & mactet & perdat. Ego ueni, ut uitam habeant, & abundantius habeant.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Pseudoprophetae, iusticiarii, ac omnes hypocritae, miris modis hic percelluntur. Sed quam ob causam? Quod per ostium in ouile non ingrediantur, sed aliunde ascendunt.

Aliunde ingredi, est alia ratione ac Christus docuit, remissionem peccatorum, iusticiam & uitam consequi uelle. Iam si per ostium, id quod Chri-

stus est, non ingrediar, hoc est, si non illius meritis, sed proprijs operibus confusus, salutem mihi pollicear, an non iudice Christo fur & latro sum? praesertim si alios quoque uti sic sentiant, doceam. Per me, inquit, si quis ingreditur, saluabitur.

Doctores iusticiae fidei, facile a Christianis agnoscuntur, & rursus facile id

cile id genus oues agnoscuntur à do-
ctoribus, propterea quod utrinque
Christi meritis ac operibus fidunt, ni-
hil minus quàm de propria iusticia sta-
tuenda solliciti.

can. 1. Obserua Antithesin Christi &
Pseudapostolorum. Christus gratiæ
præco est, Pseudapostoli humana me-
rita iactant: Christus de pabulo oui-

um sollicitus est, Pseudapostoli suum
lucrum quærunt, Christus patris glo- 102. 10
riam quærit, Pseudapostoli suam Deo
gloriam furantur: Christus uerbo suo 102. 11
uiuificat, Pseudapostoli praua doctri-
na animas interficiunt. Fur, inquit, in
hoc uenit, ut mactet & interficiat, e-
go ueni ut uitam habeant, & abundan-
tius habeant.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Quandoquidem Christus Domi-
nus noster Phariseis per Antithesim
indicat in hac similitudine seu Euan-
gelio, quid sit malus pastor ac doctor,
tum quo pacto is cognoscendus sit, et
uicissim quid sit bonus pastor seu do-
ctor, ac quibus rebus is quoq; cogno-
sci possit, placet ut nos primum de bo-
no pastore dicamus, idque hac potissi-
mum de causa, quod hoc sit inprimis
utile & necessarium, ac res magni mo-
menti. In hunc autem modum descri-
bit Christus bonum pastorem, quod
is necesse habeat per ostium intrare
in stabulū ouium, hoc est, necesse est
ut prædicator legitima ac diuina qua-
dam ratione uocatus sit, necesse est ut
doctrina ipsius uera sit & diuina. Et
quomodo illi possent recte docere,
qui non à Deo, seu diuino quodam me-
dio ad tale munus sunt uocati? Certè

in hoc negotio non est, quod quis sua
sponte uelit currere, sed ita conuenit,
ut per ostium introeatur in stabulum
ouium. Et si scire uis, quis sit ostium, a-
ge, obserua Christi uerba, ita enim se
ipsum exponens, ait: Ego sum ostium Christi
ouium, per me si quis introierit, serua
bitur, & ingredietur & egredietur, ostium
& pascua inueniet. Obserua quod nō
solum prædicator per Christum &
Christiana media ad munus suum ad-
mittendus sit, sed quod auditor etiam
ad eundem modum ad hoc ouile ele-
ctorum uocandus sit. Atque hoc tan-
tum situm est in potentia Christi, in
uerbo & Euangelio ipsius S. Paulus Act 9.
cœlitus uocatus est à Christo, sine ali
quo medio, ad munus docendi Euan-
gelij, ut per uerum ostium introiret in
stabulum ouium. At Matthiam Apo- Acto. 1
stolum passus est per media quædam
R 3 uocari

FERIA TERTIA

uocari ad officium docendi, ut & ille
 per uerum ostium introiret. Imò uero,
 an non hodie quoque hoc modo uer-
 bo Dei omnes homines uocantur ad
 hoc ouile, quoties ex Euangelio præ-
 dicatur: Si quis sitit, ueniat ad me &
 bibat? Est itaque ante omnia factum ne-
 cessarium, ut per Christum introea-
 mus in hoc ouile. Nam si hic ingressus
 uerus fuerit, & legitima ratione factus,
 sine dubio & illud eueniet, quod hoc
 loco subiungitur: Per me si quis intro-
 ierit, ait Christus, seruabitur. Audis
 hic iam, quod salus nostra in potentia
 Christi solum sita sit? Ad eundem mo-
 dum loquitur etiam ad Apostolos su-
 os, quando interrogabant de uia ad
 Patrem: Ego sum uia, ueritas & uita.
 Adhæc, qui sic per Christum intrat,
 is per fidem consequi & possidere om-
 nia ea bona debet, quæ nobis cælestis
 Pater in filio suo donauit, ac deinde
 hoc ipsum confessione oris sui ubique
 diuulgare, id quod Christus indicare
 uoluit sub uocibus ingrediendi & eg-
 rediendi. Postremo pascua semper
 inuenturi sunt. Hæc pascua uerbum
 Dei significant, quod Christus largi-
 ter suis daturus est. Et hoc uerbum u-
 bi fuerit, ibi non potest satis commen-
 dari ac laudari tantum beneficiū Dei.

At ubi nō fuerit, ibi uenire solet, quod
 Propheta loel dicit: Quid ingemuit
 animal? mugierunt greges armeni?
 Quia non est pascua eis, sed & gre-
 ges pecorum disperierunt. Ex his om-
 nibus hoc sequitur, quod bonus pastor,
 qui per Christum ingressus est, etiam
 necesse habeat uerbum Christi & in-
 stitutam fidei docere. Et in hoc etiam
 bonus pastor dignosci potest.

Secundo, describit Christus in hoc
 Euangelio malum pastorem, quem ita
 suis coloribus depingit, ut merito cog-
 nosci à nobis hoc ipso possit, si modo
 oculos aperiremus. Ita enim inquit:
 Qui non intrat per ostium in stabu-
 lum ouium, sed ascendit aliunde, ille
 fur est & latro. Paulò ante audiui-
 mus, quod Christus ipse ostium sit & ostia-
 rius. Iam uero ubi hic Christus non fu-
 erit cognitus, ibi non est quod quis-
 quàm speret adiū sibi datum ad hoc
 ouile, ibi non est quod quisquàm salu-
 tem sibi polliceatur, denique non da-
 tur locus ingrediendi ac egrediendi,
 & pascua inueniendi, multo minus bo-
 nos pastores seu prædicatores hic ha-
 bituri sumus. Quomodo enim is Chri-
 stianos docebit, qui nunquam Christi-
 anus factus est. Quomodo is fidei in-
 stitutam urget prædicando, qui eam
 ne

ne summis quidem labris unquam attigunt. Hic sane nihil reperiet aliud quam furari & latrocinari. Christo quidem surantur suum honorem, in hoc, quod iusticiam meritis operum tribuunt, cum tamen ea solum ex illius merito proveniat. Et hoc factum sequitur latrocinium, videlicet quod falsa & impia doctrina sua tot animas à Christo abducunt, in condemnationem abripiunt, & faucibus Satanæ deuorandos obijciunt. O quam ingens numerus ouium hac falsa doctrina ante ac post natiuitatem Christi seductus est, & in condemnationem præcipitatus! In populo Iudaico fecerunt hoc pontifices, sacerdotes, Scribæ & Pharisei, qui iusticiam fidei plane opprimere uolebant, & in locum ipsius statuere operum iusticiam. Et in ea ipsa doctrina tantum promouerunt, ut omnibus Prophetis abunde negocij exhibitum sit hac de causa congregari cum eis, adeo etiam, ut interdum non uulgarem persecutionem hoc nomine sustinerint, quemadmodum Christus apud Matthæum hoc ipsum exprobrat eis, dicens: Ecce ego mitto ad uos Prophetas & sapientes & scribas, et illorum aliquot occiditis, crucifigitis &c. Inter Christianos autem fecerunt hoc re-

ligiosi, qui se sanctissimi Romanorum Pontificis filios iactant. Nam quis ex omnibus istis, si paucissimos excipias, repertus est, qui fidei iusticiam ea diligentia & sæueritate inculcauerit, qua conueniebat. Certè omnes in Patrem suum Papam respexerunt, neque alia pascua docendo seu prædicando ouibus indicauerunt, quam que apud Prophetam Ieremiam capite 23. describuntur, cum dicit: Væ pastoribus &c. Iam si uis hos fures & latrones dignoscere, age, obserua doctrinam eorum. Qui enim iusticiam ex operum meritis statuunt & urgent contra Christi meritum, hi sunt quos hoc loco Christus describit, & quos apud Matthæum cap. 7. iussit esse uitandos.

Tertio, quia Christus descripsit iam cum bonos tum malos pastores, indicat nunc quo pacto ueri Christiani erga utrosque se gerere debeant. Boni pastores, cui ostiarius ostium aperuit, doctrinam & uocem audiunt, cognoscuntque, ac sequuntur eum, si ante eas uadat &c. At qui fit, quod hæc Credentes tam cito boni pastores uocem agnoscunt bonos pastores, rem,

IN DIE SANCTI

peccatorum nulla consolatio reliqua
 sit, præterquam in solius Christi me-
 rito, & quod istius hi solummodo par-
 ticipes fiant, qui illud per fidem apprehendunt, et in usum suum transferunt.
 Et quia bonus pastor cum uenit, nusquam ducit eos, nisi ad Christum, sciunt etiam, quod propterea teneantur recipere eum ut ministrum uerbi, sicut
 Mat 10 Christus alibi testatur: Qui recipit
 Luc, 11 uos, me recipit. Rursus quando fur aut latro unà cum falsa doctrina sua aduenit, aliam doctrinam prædicans, quam quæ ex fide in Christum profluit, tunc sciunt ex uerbo Dei falsam doctrinam diiudicare & reprobare, multo minus hoc facturi, ut falsos Prophetas loco uerorum Prophetarum suscipiant & audiant. Imò optime norunt Christum dixisse, quod qui uerbum Dei, Dei inquam uerbum audierit & custodierit, saluabitur. Et quid multis est opus? An non tota scriptura præmonet nos, ut discamus hos fures &

latrones cauere? Attendite uobis (inquit Christus) à Pseudopphetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus sunt lupi rapaces. Et Paulus prohibet, ne Galatæ ullum aliud Euangelium admittant, quam quod ab ipso audierant, adeò etiam, ut si Angelus è cælo ueniat aliud prædicaturus, non debeant ipsum suscipere. Hæc omnia norunt oues Christi, quare nec alium quenquam audiunt, nisi summum Pontificem & pastorem suum Christum, qui hoc loco ita ait: Ego ueni ut uitam habeant, & abundantiam habeant. Ad hæc omnes ministros Christi audiunt, qui in nomine ipsius ueniunt, ac uerbum eius docerunt. Reliquos autem operum doctorum relinquunt, hoc considerantes, & fures sint & latrones, & qui cum uerbo Dei false ac impie agant. Vnde & Christus dicit: Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum.

IN DIE SANCTI IOANNIS

Baptistæ, Epistola Esaia. 40.

Confolamini, confolamini popule meus, dicit Deus uester, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Prophetia hæc, de regno Christi intelligenda est: Confolari enim uult populum suum, hoc est, eos qui & agnoscant se, & sibi fidant, & coram mundo

mundo despicabiles sint. Et q̄, in pro
nomine, meus, Epitafis.

Ad cor loqui, est ea, quæ cordi ad
lubescant loqui. Præcipit igitur con-
cionatoribus, ut iucunda loquantur.

Quæ nam? Quod legis militia cessa-
rit, quod peccata nobis Christus con-
donarit, quodq; de manu Domini du-
plicia, hoc est, pœnæ & culpæ remis-
sionem acceperimus. In Cyro omnia
hæc adumbrata sunt. Is enim Iudæ-
os, quos tenebat captiuos, non solum
manu misit, uerumetiam Hierosoly-
mā redire uolentes, uiatice instruxit.

Beneficia Dei, per Christum orbi
exhibita uoces concionatorum in de-

serto, hoc est, propalam & publice
clamantiū, annunciare nobis solent,
quemadmodum de Ioanne testificati
sunt Euangelistæ.

Viam domino parare, est peccatū
ostendere, adq; Christum qui solus
per uerbum, remissionem peccatorū,
iustitiam, & uitam æternam gratuito
impertit ablegare. Atq; hæc doctri-
na, colles & montes, hoc est, pecca-
tum agnoscentes, adq; Christum pro-
perantes, exultat. Reuelat item, non
nostram, hoc est, carnis, sed domini
gloriam, id quod os domini locutum
est, ne humanum inuentum esse pu-
tes.

Colles
Mon-
tes, ual-
les.

EVANGELIUM IN DIE SANCTI

Ioannis Baptistæ. Lu. 1.

Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & pe-
perit filium. Et audierunt uicini & cognati eius, quia
magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, &
congratulabantur ei.

Et factum est in die octauo, uenerunt circumcidere pue-
rum, & uocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et re-
spondens mater eius dixit: Nequaquam, sed uocabitur Io-
annes. Et dixerunt ad illam: Nemo est in cognatione tua,
qui uocetur hoc nomine. Innuebant autem patri eius, quem
uellet uocari eum. Et postulans pugillarem, scripsit dicens:
Ioannes est nomē eius. Et mirati sunt uniuersi. Apertum est
autem illico os eius & lingua eius, & loquebatur benedicēs

R, Deum.

IN DIE SANCTI

Deum. Et factus est timor super omnes uicinos eorum, & super omnia mōtana Iudeæ diuulgabantur omnia uerba hæc. Et posuerunt omnes, qui audierant, in corde suo, dicentes. Qui sputas puer iste erit? Et enim manus Domini erat cum illo.

Et Zacharias pater eius, repletus est spiritu sancto, & prophetauit dicens:

Benedictus Dominus Deus Israel, quia uisitauit & fecit redemptionem plebi suæ.

Eterexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui.

Sicut locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt prophetarum eius.

Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.

Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memoriam testamenti sui sancti.

Iusiurandum quod iurauit ad Abraam patrem nostrum, daturum se nobis.

Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi.

In sanctitate & iustitia corā ipso omnibus diebus nostris.

Et tu puer propheta altissimi uocaberis præibis enim ante faciem Domini parare uias eius.

Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum.

Per uiscera misericordiæ Dei nostri, in quibus uisitauit nos Oriens ex alto.

Ut illucesceret his qui in tenebris & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis.

Puer autem crescebat & confortabatur spiritu, & erat in desertis usque in diem ostensionis suæ ad Israel.

LOCI

Natiuitas Iohannis in qua mira do-
mini bonitas elucescebat, magni gau-
dij causa est, ac ueluti præludiu quod
dam uenturi per Euangelium gaudij
uidere est in ijs, qui Elizabeth hic tan-
topere congratulantur. Huc pertinet
quod Angelus dixerat: Multi in na-
tiuitate eius gaudebunt.

Charitas teste Paulo flet cum flen-
tibus, & gaudet cum gaudentibus.

Cum circuncideretur puer, indi-
tum est illi nomen, q̄ parentibus antea
præscripserat angelus. Qui in re ue-
rum ad eam gratiam quam Christus,
cuius præcursor esse debebat, exhibi-
turus erat orbi, præluditur. Iohannes
enim Dei gratia dicitur.

Quemadmodum infidelitas ac in-
credulitas antea mutum effecerat Za-
chariam: ita fides loquentem facit.
Obserua autem quod linguæ donum
rursum natus, à Dei laude orditur.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Cum Euangelista Lucas natiuita-
tem Iohannis Baptistæ diligenter ad-
modum descripserit, in hodierno E-
uangelio, necessitas requirit, ut perso-
nâ Iohannis bene ac diligenter inspiciamus
ac consideremus. Proculdubio
enim hic puer (in cuius natiuitate tan-

sermonē, ostensurus nimirū hac ipsa
laude nihil pri⁹ apud nos esse debere.
Sic psaltes: Sēper laus ei⁹ in ore meo. Psal.

Magnificum fuit quicquid circa 38.
natiuitatem Iohannis gestum est. Et
conclliabatur hisce rebus Iohanni, q̄
Christo uiam præparaturus erat au-
toritas, quò uidelicet testificanti post-
ea de Christo, eò citius fides habere-
tur. Proinde etiam manus, hoc est,
Dei potentia cum illo erat. Zachariæ
canticum prima pars, summam erga nos
Dei bonitatem, ut qua nihil tale meri-
tos uisitauerit, unigenitum suum donā-
do, de prædica, in qua diligenter ob-
seruabis quā sancte iacet promissio
num Dei ueritatem.

Altera pars Iohannis officium gra-
phice admodum describit. Præbit an-
te faciem Domini, inquit, parare uias
eius. Hec de re uideatur Lutherus,
qui canticū hoc enarrauit felicissime.

ta tamq̄ magnifica contigerunt) pe-
culiare aliquod donum præ alijs in
sanctibus habuit. Imò, nonne hoc
est planè nouum et singulare aliquid,
quò à coniugibus ætate prope de-
crepitis nascitur, in utero matris san-
ctificatur, quodq̄ ad præcurso-
rem

Domini

Natiui-
tas lo-
annis.

IN DIE SANCTI

Domini nostri Iesu Christi ordinatus est? Erit (inquit Angelus, cum Zachariæ futuram eius natiuitatē annunciat) magnus coram Domino. Vnum & siceram non bibet, & iam inde ab utero matris replebitur spiritu sancto, multosq; filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum &c. Ex his uerbis audis, quod per hunc puerum res præclaræ, ingentes et magnificæ efficiendæ sint. Ad hæc ita gloriatur Zacharias in suo cantico: Et tu puer Propheta altissimi uocaberis, præbis enim ante faciē Domini, parare uias eius &c. Quem putas igitur hunc Ioannem factum postea? Factus est uerus, pius & præclarus concionator, qui præterquā quod uitam sanctissimam egit & in pia honestaq; uixit conuersione, etiam ministerium suum hoc modo administravit, ut merito omnibus ministris uerbi & concionatoribus tanquā exemplum proponi & ob oculos uersari debeat. Nam hic non solum prædicauit pœnitentiam, ac prædicatione legis, uiam Christo parauit, sed etiam Christū populo demonstrauit, ut qui uerissime esset agnus Dei qui tollit totius mundi peccata. Sicut iterum per Zachariam spiritus sanctus

loquitur: Ad dandam scientiam plebi eius. Sed quā scientiam? Scientiā salutis. Nam ad hoc conducit prædicatione Ioannis, quæ primum per legem terret, postea autem per prædicationem de agno Dei conscientias consoletur & erigit. In quo igitur consistit illa scientia? In remissione peccatorū.

Vnde autem prouenit illa peccatorum remissio? Per uiscera misericordiæ Dei nostri, in quibus uisitauit nos oriens (Christus) ex alio, Cui autem apparuit per tantam misericordiam? His qui in tenebris & umbra moris sedent, tum Iudæis, tum gentibus. Voluit enim Christus tanquā Archiepiscopus noster & uerus pastor ex Iudæis & gentibus unū gregē & unum ouile facere, ut pedes omnium hominū, si saltem ex orientem lucē Euangelij suscipiant, & Christo credant, dirigantur in uiam pacis, quæ ex uera fide procedit. Ecce hæc omnia ad huc pertinent ad officium Ioannis, qui non solum concionator & Propheta, sed plus etiam quā propheta fuit. Non enim prædicabat, sicut alij Prophetæ fecerant, Christum uenturum, sed iam præsentem demonstrabat. Et quia Christum, qui per prædicationem, passionem, & mortem ac

Ioannes
ex
emplū
boni
conci
onatoris.

1020.

Ioannes plus quam propheta.

ac resurrectionem suam omnes mæro-
res & languores ablaturus erat, hoc
modo demonstrare debebat Ioannes,
necesse erat in natiuitate eius læsi-
sima accidere. Statim enim nato hoc
puero lætantur & gaudent cum pa-
rentibus omnes uicini & propinqui,
circumcidunt puerum die octauo, im-
ponentes illi ex iussu & indicto Pa-
tris nomen gratiæ & misericordiæ,
& diuulgatur fama hæc super omnia
montana Iudeæ, ubi ponunt id om-
nes qui audiunt in corde suo, agnosce-
tes quod manus Domini, hoc est, po-
tentia & auxilium Dei esset cū illo.
Ecce ad hanc modum oportet consi-
derare Ioannem, ut cognoscatur quis
nam æstimandus sit.

Secundo, in hoc Euangelio fides
Zachariam facit loquentē, qui antea
propter incredulitatem suam aliquan-
diu mutus fuerat. Et sicut in hoc uidēus
quantū peccatū sit incredulitas, ita ut
uicissim uidēus quā preciosus et diui-
nus thesaur⁹ sit fides. Angel⁹ Domini
dixerat ad Zachariā, Vxor tua Eliſa-
beth pariet tibi filium etc. Quibus uer-
bis Zacharias merito credere debe-
bat. Sed quid facit? Quia ipse erat se-
nex & uxor eius processerat in die-
bus suis, ideo uult prius scire, quomo-

do hæc futuea sint, & propterea eti-
am cogitur obmutescere, donec imple-
antur quæ dicta erant illi per Ange-
lum. Ad hunc modum in hunc usq; diē
sunt & fiunt muti omnes illi, qui A-
postolis Dei, uerbo & Euangelio ei-
us nolunt credere. Vbi enim Dei glo-
riam & meritum Christi debent ex-
tollere & dilatare, ibi extollunt in-
finitiam operum suorum. Sicut Phari-
sæus ille facit Luc. 17. Deus gratias a-
go tibi, inquit, quia non sum sicut cæ-
teri hominum, raptores, iniusti, adul-
teri, uelut etiam hic publicanus. Est
ne hoc gratiam Dei & meritū Chri-
sti glorificare? Minime. Sic gloriari
peius est quàm mutum esse. Quamuis
enim hic multa uerba audiantur, hoc
tamen nusquā auditur quo gratia
Dei & meritū Christi extollitur &
glorificatur. Iam tamen si loqui et mul-
ta uerba facere possum, incredulitas
autē qua Deo suus honor eripitur in
corde meo regnat, tamen coram Deo
mutus sum, ut scriptura ait: Sapientia
os mutorum aperuit, hoc est, cognitio
Dei facit eloquentes, qui Deo in Chri-
sto honorem suum tribuere, eum
laudare & glorificare, denique
uerbum eius confiteri norunt.
Talis orator factus est Paulus,

Obmu-
tescere
nostris
tempo-
ribus,

cum

IN DIE SANCTI.

cū iustitiam suam in lege factā ceno
 & stercore comparauit, ut per eum iu
 stitia, quā Christus peperit et dat cre
 dentibus, non pateretur detrimentū.
 Talis orator, post tempus, quod ab
 Angelo prædictū erat, impletum, sit
 etiam Zacharias. Nam illico post cir
 cumcisionem filij sui Ioannis repletus
 est spiritu sancto, & prophetauit lau
 dans Deum, quod tantam illi gratiā
 exhibuisset. Propterea dixi, ubi non
 est fides & spiritus, ibi necesse spiri
 tualiter muti simus omnes, etiamsi
 multa inania uerba fundamus.

Tertio, describit Euangelista ad
 uerbū, quidnam Zacharias ita spiritu
 sancto illuminatus prophetauerit, &
 cur Dominum Deum suum tantopere
 laudauerit & glorificauerit. Benedi
 ctus (inquit Zacharias) Dominus De
 us Israel. Benedicere hic idē est quod
 laudare. Quis enim Zacharias filium
 sibi promissum nactus erat, & quid
 Christus, cui filius ille uiam præpara
 turus erat, efficere deberet, in spiritu
 cognouerit, laudat iam Deū pro tan
 to beneficio, nobis exemplum præ
 bens ut et nos Deo pro acceptis bene
 ficijs cum corporalibus tum spiritua
 libus semper gratias agamus eum que
 laudemus. Quod si cupis audire cau

sam huius laudationis ab ipso Zacha
 ria. Quoniam uisitauit, inquit, & fe
 cit redemptionem plebis suæ. Dupli
 citer hoc uerbum uisitare accipitur in
 scriptura. Uisitauit enim nos interdum
 Deus in ira & furore suo, uidelicet,
 cum punit peccata nostra, quemadmo
 dum Pharaoni in mari rubro, & Iu
 dæis tempore Titi & Vespasiani con
 tigit. Interdum uisitauit nos in gratia &
 misericordia, sicut Iudæis accidit, cū
 ex AEgypto educebantur, item, quā
 do Christus illis missus & donatus
 est, de qua uisitatione Christus ipse
 loquitur et conqueritur, quod nō cog
 nouerint tempus uisitationis suæ. Et
 de hac quidem clementi uisitatione e
 tiam loquitur hic Zacharias dicens,
 quod Deus uisitauerit & fecerit re
 demptionem plebis suæ. Agnoscit e
 tiam & tam certam hanc redempti
 onem aestimat, ut proclamet & extol
 lat eam, tanquā iam facti sit, cum ta
 men adhuc fieri deberet. Et huc per
 tinet quod sequitur in cantico: Ere
 xit cornu salutis nobis, in domo Da
 uid pueri sui. Cornu uocatur in sacris
 literis potentia & dominatio. Quasi
 dicat Zacharias: Corporale regnum
 habet iam finem suū, & sceptrum de
 tribu Iuda ablatum est, sed age, iam
 res

Deus
 uisitauit
 nos du
 pliciter.

Math.
 23.

Cornu
 in scrip
 turis.

res nostræ meliores erunt.

Nouum enim regem, qui uidelicet iamdudum promissus nobis est, habebimus, qui etiam regnum instituet, non quidem corporale, in quo externa potentia regnet, sed regnum salutis & uitæ æternæ, quemadmodum patriarchis & Dauidi multis ante seculis promissum erat. Qui enim in hunc regem credet, & uerbum eius obseruabit, huic certo illa salus continget. Imò quis hic dubitaret? Nonne iam olim hæc locutus est per os sanctorum Prophetarum? Nonne id patriarchis promissum? Verum dissensio orietur inter hunc regem & mundum. Ille enim omnia quæ mundus recta et bona æstimat, iniusta pronuntiabit, uerbo suo omnem ipsorum sanctimoniam, sapientiam & probitatem rejiciet & condemnabit. Et hinc erit origo huius dissidij, hic progressus, ita tamen ut uictoria tandem ipse Christus potiatur, non tantum in suum commodum, sed etiam in usum omnium suorum. Si autem scire cupis, quid sit facturus? Liberabit nos ab inimicis nostris,

& de manu omnium qui oderunt nos. Præterea uult nobis indicare uiam quam ingressi, non desperemus propter peccata nostra de misericordia: uult memor esse iurisiurandi quod iurauit ad Abraam patrem nostrum. Breuiter: Per meritum suum ex mera gratia sine merito operum nostrorum faciet nos iustos, pios ac beatos: saltem ut nos sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi omnibus diebus nostris, non in externis cæemonijs & culibus, sicut hactenus factum est, sed in sanctitate & iustitia coram ipso. Cor ipse requirit, fidem exigit, in spiritu & ueritate uult adorari, non externis operibus fide carentibus, sicut hactenus, saturari. Hoc modo uides Zachariam per spiritum agnoscere uenturam gratiam Euangelij, itaque laudat & glorificat Deum tanquam certus quod per eam gratiam omnes saluandi sumus. Dominus Deus noster tribuat nobis ut et nos eam agnoscamus, ac Deo Patri nostro pro ea gratias agamus, eumque glorificemus in secula. Amen.

IN DIE APOST. PETRI ET PAVLI

lectio Actorum. 12.

IN diebus illis. Iniecit Herodes rex manus, ut ad fligeret quosdam de Ecclesia, &c.

LOCI

IN DIE S. PETRI
LOCI HVIVS LECTIONIS.

Pfal. 2.

Quod psaltes ait: *Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum, aduersus Dominũ & Christum eius, uerum hic esse uides. Rex enim Herodes, non homo quispiam plebeius, malum machinatur. Cui? Sux farinæ hominibus? Non, sed Ecclesiæ.*

At tyrannide Herodes describitur, præterquam enim q̃ Iacobum e medio tulerat, nihil tale commeritum, ita & Petrum uinctum deturbat in carcerem, nulla alia causa huc adductus, quã ut uirus animi sui in Christi discipulos euomeret, adeoq; impietati Iudæorum gratificaretur.

Pro Petro in carcerum squalore detento, iugiter ad dominum & suspirauit & præces effudit Ecclesia.

Vnde discas, si adflētis opitulari aliter nequeas. Vel oratione inuandos esse.

Piorum oratio efficax est. Per angelum enim Petrus liberatus, suis reditus est. Huc pertinet illud Iacobi. Multum ualet, deprecatio iusti ad fidua.

Quemadmodum Petro suppetias tulit Dominus, quum iam & in tyranni manus incidisset, & de uita illius desperaretur: Ita nobis quoq; si porro fidere illi pergamus, aderit etiam tum, cum omnia uidebuntur desperatissima.

Speciem quandam gratiarum actionis habet, quod Petrus à Domino liberatum se confitetur, quam à nobis quoq; exigi memineris.

EVANGELIUM IN DIE PETRI ET

Pauli. Matthæi. 16.

Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt. Alij Iohannem Baptistam, alij autem Eliam, alij uero Ieremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus filius Dei uiui. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon filius Ionæ, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed

efficacia orationis pio Iacobi.

sed pater meus qui in cœlis est. Et ego dico tibi: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Et ego dabo tibi clauēs regni cœlorum. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Et quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus uti animis nostris infigeret, ueram carnem ex uirginis carne, per spiritus operationem accepisse se, ipse filium hominis se appellat. Locutus egregius contra Anabaptistas.

Vbi Christus prædicatur, ibi fieri non potest, quin uarij à uarijs passim rumores serantur, id quod hodie quoque in tot, ad angularē istum lapidem impingentibus, uidere est.

Petrus omnium Apostolorum nomine respondens, egregie Christum confitetur. Tu es, inquit, Christus fili⁹ Dei uiuī. Christum pro Messia illo agnoscit, qui patribus antea promissus, nunc uero tandem orbi exhibitus sit, omnes homines sanguine suo redēpturus. Atque de huiusmodi confessione Paulus inquit: Corde credit ad iusticiam, ore autē confessio fit ad salutē.

Caro & sanguis tantum abest, ut Christum hunc suis uiribus cognoscere queat, ut etiam doctrinam illius, nisi spiritu perfundatur, modis omnibus detestetur. Pater meus, inquit, qui in

cœlis est, reuelauit tibi. Sic Euangelista Ioannes. Qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Ioan. 1

Christus hanc Petri confessionem uerbo Dei per omnia consentaneam, mirifice prædicat, adeo ut etiam dicat, super hanc petram ædificaturum se Ecclesiam suam. Non dicit super Petrum, sed super petram. Ut uideas Ecclesiam super uerbum, non homines fundandam.

Aduersus ueram Ecclesiam, ne portæ quidem inferorum unquam præualitura sunt. Magna promissio, si probe perpendatur.

Clauium usus est, incredulis, exccæcatis, contemptoribus, iusticiarijs, condemnationem, iram, ac iudicium Dei annunciare. Contra pœnitentibus, remissionem peccatorū, iusticiam, & uitam æternā per uerbum offerre. Atque quicquid huius uel fecerūt ante hac Apostoli, uel hodie faciū cōcionatores,

S id non

IN DIE S. PETRI

id nō potest non & in coelo ratū esse.

Porro clauēs Ecclesiā habet, ut cui à Christo cōcreditū sint. Quare quoti

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Confes
sio A
postol
orum
de Chri
sto.

In hoc Euangelio habemus primum egregiam confis.sionem Petri & aliorum Apostolorum, in qua confitentur quod Christus sit filius uiuentis Dei. Et hæc confessio tam magnifica & præclara est, adeoq; Christiana, ut libere audeamus dicere, quod ubi talis confessio non sit, ibi nulla planè salus sit, sicut etiam Paulus testatur: Corde creditur ad iusticiā, ore autem fit confessio ad salutem. Principio interrogat Christus, quæ sit in populo de se fama, & quemnam se dicant homines esse. Dicunt ei Apostoli: Alij quidem Ioannem Baptistam, alij uero Eliam, alij uero Ieremiam, aut unum de numero Prophetarum. Non ignorabat Christus quid de se diceretur. Adhæc melius nouerat, quàm ipsi Apostoli dicere potuissent, quod necesse sit ibi multa mendacia exoriri, ubi Euangelium prædicatur, quæ non solum contra ipsam ueritatem excogitantur, sed contra eos etiam qui ueritatem prædicant, & inde accidere, ut nō raro exacerbetur mundus. Itaq; necesse est, q; aliud quiddam fuerit q;

es uelligant, uel soluant cōcionatores, tones memores esse debēt, quicqd ha ius faciāt, Ecclesiæ nomine facere sese

quæsierit Christus ex Apostolis suis, nimirum, cōfessio Apostolorum, sicut audiemus. Ita enim ait ipse: At uos quæ me dicitis esse? Hic respondit Petrus omnium nomine: Tu es Christus ille filius Dei uiuentis. Hanc confessionem probe introspecito, & inuenies hic omnium Apostolorū fidem rectam & ueram fuisse, nisi quod cruce nondum fuerat comprobata, & spiritus sanctus in eis nondum fuerat confirmatus. Initio confitentur quod sit Christus ille, hoc est, unctus ille & Dux, quem Deus patribus ipsorum longe ante promiserat, et quem tanto tempore expectauerant, quod nimirū esset uenturus et impleturus omnia ea de quibus scriptura fuerat uaticinata. Adhæc confitentur etiam, quod sit filius Dei uiuentis, in hoc missus in hunc mundum, ut omnes homines ipsius merito, passione et morte, probi, iusti, & beati fierent. At hoc modo, ut conueniebat, ex uno eodemq; Christo pariter Deum & hominem faciunt. Nam iuxta humanitatem filius Davidis est, unctus à Patre in regem & sacerdotem, idq; secundum ordi

Fides
Apo
stolorū

etia. 59

dum ordinem Melchizedech, deducit illi Deus sedem David, hoc est, regnū spirituale, quod per spiritū administratur, ut se deat super eam in aeternū. At iuxta diuinitatem filius est Dei uiuentis, eadem substantia, essentia, & maiestate cum Patre, adeo, ut nec Pater à filio, nec filius à Patre separari possit, sicut etiam Sanctus Paulus ait: In Christo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Iam qui tali fide, & hoc modo sicut hic Apostoli fecerunt, Christū confiteatur, is sine dubio etiā una cum Apostolis particeps fiet aeternae salutis, quemadmodum Christus ad Petrum ut ad omnes dicit: Beatus es Simon Bariona &c.

Secundo, uidemus in hoc Euangelio, quod talis confessio non ex uiribus nostris, sed ex reuelatione Dei prouenit. Nam quamprimum Petrus omnium nomine dixisset, quid sentirent de eo, illico adhuc ait Christus: Caro et sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui est in caelis. Ergo ne in negocio iustificationis nostrae & confessionis Dei, caro nostra, hoc est, sapientia & prudentia nostra, liberum arbitrium, & uires humanae nihil ualebunt? Certè nihil. Neque enim hic quicquam ualeat, nisi mera gratia & misericordia.

Iam si gratia est quod credam, quod bona opera faciam, quod Christum confitear, sicut hoc loco Apostoli faciunt, necesse etiam erit, ut hic carnem ut carnem patiar manere, & sanguinem ut sanguinem, ita ut quantum ad salutem nostram attinet, non solum nihil possit caro, sed nec quicquam etiā aliud possit quam peccare, sicut Ioannes Euangelista ait: Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomen eius, qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. An non hic ab Euangelista hoc totum reijcitur, quantum ad iustificationem attinet, quod ex uoluntate sanguinis, ex uoluntate carnis, ex uoluntate uiri natum est? Ita etiam necesse est, ut Petri & aliorum confessionem hic consideremus, quod non ex ratione ipsorum, sapientia aut libero arbitrio coram profluxerit. Voluit enim Christus hoc ipso retundere & prosternere praesumptionem nostram, ac humiliare innatam superbiam nostram, ut disceremus de nobis ipsis & uiribus nostris diffidere, ac alibi quaerere iusticiam & salutem, quam in nobis ipsis & operibus nostris. At ea ubi quaerenda est? Apud illorum

Ioan. 1

S 2 nimirum,

IN DIE S. PETRI

nimirum, qui tam magnificam confessionem de Christo ipsis Apostolis reuelauerat apud Patrem coelestem, de quo Christus etiam alibi dicit: Nemo cognoscit Patrem nisi solus filius, & nemo cognoscit filium nisi solus Pater, & cui Pater uoluerit reuelare.

Promissio Ecclesiae data,

Tertio, habemus in hoc Euangelio promissionem de Christo Ecclesiae datam, nimirum quod portae inferorum, hoc est, Satan cum omni potentia, & sapientia humana non praeualebunt aduersus illam. Attende uero quo fundamento extructam esse conueniat hanc Ecclesiam, ad quam tam magnifica promissio pertinet. Tu es Petrus, inquit Christus, hoc est, perstas iam in confessione tua ueluti petra. Confite ris enim & credis me esse Christum & filium Dei uiuentis, hoc est, quod sum saluator & redemptor totius mundi. Quare age, talis fides erit in mea Ecclesia, quae in me & uerbum meum respiciat, & solummodo ex me pendeat, adeoque firmiter perstet in tali confessione, sicuti tu modo fecisti. Et super talem fidem, quae solummodo in uerbum meum confisa fuerit, aedificabo Ecclesiam meam, adeoque potenter, ut nec portae inferorum, hoc est, quicquid aduersum me est, uel in inferno,

Portae inferorum,

uel super terram, praeualere debeant aduersus illam. Certe persecutio aderit, ac Satan ipse non desinet mille modis tentare, si quo pacto mea, mea inquam Ecclesia, eripere possit uerbum. At non fiet uoti compos, sed nequiquam hos labores sumet, siquidem ego defensor & protector illius ero. Ad eundem modum loquitur etiam Matthaei septimo. Omnis qui audit ex me sermones hos, & facit eos, aedificabo illum uiro prudenti, qui aedificauit domum suam super petram, & descendit imber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non est prostrata; fundata enim fuerat super petram. Quia uero prouidit Christus Ecclesiae suae tam magnifica promissione, quis praecor tam demens esset, qui se ab ipsius, ipsius inquam Ecclesia uellet segregare?

Quarto, uidemus ex hoc Euangelio, cui nam Christus clauium potestatem dederit, & quousque ea ipsa potestas se extendat. Antea dictum est, Petrum omnium Apostolorum nomine respondisse, & Christum cum Petro locutum esse, ut cum reliquis omnibus. Hoc cum ita sit, fateamur necesse est, quod non solum potestas data sit Petro ligandi & soluendi, sed reliquis

extra ueram Ecclesiam non est laus.

reliquis Apostolis omnibus in genere. Quòd si contentiosum se hic aliquis præbere, ac solum in Petrū transferre hanc potestatem uelit, tamen obstruitur os illius ex loco Matthæi capite. 17. & Ioa. 20. quibus locis ad omnes Apostolos ait: Quorumcunq; remiseritis peccata, remittuntur eis: quorumcunq; retinueritis, retenta sunt. Quamquam nemo non fateri cogatur, quòd hi qui de potentia Petri disputant & digladiantur, non Petri causa hanc disputationem suscipiant, sed quòd faciant hoc in gratiam Romani Antichristi. Sed in tantum præualuerunt aduersus illum iam portæ inferorum, ut quiuis facile æstimare possit, hanc promissionem non esse detorquendam in se dem Romanā. Adhæc, in tantum seipsum falsa doctrina sua & diabolica superbia deiecit & prostrauit, ut non multum loci amplius relictum ei sit in cordibus credentium. At quid est iam clauium potestas? Nil sane aliud quàm administratio uer-

bi & Sacramentorum. Nam hoc uerbum suum & Sacramenta Christus Ecclesiæ donauit. Ecclesia autem dat talem potestatem ministris uerbi, ut qui Ecclesiæ nomine talem functionem exequi debeant. Vbicunq; igitur uerbum prædicatur, excipitur & creditur, ibi etiam certissime remissio peccatorum est, id quod per solutionem illam de qua hic dictū intelligitur. Vbi cunque uero uerbo Dei quod prædicatur, non crediderint homines, ibi reuera nihil est quàm perpetua condemnatio, nec ulla remissio peccatorum. Firmiter enim hoc loco stat promissio, quod quæcunq; ministri uerbi Ecclesiæ nomine soluerint super terram, soluta sint in cælis: & quæcunque alligauerint super terram, sint alligata in cælis. Et hæc potestas sane non est contemnenda. Nam quod in hoc negotio minister seu sacerdos facit, non facit ex seipso, sed Deus ipse facit, qui in hunc usum uerbum & Sacramenta sua nobis dedit.

soluere
Alligare.

IN DIE VISITATIONIS MARIAE,

Epistola ad Romanos. 12.

FRATRES: Dilectio sit, non simulata. Sitis odio, persequentes. &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

S 3 Paraneses

IN DIE VISITATIONIS

Paræneses morum habet hæc le-
ctio. Ac quidem principio dilectionē
proximi docet, quam non ut fucatam,
sed ueram esse uult, idque merito.
Quid enim Christianismus erit, ni
mutui amoris illecebra ueluti condiat.

Fructus
aus spi
ritus. Fructus spiritus est, bono adhære-
scere, & quod malum est execrari.

Vt honore alter alterum adficia-
mus, ipsa etiam naturæ lex præcipit.
Huc pertinet illud ex Ethnicorum sco-
la. Ducebant hoc grande nephas &
morte piandum, Si iuuenis uetulo non
assurrexerat.

Feruoꝝ spiritus, ignauia, torpori,

& pigriciei opponitur, adeoq; ultro-
neam quandam cordis hilaritatem, in
omnibus operibus nostris exigit.

Tempori seruire, spe gaudere, in
adflitione patientem esse, præcatio-
ni instare, sanctorum, hoc est, piorum
pauperum rationem habere, hospita-
lem esse, hostes amare, flere cum flen-
tibus, gaudere cum gaudentibus, non
arrogantem esse, honesta sectari, ope-
ra sunt, sine quibus Christianismus
constare haud poterit. Videndum igitur
est, ut ne quid secus, in ijs quæ ad
externam conuersationem pertinent,
atque dictum est hic faciamus.

EVANGELIUM IN DIE VISITA-

tionis Mariæ. Luc. i.

EXurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana,
cum festinatione in ciuitatem Iuda, et intrauit in domum
Zachariæ, & salutaui Elizabeth. Et factum est, ut audiuit sa-
lutationem Mariæ Elizabeth, exultaui infans in utero eius.
Et repleta est spiritu sancto Elizabeth. Et exclamauit uoce
magna, & dixit: Benedicte tu inter mulieres, & benedictus
fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater Do-
mini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tuæ
in auribus meis, exultaui gaudio infans in utero meo. Et
beata quæ credidit, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt
ei à Domino.

Etaut Maria:

Magnificat anima mea Dominum.

Et exul

Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.

Quia respexit ad humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc, beatam me dicent omnes generationes.

Quia fecit mihi magna qui potēs est, & sanctū nomē eius.

Et misericordia eius a p̄genie in progenies, timentibus eū.

Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.

Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.

Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.

Suscepit Israel puerū suum, recordatus misericordiæ suæ.

Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius in sæcula.

Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reuerſa est in domum suam.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Quibus operibus sancti potissimum studuerint, uidere est in hoc Evangelio. Imò spiritus sancti afflatu factum opinor, quod tam diligenter id officij, quod Eliſabethæ Maria impendit, Euangelista describit. Quis enim hic non uidet, unam charitatem esse, quæ boni operis nomen mereatur? Hypocritæ hic suas battologias & ieiunia iactarent, si de bonis operibus interrogarentur.

Discant igitur uirgines Mariæ exemplo, natu maiores reuereri, iuuare & suscipere. Contra discant uetulae Eliſabeth exemplo, ut bona conuersatione, saleq; conditis sermonibus e-

rudiant, adq; honesti studium tenerā hanc ætatem prouocent & exhortentur. Sic enim fiet, ut matronalis cum honestas, tum pudor conseruentur aliquanto diligentius, atque hisce temporibus conseruata sunt. Porro si uerum fateri licet, magna est in eo sexu hodie cum petulantia rû lasciuia, & quæ à Mariæ uerecundia abest quàm longissime. Maria cum festinatione abibat per montana. Noſtrates uero cum matronæ tum uirgines, non solum non fugiunt ineptas in omnibus angulis confabulationes, uerumetiam ultro querunt quibus cum nugentur, & tempus terant. De omnibus non loquor,

IN DIE VISITATIONIS

sed de ijs quæ culpari hic possunt.
 Mar. 1. Eliſabetha spiritu ſancto afflata,
 matrem Domini agnoſcit, quam eti-
 am benedictam & beatam pronun-
 ciat. Sed qua de cauſa? Quod Angelo
 crediderat. Quis iam nunc neget fi-
 dei deberi omnia? Huc pertinet illud:
 Si quis fecerit uoluntatem patris mei
 qui in coelis eſt, hic mihi ſoror & ma-
 ter eſt.

Eidem nunquam non & charitatis
 opera, & laus Dei ſequuntur. An non
 iſtuc hic uidere eſt in Maria? Princi-
 pio cum audiſſet Eliſabetham cogna-
 tam ſuam geſtare uterum, præſtat ei-
 dem obſequiũ, id quod charitatis eſt.

Deinde extollit magnificentiſſime
 in cantico ſuo Dominum. Non ſolum

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Gabriel Angelus in die Annuncia-
 tionis Mariæ inter alia uerba etiã Eli-
 ſabeth cognatam Mariæ allegaue-
 rat, tanquã exemplum ex quo diſce-
 ret, poſtquã & illa in ſenectute ſua
 conceperat, non eſſe impoſſibile apud
 Deum omne uerbũ. Quando quidem
 igitur Maria Angelo ex toto corde
 credidit, nec de ullo eius uerbo dubi-
 tavit, exurgens in diebus illis, abiit cũ
 feſtinatione in montana, ad ciuitatem
 Iuda, uenit in domum Zachariæ, ſa-

enim ore, id quod ſacere poſſunt, te.
 ſte Propheta, etiam hypocrita, uerum
 etiam corde & ſpiritu laudat Deum.
 Magnificat, inquit, anima, anima, ani-
 ma mea Dominum, & exultauit ſpiri-
 tus meus, in Deo ſalutari meo. Ela. 29

Eſt autem in hoc cantico, eius lau-
 dis uidere cauſas duas. Prima ad Ma-
 riæ perſonam pertinet, ut quæ ſe ag-
 noſcit maximis à Deo beneficijs ſeſſe-
 tam eſſe. Altera ad omnes homines
 pertinet. Quemadmodũ enim diuina
 erga ſe beneficia agnoſcit Maria: ita
 in ſpiritu preſentificat. Omnes homines
 eius miſericordiæ, quam ſibi Deus ex-
 hibuerit participes futuros, modo cre-
 dant. Et miſericordia eius, inquit, à pro-
 genie in progenies timentibus eum.

lutat Eliſabeth. Inprimis autem dili-
 genter obſerua cauſam, cur Maria ad
 Eliſabeth iuerit. Id enim non propter
 ea tantum factum eſt, ut ſalutaret Eli-
 ſabeth, ſed ut ipſa tanquã iunior æ-
 tate aliquandiu inferuieret Eliſabethæ,
 quemadmodum in fine huius Euange-
 lij dicitur, quod manſerit cum ea men-
 ſibus tribus. Docet itaq; nos hoc loco
 ſcriptura, ac ipſe ſpiritus ſanctus, cu-
 ius inſtinctu hæc cõſcripta ſunt, quod
 uera fides ſine ſequentibus operi-
 bus, præ- Maria
cur uti-
litur
ſit Eli-
ſabethæ
Fides
non eſt
ſine o-
peribus

bus, præsertim quæ ad usum proximi spectant, existere nequeat. Quia enim fides promissionem Dei apprehendit & agnoscit eius beneficia, propterea æstuans, uiuum & ardens quidam in corde est, non potest latere, oportet ut se per dilectionem erga proximum & alioqui etiam honesta conuersatione exerat & dilatat. Sicut arbor plantata iuxta decursus aquarum non exarescit, sed dabit fructum suum in tempore suo. Ad hæc nonne dicit scriptura. Qui timet Dominum opera tur iusticiam? Quis autem timet Deum, timore filiali inquam, præter solum credentem? Huc referendū quod Sanctus Paulus ait: Fides per opera est efficax. Ad eundem modum & Maria agit. Exurgit, abit in mōtana. Sed apparet ne in professione & incessu illius ulla impudicitia, sicut nostra ætas in iuuentute & puellis expectatur & uidetur? Minime, sed abit cum festinatione & modeste, neminem salutat, non longis fabulis & colloquijs indulget, non hinc inde respicit, sed hoc unum agit & cogitat, ut ad cognatam suam Eliſabeth ueniat, huic inseruiat & obsequiū præstet. Quod si in ueteri testamento Dina Patriarchæ Iacob filia tanta modestia & pu-

dicitia & eo animo iuisset in Sichem ad cōtemplandas mulieres loci illius, profecto pudicitiam & uirginitatem suam conseruasset. Sed quid præterea agit Maria? Non tantum salutat Eliſabeth, postquā uenit in domū eius, sed mansit cum eatribus mensibus, proculdubio ut illi inferuaret, sicut & supra dictū est. Hæc sunt opera, quibus fidem suam declarat & publice spectandā proponit. Iam ubi eiusmodi charitatis opera non sunt, ibi certe uera fides esse non potest, siquidē ex his fructibus tantū, bona ne an mala arbor simus, deprehenditur. Tabæa Acto. pia mulier commendatur in Actis A. 9. postolorū, non tantum quod pia et credens fuerit, sed etiam quod sequentibus operibus charitatis pietatem suā erga egenos declararit. Ex his omnibus colligitur, quod Christianus debet facere bona opera ad confirmationem fidei suæ, sed ita ne fiduciam suam in ea collocet. Fidem sinamus esse fidem, & opera mancant opera, ne hæc inter se confundantur, alioqui ex fructibus arborē, ex arbore fructū faciemus, cōtra doctrinā Euangelij.

Secundo, uidemus in hoc Euangelio, quanta reuerentia & quibus uerbis Eliſabeth Mariam suscipiat &

Opera
testifi-
cantur
tantū
de fide.

IN DIE VISITA.

excipiat. Neque enim hoc temere dictum est ab Euangelista, quod statim ut audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, repleta sit spiritu sancto, ita ut et Ioannes in utero eius, tanquā is qui agnosceret præsentiā matris Domini sui, exultauerit. Cur igitur nō consideramus, quomodo et quibus uerbis Maria excepta sit. Primo tantum est gaudium Elizabeth propter aduentū Mariæ, ut non solum ipsa sed etiam infans in utero eius exultauerit. Deinde testificatur etiam Elizabeth uerbis suum gaudium, cum non saltem laudat Mariam, sed etiam super omnes mulieres, propter gratiam à Deo illi citra omne opus ac meritum donatā, extollit. Ad hæc summopere quoque cōmendat fructum uentris Mariæ. An non enim hoc est insigne et memorabile, quod eum fructum uentris Dominum suum appellat? Et unde mihi hoc, inquit, ut mater Domini mei ueniat ad me? Hinc iam discendum est, quid de filio eius Iesu Christo sentiendum sit. Elizabeth laudat Mariam tanquā electam uirginem filiam Dei, quæ à Deo ingentem gratiam sine ullo merito consecuta sit, imò quæ propter hanc gratiam et fidem suam perpetuo in mundo glorificanda sit. Et hoc quidē

Mariæ
laus &
honor.

modo nos quoque Mariam honorare, laudare et glorificare possumus. Hæc enim laus non detrahit quicquā gloriæ Dei quam sibi solireseruauit, nec daturus eam est alteri. Quinimo, cum ad hunc modum Mariam et alios sanctos laudamus, tum uel maxime Deus in sanctis suis laudatur et colitur, si quidē quicquid boni aut fecerunt aut habuerunt omnes sancti, soli illi tribuitur, non sanctorū operibus aut meritis. Hoc autem uetus translatio Psalmi terij uocat laudare Deum in sanctis eius. Quāquā homo Christianus non tantū Deum in sanctis eius, quos tam mirabiliter per gratiā suam ducit et cōseruat, colere, glorificare et laudare debet, sed etiam eos sanctos, quatenus crediderunt et eam suam iuxta uerbum Dei egerunt, tanquā exemplum sibi debet proponere, ut ad eorum uitam inculpatam et fidem, suam quoque uitam instituat. Hoc enim uere est sanctos laudare et colere. sicut Diuus Paulus ait: Imitatores mei estote, sicut ego sum Christi. Hoc tantummodo cauendum est, ne eos inuocemus, adoremus, aut aduocatos intercessoresque eos faciamus, qui pro nobis apud Deum orare et intercedere debeant. Nam id solius Dei est, ut

Sanctus

et al.
42.

et al.
150.

et al.
72.

Rom. 8

Sanctus Paulus docet, et hic uidemus, quod Elizabeth laudat Mariam, non tamen pro Deo eam extollit aut adorat. Quid uero sentit de filio Mariæ? Agnoscit eum, & quamuis utero matris adhuc inclusum, pro Domino & seruatore habet, qui eam à peccatis liberaturus, iustam ac beatam, sine ullis meritis aut operibus, facturus sit ex mera gratia & misericordia.

Hoc confitetur & credit, sicut uidemus in hoc Euangelio. Vis igitur Mariam recte colere? Crede sicut ipsa credidit. Age uitam honestam, sicut ipsa modeste uixit. Pone tibi ac alijs ob oculos pietatem & probitatem illius. Interim illud quoque imprimis aduerte, ut antea peruenias ad agnitionem Christi, quæ hic tantopere in Elizabeth extollitur. Hæc enim tametsi Mariam summis laudibus extollit, tamen confitetur & sentit, quod tantum fructus uentris Mariæ sit uerus Dominus, & uerum semen illud, in quo benedicendæ sunt omnes gentes terræ.

Tertio, illud imprimis in hoc Euangelio est obseruandum, quod Elizabeth Mariam propter fidem beatam reputat & pronunciat. Beata, in-

quit, quæ credidisti. Hæc enim sententia iustitia fidei contra iustitiam operum confirmatur, quod hic dicitur, non Elizabeth, sed spiritus sanctus ipse, quo erat repleta, loquitur. Porro quis iam in causam iustificationis nostræ opera aut merita admitteret, siquidem Christus, Paulus & omnes Apostoli, & hæc ipsa Elizabeth tam pulchre hic consentiunt?

CHRISTVS ait: Qui credit in me non confundetur. Sanctus Pau-

ioan. 3

lus dicit: Romano. 3. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem, sine operibus legis. Idem facit Sanctus Petrus in Actus Apostolicis cum ait: Fide purificari corda nostra. Ita omnes confirmant hanc sententiam Elizabeth, ut merito iustitia fidei defendatur iam contra iustitiam operum & hypocritas. Attende autem nos, quoties fidei mentionem facimus, de uera fide loqui, quæ omnibus creaturis mortua, noua creatura facta sit, & ad agnitionem Dei Patris per Christum peruenit. Huiusmodi enim fides uiua est in corde, ardet & æstuat, ut sine operibus existere ne queat, timet Deum, diligit Deum, inuocat Deum in omni necessitate, gratias agit Deo, glorificat & laudat eum, pro omnibus beneficijs accep-

Fides uera.

tem. 12.

fides sola iustificat

IN DIE VISITA.

acceptis cum corporalibus tum spiri-
tualibus, sicut & in Maria hic uide-
mus. Nōne enim maximopere laudat
& glorificat Deū in suo cātico? Mag-
nificat, inquit, anima mea Dominum.
Quasi dicat: Agnosco quidē bene ō
Elizabeth, quid mihi a Deo sine ullo
meo merito contigerit, quidque adhuc
mihi euenturum sit, & propterea me-
rito credo ei qui mihi tantam gratiam
exhibuit, & ita quidem credo, ut De-
um perpetuo glorificem, illi gratias a-
gam, eumque extollam. Nō autē ore
tantum, ut hypocritæ solent, eum glo-
rificabo, sed magnificabit eum anima
mea, & exultabit spiritus meus in
Deo salutari meo, hoc est: Ex toto
corde, ex omnibus uiribus meis Deū
laudabo & extollam, quemadmodū
& Dauid, cum inquit: Ad te Domine
leuaui animam meam, præterea &
spiritus meus, qui per spiritum Dei il-
luminatus & idem cum eo factus est,
nulla alia in re exultabit, quā in eo
quod Deus salutare suum hoc tempo-
re tam opulenter nobis communica-
uerit & exhibuerit. Animam uocat
scriptura omnes uires, quibus corpus
uiuit & conseruatur. Et compræhen-
ditur hoc uerbo humana ratio & pru-
dentia, atque adeo omnia quæ sunt in

potestate humana.

Spiritus autem appellatur in scrip-
tura præciosissima pars hominis, quæ
per bonitatem & gratiam Dei illumi-
nata & Deo insita per fidem est. Et
comprehendit hoc uocabulum spiri-
tus, res in comprehensibiles, inuisibi-
les & æternas, imò, est Dei et fidei ip-
sius domicilium. Ideo dicit Maria:
Magnificat anima mea Dominum, &
exultauit spiritus meus, in Deo salu-
tari meo. Quāmobrem uero. Quia
respexit humilitatē ancillæ suæ, ecce
enim ex hoc beatam me dicent omnes
generationes. Iterum hic audis Mari-
am fateri, quod Deus, tanquam mise-
ricors pater, non merita ipsius, sed hu-
militatem respexerit, quod pauper,
contempta, & spreta erat, nec ullius
respectus erat in mundo. Hic contem-
ptus mei penetrauit in cor Dei patris,
inquit Maria, ita ut ex gratia me ad-
iuuerit, & sempiternum nomen mihi
dederit. Atque adeo in me declarauit
quod potens est, & sanctū nomen ei-
us, idq; in eo quod non tantum matrē
filij sui me esse uoluit, sed etiam per
eundē filium meum me sibi in filiā ado-
ptaui. Sed nūquid ō Maria hoc saluta-
re etiā alijs comunicabitur? Maxime
uero. Et misericordia eius a p̄p̄te, etc.
inquit

Isa. 29

Psal.
24.

anima

Homi-
litas
Maria.

inquit ipsa. Apud quos? apud timen-
tes eum. Timor & dilectio sunt fru-
ctus fidei. Iam ubi est fides, timor eti-
am est & dilectio, imò ubi uerbum
Dei fide apprehensum tales fructus
producit, ibi quoq; misericordia Dei
finem non habebit, sed durabit in se-
cula. Vbi autem nō est fides, timor &
dilectio, sed est superbia cordis, quæ
plærumq; ex hypocrisi oritur, ibi De-
us non ex misericordia, sed alia ratio-
ne agit. Quomodo? Si eiusmodi su-
perbia est interna & spiritalis, facit
potentiam in brachio suo, dispergit su-
perbos mente cordis sui. Sin est cor-
poralis & externa, potest etiam depo-
nere potentes de sede, et exaltare hu-
miles. Et hæc omnia facit in brachio
suo. Brachium Dei significat potentiã

& fortitudinẽ Dei, sicut uidet in Da-
uide cum ait: Dextera Domini fecit
uirtutem etc. Si igitur uoles ut Deus
te uisitet in bonitate sua & repleat te
misericordia, da operam ut ueram fa-
mem iustitiæ habeas, ubi ea est, ibi
Deus replet bonis, & diuites dimittit
inanes. Suscipit Israel puerum suum,
recordatus misericordiæ suæ, &c. Si-
cut locutus est ad patres nostros, A-
braam, & ad eos qui sunt ex semine
Abraæ secundum spiritum, in secula.
Ad hunc modum docet hoc Euange-
lium, quod fides iustificet sine admini-
culo operum, nec tamen possit sine o-
peribus existere, quia timet ac diligit
Deum, glorificat & laudat Deum, ac
illi gratias agit in perpetuum, sicut in
exemplo Mariæ audiuimus.

IN DIE MARIAE MAGDALENÆ,

Prouerbiorum .31.

Mulierem fortem, quis inueniet? Procul & de ultimis fi-
nibus terræ pretium eius, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Qualem oporteat esse mulierem
probat, in hac lectione uidere est. For-
tis est, quæ fidelis est, quæ pia est, quæ
honestæ est, quæq; secundum Deum
uni marito placere studet.

Id genus fœminæ ut raræ sunt, ita

si Dei munere obtingant, cum orna-
mento tum uoluptati sunt patribus fa-
miliæ.

Obserua quibus & quomodo pru-
dens mater familias commodet.

Principio mariti & rei domesticæ
curam

IN DIE MARIAE

habet. Virum comiter tractando in officio continet. Rem familiarem, operando, emendo, plantando, auget.

Com-
moda
honesti
coniū-
gij.

Deinde domesticis præest, ac necessaria victus amicisq; largitur, ut nullum locū iisdem relinquat vel murmurandi vel conquerendi, quos tamē interim, ut opus quoq; faciant, cogit.

Tertio erga pauperes quoque & inopes bene adfecta est: Manum, inquit textus, aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

Postremo se ipsam quoq; non negligit, externo iuxta ac interno cultu commendabilem se reddens. Stragulatam uestem, byssum & purpuram, pro externo cultu habet. Neq; enim indecens est, ut nonnihil pro ratione, vel locorum, vel temporum, vel sta-

tus, huiusmodi uxor ornetur, modo factus absit. Pro interno autem cultu fortitudinem habet, sapientiam habet, legem clementiæ habet, breuiter, omnibus animi dotibus ita prædita est, ut non tam se, quam uirum apud omnes homines reddat commendabilem.

Huiusmodi seminarum cum pietas tum honestas, præter uitam æternam, temporaria etiā præmia habet. Nimirum laudem à uiro, à pijs liberis, imò ab omnibus hominibus, qui in portis etiam opera illas efferunt laudibus.

Mulier Deū timens, omnibus diuitijs, et omni pulchritudine potior est, quod utinam probe perpenderent, qui de matrimonio iunctis, tam inique hoc tempore iudicant.

EVANGELIUM IN DIE MARIAE

Magdalene. Luca. 7.

Rogabat autem illum quidam de Phariseis, ut manducaret cum illo. Et ingressus domum pharisei, discubuit, Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, ut cognouit, quod Iesus accubuiſſet in domo pharisei, attulit alabastrum ungenti, & stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius & ungento ungebat.

Videns autem Phariseus, qui uocauerat eum, ait intra se dicens: Hic si esset Propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier,

mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: magister dic. Duo debitores erant cuidam foeneratori, unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donauit utrisq̃. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon dixit. Existi. mo quod is, cui plus donauit. At ille dixit ei Recte iudicasti.

Et conuersus ad mulierem dixit Simon: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem lachrimis, rigauit pedes meos, & cappillis suis terfit. Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem ungento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.

Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata Et coeperunt qui simul accumbebant dicere intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua saluam te fecit, uade in pace.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus à Phariseo ad conuiuium inuitatus, quanquam probe compertum haberet, id genus hominum obstatam malitiam, tamen omnem mouit lapidem, si respicere nõ uellent, ut maxime essent inexcusabiles. Sic hodie quoq; multis in testimonium tantum prædicatur Euangelium: Si non uenissem, inquit, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent.

Mulier peccatrix hic describitur, sed ita ut propter ueram illam cordis contritionem, quæ tot lacrymas eidem excussit, adeoq; fiduciã in Christu, omnibus Phariseis iure præferat.

Christus à misericordia describitur. Non solum enim fidenti peccata quibus grauabatur condonat, uerum etiam egregia de usurario & debitore similitudine ostendit ac docet

prop-

IN DIE

propter peccatores uenisse sese. Ade-
oq; eum cui plus condonetur, tanto
condonatore diligere uehemētius,
quanto maior sit debiti relaxatio.

Pharisæo iure exprobat^rur negle-
ctus officij. Quorsum enim attinet
Math. multa opera præstare in speciem, si of-
9. ficiū & charitas interim denegen-
tur proximo? Ite, inquit alibi Chri-
stus, & discite; Misericordiam uolo,
non sacrificium.

Osc. 6. Fides quæ misericordia seu certis-
simo obiecto nititur, magnum hic ha-
bet præconium. Dicit enim Christus?
Fides tua te saluauit. Quid igitur ope-
rum dignitatem in iustificationis ne-
gocio iactant hypocritæ.

Quum ueram & solidam fidem,

solidū quoq; cōscientiæ sequatur gau-
diū, recte ad mulierē dicitur: Vade in
pace. Huc Paulinum illud pertinet.
Iustificati ex fide, pacem habemus
ad Deum.

Pharisæi tanta Christi bonitate
conspiciti, non solum non prouocan-
tur ad penitentiam, uerumetiam ta-
citi apud se murmurant & indignan-
tur. Simonem male habet, quod cum
peccatrice colloquitur. Cæteros hoc
urit, quod potestatem remittendi pec-
cata sibi arroget. Sed Christus nihil
moratus iniquissimas eorum cogita-
tiones, remittuntur, inquit, tibi pecca-
ta tua. Obseruabis hic naturam hypo-
crisis, ut quæ ad maledicendū semper
sit paratiora atq; ad benefaciendum.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Pecca-
trix, Describitur principio in hoc Euan-
gelio misera peccatrix, quæ non so-
lum in agnitionem peccatorum suo-
rum peruenerit, sed consecuta etiam
per fidē su remissionem illorum. At
necesse est omnino ut hæc uox pecca-
trix bene consideretur, & in corde
expendatur, ut induratus & excæca-
tus, seu Pharisæus, rite secernatur ab
ijs qui peccata sua agnoscūt. Sunt pec-
catores qui planē excæcati sunt &

in reprobū sensum traditi, ut Pha- Exo.
rao, de quo scriptura testatur q. cor. 14.
de fuerit induratus. Sunt etiam pecca-
tores qui solum coram Deo & non
coram mundo peccatores sunt, hypo-
critæ, de quibus scriptura ait: Vos e- Luc. 16.
stis qui iustificatis uos ipsos corā ho-
minibus, Deus autem nouit corda ue-
stra. Postremo sunt etiam peccatores,
qui pariter coram Deo & mundo pec-
catores sunt. Et quia hi peccata sua
agno-

agnoscunt, et serio displicent sibi, ideo
uel in primis tantum Euangelio nego-
cij cum his est. Et talis peccatrix eti-
am hæc mulier fuit, quæ in hoc Euan-
gelio describitur. Sentit enim peccata
sua, & cognoscit se transgressam esse
legem, tum quod auxilio & consola-
tione opus habeat. Itaque etiam pro-
pere aduenit nec cunctatur, postea
quàm audiuit Christum esse in domo
Simonis Pharisei, quærens apud illū
gratiam, penes quem potestas erat re-
mittendi peccata. Ad hæc lachrymis,
unguento, rigando & extergendo pe-
des eius testatur, quæ sit fiducia & a-
more prædita erga Christum. Confi-
dera autem, an non præclara res sit fi-
des, quæ primum peccata sua, postea
etiam Christum agnouit. Hæc mulier
non ignorabat, cum esset publica pec-
catrice, quod aduentus suus in Simonis
domum minime gratus foret, & quod
Phariseorū sugillationem nequaquā
effugitura esset. Attamen tantus est
amor & fiducia illius erga Christū,
ut neglectis omnibus sugillationibus
& contumelijs intrepide properet ad
Christum, à quo peccatorum remis-
sionem poterat impetrare. Iam uero di-
ligenter obserua hanc mulierem, si qui-
dem illa te simul & me docebit, quo

pacto conueniat eos esse dispositos,
qui à Christo remissionem peccato-
rum cupiunt impetrare. Sic ait Euan-
gelista: Lachrymis cepit rigare pe-
des eius, Hæ lachrymæ ceruissimum
signum pœnitentiæ sunt, & quòd ex
animo displicuerint illi peccata sua.
At quid esset talis pœnitentia, nisi fi-
des accederet? Sed hanc etiam habu-
it. Magnum enim fidei argumentū est
in hac muliere, quod neglectus minis
et contumelijs Phariseorum ad Chri-
stum approperat, id quod Christus e-
tiam testatur, cum ait: Fides tua te sal-
uam fecit. Iam uero hæc fides nequa-
quàm ociosa in hac muliere fuit, sed
per dilectionem diffudit sese. An non
enim dilectionis ceruissima indicia sūt,
quod pro consuetudine regionis ca-
put Christi preciosis unguentis ungit,
pedes eius lachrymis rigat, deoscula-
tur, & capillis capitis sui extergit?
Ad eundem modum conuenit, ut &
nos similes efficiamur huic mulieri,
modo ad salutem uelimus peruenire.
Necesse est ut sit apud nos perpetua
quædam pœnitentia, hoc est, agnitio,
derekctio & odium peccati. Deinde
& fidem habeamus oportet, quæ ap-
prehendamus Euangelij promissionē.
Postremo conuenit etiam, ut subse-

Pœnitentia
& fides
coniunguntur
gi des
bent,

vere
pœnite
re quid

T quonibus

IN DIE MARIAE

quentibus operibus dilectionis fidem
nostram declaremus, sicut hæc omnia
uidimus in hac muliere.

Boni-
tas
Christi

Secundo, Describitur Christus in
hoc Euangelio ut bonus, clemens, &
misericors dominus. Tam humaniter
hanc mulierem recipit, nihil conside-
rans Phariseorum murmura, ut me-
rito hæc susceptio omnes peccatores
commouere & incitare ad ueram fi-
dem debeat. Expende ordine singu-
la. Primum patitur Christus se ungi à
peccatrice, fert rigationem lacrymis
factam & exstersionem, sustinet deo-
sculari se, id quod Phariseus quispi-
am, à tali præsertim muliere, nequa-
quam fieri sibi passus fuisset. Præter-
ea cum murmuraret Phariseus, quod
tantam peccatricem reciperet, defen-
dit Christus hoc factum suum, simili-
tudine quadam de creditore, qui du-
os debitores habebat, unus debebat
denarios quingētos, alter quinquagin-
ta. Cum autem non essent soluendo,
donauit utrisque. Interrogabat deinde
Simonem: Dic uter plus eum diligit.

Christus
cur ue-
nerit
in mun-
dam.

Et nimirum hac ipsa similitudine osten-
dit Christus, quamobrem uenerit in
mundum, uidelicet propter peccato-
res: nos enim omnes debitores illius
sumus. Et quis est qui hoc debitum ne-

gare possit? Si dixerimus (ait Iohan-
nes) peccatum non habemus, nos ipsos
fallimus, & ueritas in nobis non est.
Et Paulus ait: Omnes peccauerunt et Rom 3
desituuntur gloria dei. Et quid dicam
de similitudine Lucæ undecimo? In
summa. Debitores sumus huius domi-
ni, quo quo uertamus nos. Vanam ue-
ro hanc gratiam donaret nobis deus,
ut debitum nostrum agnosceremus,
& Christo, qui illud condonat, crede-
remus, deinde ut gratiam, sicut hæc
mulier, reperiremur. Certe ipsa agno-
uit peccata sua, gratiam quæ sinit, &
inuenit. Et quia quingenti denarii con-
donati sunt ei, id est, omnes iniquita-
tes remissæ sunt ei, ideo & gratiam se
exhibuit, atq; ex animo eum diligebat,
à quo in gratiam fuerat recepta. Si igitur
& tu remissionem iniquitatum tu-
arum uolueris impetrare, age in eo-
rum numerum referas te, qui quingen-
tos denarios debent, agnoscas te ma-
ximum peccatorem qui super terram
sit, dic cum publicano: non sum dignus
intueri celum: deinde gratiam pete à
Christo, crede uerbis ipsius & Euan-
gelio. Hoc si feceris, consequeris sine
dubio quod petis. Aequè enim ad te
pertinet dulcis illa uox ad mulierem
dicta: Remissa sunt tibi peccata tua,
atque

Dile-
ctio
se
quitur
fidem.

atque ad ipsam, ac semper in auribus cordis nostri sonare debet, quoties nos peccata opprimunt, uellemusque libenter ab his liberari, sicut etiam in confessione fidei nostræ dicimus: Cre-
dimus in hoc mundo esse perpetuam remissionem peccatorum. Ecclesia semper habet peccatores, ut scriptura ait: Septies in die cadit iustus & resurget. Quia igitur tam imbecilles sumus, ut sine intermissione peccemus, ideo necesse est, ut in Ecclesia perpetuam remissionem peccatorum habeamus: ac scire Christianus debet, quod hæc uerba: Remittuntur tibi peccata tua, omnium temporum sint, ac perpetuo duratura.

Tertio, continet hoc Euangelium murmura Phariseorū aduersus Christum, quæ hac occasione fiebāt, quod hanc peccatricem recepisset, & condonasset ei omnia peccata. Primus horum est Simon, qui intra se dicit: Hic se esset Propheta, sciret utique quæ et qualis est mulier, quæ tangit ipsum, quia peccatrix est. Et ex his cogitationibus cernere est, quæ sit hypocritis natura. Hæc est autem natura eius, ut magna de se sentiat, propria merita iactitet, iusticiam propriam statu-
at, & præ se reliquos omnes contem-

nat, ut in multis exemplis Euangelij licet uidere. Et hæc hypocrisis omnibus hominibus innata est, adeo ut antea non deseratur quam spiritus sanctus ueniat, & ex ueteri Adam noua creaturam faciat, sicut Esaias ait: Omnis hypocrita est & nequam, & uniuersum os locutum est stulticiā. Christus uero hoc loco prætermittere non potuit, quin indicet Simoni talem hypocrisim: Tu (inquit) aquam pedibus meis non dedisti pro consuetudine huius regionis, quando intraui in domum tuam. Osculum mihi non dedisti, nec oleo caput meum unxisti. Illa uero omnia hæc peccatrix fecit, tanta quidem diligentia, ut reijcere eam non possum, siquidem ex fide & dilectione fecit omnia. Tu fastidis illam ut peccatricem, ego uero propter fidem quam in me habet, recepi illam, ut filiam & heredem Dei. Et si antea magna fuerunt peccata illius, magna nunc est dilectio, quam erga me habet. Ad eundem modum & aliorum Phariseorum ora obstruit, qui una accumbabant, ut dicāt intra se: Quis est hic qui etiam peccata remittit? Nam Christus statim ad hæc subiungit: Fides tua te saluam fecit, uade cum pace, Ac si diceret: Miramini ac offendimi quod

Fides
facit
filios
Dei.

IN DIE SANCTI

tam humanus sum erga miseram mulierem, at scitote non solum recepturum me eam, sed facturum etiam iustiores uobis. Credit enim mihi, ac si duciam suam omnem in me collocat. Itaque remittam ei omnia peccata, & pacem conscientiae impetrabo ei apud Deum, ne accusetur amplius propter

peccata sua. Qui putas hæc uerba tenuisse in auribus Iudæorum? Attamen non multum meliores his facti sunt. Hypocritæ erant & hypocritæ manserunt, non aliter atque omnes nos, qui non per spiritum Dei ab hypocritis ad ueritatem perducimur.

IN DIE IACOBI APOSTOLI,

Lectio ad Romanos capite 3.

FRatres, Scimus quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Salutem eorum, qui uere Deum diligunt, nulla res remorari potest. Quemadmodum enim secundis rebus non efferuntur: ita etiam aduersitatibus non deiiciuntur, præsertim quum sciant, nihil pijs accidere, quod non bona Dei uoluntate ijsdem accadat.

Insignem hic locum habes de uocatione & prædestinatione, quique pro be obseruatus, iustificationis modum mi re nobis ponit ob oculos. Principio uocamur, non iuxta nostrum arbitrium, sed Dei propositum, quod prædestinati ad uitam sumus. Vocati, iustificamur, idque gratuito per Christum. Iustificati post per crucem glorificamur. Atque hoc scire & nosce, ut ne facile in ad-

flictionibus succumbamus efficit.

Conformes imaginis Christi sunt, qui exemplo illius, per crucem & ignem nominiam intrant in gloriam. Cono
formæ
esse
Christi

Qui Christum non prius, quam sto omnis generis aduersitatibus impeti. tus esset, glorificauit, is nos quoque glorificaturus est, sed omnis generis adflictiones prius expertos. quid,

Ingens consolatio est, quod dicit cum Christo omnia nobis donata esse, peccatum nos accusare non posse, Deum utidem nos iustificare, apud quem Christus indefinenter etiam pro nobis intercedat, sed tamen nisi credentibus non prodest, de electis Dei enim hæc dicuntur.

Quamquam

Quamquam ouibus maculationi deuictores abimus, ita ut nulla creatura finatis similes sumus Christiani, tamen per eum qui dilexit nos, semper dilectione Dei diuelli enos possit.

EVANGELIUM IN DIE SANCTI

Iacobi Apostoli. Math. 10.

Tunc accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi, cum filiis suis adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit eis: Quid uis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum, & baptisinate baptizari quo ego baptizor? Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Calicem quidē meum bibetis, & baptisinate quo ego baptizor, baptizabimini, sedere autem ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare uobis, sed quibus paratum est à Patre meo.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Caro ut est commodorum huius mundi plus æ quo appetens: ita semper glorificari uult absq; cruce, quum tamen sine cruce nemo unquam glorificandus sit. Neque enim frustra dictum est: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Petere à Deo quid debeamus, ferè nescimus. Spiritu igitur opus est, qui infirmitatem hanc nostram adiuuet, proque nobis gemitibus inerrabilibus postulet. An non ineptissima est hæc filiorum Zebedæi oratio?

Christus quamquam mire inepti-

ant Apostoli, tamen sic ineptientes nō reijcit, non proscindit, non conuicijs ab se abigit, sed paucis increpitos, ab amore earum rerum quæ carni adlubescunt, ad crucem reuocat, dicens: Potestis calicem bibere, quem ego bibiturus sum? Calicem pro cruce & afflictionibus hic accipit. Exemplū bonitatis Christi est.

Insignis temeritas est, quod nihil contantes, Christi calicem bibituros se respondent. Amantior enim sui est caro, quam ut sponte ac hilariter amplexari crucem queat. An non Chri-

T 3 Iustus ipse

Matth.
26.

flus ipse dicit: Pater si fieri potest, transeat à me calix iste: Sed nisi eam in nobis & infirmitatem, & temeritatem ferret Christus, adeoque spiritui suo corrigeret, actum de nobis esset. Anabaptistæ pari temeritate, quod ne scio Christi regnum in terris futurum somniant. Sed memores esse debent, Christum in hac uita persecutionis et afflictionis calicem bibisse, quem exemplo illius omnes quoque Christia-

nos, modo regnare cum eo olim uelint bibere oporteat.

Quod dicit, ut ad dexteram uel sinistram in regno suo sedeant, dare se non posse, sed ad Patrem pertinere, de humanitate intelligendum est. Loquimur enim interdum humano more, & alibi dicit: Nemo nouit patrem nisi filius, & cui filius uoluerit reuelare. Quis autem hic locus relinquatur humanis uel meritis, uel operibus.

Mat. 11

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Initio uidemus in hoc Euangelio ignorantiam Iacobi & Ioannis, qui sapius quidem à Christo audierant, licet non fuerit apprehensum, & memoriam reconditum ab eis, regnum Christi fore spirituale, atque adeo intra ipsos. Imò usque adeo rudes adhuc fuerunt, ut putarent etiam se sine ulla cruce magnificos fore & potentes, ac regnatos unà cū Christo pro magnificencia huius mundi. At tam stultas cogitationes ipsi ad Christum deferre non audent, quas tamen permagnificiebant, sed matrem incitant ut ad eum, si forte illa posset impetrare quod filij optabant. At quid petebat? Ut nimirum in regno Christi, quod mundanum fore existimabāt, unus ad dexteram eius, alter ad sinistram se-

deret, & honorem huius mundi haberent. Aequum hic fuisset, ut mater filios suos à tam stultis cogitationibus abduceret, & in melius instituere. Sed in his rebus quæ ad regnum Christi pertinent, æque rudis fuit mater ac filij. Libenter habuisset magnæ exaltationis filios ac præpotentes, ut plerunque matres solent fastum & inanem pompam cum liberis suis ostentare. At uero in regno Christi ita comparatum non est, ut in eo multum fastus & ostentationis reperiatur, sed quemadmodum spirituale est, ita etiam nullum corporale, sed tantum spirituale sceptrum habet, nimirum uerbum & sanctum Euangelium. Atque hoc uerbum eiusmodi uerbum est, ut non securam uitæ, sed nil nisi resistentiam & per-

1 Cor. 2

et persecutionem adferat secum, adeo
ut hoc nomine uocetur à S. Paulo uer-
bum crucis: Verbū crucis (inquit) ijs
quidem qui pereunt stulticia, at nobis
qui salutem consequimur, potentia dei
est. Iam si uerbum crucis est, quomo-
do quæso possemus in regno Christi
honores, fastum & placidā uitam ha-
bere? Nō est ita, sed necesse est ut hic
patiamur, & per multas tribulationes
intremus in regnum Dei, sicut etiam
Lucæ ult. de Christo dicitur, quod ne-
cesse habuerit pati, resurgere à mortu-
is, & ita intrare in suam gloriam. Sed
Iacobus & Ioannes hoc nondum in-
tellexerunt, itaq; arbitrabantur perin-
de in regno Christi euenturum ac in
alijs ciuilibus regnis. Iam uero quem-
admodū hi Apostoli tum temporis ru-
des planē fuerunt, in his quæ ad reg-
num Christi attinent, ita et nos sumus,
nisi per spiritum sanctū illuminemur.

Secundo, habemus etiam hoc loco
exemplum humanæ præsumptionis.
Nam præterquā quod quæ contra
Deum sunt, petierant, audent dicere
etiā quod possint calicem bibere quē
ipse bibiturus erat, & baptizari bap-
tismate quo ipse erat baptizandus.
Quid uidetur nobis de tali præsum-
ptione? Sic & Petrus ad Christum di-

cebat, quod cum ipso in mortem esset
iturus, at euentus indicabat fuisse tan-
tum propositum humanum. Calix &
baptismus Christi accipiuntur hoc lo-
co pro passione & persecutione, sicut
dicit Propheta: Calicem salutaris acci-
piam, et nomen Domini inuocabo. De
hoc baptismo autē ipse ait: Baptismo
habeo baptizari, sed quomodo coar-
ctor donec perficiatur? Hunc calicē bi-
bere, & hoc baptismo baptizari, non
est cuiusuis, sed peculiari arte ad hoc
opus est. At quam? Illa nimirū quæ
solum per spiritum efficitur. Nam ubi
ille adsuerit, ibi fieri potest, ut patien-
tia inueniatur in passione. At quo is
non uenerit, ibi non aliter affeētū sunt
homines, quā Petrus, qui summi pon-
tificis seruo auriculam abscidit. Cer-
te hi discipuli, licet præsumptuosi fue-
rint, tamen tum temporis non multum
nouerant de hoc calice atq; baptismo.
An uero ideo reiecti sunt à deo? Non.
Sed fert & tollerat humaniter admo-
dum imbecillitatē eorum. Adhæc pro-
mutit eis, quod calicem quem ipse bibi-
turus erat, ipsi quoq; bibere deberent,
et participes fieri afflictionū suarum,
ac tandem per multas tribulationes
intrare in regnum ipsius, in quo non
ad tempus, sed perpetuo regnaturi cū

IN DIE SANCTI

Infir-
misunt
ferendi

eo essent. Si itaque Christus non reiecit discipulos suos propter imbecillitatem, sed multa humanitate pertulit eos, donec uerum intellectum consecuti sunt, certe nec nos decet condemnare eos qui infirmi sunt, sed multo magis instituere & docere debemus.

Chri-
stus lo-
quitur
inter-
dum ut
homo,
inter-
dum ut
Deus.

Tertio. Quia discipuli hi perierāt, ut in regno Christi, quod corporale futurum putabant, sederent unus ad dexteram, alter uero ad sinistram, nō tamen denegat eis regnum suum cœleste Christus, indicans solum eis, à quo illud sint accepturi: Sedere ad dexteram meam (inquit) & sinistram, non est meum dare, sed ijs continget quibus paratum est à Patre meo. Obserua diligenter, quòd Christus interdum ut homo, interdum uero ut Deus loquitur. Nam in primis conuenit obseruare, si modo scripturam intelligere uelimus. In Euangelio Iohannis ait Christus: Sicut Pater suscitauit mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult uiuificat. Hic per omnia æqualem Patrem se facit Christus, & necesse est ut hic locus de diuinitate eius intelligatur. In hoc Euangelio autem ait, quòd solus Pater, & non ipse Christus det sedere ad dexteram aut sinistram eius. Hoc nisi de humanitate eius intel-

ligatur, quomodo quæso iam dictæ sententiæ conciliabuntur? Quare summe necessarium fuerit, ut diligenter obseruemus, sicut antea monuimus, quando loquatur Christus ut homo, & quando ut Deus. Præterea & illud obserua, quòd ad Christi regnum & gaudium illud perpetuo duraturum, quod electis in futura uita contingeret, nemo nos perducere queat, nisi solus Deus, qui nobis illud ab initio mundi præparauit. Hoc totum in ipsius potestate est, ut det cui uelit. Iam si penes ipsum potestas est huius, ubi ergo manent opera nostra? Vbi probitas? ubi iusticia, ubi sanctitas? Certe necesse habemus bona opera facere, adhuc probi, iusti & sancti esse debemus, si quidem Christus uult ut luceat lux nostra coram hominibus. Hæc cum sint uerissima, quis ea præcor negaret?

Verum hic diligenter cauendum uenit, ut nullum humanum opus aut meritum iustificationi admisceamus, nam hæc solum ex fide prouenit, in qua etiam solus Dei gratia, bonitas et misericordia dominatur, quæ perfectam apprehenditur. Et ubi hæc fides est, ibi etiam est remissio peccatorum, iusticia & æterna salus. Sequuntur et bona opera, ut indicia & argumenta ueræ

ueræ fidei. Sed de hoc aliàs satis dixi dicuntur, ut percipere queamus & mus, det Deus solum, quæ hac de re retinere. Amen.

IN DIE SANCTI BARTHOLO-

mæi Apostoli, Epistola ad Ephesios. 2.

FRatres: iam non estis hospites & aduenæ, sed conciuēs sanctorum & domestici Dei, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

LECTIO hæc, ut est secundæ capituli Epistolæ ad Ephesios seu Epilogus quidam: ut mire diuinam gratiã, quæ gentibus obtigerit, prædicat, Cum enim antea à republica filiorum Dei alieni fuerint, iam nunc conciuēs sanctorum & domesticos dei factos dicit.

tes Christo lucrifecerunt, super quorum doctrinã, quotquot crediderunt, etiam superstructi sunt, sed tamen obserua hic summum angularē lapidem Christum esse, qui Apostolicæ istius doctrinæ solus autor sit.

Quotquot uerbo Christiet Apostolorum imò Prophetarum quoq; , qui & ipsi Euangelicam doctrinam urgent, quoties de regno Christi uerba faciunt fidem habent, ij in habitaculum ædificantur, eoq; hic recte templum Dei dicuntur. Ea de re alibi sic dicit: Nescitis quia templum estis, spiritus sancti?

Sancti, hoc est fideles, omnium celestium bonorum per Christum facti sunt participes. Quare quisquis per fidem sanctificatus est, is celestia quoq; bona illa, remissionem uidelicet peccatorum, iustificationem, & uitam æternam per Christum in spe possidet.

Apostoli per uerbi ministeriū gen

EVANGELIVM IN DIE SANCTI

Bartholomæi Apostoli, Luc. 22.

FActa est autem & contentio inter eos, quis eorum uidetur esse maior. Dixit autem eis: Reges gentiū dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici uocantur: uos autem non sic, sed qui maior est in uobis, fiat sicut iunior, & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est qui recumbit an qui ministrat? Nonne qui recum-

T 5 bit?

IN DIE SANCTI

bit? Ego autem in medio uestrum sum sicut qui ministrat. Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnū, ut edatis & bibatis super mensam meā in regno meo, & sedeat is super thronos, iudicātes duodecim tribus Israel.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Iterum hic Apostolicæ infirmitatis exemplum habes. Quid enim in tēpestiuus designare potuissent, quā quod Christo ad supplicium iam iam ituro, ipsi de principatu & disputant & solliciti sunt? Ita ne uerbis Christi afficiuntur, quibus uixdum indicarat, appetere tempus passionis suæ? Sed hæc sunt illa uirium humanarum encomia, quibus conspectis, iure & cristus demittimus, & Christo nobis opus esse ingenue fatemur.

Christus suos hac in re erudiens, quā nō facile errantes adeoq; si humanum quiddam patiamur, nos reijcere uelit, ostendit planissime. Quare æquum etiam est, uti exemplū hoc omnes ex æquo erga fratres imitemur, præsertim doctores & Episcopi, quibus dictum est: Attendite uobis & uniuerso gregi.

Math.
22.

Magistratum ac gladium approbat, qui reges gentiū dominari, adeoq; beneficos appellari dicit. Sic alibi dixit: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæ

sari. Proinde obedientia merentur, etiam si sint omnium pessimi & impiissimi, modo in fidei negotio contra uerbum nihil iubeant.

Apostolis spiritus gladium cōmisit tantum, quos etiam in medio luporum perinde atq; oues esse uult. Tantiū adest ut uindictæ cupiditatē ijs dē permittat. Quid? An nō iam ita in uniuersum orbem emittendi audiunt, ite prædicatē? Non dicit. Ite regnate, tyrannos agite, occidite, sed prædicatē inquit, Egregius locus contra furorem Anabaptistarum. Vos autem nō sic, Math. ait.

Christus ab exemplo suo hic etiam ostendit, quā inepte ambiant, quod ipse tot modis aspernatus sit. Sic Apostolus: Cum in forma Dei esset, nō rapinam arbitratus est, esse se æqualem deo, sed formam serui accipiens habitum inuentus est ut homo. philip. 2.

Vtinam probe uerbū hoc Christi: Vos autē nō sic, perpenderent, qui capita rerum esse uolunt hodie in ecclesia, quisq; sub titulo pietatis & iuris dictionis

ditionis ecclesiasticae, tyrannide tyrannos ipsos, et fastu satrapas vincunt. Porro tum breui futurum esset, ut melius tandem haberent res ecclesiasticae.

Apostoli quanquam humanum quidam subinde paterentur, tamen usque ad passionis tempus individui Christi comites fuerunt.

Proinde non solum audiunt: Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, verum etiam promissione, eaque plane honorifica, in spem futurorum bonorum eriguntur.

Qua in re uides quam uerum sit quod Apostolus dicit: Nihil nunc damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu.

Promissio de duodecim sedibus, deque iudicandis duodecim tribubus Israel, spiritualis est, id quod iam bis atque iterum annotauimus.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Euangelium hoc iterum proponit nobis exemplum humanae ignorantiae, et Apostolicae infirmitatis. Et miraretur sane aliquis non immerito, quod Apostoli tanto tempore Christum audierunt, nec tamen plenius intellegerunt de spirituali regno eius, et alijs spiritualibus rebus sint affecuti. Immo si consideretur quo nam tempore haec rixa inter eos exorta sit, erit profecto haec infirmitas Apostolorum multo maior, et grauior, quam alias fuisset. Quando autem hoc factum est? Statim post supremam illam cenam in qua dixerat Christus, manum proditoris sui se cum esse in mensa, quodque filius hominis uaderet, sicut scriptum esset de illo. Quae uerba debebant certe Apostolis maerorem incutere, et eos soli

citas reddere, cum in his Christus passionem suam tam manifeste praenunciasset, incipiunt ipsi contendere, quis eorum maior esse debeat. At nonne Christus antea dixerat, quod seruus non sit maior domino suo? Vbi autem Christus Dominus ipsorum unquam concipuit magna imperia huius mundi, ac magnificas pompas? Nonne fugit, cum Iudaei ipsum apprehendere, et regem creare uoluerunt? An non antea indicauerat illis, quod missurus eos esset, sicut oves in medio luporum? Quando unquam oves imperium habuerunt in lupos? Verum ita est, etiamsi ad rationem usque praedicetur, caro est caro, et manet caro, nisi spiritus Dei, qui eam illuminet, accedat, ut non immerito a S. Paulo dictum sit: Primus homo

Ioan. 13.

Ioan. 6
Math. 6
10.

Ioan. 2
1. Co.
15.

homo

Apostoli
non
ignora
ntia.

BARTHOLOMAEI.

homo de terra terrenus est. Quid enim aliud loquimur, agimus, aut intelligimus, sine spiritu Dei, nisi res terrenas? Sunt quidam, qui multū tribuunt nostræ rationi, nostræ prudentiæ & nostro libero arbitrio, sed si omnes uires nostras ad scripturam conferamus & examinemus, ecce adest Paulus, qui ita dicit: Romanos octauo. Sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta, siquidem ne potest quidem. Audis quod nō sit in potestate nostra obedire legi Dei. Cur igitur tantopere defendis & commendas humanas uires & liberum arbitrium? Agnosce quæso uel ex Apostolorum exemplo et infirmitate, quæ sint uires humanæ tum proculdubio melius intelliges quid tibi à Christo expectandum sit. Neque enim Christū unquam agnosces, nisi te prius noueris.

Secundo uidemus in hoc Euangelio quanta patientia Christus hæc Apostolorum infirmitatē ferat, & interrim eos quoque familiariter instituat. Reges gentium, inquit, dominantur, & qui potestatem habent benefici uocantur. His uerbis confirmat Christus ciuilia imperia & dominia huius mundi, sed non in Apostolis. Alij enim ad hæc imperia sunt uocati. Quinam?

Reges gentium, principes, & alij potentes His enim gladius datus & commissus est, ut malos, sicut Paulus ait: Roma. 13. puniant, & bonos defendant. Et quia ipsi gladium à Deo sibi commissum non à seipsis habent, debemus nos reliqui huic diuinæ ordinationi obedire & subditi esse, propter conscientiam, quemadmodum Sanctus Petrus ait. 1. Pet. 2. Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum: & Sanctus Ioannes, cum milites uenientes ad eum interrogarent dicentes: Luc. 3. Et nos quid facimus ut saluemur? non iussit eos deponere gladium, sed ne quenquam concutiant, neque calumniam faciant. Ita & hic Christus fatetur, quod reges et principes alijs magistratus dominari debeant, et quod ea dominatio & imperiū sit diuina ordinatio. Verum tamē Apostolos suos & ministros uerbi nullo modo ad hoc imperium uult admittere. Vos autem nō sic, inquit, Quomodo igitur? Qui maior est in uobis, fiat sicut iunior, & qui præcessor est, sicut minister. Hic uidet quā pulchre hic Christus omnia inuertat. Discipuli uolebant dominari, Christus eos abducit et separat ab omni gubernatione. Discipuli uoluerunt esse domini, sed Christus facit eos ministros.

ministros. Nunquid autē hoc iure fa-
 cit, aut num & ipse abstinuit ab eius-
 modi imperio & potentia? Maxime
 Phil. 2. uero. Nam ita inquit; Sanctus Pau-
 lus. Hoc sentite inter uos quod & in
 Christo Iesu, qui cū in forma Dei es-
 set, non rapinam arbitratus est, ut æ-
 qualis Deo esset, sed semetipsum ex-
 inaniuit, formam serui accipiens, in si-
 militudine hominum factus, & habi-
 tu inuentus ut homo, humiliavit seip-
 sum, factus obediens usq; ad mortem,
 mortem autem crucis. Ad hunc modū
 & Christus ipse in hoc Euangelio ex-
 emplum suum allegat, cū inquit. Quis
 maior est, qui recumbit, an qui mini-
 strat? Nonne qui recumbit? Ego au-
 tem in medio uestrum sum, sicut qui
 ministrat. Audis ne Christum, cum
 Dominus esset, humiliasse sese, ac fa-
 ctum nobis ministrum? Eodem modo
 & Apostoli ac omnes ministri uerbi
 debent facere. Dominari debent, sed
 ita sicut Christus in hoc mundo domi-
 natus est, & quemadmodum Sanctus
 Paulus ait: Sic nos existimet homo,
 ut ministros Christi, et dispensatores
 misteriorum Dei. Equidē hoc Euan-
 gelion religiosi nostris & Episcopis
 est horrendum Euangelion, quia me-
 tuendum est, ne eos, nisi uerbum Dei

aliter quā hactenus factum est tra-
 ctauerint, perpetuo condemnet.

Tertio, est in hoc Euangelio insig-
 nis promissio, quod Christus Aposto-
 lis & omnibus electis dispositurus sit
 regnum, sicut Pater cœlestis ei dispo-
 suit regnum, ut edant & bibant super
 mensam eius in regno illo, adhuc, se-
 deant super thronos, iudicantes duo-
 decim tribus Israel. Quis iam non ul-
 tro & ex animo se huic cruci subijce-
 ret, ut cum Christo in hoc mundo pa-
 tiatur, si quidem per hanc passionē in
 tantam gloriam ingressuri sumus Stul-
 ti profecto & fatui sunt, qui tempora-
 le & exiguum huius mundi gaudium
 & uoluptates pluris faciunt & magis
 amant, quā tam gloriosum regnum,
 quod Christus suis post hanc uitā da-
 turus est. Verum quidem est, Aposto-
 li lapsi sunt in hoc casu, & tempora-
 lem gloriam expetiuerunt. Sed quid
 tibi illud uidetur, quod post acceptum
 spiritum sanctum talem gloriā plane
 floccifecerint? Cupio, inquit, Paulus,
 dissolui & esse cum Christo. Item.
 Mihi enim uita Christus est, & mo-
 ri lucrum. Non dicit se cupere domi-
 nari, neq; se affectare gloriam, aut
 quod gloria illi sit lucrum, sed hoc un-
 um ardentibus uous exoptat, ut sit cū
 Christo

Phil. 1.

IN DIE

Christi
regnū
spiri-
tuale.

Edere
& bibe-
re in re-
gno,
Christi

Christo in regno ipsius. Obserua au-
tem regnum Christi esse spirituale,
& quamuis in hoc mundo per uerbū
& spiritum incipiatur & constat, nō
tamen in hoc, sed in futuro seculo per-
ficietur & consummabitur. Iam sicut
regnum est spirituale, ita & edere ac
bibere in illo regno est spirituale. Est
q; hæc Christi sententia: In hoc qui-
dem mundo non multum gaudij habe-
bitis. Non enim estis de hoc mundo,
ideo mundus persequetur & odio ha-
bebit uos, sed estote bono animo. Per-
secutio illa aliquando finē est habitu-
ra. Ego tandem recipiam uos in meū
regnum, in quo regno perpetuam pa-
cem, gaudium, omniumq; spiritualium
bonorum abundantia habituri estis. Et
absterget Deus omnē lachrymam ab
oculis uestris, & mors ultra non erit,
neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor

erit ultra, quia prima abierunt. Si semi-
nastis in lachrymis, in exultatione me-
tetis. Similiter etiam de thronis & in-
dicio dicendū est. Nā ista omnia sunt
spiritualia. Per uerbū credentes pos-
sunt iudicare omnia, ipsi autem a nemi-
ne iudicantur. Præterea in die illo te-
stes erunt illorum, qui uerbo ipsorum
crediderunt, ut saluentur, & e cōtra,
qui non crediderunt, eos conuincunt,
ut in perpetuum reijciantur & dam-
nentur. In summa: Christus promit-
tit Apostolis suis, qui cum, posthabi-
ta eius paupertate contemptiq; ac
neglecto Phariseorum odio, sunt se-
cuti, eiq; obedierunt, regnum suum,
salutem & perpetuum gaudium, neq;
tantum Apostolis, sed et omnibus, qui
uerbo eius credunt, ac in eo una cum
Apostolis usque ad finem perseue-
rant. Math. 24

IN DIE NATIVITATIS MARIAE

Epistolam require in festo Concep-
tionis Mariæ.

EVANGELIUM IN DIE NATIVITATIS

Mariæ, Matthæi. 1.

LIBER generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abra-
ham. Abraam autem genuit Isaac. Isaac autem genuit Iaco-
b. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autem
genuit Phares & Zara de Thamar. Phares autem genuit
Heirom.

Hesrom. Hesrom autem genuit Ram. Ram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson. Nahasson autem genuit Salma. Salma autem genuit Boas de Rahab. Boas autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abia. Abia autem genuit Assa. Assa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Ozia. Ozia autem genuit Iotham. Iotham autem genuit Ahas. Ahas autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manasse. Manasse autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosia.

Iosia autem genuit Iechoniam & fratres eius in transmigratione Babylonis. Et post transmigrationem Babylonis Iechonia genuit Sealthiel. Sealthiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoch. Sadoch autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph uirum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui uocatur Christus.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Euangelista Matthæus cum dicit: Liber generationis Iesu Christi, aliud quoddam doctrinæ genus pollicetur, ac Mosis fuerit & legis. Quæ in re probe notandū est, legis & Euangelij discrimen.

*Lex cuius minister fuit Moses, ter-
rei. Euangelio cuius præco Christus*

fuit, consolatur. Lex quid factio opus sit, ostendit. Euangelium ut quod præcipitur præstare queas, efficit. Lex mortis ministra est. Euangelium uitam largiunt. Hac de re, consulatur Paulus.

Christus propter promissiones Dauidi factas, filius Davidis dicit. Quæ admodum eiusdē rei gratia Abraami

quoq;

IN DIE NATIVI.

Psal.
131.
Gen.
22.

quoque filius dici posses, imò omnium eorum, ad quos peculiariter promissiones factæ sunt. Promissionem Davidi factam in Psalmorum libro. Promissionem Abraæ factam in libro Gene-
sæos habes.

Diligenter observa, quod filius enim est, iam ex humana uirginis carne, carnem quoque sumpserit necessum est. Si uero ex carne uirginis, per spiritus operationem sumpserit carnem, quomodo hic Anabaptistarum consistet somnium, incarnationem eius ex Maria negantium?

Christus in genealogia sua peccatores & peccatrices recenseri ac conspici noluit, nimirum in hoc, ut peccatis grauari non de sponderemus animum, sed considerantes propter peccatores in mundum uenisse ipsum, bono animo essemus, certi quod penitentibus ac credentibus peccata om-

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Tametsi festum hoc non sit admodum necessarium, nec ita multas rationes habeat, quamobrem in eò sit feriendum, sicut nec assumptio nec præsentatio Mariæ, uolui tamen hoc Evangelium in eorum gratiam enarrare, qui interdum feriis delectantur, ut iuxta importunum ocium suum habe-

nia condonaturus sit.

Habet præterea hæc genealogia reges ac sacerdotes, ut uideas nunc idem natum esse, qui & rex noster perpetuo, & sacerdos secundum ordinem Melchisedech futurus sit.

Hæc omnia, si & discutiantur diligenter & fide apprehendantur, nos quoque cum reges tum sacerdotes constituent, id quod diuus Petrus manifestissimis uerbis indicat, dicens: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut uirtutes eius annuncietis, qui uos uocauit in admirabile lumen suum.

Alter in lectione huius Evangelij locus est contra Anabaptistas, quod dicit Iacob genuisse Ioseph, uirum Mariæ, de qua natus sit Iesus qui uocetur Christus. Audis enim de, de, de Maria natum esse.

ant aliquam expositionem eius Evangelij, quod in Ecclesijs suis tractare solent. Liberum autem illis sit in hoc festo, ut uel hoc, uel aliud Euangelium recitent. Quod ad doctrinam attinet quæ in illo continetur, illustre Euangelium est, facitque primum, si rite inspectiatur, discrimen inter Vetus & Novum

Psal.
119.

1. p. 2.

Novum Testamentum. Nam in Veteri Testamento nihil legis de Natiuitate Christi, sicut Euangelista hic ait: Liber generationis Iesu Christi, sed habes tantum promissionem de uenturo Christo, in quo omnes gentes sunt benedicendæ. Itaque cum longe alia ratio legis sit atque Euangelij, paucis indicabimus discrimen Veteris ac Noui Testamenti, ut simplex Christianus sciat, ad quid cum hæc tum illa doctrina sit data. Lex per Moysen à Deo data est insuauis & inhumana doctrina, quæ tantum præcipit & uetat, uel facienda uel omittenda. Et quia re ipsa experitur homo, quod impossibilia præcipiat ac uetet lex, ideo afficitur tædio, & odit legem, adeo ut malit non esse legem, quam sub ea esse, & tam misere excruciaris: sicut etiam S. Paulus dicit ex ipsa experientia. Lex iram operatur. Et quamuis mille annis prædicetur, tamen spiritum non dat ut legem præstes, atque ita nil nisi meros hypocritas facit. Rursus Euangelium est læta & acceptabilis doctrina de natiuitate domini nostri Iesu Christi, quæ non solum non operatur iram, si fuerit prædicata, sed adfert etiam spiritum sanctum, ut libere, ac nullo cogente præstemus ea quæ sunt in lege cum man-

data, tum prohibita. Et quo magis ac diligentius hæc prædicatio urgetur, hoc magis in eorum cordibus dulcescit, qui ad uitam prædestinati sunt, sicut & Angeli dicebant, qui Christi natiuitatē annunciabant: Ecce annunciamus uobis gaudium magnum, quod futurum est toti populo. In hunc modum prædicatio Euangelij facit homines probos, si ante per legem conscientia territa fuerint. Remittit enim peccata, donat spiritum sanctum, & operatur fidem, qua apprehenditur remissio peccatorum. Hoc discrimen tenere necesse est, si quando de lege Moysi, & de libro generationis Iesu, proprie fuerit dicendum.

Secundo, comprobatur & confirmatur hoc Euangelium articulum de humanitate Christi, qui hoc tempore tam fortiter ab Anabaptistis impugnatur. Vnde etiam opere precium fuerit (si quando textus hoc exigat) ut audires contra talem errorem probe muniantur & instituantur. Imò uero quomodo constabit hic error, cum Christus hoc loco uocetur filius Davidis? Neque enim filius eius dici posset, nisi reuera homo factus fuisset, & carnem Mariæ assumpsisset. Ad hæc, in fine huius Euangelij dicit Euangelista:

V Iacob

Humana
nitas
Christi

Christus
filius
David

IN DIE SANCTI

Iacob genuit Ioseph uirum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui uocatur Christus: Audis phanatie Anabaptista, & Christus de Maria natus sit? Quomodo igitur posset ab ea nasci, nisi formam, alimenta, carnem & sanguinem ab ea habuisset? Sed sane pergite in isto furore, nos in hoc manebimus, quod sit filius David, filius Mariæ, & filius hominis, sicut hucusque omnes Christiani pie & recte crediderunt.

Obserua autem candide lector, quod Christus hic non uocetur frustra filius Davidis. Ideo enim fit, quod tam clara promissione Davidi promissus erat, ut in Psalmo 131. Iurauit Dominus David ueritatē, & non frustrabitur eum: De fructu uentris tui ponā super sedem tuam. Hæc prophetia proprie de Christo dicta est, sicut uidemus in Epistola ad Romanos primo, cum Paulus ait: Christus genitus fuit ex semine David secundum carnem. Itaque cum Christus peculiariter Davidi promissus sit, natus autem ex Maria, quæ erat ex genere Davidis, non immerito uocatur filius David propter talem promissionem.

Et in hanc sententiam posset & Abraham filius dici, cum & huic dictum sit: In semine tuo benedicentur

omnes gentes. In summa: Christus qui est uerus Deus, in ueritate assumpsit etiam humanam naturam de carne & sanguine Mariæ, nosq; effusione sanguinis sui liberauit à peccatis, morte, diabolo, & inferno, de quo planè non est dubium.

Tertio, hoc nobis ualde consolatorium est, quod inter peccatores et peccatrices patitur se connumerari Christus. An non enim peccatores fuerunt Roboam, Assa & Manasse? An non cum Iuda peccauit Thamar? An non & Ruth Moabitissæ erat? Voluit autem hoc ipso docere nos Christus, quod non propter iustos, sed peccatores uenerit in hunc mundum. Imò, si non nisi iusti in mundo fuissent, quid ipse in mundo fecisset? Nemo hæcenus uidit, quod medici bene habentes accedat, sed male habentes. Ita & Christus uenit propter peccatores, ut per ipsius meritum consequerentur animæ sanitatem, & æternam salutem, sicut & S. Paulus ait: Christus Iesus uenit in hunc mundum, ut peccatores saluos faceret, quorum primus sum ego. Hoc uero tam certum est, ut nemo dubitare queat, siquidem in historia Euangelica, cum uerbis tum operibus declarauit hoc ipsum. Sed quid profuerit optimos me-

Christus habet in genere suo peccatores & peccatrices.

1. Tim.

mos medicos habere, & non agnosce
re morbum suum? Equidem si curari
uelimus, scire nos oportet, quod ani-
mae nostrae per incredulitatem & pec-
catum in mortem usque uulneratae sint.
Et quis hoc negaret? Iusticiarii quidem
arbitrantur se iustos & probos esse,
cum opera quaedam in speciem faci-
ant. At crede mihi, nondum consecuti
sunt eam probitatem quae coram Deo
ualet, sicut Christus ipse ait: Nisi ab-
undauerit iusticia uestra plus quam
Scribarum & Phariseorum, non in-

trabitis in regnum caelorum. Quare
si tibi hic Christus, qui propter pec-
catores in hunc mundum uenit, & pro-
pterea etiam amicus publicanorum et
peccatorum uocatur, quod se beneuo-
lum eis exhibuit, usui esse debet, age,
agnosce infirmitatem tuam, agnosce pec-
cata tua, ostende ei uulnera tua, & pe-
te ut propter suum meritum dignetur
tibi gratiam & auxilium conferre.
Hoc si feceris, scias tibi iam subuen-
tum esse, nec poterit te amplius pecca-
tum tuum condemnare.

IN DIE SANCTI MATTHAEI

Apostoli, Epistola Ephesiorum. 4.

FRatres: Vnicuique nostrum data est gratia iuxta mensu-
ram donationis Christi, Quapropter dicit: Cum ascendis-
set in altum. &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Vnitatem & concordiam spiritus
mire in quarto ad Ephesios capite ur-
get Apostolus, & cum persensisset e-
os, quibus maiora dona obtigerant, ad-
spicere inferiores, Rursus, inferiores
superioribus & inuidere et oblatrare,
dicit, unicuique nostrum iuxta mensuram
donationis Christi, gratiam datam esse,
eoque alteri alteram inuidere non debere.
Ex scripturis ostendit omnia do-
norum genera esse donata esse, id-

que tum, cum Christus, qui est caelis
descenderat, sublata captiuitate no-
stra, in caelos rursus se conferret, ut
uideas omnium donorum autorem Chri-
stum esse in Ecclesia.

Per Rethoricam distributionem,
quae nam potiora illa dona quibus Ec-
clesiam decorauit, fuerint, enumerat:
Idem, inquit, dedit alios quidem Apo-
stolos, alios uero Prophetas, alios E-
uangelistas.

IN DIE SANCTI

Apos toli.	Apostolos uocat, qui & missi a domino sunt, & quod in mandatis habent, ore peragunt.	cum serunt Euangelium. Pastores & doctores, quales Episcopi esse debent, salutifera doctrina, adeoq; uita exemplo, dominico gregi præsent.
Prophe ta.	Hoc more suo Prophetas etiam uocat, propterea quod & minas & promissiones è sacris literis urgere solent: Item Euangelistas, pastores & doctores.	Omnia dona in adificationem corporis Christi, quod est Ecclesia, conferri debent, donec & in unitatem fidei perueniat, & in uirum perfectum grandescat.
Euan gelistæ	Euangelistæ Apostolorum uicibus fungentes, adambulantes cir-	

EVANGELIUM IN DIE SANCTI

Matthæi Apostoli, Matthæi nono.

ET cum transiret inde Iesus, uidit hominem sedentem in teloneo, Matthæum nomine, Et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores uenientes discumbant cum Iesu & discipulis eius. Et uidentes Pharisei, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister uester? At Iesus audiens ait: Non est opus ualentibus medicus, sed male habentibus. Euntes autem discite quid sit misericordia uolo, & non sacrificium. Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus à morte ad patrem iturus, omnes Gentes Euangelij participes esse uolebat, ad quam rem opus habebat seruis & ministris.

Delegit igitur Apostolos, quorum opera hic utatur, quicquid hac de re uaticinatus est olim Psaltes, adimplent. In omnem terram exiuit sonus, et in fines orbis terræ uerba eorum.

Delegit autem peccatores, qualis hic Matthæus fuit, ut uideas, non propter iustos, sed propter errabundos, quas sanaturus, adq; caulæ gregum reducturus erat, uenisse ipsum.

Delegit item laicos, idiotas, indoctos, deq; infima plebis sece homines, ut ui-

ut uideas, perpetuo uerum mansurū,
quod Maria cecinit: Esurientes imple
uit bonis, diuites dimisit inanes. Item
illud, Ad quem respiciam, nisi ad pau
perculum contritum, & trementem
sermone meos?

Mira uerbi Christi potentia sit o
porter, quod Matthæus ad unicam ei
uocem, omnibus relictis, eundē sequi
tur. Sed Paulus hanc potentiam agno
uit haud dubie, cū diceret: Euangelii
uirus dei est, ad salutē omni credenti.

Matthæi obedientia exemplo no
bis esse debet, ut uocati uel ad munus
Euangelicum, uel alia honesta munia,
pari alacritate uocantem Christum,
nos quoque protinus sequamur.

Quid sit, Relinquere omnia, &
Christum sequi, diximus antehac.
Præsertim enim hic cor & affectus

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Vocationem Diui Apostoli Mat
thæi ad prædicandū Euangelium ha
bemus primum in hoc Euangelio, est
que ualde necessarium, eam uocatio
nem ac similes bene consyderare ac
inspicere. Videmus enim quantum ma
li pariant, & quantum damnum dent
illi, qui relictis uxore & liberis, præ
dicandi sibi sumunt officium. Porro le
gitima uocatio aut sit à Deo immedia

requiruntur.

Christus cum peccatoribus man
ducat, prandet, cenat, bibit, neminem
auerfatus unquam, hocque pacto pec
catorum seruatorem fore sese decla
rat. Huc pertinet quod horum facto
rum rationem redditurus. Sanis, in
quit, medico non est opus, sed male
habentibus. Quis tantam Domini bo
nitatem diligenter considerans, diffi
dere eidem queat?

Murmurant contra tantam Domi
ni bonitatem Pharisei, iusticiarii, &
bonoperarii omnes. Sed ita à Christo
eius rei gratia percelluntur, idque ex
scripturis, ut ad silentium adaecti, ne hi
scere quidem audeant: Ite, inquit, &
discite quid sit: Misericordiam uolo,
non sacrificium. Veni uocare peccato
res, non iustos.

te, aut mediate. Per Deum immediate voca
uocati sunt in Testamento ueteri Mo
ses & Prophetæ, in nouo autem testa
mento Paulus. Et illi quidem doctri
na bona & miraculis comprobari uo
cationem suam esse diuinam. A deo au
tem mediate uocati sunt cæteri Apo
stoli, qui & ipsi post resurrectionem
Christi elegerunt alios, & ad prædi
candum cōstituerunt ac ordinauerūt.

tio duo
plex.
EXO. 3.
ACTO. 9

IN DIE SANCTI

Hoc enim mediū seu organū est Chri-
stus, qui nomine Patris sui ad quos di-
scipulos elegit, & ad annuncian-
dum Euangelium ordinauit. De hac uoca-
tione quæ à Deo fit per media quæ-
dam, manifeste dicit Paulus: Huius rei
gratia reliquit Cretæ, ut ea quæ de
sunt corrigas, & constituas per ciuita-
tes presbyteros etc. Hic dicat aliquis:
Vnde cognoscā, quod ea uocatio quæ
à Deo fit per media quædam, sit uera
& pia, siquidē & Anabaptistæ à suæ
factionis hominibus uocantur & or-
dinantur? Respondeo: Ex doctrina e-
ius qui uocatus est, hoc cognosci de-
bet. Si ea est consentiens uerbo dei, uo-
catio illa recta est & legitima, & ta-
lis concionator audiendus ac recipien-
dus, imò honore quoq; efficiendus est.
De audiendo enim eo ait Christus, qui
uos audit me audit, qui uos reijcit, me
reijcit. De honorando eo ita Paulus
scribit: Qui bene præsunt presbyteri,
duplici honore digni habeant. Sin ue-
ro doctrina illius qui gloriatur de mi-
nisterio & missione sua, pugnat cum
uerbo dei, sic tibi persuadeas eum cer-
tissime à Satana missum esse. Huc per-
tinent Anabaptistæ, quorum doctrina
in omnibus ferè articulis pugnat cum
uerbo dei. In hac autē uocatione Mat-

thæi duo obseruat: alterum quod Chri-
stus simplicem & indoctū idiotam ad
prædicandi uocat officium. Hoc enim
indicat, quod ea quæ stulta sunt co-
ram mundo elegerit, ut pudefaceret
omnia quæ splendida sunt coram mun-
do. Alterum, quod uocat peccatorem
et publicanum ad Apostolatam. Nam
per hoc indicat, quod nō sit respector
personarum, & quod propter pecca-
tores in hunc mundum uenerit.

Secundo, commendat & extollit
hoc Euangelium obedientiam Mat-
thæi. Statim enim ad uocem & man-
datum Christi obtemperat & sequi-
tur. Sequitur autē & spiritali & cor-
porali modo. Verbum quod dicebatur
illi, Sequere me, non in aures eius tan-
tum peruenit, sed penetravit etiam in
cor ipsius, eumq; promptum & alacré
reddidit ad relinquenda omnia, & ad
sequendum Christum. Nisi enim spiri-
tus hoc uerbum in corde ipsius uiuum
ac efficax reddidisset, profecto su-
tam leui momento officium opesq; su-
as reliquisset. Siquidem nobis ignota
est minime natura omnium diuinitum,
uel ex his uerbis quæ à Christo ipso
dicta sunt: Facilius est, inquit, came-
lum per foramen acus transire, quàm
diuitem intrare in regnum coelorum.
Hinc

Matthæi ob-
bedien-
tia,

Diuiti-
natura
Matthæi

Hinc quoq; obserua potentiam uerbi uocalis, quia non est res tam exigua aut parui momenti, ut quidā impie clament. Nam et alio in loco de eodem uerbo dicit Christus: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Audis, quod Christus nolit spiritum suum à uerbo diuelli? Sic uidem⁹ in hoc Euangelio, quod hoc uerbum: Sequere me, cor Matthæi spiritu illuminat, ac in corde illius tantam fidem, desiderium & amorem erga Christum parit, ut confestim, non considerans se nondū reddidisse rationem magistratui suo, relictis omnibus quæ habuit, sequatur Christum. Hanc igitur obedientiam Matthæi, quia Sanctus Paulus ait: Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta esse, debemus nobis ob oculos ponere, ex eaq; discere, ut & nos obediamus in omnibus quæ Deus nobis præcipit, & à nobis requirit. Vt si uocatus es ad matrimonium, & donum continentiae tibi est negatum, sequere Deum, qui in hac re ita ait: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ. Si uocaris ad aliquod officium in republica & politica, esto paratus, fidus et obediens. Hæc enim uoca-

tio, quia sit à Magistratibus superioribus, est, ut S. Petrus ait, enā à Deo. Si uocaris ad officium prædicandi, & es idoneus ad hoc munus, obediens esto. Nā in hoc casu ita dicit: Sequere me.

Tertio, uidemus in hoc Euangelio, quod Christus cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit, ut hoc facto indicet ac testificetur, se propter peccatores uenisse in hunc mundum. Obserua quod dico propter peccatores. Tame si enim totus mundus semper maliciæ fuerit obnoxius, nec ullus homo in terra sit, qui non indigeat merito Christi, tamen non omnes intelligunt hoc, nec agnoscunt. Infirmis autem id non agnoscunt obdurati Pharaones, & postea quoque hypocritæ. Peccatores obdurati qui bestiarum ritu uitam agunt, non multum reputantes, num sit alia uita post hanc uitam, aut an Christus aliquis sit, qui nos in eam uitam perducere debeat.

Hypocritæ autem et iusticiarii, post sunt quidem aliquid dicere de uentura uita, sed tan̄ interim relicto Christo hoc sibi iununt, ut sperent se bonis suis operibus eam uitam & saluē consecuturos. Apud hos quid quæso Christus efficere poterit? Quid cum illis agat? Prius illud genus hominum

IN DIE SANCTI

præfractorum & obduratorū non putat sibi ullo auxilio opus esse.

Veri
peccatores.

Alterum genus iusticiariorum repudiat meritum Christi, quasi cœlum proprijs operibus mereatur. Hoc quia uidet & animaduertit Christus, adiungit se his, qui se peccatores profitentur, & quærunt ac expetunt auxilium. Et hi quoque ex animo & uera dilectione & læticia suscipiunt illum, credunt prædicationi eius, non dubitant de illius promissionibus, sed cum Propheta Michea septimo capite dicunt, Reuertetur & miserebitur nostri, deponet iniquitates nostras, & proijciat in profundum maris omnia peccata nostra. Ita & nos facere oportet, tanquā peccatores adiungamus nos Christo, hæc uitia nostra indicemus, et eius gratiam imploremus. Hoc si corde credulo fecerimus, certe hic re ipsa satis declarauit, quod paratus sit ad iuuandos tales peccatores. Atque adeo factō eius consentiunt etiam uerba, quæ ad Phariseos facit hoc loco, cum inquit: Non est opus medico ualentibus, sed male habentibus. Item: Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

Quarto, describit Euangelista, quomodo Pharisei murmurauerint con-

tra Christum, quo insignem suam arrogantiā & superbiam cordis producit & manifestant. Sed qua de causa murmurant? Propterea quod cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit Christus. O insignem Phariseorum probitatē, per Antiphrasin dico.

Quæso enim dicite mihi ô Hypocritæ, ubi hoc scriptum est, quod ij, qui agnoscunt se peccatores, & resipiscere uolunt, fugiendi & uitandi sint? Nonne hoc pulchrum & rectum est, perditas oues requirere, & in uiam reducere? At ego diuersum à uobis audio, quod id impium & iniquū iudicatis. Bene profecto de uobis dicit Christus, Matthæi uicesimo tertio capite. Duces cæci excolantes culicem, Camelum autem deglucientes.

Traditiones hominum obseruatis, ac uultis admodum probi & pii uideri, interim egregie potestis ferre, ut proximus uester in peccatis maneat, & condemnetur. Quod si uere pii essetis, hoc minime faceretis. Vera enim iusticia, quia ex fide procedit, & ideo quoque proximum suum ex animo diligit, cupit omnes homines probos, iustos, ac beatos esse. Propterea si scire uultis, quid in uobis desideretur? fidem non habetis, propterea nec proximum

imum uestrū diligere potestis, siquidem hic est fructus fidei. Iam quia nec fidem nec charitatem habetis, nō solum non agnoscitis eos, qui peccatis onerati, ex animo illis liberari cupiūt, uerumetiam, quod est ingenium hypocritarum & iusticiariorum, eos cōtemnitis & reiicitis. Verum hic cōtemptus nihil potest in hoc negocio. Aliter uitam institutis oportet, si uos iustos reputari uolueritis. Si quæritis quomodo? Discite quid sit hoc quod Propheta Oseas ait: Misericordiam uolo & non sacrificium. Nam quod multa externa opera facitis, multum sacrificatis, non prodest quicquā, nisi uera fiducia in Deū, & uera dilectio proximi adsit. Ecce hoc modo hic uidemus depictā arrogantiam & superbā hypocriseos, & præterea quomodo Christo ora Phariseorū obstruat, eosq; ex scriptura sacra confutet.

IN DIE MICHAELIS ARCHAN.

geli, Apocalypsis. 12.

FActum est prelium magnum in cœlo, Michael & Angeli eius &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Spiritualis hic Ecclesiæ cum diabolo pugna describitur, imò non solum pugna, uerumetiam triumphus. Cœlorum enim nomine Ecclesia hic accipitur, quemadmodum apud Dauidem, Annuntiabunt cœli iustitiam eius. Ioan. 9

tus in hoc est, ut seducat, ut noceat, ut occidat, cuius rei gratia mēdacij, hoc est falsæ doctrinæ parens etiam in Euangelio appellatur.

Diabolus, cum Angelis & Ecclesia pugnans uincitur: uincitur autem duce Christo, cuius hæc uox est, ue-

Ioan. 12.

Angelorum officium est, ut pro defensione nostri iugiter contra Satanā excubēt. Hac enim de causā ministratorij spiritus dicuntur in Epistola Hebræis nuncupata. Huc pertinet illud psalmographi: Angeli Domini in circuitu timentium Deum.

Ecclesia, Christi corpus est. Victoria igitur Christi, Ecclesiæ uictoria est.

Commemoratio beneficiorū Dei
V s est,

Rursus Satan cum Angelis suis to

IN DIE SANTI

est, quod dicitur: In cœlo nunc est facta salus & uirtus etc. & quā in Ecclesia decet esse ingem & perpetuam.

Obserua in hac commemoratiōe, quod dicit accusatorem isum nostrū Satanam deiectum, prostratum & ui-

ctum esse, non nostris uel meritis, uel uirtutibus. sed per agni, hoc est, Christi sanguinem. Si uere enim hæc dicuntur (dicuntur autem uerissime) iam dubium non est, quin iustificatio, salus, & uictoria nostra, uni Christo accepta referenda sint.

EVANGELIUM IN DIE SANCTI

Michaelis, Matthæi. 18.

IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Quis Matth. 9.
putas maior est in regno cœlorum? Et aduocans Iesus Luc. 9.
paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen
dico uobis, nisi cōuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli,
non intrabitis in regnum cœlorum. Quicumq; ergo humili-
liauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cœlorū.
Et qui susceperit unum paruulum talem in nomine meo, me
suscepit. Qui autem scandalizauerit unum de pusillis istis,
qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria
in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Væ mundo a scandalis. Necessè est enim ut ueniant
scandala, ueruntamen uæ hominī, per quem scandalum
uenit. Si autem manus tua uel pes tuus scandalizat te,
abscinde eum, & projice abs te. Bonum est tibi ad uitam
ingredi debilem uel claudum, quam duas manus, uel duos
pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tu-
us scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Bonum est ti-
bi cum uno oculo in uitam intrare, quam duos oculos ha-
bentem, mitti in gehennam ignis. Videte ne connemna-
tis unum ex his pusillis, dico enim uobis quod angeli eo-
rum in cœlis, semper uident faciem Patris mei qui in cœ-
lis est.

LOCI

rom. 8
Mirum uideri posset, quòd toties de principatu inter se certant Apostoli, si cui hūana naturæ corruptio per spectā non esset. Caro autem quæ carnis affectat. Certè Apostolorum imbecillitas ad quam toties antea quā spiritu confirmarentur impeerunt, nostræ nos fragilitatis semper admonere debet.

Christus prauum hunc Apostolorum affectū retundit collocato in medio eorū paruulo, cuius simplicitatem et innocentiam imitari eos uult, modo celestis regni participes esse uelint.

De hac simplicitate & innocentia apostolus inquit: Malitia paruuli esto. Item Petrus: Quasi modo geniti infantes rationabiles, sine dolo lac concupiscite, ut crescatis in eo in salutem.

Fides huiusmodi simplicitatem & innocentiam parit, ne tibi existimes tam egregias uirtutes posse absque spiritus dono obtingere.

Id genus paruulos quisquis recipit, Christum recipit, quisquis cōtemnit, Christum cōtemnit.

Multa sub finē mundi offendiculum prædicunt, idq; in hoc, ut neretum turbis animū despondeamus. Interim tamē horrendam pœnā Chri-

stus interminatur ijs, qui offendiculum autores futuri sint, adeo ut satius etiam esse iudicet, suspensio à collo molarī lapide submergi, atq; unum aliquem ex ijs offendere, pro quibus ipse mortuus sit.

Obserua autem interdum fidē, interdum charitatem offendi. Fidem offendunt paruulorum, qui diuersum & aliud doctrinæ genus, atq; Christi in Euangelio tradidit, obtrudunt Ecclesijs, quales hoc tempore sunt Anabaptistæ, Ecclesiarum uidelicet turbatores nocentissimi. Interdū charitas læditur, nimirum tum cū alijs facio, quod fieri mihi non uellem, contra regulam Euangelicam. Quod tibi non uis fieri, alij ne feceris.

Omnibus affectibus qui nos à professione ueritatis Euangelicæ remorari uolent, qualescunq; tandem sint, abrenunciari oportet. Huc enim pertinet, quod de eruendis oculis, & pedibus abscindendis dicit.

Angeli piorum et paruulorū custodes sunt, eoque in Epistola ad Hebræos ministratorijs spiritus dicunt. Quam re obserua diuinam pro electis solitudinem. Idem hic uidere est. Angeli, inquit, eorum, semper uident faciē Patris

IN DIE SANCTI

Patris mei qui in cœlis est.

Descriptio officij Christi est quod dicit, Filius hominis seruare uenit quod perierat. Ad quam similitudo

quoq; illa de perdita oue referri debet. Sic alibi. Ego pono animam meam pro ouibus meis.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Iterum habemus in hoc Euangelio exemplū Apostolicæ infirmitatis & ignorantiae, in quo uidemus quā patienter ferat eam infirmitatem Christus. Atq; ut bonitas Christi egregie relucet in hoc Euangelio, ita affectus Apostolorū crassus admodum & plenus ignorantiae etiam sese aperit. Vide enim quid fecerint. Accesserunt ad Iesum dicentes: Quis maximus est in regno cœlorū? Quā his uerbis sibi uolunt? Num Christus corporale regnum habiturus est in hoc mūdo, facturusq; ex suis magnos dominos, ut sit in aulis principum? An hoc unquam Apostoli à Christo audierunt? An nō prædixerat: Beati estis cum probra iecerint in uos homines, & persecuti fuerint uos propter nomen meum? At persecutionem pati & dominari quomodo conueniunt? Verum est quod Apostoli cum Christo regnare debeant. At ubi? Num in hoc mundo? Ne

Mat. 5.

Regnū
Christi
spirituale.

quaquam. Nam longe aliud est regnum Christi, quā ut sit mundanum, sicut & Apostoli post acceptum spiri-

tum sanctum experti sunt & didicerunt. Hic uero nondum intelligunt, itaq; scire cupiunt, quis maximus futurus sit in regno Christi. Sed quid hic dicit aut facit Christus? Hoc nimirum quod solet. Nam sicut infirmitatem eorum sæpe tolerauit, nec reiecit eos propter priuatos affectus quāuis crassos & magnos, ita & hoc loco facit. Apprehendit puerū & statuit eum in medio illorum & dicit: Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Hoc loco docet Christus suos cum uerbo tum exemplo. Statuit puerum in medio illorum, & statim subiungit rationem cur fecerit hoc, nimirum, quod necesse sit ut efficiantur sicut pueri. At hi quomodo sese gerunt? Viuunt pro natura sua ut possunt, sine ullo dolo aut malicia, nihil de pompis aut fastu norunt, aut alijs uitijs mundi, sed consurgunt solum ad lac quod ex uberibus matrum suarū exugunt. Ita & Christianus affectus sit. Nā necesse est ut

totus

Quor
modo
malicia
pueri.
totus pompæ, maliciæ, dolo, superbie
cum carnali iū spirituali mortuus sit,
Et solum à Christo & uerbo eius pen
deat, ut aliud nihil nec tentet nec præ
sumat quàm quod hoc præscribit ei.
Hoc enim ubi sit, ibi nullus fastus est,
nulla fiducia in merita operum, nullus
dolos, nulla malicia, sed mera pauper
tas spiritus & innocentia. Iam ubi
paupertas spiritus est & innocentia,
ibi sit etiā quod Christus dicit: Quis
quis humiliauerit semetipsum sicut par
uulus, hic maximus est in regno cœ
lorum. Et de hac puericia ait etiam S.
Paulus: Fratres ne sitis pueri sensibus,
sed malicia pueri sitis. Item S. Petrus:
Rationale & non infectum lac cons
cupiscite, sicut modo genti infantes,
ut in eo crescatis, siquidem gustastis
quàm dulcis sit Dominus.

Secundo, indicat Christus qua se
ueritate & constantia eos tueri uelit,
qui ad eiusmodi paupertatem spiritus
peruenerunt, nimirum quod uelit cu
ram eorū suscipere, siue boni aliquid
siue mali acciderit eis. Si boni aliquid
euenierit eis, sibi factum deputabit, ut
testatur etiam alibi: Quodcumq; se
cistis. Et apud Zachariam: Qui tan
git uos, tangit pupillam oculi mei. Sin
quid mali acciderit eis, perinde repu

tabit ac si contigisset sibi. Nam ita
ait: Qui recipit talem puerum in nomi
ne meo, me recipit. Qui autem offen
derit unum de pusillis istis qui in me
credunt, expedit ei, ut suspendatur
mola asinaria in collū eius, ac demer
gatur in profundum maris. An nō hoc
est credentes tueri, ac pro exigua &
contempta illa turba quæ Christo ad
hæret sollicitum esse? Quis precor il
lius Domini doctrinam contemneret,
qui tantopere sollicitus est pro suis?
Quem non inuitaret tanta sollicitudo
ad fidem. Imò receptis nobis iam ad
fidem, quid posset magis consolatoriū
aut accidere aut optari? Iam uero quā
consolatorius est hic textus credenti
bus, in quo Christus indicat, q̄ qui
eos recipiant, Christum recipiant, tā
formidabilis etiam ijs est, qui tam mi
seram & contemptam turbam Chri
sti propter uerbum persequuntur &
insectantur. Et quia Christus hanc
persecutionem ut sibi factam reputa
bit, fiet etiam sine dubio, ut suo tempo
re cohibeat libidinem & furorem im
piorum. Verum impij hoc ipsum an
tea credere non debent, donec iuxta
uulgare dictum aqua in ora eorū pe
netret & sententia perpetuæ condem
nationis in eos pronuncietur, ut Pha
raoni contigit. Tertio

IN DIE SANCTI.

Tertio, prænunciat Christus Apostolis suis scandalum futurum, quod ad finem usq; mundi debeat durare, ac pariter instituit eos et omnes Christianos, quo pacto se gerere debeant in huiusmodi offendiculis. Væ mûdo, inquit, propter offendicula. Neesse enim est ut ueniant offendicula, uerum tamen uæ homini per quem offendiculum uenit. Christus fatetur ingenuè, quòd offendicula in mundo durare debeant usque ad finem mundi, sicut

1. Cor. & Paulus ait: Oportet sectas esse.

2. Qui sic Paule? Quo qui probati sunt manifesti fiant inter uos. At tale offendiculum unde ueniet, & in quo consistet? Principio ex falsa doctrina ueniet, quæ statim post resurrectionem Christi uiuentibus adhuc Apostolis exorta, & per pseudoapostolos populo inculcata est. An non ipsi Paulo hoc cõingit, ut interim taceã reliquos, cum suis Galatis? His prædicauerat Euangelium de Christo, & in negotio fidei ac iustificationis probe instituerat eos, qui & tanto quidem desiderio ac reuerentia susceperunt eum, ut fateatur ipse quòd oculos suos eruisset, eiq; de dissent, si possibile fuisset. Nihil ominis tamẽ post discessum suum uenerunt falsi fratres, qui Galatis

aliam doctrinam quã Paulus docuit proponebant. Quæ hic putas offendicula fuisse? Ad eundẽ modum & nostra ætate cõingit. Donauit nobis Deus Euangelium & uerbum suum affatim, ut merito pro tam nobili thesauro laudare eum ac gratias ei agere debeamus. Sed quid hic factũ est? cum uerbum ipsum iam in uigore esset ac mirabili gratia ac fauore Dei pulchre apud plurimos cresceret, ac fructus præferret, irrupunt una cum offendiculis suis Thomas Monetarius & tumultus rusticorum non sine magna perniciẽ Euangelij. Tumultum rusticorum statim sequitur dissensio de sacramento, quæ reddidit homines supra modum efferos, securos & negligentes, adeo ut sacramenta à Christo nobis instituta & donata in summo sint contemptu, nec nõ contumelia etiam afficiantur. Nũc Anabaptismus aduenit, qui Germaniæ non parua damna dedit.

Quæ putas scandala has attulisse sectas? Deinde concernit hoc scandalum dilectionem, ueluti quando Magistratui nolo obedire, aut nolo eas agnoscere ac dare quæ alij dant ac faciant, neque cõmunia subire onera, ac prorsus sine legibus uiuere, imò singularem quandam prærogatiuam præ alijs habere

Du-
plex
scanda-
lum,

Math. 17. bere uolo. De quo scandalo Christus ipse ait ad Petrū: Ne simus illis offendiculo, profectus ad mare mitte basium & eum piscem qui prodierit primus, tolle & aperto ore illius inuenies staterem, acceptum illum da illis pro me & te. Iam uero hæc scandala erunt in mundo usque ad finem mundi. In primis autem doctrinæ scandalū graue & uehemens erit. At quid hic mihi faciendum est? Abscindendum id quod uoluerit me offendere, siue pes fuerit, siue manus, siue oculus, hoc est, in uerbo manendum mihi est, nihil cōsiderans quidnam sit eueniurū, etiamsi pater, aut mater, frater aut soror, uxor aut liberi, affinis aut cognatus, pecunia aut opes ab eo meuellent diuellere, tamen pluris ipsum uerbum quam amicos facere debeo.

Melius enim fuerit ut relinquā quicquid est uel charū uel preciosum in hoc mundo, & conseruer apud Deum, quā ut omnes homines amicos habeam & disiungar à Deo. Et quia Deus tam grauitè punire uult eos, qui talia offendicula excitant, quid putas euenturum ijs qui propter hæc offendicula à ueritate discedunt? Certe eodem supplicio afficiet utrosque.

Quarto, continet hoc Euangelium

generalē adhortationem ad omnes homines, ne quem ex hisce minimis, hoc est, qui mundo mortui, ac spiritu pauperes, & cum Christo uniti sunt contemnant. Et appositā est ratio, quare hoc merito nō sit faciendū. Nam Angelī, inquit, eorum in cœlis semper uident faciem patris mei qui in cœlis est. Certe equidem si tam propicius est deus suis, ut etiā Angelos ordinauerit in ministerium ipsorum in custodiam & defensionem, profecto hoc magis cordi etiam erit ei, si contēnantur, persecutionem patiantur & tribulentur, adeoq; pedibus conculcentur. Imò ita sollicitus erit pro ipsis, ac si suas res ageatur. Præterea non potest nō agere, quod ijs aduersa cōtingant, quorum causa in hunc mundum uenit, ac sanguinem suum fudit. Et quis præcor hoc nomine suspectum haberet illum? An non succenseret, quod illos contemnimus, quos ipse passione sua morte & preciosi sanguinis sui effusione redemit? Quod si perditā ouis illa tantopere ipsi cordi est, adeoq; diligit eam, ut relinquat nonaginta in deserto, nec antea desistat querere donec inuenerit, cur nos eam persequi ac tribullare deberēus? Permittit quidē hoc, at nō sinet impuniū.

Post.

Mini.
mi quā
obrem
nō sunt
offendē
di & cō
temnen
di.
Psal.
90.

IN DIE SIMONIS

Postremo ait: Non esse uoluntatem patris sui, ut pereat unus de pusillis istis. An non hæc sunt optimæ rationes, quæ nos merito à persecutione Christianorum abstertere deberent? Angeli eorum, inquit, qui necesse habent ministrare eis, semper uident faciem patris mei. Ego quidem conferam eis salutem, & Pater meus non multo eos ire perditum. Quod si hæc

uerba nihil commouent nos, certè nescio quid nam deberet nos incitare, ut disceremus promouere & non contemnere Christianos. At ita plerumque comparatum est cum misera illa Christi turba in hoc mundo, ut plus persecutionis quam fauoris nanciscatur. Deus det nobis perseuerantiam, ut perferre eam usque ad finem queamus. Amen.

IN DIE SIMONIS ET IUDAE

Epistola. 1. Petri. 1.

FRATRES: Laudandus est Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui iuxta copiosam misericordiam suam, regenuit nos in spem uiuam &c.

LOCI HVIVS LECTIIONIS.

Paulino more Petrus à gratiarum actione orditur. Ut uideas ad gratias Deo pro beneficijs agendas ubique nos inuitari.

Causam cur benedici & laudari Deus perpetuo debet, subiicit, nimirum ineffabilem illius misericordiam, quæ sola in uiuam spem nos regenerat Insignis locus contra humana merita.

Regenerat autem nos, ut ne ignarus sis, per aquam et spiritum, uel Christo teste. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu non intrabit in reg-

num cælorum.

Regeneratis tantum, ecclestis illa obtingit hæreditas, in quam etiam custodimur per fidem idque non nostra sed Dei uirtute. Locus contra uires humanas. Regenerationem statim exploratur, & nomen Dei glorificatur. Imò adeo crux electus gravis non est, ut etiam præ gaudio ueluti gestiant exilantiq; si digni habeantur, pro nomine Christi pati contumeliam.

Finis fidei nostræ, salus animarum nostrarum est, ne te putes, si fidas, uanis promissionibus lactari.

EVAN.

ET IVDÆ. CCCXXXIX
EVANGELIVM IN DIE SIMONIS

& Iudæ. Ioannis. 15.

HAec mando uobis, ut diligatis inuicem. Si mundus uos odit, scitote quod me priorem uobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret. Quia uero de mundo non estis, sed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote sermonis mei quem ego dixi uobis. Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem meum serua-uerunt, & uestrum seruabunt.

Mat. 5 Sed hæc omnia facient uobis propter nomen meum, quia nesciunt eum, qui me misit. Si non uenissem, & locutus fuisssem eis, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Qui me odit, & Patrem meum odit. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & uiderunt, & oderunt me & Patrem meum. Sed ut impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. Cum autem uenerit paracletus, quem ego mittam à patre, spiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et uos testimoniū perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Fidei doctrinam, quæ sola iniustificationis negocio dominatur, optime tradunt, qui charitatis operibus nunquam non secundam esse oportere ostendūt. Hæc enim maxime nota Christiani, hoc est, fideles dignoscuntur, si charitatem inter se habeant mutuam, quemadmodū alibi dicitur: In hoc cog-

noscunt omnes, quod mei sitis discipuli, si charitatem habueritis ad inuicem.

At uero charitas hæc, non solum erga fratres, uerum etiam erga hostes optime perspecta esse debet. Neque enim alioqui perfecta dici poterit. Sic celestis ille Pater, solem suum oriri facit super iustos & iniustos. Et Chri-

X flus

IN DIE SIMONIS

Mat. 5 *flus apud Matthæum, inquit: Diligite inimicos uestros, benefacite ijs qui uos oderunt.*

Mundo cum Apostolis, imo & cū Christianis omnibus conuenire non potest, id quod doctrinæ diuersitas facit. Apostoli enim fidei iusticiam docent, cum contra, operum iusticiam mundus modis omnibus tueatur. Hinc tum bellum id oritur, de quo Christus dicit: Non ueni pacem mittere, sed gladium.

Peculiarem consolationem habet, quod Christus sibi quoq; cum mundo nunquam conuenisse dicit. Hoc enim si probe Christianus perpendat, memor seruum domino maiorem non esse, iam dubium nō est, quin illud mundi odium laturus sit animo æquissimo.

Christus non solum exemplo suo in afflictionibus animare nos uult, uerum etiam uerbo suo munitos esse. Memores, inquit, estote quod dixi uobis, seruum domino maiorem non esse. Item: Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem meum serua-

uerint, uestrum quoq; seruabunt. Audis nihil noui accidere, si Euangelicam ueritatem mundus persequatur? Nimirum hic est Ismael homo ille seruus, cuius manus contra omnes, & omnium manus contra eum.

Causam Christus addit, cur uerbum mundus non possit non odisse. Hæc omnia, inquit, facient uobis propter nomen meum. Quid ego audio? Mundus Christianos persequetur, nō propter facinus aliquot aut flagitiū, sed propter nomen Christi? cæci igitur sint oportet, quotquot mundi nomine censentur? Quid ni? Cæci sunt huius mundi potentes, nobiles, sapientes, iusticiarij, id quod factus ita declarant hoc tempore, ut nullo pacto cæcitas tanta defendi possit. Egregius locus contra defensores liberi arbitrii.

Huc etiam pertinet, quod inquit: Non nouerunt Patrem qui me misit. Porro Patrem qui Christum misit nō nosse, an non summæ cæcitatis indicium est? Eant nunc, & uires nostras intendant defensores liberi arbitrii.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Mandatum hoc de fraterna charitate, Christus Apostolis suis dedit post cenam illam supremā, cum iam sciret tempus passionis suæ præ fori-

bus adesse, quodq; à discipulis suis statim auferri debebat. Est autem sine dubio uerissimum, quod præter fidem nullū opus in terris sit, aut adferri possit, quod

Christi
præcep-
tum
de chari-
tate.

sit, quod Deo sit gratū, quā charitas
& dilectio proximi, de qua dicit in
hoc Evangelio. Cur enim alioqui in
postrema illa concione, quam habuit
tanta sœueritate et grauitate hoc præ-
ceptum de charitate dedisset & in-
culcasset? Duo autem hic obserua: Pri-
mum, quod hoc præceptum Christus
non Moses dedit. Si enim esset Mo-
sis præceptum, esset præceptum sicut al-
ia præcepta erant in lege, quæ præci-
piebant quidem quid faciendum, quid
omitendum esset, sed spiritum non da-
bant, ut sponte aliquis ea posset face-
re. Sed ita Christus non agit, uerum
sicut quid factu sit necessarium, osten-
dit, ita & spiritum largitur, ut quæ ip-
se mandauit, præstare possimus. Et ea
unica causa est, cur ipsemet de præce-
ptis suis dicat: Iugum enim meum sua-
ue est, & onus leue. Et Ioannes in sua
Canonica: Mandata eius graua non
sunt.

Propterea quoque charitatis ope-
ra, non sunt hypocritica opera, sicut
opera legis, quæ sine spiritu apud Iu-
dæos fiebant, sed quæcunq; in hoc ca-
su Christianus facit, id facit ex toto
corde, ut Paulus ait: Charitas non
quod suum est querit. Scit enim Chri-
stianus, quod Christus non tantum ue-

ram fidem, quæ patrem in spiritu et ue-
ritate adoret, sed etiam dilectionē nō
fucaram requirat. Præter hæc obser-
ua, eiusmodi charitatem non ex seip-
sa oriri, uerum ex fide fluere, ita ut u-
bi non est fides, ibi nec dilectio uera
esse possit. Fides audit uerbum Dei, ap-
prehendit ea quæ illi uerbū per meri-
tum Christi promittit, & consequitur
etiam propterea sine meritis operum,
ex mera gratia & misericordia, remis-
sionem peccatorū, iusticiam & uitam
æternam. Quod si in hanc iustificatio-
nis causam, cœnum operū tuorum ad-
misceas, prorsus aberrabis a scopo, &
impinges caput tuū in hæc uerba Pau-
li, cum inquit: Si igitur iusticia est ex
operibus legis, Christus frustra mor-
tuus est. Ex hac inquæ fide oritur cha-
ritas, quam nobis in hoc Evangelio
mandat Christus. Verum hæc quid fa-
cit. Charitas longanimis est, benig-
na est, non æmulatur, non agit perpe-
ram, non inflatur, non est ambiciosa,
non querit quæ sua sunt, nō irritatur,
non cogitat malum, non gaudet super
iniquitate, congaudet autem uerita-
ti &c. Ideo etiā alibi Paulus ait: Sum-
ma præcepti est dilectio, ex corde
puro & conscientia bona, & fide non
ficta. Porro quia nouit Christus,

Fides.
Charitas.

Ro. 11.
Gal. 3.
1. Cor.
13.

1. Tim.
1.

X 2 plurimum

1. Cor.
14.

IN DIE SIMONIS

plurimum momenti suum esse in uera dilectione, quæ ex fide oritur, id est in sua postrema concione non multa præcepta de bonis operibus tradit, sed mandat saltem, ut diligant se mutuo. Quasi dicat, Si fidem & charitatem habueritis, facile etiam perficietis omnia quæcunque mandavi uobis.

**Crux
unde
ueniat**

Secundo, quia Christus toties discipulis suis uenturam crucem prænuñciauerat, & quod in mundo multa passuri sint, prædixerat, idem hic repetit, ac quamobrem id fieri debeat, indicat: Si mundus uos odit, inquit, scito te quia me priorem uobis odio habuit. Mundum appellat hic Christus omnes eos, qui uerbum eius non receperunt, Evangelio eius non obedierunt, nec patrem in ipso, nec ipsum in patre agnouerunt, atque adeo quicunque fide carent, & iusticiam fidei non agnoscunt, quantumuis etiam probi, iusti, ac sapientes sibi uideantur, hos Christus uno uocabulo Mundum uocat, et eos hostes suos pronunciat. Hoc modo & aliàs utitur hoc uocabulo Euangelista Ioannes, cum inquit: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. Cum igitur Christus ait: Si mundus uos odit, scitote quia me priorem uobis odio ha-

Mundus,

Ioan. 1

buit, hoc uult dicere: Nolite admirari, si sapientes & iusti coram hoc mundo & potentes huius sæculi aduersentur uobis, ac uos persequantur, id enim non leui de causa fit. Mundus iusticiam operum mordicus tenet ac defendit, uos autem planè diuersum facietis, ac si uerbum meum pure & sincere prædicare uolueritis, è contra fidei iusticiam urgetis. Et hoc si serio uolueritis agere, sicut necesse est, reijcere uos oportebit omnia quæ in mundo sunt, hoc est, omnem carnalem sapientiam, probitatem, iusticiam, fortitudinem, liberum arbitrium &c. Sicut me fecisse nouistis. Quomodo hic concordes eritis cum illis? Iam est iudicium mundi huius. Adhæc, spiritus sanctus ideo mittendus est, ut arguatis mundum, sicut ego feci. Quod si propter hanc beneuolam reprehensionem uos oderit, omnia in peiorem partem rapuerit, denique contra uos omnia dira machinatus fuerit, scitote quod mihi fecerit similiter. Si opera eorum, ut reprehendi et reieci, ita approbassem, habuissem bene uolos summos sacerdotes, Phariseos & Iudæos omnes: uerum si officio meo recte defungi, & ei satisfacere debebam, id minime poterat fieri: propterea tot calumnias, tot opprobria ab ipsis

102, 13

ipsis audire & perpeti coactus sum. Vosne igitur meliore fortuna utemini quam ego? Præterea est & alia causa, cur mundus non possit uos diligere: Quia non estis de hoc mundo. Si de hoc mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. Quia uero de mundo non estis, sed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Audis hic, si mundus uos odio habeat, esse id argumentum optimum, nos non esse de hoc mundo. Ita & S. Paulus ait: Si hominibus adhuc placerem, Christi seruus non essem. Et tale quidem testimonium dat Christus Apostolis, quod non sint de hoc mundo. Quid ita uero? Quia arguent mundum, carnalem mundi iusticiam reiicient & damnabunt, fidei tantum iusticiam urgentes, quoniam non sunt de hoc mundo, hoc est, non querunt carnalem iusticiam sicut mundus, non fidunt bonis operibus, sicut mundus, sed urgebunt solummodo meritum Christi, tanquam unicam causam nostræ iusticiæ & salutis: Hoc quia mundus ferre non potest, perpetuum erit odium & dissidium, inter eos & mundum, sicut Christus iterum in hoc Euangelio ait, Sed hæc omnia facient uobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me: In

summa. Quia mundus non nouit Patrem, ideo nec filium cognoscit, & quia filium non nouit, ideo nec eos nouit, quos misit filius. Quapropter cum neque patrem, neque filium, neque Apostolos filij nosse uult, ueritatem persequi & condemnari necesse habet.

Tertio, Christus in hac persecutione, quæ certissime Euangelio in hoc mundo erit annexa, iubet nos apprehendere uerbum tanquam unicum solatium, quo se Christiani in omnibus tribulationibus consolari debeant. Mentote, inquit, sermonis mei, quem ego dixi uobis.

Hic textus hanc uidetur habere sententiam, quasi alia nulla esset in his terribilibus consolationibus, præsertim in persecutionibus, præterquam ipsum uerbum, sicut reuera etiam est. Quæ enim consolatio reliqua esse potest in corde illius, qui uerbum ex oculis amouit ac reiecit? E contra, quod huic quæso noceat, qui uerbum apprehendit, & per fidem id cordi impressit? Hic enim probe nouit, quod necesse habeat persecutiones & tribulationes ferre, hoc uerissimum est, sed tamen hoc quoque nouit, quod illa tribulatio finem habitura, & suo tempore in perpetuum gaudium commutanda sit, sicut S. Paulus

uero
debe-
mus
nos
conso-
lari in
persecu-
tioni-
bus.

IN DIE

ait: Rom. 8. cap. Ex'istimo enim, quod non sint cōdignæ passionēs huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. De hoc etiam Christus alibi loquitur: Ioan. 16. capite. Mulier inquit, cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressuræ, propter gaudium, quia natus est homo in mundū. Et uos igitur nunc quidem tristitiam habetis, uerū autem uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet a uobis. Hæc & similia uerba apprehendit Christianus in persecutione, ita ut in his constanter persistere, & cum Propheta Psalmo. 129. canere queat: Sustinuit anima mea in uerbo eius, sperauit anima mea in Domino. Idcirco & Christus dicit hic disci-

pulis suis: Memento sermonis mei, quem ego dixi uobis, Quod uero id est uerbum? Non est seruum (dixerat antea Matth. 10. cap.) maior Domino suo. Quod si dominum in hoc mundo persecuti sunt, & seruum boni consilere oportet, si non omnia illi ex animi sententia succedant, ac si ei contingat sicut Domino contigit: Aliter enim fieri non potest. Si me, dicit Christus, persecuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem meum seruauerunt, & uestrum seruabunt. His uerbis satis indicat Christus, perpetuum fore disidium suis cum mundo, quia sui uerbo ad hærebūt, quod mundus ferre plane nequit, & propterea Christus hoc consilium dat suis, ut in uerbum respiciant, in eoq; resistent, etiam si uel ad insaniam, uel in rabiem mundus agatur.

IN DIE OMNIVM SANCTORUM,

Epistola Apocalypsis. 7.

ECCE ego tridi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Quatuor Angelis mala, bonus hic Angelus opponitur, ut uideas, Semper quidem exorturos, qui nouis dogmatibus & erroribus turbaturi sint Ecclesiam, sed tamen aduersus eandem non

præualituros, quemadmodum Christus inquit: Portæ inferorum non præualebunt aduersus eam. Mat. 16.

Multis praua doctrina nocet, seruis autem Dei, qui ab Angelo signati, adq;

adq; salutem præordinati sunt, haud-
quaquam nocet.

Angelus in bonam iuxta et malam
partem capitur. Christus Angelus te-
stamenti dicitur apud Prophetam, quem
hic quoque electos signantem facit Io-
annes Theologus. Contra & Satanas
Angelus dicitur, ut uidere est apud
Paulum: Datus est mihi Angelus Sa-
tanæ, qui me colaphizet.

Numerus ille ex tribubus filiorum
Israel signatorum, omnium credentiũ
numerum denotat, quemadmodum &
septenarius ille numerus: Reliqui mihi
septem millia uirorum, qui non curua-
uerunt genua sua ante Baal.

Electi, quia stolis albis scientiæ &
agnitionis Christi amicti sunt, adeoq;
deuictis hostibus perpetua cōscientiæ
pace, per palmas denotata, fruuntur,
non possunt non esse gratissimi. Pro-
inde cum senioribus & quatuor ani-
malibus, hoc est, uerbi ministris et do-
ctoribus, Christi pedibus prouoluti,
perinde atque uerum Deum adorant.
Locus de diuinitate agni Christi.

Præscriptis uerbis Deus hic lauda-
tur, quibus nos quoque inter præcan-
dum, laudandum, gratias agendum,
uti possumus. Benedictio, inquit, et
charitas, & sapientia, & gratiarum
actio &c.

EVANGELIVM IN DIE OMNIVM

Sanctorum, Matthæi. 5.

Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem, & cum se-
disset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os
suum, docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam
ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipsi
possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi conso-
labuntur. Beati qui esuriunt & sitiunt iusticiam, quoniam
ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misere-
cordiam consequentur: Beati mundo corde, quoniam fi-
lij Dei uocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur pro-
pter iusticiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Be-
ati estis cum maledixerint uobis homines, & persecuti uos
fuerint, & dixerint omne malum aduersus uos, mentientes

X 4 propter

IN DIE

propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in coelis. Sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante uos.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Christus quodnam officium suum sit, turbam ac discipulos docendo ostendit. Nusquam enim docendi hoc officium intermittit, modo oportunitas detur. Videlicet ut qui in uerbi ministerio constituti sunt, parem in docendo alacritatem & assiduitatem habere et ipsi studeant. Idem Paulus quoque requirit in Episcopo.

Quibus in rebus uera beatitudo sita sit, ob oculos auditorum ponit, praefertim cum omnes ferè mortales, quam diuersa ratione, beatitudinem expetant. Ac quidem principio spiritus paupertati, beatitudinem & regnum coelorum pollicetur. Vbi obseruabis paupertatem hanc, & cæteras uirtutes, quarum mentio hic fit, spiritus & fidei donum esse.

Lugentibus consolationem promittit. Lugent autem qui peccatorum suorum magnitudinem sentientes, poenitentiam agunt, adeoque ardentibus uotis Christi implorant auxilium.

Lugent item qui plorare & flere in hoc mundo, propter receptam Euangelij doctrinam coguntur. Sed ijs quo-

que consolatio de futura non est, tum hic per uerbum, tum in futuro saeculo per regni participationem.

Mites, teste Augustino, sunt qui improbitati malorum cedunt, non resistunt malo, sed uincunt in bono malo. Eximia me hercule uir, si è fide proficiscatur. Fere enim uidemus hac mititate, ut sic dicam, plus promoueri, in rebus etiam civilibus, atque crudelitate. Proinde non abs re promissionem hereditatis terrae coniunctam habet.

Esurire et sitire iusticiam, idem est quod lugere. Veram enim peccati agnitionem, sitis iusticiae & remissio eorum quae designauimus, comitari solet. Qua de causa etiam inquit, satietas tandem esse, qui ad hunc modum esuriunt & sitiunt.

Misericordem esse erga proximum, et fidei fructus, et charitatis opus est. Crebro autem huc inuitamur, propterea quod nullum in terris opus sit, quod secundum fidem aequè Deo placeat.

Quare habet magnificam hanc uirtus promissionem. Hinc Iacobus futurum dicit, ut iudicium absque misericordia expe-

dia experiantur, qui misericordiam fratribus denegarunt.

Mundicies cordis ipsissimum spiritus & fidei opus est. Sic enim in actis Apostolicis Petrus inquit: Fide purificans corda eorum.

Quum igitur fore prædicat, ut mundi corde Deum uideant. Probe observandum est, quantum fidei debeamus. Videmus autem Deum hic spiritu per uerbum, in futuro seculo eundem uisuri facie ad faciem.

nom. 8 Pacificum esse erga omnes egregia uirtus est, ut ad quam Paulus etiam nos exhortetur ijs uerbis. Cum omnibus hominibus pacem habentes quantum in uobis est. Sed tamen maius quiddam est, pacificatorem agere ac dissidentes redigere in gratiam. Ea .n. de

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Christi officium est docere & saluare
Summa diligentia obseruare nos oportet in hoc Euangelio, quod Christus postquam uidisset turbas, & accessissent ad eum discipuli eius, pulcherimam atque uberimam concionem habuit, quæ fere omnia complectitur quæ Christianum coram deo spiritualiter facere necesse est. Ex hac enim concione uidemus, quanto studio officium suum administrauerit, ac oves suas pauerit Christus. Ad hæc fatea-

re potissimum hic dicitur, adiecta promissione quod id genus homines filij Dei futuri sint.

Sub cruce constitutis, eandemque in gratiam nominis Christi constanter perferentibus, & beatitudo, & copiosa in cælis merces promittitur.

Obserua autem emphasim in eo quod dicit: propter me. Neque enim omnes, quotquot affliguntur, beati erunt. Affliguntur & plectuntur fontes, malefici, fures & homicidæ, non autem propter Christum, sed propter facinorosa quæ designarunt. Quamquam & horum crux si resipuerint & fide donentur, salutaris fieri possit. Huc pertinet Petrinum illud: Nemo patiatur ut fur & homicidæ.

mur necesse est, quod tamen si omnia quæ Christus docuit & prædicauit, sint bona & salutaria, nulla tamen concio quam unquam habuit, melius aut præclarius conscripta sit quam hæc ipsa & quam post ultimam cenam suam habuit. Voluit autem proculdubio hoc suo facto ministris uerbi non solum indicare, quod summa diligentia officio suo præesse debeant, sed etiam ut omnia quæ docent, fideliter doce-

IN DIE

¶ populo inculcent, sicut uidemus Christum in hoc Euangelio fecisse. Verum, nos uidebimus quod fuerit initium doctrinæ eius in magnifica hæc & præclara eius concione.

Principio, promittit Christus pauperibus spiritu, regnum cælorum & salutem. Sed quid significat esse pauperem spiritu? Pauperes spiritu sunt hi, qui in nulla transitoria re huius mundi hærent, in nullam creaturam fiduciam suam collocant, mundo mortui sunt, ac tantum Christo & uerbo illi us innituntur ac fidunt. Super eiusmodi pauperes requiescet spiritus Domini, sicut Propheta Esaias ait: Hi pauperes suscipiunt Euangelium, sicut Christus ait ad discipulos Ioannis. Atque adeo eiusmodi pauperes ita amantur à Deo, ut pecuniaria dona & singulari gratiam promittat his, qui illis benefaciunt, sicut legere est Psal. 40. Et tales pauperes non sunt superbi mente cordis sui. Neminem contemnunt, neminem fastidiunt, sed sunt mites & ex corde humiles. Propterea habituri sunt sicut hic promittit eis Christus, uitam æternam & regnum cælorum, cum interim omnes hypocritæ, qui externa sua iusticia tument, & propterea se alijs omnibus longe præponunt, ha-

bituri sunt ignem æternum & perpetuam condemnationem.

Secundo, pollicetur his quoque qui lugent Christus consolationem, hic per spiritum, in futuro autem sæculo uitam æternam & regnum cælorum. Sed quid nam est hic lugere? Omnis homo id erit, de quo Christus alibi ait: Plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit, &c. Hoc enim meridia na luce clarius est, neque negari à quocquam potest, quod hi, qui consentiunt Christo, ac uerbo eius credunt, semper crux impedeat, nunc ex hac nunc ex illa parte tentantur & uarijs modis impetuntur, ut perpetuo uerum sit, quod Christus inquit: In mundo pressuram habebitis. Porro nisi in tantis tribulationibus et angustijs homo Christianus consolationem aliquam et magnificas has promissiones haberet, qui quæso ferret hæc omnia? Quomodo posset hic constanter perseuerare? Profecto crux non est tam suavis & iucunda carni, ut ultro ac lubenti animo illam subeat aut subire possit. Necesse est accedere spiritum, qui ei propterea à Christo paracletus uocatur, quod in tribulatione consoletur. Imo etiamsi habeamus spiritum, oportet tamen instare & urgere uerbo, ne ignem

Pauper
tas spi
ritua
lis.

Esa 66

Mat. 11

Ioã 16

Crux.

Ioã 16

Spiri
tus.

Ioã. 4

naui, si cordes aut etiam securi nimirum reddamur. Huc autem plurimum facit hæc sententia, in qua Christus his qui lugent pollicetur æternam consolationem, in hoc sæculo per uerbū, in futuro autem per beatitudinem & uitam æternam. Hæc enim plena consolatione promissio reddit hominem alacrem, ut eo promptius & libentius crucem subire ac sufferre queat.

Tertio, Christus promittit his qui sunt mites possessionem terræ & beatitudinem. Porro mitem esse non tantum est non irasci, sed et iram, quantum iusta de causa exortam, reprimere posse, nec illi indulgere. Sicut de hac ira propheta Dauid inquit: Irascimini & nolite peccare. Nam omnino non irasci impossibile est his, qui adhuc sunt in carne, siquidem ira, quemadmodum et omnia alia uitia, nobis hoc modo innata est, ut non possimus eam plane deponere. Aequum quidem ac iustum esset, ut in perpetua mansuetudine ac commitate ambulemus, neque unquam irascere mur (de ira loquor quæ habet adiunctā inuidiam). Sed ubi sunt illi, qui ita sibi temperare possint? Propterea dicit & S. Paulus: Sol non occidat super iram uestrā. Pater irascitur filio, sed tamen plerumque paternus affectus hæret in corde

ipsius. Magister irascit discipulo suo, sed non nisi ex bono affectu. Ita fieri potest ut Christianus alter alterum iratus propter peccatum aliquod corripiat, et erratum illi indicet, sed huic iræ charitas admixta esse debet. In summa: Mansuetudinem à suis exigit Christus, cum inquit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Et hic promittit mansuetis salutem et possessionem terræ. Quis igitur iam non summo studio fidem, ex qua hæc uirtus profluit, appeteret. Possessionem terræ nonnulli spiritaliter interpretantur, ut cum Dauid dicit: Credo uidere Dominum in terra uiuentium. Alij corporaliter intelligunt, ut nimirum significantes, quod homo mitis res suas semper melius retineat & cōseruet, quam is qui ius sum rigide persequitur, ac omnia ad uiuum rescare cupit. Certe Moses res præclarissimas effecit, cum esset mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Porro utraq; hæc sententia bona & commoda est.

Quarto, pronunciat eos quoq; beatos Christus, qui esuriunt & sitiunt inficiam, addita promissione, quoniam saturabuntur. Hæc autem fames & sitis in eo consistit, ut de me ipso ac

omnibus

Mat. 22

Posse
sio tero
re
quid,

Num.
22.

Spiri-
tualis
fames,
& sitis.

Mansuetudo
quid,

Gal 4

ph. 2.

ph. 4

omnibus meis uiribus & operibus desperem, corruptam meam naturam, imbecillitatem, morbum, peccatum et infirmitatem agnoscam, & tantum iusticiam, quæ coram Deo ualet, expectam. Hæc enim agnitio nostri impri-
mis placet Deo, imo propter hanc ipsam agnitionem dedit legem suam, & prædicationem remissionis peccatorum uoluit præcedere prædicationem penitentiae, sicut uidere est Luc. 24. Ut eo citius et melius ad hanc famem et suam iusticiam perueniremus. Et omnino oportet in nobis esse talem famem & suam antequam iusticiam consequamur, aut perpetuo ea carebimus. Sed quid multa? Cum per prædicationem penitentiae plane deiicimur, ita ut de nobis ipsis desperemus, ac iusticiam nostram in Christo quærere, incipiamus, firma manet hæc promissio q. iusticia saturari ac repleri debeam? Si uero ad hanc famem, suam, agnitionem et desiderium non peruenerimus, ecce Maria sic dicit: Diuites dimisit inanes

Miseri-
cordem
esse
quid
sit,

Quinto, & misericordes pronun-
ciat Christus beatos in hoc Euange-
lio. Cæterum misericordem esse, idem
plane est, q. esse promptum ad igno-
scendum, et remittendum, quoties pro-
ximus noster nos irritauit aut ad ira-

cundiam commouit. Hæc autem miseri-
cordia tam necessaria est homini Chri-
stiano, ut remissionem peccatorum su-
orum consequi nequeat, nisi prius pro-
ximo suo remiserit ea, quibus ab eo of-
fensus est: non q. hac misericordia ei
usq. merito remissionem peccatorum
consequamur, id enim sola fide contin-
git, sed quod Deus hoc opere fidem
nostram uult testificatam. Iam quan-
do hac misericordia fidem meam de-
claro, quid Christus erga me faciu-
rus est? Ego quoq. misericordiam con-
sequar: sicut hoc Euangelium dicit, & Luc. 9.
sicut Christus alias dicit: Remittite
& remittetur uobis. Sin autem non
remiserō, fiet ut neq. ego misericordiam
consequar, & omni plane gratia Dei
patris excidam.

Sexto hi quoq. beati pronuncian-
tur, qui mundo sunt corde. Quis est dies
autem mundo corde, cum scriptura di cordis
cat: Non est qui faciat bonum, non est
usq. ad unum Item: nemo bonus, hoc psalm.
est mundus nisi solus Deus? Verū qui-
dem est, nos natura esse peccatores,
nec quicquam boni nos posse facere,
imò quod etiam post acceptum spiri-
tum sanctum, reliqua tamen est in no-
bis concupiscentia, cum qua semper
nobis luctandum, illiq. repugnandum est
Attamen

Rom. 7.
Act. 15.
Rom. 10.
Pacifi-
ci qui
sunt.

Attamen hanc habemus consolatio-
nē, nos postquā ad agnitiōē Christi
peruenim⁹ et fide promiss⁹ oēs eius ap-
prehendimus, per participationē ue-
re Christianos et mundo corde esse.
Nam sicut Petrus in Act⁹ Apostoli-
cis ait, fide purificantur corda nostra.
Porro corde per fidem purificato, ma-
nent quidem reliquiæ peccati & con-
cupiscentia in nobis, quæ nobis quo-
tidie multū exhibent negocij, uerum
propter fidem non imputantur nobis
ut Sanctus Paulus testatur: nulla igitur
nunc est condemnatio his qui sunt
in Christo Iesu. Hinc dubium nō est,
si fidem habuerimus, nos Deum cer-
tissime uisuros, in hoc mundo per fi-
dem in uerbo, in futuro autem sæcu-
lo de facie ad faciem.

Septimo, beatos quoq; appellat
Christ⁹ pacificos. Pacificos uero eos
uocat, qui pacem semper suadent, iui-
micos reconciliant & in gratiam re-
digunt, & undiq; dant operam ut pax
conseruetur & retineatur. Latini hos
uocant pacificatores. Cæterū eiusmo-
di homines mire placent Deo, inprimis
cum hæc uirtus ex fide oritur &
procedit, idq; propterea, quod hac in-
re sequatur exemplum filij sui dilecti
Domini nostri Iesu Christi. Quid is

Rom. 8

fecit? Cum ad huc inimici essemus,
inquit Paulus, reconciliavit nos patri,
cælum aperuit, & per effusiōē sang-
uinis sui ex mera gratia omnia pecca-
ta nostra abluit, ut fide hoc appre-
hidentes, iustitiam consequeremur,
ac deinceps hoc exemplum re ipsa imi-
taremur. Quando autem id facimus?
Cum hoc summo studio semper agi-
mus ut pax conseruetur & fraterna
charitas undiq; retineatur. Sed quod
erit huius uirtutis præmium, quæ re-
muneratio? Appellabimur filij Dei,
& uitam æternam possidebimus.

Octauo, beati pronunciantur à
Christo illi quoq; , qui persecutionē
patiuntur, contemnuntur propter ip-
sum, quod profecto Christianis in
cruce & tribulatione constitutis me-
rito magnam consolationem asferre
debet. Quid enim tantopere solliciti
sumus & mœrore conficimur in tem-
poralibus afflictionibus, cū nos Chri-
stus per eas afflictiones in cælum, ubi
perpetuo cum ipso regnaturi sumus,
perducturus sit. Certe enim tempora-
lis hæc crux ad sempiternum gaudiū
ne conferenda quidem est. Obserua
autem quod dicat: Propter nomen
meum. Item: cum dixerint omne ma-
lum aduersus nos mentientes. Nam si
quibus

Per cra-
cem in-
tram⁹
in reg-
nū cœ-
lorum.

IN DIE SANCTI.

quiuus flagitiosus, qui propter iniquitatem suam merito patitur, in hanc promissionem respiciat & confidat, non multum illi proderit. Oportet enim te pati in bona causa, ut sis certus, omnia quæ tibi eueniunt, propter ueritatem contingere, quemadmodum & S. Petrus ait: Nemo uestrum patia-

tur quasi homicida & fur &c. Quare si causa tua bona est, hanc spem & consolationem certo concipias, quod hæc afflictio & passio sempiterno gaudio remuneranda & compensanda sit. Quod nobis omnibus largiatur omnipotens Deus per Iesum Christum. Amen.

IN DIE S. CATHARINAE

Virginis, Ecclesiastici. 15.

Confitebor tibi Domine rex, & collaudabo te Deum, saluatorem &c.

LOCI HVIVS LECTIIONIS.

Commemorationem beneficiorum Dei, cum laude ac gratiarum actione, oratio hæc Iesu Syrach complectitur. Vnde discas nos quoque pro acceptis beneficijs indefinenter gratias agere debere.

Chris-
tus
rex &
salua-
tor,

Christum regem & saluatorem agnoscere, credere est. Neque enim aliunde salutem electi expectare solent.

Obserua diuinorum beneficiorum hic ordinem, Deus per filium suum, regem nostrum, saluat, adiuuat protegit, liberat à perditione, à labio lingue iniquæ, hoc est, falsa doctrina, ab ijs qui leonum rugientium more sitiētes sunt sanguinis nostri, à rege in quo, breuiter ab altitudine uentris in-

ferni, id quod Ionæ contigit, liberat. Ordo enim hic probe obseruatus, & conuersionem & liberationem nostri in afflictionibus, è solo Deo pendere ostendit.

Talem beneficiorum Dei agnitionem certo laus sequitur, & gratiarum actio, quæ tamisper dum inferno enī, hoc est, sepulchro, adpropinquamus, durare solet. Sic David. Semper laus eius in ore meo.

Quod dicit: Respiciens eram ad adiutorium, certo declarat, ubi humanum cesset auxilium, ibi statim præsto esse diuinum, si fiduciam omnem in Deum coniiciamus.

Causa saluationis, conseruationis,

et

et liberationis nostrae, diuina miseri- hic fit mentio. Quis erga iam nunc
cordia est, cuius iterum atque iterum uel operibus uel meritis fidat?

EVANGELIUM IN DIE SANCTAE

Catharinae, Matthaei . 25.

TVnc simile erit regnum coelorum decem uirginibus,
quae accipientes lampades suas, exierunt obuiam spon-
so & sponsae. Quinque autem ex eis erant fatuae, & quinque
prudentes, sed quinque fatuae, acceptis lampadibus, non sum-
pserunt oleum secum. Prudentes uero acceperunt oleum su-
um in uasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente
sponso, dormitauerunt omnes, et dormierunt. Media autem
nocte clamor factus est: Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei.

Tunc resurrexerunt omnes uirgines illae, & ornauerunt
lampades suas. Fatuae autem sapientibus dixerunt: Date no-
bis de oleo uestro, quia lampades nostrae extinguuntur. Re-
sponderunt prudentes dicentes: Nequaquam, ne forte non
sufficiat nobis et uobis, ite potius ad uendentes et emite uobis

Dum autem irent emere, uenit sponsus, & quae paratae
erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. De-
inde uero ueniunt & reliquae uirgines, dicentes: Domine,
domine, aperi nobis. At ille respondens ait: Amen dico uo-
bis, nescio uos. Vigilate itaque quia nescitis diem neque ho-
ram.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Descriptio uirginum prudentum
fidem per charitatis opera ac alia spi-
ritus exercitia efficacem complecti-
tur. Porro fides huiusmodi ociosa non
est, non stertit fatuarum uirginum ex-
emplo, Sed quemadmodum bonis o-
peribus semper est intenta, quibus se

& commendabilem & manifestam
reddat, ita ardentissimis uotis nunquam
non expectat aduentum sponsi sui,
certa quod coronam iusticiae accep-
tura sit. Imò semper cum Paulo dicit.
Bonum certamen certavi, cursum com-
plexi, fidem seruavi, de cetero reposita
est mihi

rim 4

IN DIE

mibi corona iustitiæ, quā reddet mihi dominus in illa die iustus index.

Descriptio fatuarum uirginum incredulitatē complectitur. Quanquam enim lampada & ipse habeant, tamē quum fide, eaq; charitatis operibus fecunda, uacent, nihil aliud sunt atque arbor ficus, folijs quidē belle ornata, sed non fructibus. Hinc etiam fit, ut nulla de re minus ac de aduentu sponsi sollicitæ sint.

Mercedem suam habet, quemadmodū & infidelitas mercede sua, sed non perinde bona, non fraudabuntur. Prudentes propter fidei donum operibus charitatis mundo commēdatum, in cœlum ad æternas illas æterni regis nuptias recipiuntur perpetuo cum sponso suo regnaturæ. Fatuæ uero quandoquidē neque credulæ fuerunt neque quicquam fide dignum designarunt, à nuptijs hisce excluduntur.

BREVIS HVIVS EVANGELII EXPO.

Summam huius Euangelij Christus ipse in fine adiunxit, uidelicet ut semper uigilemus, & horam qua filius hominis uenturus est, accurate obseruemus, quia nescimus qua hora uenturus sit. Porro si hanc summam Euangelij bene introspeciamus, re ipsa reperiemus, nos relicta omni socordia

atq; adeo uocem hanc audire coguntur. Non noui uos, discedite à me iniquitatis operatrices.

Propria fide unicuique opus esse, prudentes uirgines ostendunt, quum suis oleum suum denegant. Neque enim abs re dicunt: Ne forte non sufficiat nobis & uobis. Sic Habacuc inquit, Hab. 21. iustus ex fide sua uiuet. Sua, inquit, non aliena. Vides igitur ad quid opera supererogationis ualeant? Clamat hypocrisis: Domine, domine, sed nihil ominus excluditur. Non enim omnis qui dicit mihi, Domine, domine, inquit Christus, intrabit in regnum cœlorum, sed qui fecerit uoluntatem patris mei, qui in cœlis est.

Summa huius Euangelij exhortatio quædam est ad uigilantiam, nimirum uti semper excubemus, inquit aduentum Christi, de quo incerti sumus quādo uenturus sit, parati simus.

ad uigilantiam & alacritatem inuitari. Veruntamen uidebimus ex hac similitudine, qui Christo obediunt, qui non obediunt.

Primum dicemus de prudentibus uirginibus, de quibus ita loquitur, quod obuiam exierint sponso, acceptis lampadibus suis & oleo in uasis suis.

suis. In hac descriptione quinque pruden-
 tum virginum, Christus uult nos
 docere, qua diligentia semper ad ipsi-
 us aduentum parati esse debeamus, si-
 quidem horam aduentus nos ignora-
 re uoluit. Sed quo nam pacto nos pa-
 rabimus? Lampades & oleum habea-
 mus necesse est. Quæ uero sunt lam-
 pades illæ, quod oleum? Lampades
 significant omnem externum cultum,
 conuersionem, iusticiam, honesta-
 tem, & charitatis opera omnia. Ole-
 um uero, spiritus per Euangelium do-
 nati præsentiam adumbrat, ut qui &
 fidem in nobis operetur, & omnium
 bonorum operum autor sit. Quid igitur
 fides quam spiritus ille in nobis o-
 peratur, per oleum significatus effi-
 cit? Apprehendit uerbum Dei & E-
 uangelium, in quo nobis meritum Chri-
 sti, tanquam consummatio salutis no-
 stræ offertur & prædicatur. Huic fi-
 des innuitur, ita ut nullis alijs operib⁹
 iusticiam suam tribuat, præterquam so-
 lius Christi merito, ut scriptura testa-
 tur: Non enim est distinctio, omnes
 peccauerunt, &c. Et quia in meritum
 Christi respicit, minime hic fallitur,
 sed certo quod quærebat inuenit. Imò
 quomodo falleretur, cum Christus ip-
 se dixerit: *Quærite & inuenietis?*

Quis autem est usus bonorum operū,
 si fides omnia efficit & assequitur? Ve-
 re quidem hoc dictum est, quod fides
 in causa iustificationis sola omnia effi-
 ciat, & dominari debeat, scriptura te-
 stante: Iustus ex fide sua uiuet. Attamen hæc fides est quiddam uiuidum
 & ardens in corde, ut sine bonis ope-
 ribus existere nequeat. Neque hic est
 opus seuera coactione. Credentes e-
 nim hoc sunt animo, ut cum Dauid
 dicat: Voluntarie tibi sacrificabo. Lau-
 dant Deum, inuocant Deum in omni
 necessitate, orant, ieiunant, abstinent
 à peccatis, sunt sobrii, & simpliciter
 iuxta uoluntatem Dei uiuunt. Et quam-
 uis interdum peccata coincident, ut
 sunt humana, tamen uicissim erigunt
 se, & emendant uitam suam, sicut scri-
 ptura ait: Septies in die cadit iustus et
 resurget. Hinc perspicuum est, quod
 & si fides omnia efficiat coram Deo,
 nihilominus tamen eam fidem bona o-
 pera quæ testificenter fidem ueram ef-
 fe, sequantur necesse est, quæ cum ita
 coniunguntur, ibi diligenter expe-
 ctatur aduentus Domini nostri Iesu
 Christi.

Secundo, hæc similitudo & alia-
 rum quinque virginum mentionem fa-
 cit. Sed quomodo eas describit? sic ni-

Y mirum

Aba, 2
 Bona
 opera
 ad
 quid
 pro-
 sint.
 Plal 53

Proue.
 24.

IN DIE

mirum quod fuerint fatuæ, adhæc, ta-
met si sponso exierint obuiam, sumptis
lampadibus suis, oleum tamen nō sum-
pserint secum. Cæterum quid signifi-
cant lampades sine oleo? Nostra ope-
ra quæ sine fide à nobis excogitata
fecimus. Ea enim tamen si coram mun-
do in speciem pulchra appareant, ta-
men aliud nihil sunt, nisi hypocrisis et
adulatio.

Quanti autem putas Deum facere
eiusmodi hypocrysin? Si externa con-
uersatio & in speciem honesta opera
iustos nos facerent, profecto Christus
carnalem ludæorū iusticiam non tan-
topere reieciisset, nec mortuorum se-
pulchris eam comparasset. Verum ita
est: Nisi abundauerit iusticia uestra
plus quàm Scribarum, &c. Hinc istæ
uirgines imago sunt omnium hypocri-
tarum, qui cum multa iactent bona o-
pera, interim ignorant ueram fidei ac
bonorum operum rationem. Omnia
inuertunt, & cum opera debeant esse
testimonium fidei, ipsa opera supra fi-
dem extollunt, quemadmodum Fran-
ciscani in templis Franciscum suum su-
pra Christum collocant. Quid uero
tandem eueniet his quinque fatuis uir-
ginibus, hoc est, omnibus iusticiarijs?

Cum uenerit sponsus, tum demum ex-

perientur fidem sibi defuisse, & respi-
cientes se mutuo, alter alterius auxili-
um expetet, sed frustra. Non enim ua-
let hic credere pro alio, aut bona ope-
ra facere pro alijs, sed tum unusquis-
que aut ex fide sua uiuet, aut propter
incredulitatem, quantumuis speciosa
opera habuerit, condemnabitur.

Tertio, uidemus in hac similitudi-
ne, quod sit præmium & fidei, & in-
credulitatis. Prudentes uirgines cum
media nocte sponsus ueniret, intraue-
runt cum eo ad nuptias, & clausa est
ianua. Ita & in illa die futurum est.
Cum Christus sponsus noster, qui no-
bis hic per fidem sponsus factus est, si
cut Oseas ait: uenerit ad iudicandum
uiuos & mortuos, ibi eos, qui ueram
fidem in ipsum sequentibus operibus
declarauerunt, & in ea usq; ad finem
perseuerauerunt, ad dexteram suam
collocabit, inquit, Venite benedicti
patris mei, possidete paratum uobis
regnum, &c. Incrudulis autem idem
eueniet, quod his fatuis uirginibus.
Cum uenit sponsus, et ipsæ debebant
ornare lampades suas, ut cum eo in-
trarent ad nuptias, deest illis oleum,
neque prudentes illis de suo quidquid
possunt impartiri: cæterum dum abe-
unt empturæ olei, interim uenit spon-
sus, &

Fidel
premi
um.

Ose. 2.

Lampa
des si-
ne oleo

Hypo-
crisis.

Mat. 23

Mat. 5.

DEDICA. TEMPLO. CCCXLVIII

Luc. 16
Mat. 21
sus, & assumpsit secum eas quæ paratæ erant ad nuptias, ac ianua clauditur. Nouissime uero ueniunt & reliquæ, dicentes: Domine, domine aperi nobis, sed frustra, audire enim coguntur: Non noui uos. Sic cum omnibus hypocritis in illa die agetur: Dominus constituet eos ad sinistram, & quia operibus suis nihil aliud præter glori-

am carnalem quaesierunt, maledicti illis, sicut ficui fecit, ac dicet illis: discedite à me maledicti in ignem æternū, etc. Ego enim cor ipsum considero, ex quo opus procedit. Id quia fuit impiū, & fide caruit, uos tanquam iniqui per perpetuo à me discedite. Ita Deus creditibus dat uitam æternam, & incredulis perpetuam condemnationem.

IN DIE DEDICATIONIS

Templorum, Lectio Apocalypsis. 2.

VIdi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de cælo, &c.

LOCI HVIVS LECTIONIS.

Habet Apocalypsis Ioannis multas uisiones plane horrendas, & parum plausibiles. Alia enim falsam doctrinam, alia Ecclesiæ desolationem, alia omnis generis mala portendunt. Sed habet ex aduerso consolatrices etiam uisiones, inter quas facile ultima hæc primas tenet, ut quæ omnium malorum certum finem, adeoque perpetuam electorum glorificationem polliceatur.

1. Co. 11
A resurrectione mortuorum, una erit electorum ciuitas, in qua æternæ uitæ fruuntur gaudijs, dominum gloriæ facie ad faciem contemplantés, quem hic tantum per speculum uiderunt in enigmate.

Est autem ciuitas hæc sancta, noua, cælestis, à Deo parata, & in qua sola iusticia regnatura est, id quod obseruabis, ne corporale, à resurrectione carnis, regnū, cum Anabaptistis somnias.

Catholica & Apostolica Ecclesiæ sponsus Christus est, qui quemadmodum sponsam suam uarijs donis ornauit interris, adeoque spiritu gubernauit, ita eandem in futura etiam uita immortalitate donaturus & glorificaturus est, & quemadmodum hic in terris habitaculum illius fuit per gratiam: Ita istuc habitaculum illius erit per gloriā.

Quemadmodum Ecclesia interris, uarijs afflictionibus, uarijs peri-

Y 2 culis,

IN DIE

calis, uarijs impiorum hominum persecutionibus obnoxia est. Ita post resurrectionem omnium aduersitatum, omnium lachrymarum expers erit, nunquam etiam, quæ oculis dolere possint, uisura.

Coelum ac terra non transibunt,

sed innouabuntur, ac plane aliam faciem induent. De terra nondum innouata scriptura dicit: Maledicta terra in opere tuo. De ea uero, quæ & purgata, & innouata est, sic inquit: Credo uidere bona Domini, in terra uiuentium.

IN DIE DEDICATIONIS TEM-

plorum, Euangelium Lucae. 19.

Ingressus Iesus perambulabat Hiericho. Et ecce uir nomine Zachæus, atque is princeps erat publicanorum, & idem erat diues, & quærebat uidere Iesum quis esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset. Et præcurrens ascendit in arborem Sycomorum, ut uideret eum, nam illac erat transiturus. Et cum uenisset ad locum, suspiciens Iesus uidit illum, dixitque ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie domitua oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Cumque uiderent omnes, murmurabant, dicentes: quod ingressus esset apud hominem peccatorem diuersaturus. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait Iesus ad eum: Hodie salus domui huic contigit, eo quod & ipsa filia sit Abraham. Venit enim filius hominis quærere & seruare quod perierat.

LOCI HVIVS EVANGELII.

Inter publicanos primorem esse, diuitijs abundare, & tamen nihilominus Iesu desiderio teneri, res est ut rara, ita si contingat, diligenter obser-

uanda. Quid enim diuitiæ obesse poterunt, & poenitenti, & omnibus creaturis per fidem morituro? Imò pietatis occasio sunt diuitiæ, si qui eas possidet, fidem

DEDICA. TEMPLO. CCCXLIX

det, fidem in Christum nactus sit, Habet enim unde egenis & calamitosis largiatur. Talis hic Zachæus describitur.

Fidem ex auditu esse hic uides. Neque enim tanto Iesu desiderio flagrasset Zachæus, nisi de bonitate illius nonnihil antea audisset.

Misericordiæ ac gratiæ signum est, quum oculos suos in nos desigat Iesus. Hinc in libro Psalmorum legis: Respice in me, & miserere mei: Sanaturus igitur Zachæum ab omnibus animi morbis, non solum clementiæ oculis intuetur stantem in arbore, uerumetiam in domum ipsius uenturum sese ultro pollicetur.

Qua in re uidesis probe obserues bonitatem domini.

Zachæus tam gratum hospitem, summo animi gaudio excipit, idque non immerito. Quid enim percussis & afflictis conscientijs Christi præsentia poterit esse gratius? Quod uero in ædibus Zachæi & præsentia corporis sui & uerbo præstitit, idem & nobis per uerbum præstaturus est, modo ultro uenientem, adeoque salutem nobis offerentem, fide excipiamus, dicentes: Benedictus qui uenit in nomine Domini.

In ædibus Zachæi, non dubium quin more suo prædicarit Christus. Ver.

bis igitur illius, quæ fide apprehenderat accensus Zachæus, statim fructus pœnitentia dignos profert. Ecce, inquit, dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si quem fraudauimus, reddam quadruplum. Vbi duas res potissimum obseruabis.

Principio quod citra fructum prædicari uerbum non possit, id quod apud Esaiam quoque uidere est. Sic enim inquit: Quemadmodum imber de cælo descendit, & illuc ultra non reuertitur, sed inebriat terram, & insundit eam, & germinare eam facit, sic erit uerbum quod egredietur de ore meo. Non reuertetur ad me uacuum, sed faciet quæcunque uolui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Esa. 55

Deinde quod fides absque uera pœnitentia, & contra, uera pœnitentia absque fide esse non possit. Adhæc, quod fructus pœnitentia digni, nunquam non comitentur fidem.

Christus tanta fide præditum, tamque egregijs operibus de fide sua testificantem Zachæum. Abrahamæ filium pronunciat. Quid ergo non impetret fides si uera, si non fucata, si solida sit? Certe qui operibus uel remissionem peccatorum, uel iusticiam ascribunt, non in tam egregios scripturæ locos ual

Y 3 de sume

IN DIE

de sunt iniurijs daturi, etiam olim Christo dignas talibus factis pœnas, ni respiscant, inq; uiam redeant.

Qui Christum Zachæi exemplo iudices per uerbum ad nos diuertentem, fide exceperint, & postea huius modi fructibus uere credere sese declararint, ij quoque inter Abrahamæ filios numerabuntur, omnium cœlestium bonorum facti participes.

Murmurant hic conspecta domini

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Describitur nobis primum in hoc Evangelio miser peccator & publicanus. Ita autem depingitur, ut merito exemplū esse debeat omnibus ijs, qui desistunt a peccatis, & uitam suam iuxta uerbum Dei instituere & emendare cupiant. Hic enim Zachæus non est ex eorum peccatorū numero, qui placent sibi in peccatis suis, aut etiam qui de illis, sicut obdurati Luciani, gloriantur, sed talis est, qui sentit se non recte uixisse, & propterea consilium quærere debeat. Porro quia iam antea prædicari audierat bonitatē Christi erga peccatores respiscere uolentes, motus est & ipse, ut non solum uidere Christum, sed etiam consolationem ab eo impetrare cupiat. Quid sit autem? Commodum sit ut Iesus peram

bonitate, more suo Pharisei, plane se, quos rore gratiæ suæ Christus perinde atq; Zachæū persundat, indignos constituentes. Ea res terrere nos debet, neu quem temere iudicemus, neu de fratribus male sentiamus, neu nobis ipsis placeamus, sed potius omnium Christi, tam uerborum, tum factorum approbatores simus, cui sit honor, gloria, et imperium, cum Patre & spiritu sancto, in sæcula sæculorum, Amen.

bulabat Hiericho. Hoc audito Zachæus, quamuis metuebat ne uidere eum posset præ turba, ascendit tamē in arborem Sycomorum, exspectans dum transeat illuc. Quo putas iam adfectu Zachæum fuisse? Proculdubio nō exiguum desyderium erga Christum habuit. Neq; hoc solum quæsiuit, ut corporaliter eum uideret. Quid enim corporaliter tantum uidere Christū profuisset? Sed longe aliud bonus ille uir quæsiuit. Quid nam igitur? Antequam id tempus audierat, quā benigne Christus peccatores tractaret, qui respiscere uellent. Cæterum quia & ipse sentit in corde suo, se in periculoso uitæ genere uersari, in quo opes suas perfas & nefas corraserat, ideo solatium quærit, & sicut prius hoc unum studi-

Bonus
affectus
in Zachæo.

it, ut

it, ut magnas opes coaceruaret, negle-
cta interim ratione salutis suæ, ita nūc
ē contra omīssa parandarum opum stu-
dio, tantum iusticiæ & pietati uaca-
re cupit, imō iam est in eo fames & si-
tis iusticiæ, cum tanto ardore cordis
Christum uidere cupit, & ex illius
concione consolationem capere de-
siderat.

Secundo, indicatur in hoc Euange-
lio, quomodo se Christus gerere sole-
at erga uolentes respicere, uidelicet
clementissimè: non enim saltem respi-
cit in hunc Zachæum, sed etiam ultro
eum compellat, inquiens: Zachæe se-
stinans descende, &c. Beatus est uir,
qui hoc modo à Christo respiciit. Sic
enim respici plerunque argumentum
est beneuolentiæ Dei erga nos, quod
suam nobis uelit communicare grati-
am: Sic Propheta Dauid in suis Psal-
mis sæpiissime orat ut respiciat à deo,
ut cum inquit: Respice in me & mise-
rere mei, &c. Quid igitur potuit me-
lius huic Zachæo coniungere, quàm
quod Christus eum tam amice & cle-
menter respicit ac suscipit, & propter
respicientiam illius in domum eius di-
uertit? Adamantina hæc esse oportet
pectora, quæ tot exemplis tantæ bo-
nitatis Christi non mouentur ad pœni-

tentiam, & ad fidem. Existimant ni-
mirum Christum nolle esse tam cle-
mentem erga ipsos, sicut erga Zachæ-
um fuit. Verum nunquid abbreviata
est manus Domini, ut saluare neque-
at? Nonne Christus iidem adiuvat, si-
cut olim iuuu? Maxime uero, quia est
idem Christus, sicut Epistola ad He-
bræos testatur: Iesus Christus heri et
hodie, ipse & in sæcula. Tantum tu se-
quere eum, audi uerbum eius, ab ipso
auxilium expele, sicut hic Zachæus
fecit. Hoc si tanta seueritate feceris, si
cui hic publicanus fecit, non est quod
dubites, respiciet te quoque iisdem o-
culis misericordiæ, ac in gratiam te re-
cipiet, sicut hunc Zachæum suscepit.

Tertio, uidemas quoq; in hoc Euan-
gelio pœnitentiæ & fidei fructus. Ac
cedens enim Zachæus, dicit ad Domi-
num: Ecce dimidium bonorum meo-
rum domine do pauperibus etc. Quid
tibi uidetur de hoc peccatore? Si an-
tea nixit in flagitijs, iam uere pœniten-
tiam agit, hoc est, recedit à peccatis suis,
dimidium bonorum suorū dat pau-
peribus, & longe aliter affectus est,
quàm ille ad quem dicebat Christus:
Vnum adhuc deest tibi. Vade uende
quæ habes, & da pauperibus. Is enim
postquam audiuisset gratis aliquid se

Y a debere.

Isa. 59

Heb. 10

Pœnitentiæ
& fidel
fructus

Matth. 19.

IN DIE DEDICA. TEMPLO.

debere largiri, abiit tristis. Hic autem Zachæus minime idem facit, sed ultro dimidium bonorū suorum dat pauperibus. Et si uel uno uerbo Christus etiam iussisset, omnia quæcunque habuit, dedisset pauperibus. Sed quid præterea facit? Si quem defraudauit, huic redditurus est, non simplum, sed quadruplum. Hic peccator demum uere pius est, & ueros poenitentiae fructus facit. Nos autem quando sic agimus poenitentiam? Ageremus quidem poenitentiam, si externis cæremonijs, quæ carni non sunt aduersæ, id efficeretur, sed reddere ijs quos defraudasti, largiri pauperibus de substantia tua, hoc illud quod difficulter in aures nostras admittitur. Et tamen oportet te exemplo istius Zachæi omnia quæ rapuisti, aut quæ alioqui malis dolis, mendacijs, imposturis per fas & nefas corrasisti, reddere, ac pauperibus de substantijs tuis gratis largiri. Hoc si feceris, est adhuc consilij & auxilij locus. Sin minus, certe damnatus perpetuo, & corpore & anima in pote-

statem Satanæ detruderis. Neque enim temere à S. Paulo dictum est: Qui fuerat es, non furetur amplius. Eph. 4.

Quarto, quia hic Zachæus uere ad agnitionem peccatorum & fidem peruenit, eamque fidem præclaris operibus testificatus est, Christus quoque pronunciat eum beatum. Et obserua Christum in Zachæo præcipue laudare fidem, per quam solam efficimur filij Abrahamæ, sicut Sanctus Paulus testatur ad Romanos. Iusticia, inquit, ideo est ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio. In summa, postquam Zachæus, tanquam peccator Christum quæsiuit, ac uerbo eius credidit, factus est ex peccatore & publicano iustus ac pius homo, ac filius Abrahamæ. Deinde & operibus bonis declarauit, se talem filium Dei esse. Si igitur & nos hoc pacto nos ipsos, infirmitatemque nostram agnouerimus, & Christi gratiam implorauerimus, efficiemur & nos ex peccatoribus filij Abrahamæ, & cohæredes Christi,

Amen.

PASSIO

Mun-
dus nō
agit
poenitē
tiam,

PASSIO CHR I

STI IN SEX CONCIONES DISTRI

buta, ab Anthonio Coruino.

PRIMA CONCIO PASSIONIS CHRISTI

ex Euangelista Ioanne, capite decimo octauo.

Mat. 6
Marci.
14.
Luc. 22



EAEC Cum Dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius. Sciebat autem & Iudas qui tradebat eum locum: quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iudas ergo cum accepisset cohortem, & a Pontificibus & Pharisaeis ministros, uenit illuc cum laternis & facibus, & armis. Iesus itaq; sciens omnia quae uentura erant super eum, processit & dixit eis: Quem queritis? Responderunt ei: Iesum Nazarenum, Dixit eis Iesus: Ego sum.

Stabat autem & Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis. Vtergo dixit Iesus: Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Iterum autem interrogauit eos: Quem queritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit Iesus: Dixi uobis, quod ego sum. Si ergo me queritis, sinite hos abire ut impleretur sermo quem dixit: Quia quos dedidisti mihi, non perdidi ex eis quenquam.

Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, & percussit Pontificis seruum, & abscidit auriculam eius dextram. Erat autem nomen seruo Malchus. Dixit ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum in uaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non uis bibam illum?

LOCI HVIVS TEXTVS.

Causam supplicij Christi, ex Esa. hac de re Capite 53. apertissima exa
ia petendam censeo, cuius prophetia tat, Y 5 Bonitatem

PASSIO D. NOSTRI

Bonitatem domini mirifice commendat, quod ulro ac suapte sponte, non sui sed nostri causa, qui teste Paulo inimici eramus mortem obire dignatus est. Hinc Esaias: Oblatus est, inquit, quia ipse uoluit. Item: Gratis uenundati estis, & non in argento redimemini. Hæc uerba gratuitam misericordiam ostendunt, ne quid nostris uel præcedentibus uel sequētibz meritis tribuamus.

Peccatorum nostrorum magnitudinem mirum in modum ea res exagerrat, quod non nisi morte filij Dei expiari potuerunt.

Quare iterum hic Esaias: Omnes nos, inquit, sicut oves errauimus, unusquisq; in uiam suam respeximus, & dominus fecit irruere in eum iniquitatem omnium nostrum. Quod dicitur in eum, emphasim habet.

Viua hic est cum legis tum Euangelij prædicatio. Non solum enim, cū nos tñ supplicij Christo autores fuisse audimus, terretur et percellitur cōscientia nostra, uerum etiam cum ulro ac spōie pro peccatis nostris perlitasse eundem dicitur, fiduciam quandam concipit, quod uidelicet, passio-
29nis huius meritū ad se quoq; pertineat

Successus seriæ, ardentis, & flas

granis orationi qualis illa Christo in hortio fuit, optime conuenit. Oraturus igitur & animi sui ætus in patris gremium ueluti effusus, in hortum quendam introgressus est.

In Iuda imperscrutabilis illa diuinorum iudiciorum abyssus obseruanda est. Qui antea enim perinde atq; alij Apostoli docendi officio fuerat sanctus, is iam nunc sibi relictus, Domini & magistri sui fit proditor.

Pontifices & Pharisei, quibus auctoribus & ducibus supplicij huius tragœdia peragitur, arguunt, quā ferre ueri negocium & ueros concionatores non possit hypocrisis.

Multa habet hoc supplicium in Christo cum humanitatis tum diuinitatis exempla testimoniaq;. Quare duplex etiam illius natura probe obseruanda est.

Inter orandum humanæ imbecillitatis exemplum prode manifestissimum. In eo autem, quod ad sermonē illius Iudæi in terram corruunt, quod idē Malcho abscissa auris restituitur teste Luca, diuinitatis testimōia exerit.

Ex repræhensa Petri gladio pugnantis temeritate, palam fit, regnum Christi spirituale esse, eoq; humanis præsidijs non indigere. Facile suos defensorus

senfatus est, qui & potentissimus & tot Angelorū myriadibus septus est.
BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Posteaquam charitate uestre amari-
ssimam passionem Domini nostri Ie-
su Christi proponendam et explican-
dam suscepimus, necessitas ipsa postu-
lare uidetur, ut primum breuiter indi-
cemus, quis sit usus eiusdem passionis,
& qui fructus inde ad nos redeat.

Nihil enim magis ridiculum est,
neq; stultius quicquam fieri potest,
quā huiusmodi conciones eorefer-
re tantum, ut contra Iudæos exacer-
bemur, qui tantum scelus in Christū
commiserunt, aut ut ex ipsis occasio-
nem sumamus maledicendi proditori
Iudæ ac condemnandi illum. Longa
alia ac maiora quidem hic consyderā-
da ueniunt. At quænam sunt ista quæ
nos hic spectare conuenit? Principio
sciendū est, quænam principales cau-
sæ fuerint tantæ passionis, quam inno-
centissimus ille agnus Dei pertulit.
Hoc enim si probe in corde meditatū
fuerit & excussū, tantum in corde
nostro efficit, quantum prædicatio le-
gis efficere solet, quæ plerūq; eo spe-
ctat, ut peccatorum nostrorum mag-
nitudinem nobis ob oculos ponat, ter-
reat nos, & ad desperationem adi-
gat. Iam uero qui sunt illi qui tantæ
passionis causa Christo extiterunt,

ac tantum scelus designauerunt? Ne-
mo hoc melius aut rectius dixerit quā
propheta, qui ait: Propter scelus popu-
lu mei percussit eum. Hanc sententiam
diligenter reuolue in animo tuo. Hoc
enim si feceris, æquæ magnam cau-
sam inuenies indignandi aduersus te-
ipsum, atq; aduersus Iudæos & mise-
rum illū Iudam possis inuenire. Quod
si Dominus Deus noster dilectum fi-
lium suum in hanc passionem coniecit
propter scelera seu peccata populi sui
certe & nos operam & auxilium no-
strum ad hanc passionem perficiendā
destinauimus, eiusq; cum alijs autores
sumus. An non & nos cum alijs pec-
cauimus? An uero nos sub hac senten-
tia non concludimur? Omnes pecca-
uerunt & destituuntur gloria Dei.

Rom. 3

Certe nemo se hic poterit excusare,
nec ullus hominum culpa uacabit, ut
in Iudæos solum transferat illam, quā
doquidē. S. Ioan. ait: Ipse est propitia-
tio pro peccatis nostris: nō pro nostris
autē tantū, sed etiā pro totius mundi.

Itaq; cum audieris q; innocens ille
Christus sit captus, uinctus, flagellis
cæsus, consputus & derisus, ad-
hæc, in faciem percussus, spinea
corona

PASSIO DOMINI NOSTRI

Peccata nostra crucifixi xerunt Christi

corona coronatus, & crucifixus, uenire tibi in mentem debet, ac cogites, quod tute hoc feceris, & quod peccata tua iustissima causa fuerint harum rerum omnium. Nec uero hæc obiter tibi sunt cogitanda, sed ita meditanda in animo, ut facies te peccatorem maximum, ac fatearis etiam talem te esse ut scias peccatis tuis tantam iram ac indignationem Dei acceptam referri debere. Neque enim existimare debes leuia peccata esse propter quæ necesse fuerit, ut unigenitus Dei filius de cælo descenderit, & turpissimam mortem subierit in cruce. Postea meditare tecum in animo, quod talis passio ac præciosi sanguinis effusio propter commodum & utilitatē tuam sit facta, ut peccata tua & omnes transgressiones tuæ huius sanguinis effusione abluerentur, utque ab his omnibus liberatus, filius & hæres Dei fieres.

Hoc enim si per fidem apprehenderis, & tota cordis fiducia in ea re confisus fueris, reddit te liberum ab omnibus peccatis, reconciliat tibi patrem in cælis, & adfert secum perpetuum gaudium & æternam salutem, sicut S. Paulus ait, Christus cum adhuc infirmi essemus secundum tempus, pro impijs mortuus est. Vix enim pro iusto

utilitas passionis Christi

quis moritur. Nam pro bono forsitan quis audiat mori. Commendat autem charitatem suam Deus erga nos, quoniam si, cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, multo magis iustificati nunc in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum &c. Ecce hoc modo sunt tibi uulnera Christi prædicatio legis, cum recordatus fueris quod sustineat illa propter peccata tua. Et rursus, cum credideris quod hæc omnia tuo bona facta sint, tunc accipies lætum illud nuntiū in quo annuntiatur tibi, quod æterna morte perire non debeas, sed à peccatis omnibus liberatus cum Christo uiuas in æternum, An non hæc summa utilitas est, quæ ex passionē Christi ad te rediit? Vbi hic quæso iusticiarij manent, qui iusticiam suam & salutem non passioni domini nostri Iesu Christi, sed operum suorum meritis adscribunt? Errant autē uehementer si hoc credūt. Neque enim opera nostra tantam præstare possunt, sed Christus, Christus, Christus inquam solus est, qui nobis passionē ac morte sua, preciosique sanguinis sui effusione gratis donat, et cōfert æternam salutē. Ipse. n. factus est nobis sapientia à Deo, iusticiæque et sanctificatio et redēptio.

Secundo,

Secundo, uidemus iam ex Euange-
 lista Ioanne, quod Christus, peracta
 ultima cena, & finita pulcherrima il-
 la concione quàm ad discipulos habu-
 it, egressus sit cū discipulis suis trans
 torrentem Cedron, in hortum quen-
 dam, ut oraret, dixerit aliquis: Qui
 fit quod Christus in ipsa domo non
 manet? An uero cōuenit, ut oratio cer-
 tis locis sit alligata? Minime. Nam S.
 Paulus uult, ut in omni loco puras ma-
 nus sustollamus ad Deum. Nihilomi-
 nus tamen ita comparatum est cum
 ardente & seria oratione, ut melius,
 diligentiusque in loco à uulgo remo-
 to fieri quæat, aut ut Christus ait, in
 cubiculo, quam in magna frequentia
 hominum, sicut etiam alio loco uide-
 mus, uidelicet apud Matthæum Euan-
 gelistam, quod solus ascendit in mon-
 tem ad orandum. Tunc autem impri-
 mis pulchre admodum conuenit, ut o-
 rans sit solus & seorsum ab alijs, quā-
 do necessitas & animi angustia mag-
 na est, ut eo liberius totum cor suum
 coram Domino Deo suo effundere
 possit, ac in ipsius sinu reponere hoc
 quicquid est aduersitatum. Imò, quid
 putas eo adegisse Christum, ut in hor-
 tum secesserit ad orandum? Certe ma-
 xima cordis eius angustia hoc effecit

Sciebat iam adesse tempus passionis
 suæ, quod tantopore etiam ex horru-
 it, ut diceret: Tristis est anima mea us-
 q; ad mortem, Item Pater mi, si possi-
 bile est, transeat à me calix iste.

Audis hic quanta angustia, quan-
 tus terror, quanta deniq; tribulatio et
 mcestitudo in carne Christi fuerit? Et
 hic terror sine dubio & tum inuasit
 illum, quando in cruce pependit, & e
 psalmo uoce magna clamaui: Deus
 Deus meus quare me dereliquisti? At
 perinde iam quid in tali necessitate fa-
 ciat Christus, & unde auxilium &
 consolationem petet. Certe nusquam
 quicquam spei aut præsidij habet,
 quàm apud patrem suum cœlestem, à
 quo etiam omnem consolationem ex-
 pectat, quando quidem fieri nō potest
 ut in tali necessitate et tribulatione ul-
 la creatura opitulari possit. Et quam-
 uis necesse habuit calicem passionis
 bibere, attamen à Patre cœlesti, misso
 de cœlo Angelo, consolatus & con-
 fortatus est, quod omne propter nos
 factum est. Nam hæc Christi infirmi-
 tas, quā hic uidemus, facta est nostra
 fortitudo adeo etiam, ut nullam unquā
 tentationem euincere possemus sine
 auxilio Christi. Quando uero in ne-
 cessitatibus nostris à patre propter
 Christum

Psal. 28

Luc. 22

PASSIO DOMINI NOSTRI

Christum auxilium & consolationē petierimus, fiet etiam ut Christi beneficio uoti compotes reddamur, ac certissimam consolationem habeamus.

Tertio, cum iam Christus orationem suam absoluisset, uenit Iudas cū ministris Pontificum & Phariseorū, ad prodendum magistrum & Dominum suum, tradendumq; in manus Pontificum & Sacerdotum. An non hoc horrendum dictū est, præsertim ab Apostolo? Antea quidem prædicauerat etiam Euangelium, & diderat miracula, ac talem sese gesserat, ut reliquis apostolis non absimilis uideretur. Ad hæc, non ita diu fuit, quādo cum Christo & alijs Apostolis in mensa conederat, ac participes cenæ illius factus audierat quanta lenitate ac mansuetudine (reclis tamen uerbis) uocauerit enim dominus ad poenitentiam, nihilominus tamen in tantum excæcatus & obduratus est, ut uilissima etiam pecunia uendat Dominum suum, ac Iudæis tradat. Quis nunc præcor in homines considerare? maxime cum hic proditor audeat etiam insuper, ueluti talis, qui nihil mali in animo habeat aut cogitet, osculari Christū? Quis etiam gloriari ausit de eo dono, quod ei à Deo contigit, antequam ad sceli-

cē et Christianum finem peruenerit? Neq; enim frustra dictum est, Qui Math. 24. persequeretur usq; in finem, hic saluus erit. Multi sunt, quibus principia bene habent, quando credere incipiunt, quemadmodum etiam hac hominum ætate multi exiterūt, qui in principio reslorescentis Euangelij, præ nimio zelo tantū non rumpi uolebant, & totum Euangelium una uice deuorare. At paucissimi sūt qui res suas ad bonum et scelicem exitū deduxerūt.

Vnde fit ut perpetuo uerum mane at quod Christus ait: Nouissimi erunt Math. 20. primi & primi nouissimi. Et quid multis opus est? Quando huiusmodi homines semel ab Euangelio descuerint, in talem inuidiam ac odium tantum incurrunt, ut sine dubio eadem facerent quæ hic Iudas Magistro & Domino suo, si saltem copia perpetrandi daretur eis fecit. Quoties quæso Sanctus Paulus conquæritur de huiusmodi falsis fratribus? Habēt itaq; omnes Christiani iustissimā causam, ut sine intermissione præces suas ad Deum effundant per Christum, ut nos non solum ad ueram & rectam fidem adducere uelit, sed diligenter etiā pro sua inefabili bonitate, in eadem nos usq; ad finem conseruare.

Quarto,

Quarto, uidemus hoc loco quā uoluntarie Christus cruci sese tradiderit. Sic enim textus habet: Sciens itaq; Iesus omnia quæ uentura erant su per se, processit, & dixit: Quem queritis? Responderunt ei, Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus, Ego sum. An non euenit hoc loco quod Propheta dixerat? Sicut ouis ad occisionem ductetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet & non aperiet os suum. Item quod Apostolus ait, Factus obediens patri usq; ad mortem, mortem autem crucis. Quod si hoc loco Christum non aliter quā donum in tueamur, certe haud parum fidem nostram confirmabit & corroborabit, quod se propter utilitatem nostram et propter redemptionem nostram tam lubenti animo morti obtulerit.

At si intueri illum uoluerimus ut exemplum, uenire in mentem nobis debet hoc quod Petrus in Epistola sua scribit, Christus afflictus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut insequeremini uestigia eius. Sic .n. fiet ut tam uoluntarie nos etiam crucē si opus sit, subeamus quā illū uidemus se cruci obtulisse. Et cur hic nos quæ so spōte offerre nolemus, cū tam potēte ac clementem Dominū habeamus,

qui adesse nobis, et stare nobiscum in omnibus tribulationibus uelit? Quod autem potens sit, illud argumentū esse potest, quod potentia uerbi sui Iudæos in terram prosternit. Quod uero clemens sit, illo demonstrat, quod in medio infelicitatis suæ curam discipulorum suorum non abiiciat, sed in tantum sit sollicitus pro eis ut dicat ad aduersarios suos ac sanguinis sui sitientissimos. Si ergo me queritis, sinite hos abire, uidelicet ut compleretur sermo quē dixerat: Ex his quos dedisti mihi, non perdiidi quemquam.

Quinto, cum Petrus Malcho Pontificis seruo dextram auriculam abscidisset, iubet Christus Petrum recondere gladium suum, quo nos sine dubio uoluit docere, quod regnum suum quod solummodo per uerbum administratur, ac in spiritu & fide consistit, nulla carnis potentia defendi debeat, sed quod à Deo solummodo sit conseruandum. Quia uero huius rei nulla est dubitatio, cur quæso tantopore exhorrescimus hostes Euan. Cur hic nō patimur, ut ipse Deus his reb; consulat? Cur nō idē dicimus q. S. Paulus Si deus pro nobis, quis cōtra nos? Cer te negari non potest, quin magna sit eorum potentia, qui Euangelio male

10^a 17

Rom. 8

nolunt

PASSIO D. NOSTRI

uolunt ac extinctum cupiunt illud. At quid est omnis potentia eorum si ad Dei potentiam conferatur? Nos hoc saltem studeamus, huc omnibus modis properemus, ut fortiter ab ipso uerbo stemus, nec patiamur nos ab eo diuelli: ipse Deus sine dubio uiam inueniet, qua possit conseruare illud, ac defendere contra omnes aduersarios eius. Neque enim frustra per Prophetam dixit: Verbum meum non reuertetur ad me uacuum, sed faciet quæcunq; uolui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Sigitur necesse est ut uerbum eius illud perficiat, ad quod missum est, quid præcor potuit prohi-

bere illud? An uero possibile est in creatura cogat creatorẽ suum? Non arbitror. Credo autẽ quod Deus sine ullo negocio consilium et uoluntatem suam exequetur, etiam si rumpantur hostes Euangelij. Conuenit itaq; ut ministri uerbi nullo externo aut corporali, sed spiritali iatimmodo gladio pugnent, quem Sanctus Paulus uocat uerbum Dei. At qui illo contentus esse nolit, sed pugnis & uerberibus opus esse contendat, existimetq; ui & potentia suã causam esse defendendam, huic eueniet quod Christus ait: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.

SECUNDA CONCIO PASSIONIS

Christi, ad diem Lunæ, ex eodem Euangelista

Ioanne. Cap. 18.

Cohors autem & tribunus & ministri iudæorum, comprehenderunt Iesum, & ligauerunt eum, & adduxerunt eum ad Hannam primum. Erat enim socer Caiaphæ, qui erat Pontifex anni illius. Erat autem Caiaphas, qui conciliũ dederat iudæis, quod expedit unum hominem mori pro populo.

Sequebatur autem Iesum Simon Petrus & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus Pontifici, & introiit cum Iesu in atrium Pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris.

Exiit ergo discipulus alius, qui erat notus Pontifici, & dixit

dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria. Nunquid & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem serui & ministri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant se, Erat autem cum eis & Petrus, stans & calefaciens se.

Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis, & doctrina eius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo: Ego semper docui in synagoga et in templo, quo omnes Iudei conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt, quid locutus sim ipsis: Ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum, dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes Pontifici? Respondet ei Iesus: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo. Si autem bene, quid me cedis? Et misit eum Hannas ligatū ad Caiphā Pontificem.

Erat autem Simon Petrus stans & calefaciens se. Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex discipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non sum. Dicit unus ex seruis Pontificis, cognatus eius cuius abscidit Petrus auriculam: Non ego te uidi in hortu cum illo? Iterum ergo negauit Petrus, & statim gallus cantauit.

LOCI HVIVS TEXTVS.

In Iesu nunc, & abduci cepto iterum humana natura conspicitur, quæ de re antea admonuimus.

Ducitur autem ad Pontifices & sacerdotes, ut uideas ad perdendum Iesum, ad extinguendam ueritatem, ad adfligendos pios, hoc hominum genere opus esse. Omnes ex æquo contra Christum insaniunt, omnes extinctā

ueritatem cupiunt, uidelicet ne damnatum uenter accipiat, quem ferè pro Deo habet hypocrisis.

Pontifices & Pharisei, illam apud nos Episcoporum & sacerdotum turbam adumbrant, quos etiam in persecutanda ueritate Iudeorum cum maliciam tyrannidem, si non superare, certo æquare uidemus.

Z In Petri

PASSIO D. NOSTRI

In Petri lapsu uides, quàm non sit humanarum uirium opus, intrepida ueritatis confessio. Qui se constantem enim, etiam ad uitæ iacturam usq; futurum promiserat, is adiectæ iam nunc ancillulæ uerbis perterrefactus, nihil sibi unquam cum Christo commertij fuisse dicit. O uim liberi arbitrij admirabilem.

Vides præterea neminem tam grauius labi, quem si respiscat, Christus in gratiam non sit recepturus.

Percunctat summus Pontifex Christum de doctrina & discipulis ipsius. Quasi uero nisi consentientibus Pontificibus, uel doceri ueritas, uel recipi discipuli nulli debeant. Eadem est hodie in Romano quoque Pontifice insania. Si quid enim ab ipsius impietate et hypocrisis diuersum docere in animu inducas, statim pro hæretico & habe ris & iudicaris, etiamsi à partibus tuis

ipsissima stet ueritas. Hic uero ut de doctrina certi sinus necessum est, ita ut nullius auditorts hac in re iudicium subterfugiamus. Hoc enim quis subterfugit, is uiciatæ scripturæ de se significationem præbet. Confidenter ergo Christus, interroga eos inquit, qui me docentem audierunt.

Quemadmodum mali corui malum ouum est: ita impij domini impius seruus est. Quare in seruum hunc pugnum in os Christi impingentem, recte illud Terentianum accommodabitur, domini similis es. Et manifeste hic liquet, nihil esse perniciosius, nihil nocentius, impietatis ac moru contagio.

Ferre omnis generis iniurias Christiani debemus, inferentiu iniurias, maliciam ac crudelitatem probare tacendo non debemus. Sic Christus: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, sin bene, cur me cædis?

BREVIS EXPO. HUIUS EVANGELII.

In hoc textu uidemus iam nunc etiam quo abductus sit Iesus, posteaquã Iudas prodiderat illum, & in manus Iudeorum tradiderat, nimirum, primum ad Hannam, postea ad Caiphã. Hannas autem erat Caiphæ socer. Quid hic audio? Credibile ne cuiquã uidetur, ut tam probi, sancti, & docti

homines, tanti nominis Prophetam, inculpata uitæ uirum, qui nihil unquam fecerit mali, & in cuius ore nullus dolus est inuentus, è uiuis cupiant auferre, ac uitæ eius insidiari? Quomodo hæc quæso inter se conuenire possunt, ut simul probi & sanguinis sitientissimi sint? Certe non bene admodum conueniunt

conueniunt inter se, attamen hoc loco uidemus, quod probe conueniant. Et quanquam non raro incusentur à Prophetà Dauid, quod sanguinis innocentium essent appetentissimi, fortasse tamen ita tegere hanc animi sui maliciam potuerunt & excusare, quòd tales uoluerint perhiberi, qui ex magno Zelò pro defendenda lege Mosi & traditionibus patrum, hæc facerent, quemadmodum fere semper accidere solet, ut nullum crimen tam graue aut uehemens aduersus ueritatem excogitari possit, quòd hypocrisis ipsa non nouit fūco illinere, & honesto titulo coram hoc mundo uenditare. At utatur fūco quantum uelit, ac imponat hominibus quantum possit, certe aduentante ueritate, & accedente luce Evangelij, illico sanè apparet & conspicuum sit, quid in cordibus talium hominum delituerit, ac unde nam profuixerit talis Zelus, uidelicet ex mera inuidia ac pertinacissimo odio, quibus contra ueritatem ita sunt accensi & exacerbati, ut nullo modo ferre eam possint. Veritas enim arguit & repræbendit externam illam speciem operum iusticiæ & probitatis eorum, & ostendit, quod tamen si externe probi sunt & honesti, attamen in corde pes-

simi sint nebulones, & canes sibiundi sanguinis, ad quos etiam Deus in illa die dicturus sit: Discedite à me qui operamini iniquitatem, non noui uos. Hoc autem nullo modo ferre possunt, estq; plane gladius anceps in cordibus eorum, si quando hæc audire & ferre cogunt. Quia uero Christus sæpe iam inuaserat eos, semperq; uehementèr ad modum repræhenderat hypocrisin eorum, concurrunt & conferunt consilia inter sese, ac pecunia proditiorem conducunt, qui prodat ipsum, & in manus eorum tradat. Nec uero hoc agunt, ut legem suam conseruent & defendant, sed hoc uolunt, ut ueritatem opprimant, qua Christus ipsis plurimum negocij exhibuerat, nec concedere uolebat, ut hypocrisis eorum pro iusticia haberetur. Hæc inquam unica causa est, cur Christum cupiebant è medio tollere. Cui nunc precor mirum esse possit, quòd & hac hominum a-tate nostri religiosi, hoc inducti exemplo nimirum, tanta crudelitate sæuiant aduersus uerbum Dei & Euangelium eius? Certe tam stupidi non sunt, ut hic nesciant quid ipsis faciendū sit, tametsi crebro multum conueniant et consultant. Vident enim si Euangelium scilicet procefferit, quòd exter-

Mat. 7.

Psal. 2.

Luc. 2.

PASSIO D. NOSTRI

Plalm.
127.

Et carnalis Dei cultus quem habent, externus ille splendor probitatis quā iactant, non magni fiet. Quod si uero haeres in precio esse desinet, certe et sacer ille nummus uētris desinet nec conspicietur, occinētiq; homines ipsis uicissim cantilenam non admodum suauem, uidelicet: Labores manu um tuarum manducabis. Quis hic praecor difficili et inquieto animo non fuerit? Quis hic non sit iniurus consiliū, ut haec doctrina auferatur e medio? Consydera itaque diligenter hoc loco, quales nam sint hi qui Christum capiunt, uincunt, flagellant, et crucifigere iubent, ac liquido cognosces, quid sub hypocrisi omnium hominum lateat.

Secundo, non est oscitanter praetereundum, sed expendendum diligenter, quod Christus, quando a Pontifice interrogabatur de doctrina sua, ad auditores appellauit, et quod eam doctrinam ut rectam, libere defendere. Nam in hac doctrina permultum intererat Christi. Neq; hoc solum requirit, ut doctrinam suam sedulo urgeamus, docendo, audiendo, et discendo, uerum etiam ut libere confiteamur eam, et defendamus, si quando de ea reddenda ratio erit. Et qua fronte

quæso Christianus uocari ausim, si me illius doctrinae coram mundo pudeat, a quo nomen Christiani acceperim? Non constituunt Christianismū, ut quidam dicunt: Credere et silere, sed credere et confiteri, sicut Propheeta ait Psal. 115. Credidi propter quod locutus sum. At inquit: Ego sane uerbi hostis neutiquam sum, tum quantum in me est, ferre etiam possem ut praedicetur Euangelium, si saltem concordia, pax et tranquillitas non abesset. Quid hic audio? Tunc pacem in hoc mundo quæris, ac amicitiam constantem cum eo? Pulchrum sanè esset, si fieri posset ut comingeret. Adhæc, arbitror neminem reperiri qui non auiore animo dies lætos et bonos uidere et suscipere uelit, quam tribulationes et persecutiones.

An uero is etiam idem uult qui dixit: Non ueni pacem mittere super terram, sed gladium? Non arbitror. Nam si pacem cum hoc mundo habere uoles, necesse est ut careas uerbo, ac omnibus bonis illis quæ in illo offeruntur, et donantur tibi. At si uerbum habere uoles, necesse est ut etiam crucem habeas quam secum adducit, et eam sponte suscipias, ac in ea usque in finem perseueres, etiam si contingat, ut alia

ut alia cruce aliam impellat & trumat,
 Quemadmodum etiam Propheta Da-
 uid ait: Psalmo. us. Et loquebar de te.
 Rumoribus tuis in conspectu regum, &
 non confundebat. Obserua autē quod
 ad crucem opus sit patientia, ad defen-
 sionem uero uerbi, opus est ore, quod
 loqui intrepide possit, Christus tam-
 en si docuerat, si quis percussus esset in
 dexteram maxillam, ut & alteram
 obuertat, tamen hanc alapam sibi da-
 tam, silentio & taciturnitate probare
 non uult, sed ait: Si male locutus sum,
 testare de malo, Si bene, cur me cæ-
 dis? Patienti animo suscepit hanc ala-
 pam Christus, sicut scriptura ait: Cum
 maledictis incessest, non remale-
 dixit, cum malis afficeretur, non mina-
 batur. Attamen quod inique fiebat,
 non poterat ut recte factum probare.
 Ad eundem modum conuenit, ut qui-
 libet Christianus se gerat. Veritatem
 quidem libere confiteri debet coram
 hoc mundo & omnibus hominibus, si-
 cut Propheta, Ioannes Baptista, Chri-
 stus ipse, Apostoli, & omnes electi ab
 initio mundi fecerunt. Quod si prop-
 terea irrideatur, cædatur, persecutio-
 nem patiatur, & condemnatur ab ho-
 minibus, æquo & patienti animo, iux-
 ta exemplum Christi, talem iniuriam

& persecutionem suscipere & perfer-
 re debet. Attamen illorum causam,
 qui talia agunt, probare aut laudare
 non debet, nec committere etiam, ut si
 lentio suo, tyrannidem huiusmodi ap-
 probet, sed libero & intrepido ore,
 quod sit iniqua ratione, ut malum &
 iniquum factum pronunciet. Nam in-
 de etiam, quod Sanctus Paulus in Epi Tit. 1.
 scopo requirit, ut uidelicet potens sit
 exhortari per doctrinam sanam, &
 contradicentes conuincere.

Tertio, habemus nunc lapsum San-
 cti Petri, quem diligenter intueri &
 obseruare debemus. Non enim solum
 in illo uidemus, quam stulta & teme-
 raria & inepta res sit humana præsum-
 ptio, sed discamus etiam ex illo, quod
 homo, cum lapsus sit ex infirmitate hu-
 mana, desperare illico non debeat, sed
 multo potius respicere in bonitatem
 & clementiam Christi, per quam Pe-
 trus iterum susceptus est, & remissio-
 nem peccatorum suorum consecutus.
 Ingens sanè præsumptio erat, quod di-
 xerat, se cum Christo etiam in ipsam
 mortem iturum, & per hanc præsum-
 ptionem in tantum peccatum prolap-
 sus est, ut caro mortem exoptet, cum
 natura ita comparatum sit cum carne,
 ut ad placidam & quietam uitam sit

PASSIO D. NOSTRI

propensa? Is e quidem qui spiritu sancto donatus est, abunde negotiorum habet, ut uideat ne in morte succumbat aut desperet, nedum nostra fortitudine nos subsistere posse sperandū. Quare etiam atque etiam considerandum est, ne simus præsumptuosi, sed semper in timore stemus, nihilominus tamen continuis precibus instantes, ut Deus Pater dignetur nos propter Christum spiritu suo confortare, ne in ulla tentatione succumbamus, sed ipsius auxilium, fortitudinem, & consolationem semper sentiamus & experiamur. Ita enim se res habet, ut Propheeta ait: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo? Et si contingat aliquando dam hic uiuimus, ut caletamus, attamen animum despondere non debemus nec desperare, sed statim resurgere, ac gratiam & clementiam Dei denuo implorare. Christus enim eundem animum & nunc habet, quem tunc habuit, quando Petrum in gratiam recepit. Anabaptistæ horum temporum negant eos ad gratiam redire posse, qui cum semel ueritatem agnouerant, postea iterum in peccata sunt prolapsi. Et quantum in ipsis est, miser ille Petrus cum omnibus nobis condemnaretur, & in perpetuum periret. Tu uero, si sapias, contemne stultiloquium ipsorum, Nebulones enim sunt, nebulones manent. Illud magis considera, quo pacto Petrus lapsus sit, & in gratiam receptus, & res tuæ etiam melius habebunt. Obserua autem diligenter, quo pacto Petrus tam grauem casum commiserit, nimirum in atrio Pontificis. Nam ex hoc loco facile poteris aestimare, quanto cum periculo prædicatores uerbi Dei uersentur in aulis principum & regum. Idque propter has causas. Primum: Res honesta est inter aulicos, crebro sectari Aulici. uoluptates, fastu & potentia alios præuenire, quæ res tantæ sunt, ut etiam magnam sanctum commouere possent & infringere. Deinde uero & ipse Satan impiger est, caro autem nostra admodum infirma, ut omnino magna sollicitudine hic opus sit. At quid hoc loco ministro uerbi agendum? Ita nimirum, ne aulicas dapes nimium amet, ne plus æ quo commercium cum ijs habeat, qui in aula nihil aliud querunt aut suscipiunt, quam uoluptates, honores, festum, & in ea regnum cælorum habent, sed sui officij sedulo meminerit, omnemque curam & cogitationem suam eo intendat, ut uerbo dei bene præsit, ac rite exacuat illud. Gerite

Resurgendū
esse cū
ceciderimus.

Certe charus & acceptus habetis ad tempus, et abunde dulcium uerborum datur tibi, maxime si de ueritate non multus sermo tibi fuerit, & crebro ex magnis argenteis crateribus Missam celebraueris. At si uerum prædicatorem agere uoles, & unicuique uitia sua ac peccata indicare, quemadmodum par est, certe non magno negotio animaduersus, plures ne Iosephi & Dauides, an plures Annas & Herodes in aula uersentur. Herodes certe poterat etiam ferre Ioannem, audiebatque eum libenter. At ubi Ioannes reprehendit illum propter adulterium, statim omnis fauor extinctus est, & coactus est Ioannes capite suo aulicæ gratiam rependere. In summa: In aulis regum & principum non multos Daniel inuenies, sed eos qui mollibus uersantur, ut merito tibi prospiciendum sit, si inter aulicos uelis uersari.

Mat 14

TERTIA CONCIO IN TERTIA FE-

ria, ex eodem Euangelio Iohannis

Adducunt ergo Iesum à Caïpha in prætorium. Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationem affertis aduersus hominem hunc? Responderunt & dixerunt ei. Si nõ esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, & secundum legem uestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans quia morte esset moriturus.

Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit ei. Tu es Rex Iudæorum: Respondit Iesus: A te metipso hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus sum? Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer

Z 4 Iudæis,

PASSIO DO. NOSTRI

Judæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque Pilatus, Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quia Rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocem meam. Dixit ei Pilatus: Quid est ueritas?

Et cum hæc dixisset, iterum exiuit ad Iudæos, & dixit eis: Ego nullam in eo inuenio causam. Est autem consuetudo, ut unum dimittam uobis in Pascha. Vultis ergo dimittam uobis regem Iudæorum? Clamauerunt rursus omnes, dicentes. Non hunc, sed Barrabam. Erat autem Barrabas laicus.

LOCI HVIVS TEXTVS.

Recte Christus de Pharisæica & Iudæorum hypocrisis alicubi dicit: foris quidem appareitis hominibus iusti, intus autem pleni fictione & iniquitate. In prætorium ingredi nolunt, qui nihilo satius humanum sanguinem sinit. Hi nimirum sunt uiri illi sanguinarij, quorum subinde liber Psalmorum mentionem facit.

Pilatus tamen si à pietate fuerit alienus, tamen principio nisi auditum, nisi conuictum testibus, Christum condemnare non uoluit. Quod si in gratiam Pontificum ac populi, in illius necem non consensisset postea, poterat inter exempla frugum & æquorum iudicum numerari.

Quemadmodum impia Iudæorum vox est: nobis non licet interficere

quenquam, propterea quod nihilominus omnem interim, ut Christus mortui dedatur, mouent lapidem, ita nostri quoque temporis Episcopi, manibus quidem propter ueritatis negotium occidunt neminem, sed tamen consilio interim, pecunia, sumptibus, & copijs eos qui hoc ipsum faciunt, adiuant. O religionem præposteram.

In Christi ac Pilati colloquio obseruabis, quod regem quidem se Christus esse fatetur, sed qui regnum tamen spirituale tantum habeat, quod non ui & externa potentia, sed gladio spiritus, quod est uerbum Dei, administratur. Quod autem uerbo tantum administrari regnum hoc debeat, hinc liquet quod dicit: Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testi-

ut testimonium feram ueritati.

Pilatus quid sit ueritas quærit, quem tamen suscepturus non erat. Sic qui aliquando à principibus sacerdotum cum seruis Herodis missi erant in interrogatum: liceret ne censum dari Cæsari an non? Magistrum uocant, qui tamen numerari inter illius discipulos non uolebant. Est autem hypo- criseos exemplum, cum aliud loqui- mur, aliud sentimus.

Quid ueritas sit, Christus ipse ali- cubi ostendit: Sermo tuus, inquit, Ve- ritas est. Item alibi: Ego sum uia, ueri- tas & uita.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Sicut antea Pontificum & Phari- sæorum hypocrisis egregie descripta est, in hoc, quod uelut Zelatores le- gis, Christum compræbenderunt & ligauerunt, & ab uno ad alium, nunc huc nunc illuc abduxerunt. Ita manife- statur etiam in hac parte Euangelij to- tius populi hypocrisis, ne non uerum sit quod propterea Oseas ait, Et erit sicut populus sic sacerdos. Nam quod Christum agnum illum Dei innocen- tem, in cuius ore non est inuentus do- lus, et qui peccatum non fecit, in præ- torium ducunt, maculationi tradituri, nullum scrupulum conscientie eorū

Innocentia Christi testimonium ferre Pilatus etiam cogitur hostis, ad- uersarius, & insania Iudæorum adiu- tor. Ut uideas quam sit uerum illud Prophetæ: Non est dolus inuentus in ore eius.

Recte Seneca, Honores & iniu- ria uulgi, in promiscuo habenda sunt. Nec his dolendum, nec illis gauden- dum. Qui teste, n. Ioanne ante hac in regē constituturi Christum erāt, ij nunc latronem omnium flagitiorum genere obrutum, chariorem & accep- tiorem habent.

inijcit, nec quicquam super eo facto solliciti sum, quin potius arbitrantur se ingens obsequium Deo præstare. Mat 23
Adhæc, satis esse ad munditiam suam arbitrantur, si hoc solummodo caueāt ne in prætorium introeant, An non hoc est culicem excolare, deglutire autem camelum, purgare exteriorem poculi patinæq; partem, cæterum in- tus relinquere omnia plena rapinis et intemperantia. Huc etiam illud perti- net, quod ad Pilatum dicunt: Nobis non licet interficere quenquam.

Etenim an non homicidium com- mittere auderent hi, qui in cordibus
Z s suis

PASSIO DOMINI NOSTRI

Matur
ra hy
pocri
sis.

suis Christum morti adiudicauerant? Vides iam quale sit ingenium hypocrisis, numrum, quod externis operibus suis pulchram speciem tribuat, et quod proba ac honesta uideri uelit potius quam esse, alios homines contemnat, despiciat & condemnet.

Et imprimis contra hos saeuit & furit, qui externa opera eius condemnant, ac ueluti iusticie quæ ex fide est, contrariam reijciunt. Hic iam furore indomito fertur, nec iram suam continere potest, ac citius omnes homines (si penes se faciendi facultas esset) morti destinarer, ac maciandos carnifici obijceret, antequam patiatur sibi quicquam de externa probitate & honestate sua derogari.

IOH 6.

Et hinc adeo uenit quod Christus ipse dixit, quod tales, si quando ueros Christianos interficiant, arbitrantur se cultum præstare Deo. Quare, qui uerus Christianus esse uult, necesse habet omnem hypocrisim relinquere, ac solummodo cogitare, quo pacto iusticiam fidei assequi possit. Fides enim libenter occupatur internis & spiritalibus rebus, non adeo sollicita est de externis rebus.

Ad hæc libentius damnum & iniuriam perfert, quam ut alteri inferat.

At quo pacto hoc Iudæi hic faciunt? Certe in præteriū inuoluit nollūt. hoc autē uolūt ac omnib⁹ uotis exoptant ut Christ⁹ interficiat⁹ et in crucē tollatur. Nec ullus est quē ulla pietas aut misericordia moueat erga Christū, sed magna uoce et simul oēs clamant Crucifige, crucifige eum. Omnes sūt impuro corde, unde etiam necesse est ut quicquid agunt impurum sit. Atq; hanc mercedem merito recipiunt Iudæi. E contra autem, quia Christiani sunt puri, omnia etiam quæ agunt pura & munda sunt. Atque hoc beneficium consequimur per fidem quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

Secundo, habemus in hoc colloquio Pilati cum Christo præclaram admodum sententiam et memorabilem de regno Christi, qualem formam illud deceat habere in hoc mūdo, et qui stat⁹ eius futurus sit. Interrogat autē Pilatus per ironiam, in hunc modū: Tu es ille rex Iudæorum? Quemadmodum etiā irrisorie interrogabat, quid esset ueritas. Iam uero ad hanc questionem de regno suo, egregiā responsionem Christus dedit non propter Pilatum, qui ne optabat quidem huius regni participes fieri, sed propter nos, ut sciremus nos recte ad hoc reg-

NUMERO

num parare, & recte de eo sentire ac docere.

Nec enim cuiusvis est de hoc regno rite statuere, quandoquidem omnia in illo contrario modo fiant iuxta nostrum iudicium. Et quomodo quæso quicquam comperti de hoc regno haberemus aut sentire possemus, nisi Deus spiritum suum nobis daret, quandoquidem cruce tectum sit in hoc mūdo, & sub ea lateat, & cum Dominus huius regni ueluti malefactor inter duos latrones cruci affixus sit.

Profecto Pilatus ipse minime credebatur Christum aliquod regnum habere, tamen si audiret hoc, multo magis Iudæi credebant, licet alicubi rapere Christum uolebant, ut facerent ipsū regem. Sicut Ioannes in Euangelio suo, capite sexto scribit: Iesus uero cum cognouisset, quia uenturi essent ut raperent eum, ac facerent eum regē fugit iterum in montem ipse solus, &c.

Quare conuenit ut Christianus diligenter consideret, ut quæ hoc loco dicuntur capere & intelligere possit: Regnum meū non est de hoc mundo. Si non est de hoc mundo, quale tunc Regnum est, & in quibus rebus consistit? Hoc tibi Sanctus Paulus di-

cit: Regnum Dei non est cibus ac potus, sed iusticia & pax et gaudium in spiritu sancto. Etenim qui per hæc seruit Christo, acceptus est Deo ac probatus hominibus. Audis hic quod regnum Christi nihil aliud sit, quam iusticia, pax et gaudium in spiritu sancto: At talis iusticia unde uenit? Ex fide, sicut scriptura ait: Credenti imputatur fides sua ad iusticiam. Iam uero unde prouenit fides? E uerbo: sicut S. Paulus dicit: Fides ex auditu est, auditus autem per uerbum Dei. Porro ubi uerbum est, ibi etiam fides est: & ubi fides, ibi & iusticia est: ubi iusticia est, ibi etiam pax conscientie est: at ubi pax conscientie, ibi etiam spiritalle gaudium. Quare, ubi iusticia, pax & gaudium est, ibi etiam regnum dei est, sicut Apostolus ait, & nos etiam ante a allegauimus.

Hinc sequitur nunc, quod regnum Christi non sit sūm in rebus externalis, in externa potentia et ciuiliū rerum administratione nec in ulla pompa, aut ullo fastu, sed in uerbo Dei, in Spiritu & fide, quemadmodum Christus etiam alibi ait: regnum Dei intra uos est. Nihilominus tamen ita tectum est cruce, ut a nemine uideatur aut cognoscatur, nisi

Rom.
14.
Rom.
10.

Iu. 72

cui

Regnū
Christi
in me-
dia cru-
ce ab-
scondi-
tum.

Rom.
14.

PASSIO D. NOSTRI

cui à Deo datum fuerit.

Tertio, habemus hic iniqui iudicis exemplum in Pilato. Is enim tametsi probe animaduertat, adeoq; certus erat, Christū non esse reum mortis, sicut ipsemet confessus etiam est, dicens: Ego nullam inuenio in eo causam, tamen tantum in gratiam & fauorem Iudæorum facit, ut tradat Iesum ministris ad flagellandum, ad imponendum ei coronam de spinis, ad conspuendum & percutiendum. Adhæc, an non magna cæcitas est, quod cum iam flagellis esset cæsus et indignissime tractatus, insuper producat Christum foras, & dicat: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis quòd nullam in eo causam inuenio. Si nullam causam inuenis in eo dignā morte, cur, obsecro, Pilate causa non cognita flagellandum Iudæis tradidisti, permistiq; ut ministri tui tanta in humanitate ac crudelitate usi sint erga eum? Aut quamobrem post ad Iudæos dicis? Accipite eum vos & crucifigite secundum legem vestram: Ego enim nō inuenio in eo causam? An hoc ad officium iudicis pertinet, innoxium sanguinem nullis testimonijs cōuictum tradere in manus inimicorum suorum? Verum ita solet euenire, ubi

simul opera datur agere iudicem et fauorem hominum retinere, sicut hoc loco Pilatus. At quid hic dicit Deus? nimirum: In iudicio non sis acceptor personarum. Hoc est, In iudicio idem faciendum est ignoto & alieno quòd noto et amico: pauperi non aliter quā diuiti. Et in summa, non plus tribuendum uni quam alteri, ne quis occasiōnē habeat conquerēdi de ui ac tyrannide, Iudeo seu fauore, ac in iusticia. Hoc quidē plato hic curā nō est: Sed ne Cæsaris fauorem amittat, audeat in gratiam Iudæorum facere hoc, & inique & iniuste factum esse optime nouerat. Pronunciauerat enim sua ipsius uoce, se nullam causam dignam morte in Christo inuenire, & tamen tantum facinus committere audeat, ut condemnet Christum & morti adiudicet. Iam uero non est cogitandum, quòd nostro tempore similis iniquitas inuenire non possit: Imo quotidie similia ob oculos uersant apud nos si quis uideat saltem et intelligat. Nam ubi Christo Dom. noster Verbo, spiritu & Euan. suo est et regnat, ibi necesse est ut miseri Christiani omnem crudelitatem patiantur ab hostibus Euan. tametsi ita se gerant, ut neminē lædant. At hæc fieri nō potest, quin cōspirationē faciant

Pilati
cæcis
cas.

Deus.
24.

faciant aduersus ueritatem etiam ij, qui antea accerrimi inter sese hostes fuerant, sicut uidemus hoc loco Pilatum & Herodem fecisse. Sic nostro tempore amicissimi sunt inter se in persequendo Euangelio & trucidandis innocentibus, qui antea maximo odio inter sese dissidebant. Sed tu bono animo esto, tu inquam, qui ueritatem suscepisti eamque amas. Habemus hic Christum, qui tertia die resurgens omnes inimicos suos & hostes superauit & deinceps omnem potestatem tam in caelo quam in terra assumpsit. Hic Christus, si in fide constantes usque ad finem perseuerauerimus, a parte nostra stabit, nosque seruabit, ne unquam ab eo diuelli queamus.

Quarto interrogat Pilatus iterum quadam ironia, quid sit ueritas, quando quidem Christum ita dicere audiuit: Ego ad hoc ueni in mundum, ut testimonium feram ueritati. Quemadmodum eo loco discimus, quod ueritas & Euangelium semper rideatur, contemnatur & explodatur ab hoc mundo, & quod ratio humana, nec ulla prudentia humana, per se eam capere aut apprehendere queat: Ita nobis tamē sciendum est, quid Christus hoc loco uocet ueritatem. Nos autem hanc

ueritatis definitionem sumemus, non ex capite nostro, sed ex Euangelio Ioannis, quo loco ipse Christus eam ita etat & definit, Sermo tuus (inquit) ueritas est. At quisnam hic sermo est? et quale hoc uerbum? Cerè nullus alius quam Patris sui celestis, nimirum, sacrosanctum Euangelium. Nam hoc uerbum, tale uerbum est ac tantæ potentæ, ut terras & contritas conscientias consoletur, donec spiritum sanctum qui nos ab omni hypocrisi, quæ ueritati maxime aduersatur, abducit. Et de tali uerbo loquitur etiam ipse Paulus, Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. De his rebus necesse habuit Christus testimonium ferre, sicut ad Pilatum dicit, hoc est, necesse ei fuit ut ueritatem prædicando hanc populo proponeret, ueritatem inquam, quæ nihil aliud est quam uerbum Dei ac Euangelium, per quod ad omnes gentes proclamatur optima uoluntas Dei erga omnes eos, qui Euangelium eius suscipiunt & cognoscunt. Iam si hanc ueritatem cognoscere uoluero, ac deinde per cognitionem illius ad æternam salutem peruenire, non est irrisione res aggredienda, ut Pilatus hoc loco facit, sed faciendum sicut Thessalonicenses in actus Apo-

Acto.

17.

stolicis

math.
ult.ueritas
semper
con-
tritur.

PASSIO DOMINI NOSTRI

*Stolicis faciunt, qui recipiebant sermo-
nem cum omni animi promptitudine,
quotidie scrutantes scripturas, an hæc
ita se haberet. Nam si hoc fecero, cer-
tum est, intellectum & sensum scrip-
turae non denegari mihi, sed liberali-*

*ter communicari, sicut ipsa scriptura
testatur: Testimonium Domini fidele psalms.
sapientiam præstans paruulis. Et huc is.
pertinet etiam illud quod Christus in
Ioanne dicit. Scrutamini scripturam,
illa enim testimonium fert de me.*

Q VARTA CONCIO IN Q VARTA

*Feria passionis Christi, de Cœna Domini, ex Evan-
gelio Matthæi, Cap. 26.*

VESpere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis. Et edentibus illis dixit: Amen dico uobis, unus uestrum me traditurus est. Et contristati ualde, cœperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domine? At ille respondens ait: Qui intingit mecum manum in patina, hic me tradet. Filius quidem hominis uadit, sicut scriptum est de illo. Væ autem homini illi, per quem filius hominis traditur. Bonus erat ei, si natus non fuisset homo ille. Respondens autem Iudas, qui tradidit eum dixit: Nunquid ego sum Rabbi, Ait illi: Tu dixisti.

Cœnantibus autem eis accepit Iesus panem. benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Dico autem uobis. Non bibam amodo de hoc genimine uitæ usque in diem ullum, cum illud bibam uobiscum nouum in regno Patris mei. Et hymno dicto, exierunt in montem oliuarum.

LOCI HVIVS TEXTVS.

Christus quanquam compertum habebas, obstinatum esse Iudæ proditoris

toris maliciam (impleri enim scripturam de eo oportuit) tamen ut palam fieret, quàm peccatoris morte non delectetur, amanter admodum sed tamen rectis uerbis, commonescere eundem ut resipisceret uoluit. Huc pertinet quod de uoluntate domini scripta, & in scripturis manifestata alicubi dicitur: Deus uult omnes homines saluos fieri & ad agnitionem ueritatis uenire.

Quorum perfidia ac malitia confirmata est, ægre in uiam redeunt. Si enim relictis, obstinatiores redduntur, quàm ut ullam admonitionem, quantumuis amicam & saluarem, admittere quæant. Sic Iudas & perfidia & promissi argenti argenti cupiditate occæcatus, nihil minus cū à Christo admoneretur, quam de resipiscencia cogitauit. Quare in ima etiam tarta præcipitatus, æternum à Christo separatus est.

Obserua quod Christum quidem à Iuda prodi & in manus peccatorum tradi oportuerit, quò uidelicet scripturæ implerentur, sed tamen interim causa damnationis Iudæ, non dominus qui talem futurum præuiderat, sed & Satan & praua ipsius uoluntas, quæ eidem obsequabatur, fuerunt.

Cenæ dominicæ negotium ualde commendabile sit, Christi cum præcepto tum institutione. Quis enim cōtemnere audeat, q̃ Christum autorem habere? Sacramentum altaris uocant.

Est autem Sacramentum altaris nihil aliud, atq; corpus et sanguis Christi, in hoc ad uescendum & bibendum ab ipso institutum. Ut nos quoties huic cenæ participamus, remissionis peccatorum in crucis ligno partem commonesfaciat, adeoque si credamus, participesfaciat.

Explodiremissio peccatorum ex cena non potest, ut quæ cum uerbo, hoc est, manifesta promissione Christi coniuncta sit hoc est, inquit, corpus meum q̃ pro uobis tradetur: Hic est sanguis Noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Peccant tamen & errant, qui ipsum manducationis opus, causam hic remissionis peccatorum faciunt, quæ fidei uerbo innitenti solum debetur.

Vsus cenæ apud Papiistas, ipsissimi abominatio est. Neque enim probari ex scripturis possunt, quæ de sacrificio hic, quod pro uiuis ac mortuis cotidie offerri oporteat, deblaterant.

Christus et accipiens panem &

cenæ

PASSIO DOMINI NOSTRI

ecena peracta gratias Patri agit, nobis uidelicet præbens exemplum, ut perpetuo pro acceptis diuinitus beneficijs, siue spiritualia sunt, siue corporalia grati sumus.

BREVIS HUIUS EVANGELII EXPO.

Non sit temere, aut nulla de causa amicissimi, quod passionem Domini non persequimur ut inceperamus sed textum cenæ Christi charitati uestræ proposuerimus tractandum. Neque enim inconsultum uisum est nobis, si infirmis hoc ipso consulamus, qui hac die plerumque pro consuetudine ad communionem cenæ dominicæ accedere solent, ac de illa participare, & propterea libenter etiam breuem instructionem istius Sacramenti cupiunt audire.

Prior textus huius Evangelij indicat, quanta humanitate, quanta clementia Christus ad poenitentiam Iudam uocauerit, addens etiam, ut si poenitentiam non sit acturus, sciat sibi iam esse prædictam condemnationem & corporis et animæ. At quis hoc Christo dixit, quod Iudas esset eum proditurus ac traditurus in manus Iudæorum? Nemo certe hoc ei dixit: ipse enim ut uerus Deus, qui omnium hominum corda & renes scrutatur, hoc sciebat nec erat opus ut quisquam hoc ipsum ei indicaret. Ut autem posset depre-

hendi clementia, bonitas & longanimitas eius in omnibus rebus, ideo tam placide & familiariter agit cum eo qui ipsum erat proditurus, ac uocat ipsum ad poenitentiam, ita tamen, ut nominatum non indicet ipsum, sed uerbo tantum conscientiam eius tangit. An non satis ad poenitentiam uocabatur, quando ad illum dixit: Ve homini illi, per quem filius hominis proditur? Bonum erit ei si natus non fuisset homo ille. Sanè, quem tanta clementia Christi, quam etiā hoc loco proditori suo offert & exhibet, ad poenitentiam et fidem non inuitat, is necesse est, perinde ut Iudas, cor excecatum habeat. Neque enim maiore humanitate tractare eum potuisset. Hanc Dei & Christi longanimitatem optime nouit Sanctus Paulus, cum in Epistola ad Romanos scribit: An diuitias bonitatis illius ac tolerantia lenitatisque contemnis? Ignoras quod bonitas Dei ad poenitentiam te inuitat? Ex hoc iam necessario sequitur, quod non Christus, sed nos ipsi causa sumus nostræ condemnationis, sicut etiam Propheta Osee testatur

Christus uerus Deus.

Christi clementia uocatur Iudam ad poenitentiam Rom. 2.

Ose. 13

Ose. 13. testatur: O Israel perditio ex te ue-
 nit. Christus offert nobis nullo grati-
 am & spiritum suum, idque passum in
 Euangelio quam liberalissime. Qui i-
 taque nunc pœnitentiam agere uolue-
 rit, huic necesse est, ut idem pericu-
 lum cū Iudæis reuera experiatur, qui
 tempus uisitationis suæ cognoscere no-
 luerunt. Iudas etiam audiuit, quid fa-
 cto opus esset, & quid euenturum si-
 bi certo polliceri deberet, nisi à tam
 malo proposito desisteret, sed nū pœ-
 nitentiam agn, aut quicquam etiā com-
 monit eum? Maxime. Sed sicut serpens
 obdurat aures suas, ne exaudiat uo-
 cem incantantis, ita Iudas obdurauit
 aures suas, & exclusit omnem admo-
 nitionem Christi. Vnde factum est, ut
 sua ipsius culpa perpetuo sit condem-
 natus, ac proponatur etiam ueluti sin-
 gulare exemplum omnibus impœni-
 tentibus. Deus autem misericordiarū,
 & Pater Domini nostri Iesu Christi,
 dignetur nos ab hac impœnitentia cle-
 menter tueri ac conseruare.

Secundo, posteaquam Christus Iu-
 dam tam amicis uerbis, quamuis fru-
 stra, ad pœnitentiam uocasset, ordinat
 deinde ac instituit uenerabile sacra-
 mentū corporis & sanguinis sui, quod
 nos uocamus sacramentum altaris. Et

in hac institutione necesse est, ut dili-
 genter intueamur. Verbum ipsum, or-
 dinationem & mandatum Christi. Si
 quæris quamobrem? in promptu ratio
 est. Sum blasphemus quidam & impu-
 dentes homines, sacramentorum ratio-
 nem non recte intelligentes, qui inepta
 & blasphemica uerba de hoc sacra-
 mento loquuntur in hanc sententiam.
 Quis præcor sacerdoti eam potesta-
 tem daret, ut corpus Christi incantan-
 do in panem posset transferre? Talia
 inepta uerba negligenda & fugienda
 sunt, & multo magis respiciendum in
 ordinationem, uerbum & mandatum
 Christi. Nam quantum ad sacramen-
 ta attinet, quicquid sit à Sacerdote, nō
 est cogitandum, quod ex autoritate
 sua hoc faciat, sed ex illius iussu & au-
 toritate fit, qui hoc fieri uult & man-
 dauit. Nam institutio, ordinatio, man-
 datum & uerbum, non est sacerdotis
 aut ministri, sed Christi. Et quid quæ-
 so baptis? aliud est quàm opus Dei.
 Ad eundem modum loquimur etiā de
 cœna dominica, in qua nobis ex Chri-
 sti iussu et mandato uerū corpus Chri-
 sti datur ad manducandum, & uerus
 sanguis eius ad bibendum, ut uideli-
 cet non hominis alicuius, sed Dei opus
 sit, ut quæ in cœna Dominica fiunt,

PASSIO D. NOSTRI

ex mandato Christi, non operetur sacerdos, sed Deus. Iam si uerba instituta coenae audire uelis, ita sonant, Accipite & comedite, Hoc est corpus meum. Item de calice, Bibite ex hoc omnes. An non haec sunt uia & ardentia uerba? Quod autem haec uerba aequae ad nos ac ad ipsos Apostolos pertineant, facile licet aestimare ex ijs quae **1 Co., 11** Paulus ad Corinthios scribit, Hoc facite quotiescunque feceritis, in mei commemorationem. Nos enim aequae ac Apostoli ipsi obligamur accepti a Deo beneficij per Christum meminisse, in corde uoluntate illud, & pro eo gratias agere. Itaque quam non licet, nec fas est Christiano, ut primae tabulae praecpta condemnat & derideat, tam non licet ei etiam huius sacramenti mandatum, ordinationem & uerbum contemneret. In quam sententiam etiam Christus loquitur, **Mat., 5.** Quisquis soluerit unum ex mandatis hisce minimis, et docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno caelorum, hoc est, reijciatur et condemnabitur.

Tertio, uidendum nunc etiam erit, quid sit hoc sacramentum, quod nos sacramentum altaris uocamus, siquidem permagni refert, ut hoc sciamus. Est autem hoc sacramentum uerum corpus & sanguis Domini nostri Iesu Chri-

sti, in pane & uino per Christi Verbum nobis Christianis mandatum, ut comedamus & bibamus. Haec definitio pura & simplex est & usitata his, qui hoc tempore pure tractant sacra scripturam, quam etiam propterea ubi commendatam esse sinas, ac caueas summo studio contentiones uerborum. Quid enim hic contentione opus est, quandoquidem uerba ipsa tam plana & perspicua sunt? Ioan. 14. Qui haec locutus est, ipsa ueritas est, nec te decipiet. Tu fac solum, ut ipsa uerba apprehendas & teneas, ac fidem adhibeas tam magnificae promissioni, quae in hoc sacramento facta est, nec praesumas illius esse Magister, quem necesse est omnium nostrum Dominum ac magistrum esse. Illud autem praecipue obserua, quod in definitione dixi, nos corpus & sanguinem Christi ex mandato ipsius comedere ac bibere, Hoc enim quam est cognitu necessarium, tam etiam consolatorium est, quod sciamus omnia quae hic aguntur, ex iussu, mandato, opere & ordinatione Dei fieri. An non manifestum mandatum est, cum inquit: Comedite & bibite? At quid debemus comedere ac bibere? Corpus & sanguinem eius. At unde scire possum, quod sit corpus

Mat 23

verbi
efficit
omnia

corpus et sanguis eius? Ex uerbis quæ Christus locutus est. Audio igitur, & credam etiam oportet, quod omnia quæ in cœna peraguntur in ipso uerbo consistant, et quod per illud uerbum necesse sit ea omnia administrari. Certe equidem hic omnia in uerbo consistunt. Aufer uerbum, & relinquitur panis ut panis, uinum ut uinum. At si addas uerbum, non iam amplius panis aut uinum erit, sed corpus & sanguis Christi aderit. Equidem si Deus per uerbum suum cœlum & terram condidit, imò omnia quæ condidit Deus, necesse est ut per uerbum conseruentur, nec quicquam subsistere potest si ne hoc uerbo, nec fieri etiam, certe in cœna Domini id efficit & operabitur, ad quod à Deo ordinatum est. Tu uero ora nihilominus Dominum Deum nostrum, quanto potes studio & diligentia, ut pro sua ineffabili bonitate ac clementia digneur dirimere, & è medio aufer eam contentionem, quæ in negotio huius sacramenti iam diu durauit, ut omnes nos qui in hac lachrymarum ualle sumus, & in hoc mundo peregrinamur unanimes & concordēs in fide & dilectione non ficta, laudemus & glorificemus Deum Patrem per filium Iesum Christum

Dominum nostrum. Amen.

Quarto, necesse etiam est hoc loco, ut sciamus ad quid sit utile hoc sacramentum, quæ inde utilitas ad nos redeat, & quæ sit eius potentia. Hoc autem non aliunde rectius discēs, quàm ex ipsius uerbis, quibus hæc cœna instituta est. Sic enim sonant: Hoc est corpus quod pro uobis traditur in remissionem peccatorum. Audis iam quod sacramentum altaris secum adducit remissionem peccatorum? Obserua autem quod talis remissio peccatorum ex Verbo ueluti quodam fonte fluat & proueniat, & non ex eo quia comedimus & bibimus. Vnde etiam conuenit ut promissionem diligenter obseruemus, ac oculis fidei intueamur. Nam si hoc uerbum, ut antea dictum est, hic non adsuerit, certe nec tam magnificus & præclarus thesaurus possit adesse. At quis nō omnes ingenij neruos uellet intendere, ac noctes atque dies cogitare, currere quæquam longissimam uiam, modo contingat hoc tantum potiri thesauro? An uero ullum bonum tantum est in hoc mundo, quod cum hoc thesauro possit conferri? Nō arbitror. Quid ita? Quia huius mundi bona, quantumuis præclara, quā uim præciosa & magnifica, quantumuis pulchra

Ad 2 & ac.

PASSIO D. NOSTRI

Remis-
sio pec-
catorū
est om-
nium
maxi-
mus
thesau-
rus in
terra.

et accepta sunt, attamen sunt fluxa, caduca, et transitoria, et si multū hominem in hac uita solum delectant, si non excruciant uerius. At thesaurus ille remissionis peccatorum, ubi per fidem quaesitus, inuentus et apprehensus fuerit, adducit secum non fluxam, caducam, et transitoriam uitam, sed perennem, æternam, et perpetuam uitam, pacem et gaudium in spiritu sancto, quæ perpetuo sunt duratura. Vnde etiam operæ precium fuerit, ut omni diligentia et sedulitate hunc thesaurum inuestigemus. Sunt quidam eius opinionis, quod cum habeant ipsum uerbum, non sit admodū necesse, accedant ne ad sacramentū cœnæ Dominicæ an non, et quod liberum ipsis sit, ac in potestate ipsorum, uelint ne an non participare de mensa Domini. Ego autem contra nego hoc ipsis liberum esse, uelint ne an non ad communionē cœnæ huius ire. Quamuis enim hoc sacramentū nulli peculiari tempori alligare nec possim nec uelim, nihilominus tamen conuenit, ut mandatum Christi intueamur, ac sæpe reipsa illud præstemus. Præterea uerum est, nec negari potest, quod per uerbū offeratur mihi remissio peccatorum. At in tale uerbum etiam hoc sacramentū

illigatum est et comprehensum, ita ut alterū ab altero nullo modo diuelli possit. In summa, per uerbum et sacramenta consequimur remissionē peccatorum, ita tamē, ut semper uerbum maneant efficiens causa harum rerum.

Quinto, expende iam nunc etiam qui nam illi sint, qui hoc sacramento recte utuntur, nimirum credentes. Promissio est in cœna Dominica, quod Christus uisus corpus suum in mortem daturus sit pro me, et quod sanguinē suum effusus sit in ablutionem peccatorum meorum. Et in hoc nulla est dubitatio. Verum ad quid profuerit mihi promissio, nisi eam fide apprehendam? Equidem fieri non potest, quin promissio Romæ sit uera, tum quod utilitas et potentia sacramenti etiam adsit. Adhæc, fides mea aut incredulitas mea nihil detrahit his rebus, quemadmodū nec cæcitas mea quicquam splendori solis detrahere potest. Sed tamen si particeps fieri uelim harū rerum, necesse est ut fide accedam: nam omnis promissio si de accipitur. Et huc etiam pertinent sententiæ quæ sunt apud Ioannē: Qui cederit hunc panem, uiuet in æternum. Item: Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi uita. Item: Qui edit meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me

Ioan. 6

in me manet, et ego in eo &c. Hæ sententiæ omnes de fide dictæ sunt. Iam si accesseris ad communionem cœnæ Domini, nec addideris hanc fidem, tunc non solum non manducas ad salutem & æternam uitam, sed multo magis participas de hoc sacramento ad perpetuam condemnationem, quemadmodum hoc ipsum Sanctus Paulus in Epistola ad Corinthios multis uerbis indicat & docet. Si igitur sentis peccata tua, & agnoscis ea, uelles autem libenter ab his liberari, & in fide crescere & corroborari, age, prope-
ra, festina ad hanc cœnam. Nam in illa inuenies non solum remissionem pec-

catorum, idque propter uerbum, sed inuenies etiam propter participationem corporis & sanguinis Iesu Christi, confortationem fidei tuæ. Ad hæc, in tantum confirmauit Deus in hoc Testamento promissionem suam externo illo signo, ut merito nemo possit dubitare, sed ueraciter credere, quod talis cibus reuera fiat cibus in uitam æternam. Ante omnia autem cauendum erit, ne hæc participatio sacramenti pro uetere consuetudine fiat, sed ex maximo cordis desiderio, & uera fide ad iusticiam, alioquin nobis citius ad perditionem et condemnationem, quam ad salutem cedit.

QVINTA CONCIO IN DIE PARA-

scæus, ex Euangelio Ioannis capite. 19

Matth.
27.

TVnc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius, & ueste purpurea circumdederunt eum, & ueniebant ad eum, & dicebant: Aue Rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Exiuit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco uobis eum foras, ut cognoscatis, quia nullam in eo inuenio causam. Exiuit ergo Iesus, portans coronam spinæ, & purpureum uestimentum. Et dicit eis: Ecce homo. Cum ergo uidissent eum Pontifices & ministri, clamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum uos, & crucifigite. Ego enim non inuenio in eo causam. Respondunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secundum

Ad 3 legem

PASSIO D. NOSTRI

legem debet mori, quia filium Dei se fecit.

Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit. Et ingressus est pretorium iterum, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Dixit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo crucifigendi te, & potestatem habeo dimittendi te? Respondit Iesus: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset de super. Propterea qui me tradidit, tibi maius peccatum habet. Et ex eo querebat Pilatus dimittere eum. Iudei autem clamabant, dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari.

Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras Iesum, & sedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos, hebraice autem Gabbatha (erat autem parasceue Pasche hora quasi sexta) & dicit Iudæis: Ecce rex uester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dixit eis Pilatus: Regem uestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus regem nisi Cæsarem. Tunc ergo tradidit eis illum, ut crucifigeretur.

Susceperunt autem Iesum, & eduxerunt eum. Et bafulans crucem suam, exiuit in eum qui dicitur Caluariæ locum, hebraice autem Golgotha, ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & inde, medium autem Iesum. Scripsit autem & titulum Pilatus, & posuit super crucem. Erat autem scriptum, Iesus Nazarenus Rex Iudæorum. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus ubi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum Hebraice, Græce, & Latine. Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæorum: Noli scribere: Rex Iudæorum, sed quia ipse dixit, Rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

Milites ergo cum crucifixissent Iesum, acceperunt uestimenta

menta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa, cuius sit. Vt scriptura impleteretur, dicens: Partiti sunt uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerunt.

Stabant autem iuxta crucem Iesu, mater eius, & soror matris eius. Maria Cleophæ & Maria Magdalenæ. Cum uideret ergo Iesus matrem & discipulum stantem, quem diligebat, dixit matri suæ, Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

Postea sciens Iesus, quod iam omnia consummata essent, ut consummaretur scriptura, dixit: Sitio. Vas autem erat positum aceto plenum. Illi ergo spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius. Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit, Consummatum est. Et inclinato capite, tradidit spiritum.

LOCI HVIVS TEXTVS.

Hic iam nunc Pilati iniquitas, quam antea nonnihil occuluerat, exerit sese. Quid enim ab æquitate iudicis fieri poterat alienis, atque eum qui ipsius quoque sententia paulò ante innocens pronunciatus fuerat, nunc militibus tradere flagellandum, conspuendum, colaphis cædendum, & spem coronandum.

Iudicis iniquitatem per omnia imitantur milites. Qui in re tamen obseruandum, quod rex Christus saluatus est. Vicunque enim hæc per ironiam

& ludibrium facta sint, tamẽ certum est, hunc sic consputum, flagellatum, & colaphis cæsum regem, salutis nostræ auiorem & perfectorem esse.

Vicunque Pilatus innocentẽ Christum esse pronunciet, tamen tantus fuit Pontificum, Phariseorum, & vulgi furor, ut nihil referre arbitrentur, siue reus sit, siue innocens, modo cruci adfigatur. Exemplum crudelitatis pharisaicæ.

Quod Iudeorum gens clamat: Crucifige, crucifige, non dissimile est.

PASSIO DO. NOSTRI

illi, quod nostrates Episcopi, si quid diuersum ab ipsorum doctrina sentias. Vociferari solent: ad ignem, ad ignem.

Graviter Pilatus peccat, quod potestatem sibi arrogat Christum uel ab soluendi, uel crucifigendi. Verè enim potestatem in pios tyranni habituri essent nullam, nisi diuinitus ipsdem, magno ipsorum malo, permitteretur. Sed olim in quem transfixerint uisuri sunt.

In hoc quoque peccat, quod propter Cæsaris fauorem uel aucupandū, uel retinendum, innocentem sanguinem fundere non formidat.

Iudæi quia Christum auersantur, Cæsarem cui seruiant eligentes, iusto Dei iudicio & Sathanæ & creaturarum facti sunt mancipia. Quod si iuxta Christi doctrinam, Deo quod Deo debebatur, Cæsari quod Cæsari debebatur, reddidissent, poterant corpore simul & anima salui fieri.

Quod inter homines sceleratos crucifiguur, eo fit. Ut ubiq; illucescat Prophetiarum de ipso factarum ueritas. Dicit enim scriptura: Inter iniquos reputatus est.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Hoc loco uidemus iterum cum Pilati hypocrisin, tum Iudæorum maliciam. Nam quid præcor placidissimo

Iudæorum rex Christus est. Hoc est, consuetum ueritatem, laudatum diuinam bonitatem, & prædicationum. Corde enim creditur ad iusticiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et alibi Paulus inquit: Non qui manifestus est, Iudæus est, neque quæ in manifesto in carne est, est circumcisio, sed qui in abscondito est, Iudæus est, & circumcisio cordis in spiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

Tunica Christi inconsutilis, Augustinus Ecclesiæ unitas, plerisque Euangelij doctrina, quam dilacerari non oporteat, dicitur. Viraque sententia pia est.

Christus iamiam moriturus, matris tamen curam & rationem habet, Ioanni quem efflictim amabat, eandem commendans. Exemplum de honorandis parentibus.

Sitit Christus, ut hominis naturam agnoscas. Sitit item humani generis salutem, quam etiam peregrisse se testatur, cum spiritum Deo Patri redditurus dicit, Consummatum est.

Christo grauius facere potuissent, quæ quod flagellis cæsus est ab eis, & spinea corona per totum caput suum confusus,

fossus, propterea q̄ se regem Iudæorū
nominauerat, idq; non immerito? Om-
nino autem necesse est talem hypocri-
sim & cæcitatem rem esse admiran-
dam & horribilem. Ipse Pilatus con-
fessus est, se nullam causam dignam
morte inuenire in eo, idq; non una ui-
ce, sed bis aut ter. Similiter & Iudæi
miracula eius ante hoc tempus uide-
rant, audierant prædicationem eius,
ac ueluti magnum Prophetam habue-
rant. Attamen conueniunt hic & cõ-
municant consilia sua inter se adeoq;
alter alteri fideliter auxiliatur, quo
tandem Christum è medio tollant.
Pilatus dicit Iudæis, ut accipiant eum
& crucifigant. Iudæi uero dicunt,
quòd omnino debeat mori. Atamen
ut odium & inuidiam suam, quo stig-
rabant aduersus Christum, aliquo mo-
do tegerent, addunt causam, quòd ni-
mirum fecerit se filium Dei. An non
hoc est extrinsecus honesti speciem
præ se ferre, intus uero & in corde
nihilominus sanguinis innocentis esse
suiuentissimum? At considera quo Pi-
latus cum cæcitate sua peruenerit.
Quandoquidem Christus respondit
Pilato non ex uoluntate ipsius, con-
temnens Christum, talia gloriari de
se audet ac dicere: Nescis quod potes

statem habeam crucifigendite, & po-
testatem habeam absoluendite? Ta-
lem fastum Christus ferre non potuit
& propterea in hunc modum respon-
dit: Non haberes potestatem aduer-
sus me ullam, nisi tibi datum esset è
supernis. Hæc sententia bene conside-
rata & inspecta ac cordi impressa,
ualde consolatoria est, his nimirum,
qui Euangelium susceperunt, & prop-
terea semper expectant colaphos.
Nam hæc causa cuius est? Deine an
nostra? Si Dei est, dic præcor an etiã
tantam potestatem habeat ut eam de-
fendere possit? Certe equidem & re-
uera habet. Nam potenter hoc ipsum
declarauit in Pharaone, in omnibus
AEgyptijs, in Herode & alijs Tyran-
nis, cum iam satis furori indultum fuis-
set ab eis. An uero etiã propensus est
ad hoc faciendum? Sine dubio. Ita .n.
ad Abraham dicit: Benedicam bene-
dicentibus tibi, & maledicam maledi-
centibus tibi. Certe qui hoc Abraham
promisit, is nec nos in necessitate de-
relinquet, si modo patiamur propter
ipsius nomē, imò omnes aduersarij no-
stri ne digitum quidem nobis lædere
possent, nisi uoluntas Dei sit, qui in
celis est, quemadmodum etiam Chri-
stus hoc loco ad Pilatū dixit, Si quan-

Sic Da-
uid uo-
cat eos
uiros
sangui-
num,

PASSIO DOMINI NOSTRI

do igitur in tentationes incideris ex bona uoluntate Dei, scias quod fidelis sit Deus, qui non sinet te tentari supra id quod possis, imò faciet una cum tentatione euentum. Obserua autem diligenter atque alta mente repone, quod peccata nostra flagellauerunt Christum, quodq; spineam coronam capiti ipsius imposuerunt, necesse hoc semel factum, sed quod quotidie adhuc fiat cum uidelicet Christiani uolumus perhiberi, nec facimus tamē illi us uoluntatē, à quo tale nomē habem⁹.

Secundo, obserua diligenter, q. Iudaei Caesarem pro Domino uelint habere, Christū autem pro rege suo agnoscere nolint. Clamant enim: Tolle eum. An non uero summa ingratitudo est erga Deum, quod cum miserit eis unigenitum filium suum & saluatorem, quem tot annis expectabant & sperabant, iam uero tanta crudelitate reijciant eū à se? Potuissent quidem suscipere Christum, atq; à peccatis, morte diabolo & inferno liberari sed malunt repellere Christum & alieno Domino seruire, ac corpore & anima perire. Atq; huc etiam pertinet quod Barrabam famosissimum latronem libentius dimiserunt, & festo donatum esse uoluerunt, quam Christū

Item illud quod Pilato dicunt: Noli scribere rex Iudaeorum, sed quod ille dixerit, rex sum Iudaeorum. An nō hoc est Christum à se repellere & reijcere? At quid talem contemptum se qui solet? Illud nimirum, quod filij regni eiijciuntur, miseræ autem gentes in horum locum susciuntur, quemadmodum etiam S. Paulus ait: Per lapsum illorum salus coniugit gentibus. in hoc ut nos ad æmulandum prouocaret. Nam si lapsus illorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio illorum diuitiæ gentium, fit tamen hoc propter eos, qui recipiendi sunt ut numerū compleant. Et in actis Apostolicis ait quod Iudæis oportuit primum loqui sermonem Dei & prædicare Euangelium, sed quia repellunt & contemnunt illud, & indignos se iudicant æterna uita, necesse est ut cōuertamur ad gentes. Hoc autem supplicium animæ supplicium est, & talis cæcitas magno conflat Iudæis ipsis, quod ita to odio & peruinacia persecuti sunt, Messiam suum & regem ipsis promissum, quodq; deriderunt eum & cruci affixerunt. Deinde nec corporale supplicium effugerunt. Nam corporis honoris, bonorum omnium, uxorū dulcitæ & liberorum, deniq; exilij à patria tē-

Christum repellere est res horrenda.

supplicium incrementum

terra

terra pœnas dederunt, adeo etiam ut in hunc usq; diem inferior, derelictior, contemptior populus sub sole non sit quam Iudæa, idq; ob hanc causam sicut antea diximus, quod hunc Christum pro rege suo habere nolunt. Quid putas nobis eueniurum sit, qui hoc tempore tam opulenter uerbum Dei habemus, audimus & legimus illud quotidie, & in tantum fastidimus illud, ut nec uidere nec audire uelimus. Certe Gergesini sumus: nã quemadmodum illi rogabant Christum ut à finibus suis decederet, sic nos quanto libentius haberemus, ut Christus cū uerbo suo migraret aliò, quàm ut de utilitate nostra, bonis aut honore quicquam relinqueremus? Talem ingrati tudinem nostram sine dubio puniet Deus in nobis, n si cōuertamur et pœnitentiam agamus, atq; alio quodam modo disponamus nos in Verbum dei ita loquitur etiam ipse Paulus in Epistola ad Rom: Si Deus naturalibus ramis non pepercit, uide ne qua fiat, ut nec tibi parcat.

Tertio, uides iam in hoc textu, quā ira, quā rabie, quo furore Iudæi ei ciant Christum è ciuitate, & in crucē suspendant: neq; hoc faciunt sine delectu, siquidem Christum medium

crucifigunt inter duos latrones, ut omnium pessimum malefactorem. Cū hæc autē consideras, et tecū in animo meditaris, scias non tam tibi respiciendū esse maliciam Iudæorum, de qua satis dicitur, quā tua ipsius peccata. Ad hæc ex hac contemptissima simul & turpissima morte discere debes, quod deus necessario ualde inimicus sit peccato. Imò uero, an non summo odio peccatum haberet, ac inimicissimus illi esset, cum nullam aliam satisfactio nem pro illo suscipere uoluerit. quam unigeniti filij sui mortem? Si quid quā aliud, certe hoc dei cere deberet conscientiam nostram, ut descere mus peccata nostra & uiciatam naturam nostram agnoscere, ac Christi clementiam et misericordiam implorare. Hi enim longe maiores cruciatus inferunt Christo, qui Christiani uocari uolunt nec consyderant tamen quam ob rem pro peccatis nostris mortuus sit, quam cæci Iudæi inferre potuerunt, quando crucifixerunt eum. Nam si Iudæi cognouissent eum (inqui Paulus.) haud nequaquam Dominum, gloriæ crucifixissent. Nos autem quādo agnoscimus peccata nostra: Quando apprehendimus meritū Christi per fidē? Vbi est gratitudo nostra

Quam
topere
Deus
inimico
cus sit
peccata.

PASSIO DOMINI NOSTRI

Astra pro tot et tantis beneficijs ineffabilibus? Imò audemus etiam detrabere merito Christi, quod tanti quidē constitit illi, ut dici non queat, ac alias vias quærere, easq; præscribere ad iusticiam & æternam salutem, sicut omnes iusticiarij faciunt, qui arbitrantur se propria iusticia et probitate promereri posse ipsum cælum & æternā salutem. Certe si nos per opera nostra & vires nostras potuissemus consequi salutem et æternam vitam, necesse est ut animi quædam uoluptas fuerit, quod se Christus tam horrendæ passionis obrulerit, tātas angustias & tribulationes perpassus sit, sicut etiam S. Paulus ait: Nam si per legem est iusticia, igitur Christus frustra mortuus est. Iam uero si uis gratus esse Christo pro passionis et morte sua, age, agnosce quod peccata tua tanta uulnera corpori ipsius influxerint, & quod eorum causa tantam passionem subierit. Adhæc, ora eum ut dignetur meritum passionis suæ conferre tibi in bonum. Quod si feceris hoc uera fide tunc condonabit tibi peccata tua, & abluet sanguine suo omnes iniquitates tuas, qua in re nullum plane dubium. Sic enim ipse in Euangelio Ioannis ait: Sicut moyses exaltauit serpē

tem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in illum non pereat sed habebat uitam æternā. Imò huc pertinet quicquid uspiam de passione Christi dictū est, ut in Epistola ad Rom: Christus mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Et profecto qui patitur eripi sibi hunc articulum de morte & effusione sanguinis Iesu Christi, is necesse est ut in hora mortis, quando conscientia luctatur cum peccate, desperet, etiam si omnium sanctorum opera habeat in unum acervum collecta, qui ab initio fuerunt. Nam in tali negotio quod attinet ad remissionem peccatorum, iustificationem nostram & æternam salutem, non requiritur operari sed credere. Obserua diligenter quod cum Euangelistæ describunt quæ pacto Iudæi cum Christo egerint, plerunq; respiciant in scripturam, quæ hoc ipsum antea prædixit, quam etiam elegant, ut cum medius crucifigitur inter duos latrones, Item quod milues sortiuntur de uestimentis eius, &c. Nec faciunt hoc alio consilio, quam ut admoneant nos, quo semper in scripturam oculos mentis nostræ defigamus & intueamur eam.

Rom. 4.

scriptura consideranda.

Quarto

Dile-
ctio
Christi
erga
nos.

Quarto commendat Christus in cruce supra modum amorem suum erga nos, in hoc, q̄ charissimam matrē suam Apostolo Ioanni commēdat, ac uicissim Iohannem matri, ueluti defensori ac patrono, in summa necessitate & tribulatione sua. Nam quemadmodū hoc loco matris suę curam gessit, ita etiam omnium illorum curam gerit, qui nomen ipsius diligunt, Euangelium eius suscipiunt, ac per fidem in corda reponunt, deinde uero ē corde per dilectionem in ipsa opera effudūt. Et quo certo polliceremur nobis talē clementiam & bonitatem in Christo ideo alibi ait: Que est mater mea? aut qui sunt fratres mei? quisquis enim fecerit uoluntatem patris mei qui est in cœlis, ipse meus frater et soror & mater est. Ex his uerbis facile poteris affirmare, quod te & fratrem, sororem imo et matrē suam reputare uelit, et pro ijs agnoscere, si credas in ipsū nec solū in hac uita protegere et defendere, sed cōseruare etiā in uitā æternā. Hoc solum curę tibi sit, ut facias uoluntatem patris illius, qui est in cœlis. At quid uocat uoluntatem patris sui facere? Ipse Christus indicat hoc apud Iohannem Euangelistam, cum in hunc modum dicit: Hęc est uoluntas eius qui

misit me patris, ut omnes qui uident filium & credit in eum, habeat uitam æternam, & ego resuscitabo eū in nouissimo die. Aperte & clare hoc loco dicit, quod is qui credit, faciat uoluntatem patris sui. Iam uero summe necessarium est, ut alia exempla diligenter obseruemus, in quibus uidemus quomodo Christus sui affectus erga nos, Veniet enim tempus & iam adest, ut non uulgariter usui nobis possint esse ac consolationi in omni necessitate. At si persecutio hic me imparatum offenderit, certū est quod constans nequaquam sim permansurus, sed repente obliuiscar Dei, & in creaturis auxilium & præsidium quæram. Quid tum autem accidet mihi? Illud nimirū q̄ me Deus propter incredulitatē relicturus sit, & quod uerbo ipsius non fui instructus, ideo subducat à me manum suam, & deseret me, ut in exitum ruam, & peream in perpetuum, & corpore & anima.

Quinto, uidemus etiam ex hoc textu, quomodo Christus (postquam cognouerat iam omnia esse consummata, & aceto fuerat potatus, ac postea dixerat, Consummatum est) inclinato capite tradiderit spiritum. Quod clamat: Sitio, & confestim po-

uero
Dei &
scriptu
ra serm
per des
bemus
esse in
structi.

tatur

PASSIO D. NOSTRI

potatur aceto, ideo fit, ut credamus, quandoquidem omnia acta in hac passione tam pulchre conueniunt cum scriptura, quod hic Christus reuera is uir sit, quem sancti Patres tam longo tempore ante expectarunt. Quod autem hoc loco dicit, antequam traderit spiritum, clamaſſe, consummatum est, tam magnificū & præciosum uerbum est, ut non solum per fidem in cor ipsum sit reponendum, sed aure is etiam literis omnibus locis inscribendum. Si scire uis quamobrem? Audi: Eramus natura filij iræ & condemnationis, in tantum peccatis & incredulitate onerati, ut in perpetuum condemnati fuissetis, ni subuentum nobis fuisset.

Hic igitur solus Christus Dominus noster auxilio & consolatione sua præsto nobis fuit Et quia apud Patrem cœlestem sine oblatione & sacrificio nullam gratiam inuenire potuimus, ideo obtulit seipsum in cruce pro nobis, & reconciliauit Patrē suo ipsius sanguine, impetrauitq; apud eū nobis gratiam, remissionem peccatorum, iusticiam & æternam salutem, quemadmodū Epistola ad Hebræos ait: Unica oblatione perfectos efficit in perpetuum, eos qui sanctificantur.

Quid præcor amplius desiderare mus? aut quæ maiora beneficia in nos conferri possent? Deuictum est peccatum, diuicta mors, deuictus diabolus et infernus, adeo ut libere nunc dicere queamus: Absorpta est mors in uictoria. Vbi tuus mors aculeus? Vbi tua infernū uictoria? Sed Deo gratia qui dedit nobis uictoriam per Dominū nostrū Iesum Christū. Ita & nos facere conuenit, ut meminerimus soli Christo suum honorem tribuendum esse, & agnoscere eum pro summo Pontifice nostro, qui se ipsum pro nobis obtulerit & ita per passionem & mortem suam, nostram salutem consummauerit. Quod si hic ei tribuerimus suum honorem ut æquum est, et crediderimus, quod quicquid harum rerum factum est, hoc omne propter nos & nostram salutem factum esse fiet etiam sine dubio, ut tale meritum eius in nobis irritum aut frustra nunquam reputetur. At si hunc honorem suum non concesserimus ei, & per opera hoc assequi cōtenderimus, quod tanto & tam inestimabili præcio cōstituit ipsi, nimirum præciosissimi sanguinis suis effusione, certe faciemus nos indignos tali passione & merito Christi, nec aliam fortunam aut celi-
citatem

Psalm.
69.

Heb. 11

1. Cor.
15.

1. Cor. 1

citatem in illa die habiuri sumus sua clementia & bonitate auertere à
quàm Iudæi qui crucifixerunt eum. id nobis, per Iesum Christum Dominum
quod omnipotens Deus dignetur pro nostrum, Amen.

SEXTA CONCIO IN VIGILIA

Pascha, Ex eodem Euangelista,

Ioannis. 16.

Deut.
16.

Iudæi ergo, quoniam parasceue erat, ut non remanerent
in cruce corpora Sabbatho (Erat enim magnus dies ille
Sabbathi) rogauerunt Pilatum, ut frangerentur eorum cru-
ra, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem
fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Ie-
sum autē cum uenissent, ut uiderūt eum iam mortuū, nō fre-
gerunt eius crura, sed unus militum lancea latus eius fodit,
& continuo exiuit sanguis & aqua.

Et qui uidit testimonium perhibuit, & uerum est testimo-
nium eius. Et ille scit, quia uera dicit, ut uos credatis. Facta
sunt enim hæc ut scriptura impleretur: Os non comminue-
tis ex eo. Et iterum alia scriptura dicit: Videbunt in quem
transfixerunt.

Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathia, eo
quod esset discipulus Iesu occultus autem propter metum
Iudæorum, ut tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Ve-
nit & Nicodemus qui uenerat nocte primum, ferens mixtu-
ram Myrhæ & Aloes quasi libras centum. Acceperunt er-
go corpus Iesu, et ligauerunt in linteis cū aromatibus, sicut
mos est Iudæis sepelire. Erat autē in loco, ubi crucifixus est
hortus, et in horto monumentum nouum, in quo nondum
quisquā positus fuerat, ibi ergo propter parasceuen Iudæo-
rum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

LOCI HVIVS TEXTVS.

Vides

PASSIO DOMINI NOSTRI

Vides quàm præpostere religiosi
sive hypocritæ, de uiolanda externa
sabbati religione solliciti sunt, de ex-
piando peccato, quod in hominem in-
nocentissimæ uitæ imò ipsum Deum
commiserant solliciti non sunt.

Agnus Paschalis haud dubie in ue-
teri lege Christum adumbravit. Cum
igitur inter cæteras de eisu eiusdem ce-
rimonias dictum sit, os non comminue-
ris ex eo, facta est diuina prouidentia
ut umbræ ac typo, ipsa etiam re hon-
derit ueritas. Neq; enim iam demor-
tui Christi crura fracta sunt.

Dimanans ex latere Christi sang-
guis, significat in Ecclesia perpetuam
remissionem peccatorum, per ipsius
meritum futuram. Quæ res non caret
si probe consideretur, consolatione
maxima. Cum enim per naturæ imbe-
cillitatem semper impingamus, sem-
per peccemus uoluit per hanc de re-
missione peccatorum promissionem
isti nostræ imbecillitati mederi, præ-
cipiens etiam ut cotidie oremus: Di-
mitte nobis debita nostra &c.

Per aquam spiritum intelligo, quæ
Apostolis post Ascensionis gloriam,
imò electis omnibus missurus erat,
quo in fide confirmatiores facti, ad fi-
nem usq; in confessione ueritatis Eua-

gelicæ perseuerarent. Hinc Esaias.
Effundam aquam super sitientem &
flumina super aridam, effundam spiri-
tum meum super semen tuum, & be-
nedictionem super germina tua.

Prouerbio dicitur. Oculatum te-
stem, auritis decem præferendum es-
se. Iam cum Ioannes dicat, non se au-
disse, sed uidisse hæc, quis ergo scrip-
turis illius fidem derogare audeat.

Quicquid uel in ueteri lege uel
noua scriptum est, in hoc scriptum est
ut credamus. Fides enim ex auditu, et
auditus per uerbum Dei.

Iosep̃ ab Arimathia ac Nicode-
mus Christi corpus sepeliunt, sed ha-
mano adfectu. Dubium autem non est,
quin postea abieci istius Christi glo-
riam spiritu duce et adprehenderint
& salui facti sint.

Pilatus ut Christum sepeliant, præ-
mittit facile, nihil minus quàm resurre-
cturum ueritus. Quia in re personam
eorum gerit, qui sublati è medio cõ-
cionatoribus, doctrinam quoq; extin-
ctam & sublatam existimant. Sed ali-
ter rem habere, rei euentus docere so-
let.

Quemadmodum enim tum maxi-
me uiuebat Christus, cum mortuus
credebatur, ita hodie quoq; extincti
concionatores

concionatores plerique, maioris pietatis seminarium quoddam fuerunt. Deus per crucifixum hunc & abie-

ctum coram mundo Christum, perpetuo sit nobiscum. Amen.

BREVIS EXPO. HVIVS EVANGELII.

Hactenus pertractauimus quam potuit simplicissime fieri, uincula, flagellationem, conspuitionem, derisionem & mortem Domini nostri Iesu Christi: ac iuxta hæc omnia diligenter etiam indicauimus, quod peccata nostra fuerint principalis causa, quam obrem necesse fuerit Christo talia pati. Ad hæc neuiquam silentio præterimus, quæ utilitas ex hac passione ad eos redierit, qui hoc ipsum per agnitionem peccatorum, & conscientie suæ terrorem per fidem apprehendunt, uidelicet remissio peccatorum, quemadmodum Sanctus Petrus dicit: Semel pro peccatis nostris passus est, iustus pro iniustis, ut nos adduceret Deo, mortificatus quidem carne, sed uiuificatus spiritu.

Sequitur autem nunc, quid post mortem ipsius factum sit, antequam fuerit sepultus. Et in hunc modum Euangelista ait: Iudæi ergo, quoniam parasceue erat, rogauerunt Pilatum, ut eorum qui crucifixi erant, crura frangerentur, ac tollerentur, id quod ex consensu Pilati permissum est. An uero eti-

am factum est? Latronibus quidem ipsa crura fregerunt, Christo autem non. Idque propterea factum est, ut impletur scriptura, quemadmodum etiam Euangelista allegat: Os non comminuetis ex eo. Et rursus alia scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt. Sed quid discendum nobis uenit ex hac historia? Principio illud obseruare & discere debemus, quod aduersarij Christi non ultra insania & furore suo aduersus Christum procedere potuerint, quam a Deo sit eis concessum. Et quanquam Christus antea in eam necessitatem & angustiam peruenerat, ut clamauerit: Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti: attamen Pater cœlestis hic illius curam habuit, adeo, ut nihil horum acciderit ei, quod in scriptura non fuerit antea comprehensum & testificatum ab ea.

Et quemadmodum hoc loco filij sui curam gessit, ac ita protexit eum, ne ossa eius frangerentur, ita etiam clementer conseruaturus est omnes credentes, qui ipsum uerbum filij sui Iesu

Bb Christi

PASSIO D. NOSTRI

Christi suscipiunt, & in eo usque ad finem perseverant, ut non plus quam uoluntas Dei fuerit, accidere ipsis possit, sicut in ipso Dauide uidemus, quem passus est Deus ad tempus persecutio nem & exilium à Saule ferre, tandem uero in regnum constituit, & ad subli mem honorem euexit.

Hiob. 1 Item in historia Hiobis, in qua Deus Sathanae tempus & modum praescribit, quousque seruum suum tenta re debeat. Vitam quidem ipsam mun dus eripere nobis potest, si quando de us permiserit, at aeternam illam uitam quam solummodo per Christum con sequimur, nemo auferre à nobis po test. Deinde discimus etiam ex hac hi storia, cum Euangelista uerba de ag no paschali dicta, in secundo libro **EXO 22** Mosi, ad Christum applicat et refert, quod Christus sit ideo uerus pascha lis agnus, significatus per agnum illum in ueteri testamento, nunc autem in cruce oblatus propter peccata no stra, ut omnes qui in ipsum credunt, non pudeant, sed habeant uitam æ ternam. Hoc sine dubio cognitum fu it Ioanni, cum ait: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Item Paulus in Epistola ad Corinthios priore capite quinto, ubi Christum uocat agnum

paschalem, sic inquit: Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus. Ita que festum celebremus non in fermento ueteri, nec in fermento maliciæ & nequiciæ, sed in panibus fermento ca rentibus, hoc est, sinceritate & ueri tate. Iam autem huic uero paschali ag no (cuius iuxta scripturam ossa dimi nuta non sunt) adhærere, eiq; per fi dem inseri, longe aliam sanctitatē pa rit, quam apud Iudæos fuit, qui eandē in externis rebus quæsiuerunt, nimi rum sanctitatem cordis, quæ consistit in spiritu, fide, & ueritate.

Secundo indicat Euangelista, quod militum unus lancea latus eius fodit, & continuo exiuit sanguis & aqua. Et præterea cum dicit se hoc ipsum ui disse coram, adducit denuo scripturā, ut firmitus sit testimonium, ex Prophe ta Zacharia, qui ait: Videbūt in quem pupugerunt. Hoc uero nobis imprimis consolatorium est, adimetq; è cordi bus nostris omnem dubitationem, qua si Christus non sit redemptor noster, nec uerus Deus, siquidem omnia quæ in hac Historia passionis Christi sūt, tam pulchre quadrant cum sacra scri ptura. At quid significant sanguis & aqua è latere Christi exeuntia? Per sanguinem uoluit indicare Christus, quod

Chris tus est uerus agnus pascha lis.

Mat. 7 quod post mortem suam semper man-
sura sit in Ecclesia remissio peccato-
rum, sicut etiam reuera per talem ipsi-
us sanguinem impetrata est. At qui-
bus illis sine dubio, qui ad agnitionē
peccatorum suorum & fidem perue-
nerunt. Incredulo enim tantus thesau-
rus proponi non debet, nec quod san-
ctum est projiciendum ante ipsum,
sed his solum communicari debet, qui
de operibus & uiribus suis desperant,
ac agnoscunt se opus habere auxilio
& consolatione Christi.

Itaque & in Symbolo confitemur,
quod sit in Ecclesia peccatorum remis-
sio, quam necesse sit credere. Tam si
consequimur remissionem peccato-
rum per effusionem sanguinis Chri-
sti, sicut sanguis ē latere eius proflu-
ens testatur, ubi manet ergo gloriatio
operum nostrorum? ubi merita? Ex-
clusa sunt per mortem & passionem
Christi, non quod bona opera fieri
non debeant, sed quod cum iustifica-
tione, quæ solum ex fide uenit, nō sint
commiscenda.

Concedendus est hic Christo su-
us honos, apprehendendum autē me-
ritum ipsius per fidem, & fiet ut nec
peccatum, nec mors, nec diabolus, nec
infernus noceant tibi. Quæ uero de-

inda opera bona fides faciat, ut face-
re debet, ea finitio fidei fructus esse,
quibus fiducia cordis nostri erga De-
um declaratur. Atque ita ipsa aqua e-
tiam indicat, quæ ex latere Christi
fluxit, quod post resurrectionem su-
am missurus sit per spiritum suum, &
aquam uiuam, qua necesse sit purifica-
ri omnes electos. Et de aqua illa uati-
cinati sunt Prophetæ, in primis Esaias, *relata,*
cum ait: Effundam aquas super sitien- *44.*
tem, & fluentes super aridā: Effundam
spiritum meum super sementium, &
benedictionē meam super stirpem tu-
am, & germinabunt inter herbas qua-
si salices iuxta præterfluentes aquas.

In quam sententiam & Christus
apud Ioannem clamat. Qui sitit, ueni. *Ioan. 4*
at ad me & bibat: Qui credit in me,
sicut dicit scriptura, flumina de uen-
tre eius fluent aquæ uiuæ. Quod au-
tem hæc de spiritu sancto intelligi de-
beant, indicat Euangelista sequenti-
bus uerbis, cum ait: Hæc autem dixit
de spiritu, quæ accepturi erant creden-
tes in ipsum. Iam qui nobis per effusio-
nem preciosi sanguinis sui impetravit
remissionem peccatorum, à morte per
petua nos liberauit, reconciliauit nos
patri suo sine ullo nostro adminicu-
lo, promisitque missurum se spiritum
Bb 2 sanctum,

PASSIO D. NOSTRI

sanctum, qui corda nostra in cognitionem Dei & fidem perducatur, is uero an non ex animo nobis bene uoluerit? At si reuera ita ex animo bene uoluit nobis, quis ei non crederet? Quis tam ingentem dilectionem non agnosceret? At reperiuntur homines, qui proprijs meritis plus quam Christo tribuunt, ideoq; grati esse non possunt, quos etiam Deus in illa die, iuxta opera ipsorum puniurus est.

Tertio, habemus qui sepelierit Christum, & qua reuerentia mortuum corpus eius sepulturae traditum sit. Et miraretur sane aliquis, quod Ioseph & Nicodemus audent propter mortuum corpus Pilatum accedere, qui tamen antea cum uiueret, uix noctu accedere Christum audebant.

At apperit & ostendit se aliquo modo fructus & utilitas, quæ passionem & resurrectionem sequi debebant, cum sensim incipiunt cognoscere, qualis uir fuerit Christus, & quod ut innocens immerito à Iudæis persecutus, & in crucem condemnatus sit. Et hi duo sine dubio peruenerunt postea ad ueram Dei cognitionem, ac filij sui Iesu Christi, cum contempto & crucifixo Christo operam suam ita sensim exhibuerunt, non considerantes quod

in tantum exosus esset Iudæis.

Nam quod hic sit ab eis, sit ex imperfecta fide, longeque adhuc aberant à perfectione Pauli, ut cum eo dicerent: Non me pudet Euangelij: Nam potentia Dei est ad salutem omni credenti. At quod talem honorem ac reuerentiam Christo exhibuerunt, quod tollunt eum de cruce, & ungunt cum Myrrha & Aloe, ac cum talibus aromatis obuincunt corpus eius linteis, ponuntque quam magnifice in sepulchrum, pro consuetudine Iudæorum, humanus adfectus est.

Obserua autem quo pacto se mors & sepultura Christi habeat: Coram mundo tam ignominiosa mors & sepultura etiam inhonesta est, siquidem in lege scriptum erat: Maledictus qui pependerit in ligno. Ad hæc, excæcati Iudæi idem de mortuo ac uiuente Christo senserunt, ut etiam hac arte uidemus.

At coram Deo talis mors & sepultura honesta fuit & preciosa, ut etiam apud omnes credentes est, qui certo sciunt, quod per tam contemptam mortem liberati sint à peccato, morte, diabolo & inferno. An non enim sæpe Paulus ait: prima Corinthiorum secundo de capite. Neminem noui nisi Christum, &

flum, & hunc crucifixum: Imò aufer
tam contemptam mortem & sepultu
ram Christi, & deprehendes, quod
omnes homines cogantur desperare
& Diabolo se mancipere.

Contra, propone ob oculos passio
nem, mortem & sepulturam Christi,
ut præciosas res & diuinas, propter
te factas, eas uera fide apprehendēs,
& experieris conscientiam tuam fir
miter contra omnes Sathanae ac pec
catorum insultus consistere posse. Et sicut
Ioseph & Nicodemus hoc officium
Christo ex fide præstiterunt, tu quo
q; da operam ut peccato mortuus cū
Christo sepeliaris hoc, et postea per
fidē cum eo resurgas, & Christo pla
cet & ad salutem tuam ne cessarium
& imprimis utile est.

Quarto, uidemus quā contemp
tim Christum Pilatus sepeliendum
tradat nihil ueritus, num tertia die à
mortuis resurrecturus sit. Hoc enim
animo sunt omnes hostes ueritatis &
Euāgelij. Occisus ministris uerbi, exi
stimant rem præclarā actam, & ex
animi sententia consecratam. Sicut Pha
rao intolerabilibus oneribus putabat
se esse æturum, ne tantopore multipli
carentur filij Israel, sed quo magis op
primit, eo magis crescunt et augentur

ut tandem ipse propter scēuitiam suā
interiret.

Sic & Pilato ac Iudæis hic contin
git, qui putant omnē rem esse iam in
nado, occiso Christo, cuius prædica
tione populus commonebatur, uerum
tunc demum ignis ille erupit, de quo
ipse ait: Ignē ueni missurus in terram.

Is ignis uere exarsit post Christi
resurrectionem & ascensionem, cum
Apostolos suos in orbem terrarum
iussit prædicare penitentiam in nomi
ne suo & remissionem peccatorum
omni creaturæ. Tamen si enim Iudæi
pecuniam militibus dederunt, ut dice
rent Christum non resurrexisse, sed
à discipulis ex monumento ablatum
esse, tamen Christus per resurrectio
nem suam emerit rursus, ac Aposto
lis suis apparuit, multis miraculis de
clarant se uere resurrexisse, & omnē
potestatem in cælo & in terra, tan
quā Regi & Domino altissimo sibi
traditam esse.

Hoc prohibere tunc temporis non Chri
stus potuerunt, Herodes, Pilatus & om
nes Iudæi, neq; id postea impedire po
tuerunt Romani Imperatores, postre
mo & his periculosis temporibus per
hostes ueritatis Christus etiam rex &
& Dominus æternus permanebit, e

Bb 3 tiam

Lu. 12,

Rom.
6.

PASSIO DOMINI NOSTRI

tiam uel rumpantur, qui conantur qui-
dem ueritatem opprimere, putantes,
autoribus & primarijs è medio subla-
tis nihileſſe periculi, & eorum poten-
tiam ac magnificentiã deinceps ni-
hil incommodi habituram, ſed Chri-
ſtus qui exaltat humiles & deponit
potentes de ſede, nouit quando et quo
modo has cogitationes eueriere de-
beat, ut ueritatem uelint nolint, audi-
re & ferre cogantur. Et noſtro ſæcu

lo Deus ſæpenumero ita uim ſuam e-
xeruit, ut diuina gratia ueritatem ſyn-
ceram ac purum Euangelion habea-
mus, etiamſi præ ſurore rumpantur
omnes impij. Deus ſaltem largiatur ut
eam ueritatem agnoſcamus, appræ-
hendamus, perpetuo retineamus, ac
ad finem uſq; contempto huic & cru-
cifixo Chriſto adhæreamus, ac poſt
hanc uitam in eius gloriam ac uitam
æternam perueniamus, Amen.

EGREGIAE INDOLVS IUVENI BERNHAR-

do Ruelio, ſenatus Rigenſis in Liuania Secretatio

Antonius Cornuſius.

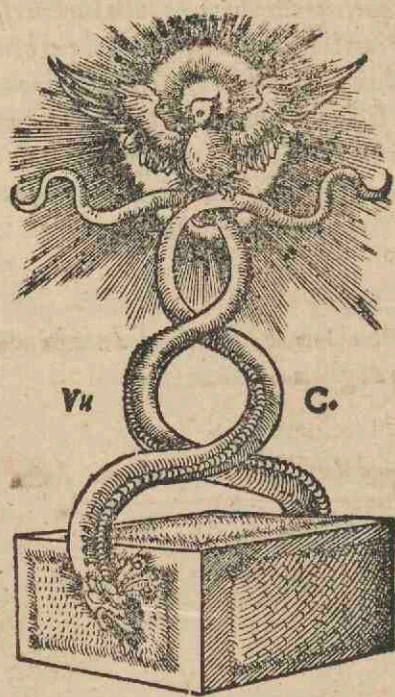
GRATIAM & pacem per Chriſtum. Ecce tibi demegorias noſtras Bern-
harde chariſſime, quas latinate donatas, ſenatui Vrbiſ uestræ me nuncu-
paturum adeoq; per te ceuſidiſſimum amicum oblaturum præſenti tibi pollici-
tus ſum. Maius tantorum uirorum pietas merebatur munus. Fateor, ſed cum
omnia non poſſimus omnes, et non cuiuſuis ſit Corinthum adire, quod medio-
critas noſtra potuit, donare uolumus, Puſilli puſilla iractamus & donamus.
Spero tamen non ingratum munus noſtrum hoc iſdem futurum, ſi uerbis abs-
te, id quod potes, ornatum fuerit. Cauniuſ quiſpiam pauperculus, cum ſuienti
Artaxerxi utriculum aquæ porrex-ſſet, maiorē gratiam meruit, ac ſi plenam
uini cupam obtul-ſſet. Quod ſi uestri quoq; ſenatores Artaxerxis exemplo,
donantis animum potius ac rem ipſam ſpectarint, iam non dubito, quin quic-
quid id eſt, gratum illis futurum ſit. De amicitia noſtra ſceliciſſimis hic aubus
contracta

contracta, hoc tibi polliceor, quod perquam sancte eandem semper culturus
sim. Plane enim inter eos numerari gaudio, qui amicitias colunt sanctissime.
Tu si idem feceris (facturum autem non dubito) est cur mecum in sinu, quod
dicitur, gaudeam. Clarissimum uirum Conradum Theurtauff, ciuitatis ue-
stræ consulem, quem mihi tua prædicatione reddidisti charissimum: Ioannem
item Giselerum, scribam ciuitatis uestre summum, æquæ pium & bonum, ex
me salutabis reuerendissime. Talibus enim uiris per omnia probari cupio. Pla-
cere Ethnicus poetâ principibus uiris putat laudem esse non infi-
mâ. Ego uero eam laudē iudico esse solidâ, si quis bono bonis
placeat. Sed quid multis opus opus est? Si quid apud tuos
Altendorfi per me curatū uoles, per literas significa,
sensurus indubie Coruini tui diligentiam. Vale &
me ut cœpisti ama. Ex Vicenhusio Hesso-
rum, mense Augusto, Anno. 159.

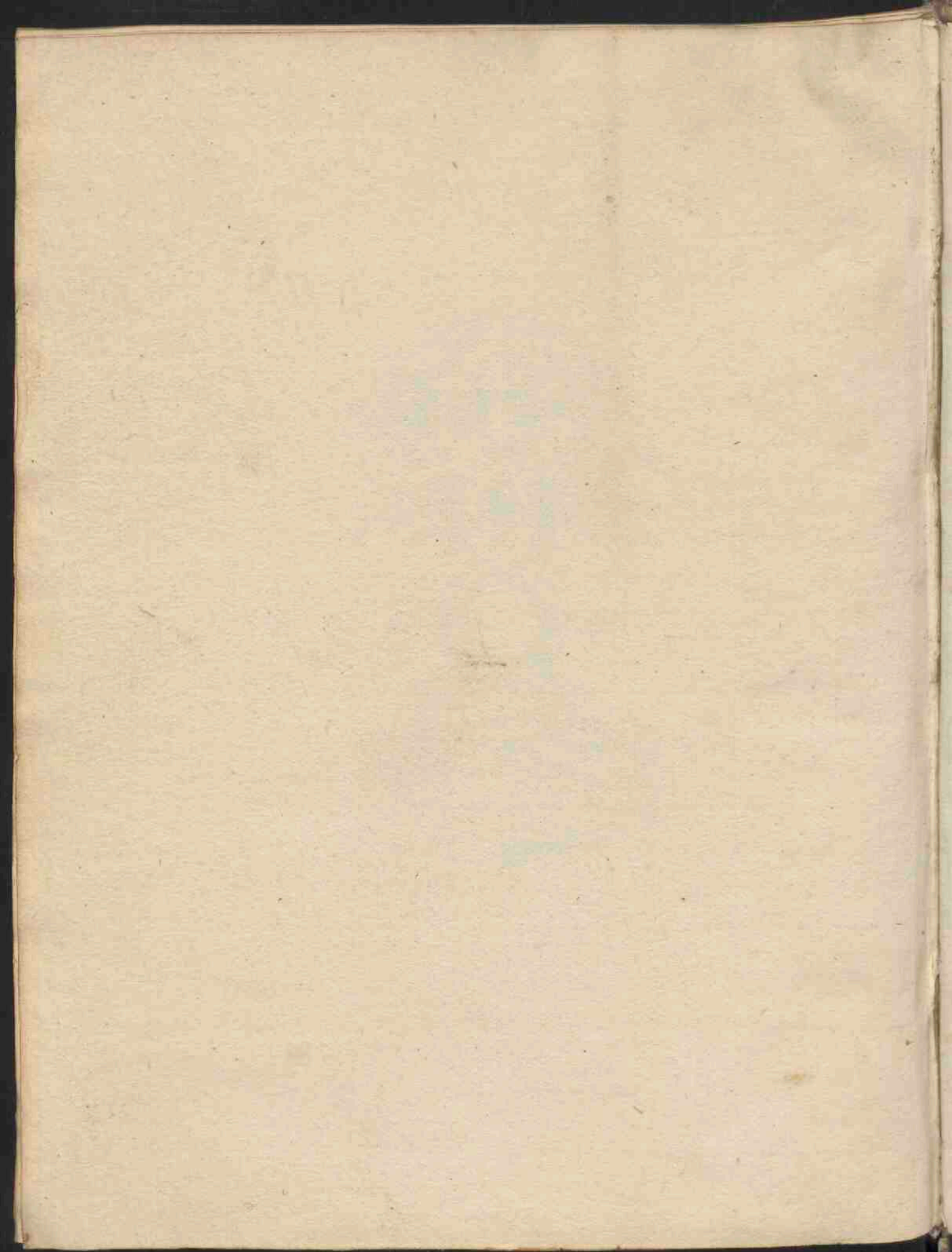
Non nobis Domine, non nobis, sed nomini
tuo da gloriam.

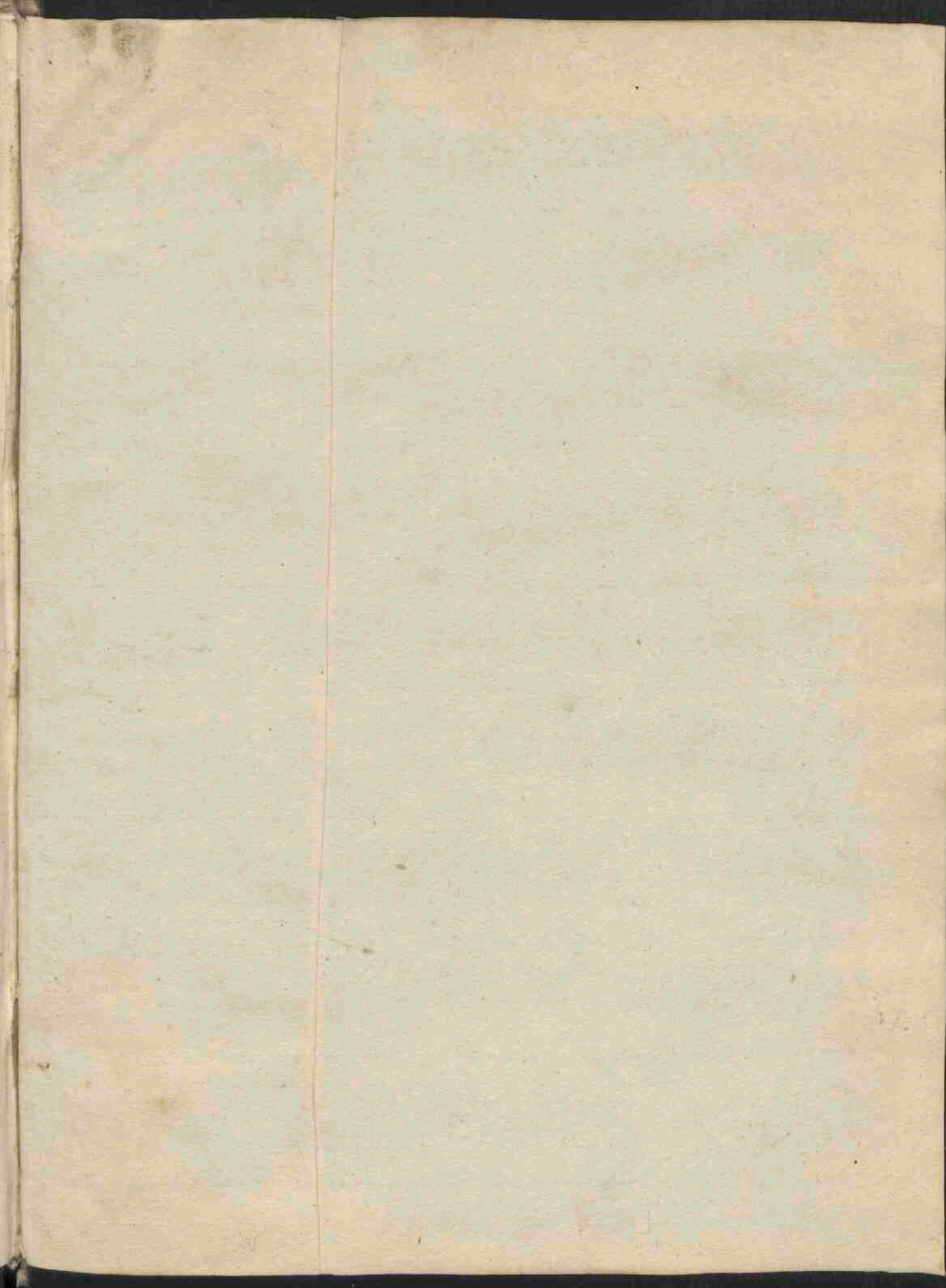
Argentorati apud Vuolffgan. Cephaleum. Anno

M. D. XLVIII.



Handwritten text in a vertical column along the left edge of the page, likely bleed-through from the reverse side. The text is written in a cursive script, possibly from a historical manuscript.





A 1479915

ocn 902598502

3 ex no aut at villi mala q pateratur
 edea pma dat mocho q pftiam
 Sec pftiam q pft. abbas capllam
 6 na reuz una tollit pftio plura
 A ut qd gemo mocho pftit t annis
 A ut vt no pfton qd vedicat tpe capllam
 9 ex ft iudiao res abades cadit ergo
 9 ep doz huc latat ne gerat un eccay
 epdea dat pma pagas follepma una
 Sec an eccia sano fit reftituda
 6 na p votu abbas no exinat vllu
 A ut a dat ead res ecclie fugiteres
 octodi pma mby mocho pft data pftet
 9 ex no anftres abbates illegat vllus
 edea p dat li clei vlt monicha
 Sec facit mocho pftul p bu clei
 6 dat canonica leuitas qhly mocho
 A ut fign apiat q claufit itchy t ruer
 ite p dat quo qu placz erit
 Sec puez reuocat p amos nmoz etat
 6 mocho pft remanebit nemo coact
 A ut fign apiat q claufit itchy t ruer
 ip p dat no t bimis tulanu
 Sec dat ne pmas vna t ely q amas
 6 na dem doz mndana negocia viter
 A ut t pelara no fit t velle q nara
 A ut no hie pftul laye q putat
 ite p dat mrae dabur bu ora
 Sec mrae fallu no pto li puto ven
 6 no difcedit imo fbit q obedit
 A ut n illiaca fit mrae tenda
 A ut mltu pftat male mrae coactat
 ite p p bo ca miles mroz arma
 Sec bu bella li res ablata peratur
 6 et reuz vt fdao pftit lictie bello
 A ut dat videti iudex pnt dat ncam
 A ut mod ubeat ocade li bo lex fit
 9 ex qd fufcepta pftit re cogit iufta
 9 ep it hena rebz ecce fpoliandi
 0 c pmar vo clo no arma moue
 i qnt pmlt dat hells tna n itat
 Sec hells tndos p morte ee gnaos
 6 etia p rebz no dapnat domus omis
 i qnt dar dequas p pulesia pms
 9 ex ea dat ee mlti fit pietas venecesse
 i lxx pntilegi male deuia q ficht
 Sec dat fozilegi fepa tette fua
 6 etia p mltos q duna q vlls

Aut si non cessat illos anathemate ledat
 Sexta & Arustes ligat auster morte Medea
 i sep sollepne dimittit nubia voti
 Sec no dat spolo spolum dimittit posse
 i rem oc n' no fides vicia semper
 Sec no chetolica ducat h'it q' p'ma
 Ter cano d' p'mu & bigam' hic sit
 i no gungu no d' die ai puro p'mu
 S et doz eccl'e missi p' p' alire
 nec nulla perat h' m' d'bra repat
 Sec p'nos spolas septenis d' d' eccl'e
 Quoz legali d'at hos neq' p'mali
 Quarta verat h'cta i' p'mis scapiedam
 Aut verat occles spolaba no m'at
 n' p' polluta b'n nubiu' adu'ta spolo
 Sec no i' b'ita i' sic reddeda puella
 o no spolas p'mis nupia spostonatua
 n' se nichil p'ctans uicere si i' iugat
 Sec gungu i' sic affat q' i' ferunt
 o gungu i' am deum puella p'mu
 Quarta ex d'allo no d' q' gualis
 Aut vi suscepta no t'et' violata
 S ex ob'p'at viciu' n' distat verat alit
 S ep'ia i' h'q' lapsa nulla s' iugit
 o cu' i' f'ida p'mis iugat s' spolum
 n' ter gungu longu' lecat i' p'edimut
 Sec q' i' capiat b'n p' dimozia nubet
 o cu' valet exca m'is g'ricio sola
 Ita Basti d'bet septem m'at
 adu'te totide q's g'f'ida tibi ita
 d' iced eccl'au p'at'entibus hic fore s'at
 p'ma sic an f'ela redimut g'ricio sola
 q'la f'ic'at'as optua f'end p'mat
 o ad f'inte p'ma plus reperat
 Q'cta q' peccata redet si p'lo vacuata
 Q'cta modu' f'at p'ma quom' f'at
 S extra de'p' f'at q's cu' b'n g'f'ic'at
 S ep'ia f'ic' f'oris n' f'ic' p'ma m'oris
 Aut rem hos v'is n'q' f'ic' ad remu' n'
 2 e b' no v'is latz n'is f'elus i' her'bis
 i' sto dimissio p' ad dimissa redit
 Quat b'n si potis d'as d'bita t'pe q' vis
 Aut no g'f'ic'at n' g'f'ic' p'it dent
 1016. n' q'c' m'ic' nubet i' cap'it duce
 Sec no v'ozis g'f'as nec f'ic'at
 o na s' d' n'is n'ic' f'ep' f'eda iugit
 hoc v'it d'et b' n'ic' n'is q' f'ic'at

